ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 1 Février 1949 Երեքշաբթի 1 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21e Année № 5759–Նոր շրջան թիւ 1170 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Մինչեւ ե՞րբ այս կցկտուր հարցումները՝ Հայկ. Դատի եւ Ներգաղթի հանգանակութեանց հաշիւներու մասին:

= Մինչեւ որ քնացողները արթննան եւ հաշիւները պարզուին.— Ի՞նչ ծախսած են, ի՞նչ մնացած է, ո՞ւր է մնացորդը:

— Հարցումները այնպիսի ձեւով մը կ'ուղղէք որ մա՛րդ չի համարձակիր պատասխանել կամ լուսաբանութիւններ հաղորդել:

= Առաջին հարցումները ուղղեցինք յիշելով «ձեռնհաս իշխանութեանց» կարգ մը անդամնե-րուն անունները եւ հանգամանքը: Միայն մէկը փութաց պարկեշտօրէն տեղեկութիւններ տալ իր գործառնութեանց մասին:

— Երբ անուններով կը խօսիք, անշուշտ կը վիրաւորուին, կարծելով թէ ի յառաջագունէ կ'ամբաստանէք :

= Անուններ, դէմքեր կամ որոնք խուսափելու որեւէ պատճառ չունին: Եւ եթէ չարունակեն լռութիւն պահել, մեքենաբար կը դառնան մեղսակից գործուած անկանոնութեանց, տնավարի չռայլութեանց, խանական–չինովնիկեան քմահաճ մսխումներու:

— Այդ ցանկին գլուխը դրած էիք Բարեգործականի Ֆրանսայի վարչութիւնը, Կաթող. պատուիրակը, Հայկ. Դատի Յանձնախումբին եւ Ներգաղթի Կեդր. Կոմիտէի նախագահները : Որեւէ պատասխան ստացա՞ք:

= Պատասխանեն թէ ոչ՝ մեր պարտականութիւնն է անդադար յիշեցնել: Ի հարկին ուրիշ անուններ ալ կրնանք արձանագրել, սկսելով երբեմնի «Ազգ. Ճակատ»ի կամ «Ֆր. Ազգ. Միութեան» նախագահէն եւ իր շքախումբէն:

— Որքան գիտեմ, Ներգաղթի հանգանակութեան հաշիւները փակուած են երկրորդ կարաւանին մեկնումէն վերջը: Այն ատեն կ'ըսէին թէ 27 միլիոնէն մնացած է միայն 9 միլիոն ֆրանք:

= Ենթադրելով որ բոլոր հաշիւները կանոնաւոր են — մենք չենք հաւատար— ո՞ւր է մնացեալ ինը միլիոնը:

— Թերեւս Բարեգործականի Կեդր. վարչութեան փոխադրած են կամ հաշուակցած:

= Թող այդպէս ըսեն: Ի՞նչ պետական գաղտնիք է որ չեն խոստովանիր:

— Եւ կամ Ներգաղթի լիազօրին յանձնած են:

= Որո՞վ իրաւամբ: Մոսկուան կամ Երեւանը այդ գումարներո՞ւն կը կարօտին, երբ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը ինք հրապարակաւ կը խոստովանի թէ մինչեւ հիմա 51.000 տոլար ղրկած է Թեհրան, Ներգաղթի համար արձանագրուած բազմահազար գիւղացիներ նորէն Իրանի գիւղերուն մէջ տեղաւորելու համար: Անշուշտ գիտէք այդ լիազօրին անպարտկելի մսխումները՝ Մարսէյլի մէջ :

— Որքան քրքրէք այս խնդիրները, այնքան պիտի պղտորին միտքերը, վնասելով ապագայ հանգանակութեանց :

= Որքան յամառին խուսափիլ հաշուետուութենէ, ծածկելու համար զանազան մսխումներ, այնքան պիտի վարկաբեկուին հասարակութեան առջեւ եւ կասկածները պիտի խորանան: Երբ հանգանակութիւն կը կատարուէր Հայկ. Դատին համար, դաւառէն շատեր վարանումներ ունէին տրուած հասցէի մասին: Պարտք սեպեցինք փարատել վերապահումները, գիտնալով որ պարկեշտ մարդիկ չեն պակսիր համապատասխան մարմիններուն մէջ: Մանաւանդ որ խոստացած էին անձեռնմխելի պահել: Թող այդ պարկեշտները լուսաբանեն հանրային կարծիքը:

— Կրնա՞ն ամէն բան յայտնել հրապարակաւ, անուններով եւ թիւերով:

= Անհրաժեշտ չէ որ հրապարակ հանեն բոլոր մանրամասնութիւնները: Բայց պարտաւոր են հաշիւ տալ իրաւասու եւ արժանահաւատ յանձնախումբի մը առջեւ: Այն ատեն արդիւնքը պաշտօնապէս կը յայտարարուի զեկոյցով մը: Յանձնախումբին առաջին գործը պիտի ըլլայ, ճշդումներ կատարելէ վերջ, փրկել մնացեալ գումարները եւ պահել իբրեւ անձեռնմխելի հիմնադրամ: Ուէ մէկը որ 500 կամ 5000 ֆր. տուած է, իրաւունք ունի գիտնալու թէ ինչպէս գործածուած է:

Շ.

Շ. Նարդունիի առողջացած

Աչքի գործողութենէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, (1948 Հոկտեմբեր), Շ. Նարդունի իր սիրական բոյնը՝ «Յառաջ»ի եւ «Հայ – Բոյժ»ի խմբագրատունը այցելեց շաբաթ օր, խումբ մը աշխատակիցներու հետ :

Վիրաւոր աչքը բուժուած է, բինքն ալ մեծապէս կազդուրուած: Կը յուսայ հետզհետէ վերսկսիլ աշխատանքը, քանի մը ամիս հանգստանալէ վերջ: (Քազապլանքայէն — Մարոք — Յառաջական մը իր բնակարանը կը տրամադրէ սրտառուչ նամակով մը):

Նոր ծրագիրներ Սուրիոյ բարգաւաճման համար

Le Mondeի իրազեկ աշխատակիցը գովեստով կը խօսի Սուրիոյ նոր վարչապետին՝ Խալէտ պէյ Ազմի մասին (նախորդ դեսպան Փարիզի):

Նկարագրելով նախորդ վարչապետ Ճէմիլ Մարտամ պէյի հինգ տարուան գործունէութեան չարաբաստիկ հետեւանքները, կ'ըսէ թէ սուրիական ոսկին իր արժէքը կորսնցուց այն օրէն ի վեր որ Ֆրանսա չեղեալ հռչակեց երաշխաւորութեան դաշնագիրը: «Պետական գանձը դատարկ է. 1947ի սկիզբը պատրաստ կար 60 միլիոն ոսկի, իսկ այսօր մէկ ղրուշ չէ մնացած: Մարտամ պէյի կառավարութիւնը ամէն միջոցի դիմեց դրամ ճարելու համար: Տուրքերը, որոնք անփոփոխ էին Ֆրանսական հոգատարութեան ատեն, հնդապատկուած են: Միլիոններ դիզուած են «Պաղեստինի օգնութեան հիմնադրամին համար»: Բայց արաբ փախստականները հազիւ թէ օգտուած են: Ո՞ւր կ'երթայ դրամը: Ոմանց կարծիքով յատկացուած է սուրիական – զօրքին կազմաւորման :

« Ելմտական տագնապին վրայ աւելցած է տնտեսական լուրջ տագնապ մը: Արտածումները չեն կրնար հաւասարակշռել առեւտրական կշիռը: Արտածման արտօնագիրներու առեւտուրը երեւան հանուեցաւ Հարիրիի գայթակղութեամբ: Պիստակի գործողութիւնը միայն մէկ երեսն է այդ գայթակղութեան: Պիստակի արտածումը Հալէպի հասոյթի գլխաւոր աղբիւրներէն մէկն է: Ելմտական նախարարը, Պ. Հարիրի, նախ արգիլեց այս բերքին արտածումը, յետոյ, երբ իր բարեկամները օգտուեցան գիներու անկումէն, ամբողջովին իրենց ափին մէջ առնելու համար տրամադրելի մթերքը, հրամանագիր մը նորէն բացաւ դուռները, արտածում կատարելու համար: Այս է մէկ պատճառը Հալէպի վերջին խռովութեանց, որոնք վտանգեցին նոյնիսկ վարչական կարգուսարքին հիմերը:

Քաղաքական գետնի վրայ եւս Պաղեստինի գործը աղէտի մը յանգեցաւ: Մարտամի կառավարութիւնը բանակը կրակին մէջ նետեց առանց որեւէ պատրաստութեան, գրեթէ առանց զէնքի եւ հանդերձանքի: Յառաջ եկած պարտութիւնները պատճառ եղան որ խլրտին Տիւրզիները: Անդրյորդանանի Թագաւորին ծանօթ ձեռնարկը ծանր անդրադարձումներ ունեցաւ Սուրիոյ մէջ»:

Այս պարմաններուն մէջ էր որ պաշտօնի կոչուեցաւ Խալէտ պայ Ազմ:

Նոր վարչապետը 45 տարեկան է եւ կը պատկանի Դամասկոսի ամէնէն հարուստ ընտանիքներէն մէկուն, որ եօթը նախարարներ պարգեւած է երբեմնի Բ. Դրան (Պապը Ալի): Վարդապետ իրաւագիտութեան, բայց ամէն բանէ առաջ գործի մարդ է Խալէտ պէյ, հիմնադիրը շարք մը ճարտարագործական հաստատութեանց: Քաղաքական ասպարէզը մտաւ 1939ին, իբրեւ գործնական միտք: Նախարար եղած է քանի մը անգամ, միշտ հեռու մնալով կուսակցական պայքարներէ: Այժմ իշխանութեան գլուխ կ'անցնի որոշ ծրագրով մը, — լուծել բոլոր առկախ հարցերը եւ իրեն յատուկ մեթոտով մը,— գործել բացայայտ: Այս երկու խօսքերը յեղափոխութիւն մը կը համարուին Սուրիոյ համար: Վերջերս կը յայտարարէր, ակնարկելով մասնաւորապէս Թուրքիոյ.— «Չկայ խնդիր մը որ չլուծուի, որքան ալ կնճռոտ ըլլայ» : (Խնդիրներէն մէկն է Սանճաքի հարցը):

Սուրիան ունի ժրաջան ժողովուրդ մը եւ առողջ երիտասարդութիւն մը, իսկ Խալէտ պէյ օժտուած է անհրաժեշտ յատկութիւններով, այնպէս որ երկիրը կրնայ ծաղկիլ առանց մեծ դժուարութեան :

Փարիզի կիսապաշտօնական օրկանին ուրիշ մէկ աշխատակիցը մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցած է Խալէտ պէյի հետ, որ ըսած է թէ կարելին պիտի փորձէ Սուրիան մեկուսացումէ փրկելու համար: Նոր վարչապետը կը սոսկայ քաղաքականութենէն եւ յայտարարեց խորհրդարանին առջեւ.— «Իմ դահլիճս ապաքաղաքական է , եւ ամէն բանէ առաջ տնտեսական խնդիրներով պիտի զբաղի»:

Այս առաջադրութեամբ ալ, շրջապատուած է տնտեսական եւ ելմտական մասնագէտներով: Իր գլխաւոր գործերէն մէկը պիտի ըլլայ տնտեսական սերտ յարաբերութիւններ հաստատել Ֆրանսայի հետ: Յետոյ, պիտի ջանայ համաձայնութեան մը յանգիլ Թէփլայնի, Անգլեւիրանեան եւ ուրիշ քարիւղի ընկերութեանց հետ, որոնք դրամագլուխ պիտի ներմուծեն, նաւթուղիներ եւ զտարաններ պիտի հաստատեն եւայլն: Եւ վերջապէս պիտի աշխատի աւելի սերտ կապեր հաստատել արաբական երկիրներու հետ, միացնել անոնց արտաքին քաղաքականութիւնը, զինեալ ուժերը, օրէնքները:

Սթալինի պատասխանը չորս հարցումներու

ՀԱՇՏԱՐԱՐ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ՊԱՏՐԱՍՏ Է ՈՉ-ՅԱՐՁԱԿՄԱՆ ԴԱՇԻՆՔ ՍՏՈՐԱԳՐԵԼՈՒ, ԻՆՉՊԷՍ ԵՒ ՏԵՍԱԿՑԵԼՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀ ԹՐՈՒՄԸՆԻ ՀԵՏ:

Ամերիկեան «Ինթըրնէշընըլ Նիւզ Սըրվիս» գործակալութեան Եւրոպայի ընդհ. տնօրէնը, Քինկսպի Սմիթ, յունուար 27ին չորս հարցումներ ուղղած ըլլալով Սթալինի, հրատարակեց պատասխաններուն հետ: Ստորեւ՝ հարց պատասխանին, որ մեծ ուշադրութիւն գրաւած է քաղաքական շրջանակներու մէջ.—

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՐՑՈՒՄ .— Խ. Միութեան կառավարութիւնը պատրա՞ստ է Մ. Նահանգներու կառավարութեան հետ միասնաբար հրատարակելու յայտարարութիւն մը որ հաստատէ թէ երկու կառավարութիւններէն ոչ մէկը միտքէն կ'անցընէ պատերազմ յայտարարել միւսին դէմ:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ .— Խորհրդային կառավարութիւնը պատրաստ է նկատի առնելու այդպիսի յայտարարութեան մը հրատարակութիւնը :

Բ. ՀԱՐՑՈՒՄ .— Խ. Միութեան կառավարութիւնը պատրա՞ստ է Ամերիկայի Մ. Նահանգներուն հետ միասնաբար ձեռք առնելու միջոցներ՝ գործադրելու համար խաղաղութեան դաշինքը, օրինակ՝ աստիճանական զինաթափութիւն :

ՊԱՏԱՍԽԱՆ .— Բնականաբար , Խ. Միութեան կառավարութիւնը կրնայ գործակցիլ Մ. Նահանգներու կառավարութեան հետ, իրագործելու համար խաղաղութեան դաշինքը՝ յանգելով աստիճանական զինաթափութեան :

Գ. ՀԱՐՑՈՒՄ .— Եթէ Մ. Նահանգներու, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի կառավարութիւնները հաւանին յետաձգել արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ անջատ կառավարութեան մը ստեղծումը, մինչեւ արտաքին նախարարներու ժողովին գումարումը՝ քննելու համար գերմանական հարցը իբրեւ ամբողջութիւն, Խ. Միութեան կառավարութիւնը պատրա՞ստ է վերցնելու այն սեղմումները որ հաստատուած են խորհրդային իշխանութեանց կողմէ, Պերլինի եւ Գերմանիոյ արեւմտեան շրջաններուն միջեւ :

ՊԱՏԱՍԽԱՆ .— Եթէ Մ. Նահանգները, Մեծն Բրիտանիա, եւ Ֆրանսա յարգեն երրորդ հարցումին մէջ յիշուած պայմանները, խորհրդային կառավարութիւնը արգելք չի տեսներ վերցնելու փոխադրութեանց սեղմումները, պայմանաւ որ միեւնոյն ատեն վերցուին երեք պետութեանց կողմէ հրամանագրուած սեղմումները՝ փոխադրութեան եւ առեւտուրի վրայ:

Դ. ՀԱՐՑՈՒՄ .— Ձեր Վսեմութիւնը պատրա՞ստ է Նախագահ Թրումընի հանդիպելու փոխադարձաբար ընդունելի վայրի մը մէջ, Խաղաղութեան այսպիսի դաշինքի մը հնարաւորութիւնը քննելու համար:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ .— Արդէն յայտարարած եմ թէ առարկութիւն չկայ հանդիպումի մը համար:

ԱՌԱՋԻՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այս հարց պատասխանին անմիջապէս քննուեցաւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան կողմէ: Անգլիոյ նախարարական խորհուրդն ալ այս հարցով պիտի զբաղէր երէկ, երկուշաբթի: Առ այժմ որոշ վերապահութիւն կը տիրէ, իբրեւ հետեւա՛նք նախընթաց փորձերու:

Ամէն պարագայի մէջ, լուրերը հակասական են տակաւին: Մինչ շատ մը թերթեր լաւատես կ'երեւան, «Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը Ուաշինկթընէն կը հեռագրէ թէ նախագահ Թրումըն տրամադիր չէ տեղէն շարժելու, տարբեր խնդիր՝ եթէ Սթալին հաւանի Ուաշինկթըն երթալ: Արտաքին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդա՛լ Դ. էջ)

ՕՐԻՆԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԴԻՄԱԿԻՆ ՏԱԿ

Փարիզի Հայոց եկեղեցիի պաշտպանութեան? համար, մեր հակառակորդ զոյգ օրկանները, «Ապառաժ» եւ իր կաթնեղբայր՝ վերամկրտուած «Ձայն Փարիզի»ն, ձեռնարկեր են նոր արշաւանքի մը:

Իրենց հիմնական նշանախօսքն է՝ պայքար Դաշնակցութեան դէմ, եկեղեցապաշտպանութեան ընդհանուր ցուցանակին տակ:

Յաջողելու համար, անոնք որոշեր են սուտի եւ կեղծիքի գնով, պաշտպանը հանդիսանալ Կրօնական Ընկերակց. Վարչութեան, անոր կանոնագրին, իսկ Դաշնակցութիւնը՝ ցոյց տալ հակառակորդը եւ մէկին եւ միւսին:

Պիտի չվիճինք մեր իրական դիրքի մասին: Ըսեր ենք յստակ եւ պարզ, սակէ առաջ:

Չենք ուզեր կարեւորութիւն տալ իրենց բոլոր բարբանջանքներուն ալ, որովհետեւ գիտենք, որ այս մաղձիկ այսօր ինչպէս եւ երէկ ունին մէկ հատիկ նպատակ.— Դաշնակցութեան ոչնչացումը: Ասկէ դուրս, անոնց «հայրենասիրութիւնն» եւ այս պարագային՝ «եկեղացասիրութիւնը», կրնան փոխուիլ եւ իրենց բովանդակութեամբ եւ ձեւովը, համաձայն «Սովետ.»Հայաստանէն եկած ներշնչումներուն...

Այսուհանդերձ, ինչպէս սակէ առաջ, այսօր ալ կը բաւականանանք մատնանշելով երկու թերթերուն մէջ տպուած սուտերն ու կեղծիքները:

Յունուար 9ի Ընդհ. Ժողովը՝ «օրինական չէ», կ'ըսեն մեր «Փրանսագէտ» եւ օրէնսգէտ սմսեղուկները:

Կանոնագրի 16րդ յօդուածը, շատ պարզ եւ յստակ է այս կէտին շուրջ: Առաջին անգամ հրաւիրուած ընդհ. ժողովը օրինական է, երբ ներկայ է մինչեւ այդ օրը իրենց անդամատուրքը վճարող անդամներու մեծամասնութիւն մը: Պահանջուած մեծամասնութիւն չեղած պարագային, տասնեւհինգ օր վերջ կը հրաւիրուի նոր ընդհանուր ժողով մը, որ այս անգամ կը նկատուի օրինական, անկախ ներկաներու թիւէն:

Երբ, կանոնագիրը այսպէս յստակօրէն կը ճշդէ ժողովի օրինականութեան պայմանները, կը մնայ պարզել ուրիշ փաստ մը:

Դեկտ. 26ին գումարուած ժողովը օրինական չէ եղած, պահանջուած մեծամասնութիւնը չունենալով:

Յունուար 9ին երկրորդ ժողով մը գումարուա՞ծ է:

Ոչ ոք ժխտական պատասխան կուտայ այս հարցումին:

Մեր հակառակորդ թերթերը, իրենք իսկ կ'ընդունին որ Ընդհ. ժողովը եղած է: Կարեւոր չէ թէ ներկաները Դաշնակցականնե՞ր եղած են, թէ՞ ռամկավար – Յառաջդիմական «ընտրեալ եկեղեցասէրներ»: Էականը այն է, որ ժողովը տեղի է ունեցած ի ներկայութեան երեք հարիւրէ աւելի անդամներու:

Աւելին ըլլալով, այս ժողովը ընտրած է իր դիւանը: Ընկերակցութեան Վարչութիւնը եւ ստուգիչ յանձնախումբը տուած են իրենց զեկուցումները եւ ի հարկին պահանջուած բացատրութիւնները:

Ասոնք փաստեր են բացորոշ եւ անվիճելի: Որով, Յունուար 9ի ընդհ. ժողովը եղած է ՕՐԻՆԱԽՈՐ, համաձայն կանոնագրութեան 16րդ յօդուածի տառին եւ ոգիին:

Պ. Գամէր Պաղտասլեան, չափազանց ճկուն եւ միաժամանակ նախանձախնդիր կանոնագրի անշեղ գործադրութեան, ներկայ է եղած այդ ընդհանուր ժողովին, սկիզբէն մինչեւ վերջը: Որպէս առեւտապետ Ընկերակցութեան վարչութեան, ան մասնակցեր է ժողովի աշխատանքներու, պատասխանելով եղած հարցումներուն: Իրեն հետ ժողովին մասնակցեր են վարչութեան ուրիշ անդամներ ալ:

Ժողովի ընթացքին եղա՞ծ է այս վերջիններու կողմէ որեւէ յայտարարութիւն որ, վիճելի դարձնէր ժողովին օրինականութիւնը: Կա՞յ որեւէ վերապահութիւն, ժողովի աշխատանքներու ընթացքի մասին:

Ի մեծ դժբախտութիւն օրէնքը վերջին պահուն մտաբերողներուն, ոչ մէկ նման յայտարարութիւն, ոչ մէկ պաշտօնական անձնաւորութեան կողմէ:

Անպարարութիւն եւ խուժանավարութիւն է այլեւս վիճիլ Յունուար 9ի Ընդհ. ժողովի օրինականութեան մասին:

Բայց, գիտենք սկիզբէն, որ ձեր ցաւը օրինապահութիւնը չէ: Դուք իրար էք անցեր անոր համար միայն, որ պարտուած էք օրինաւորապէս, եւ ոչ թէ այն «ապօրինի» միջոցներով, որոնք ձեր միակ ուժը եւ մենաշնորհը կը կազմեն:

Ս. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

Երբ մանուկ մը խեղացի է

Կասկածը իր ջղջիկի թեւերը տարածած էր ամէն կողմ ու վիշապը կը շարունակէր ահ ու սարսափ սփռել, մանուկներ կը յափշտակէր ու կը կլլէր ինչպէս մենք կեռաս կը կլլենք առանց ծամելու: Ծամբորդներու վրայ կը յարձակէր եւ երկու պատառ կ'ընէր զանոնք կաքաւի ճուտի մը պէս: Դիմադրողներուն վրայ հնոցի բոցեր կ'արձակէր եւ կր խանձէր, կը մոխրացնէրզանոնք: Այնպէս որ անունը արտասանողն անգամ կաթուածահար կ'ըլլար: Եւ սուգն ու հոգը կը տիրապետէին երկրի վրայ:

Ու մարդիկ առանձինն հազար անգամ պիտի նախընտրէին զոհ երթալ ճակատագրական այս պատիժին քան երթալ կռուիլ անոր դէմ:

Անկուշտ վիշապը մարսեց բոլորը, արկածախնդիր ունայնամտութիւնը, ինքնագով ոչնչութիւնը, անփորձ անյայտը, հողմաղաց պարծենկոտը, օդային նկարագիրը եւ դեռ անօթի էր, առանց մտքէն անցընելու թէ իր ժանիքներուն մէջ կը կրէր ապագայ թագաւոր — փեսայի մը փառքն ու իշխանութիւնը. մարդու մը երջանկութիւնն ու իտէալը: Եւ կ'ուռենար, կ'ուռճանար գազանը: Բայց վիշապը այդ ամէնքը կ'ընէր իր ստամոքսին համար, ի խնդիր իր կոճղացած մարմնոյն ջերմութեան, իր ստեղծողին հրամանով: Եւ ամէն մարդու հոգիին մէջ վիշապ մը կայ:

Երկար ժամանակ անցաւ, հրէշին շահատակութիւնները բազմապատկուեցան եւ երկրին տիրոջը հոգին խռոված՝ իր թալիսման երեք ոսկի խնձորները դեռ օդին մէջ կը նետէր ու կը բռնէր, ի զուր փնտռելով նոր նպատակ մը:

Երբ բոլոր զինուորական ներկայացուցիչները, իշխանական սերունդը, տէրերու տոհմը յոգնեցան տիրապետութեան արժանանալու իրենց տենչալի երազէն՝ գրաւի խոստումի հրապոյրը երկնաքարէ թեւերով այլեւս իջաւ հասարակութեան գլխուն, ու երկրին մէկ ծայրէն միւսը բնակող ամէն մէկ մարդ բացաւ իր հոգիին ընդունակութեան դուռը:

Մղձաւանջը տիրապետեց բոլորին սրտին ու Բախտը աչքերը կապուած սեւ ու թանձր լաթով մը մտաւ հնակարկատի մը խանութը...: Ցածլիկ կրպակին մէջ պառաւ Բախտը իր յոգնած թեւերով խարխափեց ու բռնեց հնակարկատի աշկերտը գրկեց զայն, իր սառ հոգիին փառասիրութեան վերջին շունչը փչեց անոր փոքրիկ սրտէն ներս ու չքացաւ::

Փոքրիկ տղուն մէջ արիւնը անյայտ աղբիւրի մը պէս պղպջաց. ու հաճելի պատահականութիւնը շաղեց, տրորեց անոր կաւը իր ուզած ձեւով:

Ծերուկ հնակարկատը ի զուր սպասեց իր աշկերտին: Երկար օրեր անցան եւ Գեղայր ալ չվերադարձաւ:

Բախտը նաեւ փուֆ ըրաւ ու մարեց հնակարկատ վարպետին ճրագը, որովհետեւ յանկարծ իր ունեցած քարհուրի (զարպիւռ) պահեստը անհետացաւ ու կամբը մնաց կախ իր խաւարամած կրպակին պատէն: Գէշ օրեր էին:

Այդ շրջանի բոլոր մարդոց մօտ նմանօրինակ դէպքեր պատահեցան: Որսորդի մը վառօդի տոպրակը թռած էր: Օճառագործի մը նատրոնի (սուքոտիք)ի տուփերը գլտորեր գացեր էին: Այդեպանի մը ծծումբի պարկը նմանապէս կորսուած էր անակնկալօրէն:

Սակայն, բոլոր այս բորակածին դիւրավառ, դժոխային նիւթերը կարծես խօսք մէկ ըրած եկած լեցուած էին կօշկակարի աշկերտին Գեղայրի խցիկը:

Երկրի բոլոր մարդիկը յուսահատ՝ ծակ դնդակի մը պէս սմքեր էին իրենց թաքստոցներուն մէջ թագաւորէն սկսեալ, ու պատուհաս հրէշը առատ զոհեր կլլելէ վերջ գացած էր հանդչիլ մօտակայ քարայրին խորը՝ հկայ լճի մը եզերքին:

Գեղայր՝ պզտիկ հնակարկատը սակայն անգործ չէր անցըներ իր օրերը: Ու ամէն օր կը լրտեսէր վիշապի թաքստոցը, մինչեւ որ օր մըն ալ որոշեց ճակատիլ գազանին հետ: Ու գաղտնօրէն սուտերի մը պէս անհշմար շալկեց դանուկի մը տիկը՝ լեցուած այն նիւթերով զորս ինք յաջողած էր ապահովել զանազան ճարտար միջոցներով. ու եկաւ տեղաւորել քարանձաւին մուտքին առջեւ:

Մացառներուն մէջ պահուըտած՝ պարսատիկով սկսաւ քարեր նետել Գեղայր, գազանին բարկութիւնը գրգռելու համար: Իրաւ ալ շատ չուշացաւ: Վիշապը ահեղ կատաղութեամբ դուրս եկաւ զարհուրելի մռնչիւնով, ու... յարձակեցաւ դանուկի տիկին վրայ ու կլլեց զայն:

Գեղայր սխալած չէր իր հաշիւներուն մէջ:

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՔԱՐԹԻԷ ԼԱԹԷՆ

(ՎԵՐԱԿՈԶՈՒՄ ՔԱՌՈՐԴ ԴԱՐՈՒ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԻ)

Յաճախ կը պատահէր որ տաք գլուխ հերետիկոսներ իրենց չմարսած հեղինակներուն գաղափարները վերածեն գրական ճամարտակութիւններու...: Եւ այդ գեղեցիկ շարժումը ցնդեցաւ, ինչպէս հայկական բոլոր համանման ձեռնարկները:

Այն օրէն ի վեր պատմութեան անցած է «Յարդգող»ի անունը, բայց կը մնայ հեգնանքի վարպետի մը մարմարինէ յուշարձանը.— Մի շարժուէք ձեր տեղիցը, ձեզանից պիտի կերտեմ անմահների սիմվոլը...

ԶՈՄը, ընդհ. պատերազմէն ժառանգ մնացած այդ դժբախտ, այլ արժէքաւոր սերունդը, ծնունդ առած է «Ցլորիա»յի մէջ: Նարդունին եղած է շարժումին զսպանակը, իսկ Հ. Ակոնայեան եւ Ա. Խանետանեան դարձած են իր առաքեալները: Շէնքին վերնայարկին մէջ ոչնչուած էՆրկուանֆի հրատարակութիւնը, մանաւանդ «Զմունիք»ի ադաբակին հարցը, որ երազ մը միայն մնաց:

Հր. Սամուէլի գրատունը, ճաշարանէն քիչ մը վար, տեսակ մը հիւպատոսարան եղած է Սփիւռքի մտաւորականներուն: Յաճախ հոն իրար գտած են հայ գրողը, արուեստագէտը ու հանրային գործիչը: Գրատունը ծանօթ է ոչ միայն մեզի, այլ արեւելեան ժողովուրդներուն՝ իր ճոխ հաւաքածոներով:

Monsieur le Prince փողոցը, ուրիշ հայ արհեստաւոր ընտանիքներու կարգին, պատսպարած է նաեւ Սամաթիացի գրող մը,— Հրանդ Տէօվլէթեան: Աշխատակից «Յառաջ»ի, «Հայրենիք»ի եւ պոլսական թերթերու, այս խոնարհ տղան աչքի զարկած էր իր արձակով եւ գեղեցիկ բանաստեղծութիւններով: Առաւօտ մը եկան զինքը տարին Քաչէնի հիւանդանոցը, ուրկէ ալ չվերադարձաւ: Զրկանքի ու տառապանքի հետեւանքով, բարակ ցաւէ վարակուած էր, մեռաւ եւ իրեն հետ կորան ձեռագիրները: Հայ պանդուխտ գրողի ճակատագիր, ո՞վ կը յիշէ իր անունը...

Օկիւսթ Քոնթ, Սէն Սանս եւ Տանթօն իրենց կարգին յիշատակներ թողած են այնտեղ: Տրիբունը բնակած է անկիւնը, սինէմայի շէնքին վեւեւ, իր արձանն ալ կը կանգնի դիմացի հրապարակին մէջտեղը: Ֆրանսական յեղափոխութեան այս կարկառուն դէմքը ապրած է մտերմութեանը մէջ... Կիյօթինի, որուն առաջին փորձը կատարուած է հանդիպակաց անցքին մէջ: Այդ դժպհի մեքենան յաւիտենապէս լռեցուցած է ամեհի ճարտասանին ձայնը, որ կ'ըսեն թէ Սէնի մէկ եզերքէն միւսը կը լսուէր...

Անսիէն Քոմէտի փողոցին մէջ, մեզի հետ կապուած յիշատակ մըն ալ կայ. հոն է Հայու մը կողմէ բացուած առաջին սրճարանը, որ հաւաքավայր դարձած էր ժամանակաշրջանի համբաւներուն: Անկէ շատ հեռու չէ Պոհեմ նկարիչներու լռակեաց փողոցին այն պանդոկը, ուր ապրած է Օսկար Ուայլտ իր վերջին անփառունակ օրերը:

Սէն Ժէրմէնի պողոտային վրայ, երբեմնի լատին կանոնիկոսներու թաղին անկիւնը կը գրաւէ Salle de Géographieն: Ծանօթ է բոլորին այս սրահին նշանակութիւնը վերջին շրջանի մեր հանրային կեանքին մէջ: Բաւական վար, Օտէոնի Sociétés Savantesի սրահը իրմէ նախանձելու ոչինչ ունի, դեռ մտքերու մէջ թարմ են այնտեղ տրուած թատերական ներկայացումները, գրական սալոնները եւ յիշատակի ոգեկոչումները: Հոն խօսած են Շիրվանզադէ, Ա. Ահարոնեան եւ Լ. Շանթ: Հայ նահատակներու սգահանդէսին՝ հովանաւորութեամբ «Կայսր»ի հեղինակին, յայտնի է Զ. Եսայեանի ամբարիշտ ելոյթը, որ ընդհանուր զայրոյթ յառաջ բերաւ: Թահրա պէյ նոյնպէս այնտեղ պաշտպանած է իր դատը:

Լիւքսէնպուրկի թաղը զուարթ եւ կենդանաբար բան մը ունի, որ մերթ մելամաղձոտ յուշերու կը յանդի: Օտէոնի թատրոնը,— ուր նախաքայլը կ'առնեն բեմի ապագայ յոյսերը,— տեսած է խաղարկութիւնը Մաքսուտեանի եւ Լ. Յարութի: Օթէլ Սէնան՝ երբեմնի հանգստավայր հռչակաւոր Կամպէթթայի, բազմաթիւ հայ ընտանիքներ փրկած է բնակարանի տագնապէն: Ռօթրու փողոցի մէկ հնավաճառի խանութը՝ պատերազմի սկզբնական շրջանին ծառայած է իբրեւ շտեմարան «Վեղարաւոր»ներու զինարանին, ընդդէմ... Լէօն Պլումի եւ Իսրայէլի որդիներուն:

Հռչակաւոր պարտէզին հանդիպակաց մէկ շէնքը թատր եղած է տռամի մը,— Մարայի սպանութեան: Սրտոտ աղջիկ մը՝ Շարլօթ Քորտէ, դաշունահարած է լոգարանին մէջ Ֆրանսական յեղափոխութեան այս արիւնռուշտ բռնաւորը:

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Վիշապը երբ կլլեց զարհուրելի նիւթերով լեցուած գառան տիկը, քիչ առենէն անըմպական գալարումներով կատղիլ սկսաւ: Այնպիսի ուժգնութեամբ պոչի հարուածներ կուտար աջ – ձախ որ ժայռերը խիճերու կը վերածուէին, ծառեր կը տապալէին եւ իր մռնչիւնը լսող ամէն կենդանի էակ կը քարանար:

Մինչեւ որ մահուան սպարապետ Ծարաւը մըտաւ վիշապի երակներուն մէջ ու գիտենք թէ ուր ծարաւը կ'երեւայ՝ դաշտերը անապատ կը դառնան, յաղթական բանակներ կը չքանան: Սակայն քարայրին առջեւ կը տարածուէր գեղածիծաղ ու չքնաղ լճակը երկար ժամանակներէ ի վեր անշարժ, տարամերժ դազանին ներկայութենէն կախարդուած:

Ահա վիշապը իր երախը բացած հոն կը վազէ, իր կլլած նիւթերէն պապակած ու անագօրէն կը խմէ ջուրը, լճակը ցամքեցնելու աստիճան:

Զարհուրելի է տեսարանը այժմ, որովհետեւ ծծումբն ու քարհուրը նաւթոնի հետ խառնուած յանկարծ կը բռնկին վիշապի որկորին մէջ ու բոցը հրդէհի մը պէս դուրս կը պոռթկայ անոր մարմնէն: Ամէն կողմ, կանանչութիւնները նոյնիսկ կը ճարճատին: Ջուր ու ցամաք գեհենի մը կը վերածուին, մինչեւ որ դազանը կ'այրի կը մրրկուի ու վերջապէս մեծ խարոյկի մը պէս մոխրանալով կը հանգչի:

Այն ատեն լիճը կը ստանայ իր նախկին հրաշալի խաղաղութիւնը, իր մէջ լողացող սպիտակ կարապները բոցերու հրաշքով ջրանոյշներու կը փոխուին, արծաթ ձուկեր ջուրի խորքերէն դուրս կը թափին փոխակերպուած սպիտակ նաժիշտներու, գորտերը իրենց բռնաշապիկներէն ազատած պատանիներու կը վերածուին հրաշքի ճամբով: Հաւերժահարսերը կը նուագեն ուռենիներէն կախուած բամբիռները, ու միջոցը կը լեցուի զմայլելի մեղեդիներով:

Լիճը, այդ դերբնական ոգիներու քաւարանը կերպարանափոխուած էր յանկարծ ու իր բնակիչները մոգական հրաշքով մը կրկին մարդացած:

Զերբազատուած ոգհերը կախարդութեան՝ կ'երթան գտնել հնակարկատին աշկերտը մացառին մէջ ուշակորոյս, կը դնեն լուտաններով զարդարուած դահաւորակի մը վրայ ու պալատ կը տանին:

Թագաւորը կը յարգէ իր խոստումը ու Գեղայր կ'երջանկացնէ Գեղանոյշը:

Ահա այդ օրէն ի վեր վիշապները կը չքանան աշխարհի երեսէն ու կը նսեմանայ թագաւորներու համբաւը:

Ու պզտիկ, խելացի տղաք այլեւս չեն բաղձար թագաւորի փեսայ ըլլալ:

ԽՈՍՐՈՎ ՎՃՏՈՒՆԻ

Ա.— Եթէ շունը խանութէն բան մը գողնայ, կարծեմ շունին տէրը ստիպուած է վնասը հատուցանել:

ՓԱՍՏԱԲԱՆ.— Շատ պարզ է:

Ա.— Արդ, ձեր շունը իմ խանութէս հինգ ոսկինոց երշիկ փախցուցած է:

ՓԱՍՏԱԲԱՆ.— Լաւ, դատը 10 ոսկիով կը պաշտպանեմ: Տուր ինծի հինգ ոսկի եւս՝ եւ հաշտուինք...:

ՀԱՆԴԷՍ ՄԸՆ ԱԼ ԱՅՍ

Յունուար 22ին, շաբաթ երեկոյ Ժանթիյիի Թաղապետութեան սիրուն սրահը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ: Հանդէսը կազմակերպուած էր Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան եւ Աղբիւր Սերոբ խումբի ընկերներու կողմէ: Եւ եկած էին բոլոր անոնք, որոնց սրտին կը խօսի Դաշնակցութեան ազգային իտէալովը հաւատքովը, եւ խանդավառութեամբբ չաղախուած խօսքը: Հոն էր նաեւ ընկերվարական քաղաքապետին փոխանորդը:

Նախագահը՝ ընկեր Գ. Միրոյեան ամփոփ կերպով ներկայացուց Դաշնակցութեան 58 տարիներու վաստակը, արիւնով ու քրտինքով շահուած, վաստակ մը որ տուած է Հայուն ազգային դիմագիծ, յեղափոխական ոգի, ազատ ապրելու տենչ եւ սեփական հայրենիքի գաղափարը: Յետոյ բեմ հրաւիրեց օրուան առաջին բանախօսը, Շաւարշ Միսաքեան:

Ընկերոջ ճառը, աւելի քան կէս ժամ, յստակ ու կուռ ինչպէս «Յառաջ»ի խմբագրականները, փաստացի պատասխան մըն էր բոլոր այն մեղադրանքներուն որոնցմով հրապարակը կ'աղմկեն Դաշնակցութեան հակառակորդները:

— Ո՞վ է թափեր այնքան արիւն, այդ ափ մը հողին վրայ գրելով «Անկախ Հայաստան»: Ո՞վ է արծարծեր մեր պահանջները զայն դարձնելու համար Հայուն վայել հայրենիք: Ո՞վ է գլխիկոր հայ ժողովուրդը դարձուցեր պահանջատէր իր հողերուն:

«Պարկեշտ է Դաշնակցութիւնը երբ ամէն օր իր մամուլով կ'արձանագրէ բոլոր դրական երեւոյթները, նուաճումները որ կը կատարուին հայրենիքին մէջ: Պարկեշտ է ան դարձեալ երբ կը քննադատէ ինչ որ վնասակար կը գտնէ հայ ժողովուրդի շահերուն: Պարկեշտ է միշտ, երբ կը մատնանշէ հայերէնի բարբարոսական աղճատումները եւ պարկեշտ է դարձեալ եւ հայրենասէր, երբ կ'ուզէ արժեցնել դաղթաշխարհի վաստակը յօգուտ ընդհանուր հայրենիքին:

Նեղգա՞ղթ: Այո, սահմաններու ընդարձակումով: Ի՞նչ պիտի արժէին Հայկական Դատը, մեր հողային պահանջները, եթէ ձգէինք որ տարբալուծուէր ու հալէր մեր ժողովուրդը արտասահմանի մէջ: Թող քիչ մը համեստ ըլլան անոնք որ չկրցան մէկ թիզ հող աւելցնել Դաշնակցական կոչուած՝ Հայաստանի վրայ: Եթէ արեւմտեան Հայաստանի հարցին լուծումը մեծ դժուարութիւններ կը ներկայացնէ, ինչո՞ւ մէկ հրամանագրով իր օրինաւոր տիրոջը չեն վերադարձներ Նախիջեւանը, Ղարաբաղը, Ախալքալաքը, եւն. որոնք Հայաստանի կը պատկանին թէ աշխարհագրութեամբ, թէ պատմութեամբ եւ թէ տնտես. ու ռազմական պահանջներով:

«Հայաստանի բուն թշնամիներն անոնք են որ կ'անտեսեն, կը նեղաթիւրեն մեր տարրական պահանջները, որ իրարու հետ կը մրցին սեւը ճերմակ ցուցնելու համար, արգատահելի դառնալով ամէնուն առջեւ»:

Վերջացնելով, բանախօսը հրաւիրեց երիտասարդութիւնը օգտուիլ բոլոր պատեհութիւններէն, չգոհանալ անցեալ փառքերով, քայլ մը աւելի յառաջ նետուիլ, միշտ պատրաստ ծառայելու հայրենիքին ու հայ ժողովուրդին:

Օր. Մուրատեան իր անոյշ թաւ ձայնով երգեց քանի մը երգեր, ոգեւորելով բազմութիւնը: Ընկեր Գր. Ամիրայեան արտասանեց Արամայիս Սրապեանէն բանաստեղծութիւն մը: Ալֆորվիլի Նոր Սերունդէն պատանի մը նոյնպէս հաճելի ձայնով հայերէն երգելէ վերջ ուզեց Ֆրանսերէն երգով մըն ալ պատուել օրուան հիւրը, Պ. P. Ray, Պ. Մեսումենց դաշնակով կ'ընկերանար երգիչներուն:

Բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան որ խանդավառութեամբ պարզեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարաբանութեան գլխաւոր հիմերը, մատչելի ձեւով, հասկնալի բոլորին համար: Շեշտեց մասնաւորաբար այն զոհաբերութեան ոգին որ ամէն մէկ Դաշնակցականի, հիներուն թէ նորերուն, մեծերուն թէ փոքրերուն, առաջնորդող ուղեգիծը եղած է: Այդ ոգին մաղթեց մանաւանդ նորահաս սերունդին, որպէսզի կարենայ կատարել իրմէ սպասուած գործը, եւ դառնալ արժանի Եօթնեղբայրեաններու եւ Աղբիւր Սերոբներու ժառանգութեան:

Ընկեր Գ. Ամիրայեան Ֆրանսերէն քանի մը բառով շնորհակալութիւն յայտնեց Պ. Ռէյի, որ իր կարգին խոստացաւ կարելին չզլանալ օգտակար ըլլալու Պիսէթրի հայ բնակչութեան: Ընկեր Բենօ դափով ու սրինգով եւ Պ. Սէյրան թառով պէսպիսութիւն մը դրին յայտագրին մէջ:

Ալֆորվիլի Նոր Սերունդի երկսեռ խումբը հայկական տարազներով, պարեց ու երգեց ստեղծելով ջերմ մթնոլորտ մը, երբ կէս գիշեր եղած էր արդէն: Մինչեւ լոյս երիտասարդները պարեցին Օնոսեանի նուագախումբով. իսկ սեղաններուշուրջ հաւաքուած հայրենակիցներ, հայկական երգերով, թառով ու դափով դիմաւորեցին արշալոյսը:

Շնորհաւորելի են խումբի բոլոր ընկերները որոնք ջանք չէին խնայած հանդէսին փայլը աւելցնելու համար:— ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԹԵՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

«Յուսաբեր»ի մէջ կը կարդանք (21 Յունուար).

Գահիրէի Թեմական Ժողովը իր 1949 Յունուար 19ի նիստին մէջ զբաղած է նաեւ այն հեռագրով, զոր եգիպտահայ ընտրութեանց կապակցութեամբ 1948 Դեկտեմբեր 24ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ուղղած է թեմիս առաջնորդին:

Մեզմէ խնդրուած էր մամուլի մէջ չանդրադառնալ այդ հեռագրին:

Խնդրուած էր նաեւ չանդրադառնալ այն որոշումին, զոր այս առիթով առած է Թեմականը իր վերջին նիստին մէջ:

Հաւատարիմ մեր տուած խոստումին, մենք ցարդ լռութեամբ անցանք այս հարցերու վրայէն:

Մեր հարեւանը սակայն, որուն նոյնպէս, կ'ենթադրենք, ուղղուած պիտի ըլլար միեւնոյն խնդրանքը, իր Յունուար 20ի թիւին մէջ անդրադառնալով Թեմականի վերջին նիստին, կը գրէ.

«Ապա տեղի ունեցաւ ընթերցումը Վեհ. Հայրապետին ուղղած մէկ հեռագրին՝ եգիպտահայ ընտրութեանց մասին: Կարգ մը կարծիքներու փոխանակութենէն ետք, Թեմական Ժողովը որոշեց խնդրել Սրբազան Հօրմէն, որ շնորհակալութիւն յայտնող պատասխան մը տայ այդ հեռագրին՝ Վեհ. Հայրապետին ցոյց տուած հետաքրքրութեան համար, նամակին կցելով նաեւ այս առնչութեամբ բացատրական գիր մը»:

Իրողութիւնը հիմնովին հակառակ է այս տեղեկատուութեան:

Կաթողիկոսը իր հեռագրով կը հրահանգէր դիմել եգիպտական իշխանութեանց՝ խնդրելով խտիր չդնել Հայ եկեղեցիի զաւակներուն միջեւ ընտրութեանց հարցին մէջ (ակնարկը՝ ներգաղթողներու.— «Յառաջ») գտնելով, որ այդ խտրութիւնը խորթ է թէ Հայ եկեղեցիի ոգիին եւ թէ Եգիպտոսի միջազգային յանձնառութեանց. այլապէս, եթէ իր խնդրանքը չյարգուի, Կաթողիկոսը կը հրահանգէր ընտրութիւն չկատարել եւ հին մարմինները պահել իրենց պաշտօնին վրայ:

Քննութեան առնելով այս հեռագիրը եւ անհարկի գտնելով կաթողիկոսի այս միջամտութիւնը, պարագայ մը, որ կրնայ նաեւ ժխտական անդրադարձ ունենալ մեր համայնքի իրաւական դիրքին վրայ այս գաղութին մէջ, Թեմականը որոշեց յանձնարարել Քաղաքականին՝ այս իմաստով նամակ մը դրել կաթողիկոսին:

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ ԺԷ.

ՍՏԵՓԱՆԷ ԵՒ ՄԼԵՀ

— Քեզի բան մը ըսա՞ւ... Մարդ գտանք հարցնելու, այդչափ որ խօսեցար շնորհակալ պէտք է ըլլալ:

— Կոստանդին եղբայր, Իշխանը չխօսիր, ես քեզի ըսի, բայց ամէն բան կը տեսնէ ու կը լսէ: Քու քաջութիւնդ կը գովէ, միայն մէկ բանի մը սիրտը նեղացաւ եւ ինծի յատկապէս ապսպրեց քեզի ըսել թէ՝ Սարգիսին հետ լաւ վարուիս:

— Ես Սարգիսին ինչ ըրի:

— Կամաց, եղբայր, հիմա կը ձգեմ կ'երթամ, ըսաւ Բարկէն, ձին մէկդի քշելով:

— Մի նեղանար, Բարկէն, ինծի անհամբեր կ'ըսեն, դուն ինձմէ անհամբեր ես: Ես Սարգսին ինչ եմ ըրեր որ իշխանին սիրտը նեղացեր է:

— Ես գիտե՞մ, դուն մտածէ, անշուշտ կը գտնես:

— Երբ իշխանը անոր տասը բերդ ալ տայ՝ իմ ինչ հոգս. միայն այսչափ ըսի, չեմ ուրանար, թէ մենք բոլոր Կիլիկիոյ ալ տիրենք, արժողին չարժողին պարգեւելով քաղաք ու բերդ, իշխանի բընակութեան տեղ պիտի չմնայ:

Ինծի Բարձր բերդը տուաւ, քեզի Ամուտան, Սարգսին՝ Առիւծը, խեղճուկ գիւղացիի տղուն բերդ մը տալ, ինծի առատաձեռնութիւն չերեւար, այլ շռայլութիւն: Այս ըսեր եմ, յանցա՞նք եմ ըրեր: Եղբայրները եկան, անոնց ի՞նչ պիտի տայ. թէ որ Վահկան մէկուն տայ, Մամեստիան ալ միւսին, ինք գետի՞նը պիտի նստի:

— Այս խօսքերը իշխանին՝ իրեն կրնաս գրուցել:

— Ինչո՞ւ պիտի զրուցեմ:

— Երբ դուն այս խօսքերը կը կրկնես, ալ մի զրուցեր թէ Սարգսին ի՞նչ ըրի. երբ ան արժողին չարժողին կարգը կը դնես, երբ գիւղացիի տղայ ըլլալուն բերդ մը իրեն շատ կը տեսնես, իշխանին առատաձեռնութեան վրայ չէ քու կիրքդ, ուրիշ տեղ փնտռէ դուն անոր պատճառը:

«Աստուած վկայ, ես Սարգսի իշխանին ըրած ծառայութիւնը չեմ կրնար մոռնալ. ինչ որ տրուի իրեն՝ արժանաւոր է:

Մեր պարտքն ի՞նչ է, Թորոս մենէ ինչ կ'ուզէ. սիրով վարուիլ իրարու հետ, ազգին ազատութեան եւ լաւութեան համար աշխատիլ, դոհ ըլլանք եղբայր, մեր ազգին վիճակէն, փառք տանք Աստուծոյ, պարապ խօսքերով ինչո՞ւ գիրար թունաւորենք. ես ծերացայ, դուն ալ ծերանալու վրայ ես, քիչ մը հանդարտէ, խելօք եղիր. տղաքը որ կը հասնին շահելու նայէ. չտեսա՞ր քանի անգամ իշխանը մեր երկուքը ցուցնելով՝ տղոցը ըսաւ.

«— Ասոնք մեր հայրերն են, ասոնք մեր խելոքներն են, մենք ասոնց խօսքը մտիկընելու ենք:

Հիմա կ'ըլլայ որ մենք կը չարանանք եւ կը նախանձինք:

Բարկէնի այս ճառին վրայ Կոստանդին տխրեցաւ, ձայնը քաշեց: Եւ, ինչպէս որ ըսինք, զօրքերուն աղաղակը, իրենց զօրավարին ընդունելութեան համար, մեր երկու ընկերները իրրեւ քունէ մը արթնցուցին իմացնելով թէ Անարզաբայի առջեւ հասեր էին:

ՇԻՐԵՆՑ

նախարարութիւնը, երեսփ. ժողովին եւ ծերա-կոյտին անդամներն ալ այս տեսակէտն ունին:

Փարիզի մէջ գոհունակութիւն պատճառեց Սթալինի յայտարարութիւնը, որ կրնայ մեղմացնել միջազգային կացութեան ձգտումը:

ՄՈՍԿՈՒԱ Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԷ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Շաբաթ օր, երբ տակաւին չէր հրատարակուած հարց-պատասխանին, Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը հրատարակեց Խ. Միութեան արտաքին նախարարութեան մէկ յայտարարութիւնը, որ կ'ամբաստանէ արեւմտեան պետութիւնները թէ խզած են գործակցութեան քաղաքականութիւնը, Եւրոպական Միութիւն հաստատելով: Յայտարարութիւնը որ 34 էջ կը գրաւէ, մասնաւորապէս կը մեղադրէ Անգլիան եւ Մ. Նահանգները:

— «Խ. Միութիւնը կը նկատէ որ Մ. Նահանգները եւ Մեծն Բրիտանիոյ վարիչ շրջանակները բացէ ի բաց յարձակողական քաղաքականութիւն մը կը վարեն, ուղեգիծ մը որուն վերջնական նպատակն է անգլեւամերիկեան տիրապետութիւն հաստատել աշխարհի վրայ, բռնութեամբ: Այլեւս բացայայտ է բոլորին համար թէ դաշ մը կը սարքուի Միացեալ Ազգերուն դէմ, խանգարելու համար այն ճիգը որով այդ կազմակերպութիւնը կը ձգտի սանձել նախայարձակները: Այս կացութեան առջեւ, Խ. Միութիւնը աւելի վճռականութեամբ եւ յամառօրէն պիտի պայքարի ՄԱԿը խախտելու եւ քանդելու փորձերուն դէմ»:

Յայտարարութիւնը կ'ըսէ նաեւ թէ «այս պայմաններուն մէջ, Խ. Միութիւնը եւ նոր ժողովրդապետութեան պատկանող երկիրները երբեք չեն կրնար մասնակցիլ Հիւս. Ատլանտեանի դաշինքին կամ նմանօրինակ զինակցութեանց»:

★ Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը անմիջապէս պատասխանեց այս ամբաստանութեանց, յայտարարելով թէ Խ. Միութեան քաղաքականութիւնն է որ երկու մասի բաժնեց աշխարհը: Մոսկուայի յայտարարութիւնը յոռի տպաւորութիւն գործեց նաեւ Ուաշինկթընի մէջ, ուր կ'ըսեն թէ նախագահ Թրումըն պիտի անտեսէ զայն, շարունակելով իր ծրագրած քաղաքականութիւնը:

★ Խ. Միութիւնը ծանուցագիր մը ուղղեց Նորվեկիոյ, ստուգելու համար թէ պիտի միանա՞յ Հիւս. Ատլանտեանի դաշինքին, զինուորական խարիսխներ տրամադրելով օտար պետութեանց:

Սկանտինաւեան պետութեանց երկրորդ խորհրդաժողովն ալ վերջացաւ, առանց գործնական արդիւնքի մը յանգելու:

★ Արեւմտեան պետութիւնները խորհուրդ մը կազմեցին, Եւրոպայի Միութեան խնդրով զբաղելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՐԱՎՉԵՆՔՈՅԻ ԴԱՏԸ վերսկսաւ երէկ, երկուշաբթի: Մոսկուայէն Փարիզ եկած է Տիկին Զինայիտա Կորլովա, որ կ'ըսէ թէ անոր առաջին կինն է եւ մերկացումներ պիտի կատարէ: Եկած են նաեւ ուրիշ երեք վկաներ, իսկ անցաղիր խնդրած է զօր. Ռուտենքօ, նախագահը այն խորհրդային պատուիրակութեան որ Ուաշինթըն ղրկուած էր գնումներ կատարելու համար եւ որուն անդամ էր Քրավչենքօ:— Այս վերջինն ալ վեց վկաներ պիտի ներկայացնէ, չորսը ռուս, երկուքը Ֆրանսացի, իբրեւ առաջին խումբ:

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ տարիներէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Խ. Միութիւնը եւ արբանեակ պետութիւնները ներկայացուցիչներ չուղարկեցին Աթէնակորաս պատրիարքի գահակալութեան, որ տեղի ունեցաւ յունուար 27ին: Պատրիարքը, որ նախապէս Նիւ Եորքի մետրոպոլիտն էր, վճռապէս դատապարտած էր Խ. Միութեան հողային պահանջները Թուրքիայէն:

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻ կրճատումները պիտի շարունակուին Փետրուարին, թեթեւ բարեփոխումներով:

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՎԱՐՁՔԵՐՈՒ օրէնքին բարեփոխման համար բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան ազգ. ժողովին մէջ, ուրբաթ օր: Մեր ընթերցողները ծանօթ են եղած առաջարկներուն: Վիճաբանութիւնը պիտի շարունակուի հինգշաբթի օր: 25 տարբեր տեսակ բնակարաններ նշանակուեցան Փարիզի զանազան թաղամասերուն մէջ, իբրեւ ուղեցոյց ստուգման եւ վարձքի:

ԻՏԱԼԻԱ ղրկուելիք նամակներուն համար 15 ֆրանք պիտի վճարուի այսուհետեւ, համաձայն մաքսային միութեան պայմանագրին:

ՍՊԱՌՆԱԳԻՐ ստացան Մ. Նահանգներու այն դատաւորները որ կը դատեն 11 համայնավար առաջնորդները:

ԿԱՆԱԶԱՆԻ դատապարտուեցաւ չեխ զօրավար մը, Հէլիոտոր Փիքա, որ սպայակոյտի դեր-նախագահն էր 1945էն 1948, ինչպէս եւ ներկայ նախագահը Փրակայի Ալիանս Ֆրանսէզին: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ զինուորական, ճարտարագործական եւ պետական գաղտնիքներ հաղորդած է բրիտանական Ինթելիճընսի ականաւոր անդամներուն, երբ սպայակոյտի դեր-նախագահ էր, թէ լրտեսութիւն կատարած է Ռուսիոյ դէմ, երբ նախագահն էր չեխ զինուորական պատուիրակութեան, 1941ին, թէ գործակցած է Լոնտոն ապաստանած չեխ զօրավարներու եւ փախստականներու հետ, ընդդէմ Խ. Միութեան եւ չեխական հանրապետութեան եւն.: Ուրիշ տասը ամբաստանեալներ դատապարտուեցան տաժանակիր աշխատանքի, համագումար 70 տարի, 14 հոգի ալ 3—18 ամիս բանտարկութեան, ամբաստանուած ըլլալով հակապետական գործունէութեամբ:

Հ. Յ. Դ. ՏՈՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Բացումը պիտի կատարուի այս շաբաթ իրիկուն, 5 փետրուար:

Ներկայ պիտի ըլլայ ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ ԱՐՄԵՆԻԱ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Ղեկավարութեամբ Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ

Մարսէյլ, CASA D'ITALIAի մէջ, Փետրուար 26ին, նոր ու ճոխ յայտագրով: Տոմսերը ստանալ երգիչ անդամներէն:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ.— Manuel de Langue Arménienne (Arménien Occidental Moderne): Հեղինակ՝ Frédéric Feydit: 342 մեծադիր էջ, ընտիր տպագրութեամբ: Հայերէն բացատրութիւններով, եւ պատմական գիտելիքներով: Տպ. Տէր Յակոբեան, Librairie C. Klincksieck, 11 rue de Lille, Paris:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ԻՍԻԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ եւ Խրիմեան դպրոցի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած են 10.000 ֆրանք Պ. Պ. Պետրոսեան եղբայրներէ ի յիշատակ իրենց եղբօր՝ ԲԺ ԱՐՄԷՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ, մեռած, Նիւ Եորք 12 Դեկտ. 1948ին: Եւ Պ. Մամիկոն Մելիք Գիւրջեանէ 10.000 ֆրանք ի յիշատակ Տիկին ՍՕՖԻԱ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ:

★ Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած են Պ. Հրաչ Սարգիսեանէ Փարիզէն եւ Պ. Կ. Խ. Մէօտօնէն հազարական ֆրանք Խրիմեան վարժարանին համար:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՎԻԷՆԻ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հազար ֆրանք Տէր եւ Տիկին Ալեքսանեանէ իրենց զաւկին ծնունդին առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ֆ. Կ. Խաչի Ռոմանի մասնաճիւղը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլոր այն նուիրատուներուն որոնք իր կազմակերպած «Գթութեան շաբաթ» հանգանակութիւնը արդիւնաւորեցին: Գոյացած 8850 ֆրանքը յատկացուեցաւ իր կրկնակ նպատակներուն:

★ Կարտանէն Այրի Տիկին Մարի Լ. Պետրոսեան (Դերջանցի) իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք հեռագրով, նամակով եւ անձամբ իրենց ցաւակցութիւն յայտնեցին իր ամուսնոյն ողբացեալ Լեւոն ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ (Ուրֆացի) դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Մուրատեանի եւ զաւակներուն, իրենց զաւկին եւ եղբօր՝ ծաղկահասակ ԳՐԻԳՈՐ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ:

Ցաւակցութիւններ նոյնպէս Կարապետեան ընտանիքին ողբացեալ ԱՐՍԷՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ դառն կորուստին առթիւ: (Մեռած պատերազմի մէջ):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Կարտանէն Այրի Տիկին Մարի Պետրոսեան կը ծանուցանէ իր ազգականներուն եւ բարեկամներուն թէ իր ողբացեալ ամուսնոյն Լեւոն ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ (Ուրֆացի) մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կ'ատարուի 7 Փետրուար, առաւօտեան ժամը 10ին Պիվէոի (Կարտան) ֆրանսական եկեղեցիին մէջ: Գեր. Զուհաճեան վրդ.ի կողմէ: Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները: Եկեղեցիէն վերջ այց ողբացեալին գերեզմանը:

« ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ»

Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ շքեղ Երեկոյթ պարահանդէս, Մարտ 26ին:

Orchestre Tango Typique համբաւաւոր Quintin Verdu: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ Ի ՊԱՏԻՒ ԴԱՍԱԽՕՍՆԵՐՈՒ

եւ ծնողներու, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՐԻԶԻ մասնաճիւղին կողմէ, կիրակի 6 Փետրուար, ժամը 3—8 Sociétés Savantesի յարակից սրահին մէջ, 6 rue Danton, métro Odéon:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Ս. ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վարդգէս խումբի կողմէ: Կը բեմադրուի Ղ. Մելոյեանի ԱՐՄԵՆՈՒՇԸ:

12 Փետրուար շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Սալ Ժան տ'Արքի սրահին մէջ, ինչպէս նաեւ զաւեշտ մը՝ ԵՐԿՈՒ ԾԱՅՐԱՅԵՂՆԵՐԸ. Սրահը տաք –

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մասնակցութեամբ Jacques HÉLIANի նշանաւոր նուագախումբին, ուսանողական զուարթ ու տաք մթնոլորտի մէջ:

Կազմակերպուած ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏԱՆ կողմէ, Շաբաթ 19 Փետրուար, ժամը 21էն մինչեւ 1, Maison Internationaleի շքեղ սրահներուն մէջ, Cité Universitaire 19 Bld. Jourdan, Métro: Cité Universitaire, Autobus P. C.:

THÉATRE DE L'AMBIGU

2ter Bld. St. Martin, Métro République եւ Strasbourg St. Denis:

ԱԴԱՄԵԱՆ Թատերասիրաց Միութիւնը փետրուար 11ին ուրբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 20.30ին կը ներկայացնէ Լ. ՇԱՆԹԻ

«ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐԸ»

Կը մասնակցի ամբողջ խումբը, բեմադրութեամբ ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻ:

Երգեցիկ խումբ (ղեկ. Պ. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑ)

Պարերգ (ղեկ. Տիկին ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ):

Տոմսերը.— Գրատուն Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ 51 rue Mr. le Prince: Գրատուն ԲԱԼՈՒԵԱՆ 43 rue Richer եւ գրատուն ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ 46 rue Richer:

Վարագոյրը կը բացուի ճիշդ նշանակուած ժամուն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԼԱՔՆԵՐՈՒ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐՈՒՆ ԱԶԴ ԼՈՅՍ

Վերջին նոր երգերու բլաքներ, հայերէն եւ արեւելեան, կը գտնուին՝

ԱԼՔԱԶԻ

մօտ, 45 րիւ Սէնթ Պարպ, Մարսիլիա

ՋՈՒԹԱԿԻ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿԻ ԴԱՍԵՐ

Ծանօթ երաժիշտ Ա. ՍԻՆԱՆԵԱՆԻ կողմէ

Դիմել՝ 5 Villa Nicolas, Epinay sur Seine

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՍՕՍԵԱՑ ԱՆՏԱՌ»

ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ԱՆՏԻՊ քերթուածներուն հատորը 400 ֆրանք: Նոյն հեղինակէն.— ՄԱԳԱՂԱԹՆԵՐ (սպառելու մօտ) 700 ֆրանք, ՊՈՀԵՄԱԿԱՆՔ 500 ֆրանք: Դիմել հեղինակին.— 17 rue Damesme, Paris (13):

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)
La Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 2 Février 1949 Չորեքշաբթի 2 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21e Année N° 5760—Նոր շրջան Թիւ 1171

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԲ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ՃԱՌԱՆՑԵԼ

Անհատական պառաւներ կան որոնք օրն ի բուն կը լրտեսեն դրացիներու շարժումները, զրպարտութիւններ հիւսելու եւ հանդիպողին պատմելու համար:

Եւ կամ առտուն կանուխ իրար կ'անցընեն դուռ – դրացի, գէշ երազ մը տեսած ըլլալով գիշերը :

Այդպէս ալ մեր դիմացի «չարլաթան»ը:

Փոխանակ պատասխանելու իրեն ուղղուած հրապարակային հարցումներուն,

Փոխանակ ապացուցանելու զզուելի վերա – գրումներ եւ թրքաբարոյ զառանցանքներ, ամէն օր անծեղի կանչեր կ'արձակէ : (Մէկ շաբաթէ ի վեր՝ անստորագիր: Ուրո՞ւ անունով):

Խօսք մը մէկէն, բառ մը միւսէն: Խորագիր մը Փարիզէն, զրոյց մը Ամերիկայէն: Նախադասութիւն մը վերէն, ուրիշ մը՝ մէջտեղէն :

Եւ կը թխէ ու կը թխէ, համոզելու համար թէ Դաշնակցութիւնը նոր դաւեր կ'որոճայ, իբրեւ «ոխերիմ թշնամի Հայաստանի» (սովետակա՛ն) :

Գէթ կարդացածը չիտա՛կ հասկնար: Կամ հարցնէր հասկցողի մը:

Կիրակի օր թելադրած էինք Միութիւն մը կազմել, պաշտպանելու համար Հայկական Ար – տասահմանի մտաւոր վաստակը: Խրախուսելու համար անոր գրական – գեղարուեստական վարուցանը :

Մէկ խօսքով՝ Մշակոյթի ճակատ: Հոգ մը որու մասին կը գրենք տարիներէ ի վեր: Եւ միշտ ալ կը բացատրենք թէ ինչո՛ւ անհրաժեշտ է: Մանաւանդ հիմա:

Ոչ մէկ երկդիմի խօսք: Ոչինչ մութ կամ խորհրդաւոր: Ամէն ինչ հիմնուած որոշ իրողութեանց եւ երեւոյթներու վրայ:

Ամէն վերլուծում, պատճառաբանութիւն այնքան մատչելի որ, յետին կամկարը կրնայ զոյգ ըմբռնել եւ արտասանել: Նոյնիսկ ճառ մը վերածել:

Եւ ահա նորէն ջլախտի բռնուած է ծանօթ հրձիգը: Նորէն դառնուկի մորթ մը նետած գըլխուն՝ կը մայէ, կը վայէ՛:

— Արթնցէ՛ք, հէ՛յ, «այդ ձեւի Միութիւնը յայտնապէս ուղղուած է մեր հայրենիքի՝ Սովետ. Հայաստանի դէմ»:

Աչքերը գոց, միտքը բութ, սիրտը՝ սխտոր, այս դդմադդին անգամ մը եւս կը թաւալի տղմուտին մէջ: Կը քծնի: Կը կեղծէ: Կը խեղաթիւրէ: Կը զառանցէ:

Միշտ միեւնոյն մտահոգութեամբ,— իբրեւ թէ Երեւանը պիտի կործանէր, առանց իր գետնաքարշ, լրտեսական խուժանավարութեան :

Ուրեմն այնտեղ յետին տգէտը կամ բռնաւորը իրաւունք ունի ձուլածոյ պատգամներ որոտալու, իսկ մենք բարեւ պիտի բռնենք:

Այնտեղ իրաւունք ունին բառերը, տառերն անգամ այլանդակելու, մայրենի լեզուն «բոսդան»ի վերածելու: Իսկ մենք ձայն պիտի չհանենք:

Այնտեղ ազատ են գրական – գեղարուեստական տասնաբանեաներ պարտադրելու :

Անդուռն բերնով հայհոյելու, դրաւոր կամ բերանացի:

Արեւմտահայ լեզուին գործածութիւնը արգիլելու:

Անխնայ հալածելու, կաշկանդելու, սորկացնելու պարկեշտ մտաւորականներ:

Ամբողջ սերունդներ ոչնչացնելու բանտարկութեամբ, աքսորով, հաւատաքննութեամբ:

Նոյնիսկ խոզի դունչեր երկարելու մինչեւ այս ազատ ափերը:

Իսկ Հայկական Արտասահմանը ունի միայն մէկ իրաւունք.— Խոնարհիլ եւ փառաբանել: Գլուխը ծուռ, լեզուն կախ, ձեռքերը փորին վրայ:

Եթէ փորձէ ըմբոստանալ, բողոքել, ինք – նապաշտպանութեան դիմել, տեսակէտներ պարզել կամ իր վաստակը արժեցնել, բարձրաձայն, ճակատ ճակտի, դաւաճանա՛ծ կ'ըլլայ հայրենիքին (սովետակա՛ն) :

Եթէ ուղէ դէմդիմաց խօսիլ, մշակոյթի գետնին վրայ, բացատրելով ծուռն ու շիտակը, մահացու մեղք մը գործած կ'ըլլայ:

Եւ եթէ համարձակի սեւին սեւ ըսել — «կատուն կատու կոչել» — դաւադրութիւն մը սարքած կ'ըլլայ:

... Ծամբայ բացէք եւ ծափահարեցէք: Շոշորթներու կարաւանն է որ կ'անցնի:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՑՈՒՆՈՒԱՐ ԱՄԻՍԸ

Ընդհանրապէս լաւ կը սկսի, կաղանդի եւ Ծնունդի խրախճանքներով: Ի՞նչ խելացի մտածեր են կաղանդը, իր ճոխ սեղաններով, իր նուէրներով, կաղանդ Պապան եւն. դնելով Յունուարի սկիզբը:

Օրացոյցը պատրաստողները գիտէի՞ն արդեօք որ Յունուարին ստիպուած ենք վճարել մեր տուրքերը: Գիտէի՞ն որ ստիպուած ենք յայտարարել, — «փորփէ՞» պիտի վճարէք թէ «իրական» շահու վրայ:

Գիտէի՞ն մանաւանդ թէ 1949 Յունուարին է որ պիտի գործադրուի վարձքերու յաւելման օ – րէնքը :

Ա՛լ չեմ յիշեր փոխառութիւնը որ Յունուարի պարգեւ մըն է թէեւ, բայց ոչ ամէնուն համար :

Կրնա՞ք խուսափիլ Յունուարի պարտաւորութիւններէն :

Եթէ անոնց մէկ մասը հաճելի պարտականութիւններ են, օրինակ օճախին մէջ կօշիկ շարելը եւ զանոնք լեցնելը, մնացա՞ծը: Սա վարձակալներու օրէ՞նքը, տուրքերու բե՞ռը:

Ահա Յունուարը: Մանաւանդ 1949ի Յունուարը, երբ գլուխդ պէտք է ճաթեցնես, եթէ ոչ վճարելու, գոնէ օրէնքին մէկ մասը հասկնալու համար:

— Եղբայր, պէտք է կամ Սանթրալ կամ Փոլիթեքնիք երթալ, տարիներով սորվիլ որ բան հասկնաս, վարձակալութեան օրէնքէն :

— Հոգ մի ըներ, բնակարաններու Սակարան մը պիտի բացուի, չգիտցածդ կը սորվիս:

ՍՕՍԻ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐ

Շթութկարտի «Բանբեր» շաբաթաթերթին մէջ կը կարդանք թէ, ներգաղթի եւ աշխատանքի Ֆրանսական պատուիրակութիւն մը Շթութկարտի գաղթակայանը այցելելով, թատերասրահին մէջ խռնուած հայրենակիցներուն տեղեկութիւններ հաղորդած է Ֆրանսայի աշխատանքի եւ փոխադրութեան պայմաններու մասին: Ըսած է թէ Ֆրանսա կ'ուզէ հողագործական աշխատաւորներ (ընտանիքներով) եւ գործարաններու եւ հանքերու աշխատաւորներ (ամուրի՝ առ այժմ) նիւթական գոհացուցիչ պայմաններով:

Գերմանիոյ Հայ Ազգ. Կոմիտէի նախագահ Պ. Ս. Ջալալեանն ալ, որ ուրիշ օտար ներկայացուցիչներու հետ վերջերս քննական պտոյտ մը կատարած էր Ֆրանսայի մէջ եւ նոր վերադարձած, իր կարգին տուած է լրացուցիչ տեղեկութիւններ :

Իբրեւ արդիւնք այս հրապարակային զեկուցման, գաղթակայանին բնակիչներէն 40 հայրենակիցներ (մեծամասնաբար ընտանիքներ) արձանագրուեցան Ֆրանսա փոխադրուելու համար: Շատեր ընտրեցին հողագործական ասպարէզը, մինչ ուրիշներ պիտի գան իբրեւ գործարանի բանուորներ :

Կը կարծուի թէ արձանագրուողները մինչեւ երկու շաբաթ կը փոխադրուին Ֆրանսա, իրենց նախընտրած շրջանները: Շատեր կ'ուզեն տեղաւորուիլ Հարաւային Ֆրանսայի շրջանին մէջ :

ՀԱՆԴԻՐՋԵՂԷՆՆԵՐԸ ԿՏՐՕՆՈՎ ծախելու դրութիւնը, որ կը տեւէր ութ տարիէ ի վեր, ջնջուեցաւ Անգլիոյ մէջ, Փետրուար 1էն սկսեալ:

5% ՓՈԽԱՌՈՒԹԵԱՆ գումարը 70 միլիառ ֆրանքի հասած է արդէն: Ուրբաթ օր ոսկին անակնկալ բարձրացում մը ունեցաւ, 5725էն ցատկելով 6025ի, բայց նորէն ինկաւ: Կ'ըսուի թէ խաղեր կը սարքուին, քաղաքական նկատումներով, աջէն թէ ձախէն:

ՍԱԿԱՐԱՆ (Բշ).— Սթերլին 1062 (ազատ շուկայ 1450), տոլար 318.60 (495), զուից. ֆրանք 79.90 (120): Նափոլէոն 5775, սթերլին 7000, 20 տոլարնոց 27.500: Ձոյլ ոսկի՝ 783.500 ֆրանք :

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ քարիւղի ամենամեծ զտարանը, որուն նաւթուղին ամենալայնը պիտի ըլլայ, պիտի շինուի Անգլեւիրանեան ընկերութեան կողմէ, եթէ Սուրիոյ խորհրդարանը քուէարկէ ծրագիրը, այս շաբթու: Բանակցութիւնները կը շարունակուին քանի օրէ ի վեր, Սուրիոյ վարչապետին հետ:

Քրավչենքոյի դատը

ԻՆՉԵ՛Ր ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ ԻՐ ՎԿԱՆԵՐԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԿԱՐԳՈՒՍԱՐՔԻ ՄԱՍԻՆ

Երկուշաբթի օր տեղի ունեցաւ չորրորդ դատավարութիւնը եւ լսուեցան Քրավչենքոյի առաջին վկաները:

Նիստը բացուած առեն, Lettres Françaisesի փաստաբանը, Պ. Նորման ուզեց նեղը դնել Քրավչենքօն, ապացուցանելու համար թէ կապեր ունի ամերիկեան գաղտնի սպասարկութեան հետ:

— Կ'ըսէք թէ յարաբերութիւն չունիք ամերիկեան գաղտնի սպասարկութեանց հետ: Սակայն ձեր փախուստէն 48 ժամ վերջը, մամուլի ասուլիս մը սարքուեցաւ — չեմ գիտեր որո՛ւ կողմէ— կասկածելի պանդոկի մը մէջ եւ դուք կազմ եւ պատրաստ ձեռագիր մը յանձնեցիք:

Քրավչենքօ հերքելով այս պատմութիւնը, բացատրեց թէ ի՛նք չատոնց պատրաստած էր «Նիւ Եորք Թայմզ»ի հետ ունեցած տեսակցութեան զեկուցումը, թէ ռուսերէն բնագիրն ալ պահած է, թէչի կրնար յայտնել թարգմանիչին անունը : Եւ կրկնեց.

— «Ես բացարձակապէս անկախ մարդ մըն եմ:Ես շատ սուղ գնեցի ազատութիւնը, եւ ոչ ոքի պիտի տամ զայն: Ես ոեւէ յարաբերութիւն չեմ ունեցած եւ պիտի չունենամ ամերիկեան գաղտնի ոստիկանութեան հետ»:

Այս միջոցին փոքր միջադէպ մը պատահեցաւ: Համայնավար շաբաթաթերթին փաստաբանը պահանջեց որ Քրավչենքօ ոտքի կենայ, որպէսզի չկարենայ խօսիլ իր անձնական թարգմանին հետ: Եւ ուզեց իմանալ թէ Քրավչենքօ հարցաքննուա՞ծ է ամերիկեան գաղտնի ոստիկանութեան կողմէ: Քրավչենքոյի գլխաւոր փաստաբանը, Պ. Իզառ հիւանդ ըլլալով , իր օգնականը պատուիրեց փոխանորդեալին որ չպատասխանէ առանց խորհրդային վկաներու ներկայութեան: Քրավչենքօ այս առթիւ պատմեց թէ Ուաշինկթընի խորհրդային ոստիկանութիւնը երրորդ օրն իսկ գտած էր իր բնակարանը:

Հակառակորդ փաստաբանը նորէն նեղացուցիչ հարցում մը ուղղեց,— Կը ճանչնա՞ք Փոլ Քէսթլերը:

Քրավչենքօ պատասխանեց.— Այո կամ ոչ : (Այդ անունով անցագիր ստացած է, Մ. Նահանգներէն Փարիզ գալու համար):

Այստեղ ընդհ. դատախազը դիտել տուաւ թէ Քրավչենքոյի ուղղուած հարցումները «ոստիկանական հարցաքննութեան» ձեւ կ'առնեն եւ քիչ կը մնայ որ իր թուղթերն ալ հարցնեն:Քրավչենքօ ես զայրանալով ըսաւ թէ ինք Խ. Ռուսաստան չի գտնուիր, այլ ազատ Ֆրանսա: (Ծափեր: Նախագահը դուրս հանել տուաւ ունկնդիր մը):

Յետոյ սկսաւ վկաներու ունկնդրութիւնը :

ՎԿԱՆԵՐՈՒ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Քրավչենքոյի ներկայացուցած առաջին վկան էր Ֆրանսացի օդաչու մը, Մուանէ, երեսփոխան, 27 տարեկան, որ պատերազմի միջոցին Ռուսաստան գացած է «Նորմանտի – Նիէմէն» օդատորմիղով եւ երկու խորհրդային շքանշաններ ստացած՝ իր քաջութեան համար:

Վկան բացատրեց թէ Քրավչենքօ 1944ին հրաժարելով Ուաշինկթընի խորհրդային տնտեսական պատուիրակութենէն՝ աւելի դաւաճանած չըլլար քան Մորիս Թորէզ, որ դասալիք եղաւ 1939ին: Իր վկայութիւնը կը հաստատէր Քրավչենքոյի գրքին յայտնութիւնները: «Անկարելի է ազատ կարծիք յայտնել Խ. Միութեան մէջ: Այստեղ, Ֆրանսայի մէջ կրնանք անպատիժ կերպով ըսել թէ նախարարները մարդասպաններ են: Այնտեղ, մինչեւ անգամ ռազմաճակատին վրայ ,մարդիկ չէին համարձակեր կարծիք յայտնել: Իրենց քաջութիւնը հայրենասիրութենէ կը ծնէր եւ կը յուսային թէ Դաշնակիցները, մանաւորապէս Ամերիկացիները պիտի փոխեն իրենց կեանքի պայմանները: Թուլայ մէջ տեսանք ցնցոտիներ հագած կիներ որոնք ձիւնը կը մաքրէին հարթիչ գլանով մը: Այս կիները, որոնք դատապարտեալներ էին, կը գտնուէին գնդացիրներով զինուած կիներու հսկողութեան տակ: Հարիւրաւորներ տեսայ այսպէս: Եւ բոլորն ալ քրէական յանցաւորներ չէին»:

Երկրորդ վկան ալ Ֆրանսացի մըն էր, Ֆրանսիսք Պոռնէ, որ 37 տարի Ռուսաստան ապրած է: Գործարանի մը տնօրէն եղած է1937ին, յետոյ արգելափակուած: Շատ մը հարցումներու չպատասխանեց, առարկելովթէ կինը Ռուսաստան կը գտնուի: Բայց եւ այնպէս յայտարարեց թէ Քրավ – չենքոյի գիրքը «կենդանի վկայութիւն մըն է խորհրդային արգելարաններու» :

Կարգը եկած էր ռուս վկաներու: Առաջինը՝ Տիկին Օլկա Մարչենքօ պատմեց թէ ինք եւ ամուսինը կուլակ էին (ունեւոր գիւղացի), թէ եղբայրը Սիպերիա աքսորուած էր, թէ ազատման համար երբ գիւղապետին դիմեց, հազար րուբլի պահանջեցին վկայական մը տալու համար, թէ առտու մը բանտարկեցին, տունը գրաւեցին եւ գինքը փողոց նետեցին, երբ 8ուկէս ամսուան յղի

(Նոյթերու շարունակութիւնը կարդա՛լ Դ. էջ)

ՄԻՇՏ «ԸՍՏ ԿԱՆՈՆԱԳՐԻ»

Հակադաշնակցական մոլուցքէն գինովցած մեր զոյգ հակառակորդ օրկանները, իրենց կատարեալ այլանդակութիւնը երեւան կը բերեն նաեւ ընտրութեան խնդրին մէջ:

Պաշտպանել կ՚ուզեն եկեղեց. վարչութեան նախընտրական սխալ գործողութիւնները, պնդելով միշտ օրինականութեան վրայ:

«Վարչութեան ատենապետ Պ. Գաժէլ Պաղտատլեան, ցոյց տալով վարչութեան բարեմտութիւնն ու անկողմնակալութիւնը, յայտարարած է որ «չեղեալ» կը համարէ կատարուած ընտրութիւնը»:

Եթէ ճիշդ ընդունելու ըլլանք այս յայտարարութիւնը, այն իմաստով որ «չեղեալ» համարուած է «ընտրութիւնը» — այս կը նշանակէ, թէ իրապէս ընտրութիւններ կատարուած են:

Մեր զոյգ հակառակորդները չեն ժխտեր իրենց մէջ արտագրուած այս տողերուն իսկութիւնը: Որով, մենք իրաւունք ունինք ընդունելու, որ ըստ «Ապագայ»ի եւ «Փարիզի Ձայն»ի, Յունուար 9ին ընդհ. ժողովին կատարուած էր ընտրութիւններ մը, որ «չեղեալ» յայտարարուեցաւ Պ. Պաղտատլեանի կողմէ:

Լա՞ւ է ըրած Պ. Պաղտատլեան թէ՞ գէշ, օրինաւո՞ր չարժած է թէ ապօրէն կարգադրութիւն է ըրած,— հարցեր են, որոնց ճիշդ պատասխանը կրնար անշուշտ պարզել ընտրութեան առասպելը:

Ըստ մեր հակառակորդներուն, եկեղեցւոյ վարչութեան Պ. ատենապետը իրաւունք չունէր «չեղեալ» յայտարարելու «կատարուած ընտրութիւնները», քանի որ «ըստ կանոնագրի, Կրօն. Ընկերակցութեան վարչ. ընտրութիւնը կարելի է կատարել քուէները անձամբ բերելով մինչեւ ժողովին աւարտումը, կամ կանխաւ ուղարկելով փոստով»:

Այս մէջբերումէն անվիճելի է, որ Յունուար 9ին Ընդհ. ժողովին ղրկուած (փոստով) կամ բերուած էին քուէներ: Եւ այդ՝ համաձայն կանոնագրի տրամադրութեան:

Ոչ մէկ հակօրինական գործողութիւն ուրեմն, ըստ մեր օրինականութեան ասպետներուն: Միակ սխալը, ոչ օրինականը եղած է այս պարագային Պ. Պաղտատլեանի յայտարարութիւնը:

Ան իրաւունք չունէր այդպիսի որոշում մը տալու, կ՚ըսեն եւ կը պնդեն մեր ծիծաղելի հակառակորդները, «որքան ալ զովելի ըլլան գինք մղող շարժառիթները», եւ նաեւ անոր համար որ «ինչպէ՞ս կարելի է ընտրութիւն կատարել առանց բանաձեւ քուէարկելու վարչութեան գործունէութեան մասին»:

... Թշուառական ողորմելիներ: Եթէ անզօր էք ձեր դատն իսկ պաշտպանելու, խնայեցէք գոնէ ձեզի, այսքան արդահատելի վիճակի մը չենթարկուելու համար:

Քիչ վերը կը խօսէիք օրինական ընտրութեան մը մասին, թելադրուած ըստ կանոնագրի: Տարբեր մասերուն մէջ, կը վստահեցնէք թէ Դաշնակցութիւնը որոշած էր ամէն գնով խափանել օրուան ընտրութիւնները, մեծամասնութիւն չունենալուն համար: Կը դժգոհիք, կը բողոքէք Պ. Պաղտատլեանի կարգադրութեան դէմ, որ «չեղեալ» համարած է այդ ընտրութիւնները:

Եթէ ճիշդ են ձեր այս առարկութիւնները, ապա ի՞նչ կը նշանակէ ձեր այն միւս պնդումը թէ կարելի չէ «ընտրութիւն կատարել առանց բանաձեւ քուէարկելու վարչութեան գործունէութեան մասին»:

Արդ, քանի որ Յունուար 9ի Ընդհ. Ժողովէն ոչ առաջ եւ ոչ ալ ժողովին մէջ բանաձեւ չէ քուէարկուած Վարչ. գործունէութեան մասին, ինչպէ՞ս կ՚ըլլայ, որ ընտրութիւնները օրինաւոր կը համարուին:

Ինչո՞ւ այսքան այլանդակութիւն:

Անոր համար միայն, որպէսզի մոլորեցնէ՞ք ձեր դէմ ծառացող պարկեշտ հանրութիւնը, որ չի կրնար այլեւս հանդուրժել ձեր քստմնելի անպարկեշտութիւններուն:

Անոր համար, որպէսզի ծածկէ՞ք Յունուար 9ի ընտրութիւններու համար, ձեր կատարած ալա սովետ ընտրական խայտառակութիւնը ...

Զուր յոգնութիւն, եւ մանաւանդ ուժերու անտեղի սպառում՝ Դաշնակցութեան մէջ տեսնելու այն չար ոգին, որ կը փորձէ Ստալինեան կառատուներ չինել Հայոց հարիւրաւոր եկեղեցիներու աւերակներուն վրայ:

Ս. Թ.

ԿԻՆ ՄԸ Ե՞ՐԲ ԿՐՆԱՅ ԳԱՂՏՆԻՔ ՄԸ ՊԱՀԵԼ:
— ՄԻԱՅՆ ԱՅՆ ՊԱՐԱԳԱՅԻՆ ԵՐԲ ՉԷ ԸՍՈՒԱԾ ԹԷ ԳԱՂՏՆԻՔ Է:

★ ՀԱՒԸ ՊԻՒԷ ՋՈՒՐ ԽՄԷ ՆԷ ԵՐԿԻՆՔԸ ԿԸ ՓԱՌԱԲԱՆԷ (առած եվէրէկի):

ՏԱՔ ՈՒ ՊԱՂ

Պատկերներ

Երկու բարեկամներ, ժամանակին ծուռ գործ մը կատարած ըլլալով, իրենք զիրենք կը գտնեն դատարան:

Մին ունի փաստաբան, իսկ միւսը՝ առանձին է, կարծելով թէ դիւրաւ պիտի կրնայ ինքզինքը արդարացնել, մանաւանդ որ մեծ դեր մըն ալ չէ ունեցած այդ գործին մէջ:

Զար բախտէն, փաստաբան ունեցողը կ՚ազատի, աւելի ճիշդ իր օձիքը կ՚ազատէ sursisով մը, մինչ անօգնական բարեկամը լախտի հարուած մը կ՚ուտէ, երբ դատաւճռի կ՚արձակեն,— Ութ ամիս բանտարկութիւն:

Ամուսնացած, երեխաներու տէր մարդ, աչքերը կը լեցուին եւ կը սկսի անզգալաբար հեկեկալ:

Միւս բարեկամը՝ օձիքը ազատողը, խրախուսելու մտահոգութեամբ կը մօտենայ դատապարտեալ իր բարեկամին եւ ականջին կը փսփսայ.

— Հոգդ մի ըներ, անմիջապէս պիտի չբանտարկեն քեզ, այդպէս ըսաւ իմ փաստաբանս:- Կրնաս նոյնպէս վերաքննութիւն պահանջել: Իսկ հակառակ պարագային... Հայաստան կ՚երթաս:

— Ծօ ես մա՞րդ սպաննեցի որ զիս Հայաստան կ՚ուզես ղրկել, կը պատասխանէ բարեկամը, հեծկլտալով:

Այս նմանութիւնը ընողը... «հառաջդիմական» մըն է: Ան ալ ոչ թէ նորելուկ, այլ նախապատերազմեան:

★ Ողբացեալ ընկեր Պետրոսը (Արջ Պետրոս) հպարտանքով կը նկարագրէր ապտակին ազդեցութիւնը եւ գովքը կը հիւսէր անոր: Մեր մէջ շատեր կան որ պէտք է ապտակուին, կ՚ըսէր յաճախ եւ այս առթիւ կը յիշէր դէպք մը ուր Դաշնակցականը ապտակի մէկ հարուածով դարձած էր կծու... համայնավար:

Եւ կ՚աւելցնէր,— ափսոս որ քաղքենի սովորութեանց մէջ մուտ չէ գործած տակաւին ապտակի դրութիւնը, եթէ ոչ, ի՜նչ հրաշքներ կրնար գործել ապտակը: Կամ խելքի կը բերէր, կամ խելքէ կը հանէր մարդը:

Երբ կը հարցնէինք թէ ինչո՞ւ այդքան կը պանծացնէր այդ գաւառական սովորութիւնը, առանց վիրաւորուելու հեշտութեամբ կը պատասխանէր.

— Հանդէսի մը մէջ էինք: Կուսակցական ընկեր մը, որուն վրայ ոչ մէկ հաւատք ունէի, կարծես կը փորձէր զիս փորձութեան ենթարկել: Համբերութիւնս կորսնցուցած՝ չառաչունապտակ մը եկաւ հանդարտեցնել բարեկամս: Ընկերները շրջապատեցին մեզ եւ հանդստացուցին զիս: Իսկ մեր այդ միւս բարեկամը գիտէ՞ք ինչ եղաւ: Այնքան ուժեղ չարժած էր ուղեղը, իր գանկին մէջ, հարուածի ազդեցութենէն (փոխանակ տեղը գտնելու) որ, ինքզինքը չէ գտած տակաւին եւ այդ օրուընէ սկսեալ ... կարմրած է:

Ցնցուած էր մեր մարդը իր խելքէն եւ այժմ կը փայլի «հառաջդիմական» ցանկին ճակատին վրայ:

★ Ընդունելութեան մը ընթացքին՝ ի պատիւ պետական պաշտօնատարի մը, հրաւիրեալները տեղ կը գրաւեն մեծ սեղանի մը շուրջը:

Ամէն հրաւիրեալ իր անունը կարդալով տոմսի մը վրայ, կը նստի նշանակուած տեղը:

Հոն են միջազգային մամուլի ներկայացուցիչները: Միջազգային անուններուն մէջ, հազիւ քանի մը հատ ֆրանսականներ կան, մէջն ըլլալով օրուան հիւրը:

Ճաշի սկզբնաւորութեան, անուններու տոմսերը այնպէս մը դրուած են որ հեռուէն անգամ կը կարդացուին:

Ճաշի ժամանակ գրեթէ բոլորին տոմսերը ճերմակ սեղանին վրայ կը հանգչին, իրենց լայնքովն ու երկայնքովը: Նկատելի է միայն մէկ տոմս որ կը մնայ ... կանգուն: Տոմսին տէրը, ամէն անգամ որ ումպ մը կ՚առնէ գաւաթէն, զգուշութեամբ տոմսը կը կոթնցնէ գաւաթին, որպէսզի վար չիյնայ:

Իր ամիջական սեղանակիցները, բոլորն ալ ծանօթ են իրեն: Աւելի ճիշդ ինքզինքը ծանօթացուցած է արդէն բոլորին: Սպասարկողները ամէն անգամ որ ումպ մը կ՚առնէ գաւաթէն, զգուշութեամբ կը մօտենան այդ գաւաթին, տոմսը ձգելու համար:

Ճաշի վերջաւորութեան, տոմսը միշտ նոյն ձեւով պատրաստ կանգնած է: Սպասարկողներուն ծանօթացնել կ՚ուզէ ինքզինքը, քանի որ իր սեղանակիցները գիտեն արդէն իր ինքնութիւնը:

Ոտքի կ՚ելլեն բոլորը մեկնելու: Զգուշութեամբ անունին տէրը, իր տոմսը կ՚առնէ եւ կը զետեղէ պայուսակին մէջ:

Ո՞վ էր այս երեւելին — ...Թրքական գործակալութեան մը ներկայացուցիչը:

ՄԵՂՈՒ

Երաժշտական գիտելիքներ

ԽՄԲ.— Արդէն հրատարակուած երկու գրութեանց հետ միաժամանակ ստացանք մեր աշխատակցին այս յօդուածը՝ Օհան Տուրեանի նուագահանդէսի մասին: Սիրով կը հրատարակենք, իբրեւ այլապէս շահեկան տեսութիւն մը.—

★

Օ. Տուրեան անտարակոյս ունի ղեկավարի մը խառնուածքը, լաւ յիշողութիւն մը, իր ըմբռնումը հաղորդելի դարձնելու եւ պարտադրելու յատկութիւնը, ինչպէս նաեւ ուժականութիւն մը՝ որ մասնաւորաբար ինքզինքը արժեւորեց Մէնտէլսօնի Ruy Blasին եւ Պէթհովէնի Հինգերորդ Համանուագին առաջին մասին մէջ:

Այդ ուժականութիւնը երբեմն կը տարածուի սակայն իր յատուկ գետինէն անդին, կոխոտելով նուրբ, մտերմիկ, քնարական մարզերը: Այս տեսակէտէն անըմբռնելի էր թէ ինչու համանուագին երկրորդ եւ երրորդ մասերուն ան տուաւ քիչ մը դանդաղ, ծանր, ոչ-առաձգական մեկնութիւն մը Արագութեան ճիշդ չափը շատ կարեւոր ազդակ մըն է: Անով է որ երաժշտութիւնը այնքան սերտօրէն կ՚ընդգրկէ ներքին տեւողութեան եւ մտածման յինելութեան հարազատ թաւալումը: Անոր փոփոխութիւնը կրնայ հիմնովին խաթարել երաժշտական իմաստը, իր չափազանցութեան մէջ նոյնիսկ մահերգը վերածելով պարի, իսկ ամենաթեթեւ եւ սլացիկ պարին տալով փիղին կամ կրիայի նկարագիրը, ինչպէս այնքան սրամտօրէն փորձած է Սէն Սանս:

Պէտք է աւելցնել որ երաժշտասէրները այս համանուագը կը ճանչնան իր բոլոր մանրամասնութիւններով, յաճախ ըլլալով զայն տասնեակներով անգամներ՝ առաջնորդուած ամենամեծ վարպետներու կողմէ: Հետեւաբար պզտիկ շեղում մը որ չարդարանայ՝ զգալի եւ նեղացուցիչ է իրենց համար:

Օ. Տուրեան գովելի — թէեւ յանդուգն — գաղափարը ունեցած էր յայտագրին մէջ տեղ տալու նաեւ Ա. Խաչատուրեանի ջութակի գոնչէրթոյին, որուն երրորդ ունկնդրութիւնն էր այս, Փարիզի մէջ, վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին (առաջին երկուքը շատ աւելի խնամուած ղեկավարութեամբը J. Fournetի եւ մանաւանդ Freitas - Brancoյի):

Հարուստ, լոյսով ողողուած, կշռոյթի եւ գոյներու շլացուցիչ ճոխութիւններով լեցուն արդիական գործ մըն ա հա, որուն սակայն չեն պակսիր բարախուն եւ ներբօրէն հոգեխռով մասեր:

Պէ՞տք է զայն նկատել զուտ ռուսական երաժշտութիւն մը, ինչպէս կը պնդեն ոմանք: Ճիշդ է, ան յաճախ տպաւորութիւնը կը ձգէ հայկական պատմութեան մը որ կը պատմուի մանաւանդ ռուսերէն լեզուով եւ ուր կը սպրդին նաեւ ֆրանսերէն բառեր եւ ասութիւններ: Կան սակայն մասեր, օրինակ երկրորդ շարժման խորապէս յուզիչ մեղեդին եւ անոր զարգացման մեծ մասը, որոնք հայ հոգիէ մը միայն կրնային ծնիլ: Զինջ ջուրերով հայ աղբիւրներ կը ժարթքեն հոս հոն. երբեմն նոյնիսկ անոնց ակերուն եւ հայրենի ենթահողերուն զաղտնիքը կարծես կը լուսաւորուի յանկարծ: Սակայն յուզով կուգան հոն խառնուիլ ուրալեան ալիքներ, որոնց վրայ կ՚ուրուագծուին Borodineներու, Rimskyներու ստուերները:

Հակառակ ոճի այս անորոշութեան, հպարտութեամբ եւ երախտիքով պէտք է ողջունենք Ա. Խաչատուրեանը, որուն այս եւ միւս գործերը կը նուագուին Եւրոպայի եւ մանաւանդ Ամերիկայի գլխաւոր կեդրոններուն մէջ, եւ որ առաջին անգամ ըլլալով հայ անունը կը բարձրացնէ երաժշտական այսքան համաշխարհային մակարդակի մը վրայ:

Յայտագրին վերջին մասը կը կազմէին Օ. Տուրեանի երկու հեղինակութիւնները: Ունկնդիրներու ստուար մեծամասնութեան ինքնաբուխ եւ անվերապահ գոհունակութենէն ետքը, թերեւս անտեղի նկատուի դիտողութիւններ ընել հոս, որքան ալ անկեղծ ըլլան անոնք: Պէտք է սակայն նոյնքան անաչառ ըլլալ այս առթիւ որքան ըմբոստ՝ երբ անվիճելի արժէքներու առջեւ նոյն հասարակութիւնը անտարբեր եւ դժգոհ կը մնայ:

Իր Prologue symphoniqueը, մանաւանդ ունկնդրուած Նրբահիւս գոնչէրթոյէն ետքը, հասարակ արեւելականութիւն մը ունի, խառնուած աժան, ճնշող վիպականութեան մը հետ: Տեղ տեղ կը նշմարուէին սակայն գեղեցիկ պղպջակումներ, որոնք կը բանան յուսատու հորիզոններ:

Իսկ Ode à Patrieն՝ կամ հին, սկզբնական գործ մըն է — այս պարագային հեղինակը պէտք է որ զայն մոռնայ իր դպրոցական տետրակներուն մէջ — կամ փորձ մը՝ ժողովրդական երաժշտութեան: Այն ատեն կը կարծեմ թէ ան պէտք է փոխէ այդ շատ կոխոտուած ճամբան՝ փնտռելու համար իր նպատակին իսկապէս արժանի ուղղութիւն մը:

Անտարակոյս տաղնապ մը կայ ներկայիս: Ցիսուն տարիներէ ի վեր երաժշտութիւնը արագ խոյանքով մը կը բարձրանայ դէպի հեռաւոր ոլորտներ: Ան, ինչպէս մեղուներու թագուհին իր

հարաւնեկան Թուրքի պահուն, հետզհետէ կը լքէ հետեւորդներու ստուար բազմութիւնները՝ սակաւաթիւ ընտրեալներու միայն թոյլ տալով մօտենալ իրեն: Ընկերային տեսակէտով սպառումի հարց մը կայ ուրեմն: Պարագանքը որուն ենթարկուեցան վերջերս Խ. Միութեան գլխաւոր երաժիշտները— որոնց կարգին նաեւ Ա. Խաչատուրեան — իր պատճառներուն մէջ հաւանաբար ունի նաեւ այդ մտահոգութիւնը:

Պէտք է ընդունիլ սակայն թէ, այդ բարձր երաժշտութեան հետ համընթաց, կարելի է մշակել ժողովրդական արուեստ մը (ըսել կ'ուզեմ ժողովուրդին մատչելի, ոչ թէ անպայման գեղջուկ կամ թեթեւ), առանց իյնալու հասարակին եւ տափակին մէջ: Էութեան հակասութիւն մը չկայ ժողովրդականին եւ ազնուականին միջեւ: Մեծ հեղինակներու որոշ գործերը կը հաստատեն այդ կարելիութիւնը: Դժուար է սակայն, շատ դժուար՝ պարզին եւ դիւրահաղորդին մէջ դնել ճշմարիտ արժէք մը:

Այս տեսակէտով Ode à ma Patrieն պզտիկ ադաքացում մը ունի: Կարելի էրսակայն չերթալ մինչեւ տալու երաժշտական պատրաստութիւն ունեցողի մը համար դժուար տանելի մթնոլորտ մը, որ նախակոմիտասեան շրջանէն մնացած դպրոցական աղքատ, տափակ երգերու, երբեմն ալ աժան խտալականութեան մը վերյիշումներովը կը թանձրանայ:

Ինչպէս ըսի, տեղ տեղ որոշ իրագործումներ յայտ կուտան այս երիտասարդ եւ համակրելի երաժիշտէն սպասելու լաւագոյն գործեր, եթէ ան դժուարահաճ ըլլայ ինքն իր հանդէպ, եւ աւելի սերտ մտերմութիւն մը մշակէ մեծ հեղինակներու երկերուն հետ: Ոչ թէ ընդօրինակելու համար անոնց գիւտերը եւ միջոցները — այդ՝ կենսարոյծ ծաղիկներ կը թառամին երբ կը խլուին զիրենք ծնող աշխարհներէն — այլ իւրացնելու համար զանոնք իբրեւ տիպարներ ոճի եւ ճաշակի:

Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան յաջողութեամբ մեներգեց իր բաժինը: Րաֆֆի Պետրոսեան ստանձնած էր գոնչէրթոյին դաշնակի մասը, որուն ահաւոր դժուարութիւններուն յաղթեց ինչպէս միշտ: Շատ քիչ բան կը պակսի իրեն՝ հասնելու համար առաջնակարգ դաշնակահարներու մակարդակին: Պզտիկ բայց դժուար ջնջելի տարբերութիւն մը՝ ինչպէս մէկ տասներորդ երկվայրկեանը որ շատ լաւ վազող մը կ'անջատէ համաշխարհային ախոյեաններէն: Հնչականութեան պակաս մըն է մանաւանդ, որուն լրումը կը մաղթեմ սրտագին:

Ա. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ձերբակալուեցաւ Ալպէռ Սէօնանէշ, պատուակալ դեր նախագահ առեւտրականսենեակի եւ նախագահ մանր առեւտրականներու դաշնակցութեան, որ 100.000 Ֆր. ստացած է, ազատելու համար ապօրէն շահերու ամբաստանութեամբ դատուած առեւտրական մը: —Փարիզի մէջ ձերբակալուեցաւ բժիշկ մը, Ժենիա Լափինէ, որ տնտեսական գործակցութեամբ ամբաստանուած առեւտրականի մը թղթածրարը գողնալով դատական պալատէն, մէկ միլիոն ֆրանք պահանջած էր, զայն փճացնելու համար: Սակարկութեան ատեն մինչեւ կէս միլիոնի իջած էր, բայց ամբաստանեալը մերժելով, լուր տուած էր ոստիկանութեան:

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»Ը ԻՍԻ ՄԷՋ

ԻՍԻ.— Սիրելի «Յառաջ», Յունուար 23ին մենք ալ տօնեցինք Մանուկներու Օրը Խրիմեան սրահին մէջ, որ լեցուած էր որոշեալ ժամուն: Ծնողները շատ ոգեւորուած էին: Շատ լաւ էր որ դպրոցի հոգատար մարմինը բարոյական յաղթանակ մը ապահովեց, նաեւ նիւթական շահ մը:

Ժամը 3ուկէսին, ընկեր Նշանդարբինեան վարագոյրը բանալով, բացատրեց տօնին նշանակութիւնը, պարզեց կատարուած աշխատանքը ու հոգաբարձութեան անդամներուն զոհողութիւնները: Թելադրեց ծնողներուն որ օգնեն դպրոցի զարգացման: Որոշուած է վկայական տալ շրջանաւարտներուն, բարձրացնել աշակերտներուն կրթական մակարդակը, եւ միշտ վառ պահել ազգային ոգին: Ուսուցիչին հետ համախորհուրդ պիտի ջանան իրականացնել այս առաջադրութիւնները: «Մեզմէ աշխատանք, ձեզմէ զոհողութիւն»:

Ուսուցիչը, Պ. Մեսումենց ալ իր կարգին 100 աշակերտներ բեմ հանելու դժուարութիւնները մատնանշեց, մանաւանդ որ մանկական նիւթեր կը պակսին: Բայց եւ այնպէս գեղեցիկ յայտագիր մը պատրաստուած էր, խմբերգներով, զաւեշտներով, մեներգներով, ու արտասանութիւններով, Գեղեցկօրէն երգեցին Օր. Շաքէ Պէնկեան (Բարի լուսի), Ազատ Մանուկեան, «Ահա կուգան» (Մեսումենց), Օր. Իսկուհի Ատանալեան «Ուխն» (Դ. Ղազարեան) «Օրօր» (Մեսումենց): Արտասանութիւններու շարքին մէջ գնահատանքի արժանացան փոքրիկ Զարուհի Պետոյեան եւ Մարտիրոս Գարակէօզեան: Վեց աղջիկներ կատարեցին ծաղիկներու պարը (Մեսումենց)ու չարաճճիներու զաւեշտ մը: Այդ միջոցին էր որ Կաղանդ պապան եկաւ, բերելով նուէրներ: Բեմը զարդարուած էր Կաղանդի ծառով մը:

Սիրելի «Յառաջ», 98 աշակերտներու փոխարէն այդ օրը ունէինք 160 փոքրիկներ: Բոլորին ալ բաժնեցին պտուղներ, իսկ աշակերտներուն՝ մէկ մէկ տետրակ աւելի: Հանդէսին գեղարուեստական մասը վերջացած ըլլալով ծնողներուն ալ բաժնեցին թէյով կարկանդակ: Վարչութիւնը պատրաստած էր վիճակախաղ մը: Տասը վայրկեանին մէջ տոմսերը ծախուած էին: Այս առթիւ կ'արժէ յիշել Տէր եւ Տիկին Գալիքեանները, Տիկ. Աթճիեանը, Ալէքսանեանը եւ Պ. Հմայեակը որոնք դպրոցին համար պատուակալ հոգատարներ արձանագրուելով առատօրէն մասնակցեցան, վիճակախաղին: Ընկեր Յարութիւն Շիրվանեան գեղեցիկ ճառով մը ոգեւորեց ներկաները: Ծնողները մեկնեցան ուրախ զուարթ, ջերմապէս գնահատելով կատարուած աշխատանքը:— Համազասպ

ՀԻՆԳ ՀԱԶԱՐ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ պիտի արտաքսուին Պոհեմիոյ եւ Մորավիոյ համալսարաններէն եւ ճեմարաններէն, իբրեւ հետեւանք նոր մաքրագործումներու: Պիտի կրճատուի ոչ գիտական ուսումներու հետեւողներուն թիւը, իսկ անոնք որ գործնական նիւթերու կը հետեւին, պիտի աւելնան 30 — 50 % համեմատութեամբ: Պարտաւորիչ է քաղաքական գիտութիւնը, անշուշտ Մարքս — Լենինեան ուղղութեամբ:

ՋԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ 23 Յունուար (յապաղած).— «Օրերը իրարու կը յաջորդեն, բայց իրարու չեն նմանիր», կ'ըսէ ֆրանսական առածը: Այսպէս, այս շաբթու Մարսէյլէն եկած Հայ մը ներկայացուց երկու Թրքական շարժանկարներ, մեծ վրդովում պատճառելով:

Բայց շաբաթ իրիկուն կազդուրիչ էր պատկերը: Կրթական մարմինի հրաւէրին պատասխանած էին բազմաթիւ հայրենակիցներ, քաջալերելով կատարուած աշխատանքը: Հանդէսին նախագահը, ընկեր Տ. Զէքեան երեկոյթը բացաւ տեղեկութիւններ տալով կրթ. մարմինի գործունէութեան մասին: «Երէկ որբեր էինք, այսօր ծնողքներ: Մոռցա՞նք այն խոստումները զոր կ'ընէինք անապատներուն մէջ, մեր մեռնող մայրերուն, թէ Հայ պիտի մնանք թէ պիտի չմոռնանք մեր մայրենի լեզուն:

Հայրենակիցներ, պարտաւոր էք ձեր զաւակները դպրոց ղրկել, որպէսզի արժանի ըլլանք մեր նահատակներուն »:

Յետոյ սկսաւ գեղարուեստական բաժինը.— Մեներգ, արտասանութիւն, զաւեշտ եւն.: Թող ծնողքները ներողամիտ ըլլան, եթէ անուններ չենք յիշեր, նկատի առնելով «Յառաջ»ի ծաւալը:

Դադարի ընթացքին, աճուրդի դրուեցաւ սակառ մը պտուղ եւ կարճ ժամանակուան մէջ գոյացաւ 11.300 ֆրանք, շահողը ընկեր Մ. Աբրահամեան դարձեալ նուիրեց, Կրթ. մարմինին որ աշակերտներուն բաժնեց: Գոյացած գումարը համբելու համար հրաւիրուեցաւ Պ. Կ. Սէմէրճեան որ այս առթիւ 700 ֆրանք նուիրեց, գումարը հասցնելով 12.000ի:

Հանդէսին երկրորդ մասին խօսեցաւ ուսուցիչը, վեր. Գ. Սիլիեան շեշտելով ուսումի եւ կրթութեան անհրաժեշտութիւնը, թելադրեց ծնողքներուն աւելի ուշադիր ըլլալ զաւակներուն կրթութեան եւ հայեցի դաստիարակութեան:

Նախ քան Կաղանդ Պապայի երեւումը, Պ. Ս. Փիլիզեան նկարագրեց այս գեղեցիկ աւանդութեան ծագումը: Կաղանդ Պապայի գալը մեծ հրճուանք ստեղծեց մանուկներուն, որոնք ստացան պզտիկ ծրարներու մէջ պտուղներ, նուիրուած Ց. Հ. Կապոյտ Խաչի Սէնթ Էթիէնի մասնաճիւղի կողմէ: Կ'արժէ շնորհաւորել Կ. Խաչի կատարած աշխատանքը: Ան կը հասնի հիւանդներուն, անկարներուն եւ կրթական գործին:— Մ. Մաճուկեան

ԿՌՓԱՄԱՐՏԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

ՄԻՒՆԻԽ, 22 Յունուար (ՅԱՌԱՋ).— «Մարզական ընդարձակ սրահի մը մէջ կը պատրաստուի, կռփամարտի տարեկան մեծ մրցումը, լաւագոյն ուժերու միջեւ, 1949ի ախոյեանութեան համար: Քաղաքիս հրապարակ պողոտաներու պատերը այժմէն զարդարուած են ընդարձակ ազդերով, նկարներով ու յայտարարութիւններով:

Մրցումը տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 4ին, (ժամը 7.30ին), Münchner Sporthalle Blumenstr. 11:

Առաջին կարգի վրայ կը տեսնուի մեր հայրենակից կռփամարտիկ Վարդանեանի նկարն ու անունը՝ որ վերջերս եկաւ Փարիզէն: Մրցակիցն է, Պերլինի առաջնակարգ ուժերէն Փրցիվիլսքի, միջակ ծանրութիւն:

Մարզասէրները, մեծ անհամբերութիւնով կը սպասեն այս խաղարկութեան:

Վարդանեանի խաղը առաջին անգամ է որ պիտի տեսնենք, սակայն իր յաջողութիւնները լսած ենք, Փրակայի, Պերլինի եւ ուրիշ մեծ քաղաքներուն մէջ: Անշուշտ մեր հայրենակիցներն ալ ներկայ պիտի ըլլան բազմութեամբ:

Կ'իմանամ որ, Միւնիխէն վերջ, Շթութկարտի մէջ ալ պիտի կռփամարտի կարող ուժերուն հետ:— Ս. Պօյաճեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (85)

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ ԺԷ.

ՍՏԵՓԱՆԷ ԵՒ ՄԼԵՀ

Սարգիս, 'սրամիտ եւ արթուն, ինչպէս որ հասկցուցեր էր Թորոս իրեն նոյն կերպով ճիշդ բանակը ճակատեցուցեր էր բերդաքաղաքին պարիսպներուն դէմ երեքի բաժնելով, իւրաքանչիւրին իրեն խրամները եւ պատնէշները որոշելով ու ցուցնելով, վրանները կանոնաւորուած շարել տալով, վրան չեղածներուն՝ ծառերու ճիւղեր բերել տալու հրաման ընելով, որպէսզի տաղաւարներ շինուին, եւ ամէնքը կանոնաւոր միակարգ եւ ոչ խառնիխուռն անկարգ:

Երբ Մլեհ եւ Ստեփանէ՝ որ Տաճիկներուն զինուորական ծառայութեան մէջ անցուցեր էին իրենց օրերը այս կանոնաւորութիւնը տեսան, զարմանքով Սարգսի մօտենալով, սկսան հարցնել թէ ո՞ւսկից ուսեր էր այսպէս բանակ զարնել տալ. իսկ ան Թորոսը ցուցնելով ըսաւ.

— Իշխանին հրամանովը եւ կարգադրութեամբը ամէն բան ընել կուտամ, ըսաւ:

Իսկ Թորոս այն միջոցին հրաւիրելով Եփիմէն եւ Դիոնիսը հանդչելու՝ իրեն պատրաստուած վրանին տակ քաղաքին շուրջը պտոյտ մը կ'ընէր, թէ քաղաքը դիտելու եւ թէ բանակը քննելու համար, ամէն տեղ ինչ պակասութիւն որ կար Բարկէնի՝ Կոստանդնի եւ ուրիշ զօրավարներուն կը ցուցնէր, համառօտ եւ ճիշդ խօսքերով:

Երբ իր քննութիւնը լրացուց, եկաւ հանգչելու վրանին տակ: Խօսեցաւ եղբայրներուն հետ դարձեալ, շատ մը հարցումներ ըրաւ Հալէպի ամիրայի Նուրէտտինին վրայ, անոր բնաւորութեան՝ վարմունքին՝ զօրութեան, Տաճիկներուն պատերազմելու ընդհանուր կերպին վրայ:

Վերջը սեղանը պատրաստել հրամայեց, հրաւիրեց ամէնքը որ նստին կերակուրի, յանձնարարելով Եփիմէի պատուել իր նորեկ եղբայրները՝ որ դեռ հիւր էին քանի մը ժամուան համար, եւ որ քիչ մը վերջը անեցի պիտի ըլլային բոլորովին. գինուորներուն հետ պատառ մը հաց կերաւ, եւ յետոյ ելաւ դարձեալ պտոյտ մը ընելու. ամէնուն տեղեկութիւն հարցնելով Անարզաբայի վրայ, մանաւանդ անոնց որ նոյն քաղաքցին էին. տեսաւ նաեւ մէկ քանի երիտասարդներ, որ Սմբատի ծառայութեան մէջ գտնուած էին. անոնք առանձին հարց ու փորձ ըրաւ, եւ ինչ տեղեկութիւն որ կ'առնէր ամէնքը օգտակար համարելով, բան մը չէր արհամարհեր:

Երբ նորէն իր վրանը եկաւ, տեսաւ որ անոնք իրենց կերակուրը կերած էին, սկսաւ Բարկէնի հարցումներ ընել Վահկայ բերդին նորոգութիւններուն վրայ, որուն համար ապսպրեր էր բոլորովին նոյնպէս ընել, ինչպէս իրեն հօրեղբօրը եւ հօրը ժամանակ, ու երբ իմացաւ թէ նոյնպէս կատարուեր է գոհ եղաւ եւ ամէնքը արձակելով հանգչեցաւ քունի:

Թէպէտ հազիւ թէ ամիս մը եղած էր, բայց զինուոր եւ զօրավար ամէնքը գիտէին իրենց Իշխանին արթուն սովորութիւնը, ուստի ամէն ոք գիշերապահ եւ գիշերայած իր պաշտօնը ճշդիւ կը կատարէր, վասնզի որոշ գիտէր թէ չի կարծած եւ չսպասած վայրկեանին՝ զօրապետը ներկայ էր. խիստ եւ ներողամիտ միանգամայն որ գիտէր թէ երբ գործադրելու է պատիժ եւ վարձատրութիւն. ուստի ամէնքը թէ կը վախնային եւ թէ կը սիրէին զինքը:

ԾԵՐԵՆՑ

էր, թէ գիւղապետը սպաննաց զէնքով, եթէ իրեն հետ չկենակցի եղ։

Իր ամուսինն ալ — 53 տարեկան — հաստատեց թէ Քրավչենքոյի գրածները ճիշդ են։ Նկարագրելով բոլշեւիկեան բռնութիւնները, պատմեց թէ հասկեր հաւաքող կիներն անգամ տաժանակիր աշխատանքի կը դատապարտուէին։

Վերջին վկան, երկրաչափ Քիսիլով, այնքան պամելիքներ ունէր որ, մնացեալը յաջորդ օրուան յետաձգուեցաւ։ Ըսաւ թէ ձերբակալուած էր իբրեւ Թրոցքիական, թէեւ երբեք չէ խառնուած քաղաքական գործերու, թէ չարաչար խոշտանգուած է, տանջուած է գաղտնի ոստիկանութեան կողմէ (Չեկա), ամբաստանութիւնը ստորագրելու համար։

— «Երբ կրկին մերժեցի, աթոռի մը վրայ դրին եւ լման տասնըչորս օր հարցաքննուեցայ առանց քնանալու։ Իվերջոյ հարկադրուեցայ խոստովանիլ չգործած ոճիրներս, բայց ետ առի, երբ Չեկայի առեանը տարին։ Դատավարութիւնը քսան վայրկեան տեւեց եւ դատապարտուեցայ 18 տարի արգելափակման։ Երբ գնտան կ'առաջնորդէին, նորէն ծեծեցին, մեղադրելով որ ետ առած եմ խոստովանութիւնս»։

Դատավարութիւնը շարունակուեցաւ երէկ, երեքշաբթի։ Կրնայ տեւել մինչեւ Փետրուար 14—15, նոյնիսկ աւելի երկար։

Ստալինի առաջարկը եւ Ատլանտեանի դաշինքը

Ստալինի ուղղուած հարց-պատասխանին, զոր հրատարակեր էինք երէկ, լրջօրէն կը զբաղեցնէ միջազգային մամուլը։ Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ Մոսկուա նոր խաղ մը կը փորձէ, խանգարելու կամ յետաձգելու համար Ատլանտեանի դաշինքին կնքումը։

Այս կարծիքը ունին մասնաւորապէս Անգլեւսաքսոնները, եւ ատոր համար ալ կ'ուզեն փութացնել ծրագրուած դաշինքին կնքումը։

Անշուշտ շատ բան կախում ունի նախագահ Թրումըրի պատասխանէն։ Կը կարծուի թէ այդ պատասխանը պիտի տրուի, երբ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը տեսակցութիւն մը ունենայ Ուաշինկթընի հինգ արեւմտեան դեսպաններուն հետ։ Իրազեկներու կարծիքով, պատասխանը այնքան ալ տաք պիտի չըլլայ, թէեւ Թրումըն միշտ պատրաստ է տեսակցելու Ստալինի հետ։ Հեռագրի մը համաձայն, Շուէտ պատրաստ է տեղ մը տրամադրելու, երկու վարիչներուն տեսակցութեան համար։

Փարիզի մէջ շատ անորոշ, տարտամ կը գտնեն Ստալինի տուած պատասխանները։ Վարչապետը հարցումի մը պատասխանելով, հասկցուց թէ խօսքերը չեն որ պիտի ապահովեն խաղաղութիւնը, այլ գործերը։ Ֆրանսական առած մը կ'ըսէ․ «Հաւատքը առանց գործքի' անկեղծ չի կրնար ըլլալ։ Անհրաժեշտ է գործի վերածել հաւաստիքները»։

Ուրիշներ ալ դիտել կու տան թէ լրագրական տեսակցութիւնները չեն կրնար պաշտօնական ձեռնարկի մը տեղը բռնել։ Եթէ Ստալին իսկապէս խաղաղութիւնը ապահովել կ'ուզէ, կրնար ուղղակի միջոցով մը յայտնել իր տրամադրութիւնները։

★ Անգլիա եւ Ֆրանսա կը նախընտրեն որեւէ բանակցութիւն կատարել հաւաքաբար, ոչ թէ միայն Խ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ։ Այս պատճառով հաւանական է որ նիստի հրաւիրուի Չորս Մեծերու խորհուրդը։

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ իրաւական ճանաչումը յայտարարուեցաւ Մ. Նահանգներուն կառավարութեան կողմէ, որ միեւնոյն ատեն կը ծանուցանէ նաեւ Անդրյորդանանի ճանաչումը։ Անգլիա յայտարարեց միայն փաստական ճանաչումը, մինչեւ որ կարենայ արժեցնել իր ռազմագիտական եւ տնտեսական պահանջները։ — Զինադադարի բանակցութիւնները կը շարունակուին Հռոդոսի մէջ։ Եգիպտոս տրամադիր կ'երեւայ գիջումներ կատարելու։

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԵՐՈՒ ամերիկեան մթերքը եւ պայթուցիկ ուժը մեծապէս աւելցած է Ճափոնի վրայ կատարուած յարձակումէն ի վեր, համաձայն Հիւլէական ուժի յանձնաժողովին յայտարարութեան։ «Դեռ կը յուսանք աւելի զարկ տալ, ըսաւ նախագահը, դիտել տալով թէ յանձնաժողովին անդամներէն շատ քիչերը գիտեն պատրաստ ռումբերուն թիւը (շատեր մինչեւ 200 կը հաշուեն)։

ՊԵԼԺԻՈՅ կազի եւ ելեկտրականութեան բանուորները գործադուլ յայտարարեցին, պահանջելով օրական 127 պելժիական ֆրանք, փոխանակ 116ի։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ պաշտօնեաները որոշեցին գործադուլ յայտարարել, հիւանդապահները՝ 48 ժամ, միւսները՝ անորոշ ժամանակով։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ ձերբակալուեցան 20 համալսարանականներ որոնք ծրագրած էին օդը հանել Պիրէոնի երկաթուղին եւ հեռաձայնի երկու կայաններ։

ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ սակը 10 ֆրանքէն աւելի չի կրնար ըլլալ սրճարաններու մէջ, այսինքն առ առաւելն 22 ֆրանք։

Հ. Յ. Դ. ՏՈՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Բացումը պիտի կատարուի այս շաբաթ իրիկուն, 5 փետրուար։

Ներկայ պիտի ըլլայ ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ»Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19ԻՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

HOTEL GEORGES V.ի գեղեցիկ սրահներուն մէջ

Կազմակերպուած Կիլիկեան Հայր. Միութեան կողմէ։ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ, ԸՆՏԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ եւ ՍԻՐՈՒՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ։

ՂԱՐԱՊԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ

Անիէռի քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ, Փետրուար 27ին։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Թատերական ներկայացում

Salle d'Iénaի մէջ, Փետրուար 18ին երեկոյեան ժամը 8.30ին Պ. Ս. ՍՈՒՐԷՆԵԱՆի Ֆրանսայէն մեկնումին առթիւ։ Մասնակցութեամբ սիրուած դերասաններու, կը բեմադրուի

Հասարակութեան վտարուածներ

Դրամ 4 արար Ալէքսանտրովի

Ներկայացման օրը կիչէն փակ ըլլալով հրաւիրատոմսերը կարելի է ստանալ Պ. ՍՈՒՐԷՆԵԱՆէ եւ Cadetի շրջանի նպարավաճառներէն։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն իր խորունկ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Խնկիկ Կէնճեանի, Պ. Ս. Կէնճեանի, եւ Օր. Հռիփսիմէ Կէնճեանի, իրենց սիրելի մօր դառն մահուան առթիւ։

★ Ֆր. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ՝ Կէնճեան ընտանիքին իրենց սիրեցեալ մօրը՝ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԿԷՆՃԵԱՆի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Կարտանէն Այրի Տիկին Զ. Մարտիրոսեան իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք նամակով, հեռագրով, անձամբ կամ ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իր ամուսնոյն՝ տարաբախտ ԽԱՉԻԿ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆի (Պիթլիզցի) եղերական մահուան առթիւ։ Շնորհակալութիւն նաեւ Հ. Յ. Դ. Կարտանի «Նիկոլ Դուման» ենթակոմիտէին, Տարօնի եւ Սալոնձորի Հայր. Միութեան, Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին եւ Կարտանի, Պիվէռի ժողովուրդին անխտիր։

★ Այրի Տիկին Զ. Մարտիրոսեան միեւնոյն ատեն կը ծանուցանէ ազգականներուն եւ բարեկամներուն թէ իր եղերաբախտ ամուսնոյն մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգիստի պաշտօն պիտի կատարուի Փետրուար 13ին, ժամը առտուան 9.30ին Պիվէռի Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Կը հրաւիրուին հանգուցեալի յիշատակը յարգողները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ակնունի» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ, սովորական հաւաքատեղին։ Ճշդապահ ըլլալ։

ԱՆԻԷՌԻ Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս ուրբաթ Պ. Քոլոմպի սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Անիէռ Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին տարեկան մեծ ցերեկոյթը ՄԱՐՏ 27ԻՆ։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

ՎԱԼԱՆՍ.— Կապոյտ Խաչի անդամուհիներու ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 3ին, «Ա. Ահարոնեան» ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտադիր ներկայութիւն։

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ»

Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ շքեղ Երեկոյթ պարահանդէս, Մարտ 26ին։

Orchestre Tango Typique համբաւաւոր Quintin Verdu։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ Ի ՊԱՏԻՒ ԴԱՍԱԽՕՍՆԵՐՈՒ

եւ ծնողներու, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՐԻԶԻ մասնաճիւղին կողմէ, կիրակի 6 Փետրուար, ժամը 3—8 Sociétés Savantesի յարակից սրահին մէջ, 6 rue Danton, métro Odéon։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ ՊԵԼԺԻՈՅ ՄԷՋ

Ծանօթ դերասաններ Տիկին Ս. ՆՇԱՆԵԱՆ, ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ եւ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ, մասնակցութեամբ Պրիւքսէլի լաւագոյն ուժերու, 13 Փետրուար կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Cours d'Angleterreի շքեղ թատրոնին մէջ 157 rue de Laeken, Bruxelles։ Ա. անգամ ըլլալով կը ներկայացնէ ՍՈՓՈԿԼԷՍի

ԵԴԻՊՈՍ ԱՐՔԱՅ

Հռչակաւոր ողբերգութիւն, 6 արար։ Պատմական ճոխ հագուստներով եւ տէքօրներով։ Թարգմ. եւ բեմադրութիւն ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆի։

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն մասնաւոր յայտագրով։ Պելժահայ կազմակերպութիւններէ կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)

La Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Վեցամսեայ 800 փր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Jeudi 3 Février 1949 Հինգշաբթի 3 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
21րդ ՏԱՐԻ — 21e Année N° 5761 — Նոր շրջան թիւ 1172 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Նոր դահլիճին կազմութենէն ի վեր, Թուրք մամուլը կը յորդի զարմանազան յայտնութիւններով:

Եթէ հաւատանք հրատարակուած տեղեկութեանց, նոր շրջան մը կը բացուի Թուրքիոյ համար, լաւագոյն պայմաններով:

«Ամէնէն յառաջդիմական օրէնքները» պիտի ներկայացուին Ազգ. Ժողովին: Կիւնալթայի դահլիճը պիտի ապահովէ ընտրութեանց եւ մամուլի ազատութիւնը: Պիտի չափաւորէ տուրքերը, զարկ պիտի տայ երկրին տնտեսութեան եւն.: (Իբրեւ բարենշան ապացոյց, թերթերը կը յիշեն թէ կառավարութիւնը ետ առած է տուրքերու յաւելման վերջին օրինագիծները):

Նոր դահլիճը իր ծրագիրը պարզած ատեն, մանաւանդ շեշտեց թէ «պիտի քալէ Աթաթիւրքի հետքերուն վրայ, ամէն բանէ գերիվեր համարելով անոր ձգած աւանդը»: Եւ հաւաստեց թէ կառավարութիւնը ամէն դիւրութիւն պիտի ընծայէ, մղում տալու համար ժողովրդապետութեան եւ ընդդիմադիր կուսակցութեանց կազմութեան:

Վարչապետը երբ իր ծրագիրը կը պարզէր «Հալք»ի խորհրդարանական խմբակցութեան առջեւ, վարագոյրը անգամ մը եւս պատռեցաւ, երեւան հանելով Մ. Քէմալի հիմնած կուսակցութեան ներքին փտութիւնները:

Բանաստեղծ երեսփոխան մը, Պէհճէթ Քէմալ, որ այժմ հրաժարած է «Հալք»էն եւ կը խորհի «Քէմալական» կուսակցութիւն մը հիմնել, ուժգնօրէն քննադատեց թէ Հասան Սաքայի դահլիճը, թէ կուսակցութիւնը եւ թէ սահմանադրութիւնը:

Իր ակնարկները այնքան սուր էին որ, յաճախ կ'ընդմիջուէր եւ մթնոլորտը հետզհետէ կը թանձրանար:

Ճիշդ այդ պահուն խօսք առաւ հին դլուխ մը, Իպրահիմ Արվաս, ընդդիմախօսելու համար:

Ինքզինքը «կրօնամոլ մարդ մը» կոչելով, այս երեսփոխանը պահանջեց որ կառավարութիւնը զարկ տայ կրօնական դաստիարակութեանց: Եւ յանկարծ սլաք մը արձակեց.

— «Պէհճէթ Քէմալի ձեռքը դիր մը տուեր են, ինքն ալ հօս եկեր Թութակի պէս կը կարդայ»:

Անարգուած երեսփոխանը «տգէտ եւ յետադիմական» կոչելով հակառակորդը, կը պատրաստուէր անոր վրայ քալելու, բայց ներկաները միջամտեցին:

Սովորական ժամանակներու մէջ, աննշմար պիտի անցնէր այսպիսի միջադէպ մը: Բայց, ներկայիս ախտանշան մըն է որ կը պարզուի:

Երկար ատենէ ի վեր խուլ պայքար մը կը մղուի, վերահաստատելու համար կրօնական առանձնաշնորհները, որոնք ջնջուած էին Մ. Քէմալի նախաձեռնութեամբ: Իսմէթ Ինէօնիւ եւս, մոլեռանդ Իսլամ, անուղղակի կը քաջալերէ այս շարժումը:

Անցեալ տարի այնքան գետին շահուած էր որ, վերահաստատուեցան կրօնի դասերը, թէեւ կամաւոր:

Ուրիշ ճեղքեր ալ բացուեցան աշխարհականութեան ճակատին վրայ: Բայց, կառավարութիւնը չի կրնար աւելի յառաջ երթալ, առանց ըմբոստացնելու նոր սերունդը:

Անշուշտ այս մտահոգութեամբ էր որ կրթական նախարարը կը յայտարարէր վերջերս, — «Չենք կրնար վերահաստատել սուլթանական «մէտրէսէ»ները, 25 տարի ետ երթալով»:

Ամէն պարագայի մէջ, յատկանշական են այս խլրտումներն ու խմորումները, որոնք խորապէս պիտի ազդեն Թուրքիոյ ներքին կեանքին վրայ:

Այս շարժումները միեւնոյն ատեն կապ ունին արտաքին քաղաքականութեան հետ, որ հիմնուած է արեւմտեան պետութեանց գործօն աջակցութեան վրայ:

Գոնէ այս հարցին մէջ համաձայն են թրքական բոլոր հոսանքները,— կարելի եղածին չափ օգտուիլ արտաքին աջակցութենէ, ընդդիմանալու համար Խ. Միութեան պահանջներուն:

Այն աստիճան որ, կը թուի թէ Մոսկուան ալ ելք մը կը փնտռէ, նորէն իր հովանին տարածելու համար Անգարայի վրայ:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՍՈ՞ՆՔ ԱԼ ՊԷՏՔ ԵՆ

Սինեմաներ կը բռնեն Հնդիկ - Իսլամ իշխանի մը եւ դերասանուհիի մը սիրահարութեան, ամուսնութեան նկարագրութիւնները: Մանրամասնութիւններ, նկարներ... «Հերոսները» ճաշած ատեն, իրենց բնակարանին մէջ, կամ կառքին մէջ, նոյնիսկ իրենց ծառային հետ եւն.:

Մենք, Հայերս շատ «լուրջ» ենք կ'երեւի, համ չառնելու համար այդպիսի լրագրութենէ մը:

Մենք որ Ամերիկայի մեր թերթերը խստօրէն կը քննադատենք, երբ հարսնիքներու, յուղարկաւորութեանց, զանազան մանաւոր հաւաքոյթներու «համով-հոտով» նկարագրութիւնները էջեր կը գրաւեն, ինչպէս կրնանք չզարմանալ: Մանաւանդ որ, ահա հարմնցու «Սթար»ն ալ, այնքան վարժ «ռէքլամ»ի, վրդովուած կը գոչէ.

— Ձեր ինչո՞ւն պէտք իմ անհատական կեանքըս, անձնական գործերս»:

— «Դուք հօս ալ ետ մնացած էք, ըսաւ երիտասարդ ընթերցող մը, այս անգամ Հայ: Առտու իրիկուն, ազգ, ժողովուրդ, հայրենիք, եկեղեցի, ընտրութիւն, կուսակցական պայքար: Այս ամէնը կը հասկնամ, բայց մեր գլուխները այնքան լեցուեր են այդ ուղղութեամբ որ, չեն կրնար «ուրիշ բան» հասկնալ: Ասոնք ալ պէտք են, որպէսզի պահ մը մոռնանք օրուան տաղտուկները...

Ջկրցայ եզրակացութեան մը յանգիլ:

Մեր մտածելու կերպը կամ կարդալու ճաշա՞կը ճիշդ էր, թէ իրաւունք ունէր սա նորընծայ փիլիսոփան որ կեանքը սկսած էր դիտել «մոտէռն» ակնոցով...

ՍՈՍԻ

115 միլիառ փրանք 5 առ 100 փոխառութենէն

Պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն, 5 % փոխառութենէն մէկ շաբթուան ընթացքին գոյացած է 115 միլիառ Փրանք, որուն 3/5ը «նոր» դրամ (ոչ թէ փոխանակուած նախկին պարտաթուղթերու հետ): Յունուար 24էն 29 արձանագրուած գումարն էր 81 միլիառ 346 միլիոն:

Վարչապետ Գչ. Քէօյլ ձայնասփիւռ ճառով մը յայտարարեց թէ այս արդիւնքը կ'ապացուցանէ որ վերահաստատուած է Ֆրանսացիներու վստահութիւնը իրենց ապագայի մասին: Այս առթիւ բացատրեց թէ կառավարութիւնը պիտի շարունակէ իր ջանքերը Փրանքը փրկելու եւ երկրին վերաշինութիւնը ապահովելու համար: «Կը յիշէք թէ ժողովուրդին խնայողութեանց շնորհիւ էր որ երկիրը փրկուեցաւ 1870ի պարտութենէն վերջը, անոնց շնորհիւ էր որ կարելի եղաւ վերաշինել աւերեալ շրջանները՝ 1918էն ետք: Կառավարութիւնը ձեր նիւթական աջակցութիւնը խնդրելով, չի մոռնար իր պարտաւորութիւնները ազգին հանդէպ: Ան պիտի ջանայ թեթեւցնել ձեր ապրուստի հոգերը, անխնայ ջնջել զեղծումները եւ մսխումները: Անհրաժեշտ է որ կուսակցական պայքարները դադրին, ամէն բանէ առաջ ձգտելով գլուխ հանել երկրին տնտեսական եւ ելմտական վերականգնումը»:

ՅԵՏՆԵԱԼ ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ համար 10 % տուգանք պիտի գանձուի, եթէ վճարուած չեն մինչեւ 1949 Յունուար 31: Երկու երեսփոխաններ առաջարկեցին կառավարութեան պայմանաժամը երկարաձգել մինչեւ Փետրուար 28: Խնդիրը կը քննուի:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ նորընտիր քաղաքապետական խորհուրդը երկուշաբթի օր նիստ գումարելով, 15ի դէմ 20 ձայնով քաղաքապետ ընտրեց Պ. Լէոն Մարթէնը, ընկերվարական: Երբ ընտրութիւնը յայտարարուեցաւ, համայնավարները ցոյց մը սարքեցին, անարգելով քաղաքապետը: Դուրսէն ալ բազմութիւն մը խուժեց եւ մօտ 300 հոգի հաւաքուեցան քաղաքապետին շուրջը, պահանջելով որ հրաժարի: Հարկ եղաւ բազմաթիւ ոստիկաններ կանչել եւ ցրուել ցուցարարները:

ՍԱԿԱՐԱՆ.— Սթերլին 1062 (Ա. Շ. 1430), տոլար 318.40 (485), զուից. ֆրանք 79.85 (122): Նափոլէոն 5775, սթեռլին ոսկի 6975, 20նոց տոլար 27.700, զուից. ոսկի 5600: Ձոյլ ոսկի 782.500:

Խորհրդակցութիւններ

ՍԹԱԼԻՆԻ ՀԱՐԱՍՏԻՔՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Սթալինի ծանօթ յայտարարութենէն ի վեր, խորհրդակցութիւններ կը կատարուին Լոնտոնի, Փարիզի եւ Ուաշինկթընի միջեւ, որոշ եզրակացութեան մը յանգելու համար: Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, մանաւանդ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները որոշած են որեւէ պատասխան չտալ, մինչեւ որ Սթալին պաշտօնապէս չներկայացնէ իր առաջարկները՝ անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութեանց:

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան խորհրդային գործերու գրասենեակին վարիչը եւ Ուաշինկթընի բրիտանական դեսպանը երկուշաբթի օր տեսակցութիւն մը ունեցած եւ այս որոշումը տուած են:

Փարիզի բրիտանական դեսպանն ալ Գչ. օր մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարին հետ, եւ պարզեց իր կառավարութեան տեսակէտը: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Պ. Շումանն եւս համամտութիւն յայտնած է անգլօ-ամերիկեան որոշման: Ուրեմն երեք պետութիւնները պիտի սպասեն որ Մոսկուա դիւանագիտական ճամբով ներկայացնէ իր առաջարկները, փոխանակ լրագրական յայտարարութեանց որոնք ընդհանրապէս քարոզչութեան տպաւորութիւն կը գործեն:

Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչներէն մէկը յայտարարած է թէ «դիւանագիտական ծանր սխալ մը պիտի ըլլայ Թրումընի Սթալինի տեսակցութիւն մը՝ ներկայ պայմաններուն մէջ»: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Անգլիա երբեք տրամադիր չէ որեւէ բանակցութիւն կատարելու՝ «Պերլինի պաշարման ճնշումին տակ»:

ՆՈՐՎԵԿԻԱ՞Ն ԱԼ ՊԻՏԻ ՄԻԱՆԱՅ

Ինչպէս կը յիշուի, Խ. Միութիւնը ծանուցագիր մը ուղղած էր Նորվեկիոյ, պահանջելով որ ճշդէ իր դիրքը Ատլանտեանի դաշինքի մասին:

Նորվեկիա Փետրուար 1ին ծանուցագիր մը յանձնեց Օսլոյի խորհրդային դեսպանին, պարզելով իր տեսակէտները: Ծանուցագիրը կ'ըսէ թէ՝ Միացեալ Ազգերը ի դերեւ հանեցին աշխարհի խաղաղութիւնը ապահովելու յոյսերը, հետեւաբար Նորվեկիա անհրաժեշտ կը գտնէ շրջանային պաշտպանողական դաշինքներու կնքումը: ՄԱԿի ուխտը կ'արտօնէ այս կարգի դաշինքները, կանխելու համար նախայարձակումը: Արդ, սկանտինաւեան պետութեանց բանակցութիւնները ձախողած ըլլալով, Նորվեկիա, որ ատլանտեան երկիր մըն է եւ ծովեզերեայ ազգ մը, պիտի ստուգէ թէ ի՛նչ ձեւով եւ ի՛նչ պայմաններով կրնայ մասնակցիլ Ատլանտեան երկիրներու ապահովութեան շրջանային կազմակերպութեան մը: Նորվեկիա երբեք պիտի չգործակցի նախայարձակման քաղաքականութեան մը, երբեք թոյլ պիտի չտայ որ իր հողը օգտագործուի այդպիսի քաղաքականութեան մը համար: Պիտի չստորագրէ որեւէ դաշնագիր որ օտար զինուորական խարիսխներ հաստատել տայ իր հողին վրայ, եթէ Նորվեկիա յարձակում չկրէ կամ սպառնալիքի չենթարկուի:

Եզրակացնելով, ծանուցագիրը կ'ըսէ թէ Նորվեկիա եւ Ռուսիա միշտ խաղաղ դրացնութեամբ ապրած են եւ կը մաղթէ որ այդպէս ալ շարունակուի:

★ Ուաշինկթընի մէջ կը կարծեն թէ Նորվեկիա ի վերջոյ պիտի մասնակցի Ատլանտեանի դաշինքին: Այս առթիւ, արտաքին նախարարութիւնը դարձեալ կը յիշեցնէ թէ՝ Ամերիկա զինուորական օգնութիւն պիտի ընծայէ միայն այն պետութեանց որոնք իրենց ապահովութեան քաղաքականութիւնը կը յարմարցնեն Մ. Նահանգներու ծրագիրներուն: Այս պայմանը հաղորդուած է Նորվեկիոյ, Շուէտի եւ Տանըմարքայի:

Քրավչենքոյի դատը

ՅՈՒԶՈՒՄՆԱԼԻՑ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ՔՐԱՎՉԵՆՔՕ ԿԸ ՅԱՐՁԱԿԻ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԽՄԲԱԳՐԻՆ ՎՐԱՅ.— «Փրավտա» «ՄՈՒԿ» ԵՒ «ՍՈՂՈՒՆ» Կ'ԱՆՈՒԱՆԷ ՔՐԱՎՉԵՆՔՕՆ:

Դատավարութեան հինգերորդ օրը ծանր միջադէպ մը պատահեցաւ, երբ Քրավչենքոյի վկաներէն ճարտարագէտ Քիսիլով կը շարունակէր իր մերկացումները: Շարք մը յայտնութեանց կարգին, վկան ըսաւ թէ «խորհրդային կարգուսարքին հիմքը կազմեն հացը, խարազանը եւ ահուսարսափը: Քրավչենքոյի գիրքը ճշգօրէն կը պատկերացնէ ինչ որ կ'անցնի կը դառնայ Ռուսիոյ մէջ, բայց լրացումներու կը կարօտի»: Յետոյ պատմեց թէ գերմանական արշաւանքին ատեն ինք Խարքով կը գտնուէր, եւ կարասիներ շինելով կ'ապրէր: Ամբաստանեալ խմբագիր Վուրմսէր հարցուց թէ վկան ըսել կ'ուզէ որ ռուս ժողովուրդը չտառապեցա՞ւ գերմանական գրաւումէն: «... Քրավչենքօն չխօսեցաւ այդ մասին»:

Քրավչենքօ բարկաճայթ՝ տեղէն ցատկելով

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդա՛լ Դ. էջ)

ՕՏԱՐ ՓԱՌՔՈՎ ՀԱՅԵՐ

ՀԱՅ ՄԵԾ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏԸ

(ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Եգիպտական բուրգերու լուռ հովանիին տակ մեծցաւ, կազմաւորուեցաւ եւ հասաւ վարչապետի բարձրութեան, Հայ մը՝ Նուպար փաշա: Անոր կենսագրութիւնը, պատմութիւնն է Եգիպտոսի կէս դարու պատմութեան:

Նուպար ծնած էր Իզմիր 1825ին: Իր նախնիքները Ղարաբաղցիներ եղած են: Այդ ատենները, Եգիպտոս, Օսմանեան կայսրութեան աչքէ հեռու մէկ կուսակալութիւնը կը կազմէր: Հայրը՝ կառավարական ստորադաս պաշտօնեայ մըն էր: Իր պաշտօնավարութեան ընթացքին յարաբերութիւն ունեցած էր Մէհմէտ Ալիի հետ, եւ իր ազգականներէն մին ալ՝ Պօղոս պէյ, Մէհմէտ Ալիի ազդեցիկ խորհրդականներէն մէկն էր: Եգիպտոսի ապագայ վարչապետը, տակաւին պատանի, մեծ ընդունակութիւններ ցոյց կուտար: Իր ուսումը կատարելագործելու համար Եւրոպա ղրկուեցաւ: Նախ Զուիցերիա, ապա Ֆրանսա՝ Թուլուզ, ուր լաւ ֆրանսերէն սորվեցաւ: Տասնըեօթը տարեկանին գնաց Եգիպտոս: Առեւտրական, ապա արտաքին գործերու նախարարութեան մէջ իրեն պաշտօն մը տրուեցաւ: Տասնեւինը տարեկանին, Պօղոս պէյի միջամտութեամբ, Մէհմէտ Ալի փաշայի թարգման նշանակուեցաւ:

1841ի Լոնտոնի դաշնագրին համաձայն, Թուրքիան Եգիպտոսի վրայ պահեց անուանական գերիշխանութիւն մը միայն: Փոխարքայութեան եւ ժառանգականութեան իրաւունքներ հաստատուեցան օրուան իշխանին համար: Ատոր փոխարէն, Մէհմէտ Ալի հրաժարեցաւ Սուրիան եւ Թուրքիան գրաւելու մտադրութենէն:

Մէհմէտ Ալիի առողջութիւնը սկսած էր խանգարուիլ: Շատ կը տառապէր քնատութենէ: Պալատին մէջ, երիտասարդ Նուպարի գլխաւոր զբաղումն էր, գիշերները Մէհմէտ Ալիի համար ընթերցումներ կատարել: Ծերունի իշխանը ամէնէն աւելի կը հետաքրքրուէր պատմական գիրքերով: Եւ Նուպար, իր երիտասարդութեան առաջին տարիներու մասին խօսած ատեն, հպարտութեամբ կ՚ըսէր թէ իր կրթութեան մեծագոյն մասը կը պարտի Մէհմէտ Ալիի անարին քով կատարած գիշերային ընթերցանութեան:

Մէհմէտ Ալին եւս բարձր գաղափար մը կազմած էր իր երիտասարդ քարտուղարի ուշիմութեան եւ գատողութեան մասին: Իր զաւակը՝ Իպրահիմ, պիտի ճամբորդէր դէպի Պոլիս եւ Եւրոպա: Որոշեց, Նուպար իբր առաջնորդ եւ ընկեր տալ իր զաւկին: Իպրահիմի համար Եւրոպան անծանօթ աշխարհ մըն էր, մինչդեռ Նուպար լաւ կը ճանչնար զայն: Միասին այցելեցին Եւրոպայի գլխաւոր մայրաքաղաքները: Ամէնէն շատ մեծ տպաւորութիւն ստացան Լոնտոնէն, ուր Անգլիոյ թագաւորն ու թագուհին սիրալիր ընդունելութիւններ ըրին:

Ճամբորդութեան ընթացքին, Իպրահիմ սկըսաւ խելագարութեան նշաններ ցոյց տալ: Իր ուղեղային հիւանդութիւնը սուր հանգամանք ըստացած էր: Ի հարկէ, խենդի մը հետ ճամբորդելը դժնդակ էր: Եւ Նուպար յաճախ ըսած է թէ իր կեանքի ամէնէն ծանր օրերը Պոլսէն Եգիպտոս վերադարձած ատենն անցուցած է: Իպրահիմի քրիստոնեայ հետեւորդները, գաղտնօրէն կ՚իմանան թէ, իշխանին մտադրութիւնն է, երբ նաւը ծովուն բացերն ելլէ, զիրենք ամէնքը մէկ կախել տալ: Անոնք անմիջապէս դիմեցին Թուրք նաւապետին եւ հարցուցին թէ, այդպիսի հրաման եթէ տրուէր խելագար իշխանին կողմէ՝ պիտի գործադրուէ՞ր:

— Անշուշտ, կը պատասխանէ նաւապետը, իմ պարտականութիւնն է հնազանդիլ անոր հրամաններուն: Եւ կ՚աւելցնէ.— «Նուպար ամէն մարդէ աւելի հեղինակութիւն ունի իշխանին վրայ եւ ցորչափ քովն ըլլայ ան, Իպրահիմ պիտի վարանի այդպիսի հրաման արձակելու»:

Այս թելադրութեան վրայ, Նուպար իրապէս իշխանին քովէն չի հեռանար, Պոլսէն մինչեւ Աղեքսանդրիա եւ անընդհատ խօսակցութեան կը բռնէ զայն:

Երբ փորձանքը կ՚անցնի եւ տեղ կը հասնին, Նուպար կ՚ըսէ.

— Ինքզինքս ժամանակէն առաջ ծերացած զգացի...

★

Մէհմէտ Ալի հրաժարեցաւ 1848 Սեպտեմբերին եւ 1849 Օգոստոսին մեռաւ: Իպրահիմ Եգիպտոսի փոխարքայութիւնը վարեց երկու ամիս՝ Սեպտեմբեր, Հոկտեմբեր: Իպրահիմի յաջորդեց Ապպաս փաշան: Անոր իշխանութիւնը տեւեց 1848 Նոյեմբերէն 1854 Յուլիս:

1850ին, Նուպար, իբրեւ Եգիպտոսի կառավարութեան ներկայացուցիչ, Լոնտոն ղրկուեցաւ, Սուլթանի նորանոր պահանջներուն անիրաւութիւնը հաստատելու համար: Լորտ Փալմերսթըն ընդունեց Նուպարի պահանջներուն օրինաւորութիւնը եւ պաշտպանեց Եգիպտոսի շահերը: Նուպարի դիւանագիտական առաջին յաջողութիւնն եղաւ ասիկա: Քիչ վերջ, Վիեննայի եգիպտական ներկայացուցիչ կարգուեցաւ, Ապպաս փաշայի մահէն վերջ կորսնցուց այդ պաշտօնը եւ վերադարձաւ Եգիպտոս: Ապպասի եղբայրը Սայիտ՝ փոխարքայութիւնը վարեց 1854էն 1863:

1856ին, Նուպար, շնորհիւ իր ճարպիկութեան դարձեալ պաշտօնի գլուխ անցաւ: Համաձայնութիւն մը գոյացած էր Սայիտ փաշայի եւ Ֆէրտինան տը Լէսէփսի միջեւ, Սուէզի ջրանցքը բանալու: Անգլիացիները սաստիկ կը հակառակէին այդ համաձայնութեան, թէեւ յետագային ամէնէն շատ օգտուողները պիտի ըլլային այս ձեռնարկէն: Ուստի Անգլիացիները յղացած էին ցամաքային ճամբայ մը հաստատելու, որպէսզի պէտք չունենան Սուէզի ջրանցքին: Այս ձեռնարկին համար Լոնտոնի եւ Գահիրէի միջեւ բանակցութիւնները, եւ ատոնց հետեւանքով, անապատին մէջէն Գահիրէ – Սուէզ երկաթուղիի շինութիւնը յանձնուեցաւ Նուպարի, որ մեծ յաջողութեամբ վարեց զանոնք: Ֆրանսական կառավարութիւնը շատ նեղուեցաւ այդ ծրագրին Նուպարի ընձեռած աջակցութենէն: Բանակցութեանց վախճանին, փոխանակ գնահատուելու, պաշտօնէ զրկուեցաւ:

1863ին Սայիտ մեռաւ եւ իրեն յաջորդեց իր եղբօրորդին՝ Իսմայիլ, որ քիչ վերջ պաշտօնի կոչեց Նուպարը:

1866ին, առաջին անգամ ըլլալով, հանրօգուտ շինութեանց նախարարի պաշտօնին կոչուեցաւ:

Նուպար քանի տարիէ ի վեր, Եգիպտոսի մէջ այլազան պատասխանատու պաշտօններ վարելով, պետական գործերու եւ եւրոպական դիւանագիտութեան մասին հսկայ ծանօթութիւններ եւ փորձառութիւն էր ամբարած: Առաջին անգամ Նուպարի անունը սկսաւ հռչակուիլ 1867ին, երբ Պոլիս գնաց եւ Սուլթան Ապտիւլ Ազիզէն խտիւի տիտղոսն ստացաւ Իսմայիլի համար, եւ միաժամանակ արտօնութիւն՝ Եգիպտոսի ժառանգութեան օրէնքը փոխելու, տիրող դերդաստանին երիցագոյն անդամին տեղ՝ տիրող խտիւին անդրանիկ որդւոյն անցնելով: Եւ դարձեալ Նուպարն էր, որ Սուէզի ջրանցքին մասին Թուրքիոյ եւ Եգիպտոսի միջեւ տիրող անհամաձայնութիւնները հարթեց, եւ յաջողութեամբ գլուխ հանեց նաեւ Ֆրանսայի հետ կատարուած բանակցութիւնները:

Նուպար խորապէս ըմբռնած էր Սուէզի ջրանցքին միջազգային կարեւորութիւնը եւ ամէն ճիգ կը թափէր անոր իրականացման, հակառակ Անգլիոյ ընդդիմութեան:

Ի գին այս բոլոր ծառայութեանց, Նուպար ստացաւ ընծայիկ հողեր եւ փաշայի տիտղոս:

1868ին, Նուպար փաշա, կ՚անուանուի արտաքին գործերու նախարար: Ահա այդ թուականէն սկսեալ, Նուպարի պատմութիւնը կը նշանակէ Եգիպտոսի պատմութիւնը: Եգիպտոս սուլթանէն ազատ, կ՚ուզէր ազատիլ նաեւ խտիւէն, մանաւանդ Իսմայիլի յիմար ու բռնակալ վարչութենէն: Նուպար կը դաւանէր այն սկզբունքը թէ օրէնքը գերակշիռ է վեհապետի կամքէն անգամ: Իբրեւ բարենորոգիչ, Նուպար փաշա միջազգային համբաւ ստացաւ: Միջազգային խառն դատարաններու հաստատումը Նուպարի գործն է:

1868ին, Սուէզի ջրանցքին աւարտելու պահուն, Նուպար խորհուրդ տուաւ Իսմայիլի «Քափիթիւլասիոն»ները ջնջել եւ անոնց տեղ հաստատել միջազգային դատարաններ: «Քափիթիւլասիոն»ներու ժամանակ ամէն պետութիւն իր հիւպատոսական դատարանն ունէր— ընդամէնը 17 հատ: Կատարեալ թատերավայր մը այլազան վէճերու: Այս տասնըեօթը դատարաններուն մէջէն փազանց շատ օրէնք կար, բայց արդարութենէ: Սըր Ալֆրէտ Միլնըր կ՚ըսէ իր գրքին մէջ.— «Միջազգային դատարաններու հաստատման համար Նուպար արժանի է ոչ միայն Եգիպտոսի մշտնջենական երախտագիտութեան, այլեւ քաղաքակիրթ աշխարհի յարգանքին»: Խառն դատարաններ կը բաղկանային տեղացիներէ եւ Եւրոպացիներէ: Նախագահը՝ տեղացի, փոխ – նախագահը՝ Եւրոպացի: Բայց բուն գործը վարողը՝ կ՚ըլլար միշտ վերջինը: Նուպարի առաջնորդութեամբ օրինագիրք մը պատրաստուեցաւ այդ դատարաններուն համար, հիմնուած Նափոլէոնի օրինագրքին վրայ, եւ համաձայն Եգիպտոսի պահանջներուն եւ կացութեան: Հատուած մը սպրդած էր հոն. — Եթէ դատարանները վճիռ մը արձակէին ի նպաստ օտարականի մը, ընդդէմ եգիպտական պետութեան, վճիռը ի գործ պիտի դրուէր գրաւելով պետական ստացուածքը: Իսմայիլ կ՚ըսէր թէ այդ օրէնքը մտած է առանց իր գիտութեան եւ կը մեղադրէր Նուպար փաշան, անոր վերագրելով զայն: «Թայմզ» կը գրէր.— «Եթէ իրօք Նուպար այդ օրէնքին հեղինակն է, դժուար թէ ըմբռնած ըլլար անոր ամբողջ տարողութիւնը: Անշուշտ, իր կանխատեսութիւնը գերմարդկային եղած պիտի ըլլար, եթէ առաջուց գուշակած ըլլար թէ, այդ օրէնքը գործիք պիտի ծառայէր, նոյնիսկ խտիւն անգամ գահընկէց ընելու»:

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Տխուր յուշեր

«Արեւելք»ի 28 Դեկտեմբեր 1948ի թիւին մէջ կարդացի թղթակցութիւն մը Այն էլ Արուսի մասին, Մ. Ն. ստորագրութեամբ (ամփոփուած «Յառաջ»ի մէջ):

Սպիացած հին վէրք մը որ հոգիս է խոցած, վերստին արիւնեցաւ: Սեւ յիշատակներ եկան փոթորկել էութիւնս: Ամբողջ ցեղի մը հրէշային ոչնչացման տեսարանը ցցուեցաւ աչքերուս առջեւ չարժանկարի մը վրայ, մէկը միւսէն սահմռկեցուցիչ, խռովելով հոգիս: Հոն, այդ հեռաւոր անապատին մէջ կարմիր արիւնով ողողուած երիզ մը...

Այն էլ Արուս, (Հարսնաղբիւր) Ապտիւլ Ազիզի անապատին եզերքին փոքրիկ, սիրուն ովասիս մը, ծիծղուն իր տեսարանով քանի մը տասնեակ աղբիւրներ յորդառատ կը կազմեն գետակ մը որ կը թափի Եփրատի մէջ եւ կը կոչուի Պլեխ: Հոն, ըստ աւանդութեան, Հայր Աբրահամի մէկ օթեւանն է եղած: Անոր յիշատակին ուխտատեղի մը կայ Խալիլ Ռոհման անունով, գերեզմանին մօտ խոշոր թթենի ծառ մը որ տարին տասներկու ամիս դատապարտուած է տքալու ուխտաւորներու կողմէ ճիւղերուն կապուած քուրջերու տակ:

Աղբիւրը Հայուն ճարտար ու հմուտ մտքին արդիւնքն է: Ամեհի հոսանքին առջեւ կանգնած վիթխարի թումբ մը, հունը փոխելով կը դարձնէ ջրաղաց մը: 1909—10 թուականներէն ի վեր երեք երկանաքարեր խելայեղ կը դառնային, փրփուր դարձնելով արմտիքը: Այս բոլորը մշակին օգնութեան հասնելու, դաշտին ոսկեայ ցորենը արծաթեայ փոշի, յետոյ արեւագոյն անմահական հացի վերածելու համար: Այս բոլորը Հայուն շինարար ձեռքին արդիւնքը: Հարսնաղբիւրի հոսանքին ի վար կային Ճրալէ, Հէյա Պէնտի, Սալան, Սիկէրօ ջրաղացները բոլորն ալ Հայու ձեռակերտ, հայ բաժնետէրերով, հայ ջրաղացպաններով:

1915ի սարսափի օրերուն քանի, քանի հազարաւոր հայ մայրեր իրենց զաւակները, ծծկեր մանուկները իրենց ցամքած կուրծքերուն սեղմած՝ նետուեցան Հարսնաղբիւրի հոսանքին մէջ՝ ճիւաղ Թուրքին եւ դաժան ժանտարմային քմահաճոյքին չենթարկուելու համար:

Հայկական բարձրաւանդակէն, Պոլսէն մինչեւ Տէր Զօր, Մուսուլ, Պաղտատ ուրկէ որ անցան ամբողջ ճամբու երկայնքը Հայու արիւնով ողողուեցաւ: Հայու նահատակներու ոսկորները հողը բեղնաւորեցին ու անոր հետ նոյնացած սրբացուցին: Անապատը անապատ ըլլալէն ի վեր այնքան արիւն, այնքան աւեր ու վայրագութիւն չէր տեսած, ոչ ալ այնքան դաժան դահիճներ եւ նախճիր...

Արարն անգամ շշմած, խղճահարեցաւ ու ակնածանքով, զգուշութեամբ կը կոխէր այն հողը, մասունքի վերածուած հողը: Հայ գաղթականական անվերջ կարաւաններ շարան շարան, ամբողջ երկու տարի կ՚երթեւեկէին Այն էլ Արուսի ափերուն վրայ, կը զովացնէին իրենց այրած հոգին, քիչ վերջ կորսուելով անոր յաւիտենականութեան մէջ: Քանի, քանի անգամներ եկած էր հոս հանդստանալու, իր քուրջերով ծածկելու Հայր Աբրահամի ուխտի ծառը, իբրեւ խորհրդանշանը իր տառապանքներուն: Աւաղ, դարաւոր սուրբը խուլ էր, անկարող օգնութեան հասնելու այս առաքինի ժողովուրդին: Քանի, քանի անգամ դէպի տուն վերադարձի յոյսով եւ քաւարանի սահմռկեցուցիչ մղձաւանջէն հալածական՝ հանդիպած էր Այն էլ Արուսի հանդրուանին:

Կը յիշեմ, լճակին շուրջ, ջրաղացին առջեւի ընդարձակ հրապարակին վրայ թափուած հազարաւոր մահամերձներ եւ մահացածներ, ծծկեր երախաներ ճահճացած ցեխերուն մէջ, չորս ոտքով ինչպէս մէկ դիակէն միւսը կը դեգերէին, չորցած ծիծեր, կուրծքերն փակած պտուկներ կը փնտռէին, պուտ մը կաթ ծծելու յոյսով: Եւ այս դեգերումներէն վերջ, շուներու եւ շնագայլերու կեր կըլլային: Վերը, բլուրին վրայ քանի մը տեղացիներու հողէ տուներէն կը լսուէր անոնց աղիողորմ ձայնը որ միջոցը կը բռնէր.— Իբրեւ չամփուր մխուելով Աստուծոյ սիրտ...

Այսօր կը լսեմ թէ հայազգի վաճեր, առանց ակնածանքի, պար են բռնած այդ սրբացած նահատակներու, շատ հաւանական է իրենց հարազատներէն ալ կային անոնց մէջ — հողակոյտին վրայ: Կը կարդամ թէ լրբենի հաշիւներով ցեղին ոգին խաթարելու համար, ի գին քանի մը արծաթի՝ Մոսկովեան պարտաւորութիւնները կը կատարեն:

Այդ հողին վրայ Հայը զոհուեցաւ իր ազգային արժանապատուութեան համար, Հայ ըլլալուն

Ռուսերու մրցակցութիւնը Սեւ Ծովու մէջ

Պոլսոյ Հիւրրիյէթ թերթը կը գրէ.—

Դարերէ ի վեր, Ռուսերը իրենց նպատակ ընտրած են Սեւ Ծով իջնել, բայց ստիպուած են նահանջել Թրքական զօրաւոր դրոհներուն դիմաց: Հակառակ ասոր, Ռուսերը յաջողած են Սեւ Ծովու եզերքներուն վրայ հաստատուիլ, եւ որոշած են նաւատորմի մը տիրանալ այդ ծովուն մէջ:

Ցարերու պապերը իրենց նշանաբան ընտրած են համբաւաւոր նշանախօսք մը.— Ռուսիան ընդարձակելու համար, պէտք է ձեռք անցընել Նեղուցները եւ Միջերկրական բացուիլ:

Ահա թէ ինչու Ռուսերը առիթ փնտռած են յաճախակի Թուրքերու տկար կողմը գտնելու եւ զանազան պատրուակներով պատերազմ հռչակելու համար: Թուրքեւռուս պայքարներուն առեն Սեւ Ծովը ռազմագիտական կարեւորութիւն ստացած է, իսկ սլաւ ցեղն ալ ուզած է արշաւել դէպի Միջերկրական եւ այդ պատճառով իր վրայ հրաւիրած է աշխարհի ուշադրութիւնը:

Առաջին ընդհ. պատերազմին, Սեւ Ծովեան տիրապետութիւնը կենսական դատ մը եղաւ Ռուսիոյ համար, որ որոշեց ամրապնդել այդ ծովուն մէջ ունեցած նաւատորմը:

Վերջին պատերազմին ալ, երբ Գերմանները քիչ մնաց պիտի տիրանային Կովկասի քարիւղներուն, Սեւ Ծովու խորհրդային նաւատորմը յաջողեցաւ արդելք ըլլալ Նացիներու այդ փափաքին:

Երբ պատերազմը վերջացաւ, Սթալին հրահանգեց որ Ռուսիա ունենայ մեծ եւ զօրաւոր նաւատորմ մը, եւ այս պէտք է ըլլայ ռուսական ծովային քաղաքականութեան գլխաւոր սկզբունքը:

Ռուսիա առաջին օրէն ուզած էր որ Սեւ Ծովու մէջ ունենայ Թուրք նաւատորմէն գերակշիռ նաւատորմ մը: Յիշենք որ 1913ին երբ Թուրք կառավարութիւնը Անգլիոյ ապսպրեց «Սուլթան Ահմէտ» եւ «Րէշատիյէ» զրահաւորները, Ռուսիա ալ սկսաւ երեք մեծ զրահաւորներ շինել Նիքօլայեւի նաւարաններուն մէջ:

Ե՛ թադրաբար կարելի է ըսել թէ Ռուսերը Սեւ Ծովու մէջ ունին ներկայիս մէկ «տրէտնօթ», չորս յածանաւ, տասը թորփիլահալած, 11 թորփիլանաւ եւ 30 ընդծովեայ: Այս ուժը Թուրք նաւատորմին հետ բաղդատելով առաւելութիւն մը ունի, քանի որ Սովիէթները մեզմէ աւելի ունին չորս յածանաւ, 11 թորփիլանաւ եւ քսան ընդծովեայ:

Ռուսերը վերջերս Իտալիայէն ալ ապահովեցին յաւելուածական ուժեր, ինչպէս մեծ զրահաւոր մը, յածանաւ մը, երկու թորփիլահալած եւ երկու ընդծովեայ: Այս նաւերը Նեղուցներէն անցնելու համար պէտք է պատշաճին Մոնթրէօյի համաձայնութեան, այսինքն հաւաքուիլ Ալպանիոյ Ավլօնիա նաւահանգիստը եւ ռուս նաւազներու յանձնուիլ, եւ յետոյ կրել սովետական դրօշ: Այս պայմաններուն տակ, անոնք պիտի փոխադրուին Սեւաստափօլ:

Եթէ իտալական մարտանաւերն ալ աւելցնենք ռուսական ուժերուն, կրնանք ըսել թէ Խորհրդային Սեւ Ծովեան նաւատորմը նիւթապէս զօրաւոր է Թրքականէն:

Հակառակ անոր որ օդանաւակիր չկայ, այդ նաւատորմը ունի սակայն օդային կարեւոր տորմիղ մը, եւ տեսականօրէն կարելիէ ըսել թէ կրնայ ձեռք առնել Սեւ Ծովու տիրապետութիւնը:

Միայն թէ Թուականն գերակշռութիւնը բան մը չապացուցաներ, որովհետեւ ծովայինպատերազմներու գիտութիւնն ալ փոխուած է մեծապէս: Հիմա ծովամարտերու մէջ ջնջուած է ճակատամարտի դրութիւնը, եւ ընդունուած փոքրիկ եւ անակնկալ յարձակումները, օդային թէ ընդծովեայմիջոցներով: Կռուելու այս կերպը շատ աւելի ազդեցիկ է քան հին դասական ծովամարտերը:

Հետեւաբար պարտաւոր ենք ժամ առաջ կազմակերպել Սեւ Ծովու Թրքական նաւատորմը եւ ուժերու հաւասարակշռութիւն յառաջ բերել, եւ Թուրք նաւատորմը ուժեղացնել ծովային — օդային ուժերով, առնուազն ունենալ երկու յածանաւ, չորս մեծ թորփիլահալած եւ տասը սուզանաւ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԻԷՆ, 26 Յունուար (Յառաջ).— Եղանակի բացումէն ի վեր Հ. Մ. . Մ.ի Ա. խումբը կատարած է 9 ախոյենական մրցումներ, բոլորն ալ յաղթական: Տասներորդ ախոյենական մրցումը տեղի ունեցաւ Յունուար 21ին, կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին C. S. Venissieux, Ֆրանսական խումբի դէմ, Հակառակորդին դաշտին վրայ:

Խաղը սկսաւ հետաքրքրութեամբ, երկուստեք լաւ խաղարկութիւն ցոյց կուտային: Հակառակորդի վերջապահին՝ մէկ սխալէն օգտուելով, Հ. Մ. Ը. Մ.ը չահեցաւ առաջին նշանակէտը: Առաջին կիսախաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթութեամբ 1—0:

Երկրորդ կիսախաղին հակառակորդը կ'ուզէր առիթէն օգտուիլ, սակայն մեր միջնապահները Արտաւազդը եւ Ջոհրապ գնդակը ետ կը մղէին: Զոյգ պատանիները սքանչելի խաղարկութիւն ցոյց տուին պաշտպանողական գծին վրայ: Յարձակողական գծի վրայ մեր անման պատանի Գոգոն իր վարպետ խաղարկութեամբ, յաջորդաբար չահեցաւ 4 նշանակէտ: Խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթութեամբ, 5—0:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի պատանիներու խումբը նոյն օրը ախոյենական մրցում ունեցաւ իր սեփական մարզադաշտինվրայ ընդդէմ C. S. V.ի պատանիներու խումբին եւ յաղթեց 3—0: Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը դասաւորման Ա. տեղը կը գրաւէ, իսկ մեր պատանիները Բ տեղը: Պահեստի խումբը գոհացուցիչ է իր մրցումներուն արդիւնքով: Երեք խումբերուն ալ յաջողութիւն կը մաղթենք:

Յ. ՄԱԹՈՍԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԱՐԱԲԿԻՐԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅ ԳԻՒՂԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յարգելի հայրենակիցներ, առ ի գիտութիւն կուզանք յայտարարել թէ Արաբկիրի եւ Թեմերու Հայ Կրթական Միութեան նորընտիր Կեդր. վարչութիւնը իր նոր տարեշրջանի գործունէութեան նախագիծը պատրաստած ըլլալով՝ արդէն իսկ լծուած է կազմակերպական շինարար աշխատանքի: Եւ որպէսզի սկսած գործը բեղնաւոր արդիւնքով հասնի իր լաւագոյնին, կը հրաւիրենք ձեզ, սիրելի հայրենակիցներ, վարչութեանս միացնել ձեր բարոյական եւ գործնական աջակցութիւնը, իբրեւ մէկ ընտանիքի անդամներ միանարար, ընդառաջ երթալու այն ծանր պարտականութեանց որ մեր բոլորին գործն են:

Մասնաճիւղեր թող նկատի ունենան Միութեանս նոր հասցէն, իսկ այն հայրենակիցները որոնք չունին հնարաւորութիւն նոր մասնաճիւղեր կազմելու, փափաքելի է որ ուղղակի վարչութեանս հետ յարաբերութեան մտնեն:

Ի դիմաց Արաբկիրի եւ Թեմերու Հայ Կրթական Միութեան Կեդր. վարչութեան ատենապետ Արամ Մալումեան, ատենապետուհի Հ. Մ. Ճիւմէճեան:— ԿԵԻՙ

Հասցէ.— Armenian Educational Union of Arabkir and Sees, 5237 Walnut St. Phila - 39 Pa, U.S.A.:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ – ՎԱՆԻ ՎԱՆՔԵՐԸ, Ա. հատոր (1940), Բ. հատոր (1942), Գ. հատոր 1947: Գրեց՝ Դկտ. Ի. Համազասպ Ոսկեան, Մխիթ. Ուխտէն: ՎԻԷՆՆԱ, Մխիթարեան տպարան: Իւրաքանչիւրին գինը՝ 5 զուիցերիական ֆրանք: Հասցէ.— Mechitaristengasse 4. Vienne VII / 62 (Autriche):

համար, մինչ ջիղերը պրկեց, ատամները սեղմեց, չրթունքները ծամեց Արմենականութեան չդաւաճանելու համար: Հեռու, հեռու այդ սրբավայրէն, անոնց ոգիները կը սաւառնին ամէն գիշեր, երկինքի վրայ լուսաճաճանչ թափոր մը կազմած կը հովանաւորեն մեր հողերը, մատաղ սերունդին կը փափսան ցեղին նուիրականութիւնը: Զգոյշ, մի մօտենաք այդ անթաղ զոհերուն անբիծ ու անարատ հողիներուն: Անոնք վատասերած չէին, ձեր ստրկամտութեան դարշ անունը ուրկէ որ կ'առնէք հոն դացէք: Մի խռովէք մեռելներու անդորրութիւնը եւ ողջերու պաշտամունքը իրենց նահատակներուն հանդէպ:

Անոնք մեռան հայրենիքի սէրը, Հայաստանի կուրդուրանքը իրենց սրտերուն, այս սրբազան խորհուրդը մեզի կտակ ձգելով:

Անոնք մէկ դպրոց, մէկ հիմնարկութիւն ճանչցան.— Ազգայինը, հայկականը: Ոչ կարմիր դպրոց, ոչ համաշխարհային մարդանք, ոչ ալ աշխարհաքաղաքացիութիւն: Գացէք հոն ուր ձեզի կը թելադրեն այլասերում, ուրացում բոլոր սրբութեանց:

Այն էլ Արուսէն մինչեւ Տէր Զօր, Մուսուլ, Պաղտատ ու ամէն տեղ ուր հայկական զոհ մը կայ, անոր յիշատակը մեզի համար անմոռանալի է ու անթառամ: Այս կը թելադրէ ցեղին նուիրական դէն ու Արմենականութեան էութիւնը:

Յ. Հ.

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ Ժէ.

ՍՏԵՓԱՆԷ ԵՒ ՄԼԵՀ

Երբ առաւօտ եղաւ, ամէնքը տեսան Թորոսը որ ոտքի վրայ էր, եւ Սարգսի միջոցով աղեղնաւորներու խումբի մը կը հրամայէր նետաձիգ ընել քաղաքը: Նետերուն վրայ թուղթեր կապել տուաւ որոնց վրայ գրուած էր.

— Թէ որ կուզէք պաշարման նեղութենէ եւ ձեր Իշխանին բռնութենէն ժամ առաջ փրկուիլ, միացէք եւ բացէք դռները, մենք ձեզ ազատելու համար եկեր ենք, գիտցէք որ թշնամի չենք՝ ալ բարեկամ:

Այսպէս հարիւրաւոր նետեր նետուեցան քաղաքին մէջ. Սմբատ իմանալով խստիւ հրաման ըրաւ որ ժողվուին եւ իրեն բերուին:

Երբ խուրձեր այս նետերէն կը բերէին եւ Իշխանին առջեւ կը լեցնէին, ինք կատաղութեամբ ակռաները կը կճրտէր ու կը հայհոյէր. «վատ, դաւաճան, մատնիչ», բառերը բերնէն դուրս կը թափէին շարունակ. եւ իր բորբոքած՝ փրփրած ժամանակը կը սպառնար՝ կը հրամայէր կրակի տալ քաղաքը, Թորոսէն ալ՝ բնակիչներէն ալ վրէժ առնելու համար:

Այսպիսի ժամանակ ոչ կինը, ոչ տղան, ոչ Սրբազանը եւ ոչ ոք չէր համարձակեր իրեն մօտենալու. ուստի ամէնքը հեռու կը պտըտէին:

Նոյն միջոցին էր որ Մարգրիտ իր ծերուկ Մարտիրոս ծառային հետ քաղաքին հիւանդներուն այցելութենէն ետ կը դառնար, ձեռքը առած այն նետերէն մէկ հատ մը:

Իր ծանր եւ լուրջ դէմքը, որ ամէն ժպիրհ նայուածք կը խոնարհեցնէր, հրեշտակի կերպարանք մը ունէր երբ իր հօրը կատաղութեան վայրկեանները կայթնային. ուստի երբ Միջնաբերդը մտաւ եւ իր սենեակները երթալու առեն իր հօրը դռռալուն ձայնը լսեց, ճամբան չեղեց եւ հօրը հովանոցն ուղղուեցաւ, ու ձեռքի նետը դէպի հօրը գնաց, որ զինքը տեսածին պէս, սկսաւ դառն դանդատներու Թորոսի դէմ՝ քաղաքացիներուն դէմ, բերդապահ զօրականներուն դէմ՝ իր ծառաներուն եւ նաեւ ընտանիքին դէմ:

Մարգրիտ արձանի մը պէս մտիկ կ'ընէր այս խօսքերը. եւ երբ հայրը իր բոլոր կատաղութեան ճարտասանութիւնը եւ չունչը հատցուց ու լռեց, այն ատեն քովը մօտենալով ու կարեկից աչքով սկսաւ նայիլ դարձեալ առանց խօսելու: Սմբատ վերջապէս կանչեց:

— Ըսէ, Մարգրիտ, դու ըսէ, միթէ ես իրաւունք չունի՞մ այս անխիղճ քաղաքը այրելու.

Երկայն լռութիւն մը այս խօսքերուն յաջորդեց, եւ Իշխանը տեսնելով իր զաւակին ձեռքը այն նետերէն՝ որ իր բարկութիւնը գրգռեր էին:

— Դուն ալ այդ նետերը ձեռքդ կը պտտցնես.

— Քաղաքը կ'երեւայ թէ ողողուած էր ատոնցմով որովհետեւ ես ալ հատ մը գտայ:

— Անխիղճ քաղաք, հիմն ի վեր տապալելու արժանի. անխիղճ բնակիչները:

Այս խօսքերը դեռ բերանն էին, երբ աղմուկ եւ աղաղակ լսուեցաւ. ձայները վեր Միջնաբերդը կը բարձրանային, եւ պարիսպներուն միայն մօտենալով կը տեսնուէր որ ժողովուրդը եւ պահապանները իրարու հետ կը կռուէին, անոնք ուզելով դռները բանալ եւ սոնք արգիլել:

Ալ կատարեալ մոլեգնելով Սմբատ զէնքերը առաւ. եւ առանց աղջկան ձայնին ուշ դնելու՝ դիմեց օգնելու իր զօրականներուն որ ժողովրդեան բազմութեան դէմ կը մաքառէին:

Իշխանին տեսութիւնը փոխանակ հանդարտեցնելու ալ աւելի զայրացուց ամբոխը. քարեր անձրեւի պէս կը տեղային, եւ Միջնաբերդին դռնէն մինչեւ պարիսպները տուն տանիք չկար որ զօրքերուն վրայ ունեցածը չի պարպէր, Իշխանը տեսնելով վտանգը ետ դառնալ կ'ուզէր, բայց անկարելի էր, չուարեալ մնացեր էր. իրաւ իր զօրքերը անգործ չէին կենար, արիւնը կը վազէր, բայց ինչ օգուտ որ մէկ ինկողին տեղ տասը քսան կը բուսնէր, վերջապէս ձայն մը ելաւ թէ ժողովուրդը կրցաւ դռներէն մէկուն տիրանալ՝ բանալ եւ թշնամին ներս խուժել:

Ուստի Սմբատ նոյն միջոցին դռնէ Միջնաբերդը կ'ուզէր ինքզինքը նետել՝ բայց կարելի չէր. այս յուսահատ վայրկեանին ձայն մը փրթաւ ժողովրդեան եւ զօրքերուն մէջ:

ՇԱՐ. ՆԸ

խոյացաւ խմբագրին վրայ, բռունցքը ցցած անոր կզակին տակ, բայց պահակ մը մէջտեղ նետուելով արգիլեց ընդհարումը:

Յաջորդ վկան երիտասարդ Ուկրայնացի մըն էր, Բորիս Սիլենքօ, լրագրող, որ մանրամասնօրէն պատմեց թէ ինչպէս կը պատժուին բանուորները, եթէ բացակային: «Եթէ մէկ օր բացակայ ըլլաք, վեց ամիս արգելափակման կը դատապարտուիք: Որքան աւելի երկար տեւէ բացակայութիւնը, այնքան կ'աւելնայ արգելափակումը: Այնպիսի ահուսարսափ մը կը տիրէ որ բանուորները ձիւն ձմրան գործարան կը վազեն չափիկ վարտիքով, ուշ չմնալու համար: Կը ճանչնամ տղեկ մը որ վախէն մեռաւ, որովհետեւ ուշ մնացած էր: Եթէ 25 վայրկեան ուշ մնաք, ձեր աշխատավարձքին 25 %ը կը կորսնցնէք վեց ամիս: Կրնամ ձեզի յայտնել դատապարտեալներու անունները:

«Բանուորները խրախուսելու եւ գործի մղելու համար, ինծի պատուիրած էին շարք մը յօդուածներ գրել տեղական թերթերուն մէջ, ըսելով թէ լաւ կ'ուտեն, լաւ կը հագուին, կը սիրեն խորհրդային կարգուսարքը: Խմբագիրը բացատրեց ինծի թէ բանուորները խկապէս երջանիկ են, բայց միշտ պէտք է ըսել իրենց թէ երջանիկ են»:

Ֆրանսացի ուսուցչուհի մը, Տիկին Պլան Լալօզ, որ ամուսնացած էր Ռուսի մը հետ եւ 45 տարի հոն ապրած է իբրեւ վարիչը բուժարանի մը եւ իբրեւ դայեակ, յայտարարեց.

— «Ռուսիոյ այն մասերուն մէջ ուր կ'ապրէի ես, բանուորները պարտաւոր էին ամէն տարի իրենց մէկ ամսականը վճարել, օգնելու համար օտար երկիրներու, ինչպէս օրինակ Ֆրանսայի գործադուլներուն: Բանուորիմը ելեւմուտքն է,— ամսական աշխատավարձք 500 րուբլի, հացը (լիպրան) 1ուկէս րուբլի, սենեակի վարձք՝ 100, կարագ եւ ուրիշ տրամադրելի ուտեստներ՝ 200 րուբլի, ուրիշ երկիրներու բանուորական խըռովութիւններուն օգնելու համար՝ ամսական 40 րուբլի: Քրաւչէնքոյի գրքին մանրամասնութիւնները ահուսարսափին մէկ մասը միայն կը նկարագրեն: Խորհրդային Ռուսաստանը փուշ փուշ կ'ընէ ձեր մազերը: Ահուսարսափի բոլոր պատմութիւնները ճիշդ են»:

★ «Փրավտա», Մսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, երկար յօդուածներ կը նուիրէ այս դատավարութեան, Կոստանդին Սիմոնովի ստորագրութեամբ, անարգելով թէ Քրաւչէնքօն եւ թէ արեւմտեան պետութիւնները: Ըսելէ վերջ թէ Քրաւչէնքօ հայրենադաւ մըն է եւ «Ամերիկեան գաղտնի ոստիկանութեան ծառան», յօդուածագիրը կը շարունակէ.

— «Այս դատը անգամ մը եւս վար պիտի առնէ պատերազմի հրձիգներուն դիմակը, խայտառակելով այն կպչուն մուկը որ կ'երեւայ Փարիզի դատարանին առջեւ» եւն.: Եւ նորէն Քրաւչէնքօն կ'անուանէ «Թշուառական դաւաճան, սողուն, ամերիկեան լրտես» եւն.:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ քաղաքային վարչութիւնը վերահաստատուեցաւ Իսրայէլի կառավարութեան կողմէ, որ կը ծանուցանէ թէ ջնջած է զինուորական դրութիւնը:— Անդրյորդանանի կառավարութիւնը հաւանեցաւ բանակցիլ Իսրայէլի հետ, զինադադար կնքելու համար:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ազգայնական կառավարութիւնը կը մերժէ կարմիրներուն յանձնել պատերազմի ոճրագործները, գլուխն ըլլալով Չանք Քայ Շէքը: —Կարմիրները Փէքին մտան 2000 զինուորներով, որոնց ետեւէն հասան ուրիշ 20 հազար հոգի եւս:

400 ՀԱԶԱՐ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐ չորս տարիէն Մ. Նահանգները ընդունելու համար, մասնաւորյանձնաժողովը բանաձեւ մը ներկայացուց խորհրդարանին: (Օրէնքը կ'արտօնէ միայն 205.000 հոգի, երկու տարուան մէջ):

ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻ կեղծ կազմակերպութիւն մը երեւան հանուեցաւ Փարիզի մէջ,— «Զինուորական գաղտնի կոմիտէ»: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ կեղծ վկայականներ կը բաշխէին, իւրաքանչիւրը 10.000 կամ 20 հազար ֆրանքի: Ձերբակալուեցան կարգ մը կասկածելիներ որոնց գլխաւորը պելժիացի մըն է, Պուֆլէր:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ոստիկանութիւնը մէկ տարիէ ի վեր քննութիւններ կը կատարէ 1944ին կատարուած սպանութեանց մասին: Տասնըմէկ դիակներ գտնուած էին ազատագրութենէն վերջը, 1944 Օգոստոս 23ին, Սէն Ժիւսթ արուարձանին մէջ: Միայն չորս զոհերու ինքնութիւնը կարելի եղաւ ճշդել: Թերթերը կը գրեն թէ մարդասպանը Ռամոն Կոնզալէս կոչուած Սպանիացի մըն է, որ Փէրփինեանի մէջ ձերբակալուեցաւ 1948 Դեկտ. 24ին: Ամբաստանեալը կ'ուրանայ, բայց զօրաւոր փաստեր կան: Երկու կիներ կը վկայեն թէ Կոնզալէսն էր որ զոհերը չարչարելէ վերջ, կը հրամայէր ոչնչացնել: «Յաջորդ օրը կալանաւորները սպաննուելու կը տարուէին ձեռնակապերով»:

Հ. Յ. Դ. ՏՕՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Բացումը պիտի կատարուի այս շաբաթ իրիկուն, 5 փետրուար:

Ներկայ պիտի ըլլայ ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հ. Յ. Դ. ԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ, ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ, ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ, Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԵՒ ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ:

ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ, ԺԱՄԸ 3ԻՆ ՆՈՅՆ հանդէսը կը կրկնուի ՀԱՄԱԿԻՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ:

ՂԱՐԱՊԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ

Անիէռի քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ, փետրուար 27ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Théâtre d'Alger, Շաբաթ 26 Փետրուար, ժամը 21ին, Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆի ղեկավարութեամբ ԱՐՄԵՆԻԱ երկսեռ խումբը (70 հոգի) լսելի պիտի ընէ բազմաձայն խմբերգներ, մեներգի, դաշնակի եւ սրինգի համար գրուած ընտիր կտորներ, 12 տարբեր հայ երգահաններու գործերէն:

ԿՈՄԻՏԱՍ Վ., ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ, ԱՇՈՒՂ ՋԻԽԱՆԻ, Ա. ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆ, Գ. ՍԻՒՆԻ, Ն. ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ, Հ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ, Տ. ՉՈՒՀԱՃԵԱՆ, Բ. ԿԱՆԱՉԵԱՆ, Գ. ԱԼԷՄՇԱՀ, Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ, Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ:

Տոմսերը՝ երգչախումբի անդամներուն մօտ:

THÉATRE DE L'AMBIGU

2ter Bld. St. Martin, Métro République եւ Strasbourg St. Denis:

ԱԴԱՄԵԱՆ Թատերասիրաց Միութիւնը փետրուար 11ին ուրբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 20.30ին կը ներկայացնէ Լ. ՇԱՆԹԻ

«ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐԸ»

Կը մասնակցի ամբողջ խումբը, բեմադրութեամբ ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆի:

Երգեցիկ խումբ (ղեկ. Պ. ՄԵՍՐՈՒՄԵՆՑ)

Տոմսերը.— Գրատուն Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ 51 rue Mr. le Prince: Գրատուն ԲԱԼՈՒԵԱՆ 43 rue Richer եւ գրատուն ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ 46 rue Richer:

Վարագոյրը կը բացուի ճիշդ նշանակուած ժամուն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Շավիլէն Տէմիրճեան եղբայրները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի, Շավիլի մատուռին մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, իրենց մօր՝ Այրի Տիկին ԿԻՒԼԻՆԵԱ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆի մահուան տարելիցին առթիւ: Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Անդիկեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի առաւօտ, մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փրատոյի մայր եկեղեցիին մէջ, իրենց մօր՝ Այրի Տիկին ԱՆՆԱ ԱՆԴԻԿԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները: Այս առթիւ շնորհակալութիւն բոլոր բարեկամներուն եւ կազմակերպութիւններու որ իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին անձամբ կամ գրաւոր:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ վերաբերեալ քսան ֆրանսական հրատարակութիւններ — Tarzan, Zorro, Aventures, Mystères եւն.— արգիլուեցան Զուիցերիոյ մէկ նահանգին մէջ, իբրեւ վնասակար բարոյական առողջութեան համար:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ մեռաւ խորհրդային մեծ երաժշտագէտը, Ասաֆիէֆ, որ վերջերս բուռն պայքար կը մղէր երաժշտական «ձեւապաշտութեան» դէմ: Հեղինակն է շատ մը պարերգներու (պալէ), — «Պաղչէսէրայի աղբիւրը», «Կովկասի կալանաւորը», եւն.:

ՑՈՒՑԱՏԵՍԻ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ «Եղիպտացի» կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին à l'Eclair սրճարանը, 6 Ave. d'Italie, Փարիզ (13), métro Place d'Italie:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ակնունի» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ, սովորական հաւաքատեղին: Ճշդապահ ըլլալ:

ԱՆԻԷՌԻ Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս ուրբաթ Պ. Քոլոմպի սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Անիէռ Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին տարեկան մեծ ցերեկոյթը ՄԱՐՏ 27ԻՆ: Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

ՎԱԼԱՆՍ.— Կապոյտ Խաչի անդամուհիներու ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 3ին, «Ա. Ահարոնեան» ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտադիր ներկայութիւն:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի «Ահարոնեան» խումբի դասախօսական հաւաքոյթը այս հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Sociétés Savantesի մէջ: Դասախօսը՝ ՏԻԿԻՆ ԶԻԹՈՒՆԻ: Նիւթը՝ «Հայ դիւցազնավէպը»:

ՎԱԼԱՆՍ.— Համախմբերգցիական Միութեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ Ի ՊԱՏԻՒ ԴԱՍԱԽՕՍՆԵՐՈՒ եւ ծնողներու, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՐԻԶԻ մասնաճիւղին կողմէ, կիրակի 6 Փետրուար, ժամը 3—8 Sociétés Savantesի յարակից սրահին մէջ, 6 rue Danton, métro Odéon:

ԳՆԴԱԽԱՂԻ ՄՐՑՈՒՄ

Փետրուար 6ի առտուն ժամը 10ին Stade Olierի մէջ (11 rue d'Arcueil, La Vache Noire)

Բարեկամական մրցում Հայ Մարզական Միութեան (U. S. A.) Ա. խումբին եւ Stade de Vanvesի հետ:

★ Կէս օրէ վերջ ժամը 3ին U. S. A. — S. O. Versaillesի դէմ, Stade Petit Boisի մէջ: Rue Bernard Jussieu: Հաղորդակցութեան միջոց.— Gare St. Lazareէն ելեկտրական կառախումբ, իջնել Montreul Versailles:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)
La Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 4 Février 1949 Ուրբաթ 4 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21e Année N°5762 — Նոր շրջան Թիւ 1173
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ՝ ՓՇԱԹԵԼԵՐՈՎ

Թերեւս նախորդ պատերազմը այնքան մտահոգութեան մատնած չէր աշխարհի հզօրները, որքան «երրորդ»ի մը մղձաւանջը:

Ամէնէն առաջ յաղթականներն են որ լեզու կը թափեն, երեք տարիէ ի վեր, խաղաղասիրութեան հաւաստիքներ տալով: Բայց նորէն իրենք են բուն աղբիւրը համատարած անստուգութեան եւ մտահոգութեան:

Իրենք են, մանաւորապէս երկու Զօրերը, Խ. Միութիւն եւ Մ. Նահանգներ, որոնք ակն ընդ ականի քաղաքականութիւն մը կը վարեն: Հետզհետէ աւելի բացորոշ եւ վճռական:

Անշուշտ երկուքէն ոչ մին կը համարձակի ստանձնել նոր աշխարհամարտի մը ահաւոր պատասխանատուութիւնը:

Երկուքն ալ կ'ըմբռնեն թէ ի՛նչ կրնան ըլլալ այդպիսի ճակատամարտի մը հետեւանքները. յայտնի թէ գաղտնի զէնքերով, որոնց ոչ տեսակները ծանօթ են հասարակ մահկանացուներուն, ոչ ալ ուժն ու քանակը:

Եւ սակայն, ոչ մէկը կ'ուզէ տեղի տալ, իր հիմնական քաղաքականութեան ճամբուն վրայ:

Երկու կողմերն ալ ունին իրենց նշանախօսքերը, յանուն ժողովուրդներու բարօրութեան:

Բայց, ամէնէն պարզ բառերն անգամ կորսուած են իրենց իմաստը:

Միեւնոյն բառը եթէ վարդ կը նշանակէ կարմիր գիծէն աստին, կը դառնայ ջարդ՝ գիծէն անդին:

Եւ այսպէս մթնոլորտը հետզհետէ կը պղտորի, եւ բարեմիտ մարդիկ ի զուր ելք մը կը փնտռեն:

Նոր լոյս մը կրնա՞յ ծագիլ, իբրեւ հետեւանք Սթալինի լրագրական յայտարարութեանց, որոնք բարենշան կը համարուին:

Հարցումին պատասխանը կարելի է գտնել, ուշադրութեամբ հետեւելով անցուդարձին:

Կարծողներ կան թէ ամերիկեան գործակալութեան Եւրոպայի տնօրէնը Մ. Նահանգներու կառավարութեան թելադրութեամբ շարժած է, հարցումներ ուղղելով Սթալինի: Եւ կամ այս վերջինը նախընտրած է ճամբայ բանալ՝ օգտուելով լրագրական ձեռնարկէ մը:

Արդ, եթէ Խ. Միութիւնը իսկապէս կ'ուզէ ելք մը գտնել, բոլոր վիճելի խնդիրները լուծելու եւ խաղաղութիւնը ապահովելու, ամրապնդելու համար, ինչո՞ւ պաշտօնական ձեռնարկ մը չի կատարեր: Ինչո՞ւ կողմնակի միջոցներ կը փորձէ: Վերջապէս, ինչո՞ւ բացորոշապէս չի պարզեր իր միտքը, գոնէ որոշ յանձնառութիւններ ստանձնելով:

Մնաց որ, տեղափոխութեան քաշքշուքն ալ որեւէ լաւատեսութիւն չի ներշնչեր: «Ես չեմ կրնար, դուն եկուր»...

Ի՞նչ արժէք ունի Սթալինի մը կամ Թրումընի մը հիւանդութիւնը — մինչեւ անգամ կեանքը — եթէ կը հաւատան թէ իրար տեսնելով, դէմ դիմաց խօսելով պիտի կրնան մարդկութիւնը փրկել աշխարհասասան ցնցումներէ:

Դժբախտաբար նորէն քաղաքական հաշիւներ, ռազմախաղեր են որ կը պարտկուին այս լրագրական կամ նախարարական յայտարարութեանց տակ:

Արդէն իսկ ազդեցութեան գօտիներու բաժնուած է ինչպէս Եւրոպան, նոյնպէս աշխարհի մնացեալ մասը:

Եթէ միւսները գաղթավայրեր կը պահեն, շահագործելով անոնց հում նիւթերը, Խ. Միութիւնն ալ գաղթավայրի վերածեր է Եւրոպայի կէսէն աւելին: Եւ դարմանակալ կը սպասէ, միւս կէսն ալ «դարձի բերելու համար»:

Ինչպէս կ'երեւայ, Անգլեւսաքսոնները այլեւս աւելորդ կը նկատեն պետական գլուխներու խօսակցութիւնը կամ ուրիշ ձեռնարկներ, քանի հիմնական փոփոխութիւն մը չերեւար խորհրդային ճակատին վրայ:

Մանաւանդ որ, իրենք ալ մանաւոր ծրագիրներ ունին, Եւրոպայի եւ առ հասարակ աշխարհի բարօրութեան համար:

Ուրեմն կը նախընտրեն իրենց կարգին փշաթելեր հաստատել կարմիր փշաթելերու ցանցին դէմ, մինչեւ որ կարելի ըլլայ իրար հասկնալ:

Պիտի տեսնե՞նք այդ օրը...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ԴԱՒԱՃԱՆՆԵՐ ?

Երկու տարի առաջ, երբ «Յառաջ» պաշտօնաթերթէն կը քաղէր Ֆրանսահպատակ դարձած հայրենակիցներու անունները, պարզապէս ի տեղեկութիւն, ծուռբերան մարդիկ լեզու ելան դիմացի ափէն:

Նոյնիսկ անոնք որ հպատակութեան դիմում կատարած կամ պաշտօնագիրը ստացած էին արդէն, «դաւաճան» կ'անուանէին «Յառաջ»ը: Եւ թշնամի՛ ներգաղթի:

Ամէնէն աժան ածականը: Աջ դարձար՝ դաւաճան ես, ձախ նայեցար՝ հայրենադաւ ես: Եթէ մանաւանդ Դաշնակցական ես:

Այսպէս, «Յառաջ»ն ալ դաւաճան է, որովհետեւ հպատակութեան ցանկերը հրատարակելով, ըսել կ'ուզէր — Ֆրանսահպատակ եղէք եւ հոս կեցէք... Տեղերնիդ նստէք:

«Էնդի դէմի» տրամաբանութիւն:

Իրենց չար բախտէն, այս լուսապայծա՜ռ տրամաբանութիւնն ալ կէս ճամբան մնաց:

Ահա ամիսներէ ի վեր Փարիզի ռամկավար շաբաթաթերթը, Թունդ հակադաշնակցական, «Հայաստանասէր» ու «յառաջդիմական», սկսեր է ինք հրատարակել ֆրանսահպատակ դարձած հայրենակիցներու անուանացանկերը: Եւ ֆրանսերէն:

Դաւաճա՞ն է: Քաւ լիցի: Նախ որ Դաշնակցական չէ, յետոյ Հայաստանի «ղոլամ»ներէն է: Եւ վերջապէս այլեւս ներգաղթ չկայ որ արդելք ըլլայ անոր:

Մնաց որ, չէ՞ք գիտեր թէ ներգաղթը կանգ առաւ առ ի չգոյէ ոչ-հպատակ Հայերու...

ՍՕՍԻ

ՄԱՀ ԵՂԻՍԱ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

Ամերիկայի վերջին թղթաբերէն խորին ցաւով կ'իմանանք թէ Դեկտ. 31ին յանկարծամահ եղած է ԵՂԻՍԱ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ, նկարիչ, բանաստեղծ եւ թատերագիր, Ուոթըրթաունի Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ:

Ողբացեալ արուեստագէտը, մօտ 52 տարեկան, ծնած էր Զմշկածագ: Մանկութիւնը եւ պատանութիւնը անցուցած է Հալէպի մէջ, յետոյ գացած է Եգիպտոս: Եղած է անդամ Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Պատերազմէն շատ առաջ Փարիզ եկած էր Համաստեղի հետ: Ունի շարք մը թատերախաղեր «Հայրենիք» ամսագրին մէջ:

Ուրիշ տեղեկութիւններ՝ յաջորդիւ:

ՏՈՔԹ. Ե. ՔԻՆՑԼԷՐԻ ՄԱՀԸ
(ԲԱՐԵԿԱՄ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ)

Պէյրութի թերթերէն ցաւով կ'իմանանք թէ Յունուար 15ին Ղազիրի մէջ մեռած է զուիցերիացի մեծ մարդասէրը, Տոքթ. Եաքոբ Քինցլէր (Փափա Քինցլէր), 79 տարեկան:

Հանգուցեալը յիսուն տարի շարունակ, առանց դադարի ծառայած է հայ ժողովուրդին: Մանաւանդ զինադադարէն վերջ, ձեռնարկած է որբահաւաքման գործին եւ իր խնամքներով մեծ թիւով որբեր տեղաւորած է զանազան որբանոցներու մէջ: Եղած է Ղազիրի որբանոցին հիմնադիրը, եւ տարիներ շարունակ անդամակցած է Ազգային Բուժարանի խնամակալութեան: Ի նպաստ այս վերջին հաստատութեան հանգանակութիւններ կատարած է Ամերիկա եւ Զուիցերիա:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունուար 17ին: Մեծ թիւով սգակիրներ առաւօտէ Ղազիր գացած էին Պէյրութ բերելու համար հանգուցեալին մարմինը, որ ժամը 2ին, մեծաշուք թափորով մը հասաւ Պէյրութի անգլեւամերիկեան եկեղեցին:

Յուղարկաւորութեան ներկայ էին հայ ժողովուրդի բոլոր խաւերու, հոսանքներու եւ համայնքներու ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ Պէյրութի զուիցերիական գաղութը գրեթէ ամբողջութեամբ: Եկեղեցիին մէջ դամբանականներ խօսեցան Կաթողիկոսարանի Դրան եպիսկոպոս, Խորէն եպիսկ. (յանուն կաթողիկոսին եւ համայնքի). Վեր. Հաթխեան (բողոքական համայնքի կող-

Սթալին.— «Մեզի հրաւիրեցէք»
Թրումըն.— «Ուոշինկթըն եկէք»

ԱՄԵՐԻԿԱ ՉՈՒԶԵՐ ԱՌԱՆՁԻՆ ԲԱՆԱԿՑԻԼ

Ամերիկեան «Ինթըրնէշընըլ Նիւզ» գործակալութեան Եւրոպայի ընդհ. տնօրէնը, Քինկսլի Սմիթ, որ հրատարակած էր Սթալինի պատասխանները օրուան հարցերու մասին, նոր հեռագիր մը ուղղելով, յայտնեց թէ նախագահ Թրումըն հաճոյքով պիտի ընդունի զինքը, Ուաշինկթընի մէջ, տեսակցութեան մը համար: Ձեր Վսեմութիւնը պատրա՞ստ է Ուաշինկթըն երթալու, այս նպատակով: Եթէ ոչ, ո՞ւր կ'ուզէք տեսակցիլ նախագահին հետ»:

Ահաւասիկ Սթալինի պատասխանը (2 Փետրուար), որ անմիջապէս հաղորդուեցաւ Մոսկուայի անթելին միջոցաւ.—

«Ի պատասխան ձեր Փետրուար 1 թուակիր հեռագրին, շնորհակալութիւն կը յայտնեմ նախագահ Թրումընի՝ Ուաշինկթըն երթալու հրաւէրին:

«Շատոնց կը փափաքէի Ուաշինկթըն այցելել, ինչպէս ժամանակին յայտնած եմ նախագահ Րուզվելթի՝ Եալթայի մէջ եւ նախագահ Թրումընի՝ Փոցտամի մէջ: Այժմ կը ցաւիմ որ զրկուած եմ այս փափաքս գործադրելու հնարաւորութենէն, վասնզի բժիշկները խստօրէն հակառակ են որ երկար ճամբորդութիւն մը կատարեմ, մանաւորապէս օդի կամ ծովու ճամբով:

«Խ. Միութեան կառավարութիւնը շատ գոհ պիտի մնար եթէ նախագահը Խ. Միութիւն այցելէր: Կարելի է խորհրդաժողով մը կարգադրել Մոսկուայի, Լենինկրատի կամ Կալինինկրատի, Օտեսայի կամ Եալթայի մէջ, համաձայն նախագահին ընտրութեան, եթէ անպատեհութիւն չի ներկայացներ այս պարագան: Եթէ սակայն նախագահը առարկութիւններ ունենայ այս առաջարկներուն դէմ, կարելի է ժողով մը սարքել Չեխոսլովաքիոյ կամ Լեհաստանի մէջ, համաձայն նախագահին բաղձանքին»:

★ Ինչպէս դիտել կուտան թերթերը, տարօրինակ է որ հեռագրական գործակալութեան մը ներկայացուցիչը միջնորդ կը հանդիսանայ, տեսակցութիւն մը սարքելու համար երկու իշխանաւորներու միջեւ:

★ Կալինինկրատ քաղաքը, որու մասին կը խօսի Սթալին, նախկին Քէօնիկսպէրկն է, արեւելեան Փրուսիոյ մայրաքաղաքը, այժմ կցուած Խ. Միութեան:

★ Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ նախագահ Թրումըն անխախտ կը մնայ իր որոշման վրայ.— Կ'ուզէ տեսնել Սթալինը, եթէ ան բարեհաճի Մ. Նահանգները այցելել: Մ. Նահանգներու նախագահ մը չի կրնար չորրորդ անգամ հեռանալ իր երկրէն, կ'ըսեն իրազեկներ:

Դեռ ուրիշ պարագայ մը.— արտաքին նախարարը լուսաբանութիւններ հաղորդելով մամուլի ներկայացուցիչներուն, մանաւորապէս շեշտեց.

1.— Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը չուզեր առանձին բանակցիլ Խ. Միութեան կամ ուրիշ ոեւէ երկրի հետ, այն հարցերու մասին որոնք ուղղակի կապ ունին նաեւ ուրիշ ազգերու հետ:

2.— Նախագահ Թրումըն չի հետաքրքրուիր որեւէ տեսակցութեամբ որ պիտի ծառայէ յայտարարութիւն մը հրատարակելու խաղաղութեան մասին, վասնզի Մ. Նահանգներ արդէն խաղաղութեան դատին կապուած են Միացեալ Ազգերու դաշինքով:

3.— Երբ լուծուի Պերլինի խնդիրը, արեւմտեան պետութիւնները պատրաստ են քննելու գերմանական եւ ուրիշ հարցեր: Մ. Նահանգներուն եւ հարիւրաւոր միլիոն ժողովուրդներու համար խաղաղութեան դատը այնքան հիմնական է որ, չի կրնար խանգարուիլ միջազգային քաղաքական խաղերով:

★ Լոնտոնի մէջ ամէն բանէ առաջ անհրաժեշտ կը գտնեն Ատլանտեանի դաշինքին կնքումը: «Նախ այդ դաշինքը լրացնենք, յետոյ կը խօսինք ուրիշ հարցերու մասին», կ'ըսէ «Թայմզ»:

★ Ֆրանսայի վարչապետը, որ առջի օր ճաշի հրաւիրուած էր անգլեւամերիկեան ակումբին կողմէ, պատասխանելով զանազան հարցումներու, ըսաւ թէ նախ անհրաժեշտ է իմանալ Խ. Միութեան միտքը: Եւ շեշտեց թէ խօսքերը բաւական չեն, խաղաղութիւնը ապահովելու համար:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդա՛ Դ. էջ)

մէ), Տք. Մէյր (Զուիցերիական բարեսիրական ընկերակցութեան կողմէ), Խադ եպիսկ. (Բուժարանի խնամակալութեան կողմէ), եւ Հայր Պօղոս Արիս (Հայ կաթոլիկ համայնքի կողմէ, ֆրանսերէն):

ԱԹԷՆՔԻ մէջ ձերբակալուեցաւ համայնավար մը, Պչանաս, որ ներկայացած էր իբրեւ զօր. Մարկոսի պատուիրակը, բանակցութիւններ կատարելու համար:

ՕՏԱՐ ՓԱՌՔՈՎ ՀԱՅԵՐ

ՀԱՅ ՄԵԾ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏԸ

(ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻւ)

Բ.

Եգիպտոսի ելմտական տագնապին, միացեալ փոխառութեան, Քէյվ պատուիրակութեան, կոչէն ժուպէյ քննութեանց խառնակ տարիներուն, Նուպար մեծ դեր մը չկատարեց եգիպտական քաղաքականութեան մէջ։ Շէրիֆ փաշայի հետ, փոխն ի փոխ, կամ վարչապետ էր, կամ չնորհազուրկ եւ կամ աքսորական։

Իսմայիլի յիմարութիւնները չափը կ'անցնէին եւ երկիրը կը դիմէր դէպի քայքայում։ Նուպար խրատմամբ կ'ըսէր.— «Իսմայիլ ուրիշ բան չէ ինծի համար, եթէ ոչ անուն մը, որով հրովարտակներս կը ստորագրեմ»։ Դառնութիւն ու ոխ կար սրտին մէջ։

1874ին, Նուպար պաշտօնանկ եղաւ եւ հարկադրուեցաւ Եգիպտոսէն մեկնիլ։ Երկու տարի, մերթ Փարիզ, մերթ Լոնտոն ապրեցաւ։ Առիթէն օգտուելով, հայկական յամառութեամբ, սկսաւ դուրսէն գործել։ Կը պատճառաբանէր թէ, Եգիպտոսի ելմտական տագնապին բուն պատճառը ոչ թէ հանրօգուտ շինութեանց համար եղած ծախսերն են, այլ ինքը՝ Իսմայիլը, որ անձնատուր անմիտ փառասիրութեան մը, կ'ուզէ տիրանալ Եգիպտոսի հողերուն եւ պետական փոխառութիւնները գործածել իր ընչաքաղց նպատակներուն։ Բայց Իսմայիլ չէր ուզեր իր շահերը վտանգել անձնական թիւրիմացութեանց համար։ Որպէսզի կարենայ փուշի փչել Եւրոպացի փոխատուներուն աչքին եւ անոնց վստահութիւնը շահիլ, մտածեց Եգիպտոսի սահմանադրական կառավարութեան ձեւ տալ, միջազգային հսկողութեան տակ։ Այս նպատակով կրկին վարչապետի պաշտօնին կոչեց Նուպար եւ անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւններէն ալ խնդրեց, որ իրենք անուանեն ելմտական եւ հանրօգուտ շինութեանց նախարարները։ Անգլիա անուանեց Սըր Ջարլզ Րիվըրզ Ուիլսընը, իսկ Ֆրանսա՝ Տը Պլինիէր։

Իսմայիլ կը սպասէր, որ այս երկու նախարարները անուանական հսկողութիւն մը միայն գործ պիտի դնէին։ Բայց տեսաւ որ անոնք լրջօրէն կ'ըմբռնեն իրենց պաշտօնը եւ իրապէս սահմանադրական հիմերու վրայ կ'ուզէին դնել երկիրը։ Դաւադրութիւնն սկսաւ։ Իսմայիլ, նախ, փորձեց երկու օտար նախարարները իրար ձգել եւ պղտորել վարչապետին հետ ունեցած սերտ կապերը։ Երբ, ի դերեւ ելաւ այդ սադրանքը, սկսաւ իսլէմաները գրգռել քրիստոնեայ նախարարներուն դէմ, որ եկած մահմետական երկրի մը մէջ պաշտօն կը վարէին։ Մասնաւորաբար Նուպարի հանդէպ քինախնդրական զգացումներ կը սնուցանէր։

Հանրային պաշտօնատան առջեւ ցոյց մը տեղի ունեցաւ եւ խուժանը Նուպար փաշայի վրայ յարձակեցաւ, նախատելով զայն։ Իսմայիլ յայտնեց թէ ստիպուած է ենթարկուիլ երկրի կրօնական իշխանութեան կամքին եւ հեռացնել քրիստոնեայ նախարարները։ Նուպարը պաշտօնանկ ըլլաւ, եւ անոր փոխարէն վարչապետ նշանակեց իր որդին՝ Թէվֆիք։ Կրկին անձնական միահեծան իշխանութեան մը հիմը դրուեցաւ։

Անգլիա եւ Ֆրանսա, հակառակ Նուպարի անկնկալութեան, առանց բողոքի ընդունեցան կատարուած իրողութիւնը։ Բայց Նուպար ասիկա չկրցաւ մարսել։ Գիտէր, որ Իսմայիլ կ'ուզէ օգտագործել Անգլօ-ֆրանսական հակամարտութիւնը եւրոպացի բաժնետէրերուն պահանջները ի դերեւ հանելու համար։

Այդ օրերուն Եւրոպացի պահանջատէր մը, որ երկար ատենէ ի վեր չէր կրնար գանձել իր առնելիքները, դատ բացաւ Աղեքսանդրիոյ միջազգային դատարանին առջեւ։ Բողոքարկուն շահեցաւ, բայց դատարանը իր վճիռը գործադրելու միջոցներ չունէր։ Յանկարծ գերման կառավարութիւնը խիստ ծանուցագիր մը ուղղեց Եգիպտոսի, իբրեւ միջազգային դատարաններու հաստատման պայմանագիրը ստորագրող պետութիւններէն մին, պահանջելով գործադրել Խառն դատարաններու տուած վճիռը, եթէ ոչ զինուորական միջամտութիւն պիտի կատարուի։ Այն ատեն ամէնքը սկսաւ կասկածիլ թէ Գերմանիան ուղղակի թէ անուղղակի դրդողը Նուպարն է եղած։ Եւ ահա Գերմանիան մէջտեղ նետուեցաւ իբրեւ եւրոպացի պահանջատէրերու պաշտպան։ Ֆրանսան չէր կրնար հանդուրժել որ Գերմանիան միջամտէ Եգիպտոսի գործերուն։ Եթէ Ֆրանսան գործի անցնէր, Անգլիան պիտի հետեւէր անոր։ Գերման միջամտութեան առաջքը առնելու համար, Անգլիա եւ Ֆրանսա ճնշում բանեցուցին Բ. Դրան վրայ, որպէսզի Սուլթանը իբրեւ վեհապետ Եգիպտոսի, գահընկեց ընէ Իսմայիլը եւ յաջորդ նշանակէ Թէվֆիքը։

Իրապէս Իսմայիլի գահընկէցութեան տակ ծածկուած էր Նուպարը, բայց ուրիշները քաղեցին պտուղը։ Թէվֆիք խտիվութեան բարձրանալուն պէս, կրկին ֆրանսական եւ անգլիական վերահսկողութիւնն հաստատուեցաւ յանձինս Տը Պլինիէրի եւ հազարապետ Պէրինկի (Լորտ Քրոմըր)։ Րիազ փաշա վարչապետ նշանակուեցաւ եւ Նուպար մնաց բացը։ Արապի փաշայի ապստամբութեան, Աղեքսանդրիոյ ռմբակոծման եւ Թէլ էլ Քէպիրի պատերազմին ատեն, Նուպար որեւէ գործօն մասնակցութիւն չունեցաւ եւ զբաղեցաւ երկրագործական ուսումնասիրութեամբ։ 1882ին Անգլիացիները մուտք գործած էին Եգիպտոս եւ ոչ ոք գիտէր թէ այդ գրաւումը ժամանակաւո՞ր էր թէ տեւական։

1884ին, Նուպար, կրկին վարչապետ ընտրուեցաւ։ Ամէն քայլին, իր դէմ կը գտնէր Անգլիացիները։ Ընդհարում ունեցաւ իր ներքին գործերու անգլիացի խորհրդական Քլիֆըրտ Լոյտի հետ։ Նուպար «Արեւմուտքի Թուրքեր» կը կոչէր Անգլիացիները։

— Վարժապետի պէս եկեր է հոս եւ ինծի հետ կը վարուի դպրոցականի մը նման, կ'ըսէր Նուպար։

«Սթանտարտ» դիտել կուտար թէ «Անգլիացին դժուար թէ գլուխ ելլէ նրբամիտ Հայուն հետ»։

Ընդհատեցաւ նաեւ ելմտական խորհրդական Սըր Էտկար Վինսընթի հետ, անգլիացի երիտասարդ զինուորական մը։ Եւ, ի վերջոյ, ընդհարեցաւ Պէրինկի (Լորտ Քրոմըր) հետ եւ 1888ին իր հրաժարականը տուաւ։ Հինգ տարի Նուպար փաշա անգործ մնաց եւ հաստատուեցաւ Փարիզ։

1892ին, Ապպաս փաշա յաջորդեց իր հօրը։ Երիտասարդ, անփորձ իշխան մըն էր, բայց շուտով հասկցաւ որ Անգլիացիները մեծ ճնշում գործ կը դնեն եւ անկարելի կը դարձնեն իշխանութեան շարունակութիւնը։ Ստիպուած եղաւ Նուպարի դիմել։ 1894ին, Նուպար, նորէն վարչապետութիւնն ստանձնեց եւ այլեւս խուսափեցաւ Անգլիացիներու հետ ընդհարելէ։ Երկար չմնաց իշխանութեան գլուխ։ Կեանքի յոգնութիւնը, ծերութիւնը, արկածով իր ոտքին կոտրիլը մղեցին զինք, 1895ին, վերջնապէս հրաժարելու քաղաքական — հանրային ասպարէզէն եւ քաշուելու Փարիզ։ («Նոր Կեանք» թիւ 3, Բ. տարի, 1899, Լոնտոն)։

ՆՈՒՊԱՐԻ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ.— Նուպար կրթուած եւ յամառ աշխատող մըն էր։ Շրջապատուած գիրքերով, թերթերով, նամակներով եւ տեղեկագիրներով, անընդհատ կը կարդար եւ կ'ուսումնասիրէր։ Իր արեւելեան նրբամիտ դիւանագիտութեան կը միացնէր բազմատեսակ կարողութիւններ։ Օժտուած էր հազուագիւտ եւ բարձր ձիրքերով։ Նուպարի փայլուն իմացականութիւնը եւ խօսակցութեան եզական հրապոյրը, անկարելի էր որ մեծ տպաւորութիւն չգործէին խօսակցին վրայ։ Սըր Ալֆրէտ Միլնըր կը գրէ թէ Եգիպտացիները միշտ պարծանքով կը խօսէին Հայ փաշայի մասին, իբրեւ մէկի մը, որ «ամէն երկրի մէջ մեծ մարդ ըլլալու չափ ճարտար էր»։

Արեւելեան մտայնութեան եւ բնաւորութեան խորապէս ծանօթ, Նուպար գիտէր ուրիշներու մտաւոր վիճակը դիւրաւ հասկնալու եւ ինքզինքը անոր յարմարեցնելու։ Անկեղծ շահագրգռութիւն եւ լայն համակրանք ունէր ամէն տեսակի եւ աստիճանի մարդոց համար։ Մարդասէր էր, բառին լայն իմաստով։ Անգլիացի բարեկամի մը ըսած է թէ «ապրող մարդ մը, կին մը եւ կամ տղայ մը չկայ, որ նախընտրած չըլլայի ճանչնալ, քան թէ չճանչնալ»։ Բարի եւ համեստ վարմունք ունեցած է իր բնիկ պաշտօնատարներուն հանդէպ եւս։

Ահա, օժտուած այսպիսի այլասէր բնաւորութեամբ, Նուպար՝ իր որդեգրած հայրենիքին, Եգիպտոսի մէջ հաստատեց ամենամեծ բանը,— արդարութիւն, որ մահմետական երկիրներու մէջ ամէնէն անտեսուածն ու զգետնուածն էր։ Ան Եգիպտոսի բարգաւաճումը կը տեսնէր ջուրի եւ արդարութեան մէջ։ Արդարութիւնը ինք հաստատեց, ջուրն ալ Անգլիացիները բերին։

(Մնացեալը յաջորդով)

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

«Հին Աստուածներ»

Մեր առաջին գրութեամբ ըսած էինք թէ «Հին Աստուածներ»ու քննադատները կը մօտենան տարբեր պրիսմակներով։

Արդարեւ, Լ. Շանթի այս գործը, որ մեծ աղմուկ հանեց մեր գրականութեան եւ հանրային կեանքի մէջ, տարբեր դատաւորներ ունեցաւ։ Օրինակ հանգուցեալ Օշականը «Հին Աստուածները» կը նկատէր որպէս բոլորովին ձախողած գործ մը եւ ամէնէն տկարը Շանթի միւս արտադրութիւններու մէջ։

Շատեր կը կարծէին թէ թատերգութեան մէջ հակադրուած են կրօնական եւ աշխարհիկ կեանքը։ Կամ քրիստոնէութիւնը եւ հեթանոս աշխարհը։ Եւ առ հասարակ «Հին Աստուածներ»ու մասին կարելի է սխեմակներ լեցնել, նիւթը բազմակողմանի ըլլալով։

Քննադատներու մեծ մասը եւ անոնց կարգին ողբացեալ Աղբալեանը «Հին Աստուածները» կը համարէին եզակի երեւոյթ մը։ Կովկասի մէջ իրապէս եզակի եղաւ թատերախաղին յաջողութիւնը։ Թիֆլիզ, Բագու, Երեւան, Ալեքսանդրապոլ երեք տարի շարունակ բեմադրուեցաւ աննախընթաց յաջողութեամբ։ Պոլիսը, քիչ մը աւելի զուսպ, նմանապէս տուաւ իր տուրքը։ «Հին Աստուածները» աւելի արդիական թատերախաղ մըն է իր կառուցուածքով, ուր հիմնական նիւթը ցրուած է պատկերներու մէջ։ Ջունի ակներեւ ձգտում, (tendance), չի կանչեր մեզի դէպի որոշ խտէալ մը։ Չի լուծեր որեւէ առեղծուած, ընթերցողին ձգելով հանել իր եզրակացութիւնը։

Իր խորքին մէջ «Հին Աստուածներ»ը կը պատկերացնէ եւ մտքի եւ զգացումի յաւիտենական պայքարը։ Միտքը՝ իր կրօնա-փիլիսոփայական երանգաւորումներով մարմնացած է Վանահօր մէջ։ Վանահայրը, խոր հաւատացեալ մը կը ճգնի հասնիլ աստուածաճանաչութեան, բացարձակ ճշմարտութեան, բացառաբար մտքի միջոցաւ։ Անոր նոր ծրագրուած եկեղեցիի հիմքը պիտի ըլլայ բանականութիւնը։ Ան գիտէ որ ճամբան դժուարին է եւ անհասանելի։ Ան պիտի շարունակ «չինի եւ քանդի, քանդի եւ չինի»։ Բանականութիւնը ազատագրուած ամէն զգացումէ եւ յոյզէ կը նայմիայն առաջնորդել մարդը դէպի վերին ճշմարտութիւնը։

Վանահօր կը հակադրուի Աբեղան։

Ան կ'երթայ դէպի կեանքին ծովը, դէպի զգացողական աշխարհը, դէպի «Հին Աստուածներ»ը։ Իտէա՞լ մըն է այս կեանքը։ Ոչ։ Որովհետեւ կաւ ճմլուողը, որ անցած է «Հին Աստուածներու» բովէն, ունեցած է ամէն տեսակի վայելք, սակայն այս բոլորէն մնացած է միայն «ունայնութեան փոսը» զոր կարելի է լեցնել միայն եւ միայն երազներով եւ պատրանքներով, ինչ որ կ'ընէ Սեդան։ Կեանքը պօէտիկ պատրանք մըն է միայն, ուրիշ ոչինչ։ Մեր առջեւը վերջ ի վերջոյ կը մնայ «ունայնութեան փոսը»։ Ուրեմն զգացումները կ'առաջնորդեն մարդը դէպի վերջին հանգրուանը, «ունայնութեան փոսը»։ Իսկ միտքը կը տանի մարդը անվերջանալի ճանապարհներով դէպի անհասանելի ճշմարտութիւնը, բացարձակը։

Կայ նաեւ իշխանուհին, որ կը փորձէ հիմնել իր կեանքը ամէնէն նուրբ եւ բիւրեղացած զգացումի մը վրայ, սակայն նոյնպէս կը ձախողի։

Իսկ Կոյր Վանականը, որ ժամանակին «տեսած է արեւին ծագումը» ու «երկրպագած է հին աստուածներուն», ինքը իր ձեռքերով հանած է աչքերը, որպէսզի ազատ ըլլայ գայթակղութիւններէ։ Յաջողա՞ծ է։ Հասա՞ծ է իր նպատակին։ Կը կարծենք որ ոչ, որովհետեւ խաղը կը վերջանայ հետեւեալ կերպով.—

Ձայն մը.— Ի զուր հանեցիր աչքերդ։

Կոյր վանականը.— Ի զո՞ւր։

Այս հարցական «ի զուր»ը ինքնին կը մատնէ որոշ տատանում։

Առեղծուածը կը մնայ անլուծելի։ Պայքարը՝ յաւիտենական։

Գալով «Հին Աստուածներու» լեզուին, հակառակ բոլոր դիտողութիւններուն, պիտի ընդունինք որ ան վերին աստիճանի, երաժշտական պատկերաւոր եւ «պօէտիկ» է։ Հոգ չէ եթէ Շանթ մեղանչած ըլլայ կարգ մը քերականական կանոններու դէմ, ինչպէս կ'ըսեն քննադատներէն ոմանք։

Ս. Թ.

★ Կեանքը փոխ տրուած է մեզի բնութեան կողմէ տոկոսով, ինչպէս դրամը, սա տարբերութեամբ որ չէ որոշուած վճարմանօրը (ԿԻԿԵՐՈՆ)։

★ Երիտասարդութիւնը յանդուգն է, ծերութիւնը երկչոտ։ Առաջինը կը ցանկայ ապրիլ, երկրորդը ապրած է արդէն։ (ՏԻԿ. ՌՈԼԱՆ)

★ Հին փայտը լաւագոյնն է վառելու համար, հին գինին՝ խմելու, հին բարեկամները՝ վստահելու եւ հին հեղինակները՝ կարդալու։ (ՊԷՅՔԸՆ)

★ Կեանքի երկու երրորդը կը վատնուի վարանումով, միւս մէկ երրորդը զղջումով։

★ Կը սիրեմ ամէն ինչ որ հին է, հին բարեկամներ, հին ժամանակներ, հին սովորութիւններ, հին գիրքերը, հին գինին։

★ Ամէնէն ազատ ժողովուրդը այն է որ ամէնէն չատ ունի ինքնաչխատութեամբ ապրող քաղաքացիներ։

★ Կրթութիւնը զարդ է հարուստին համար, հարստութիւն՝ աղքատին համար։

★ Ճշմարիտ քաջութիւնը մահը կանչելուն մէջ չի կայանար, այլ ձախողանքներու դէմ պայքարելուն։

ԿԷՆՃՈՆՑ ՄԱՄԻԿԸ

ԼԻՈՆ.— Կէնճոնց մամիկը, կամ Զոմերու մաման ալ թաղեցինք... Ամէն շաբաթ, գրեթէ ամէն օր ծանօթի մը, բարեկամի մը, սիրելի ընկերոջ մը անունն է որ սեւով կ'երիզուի: Օր նոր՝ մեր սեւն ու սուգը նոր:

Մեզի, իր ծանօթներուն համար մեծ սուգ մը եղաւ այս կորուստը:

Այս մէկն ալ «Մնացորդացն» էր սերունդի մը որ իր բովանդակ կեանքը թշուառութեան, զրկանքի, սուգերու մէջ անցուց: «Մնացորդաց»ը այն սերունդին՝ որոնք, Հայրենի հողէն ժառանգեցին իրենց իմաստութիւնը, բարութիւնը եւ ընտանեկան աւանդութիւնները: Սերունդ մը որուն համար տունը եղաւ «Տուն, քաղցր իմ տուն» իր բովանդակ առումով, որուն համար զաւակը եղաւ երջանկութեան իրական պարգեւը: Մանուկ օրերէս կը յիշեմ մեր գիւղը մայր մը կար որ տասներկու զաւակ ունէր, տասներկուքն ալ ողջ, առողջ, կայտառ: «Սրբուհի» կ'ըսէին այդ բազմածին կնոջ համար: Պատահեցաւ որ, օր մը, այդ երկու վեցեակ զաւակներու մայրը դժբախտութիւնը ունենայ կորսնցնելու մէկը, միայն մէկը.. Մայրը սուգ ու սեւ հագած լացաւ ու տառապեցաւ, մինչեւ որ «սեւ ջուր իջաւ աչքերուն»: Ո՛չ ոք, եւ ոչինչ կրցաւ մխիթարել հէք որդեկորոյս մայրը, ոչ իսկ ապրող տասնըմէկ զաւակները:

Նոյն հոգեկան կապն ու ապրումները մեր Զոմերու մայրիկին մօտ: Իր չորս զաւակներէն մէկին — Կարօին— կորուստը անդարմանելի հարուած մը եղաւ իրեն համար եւ ալ չկրցաւ մխիթարուիլ: Իր ապրող երեք զաւակները կարծես ոչինչով կրցան մեղմացնել իր սուգն ու ցաւը: Տառապեցաւ, լացաւ իր աչքերուն ալ «սեւ ջուր» իջաւ: Նոյնիսկ կորսնցուց իր մէկ աչքը որմէ վերջ ահա, նաեւ իր կեանքը:

Բայց Կէնճոնց մամիկը մայր մը չեղաւ միայն իր հարազատներուն, այլեւ բազմաթիւ ուրիշներու որոնք մայր չունէին, որոնք կը տառապէին մօր մը կարօտէն:

Իրենց համեստ տունը, որ շատ պատշաճօրէն «Քլուպ» կը կոչէինք, իրօք մեր չափահասներուս հաւաքատեղին էր: Ամէն շաբաթ, կիրակի, նոյնիսկ լուր օրերը կը հաւաքուինք հոն տասնեակներով երիտասարդներ: Կը խօսէինք, կը վիճէինք, կը պոռայինք, կը կանչէինք, ինք անկիւն մը նստած՝ համբերատար, լուռ, ժպտուն, բարութեամբ մտիկ կ'ընէր մեր պոռչտուքները: «Խումար մի խաղաք, գէշ աղջիկներու ժպիտին մի խաբուիք, մնացածները բոլորը ներելի են ձեզի համար...», կ'ըսէր յաճախ:

Եթէ պատահէր որ մէկ-երկու օր չտեսնէր մէկն ու մէկը, այն ատեն իր մտահոգութիւնները կը յայտնէր աջ ու ձախ: Այս աւերիչ պատերազմը եկաւ, ամէն ինչ տակն ու վրայ ըրաւ: Իր ուրախութիւնը կատարեալ պիտի ըլլար, եթէ, 5—6 տարի իր սրտի հատորներէն բաժնուելէն վերջ, անոնք բոլորը վերադառնէր, զանոնք իր բազուկներուն մէջը ունենար: Ափսոս, ո՞ր հայ մօր ուրախութիւնը կատարեալ եղած է... Զոմերու մամիկը բացառութիւն չէր կրնար կազմել:

Հինգշաբթի, 27 Յունուար, սեւ հողին յանձնեցինք: Լիոնէն եւ շրջաններէն բազմաթիւ ծանօթներ, ընկերներ եւ բարեկամներ եկած էին իրենց վերջին յարգանքը մատուցանելու դժբախտ մամիկին: Մեռելակառքը կորսուած էր ծաղիկներու մէջ:

Բազմաթիւ ուրիշներու կարգին ծաղկեպսակներ դրած էին Լիոնի Կապոյտ Խաչը որուն անդամ էր, Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը եւայլն:

Հողակոյտին վրայ յուզիչ դամբանական մը կարդաց մեր Ղազար Ղազարեանը (նախկին Զոմերու կողմէ): Մարմինը ամփոփեցինք իր շատ սիրած Կարօին քովիկը, ամփոփ՝ եւ մէկ մէկ կաթիլ արցունք ձգեցինք իր թարմ հողաթումբին վրայ ու հեռացանք: «Հողը թեթեւ վրադ», կ'ըսեն այսպիսի պարագաներուն մէջ, բայց, ես չեմ համարձակիր այդ օրհնութիւնը կրկնել մեր մամիկին համար, վասնզի իր Կարօին համար անվերջ լացողը ու տառապողը հիմակ ալ անտարակոյս «անդենական»էն դառնօրէն կուլայ հոն՝ այս քար աշխարհը մնացողներուն վրայ: Կ'ըսեն թէ իր վերջի խօսքերէն մէկը եղած է.— «Ձեմ ցաւիր մեռնելուս համար: Կը ցաւիմ որ սրտիս կէսը հոն, կէսը հոն պիտի մնայ...):

Այո, ինչքան մայրեր, որքան ծնողքներ թաղեցինք նոյն դառնութիւններով, նոյն ցաւերով ու տառապանքներով...

Կարօին քով՝ սիրտդ թեթեւ, սիրելի մայրիկ...

ՄԻՍԱՔ - ՄԻՐՋԷ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՍԹԸՆԻ եւ իր շրջականներուն մէջ Հայ Օգն. Միութեան բացած 17 հայկական գիշերային եւ ցերեկեայ դասընթացքներուն կը հետեւին 373 աշակերտ-աշակերտուհի, մեծ մասը Նոր Սերունդի անդամներէն: Կարող ուսուցիչ — ուսուցչուհիներ կ'աւանդեն հայերէնի, հայկական պատմութեան եւ աշխարհագրութեան դասերը: Ասկէ զատ ընկեր Վարդգէս Ահարոնեան Նիւ Եորքի մէջ կը շարունակէ իր հայերէնի դասընթացքները, Ահարոնեան դպրոցին մէջ:

ՊԱՂՏԱՏԻ Ազգ. միջնակարգ դպրոցին համար շինուած է նոր շէնք մը: Շինութեան Յանձնախումբը եւ ազգ. իշխանութիւնները գնահատելի նախանձախնդրութեամբ գործի ձեռնարկած են: Եւ հակառակ նիւթական ամէն խոչընդոտի եւ դժուարութեան գլուխ հանած են: Քաղաքի Ս. Թարգմանչաց դպրոցի աշակերտները փոխադրուած են նոր շէնքին մէջ: Հին շէնքը վատառողջ էր: Նոր շէնքը շինուած է 375 քառ. մեթր գետնի վրայ, երկյարկանի է եւ երկու յարկերն ալ, իրենց երեք կողմերէն շրջապատուած են երկուքուկէս մեթր լայնութեամբ պատշգամներով, աշակերտները ամառը արեւէն, ձմեռը անձրեւէն պաշտպանելու համար: Շինուած է ամբողջութեամբ երկաթէ ու աղիւսէ, արդիական դռներով եւ երկաթէ պատուհաններով: Ամբողջ շէնքին վրայ, իր յարակից յարմարութիւններով միասին ծախսուած է մօտ 4500 ի. տ.:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Unescoի երրորդ նստաշրջանի գումարման առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ժօզէֆ եւ Օրոր Ուղուրլեան հրատարակած են 100 էջնոց գեղատիպ հատոր մը Liban: Պ. Ժօզէֆ յարգուած դէմք մըն է Լիբանանի քաղաքական շրջանակներուն կողմէ, իսկ Տիկին Օրոր «Լը Ժուռ» թերթին ընթերցողներուն ծանօթ է իր յօդուածներով:

Այս գեղատիպ գիրքը գրուած է ֆրանսերէն, անգլերէն, եւ արաբերէն լեզուներով: Ի մէջայլոց կայ յօդուած մը դրամագէտ Օմար Նամի կողմէ, Փիւնիկէէն եկող անցնող թագաւորներու դրամներուն մասին, ուր կը յիշուի նաեւ Տիգրան Մեծի անունը: Անոր դրամներէն նմոյշ մը դրուած է:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՊԱՆԵՅՕ ՔԱՇԱՆ (յապաղած).— Յունուար 23ին տեղի ունեցաւ Կապոյտ Խաչի Պանեյօ Քաշանի մասնաճիւղին հանդէսը, որ իր բարոյական եւ նիւթական յաջողութեամբ իրապէս որ «աննախընթաց» էր: Սրահը պզտիկ եկաւ եւ շատերը չկրցան սեղան գտնել:

Հանդէսը բացաւ Օր. Տէօլէնեան պարզելով մասնաճիւղի աշխատանքները եւ ապագայ ձեռնարկները, միեւնոյն ատեն Խաչուհիներու ջերմագին շնորհակալութիւնները յայտնելով հանդիսականներուն:

Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր եւ անցաւ մեծ խանդավառութեամբ: Արտասանութիւններ, հայկական եւ կովկասեան պարեր, տեսարաններ «Անոյշ» օփերայէն, մեներգներ եւն.: Կարգ մը համարներ կրկնուեցան:

Հազիւ կէս գիշերին հասարակութիւնը սկսաւ ցրուիլ, լաւագոյն տպաւորութիւններ տանելով մեր եռանդուն Խաչուհիներու այս կազմակերպած գեղեցիկ հանդէսէն: — Ներկայ մը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը մրցի Roueti խումբին դէմ Bld. Rabateauի Acièrie du Nordի մարզադաշտին վրայ:

Ո՞վ չի ճանչնար Roueti խումբը Հ. Մ. Ը. Մ.ի 25 տարուան խաղարկութեանց ամէնազօրաւոր հակառակորդը: Ամէն անգամ Հ.Մ.Ը.Մ.ը պարտուած էր: Միայն այս եղանակին էր որ մեր մարզիկները կրցան տանիլ գեղեցիկ յաղթութիւն մը: Պիտի կրնա՞ն այս դարձի մրցումն ալ կրկնել, լուծելով 25 տարուան վրէժը իրենց տարէց մարզիկներուն:

Կ'ըսուի թէ այս տարի division d'honneurի խումբերու քանակը պիտի աւելնայ եւ Promotion d'Honneurի ամէն մէկ groupeէն առնուազն երկու խումբեր պիտի բարձրանան Division d'Honneurի:

Այժմ խօսքը ձեզի է մարզիկ ընկերներ, եթէ կարենաք յաղթել, այս վերջին երեք մրցումներում ապահոված պիտի ըլլաք Հ. Մ. Ը. Մ.ի բարձրացումը, ի մեծ ուրախութիւն հազարաւոր մարզասէրներու:

★ Մրցումին վայրը երթալու համար առնել Préfectureէն 24 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Bld. Rabateau եւ կամ 46 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Le Rouet:— Վ. Շամլեան

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՔԱՐԹԻԷ ԼԱԹԷՆ

(ՎԵՐԱԿՈՉՈՒՄ ՔԱՌՈՐԴ ԴԱՐՈՒ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԻ)

Կիյօթինը եղած է այս յանդուգն Ֆրանսուահին պատիժը, բայց երբ հանրութեան լորձնախառն նախատինքի տեղատարափը կ'իջնէր կտրուած գլխին, մոլեգին ցասումէն շառագունած են իր այտերը: Այսպէս կը պատմեն ժամանակագիրները: Եթէ անհաւատներ գտնուին յարգոյ ընթերցողներուն մէջ, կը խնդրեմ որ գլուխ չբռնեն:

Մարի տը Մետըսիի (Մետիչիս) աղբիւրը, Լիւքսէնպուրկի պարտէզին մէջ, խաղաղութիւն կը բերէ խռովայոյզ հոգիներուն: Նուագախումբերու ատեանը կը յիշեցնէ գերման գրաւման օրերը, իր զաղջ ու լեղի տպաւորութիւններով:

Գեղեցիկ յիշատակարաններ կան, ընդարձակ պարտէզին ամէն կողմը ցրուած, որոնք ի բաց կը վանեն ամէն կարգի յոռի մտածում: Փիթիասի հզօր կերպարանքը, մարմարինէ հրեշտակատիպ դէմքերը մանուկներուն, Մասընէի, Վերլէնի եւ Ս. Պէօվի կիսանդրինները: Կասկեններու հովանիին տակ, մասնաւոր հրապոյր մը ունին գունաթափ արձանները Ֆրանսայի թագուհիներուն, որոնց դէմքին վրայ կ'ուրուագծուի տրտմանուշ քաղցրութիւն մը:

Մանուկները այնտեղ կը գտնեն իրենց հաճելի զբօսանքները նաւակներու արձակում պայծառ լճակին վրայ, պտոյտ իշուկներու քամակին եւ խամաճիկներու թատրոն: Ծոյլերն ու հանգստեան կոչուածները՝ իրենց հերթին, մաս կը վերցնեն ընդհանուր բաժինէն, գնդակ կը գլտորեն իրենց սահմանուած հողամասի մը վրայ:

Լիւքսէնպուրկի պարտէզին մէջն է որ Քողէժն ու Մայխուսը իրարու հանդիպած են: Ամէն ինչ ունի ան, ծաղկատի սրտերը դրաւելու համար: Մանկական հաճոյքներուն առընթեր, անոնց ակնարկը կը հանդչի գեղեցիկ արձաններուն, շատրուանի ցայտքերուն եւ այն երփնազան ծաղիկներուն, որոնք իրենց հոգին կը բանկցնեն բիւր բիւր յոյզերով: Ամէն ոք զգացած է այդ անուշխռովքը, մատաղատի եւ կեանքի աշնան օրերուն .—

Սէնի ձախ ափէն անցնինք դէպի աջ, Սէն Միշէլի սինէմային թիկունքը, որ Ֆրանսական Յեղափոխութեան սարսափելի գործունէութեան շրջանը եղած է: Հայ ծաղարարներու այդ խաղաղաւէտ թաղին մէջն է, արդարեւ, Oublietteի (Անյուշ) դուռը, ուր կ'անհետացնէին կազմակերպութեան թշնամիները: Մայրգայնն շղթայազերծ կիրքերը, մերթ կուրօրէն անարդար, իրենց լուծումը կը գտնէին Սէնի յորձանքներուն մէջ ...

Սէն Միշէլի աղբիւրին ճիշդ դիմացը, համանուն շարժանկարի սրահը կը կանգնի, հմայիչ գեղորի մը նման: Շատ բան փոխուած է հոն սկիզբի օրերէն, բայց ան սիրական ժամադրավայրը կը մնայ Քարթիէ Լաթէնի ուսանողներուն: Համր շարժանկարի փառքերը իրենց տեղը տուած են նորերուն: Չկան այլեւս Տուկլասը, Անճէլօն, Մուսճուքինը, անմահն Վալէնթինօն, Շահխաթունին, Բագրատունին, Էմէ Սիմօն Ժերարը, Մարիա Ճաքօպինին, Մէրի Փիքֆորտը, Փիննա Մինեքելին, Փոլա Նէկրին, Նաթալի Քովանքօն: Հիմա, Պուայէի, Մունիի, Էրօլ Ֆլյնի, Միրնա Լոյի եւ Կրեր Կարսընի պէս աստղեր կը փայլին եօթներորդ արուեստի երկնակամարին վրայ: Չկայ եւ դասական նուագը, Կլիւքի, Փուջինիի եւ Շուպերթի երաժշտութիւնը, որ հոգիները կը վերացնէր գերագոյն յափշտակութեամբ մը: Պահածոյ ճաշն է, որ այժմ կ'անցնի տեսարաններու մէջէն: Ջազպանուշակ գլանի մը պէս, ան իւրաքանչիւր պահուն կը վիրաւորէ մաքրակրօն արուեստագէտին լռութիւնը, իր կողկողաձայն մլաւիւններով եւ խժալուր վայնասուններով:

Դիտելի է որ ժամանակին հետ յեղաշրջուած է մեր ճաշակը: Սուրճի սրճարանը, հաւաքավայր գաղթնասուքներու, շատ մօտ չէ եղած հայ սիրտերուն: Առաջին առթիւ Սորպոնին գացած է իրենց նախընտրութիւնը: Հոն կայացած են, արդարեւ, մեր մտքի եւ հանրային գործիչներուն մտերմական զրոյցները, բարձր քաղաքականութեան վիճաբանութիւնները եւ... նարտի խաղերը: Մինակ, շփոթած եւ յուսահատ կեանքի տուայտանքներուն դէմ յանդիման, հայ ուսանողը, բանաստեղծը եւ արուեստագէտը, ամբողջ օրեր անցուցած են այդ հիւրընկալ սրճարանին մէջ «քաֆէ-քրէմ»ով մը: Շշմած ուղեղ մը, ինքնամոռաց մոլեգնութեան մը մէջ օրին մէկը այնտեղ զէնք պարպեց: Աղեխարշ ողբերգութիւն մը, որու մասին լռութիւն պահելը նախընտրելի է:

(3)

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Քրավչենքոյի դատը

ԵՐԿՈՒ ՔԱՐՈԶՉԱԿԱՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Չորեքշաբթի օր լսուեցան երկու վկաներ զորս հրաւիրած էր Lettres Françaisesի խմբագրութիւնը: Երկուքն ալ բուն հարցը լուսաբանելէ աւելի քարոզութիւններ կատարեցին:

Առաջինը ամերիկացի լրագրող մըն էր, Ալպէռ Քան, 36 տարեկան, «մասնագէտ հինգերորդ գունդերու», հեղինակը գրքի մը, «Մեծ դաւադրութիւն Ռուսիոյ դէմ»: Կը խօսէր անգլիերէն, այնպէս որ հարկ եղաւ նոր թարգման մը ճարել:

— «Ես վարժուած չեմ ֆրանսական դատարաններու, ըսաւ վկան: Ես այս ճամբորդութիւնը կատարեցի անոր համար որ կը կարծեմ թէ այս խնդիրը կ'անցնի բուն դատին սահմանը: Ես մասնագէտ եմ հինգերորդ գունդերու (դաւադրական) վերաբերեալ խնդիրներու: Իմ առաջին գիրքս, «Սապոթաժ», կը խօսէր գերմանական եւ ճափոնական հինգերորդ գունդերու մասին: Երկրորդ գիրքս՝ գերմանական դաւերու մասին: Երրորդ գիրքս՝ ամբողջ աշխարհի յետադիմական ուժերուն կողմէ Խ. Միութեան դէմ սարքուած դաւերու մասին: Իմ գիրքերէս զատ, տասը տարիէ ի վեր պրպտումներ կատարած եմ հինգերորդ գունդերու մասին, 1933էն 1944: Եղած եմ ընդհ. քարտուղար Նացիական քարոզութեան դէմ կազմուած ամերիկեան խորհուրդին: Ես ամերիկեան գաղտնի գործակալ մը չեմ, այլ օրագրող մը որ մարզուած է բոլոր երկիրներու լրտեսական գործերուն մէջ: Մենք բազմաթիւ տաղանդաւոր լրագրողներ ունէինք այդ խորհուրդին մէջ»:

Վկան այս ուղղութեամբ կը շարունակէր, երբ նախագահը հարցուց թէ կը ճանչնա՞յ Սիմ Թոմասը (ան որ ամբաստանած էր Քրավչենքօն՝ ֆըրանսական շաբաթաթերթին մէջ):

ՎԿԱՆ.— Մինչեւ երէկ ես երբեք լսած չէի այդ անունը (ծիծաղներ): Դեռ երէկ լսեցի թէ Սիմ Թոմասն ստորագրուած էր այն գրութիւնը որ տեղի տուած է այս դատին: Ես չեմ կարդացած այդ գրութիւնը: Շիտակն ըսելով, ես շատ չեմ հետաքրքրուիր թէ ի՛նչ կը գրուի Քրավչենքոյի մասին:: Ես աննշան մարդ մը կը նկատեմ զայն: Ես անոր համար չէր որ 3500 մղոն ճամբայ կտրեցի»:

Քրավչենքոյի փաստաբանը դիտել տուաւ թէ վկան չի ճանչնար Սիմ Թոմասը, բայց կը ճանչնայ ամբողջ ամերիկեան մամուլը...

Վկան շարունակելով իր պատմութիւնը, նկարագրեց Ուկրայնացի Փաշականներու լրտեսական գործունէութիւնը Մ. Նահանգներուն եւ Պերլինի մէջ, զանազան դէպքեր եւ անուններ յիշելով: Յետոյ խօսելով Քրավչենքոյի գրքի մասին, ըսաւ թէ «անվայել խօսքերու խառնակոյտ մըն է: Մենք հարիւրաւոր այսպիսի գիրքեր կարդացած ենք: Իմ կարծիքով Քրավչենքոյի գիրքը կրնայ ամէնէն ստախօսը համարուիլ այս կարգի գիրքերու»:

Երկրորդ վկան Անգլիացի մըն էր, աշխատաւորական երեսփոխաններուն ամէնէն ըմբոստը, որ Հնդկաստան ծնած է, ութ լեզու գիտէ (մէկը՝ արաբերէն) եւ կը կոչուի Քոնի Զիլլաքըս: Վկան խօսեցաւ ֆրանսերէն, դաւաճան կոչելով Քրավչենքօն: Ըսաւ թէ սուտ են անոր վերագրումները Խ. Միութեան դէմ: Ունկնդիրները լուռ ու մունջ մտիկ կ'ընէին, երբ հարցումներն սկսան: Վկան խոստովանեցաւ թէ «խորհրդային կարգուսարքը բրիտանական վարչաձեւը չէ»: Յետոյ «պատերազմի հրձիգ» անուանեց Չըրչիլը: «Կը յարգեմ զինքը, բայց իր երեսին ալ ըսած եմ թէ պատերազմ կը պատրաստէ»: Յետոյ խոստովանեցաւ թէ այս իրիկուն ներկայ պիտի ըլլայ հրապարակային ժողովի մը որ սարքուած է «Ֆրանս — Ռիւսի» Միութեան կողմէ, ուր պիտի ապացուցանեն թէ Քրավչենքօ Ֆրանսայի դէմ կը գործէ:

Վկան դէզ մը թերթեր եւ գիրքեր բերած էր, եւ որոշ հատուածներ կը կարդար, ապացուցանելու համար Քրավչենքոյի գրքին անճշդութիւնները: Խօսած ատեն երբեք չէր նայեր Քրավչենքոյի, որուն առջեւ պահակ մը կեցած էր ատրճանակով, առ ի զգուշութիւն:

Դատավարութիւնը յետաձգուեցաւ մինչեւ երկուշաբթի, ինչպէս առաջին շաբթուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՄՈՒՐՋ ՄԸ ՓԼԱՒ Պուժէ — Տռանսի կայարանէն հարիւր մեթր հեռու: Երեք կառախումբեր խորտակուեցան: Մէկ հոգի մեռաւ, 172 հոգի վիրաւորուեցան, 22ը ծանր:

ՍԱԿԱՐԱՆ.— Սթերլին 1062 (1400), տոլար 318.60 (487), զուից. ֆրանք 79.90 (120): Նափոլէոն 5800, ոսկի սթերլին 7025, 20 տոլարնոց 27.800, զուից. ոսկի 5625: Զոյր ոսկի785.000 ֆր.:

ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐՆՈՑ Թղթադրամներ շրջաբերութեան պիտի հանուին, 5000նոցներուն տեղը բռնելու համար, ինչպէս կը գրեն կարգ մը թերթեր:

Հ. Յ. Դ. ՏՈՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Բացումը պիտի կատարուի այս շաբաթ իրիկուն, 5 փետրուար:

Ներկայ պիտի ըլլայ ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հ. Յ. Դ. ԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ, ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ, ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ, Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԵՒ ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ:

ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ, ԺԱՄԸ 3ԻՆ ՆՈՅՆ հանդէսը կը կրկնուի ՀԱՄԱԿԻՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին եւ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ.. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան, թէյասեղան:

Ի պատիւ ընկեր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

Փետրուար 7ին, երկուշաբթի իրիկուն, Դաշնակցութեան Տան մէջ: 26 rue des Convalescents: Պիտի ներկայացուի Մարսէյլի Նոր Սերունդի 1948ի Ողիմպիականի շարժանկարը: Կը հրաւիրուին շրջանի ընկեր — ընկերուհիները:

ՂԱՐԱՊԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ

Անիէռի քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ, Փետրուար 27ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԲԱՑԱՌԻԿ

Թատերական ներկայացում

Salle d'Iénaի մէջ, Փետրուար 18ին երեկոյեան ժամը 8.30ին Պ. Ս. ՍՈՒՐԷՆԵԱՆԻ Ֆրանսայէն մեկնումին առթիւ: Մասնակցութեամբ սիրուած դերասաններու, կը բեմադրուի

Հասարակութեան վտարուածներ

Տրամ 4 արար Ալէքսանտրովի

Մասնակցութեամբ Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ եւ բեմադրութեամբ Տիկին ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ:

Ներկայացման օրը կիսէն փակ ըլլալով հրաւիրատոմսերը կարելի է ստանալ Պ. ՍՈՒՐԷՆԵԱՆԷ եւ Cadetի շրջանի նպարավաճառներէն:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ Յունուար 1—8

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ բաժնեգիններ. —

ՍԹԿՆ Սարգ. 1500 ՊՈՆՏԻ Պալ. 1500, ՊԱՆԵԷՕ Նուր. 1200, Փարիզ (16) Եղիա 800, ՍՈԼՆՈՅ Ինճէ. 1200, ՓԱՐԻԶ (18) Համ. 800, ԻՍԻ Գափ. 800, ՊՈՄՈՆ Փամ. հազար, ՄԱՐՍԷՅԼ Մելիք. 1500, ՊԱՆԵԷՕ Ֆեր. 800, ՌՈՄԱՆ Ճիգ. 800, ՏՐԵՆՍԻ Մազ. հազար, ՄԱՐՍԷՅԼ Ծառ. 2 հազար, Ս. ՈՒԷՆ Պալ. 1500, Ս. ՈՒԷՆ Միլ.800, ԿՐԸՆՈՊԼԸ Գար. 1450, Թ. Ա. 1450, Ն. Ք. 1450, Արսէն 1300, Գ. Յ. 1450, Ա. Յ. 1450, ՄԱՐՍԷՅԼ Երեմ. 600, ՄԱԶԱԿԱՆ Հայկ. 1200, ԱԼԺԷ Գազ. 1600, ԼԻՈՆ Աղա. 450, Ս. ՕՊԱՆ Զավ. 1500, ԿՐՕԼԷՑ Զուլ. 800, ՀԱԼԷՊ Գավ. 2 հազար, ՓԱՐԻԶ (7) Մաթէ. 800, ԼԱՆՍԷՑ Օհան. 1500, ՖՈՆԹԸՆԷՑ Փափ. 1500, ՓԱՐԻԶ (5) Երան.1450, (7) Գրիգ. 1600, ԼԷ ՄԻԼ Սարգ. 1450, Թիֆ. 1450, ԷՔՍ Քոնտ. 1450, Մկրտ. 1500, Աւետ. 1500 ԹՈՒԼՈՆ Ճար. 700, ՕՐԱՆԺ Դան. 1660, ՓԱՐԻԶ (14) Այր. 1600, ԼԸ ՊՈՒՐԺԷ Խրտ. 1200, ՄԱՐՍԷՅԼ Հիւս. 3100, ԼԻՈՆ Գալ. 1500, ՄԱՐՍԷՅԼ Փափ. 1600, ԼԻՈՆ Պալ. 2 հազար, Պաղ. 2 հազար, Պոս. հազար, Պող. 1500, ՄԱՐՍԷՅԼ Գալ. 1500, ՖՈՆԹԸՆԷՑ Փափ. 1200, ՌՈՆ Նալ. 800, ՖՈՆԹԷՆ Եալ. 1500, ՄԱՐՍԷՅԼ Սարգիս 800, Խաչտ. հազար ֆրանք:

ՄԱՐՏ 19ԻՆ հայկական Institutի NUIT DE LA VOILETTEը Escorialի սրահներուն մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ «Եգիպտացի» կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին à l'Eclair սրճարանը, 6 Ave. d'Italie, Փարիզ (13), métro Place d'Italie:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Յ. Դ. «Ակնունի» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ, սովորական հաւաքատեղին: Ճշդապահ ըլլալ:

ԱՆԻԷՌԻ Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս ուրբաթ Պ. Քոլոմպի սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Անիէռ Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին տարեկան մեծ ցերեկոյթը ՄԱՐՏ 27ԻՆ: Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

ՎԱԼԱՆՍ.— Կապոյտ Խաչի անդամուհիներու ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 3ին, «Ա. Ահարոնեան» ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտադիր ներկայութիւն:

ՎԱԼԱՆՍ.— Համախմբերդցիական Միութեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԻՍՍԻԻ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները այս կիրակի ժամը 3ին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ պիտի ըլլայ Տիկին Տ. Սէրէնկիւլեան, Շրջ. վարչութեան կողմէ:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ Ի ՊԱՏԻՒ ԴԱՍԱԽՕՍՆԵՐՈՒ

եւ ծնողներու, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՐԻԶԻ մասնաճիւղին կողմէ, կիրակի 6 Փետրուար, ժամը 3—8 Sociétés Savantesի յարակից սրահին մէջ, 6 rue Danton, métro Odéon:

ԳՆԴԱԽԱՂԻ ՄՐՑՈՒՄ

Փետրուար 6ի առտուն ժամը 10ին Stade Olierի մէջ (11 rue d'Arcueil, La Vache Noire)

Բարեկամական մրցում Հայ Մարզական Միութեան (U. S. A.) Ա. խումբին եւ Stade de Vanvesի հետ:

★ Կէս օրէ վերջ ժամը 3ին U. S. A. — S. O. Versaillesի դէմ, Stade Petit Boisի մէջ: Rue Bernard Jussieu: Հաղորդակցութեան միջոց.— Gare St. Lazareէն ելեկտրական կառախումբ, իջնել Montreul Versailles:

ԽՆՋՈՅՔ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Իսի լէ Մուլինոյի Հ. Յ. Դ. «Խանասոր» խումբի հանդէսը այս կիրակի, Bellevue սրահին մէջ, 45 rue de la Défense, Issy: métro Mairie d'Issy et autobus 190barré իջնել Gare d'Issy:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Անդիկեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի առաւօտ, մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փրատոյի մայր եկեղեցիին մէջ, իրենց մօր՝ Այրի Տիկին ԱՆՆԱ ԱՆԴԻԿԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները: Այս առթիւ շնորհակալութիւն բոլոր բարեկամներուն եւ կազմակերպութիւններու որ իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին անձամբ կամ գրաւոր:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Սէվրանի Ֆր. Կ. Խաչը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Վ. Քէօսէեանի իր եղբօր՝ Պ. ԶԱՐԵՀ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ֆր. Կ. Խաչի Սէվրանի մասնաճիւղը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն որոնք քաջալերեցին «Գթութեան Շաբաթ»ի հանգանակութիւնը: Գոյացած է 7620 ֆրանք: Շնորհակալութեամբ ստացած ենաեւ տիկին Բ. Սեղբոսեանէ 500 ֆրանք տօնածառի առթիւ, եւ 500 ֆրանք Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեանէ Պ. ԱՐՍԷՆ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
La Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 5 Février 1949 Շաբաթ 5 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21e Année N° 5763 — Նոր շրջան թիւ 1174

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 6 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՏԵՐՏԵՐՆ ԻՍԿ ՄՈՄՈՎ

Աշխատակից մը, որ վերջերս Մարոք հանդիպած էր, դառն խորհրդածութիւններ կ'ընէ կարգ մը անտիրութեանց մասին:

— «Քազապլանքայի մէջ կան քսանէ աւելի Հայեր, իրենց զաւակներով, ոմանք ամուսնացած օտարներու հետ: Քահանայ մը բերել կուտան Մարսէյլէն, տասը տարին անգամ մը, ողջէսցի մկրտէ հասակ նետած՝ մարդ եղած տղաքը, գաւաթ մը ջուրի մէջ:

«Գաղութը բարեկեցիկ է եւ պատրաստ վճարելու բոլոր ծախքերը: Լսեցի որ այս անգամ ալ հարիւր հազար ֆրանք հաւաքեր են, քահանայ մը խնդրելով Մարսէյլէն: Վերջապէս բարեհաճեր են ղրկել: Ըլլայի՞ք է այս»:

Մնացեալը կը կարդաք թղթակցութեան մը մէջ, որ կը նկարագրէ քահանային ժամանումը եւ կատարուած արարողութիւնները:

— «Այս ալ դրէ՛ք, գրազելիք բա՞ն է», պիտի քրթմնջեն բանդէտներ, Փարիզի շքեղաշուք պողոտաներուն վրայ:

Մանրամասնութիւններ կան որոնք ամբողջ պատմութիւն մը կ'արժեն:

Քազապլանքացիները ախտանշաններն են հոգեկան թշուառութեան մը որ հետզհետէ կը ծաւալի:

Այսպէս, համբանքի պահպանում կը պահանջենք եւ լուր անգամ չունինք ցիրուցան բազմութեանց ամենօրեայ կեանքէն, տառապանքէն կամ բաղձանքներէն:

Մեր հանրային կեանքն անգամ դադրեր է մեքենական, եթէ ոչ դուցաղական:

Միտքերը եւ սիրտերը չեն որ կը գործեն, այլ ձեռքերն ու ոտքերը:

Այն աստիճան որ, ահաւասիկ տէրտէրն իսկ մոմով կը փնտռեն Միջերկրականի ազատ ափերուն բախտաւոր զաւակները: Ճիշդ ինչպէս Անատոլուի անբախտ բեկորները, որոնց վրայ կարծես լոյս իջաւ քանի մը ամիս առաջ, երբ քահանայ մը հանդիպելով, մկրտեց աւելի քան 500 հայորդիներ: Ծծկեր երախաներէն մինչեւ 18—30 տարեկան տղամարդիկ:

Բացատրութեան չի կարօտիր այնտեղի պարագան: Իսկ այստե՞ղ:

Ո՞ր բռնակալը կը կաշկանդէ մեր ձեռքերն ու ոտքերը, թոյլ չտալով որ կարգի դնենք մեր տունը, վարենք մեր գործերը:

Դեռ ի՛նչ համբանքներ կան, ափրիկեան ափերուն վրայ, նիւթապէս բարգաւաճ, բայց հոգեպէս անտէր:

Տարիներէ ի վեր որեւէ կազդուրիչ տեղեկութիւն լսեցի՞ք, օրինակ, Ալժերիոյ գաղութի մասին: Գաղութ մը՝ միշտ պատրաստ նիւթական զոհողութեան, բայց ինքն իր գլխուն ձգուած:

Կրնաք վստահ ըլլալ որ այդ կէս արեւելեան միջավայրին մէջ հայ մանուկները աւելի շուտ կ'օտարանան, քան այս համայնակուլ ափերուն վրայ:

Կը թուի թէ ներսը եւ դուրսը ձեռք ձեռքի տուած են, մոռացութեան տալու համար այդ ցիրուցան համբանքները:

Ցաճախ անոնց գոյութիւնը կը յիշուի տօնական առիթներով, կամ պտղի հաւաքելու համար:

Այսքան շո՞ւտ մաշեցան մեր ջիղերը: Բոլորս ալ կարճատե՞ս դարձանք: Այդքան երկա՞ր է ճամբան ծովուն մէկ ափէն միւսը:

Քանի մը տարի ալ այսպէս, եւ մտաւոր-բարոյական կապերը հետզհետէ փրթելով, իւրաքանչիւր գաղութ ինքն իր մէջ պիտի կծկուի, պիտի դառնայ անշարժ կալուած:

Այսպէ՞ս էինք երէկ, աւելի ծանր պայմաններու մէջ: Հոգ չէ թէ հող ունենայինք:

Տէրտէրի աղօթքին չա՞փ ալ ուժ չունի մեր ազգային գիտակցութիւնը...

— Ի՞նչ օգուտ այս հարցումներէն, երբ գիտէք որ Փարիզն անգամ կորսնցուցեր է իր մտածելու, գործելու կարողութիւնը:

Արդարեւ, ի՞նչ օգուտ, երբ այս բախտաւոր գաղութին կազմակերպումը, կեդրոնական ղեկավարութեան մը հաստատումն անգամ դարձեր են կռուախնձոր:

Իննսուն տարի առաջ, ափ մը երիտասարդներ Ազգ. Սահմանադրութիւն մը յօրինեցին, ներշնչուելով այս ափերէն:

Ո՞րքան ետ մնացեր ենք թոռները:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵԹԷ ՓՈՐՁԷԻՆՔ ԲԱՂԴԱՏԵԼ

Անցեալ օր Փարիզի կենդանաբանական պարտէզը այցելեցի, օգտուելով բացառիկ արեւոտ օդէ մը:

Ափսո՛ս որ բոլոր կենդանիները դուրս չէին հանած իրենց որջերէն եւ գլեթէ զղջացի երթալուս. ես որ այնքան կը սիրեմ այդ անմեղ, բարի, նոյնիսկ վայրի բնազդներով արարածները, բացի օձէն:

Պէտք եղաւ որ քովի ընկերոջս բացատրեմ իմ տկարութիւնս հանդէպ կենդանիներու:

Նախ ընդհանուր յատկութիւն մը բոլորին քով.— անկեղծ են, այդ մեղմ կամ վայրի, անխելք կամ խելացի, չորքոտանի եւ երկոտանի արարածները եւ ոտք չունեցողները:

Սուտ չեն խօսիր: Երբ առիւծը կը յօշոտէ իր զոհը, կանխամտածեալ, ծրագրուած չարիք մը չէ որ կը գործէ: Եթէ բնազդը յառաջ պիտի քշէք, կայ նաեւ վայրկեանի ազդեցութիւնը, բարկութիւնը, վրդովումը իր հասկցած ձեւով:

Ալ չեմ խօսիր մեծ մասին օգտակար ծառայութեանց մասին.— Մէկուն հաւատարմութիւնը, միւսին երախտագիտական զգացումները, կատուին նազանքը, սոխակին անուշիկ դեղգեղանքը:

Կապիկին անգամ շատ վեր կը մնայ կարգ մը մարդկային արարածներէ: Երբ կը զուարճացնէ մեզ, սպասելիք մըշունի ատոր համար:

Օձն է միայն որ կը մնայ զզուելի իր սողոսկուն, թունոտ եւ լպրծուն գոյութեամբ: Անոր ներկայութիւնը չես զգար գրեթէ քովդ ի վեր, բարկութիւնը չես տեսներ: Երբեմն նոյնիսկ կը կարծես թէ կ'ուզեր տաքցնել իր պաղ սիրտը, իր պաղ աչքերը, իր պաղ հոգին: Որքա՛ն սխալած ես, բարեմտօրէն:

Մարդկային ընտանիքին մէջ պիտի գտնէք այնպիսի տիպարներ, որոնք չեն կրնար դասաւորուիլ ոչ սոնաւորներուն, ոչ որոճացողներու, ոչ թռչնազգիներու եւ ոչ ալ թարձրամորթներու մէջ:

Թերեւս իրար գտնեն սողուններուն հետ:

ՍՕՍԻ

ՊՈԼՍՈՅ Օրթոտոքս պատրիարքը, Աթենակորաս արք. որ նոր պաշտօնի ձեռնարկեց, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ լրագրողներու.— «Պիտի առաջարկեմ բոլոր քրիստոնեայ եկեղեցիներուն պայքարիլ համայնավարութեան դէմ»: Պատրիարքը աւելցուց թէ պիտի առաջարկէ նաեւ բոլոր քրիստոնեայ եկեղեցիներուն միանալ Իսլամին հետ՝ միեւնոյն նպատակով, «վասնզի մարդկութեան համար կենսական խնդիր մըն է այս»:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը, Սոֆուլիս, պարզելով նոր դահլիճին ծրագիրը, յայտարարեց.— «Յունաստան կը վստահի Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան: Անկեղծօրէն կ'ուզէ վերահաստատել սիրալիր յարաբերութիւններ Պալքանեան դրացիներուն հետ, պայմանաւ որ անոնք յարգեն Յունաստանի գերիշխանութեան իրաւունքները եւ չօգնեն եւ ապաստան չտան զինեալ հրոսախումբերուն: Յունաստան Թուրքիոյ հետ ունեցած աւանդական բարեկամութիւնը հիմնաքարը կը նկատէ իր քաղաքականութեան՝ արեւելեան Միջերկրականի մէջ, եւ կ'ուզէ գործակցիլ Իտալիոյ հետ»:

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ վերատեսուչը հրամայեց արգիլել որ այրեր միասին պարեն պարահանդէսներու եւ զբօսավայրերու մէջ: Այրերուն արգիլուած է նաեւ ծպտուիլ կանացի հագուստներով:

ՊԵՐԼԻՆԻ համայնավարները կոչ մը ուղղեցին ամբողջ Գերմանիոյ ժողովուրդին, պատուիրելով որ ցոյցեր սարքէ արեւմտեան պետութեանց դէմ, զինուորական գրաւման առթիւ: Յայտարարութիւնը կը պահանջէ բոլոր Գերմաններէն իրենց ափին մէջ առնել իրենց ճակատագիրը, ձերբակալել այն քաղաքագէտները «որոնք հակաժողովրդային եւ աշխարհակալ առելութեան թոյնը կը հոսեցնեն մեր ժողովուրդի վէրքերուն մէջ, չօգնել Պոնի եւ Ֆրանքֆուրթի դաւաճաններուն: Բողոքել Գերմանիոյ անդամահատութեան եւ Ռուրի յափշտակութեան դէմ»: Այս առթիւ կը խոստանայ Խ. Միութեան եւ հարաւ. արեւել. Եւրոպայի ժողովուրդներուն եւն. աջակցութիւնը:

Ատլանտեանէն վերջ Միջերկրական

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ, ԹՈՒՐՔԻԱ, ԵԳԻՊՏՈՍ, ԻՍՐԱՅԷԼ...

Իրազեկ աղբիւրէ հաղորդուած լուրերու համաձայն, Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի մէջ անպաշտօն բանակցութիւններ կը կատարուին, Միջերկրականի դաշինք մը հաստատելու համար, իբրեւ լրացուցիչ Ատլանտեանի դաշինքին: Ամերիկացիներուն կարծիքով, այս ծրագիրը երկու գլխաւոր առաւելութիւններ կը ներկայացնէ.—

1.— Անհրաժեշտ չի դարձներ միեւնոյն սեղանին շուրջը համախմբել չափէնաւելի շատ ռազմիկներ:

2.— Անոր շնորհիւ Սպանիան ալ կրնայ մասնակցիլ արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան ճակատին:

Ֆրանսա, Անգլիա եւ Փորթուկալ պիտի ստորագրեն թէ Ատլանտեանի եւ թէ Միջերկրականի դաշինքը: Իտալիա, որ հրաւիրուած չէ մասնակցելու Ատլանտեանի դաշինքին եւ չուզեր զինուորական աւելորդ յանձնառութեան տակ մտնել, պիտի ստորագրէ միայն Միջերկրականի զինակցութեան դաշինքը:

Այս նոր զինակցութեան անդամ պիտի ըլլան նաեւ Յունաստան եւ Թուրքիա, որոնք արդէն կ'օգտուին Մ. Նահանգներու զինուորական օգնութենէն, Իսրայէլ եւ Եգիպտոս, առանց հաշուելու Միջերկրականի Ֆրանսական գաղթավայրերը: Եւ վերջապէս, պիտի հրաւիրուի նաեւ Սպանիան:

Երկու զինակցութիւնները զուգահեռաբար կապ պիտի ունենան Մ. Նահանգներուն հետ, որոնց ընդհ. հրամանատարութիւնը իր ափին մէջ պիտի պահէ արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան երկու ղեկերը, մէկը՝ Նարվիք – Պալ գծով, միւսը՝ Միլան – Սուէզ ուղղութեամբ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏԸ ԵՒ ՍԹԱԼԻՆ

Սթալինի յայտարարութեանց առթիւ, Ուաշինթընի քաղաքական շրջանակները նորէն կը յիշեցնեն թէ Նախագահ Թրումըն աւելորդ պիտի նկատէ որեւէ տեսակցութիւն, եթէ Մոսկուա նախապէս որոշ առաջարկներ չներկայացնէ, անոր համեմատ պատրաստելով օրակարգը: Մ. Նահանգներուն տեսակէտով Ատլանտեանի դաշինքը ամէնէն ազդու զէնքն է ապահովութեան համար, հետեւաբար պէտք է կնքուի անյապաղ: Միւս կողմէ, թէ Նախագահը եւ թէ արտաքին Նախարարը կը հաւատան թէ պաղ պատերազմը իրական պատերազմի չի յանգիր, պայմաւաւ որ արեւմտեան դաշնակիցները վճռական դիրք մը բռնեն եւ պատրաստ ըլլան դիմադրելու որեւէ նախայարձակման:

★ Պրիւսէլի դաշինքը ստորագրող հինգ պետութեանց մնայուն յանձնախումբը գործի ձեռնարկած է արդէն, մանրամասն առաջարկներ մշակելու եւ Եւրոպայի Միութեան Խորհուրդը կազմելու համար: Կը կարծուի թէ Իտալիա, Փորթուկալ, Իսլանտա, Իրլանտա, Նորվեկիա եւ Տանըմարքա եւս պիտի հրաւիրուին մասնակցելու այս խորհուրդին: Արեւմտեան Գերմանիան պիտի չհրաւիրուի, գոնէ առ այժմ:

★ Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովին արտաքին գործերու յանձնաժողովը բանաձեւ մը քուէարկեց, որով կ'ողջունէ՝ հինգ արտաքին նախարարներուն համաձայնութիւնը՝ Եւրոպական Միութեան մասին: Յանձնաժողովը 6ի դէմ 17 ձայնով մերժեց համայնավարներուն մէկ բանաձեւը, որ, նկատի առնելով Սթալինի յայտարարութիւնները, կը պահանջէր կառավարութենէն անհրաժեշտ նախաձեռնութիւննստանձնել, միջազգային ձգտումը մեղմացնելու եւ խաղաղութիւնը ամրապնդելու համար:

Թոքախտը կը ծաւալի Եւրոպայի մէջ

Տոքթ. Փոլ Անտէրսըն որ վերջերս պտոյտ մը կատարած էր Դանիական Կ. Խաչի մասնաւոր խումբին հետ, կը յայտարարէ թէ թոքախտը համաճարակի հանգամանք ստացած է շատ մը եւրոպական երկիրներու մէջ: Իր տեղեկագրին համաձայն, ամէն օր հարիւր հոգի կը մեռնի կարգ մը երկիրներու մէջ: Առնուազն 130 հոգի կը մեռնին Լեհաստանի մէջ, աւելի քան 100 Եուկոսլաւիոյ մէջ: Ցետոյ կարգով կուգան Յունաստան, Աւստրիա, Գերմանիա, Չեխոսլովաքիա, Հունգարիա եւ Իտալիա:

Դանիացի բժիշկը այս դժբախտութիւնը կը վերագրէ պատերազմին, բնակարանի, սնունդի, հագուստ-կապուստի անբաւականութեան: Ինք մասնաւորապէս ծանր կը գտնէ Եուկոսլաւիոյ վիճակը: Աւելի քան 4000 հոգի կը վարակուին ամէն օր, մեծ մասով մանուկներ որոնք արագօրէն կը փոխանցեն հիւանդութիւնը: Այդ երկրին առողջապահական նախարարութիւնն ալ կը խոստովա—

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՏԱՐ ՓԱՌՔՈՎ ՀԱՅԵՐ

ՀԱՅ ՄԵԾ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏԸ

(ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

«Թեզեցիկ Նուպարը», ինչպէս սովորութիւն ունէին զինք կոչելու, աւելորդապաշտ էր: Ամէն օր իր բախտը կը փորձէր խաղաթղթերով:

Ոչ ոք այնքան լաւ է նկարագրած Նուպարը, որքան «Փէլ Մէլ Կազէթ»ի թղթակիցներէն մէկը, 1895ին.— «Եօթանասունըմէկը անցած, կեանքի յոգնութիւններով ծանրաբեռն, խոշոր աչքեր, ցցուն կարմիր երակներ այտերին վրայ, շատ քիչ մազ, մեծ մասամբ ճերմկած, անյարդար ճերմակ պեխեր, ուժեղ ծնօտ, փէսը ծուռ աջ ականջին վրայ եւ գլխուն համար շատ մեծ, բարձրահասակ եւ մեծոսկր, հագուածքն անփոյթ, շատ հին կէս կապուած կօշիկներ տան մէջ, քթին ակնոց կարդալու պահուն: Եթէ հետը երկար ատեն մնաք, իրեն հանդէպ կը զգաք խոր յարգանք մը, թէեւ երբեմն կրնայ ըլլալ, որ արհամարհանքի եւ կամ ժպիտի փոխուի ատիկա: Ուրախ կ'ըլլաք, որ քրիստոնեայ մըն է ցեղով եւ կրնաք գաղափարներու ազատ փոխանակութիւն ունենալ: Անտարակոյս, Արեւելքի ամէնէն մեծ դէմքն է թէ նկարագրով, թէ պարկեշտութեամբ, թէ իմացականութեամբ եւ նախաձեռնութեամբ: Տանը մէջ հանդարտ ու գրաւիչ է, բայց դիւրաւ կը բռնկի եւ յամառ է: Ձեզ կ'ահաբեկէ, եթէ տեսնէ որ տկար մենամարտող մըն էք, իսկ եթէ դիտնայ որ չէք վախնար, կը վիճի ձեզի հետ եւ կ'ըսէ բաներ, որ ճշմարտութեան երեւոյթ ունին եւ կամ կ'ուզէ որ դուք իբր ճշմարտութիւն ընդունիք: Եգիպտոսի մէջ ամէն մարդ կը վկայէ իր անկեղծ բարեկամութիւնն ու վեհանձնութիւնը: Նուպար շատ բաներու մէջ կատարեալ է,— քաղաքականութեան հնարքներու, իշխանութիւն վարելու, իր տէրերը համոզելու, համաձայնութիւններ կնքելու, եւ նոյն իսկ, արհամարհանքի եւ յարգանքի մէջ: Երբ խօսակցութեան ընթացքին ֆրանսերէնէ անգլիերէնի եւ անգլիերէնէ ֆրանսերէնի կը վազէ, հետաքրքրութեամբ մտիկ կ'ընէք Արեւելքցի Ուոլփոլին»: (Անգլիացի հռչակաւոր պետական մարդը՝ 1676—1745):

Նուպար լաւ հայր էր իր ընտանիքին ներս: հոգածու, զգայուն եւ սիրալիր իր կնոջ եւ զաւակներուն հանդէպ: Խորապէս ազդուած էր իր աղջկան՝ Զիպայի աչկածալից մահէն (Տիկին Տիգրան փաշա Ապրօ):

Շատ կը սիրէր ծխախոտը եւ սուրճը: Իր այցելու բարեկամները վարժուած էին իր բնաւորութեան:

— Mon cher, մի երթաք դեռ, կեցէք մէկ—մէկ սուրճ խմենք նորէն:

«Տէյլի Նիուզ» կը գրէ թէ «Նուպարէն աւելի բարի, աւելի սրամիտ, աւելի գրաւիչ հիւրընկալ մը երբեք չէ եղած: Ան ոչ միայն Արեւելքի պետական մարդոց լաւագոյնն էր, այլեւ նշանաւոր պիտի հանդիսանար, ուր որ ալ ըլլար»:

Արդարեւ, Նուպար Արեւելքի եւ Արեւմուտքի օղակն էր, ճիշդ իր տարաբախտ ցեղին պէս, ինկած փշաթելերու ցանցին մէջ:

ՊԵՐԼԻՆԻ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱ.— Հայ ժողովրդի քաղաքական դատի ճակատագրական օրերուն, երբ Հայաստանի ամէնէն հեռաւոր գաւառներէն սկսած մինչեւ Պոլիս, յոյսի եւ յոյզի տագնապալի վայրկեաններ կ'անցընէին, Նուպար փաշա, իբրեւ Հայ եւ քաղաքական հռչակաւոր անձնաւորութիւն մը, կատարե՞ց իր պարտականութիւնը Հայկ. Դատին հանդէպ:

Պեռլինի վեհաժողովի բացման օրերուն, 1878 Յուլիսի սկիզբները, ինչ վէճեր կային Խրիմեան Հայրիկի պատուիրակութեան եւ Նուպարի միջեւ:

Ներսէս պատրիարք, Ազգ. երեսփ. ժողովին մէջ, 1878 Յուլիս 21ին արտասանած իր պատմական եւ յուզումնալից ճառին մէջ, հայկական պահանջները կ'ամփոփէր հետեւեալ ձեւով.

— «Թէ ինչ ձեւով եւ ինչ բառերով ներկայացուցի Հայոց խնդիրն Եւրոպայի.— Հայոց վարչութիւն Հայաստանի մէջ առանց քաղաքական փառասիրութեան, զոր երբեք չենք ունեցած եւ չենք կրնար ունենալ մեր վեհափառ Սուլթանին հովանաւորութեանը եւ վեհապետական իշխանութեանը ներքեւ: Դուք, ազգային երեսփոխաններ, ըսէք, դուք որ բոլոր ազգին քուէովն ընտրուած՝ կը զգաք ի ձեր սիրտ բաբախել սիրտն ազգին, ըսէք, ազգին խնդիրը չէ՞ այն որ ներկայացուցի» (Գ. ԼԱԶԵԱՆ, «Հայաստան եւ Հայ Դատը ըստ դաշնագրերու», էջ 25, Գահիրէ):

«Հայոց վարչութիւն Հայաստանի մէջ» բացատրութիւնը համարուեցաւ իբրեւ լիակատար ներքին ինքնավարութիւն, եւ Անգլիան, յայտնի ու գաղտնի, ցցուեցաւ մեր պահանջներուն դէմ: Բոլորին ծանօթ է 61րդ յօդուածի ողբերգութիւնը եւ պետութեանց շնորհած «բարենորոգումները»:

Նուպար փաշա, որ այդ միջոցին Փարիզ կը գտնուէր, ըստ իր հայեցողութեան, պատրաստած էր համեստ ծրագիր մը հայկական նահանգներուն համար: Հազիւ երկու էջերէ կը բաղկանար, զոր Լոնտոնի «Նայնթին Սէնչըրի» հանդէսը հրատարակած էր 1878ի Սեպտեմբերի թիւին մէջ: Դժբախտաբար այդ ծրագիրը, իր մանրամասնութեամբ, ձեռքի տակ չունինք համգամանօրէն ներկայացնելու համար: Այդ ծրագրին մէջ Նուպար ոչ լայն առաջադրութիւններ կ'ընէր եւ ոչ ալ ներքին ինքնավարութեան մասին կը խօսէր, այլ կը պահանջէր հայկական նահանգներուն համար քրիստոնեայ ընդհանուր կառավարիչ մը, նշանակուած մեծ պետութեանց հաւանութեամբ, քանի մը Եւրոպացի դատաւորներ, տեղական ոստիկանութիւն եւրոպական սպաներու հրամանատարութեամբ:

Երբ այս ծրագիրը կը ներկայացնէ Պոլսոյ գերման դեսպան եւ իր բարեկամ իշխան Հոէնլօէի, այս վերջինը կարդալով կը բացականչէ.— «Ահա Արեւելեան խնդրին բանալին»:

Նոյն վերաբերումը Անգլիոյ դեսպան Լորտ Լայընսի կողմէ, որ կը խոստանայ ուժ տալ ամբողջ հոգիով եւ ղրկել իր կառավարութեան: Նուպար կը ներկայացնէ նաեւ վեհաժողովի Հայոց պատուիրակութեան եւ կը խնդրէ որ Ազգ. ժողովը իրեն պաշտօն տայ Պերլին երթալու եւ իր ծրագիրը անձամբ պաշտպանելու վեհաժողովին առջեւ: Ազգ. ժողովը կը գտնէ իր բաղձանքները անհամապատասխան եւ մերժողական պատասխան կուտայ:

Անշուշտ, ոչ ոք կրնար վճռապէս պնդել թէ Նուպարի ծրագիրը նոյնութեամբ պիտի ընդունուէր: Բայց որոշ էր, թէ հայկական ճակատին վրայ, եթէ կար մէկը, որ Պերլինի Վեհաժողովէն պիտի կրնար առաւելագոյնը փրցնել, ատիկա Նուպարն էր: Վեհաժողովի անդամներէն շատերը իր բարեկամներն ու պաշտօնակիցներն էին եւ մեծ համարում ունէին իր դիւանագիտական առաջնակարգ կարողութեանց վրայ:

Կսկիծ կար իր սրտին մէջ եւ յաճախ կրկնած է, իր ծերութեան օրերուն, հայ այցելուներու.

— «Ահ, 1878ին, 1878ին... ինչպէս Կ. Պոլսոյ պատրիարքն ու իր խորհրդականները չհասկցան զիս: Պերլինի վեհաժողովին համար իմ պատրաստած ծրագրովս, վստահ եմ, երջանիկ պիտի ըլլային Հայերը» (Լ. Զարթումեան (Բաշալեան), «Նոր Կեանք», թիւ 3, 1 Փետրուար 1899, Լոնտոն):

Իրազեկներ կը հաստատեն թէ «Քրիստոնեայ ընդհանուր կառավարչի» պահանջին տակ ծածկուած էր ինքը: Ատիկա մեծագոյն տուեալն էր հայկական նահանգները արագութեամբ բարենորոգելու.

— Քսան տարի: Ես գիտեմ ինչ ըրած կ'ըլլայի Հայաստանի մէջ, քսան տարուան ընթացքին, բացականչած է Նուպար:

Նուպար կը սիրէր հայ ժողովուրդը, Հայոց պատմութիւնը եւ հայկական մշակոյթը: Թէեւ խեցբեկ հայերէն մը կը խօսէր, ինչպէս իր զաւակը՝ Պօղոս Նուպար փաշա, բայց քաջ գիտէր իր ցեղին պատմութիւնը: Գրած է «Շար հին եւ նոր հայ պատմագիրներու» երկու հատոր աշխատութիւնը եւ հրատարակած 1868ին, Փարիզ(*): Ըստ իրազեկներու, գրած է նաեւ իր յիշատակները Մէհմէտ Ալիէն մինչեւ 1888, առանց հրատարակութեան տալու:

1895ին քաշուած էր Փարիզ: Համիտեան ջարդերը սկսած էին: Հեռագիրները ամէն օր տխուր լուրեր կը հաղորդէին: Ֆրանսայի մէջ Ժորէսի, Քլէմանսոյի, Փրէսանսէի եւ Տընի Քոչէնի գլխաւորութեամբ հայանպաստ շարժում մը սկսած էր: Հայ ժողովուրդի աչքերը ուղղուած էին Նուպարի: Երբ զուժկան տեղեկագիրները կը կարդար, գոյնը կը նետէր, աչքերը կը լեցուէին եւ կը փղձկէր:

— Ալ կը բաւէ, ալ կը բաւէ...

Յետոյ, քաղաքագէտը կ'արթննար իր մէջ եւ կը պարզէր իր տեսակէտները դէպքերուն առթիւ:

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակից Էտուարտ Տայսէ, մէջ կը բերէ Նուպարի հետեւեալ խօսքերը.—

— «Ձեռքէս եկածը կ'ընեմ եւրոպական համակրանքը շարժելու ի նպաստ Հայաստանի: Իբր Հայ իմպարտականութիւնն է այսպէս ընել, եւմանաւանդ, գիտեմ որ հայրենակիցներուս աչքերը յառուած են ինծի: Բայց կ'աշխատիմ առանց յաջողութեան յոյս ունենալու: Իմ ուղիղ դատողութիւնս ինծի կ'ըսէ թէ, եւրոպական ոչ մէկ պետութիւն չահ ունի պատերազմ յայտարարելու Հայերուն համար: Այդ, եթէ թրքական վայրագութեանց դէմ եղած բողոքներուն, չի յաջորդեր պատերազմը, բողոքները կը մնան ապարդիւն: Ցաւալի իրողութիւնը այս է»:

Հապա 1915ի եղեռնը, որ մեր սքանչելի ժողովուրդն ու բնաշխարհը մատնեց աւերակի...

Նուպար չտեսաւ այդ օրերը:

Մեծ ծերունին շիջաւ Փարիզի Պուասիէր փողոցի իր սեփական տան մէջ, 1899 Յունուար 14ին:

Ամբողջ միջազգային մամուլը, յիսուն տարի առաջ, ներբողալից տողերով դրուատեց իր գործը որակելով զայն Արեւելքի Քավուրը, Պիսմարքը եւ Ուոլփոլը: Թերեւս ճիշդ են նմանութիւններն ու անհատական կարողութիւնները, բայց որքան հեռու ձգուած աւանդները: Քավուր իր ետեւէն Իտալիա մը ձգեց, Պիսմարք՝ Միացեալ Գերմանիա մը, Ուոլփոլ՝ Անգլիա մը, իսկ Նուպար՝ Եգիպտոս մը ... փոխանակ Հայաստանի:

Բռնաւէր եւ հողմավար թռչունի պէս Հայը ինկած է ամէն տեղ, Ռուսաստան, Պարսկաստան, Թուրքիա եւ Եգիպտոս, օտարներուն ձգելով իր մտքին ստեղծագործութիւնները:

Ալժէ

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(*) Դժբախտաբար ձեռքի տակ չունինք այդ հատորները Նուպարի պատմական ըմբռնումը գըտնահատելու համար::

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՔԱՐԹԻԷ ԼԱԹԷՆ

(ՎԵՐԱԿՈՉՈՒՄ ՔԱՌՈՐԴ ԴԱՐՈՒ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԻ)

Սորպոնի անունը ուրիշ սիրելի բան մը ունի իր մէջ, հայ մշակոյթին հետ սերտօրէն կապուած, պատմա—ազգագրական մեծ նշանակութեամբ: Հսկայ ամփիթատրոնին ամպիոնէն արձագանգած է աշխարհի 4 ծագերուն ֆրանսացի գրագէտներու հոյլին բողոքն ու ցասումը ընդդէմ Մոնկոլեան հայաջինջ նախճիրներուն: Հոն է որ տօնուած են Ահարոնեանի, Զօպանեանի, Կիլիկիոյ Հայրապետին եւ Արտաւազդ արք.ի յոբելեանները, Հ. Մ. Ը. Մ.ի քսանամեակը, Ս. Գրքի թարգմանութեան 1500ամեակը, հայկ. մշակոյթին նուիրուած փառատօները եւն: Մեր տարագիր ժողովուրդն իր կարգին առաւել հանդիսաւորութեամբ ոգեկոչած է իր մեծ զաւակներուն՝ Վ. Հիւկոյի, Անաթօլ Ֆրանսի եւ Վերլենի յիշատակը:

Ռիշըլեօ ամփիթատրոնը նոյնպէս ծառայած է Հայկ. երգի, բանաստեղծութեան եւ պատմութեան պանծացումին: Թիւրկօն առաւելապէս սիրելի է մեզի՝ Հայերուս, Փրոֆ. Եօրկայի անունին կապուած թանկագին յիշատակներով: Ուր է կրուսէ իր հերթին այնտեղ փառաբանած է Մեծն Տիգրանի ռազմական հանճարը: Ռումանիոյ երբեմնի վարչապետը գրեթէ ամէն տարի կուգար իր խօսքն ըսել հայ ժողովուրդի մասին, զոր իր արիւնէն կը համարէր բնազդական ներհայեցողութեամբ: Հիմա չկայ ան այլեւս, Քոտրիանուի բարբարոս «երկաթեայ պահակ»ներէն սպաննուած ըլլալով դաւադրութեամբ, բայց դեռ աչքիս առջեւն է իր չէկու պատկառելի մօրուքը, պարթեւ հասակը եւ ազնուական երեւոյթը: Կը խօսէր ցած, մերթ ողբերգ, գլխի անուշ ձայնով մը, յաճախ վանկերը անջատելով: Պատերազմէն առաջ կը յիշեմ օր մը կը վերլուծէր Սուրիոյ, Ասորեստանի եւ Փիւնիկէի փոխադարձ յարաբերութիւնները: Ընկերներուս հետ կը սպասէի, ինչ մեղքս պահեմ, տեսակ մը անձկութեամբ, որ քիչ մըն ալ խօսի մեր մասին: Երբ կարգը առոր եկաւ, կարծես աներեւոյթ ոգիէ մը յափշտակուած պաշտելի ու ասուցչապետը բացականչեց.

— Ինչ կը վերաբերի Հայերուն, օհ, անոնք սկիզբի օրերէն արդէն արուեստի, մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան մարզերուն մէջ ամենաբարձր մակարդակին հասած էին»:

Տպաւորութիւնը աննկարագրելի էր. ծաղրանկարիչներ թողուցին մատիտնին ու ծափ զարկին, մենք առաւել եւս խանդավառօրէն ծափահարեցինք ...

Վերադառնանք Ս. Միշէլի պողոտան, պահ մը կանգ առնենք տ'Արքուրի սրճարանին առջեւ, ընդհ. բռնկումէն աղէն պատմութեան անցած այլեւս: Հոս ամէն մարդու գործ չէր հանգստանալ, «մի քիչ փող» էր հարկաւոր: Բայց եւ այնպէս, երբեմն այնտեղ կը հաւաքուէին նոյնիսկ անկուտիները, որոնց մէջ նկատելի թիւ մը կը կազմէին ընկեր փանջուններ: Պիտի չփորձուէի անունները թուել: Անոնք շատ պիտի վշտանային, եթէ հիմա լսէին իրենց գաղափարներու արձագանգը, որ կ'արտահոսէր պատահական դրացիի մը յիշողութենէն:

(4)

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Ափ մը Հայեր ալ հոս

ՔԱԶԱՊԼԱՆՔԱ (Մարոք), 30 Յունուար (Յառաջ).— Երկար սպասումներէ ետք, վերջապէս Մարսէյլէն քաղաքս հասաւ Մեսրոպ քհնյ. Աւետեան եւ կիրակի՝ 23 Յունուար, պատարագ մատոյց յունական եկեղեցւոյ մէջ, սպասարկութեամբ Տիկին Լ. Պալթաեանի, Պ. Պ. Վ. Մարգարեանի, Ս. Շաքարեանի, Վահան Փափազեանի եւ ուրիշ խանդավառ երիտասարդներու որոնք այդ օրը, կարծես ազգային տօն մը կատարեցին: Հաղորդուողներ էին գրեթէ բոլորը:

Չեմ կարծեր որ բախտաւոր Հայեր աւելի ջերմեռանդ աղօթած ըլլային ուրիշ տեղեր: Այս աղօթքը կարմիր ջարդէն փրկուելու խնդրանք մը չէր, այլ աղերս մը զիրենք Հայ պահելու: Կը զգային Հայ ըլլալու եւ մնալու նշանակութիւնը, տեսեր էին ուրիշներու կեանքը, ապրեր էին անոր մօտ եւ երբեմն ալ մէջը: Ու այս փոքր գաղութը հպարտօրէն կեցաւ Յունուար 23ի կիրակի օրը յունական եկեղեցիին մէջ, համրեց իր թիւը եւ փառք տուաւ Աստուծոյ:

Շատ անգամներ լսեր ու երգեր էի «Տէր ողորմեա»ն, իր բոլոր փոփոխակներով եւ մեներգով, բայց չէի զգացած այն ինչ որ զգացի այս յունական եկեղեցւոյն մէջ հաւաքուած հայրենակիցներուս ներկայութեան: Սխալած չե՞ն պապերս, այսպիսի աղերս մը գրելով եւ դաշնաւորելով: Լալահառաչ պաղատանք մըն է աւելի քան աղերս մը որ կը կոտրէ կամքը, կը ջլատէ խոյանքը եւ մեզ վերի կը դարձնէ՝ դուրսէն, միշտ դուրսէն գալիք օգնութեան:

Կիրակի՝ ճաշէն վերջ թէյասեղան մը պատրաստուած էր Մաժէսթիք օթէլին մէջ: Նախ գաղութին ազգ. մարմինը կատարեց իր տարեկան ընդհ. ժողովը, նախագահութեամբ քահանային եւ ատենապետութեամբ Պ. Ժան Միրանի որ եռանդով եւ գիտակցութեամբ կ'առաջնորդէ այս փոքր գաղութը, հակառակ իր զբաղումներուն եւ զանազան դժուարութիւններու: Ընտրութիւն եղաւ նոր վարչութեան եւ այս անգամ Տիկին Փաթրիմօնիէօ (Նախկին Օր. Էմէրեան, Փարիզէն) որ նախագահն է նաեւ Ֆրանս. Կ. Խաչին, ընդունեց պատուակալ նախագահութիւնը, ինչ որ քաջալերական էր բոլորին համար: Պ. Պ. Միրան Ժան, Յ. Արթինեան, Պերճ Վարժապետեան, Շաքարեան, Գարապէյլիքեան, Սիւրմէնեան եւ Տիկիններ Պալթաեան եւ Մելիքով ստացած էին առաւելագոյն քուէները նոր վարչութեան:

Թէյասեղանը անցաւ մտերմիկ մթնոլորտի մը մէջ ուր ընթացքին ազգային երգեր երգեցին տիկիններ Պալթաեան եւ Ռօժէ: Երիտասարդներ, փոքր ու մեծ, հաւաքուած էին հոն վայելելու հայկական երեկոյթը եւ ես վստահ եմ որ մեկնեցան հարցնելով իրենց ծնողքին թէ ե՞րբ կրկին նման հաւաքոյթ մը կրնային ունենալ:

Յաջորդ շաբթուան ընթացքին քահանան մկրտութիւններ կատարեց Տօքթ. Թուրեանի պզտիկներուն՝ Ժանինին եւ Փիէրրոյին: Պիտի մկրտէ նաեւ Պ. Յակոբ Պալթաեանի երեք փոքրիկները՝ Լիւսին եւ Պօղոսը: Ժօրժ Գարապիլիկեանի, Եդուարդն ու Սարգիսը, Ազատ Սիւրմէնեանի՝ Արշակն ու Վահրամը եւ Ս. Եսայեանի՝ Եսթերը, Աղաւնին եւ Վէրժինը: Այսօր, շաբաթ կատարեց մկրտութիւնը յունական եկեղեցւոյ մէջ՝ Պ. Ճիվանի աղջկան Մարգրիտին: Այս հեռակայ ափերուն վրայ գտնուող Հայը մանաւոր եւ գուրգուրալի վերաբերում մը ցոյց կուտայ Մկրտութեան խորհուրդին եւ ամուսնութիւն մը կատարելու չափ կը մեծարէ այդ օրը: Այսպէս, բոլոր ծնողները պատրաստուած են հիւրասիրելու ներկաները իրենց առաւելագոյն զոհողութեամբ եւ նուիրումով: Յոյսի շրջան մըն է որ կը սկսի այդ օրը իրենց համար որ կը տեւէ մինչեւ ամուսնութեան օրը իրենց զաւկին՝ երբ նոր մկրտութեանց հեռանկարը զիրենք խանդավառէ կամ վհատեցնէ:

Հոգեւոր հովիւը պտտեցաւ բոլորին տուները, օրհնեց աղն ու հացը, ջուրն ու օդը, այցելեց դերեզմանները եւ մխիթարեց բոլորը:

Այս փոքր գաղութին մաս կը կազմեն նաեւ Ֆրանսացիներուն հետ ամուսնացած սակաւաթիւ Հայուհիներ որոնք առիթը չեն փախցներ ըլլալու Հայերու հետ, գէթ քանի մը ժամ: Այդ պահերուն անոնց դէմքերը կը մատնեն անձկութիւն եւ կարօտ, աչքերը կ'ալեկոծեն ու եկեղեցւոյ մէջ ողջոյնի պահուն՝ հոգիներու հետ կը հեկեկան:

ԱՆՑՈՐԴ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԻ ՄԸ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Երիտասարդ ջութակահար Պ. Լեւոն Ղեւոնդեանի առաջին նուագահանդէսը տեղի ունեցաւ Յունուար 22ին, Պոմոնի դպրոց սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէին եւ ղեկավարութեամբ երաժշտագէտ Պ. Յակոբ Քիւրքճեանի: Իր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էր բոլորիս ծանօթ երգչուհի Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեան:

Ինչպէս մեր բոլոր ձեռնարկները, այս նուագահանդէսը եւս ունեցաւ մեծ յաջողութիւն: Ժամանակէն առաջ սրահը լեցուած էր ընտրեալ բազմութեամբ մը: Նուագահանդէսը ձգեց խոր տպաւորութիւն:

Յայտագիրը, որ ճոխ էր եւ այլազան, կ'ապացուցանէր Լ. Ղեւոնդեանի ճաշակը եւ արուեստը:

Ըստ իր ուսուցչին Պ. Քիւրքճեանի, Ղեւոնդեան իր առջեւ ունի տակաւին Լիսէ Միւզիքալի «սոլիստ» կարգերը, բայց արդէն երեւան բերաւ իր յատկութիւնները: Հարիւրաւոր ունկնդիրներ երկիւղածութեամբ կը հետեւէին «Կռունկ»ի կամ «Հով արէք»ի եւեւէջներուն: Նուագուած կամ երգուած բոլոր կտորներուն դաշնամուրի բաժինը ճարտարութեամբ տարաւ Օր. Անէթ Ժիլլիէն, Պ. Քիւրքճեանի աշակերտուհիներէն, որ առանձին ալ նուագեց Լիսթի «Նափոլի»ն եւ Ա. Խաչատուրեանի «Թօքաթա»ն:

Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեանի հայերէն երգերը ընդունուեցան խանդավառ ծափերով, ինչպէս միշտ: Օրիորդը վերջացուց Ֆրանսերէն օփերայի երգով մը: «Զաւարեան» ենթակոմիտէն ծաղկեփունջ մը նուիրեց ջերմ ծափերու մէջ: Ընկեր Յ. Նիկողոսեան՝ նուագահանդէսը փակեց շնորհակալութեան խօսքերով:

★ Նոյնքան տաք մթնոլորտի մը մէջ տեղի ունեցաւ ի պատիւ մեր արուեստագէտներու «Զաւարեան» ենթակոմիտէի կողմէ սարքուած դինեձօնը, սեղանապետութեամբ Պ. Լեւոն Պաքրճեանի: Տեղի ունեցան երգեր, արտասանութիւններ եւն.: Բենիկ Միլտոնեան եւ ընկերուհի Քիպրիթճեան խրախուսեցին արուեստագէտները, որպէսզի հաւատարմօրէն ծառայեն հայկական մշակոյթին, զուգընթաց Հ. Յ. Դաշնակցութեան քաղաքական աշխատանքին, փրկելու համար ՆորՍերունդը այլասերման վտանգէն: Այս առթիւ անգամ մը եւս փայլեցաւ Օր. Արմենուհի Սէրէնկիւլեան իր այնքան գեղեցիկ երգերով եւ արտասանութիւններով: Խօսեցան նաեւ ընկերներ Թէլեան, Տէրտէրեան, երգեցին ընկերներ Ս. Պօղոսեան, Լեւոն Ժամկոչեան, Տիկին Սոնիա Աշրաֆեան եւ ուրիշներ ստեղծելով մեծ խանդավառութիւն: Ընկեր Վաղարշակ Տէր Վարդանեան յանուն «Զաւարեան»ի շնորհակալութիւն յայտնեց բոլորին, պարզելով Դաշնակցութեան դերը: Վերջին խօսողներն եղան Պ. Յակոբ Քիւրքճեան, Լեւոն Ղեւոնդեան եւ Օր. Ծովինար, յայտնելով իրենց պատրաստակամութիւնը ծառայելու այս ժողովուրդին:

Յովհ. Տէօքմէճեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Յունուար 22ին, Վալանսի Հայ Մարզականին, (U.S. A.) Ա. խումբին Promotion d'Honneur ախոյեանական Match Retour 6րդը տեղի ունեցաւ Montélimarի Promotion խումբին դէմ, իրենց դաշտին վրայ: Այս մրցումն ալ անցաւ հաւասար: Այսպիսի բարձր խումբերու խաղարկութեանց թէքնիքը ընդհանրապէս շատ ուժեղ կ'ըլլայ, թէեւ արագութիւնը եւ խաղացողներուն մըկաններուն լաւ խնամքն ալ ճակատագրական նշանակութիւն ունին: Ուրեմն հարկ է խուսափիլ ալքոլի եւ ծխելու մոլութիւններէն: Լաւ սընունդն ալ անհրաժեշտ է անշուշտ: Մեր տղաքը բոլորն ալ գործաւորներ են, չարքաշ եւ տոկուն, որոնք հիացում կը պատճառեն միջին Ֆրանսայի մարզական շրջանակներուն:

29 Յունուարին մեր պահեստի խումբին 1ère Série ախոյեանական մրցումը տեղի ունեցաւ մեր դաշտին վրայ, լեռնային Lamastreի դէմ: Խաղը վերջացաւ 1—1: Նշանակէտը շահեցաւ Սիմոնեան:

Հիւսիսային պաղ հովը մինչեւ վերջ մեծապէս նեղեց երկու կողմերն ալ: Այս մրցումին, համաձայն օտարներու գնահատման, մեր բերդապահը Ռոմանօն, փայլեցաւ իբրեւ «Roi du Terrain»: Նոյն օրը, մեր պատանիներու խումբը, նոյնպէս ախոյեանական, խաղաց St. Donatի դէմ, իրենց դաշտին վրայ: Մերոնք շահեցան 5—2: «Փուլ»ին յաւագոյն ուժերէն էր հակառակորդը: Առաջին կիսախաղին St. Donatն խիստ յարձակողականով մը ուզեց ամլութեան դատապարտել մեր տղոց ճիգերը, նոյնքան զօրաւոր էր դաշտը եզերող տեղացիներուն աղմուկը: Սակայն մերինները այդպիսի սպառնական ցոյցերուն շատ վարժ են:

Մեր պատանիներն ալ իրենց կարգին անցան, յարձակողականի: Առաջին կիսախաղին մերոնք, շահեցան 3 նշանակէտ 0ի դէմ: Նշանակողներն էին Մինասեան, Քէշիշեան եւ Սարոյեան, երեքն ալ «կրտսեր»ներէն: Բ. կիսախաղին դարձեալ կատաղի բախում, հակառակորդը կը շահի երկու նշանակէտ: Մեր բերդապահին սառած ձեռքերէն գնդակը սահած էր բերդէն ներս: Հակառակորդը ճիգ կ'ընէր հաւասարելու, բայց Սարոյեան (Թիւ 2) երկու անվիճելի նշանակէտ եւս կ'արձանագրէ եւ խաղը կը վերջանար մեր յաղթութեամբ 5—1:

Ուրեմն այժմէն «փուլ»ին Ֆինալիստը կը համարուինք: Մեր առաջինն ալ նոյն օրը մրցեցաւ St. Marcelinի դէմ իրենց դաշտին վրայ, ախոյեանական, Coupe des Lyonnais: Խաղը դարձեալ շահեցանք 1—0: Այս մրցումը երրորդն էր: Նշանակէտը շահողն էր մեր Ոսկին:

6 Փետրուարին մեր դաշտին վրայ Promotion Լիոնէզի ամենավճռական ախոյեանական մրցումը տեղի պիտի ունենայ Gapի դէմ, մեր առաջին խումբը: Ouverture de Rideau կրտսերները:

Թղթակից

« ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (87)

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ ԺԷ.

ՍՏԵՓԱՆԷ ԵՒ ՄԼԵՀ

— Օրիորդը, օրիորդը պոռացին երկու կողմէն եւ լռութիւն մը տիրեց. քարի եւ նետի կարկուտը դադրեցաւ. Մարգրիտ երեւցաւ գլուխը բաց, անպատսպար, վազելով գնաց եւ ինքը հօր ձեռքէն բռնած իբրեւ վահան զինքը ծածկելով զօրքերն ալ ետեւէն՝ բերաւ մտցուց Միջնաբերդը եւ դռները գոցուեցան:

Ժամանակն էր վասնզի միւս դռնէն Թորոսի զօրքերը գունդագունդ ներս կը խուժէին եւ քաղաքացիներուն հետ եղբայրաբար կը գրկուէին, եւ Միջնաբերդին վրայէն տեսնողներու յայտնի էր որ եթէ Մարգրիտ քանի մը վայրկեան ալ ուշանար՝ հայրը ողջ կամ մեռած թշնամիներուն ձեռքն ինկած էր:

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Այս առաքինութեան յաղթանակէն վերջը, ուր անզէն աղջկան մը երեւոյթը զինաթափ ըրաւ պատերազմող ձեռքերը եւ իր հայրը կորուստէ ազատեց:

Սմբատ փոխուեցաւ բոլորովին: Իր խոհանոցին մէջ նստած ոչ կը խօսէր՝ ոչ կ'ուտէր՝ ոչ կը խմէր. Տիկինը եւ սրբազանը մէկ քանի անգամ ջանացին իր յամառ եւ անտարբեր լռութիւնը ընդմիջել, բայց ճար չեղաւ, ուստի օրիորդին դիմեցին, որ հօրը հետ խօսի, բայց ի՞նչ խօսէր, այն չէին կրնար որոշել:

Իսկ թշնամին քաղաքին ամէն կողմին տիրելէն վերջ, պատրաստութիւններ կը տեսնէր՝ հողապատնէշներ կը շինէր ճամբաներ՝ տուներ հաղորդակցութեան միջոցներ կ'ապահովէր, բերդականներուն ձգողական զէնքերէն պաշտպանուելու համար, ինչ որ պէտք էր կ'ընէր եւ կը զարմանար թէ անոնք կեանքի նշան ամենեւին չէին տար:

Եւ իրօք, իշխանին այն վիճակը ամէնը լքեց, պատճառը ոչ ոք չէր հասկնար, վարձկան զօրականները սկսած էին քրթմնջել, եւ վերը արդէն տիկին, նամանաւանդ սրբազանը, իշխանին խելքին վրայ ցնորք մը նշմարելով լռութենէն, սկսած էին դաւադիր ըլլալ՝ կերպով մը տղան Բակուրա տեղը նստեցնել խորհելով, երբ նա որ մինչեւ այն օրը վտանգ մը տեսած չունէր, եւ իր հաճոյքներէն ու զուարճութիւններէն զատ բան մը չէր երեւակայէր՝ այս Միջնաբերդին մէջ բանտարկուած վիճակէն ազատելէ ուրիշ բան չէր մտածեր, ուստի իր այս թեթեւութիւնն ալ աւելի խայծ մըն էր տիկին մօրը, տղուն անունով կառավարել:

Երբ Մարտիրոս այս վիճակը տեսաւ եւ գուշակեց, երբ կիսակտուր բառեր ամէն բան յայտնեցին եւ երեւակայեց թէ չարեաց չարագոյն վիճակ մը պիտի ծագի. որոշեց հօրը մօտենալ եւ իր պայծառութեամբ քովը նստելով սկսաւ հարցումներ ընել. թէ ինչո՞ւ տխուր էր, թէ ինչո՞ւ չէր խօսեր, թէ ինչո՞ւ չէր ուտեր խմեր... եւ առանց ձանձրացնելու այնչափ անուշ եւ այնչափ երկար խօսեցաւ եւ կրկնեց հարցումները, որ Սմբատ սկսաւ փոխուիլ, իր դէմքին սեւեռող նայուածքն ու խլութիւնը անհետացաւ, սկսաւ իր աղջկան խօսքերու ուշադրութիւն ընել յայտնել, եւ վերջապէս իբրեւ քունէ մը ցնցուելով եւ արթննալով, պատասխանեց.

— Դու, Մարգրիտ, դու չէի՞ր որ ըսիր թէ քաղաքացիները պիտի ապստամբէին:

ՄԵՐԵՆՑ

նի թէ Թոքախտը հիւսիսէն հարաւ կը տարածուի եւ արդէն հասած է մայրաքաղաքին շրջակաները :

Տանըմարքայի Կ. Խաչը պիտի փորձէ խնամել 100.000 մանուկներ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ, Պ. Անտոէ Մառի, վճռապէս կը հերքէ զօր. տը Կոլի թերթին այն մեղադրանքը թէ կ'օգտագործէ իր դիրքը, արդարացնելու համար «Ատլանտեանի պարիսպ»ին շինութեան առթիւ ամբաստանուած Ֆրանսացինե–րը: Նախարարը լուսաբանութիւններ տուաւ Ազգ. Ժողովին առջեւ:

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ պաշտօնեաներուն գործադուլը Եչ. օր ալ տեւեց ամբողջ Փարիզի մէջ, 80 % համեմատութեամբ: Արիւն տուողներն ալ միացած են շարժումին: Նոյն սպառնալիքը՝ յուղարկաւորութեանց կազմակերպիչներուն կողմէ : Վարչապետը միջամտեց:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ Նախարարութեան ընդհ. քարտուղար նշանակուեցաւ Պ. Ալեքսանտր Փառոտի, յաջորդելով Պ. Շովէլի, որ Ֆրանսայի մնայուն պատուիրակը պիտի ըլլայ ՄԱԿին մէջ:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ Հայրապետին՝ կարդինալ Մինծէնթիի դատավարութիւնը սկսաւ հինգշաբթի, ժողովրդական ատեանի մը առջեւ :

ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ միշտ կը զբաղեցնէ Զօրս Մեծերը: Մինչ Անգլեւսաքսոնները հաշուեցումներ կ'ուղղեն Խ. Միութեան, 200.000էն մինչեւ երկու միլիոն գերիներու մասին, այս վերջինը անորոշ պատասխաններ կուտայ, խոստանալով 30 հազար գերման գերինել արձակել մօտերս: Միւս կողմէ կ'ամբաստանէ Անգլիան թէ 200.000 գերման գերիներ պահած է եւ նոյնիսկ թոյլ տուած է որ արաբական պետութիւններ զինուորագրեն զանոնք, Իսրայէլի դէմ կռուելու համար: Լոնտոն անմիջապէս հերքեց այս մեղադրանքը:

ԻՏԱԼԻՈՅ «Յուլիոս Կեսար» մեծ զրահաւորը, որ շինուած է արդիական դրութեամբ եւ ունի 23.600 թոն տարողութիւն, Ալպանիոյ ջուրերը ղրկուեցաւ, Խ. Միութեան յանձնուելու համար, համաձայն հաշտութեան դաշնագրին: Շաբաթներէ ի վեր կը սպասէր իտալական նաւահանգստի մը մէջ, իբրեւ հետեւանք բողոքի ցոյցերու:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ անգլեւամերիկեան իշխանութիւնները որոշեցին չփոխել իրենց տնտեսական քաղաքականութիւնը, հակառակ անգլիացի գործարանատէրներու բողոքներուն (գանգատ գեր–ման մրցակցութեան դէմ): Միայն սահմանափակում պիտի ըլլայ այն արտադրութեանց վրայ որոնք կապ ունին ապահովութեան հետ: Ուրեմն կարելի եղածին չափ զարկ պիտի տրուի գերմանական արտածումներուն, յառաջիկայ չորս տարիներու ընթացքին:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ արեւմտեան պետութեանց տնտեսական վերջին համաձայնութեան առթիւ, Եուկոսլաւիոյ արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ գիմում պիտի չընեն մասնակցելու համար, մինչեւ որ չդադրի պայքարը Թիթոյի դէմ :

ՍՊԱՆԻՈՅ հանդէպ աւելի հաշտարար դիրք մը բռնելու կը պատրաստուի Անգլիոյ աշխատաւորական կառավարութիւնը: Պիտի առաջարկէ վերահաստատել դեսպանութիւնները, որոնք ետ կանչուած էին երկու տարի առաջ:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ խորհրդային շրջանին զինուորական իշխանութիւնը անխնայ կ'արձակէ մեծ հաստատութեանց ոչ–համայնավար պաշտօնեաները : Նրապեկներ դիտել կուտան թէ 30 %ը արձակուած պիտի ըլլայ, եթէ այսպէս շարունակուի: Աւստրիացի բանուորներու թիւն է 30.000, բայց Ռուսերը յաւելապէս կը մարզեն 11.000 բանուորներ :

ՎԱՐՁԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ օրէնքը Եչ. օր նորէն քննուեցաւ Ազգ. Ժողովին մէջ: Բուռն վիճաբանութիւններէ վերջը, շարունակութիւնը ուրիշ օրուան մը յետաձգուեցաւ:

ՓՈՂՈՑՆԵՐՈՒ երկաթ գամերու մէջէն անցնելու համար, ոստիկանները ազդարարութիւններ կ'ուղղեն, 20 ֆրանք տուգանքի դատապարտելով անսաստողները: Փետրուար 15էն սկսեալ տուգանքը պիտի բարձրանայ 200 ֆրանքի :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ ՊԵԼԺԻՈՅ ՄԷՋ

Ծանօթ դերասաններ Տիկին Ս. ՆՇԱՆԵԱՆ, ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ եւ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ, մասնակցութեամբ Պրիւքսէլի լաւագոյն ուժերու, 13 Փետրուար կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Cours d'Angleterreի շքեղ թատրոնին մէջ 157 rue de Laeken, Bruxelles: Ա. անգամ ըլլալով կը ներկայացնէ ՍՈՓՈԿԼԷՍի

ԵԴԻՊՈՍ ԱՐՔԱՅ

Հռչակաւոր տրամը, 6 արար: Պատմական ճոխ հագուստներով եւ տէքօրներով: Թարգմ. եւ բեմադրութիւն ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆի:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն մանաւոր յայտագրով: Պելժահայ կազմակերպութիւններէ կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը :

Հ. Յ. Դ. ՏՈՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Բացումը պիտի կատարուի այս շաբաթ իրիկուն, 5 փետրուար :

Ներկայ պիտի ըլլայ ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հ. Յ. Դ. ԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ, ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ, ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ, Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԵՒ ՅՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ:

ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ, ԺԱՄԸ 3ԻՆ ՆՈՅՆ հանդէսը կը կրկնուի ՀԱՄԱԿԻՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին եւ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ.. Նոր Սերունդի Շրջ վարչութեան, թէյասեղան:

Ի պատիւ ընկեր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆի

Փետրուար 7ին, երկուշաբթի իրիկուն, Դաշնակցութեան Տան մէջ: 26 rue des Convalescents: Պիտի ներկայացուի Մարսէյլի Նոր Սերունդի 1948ի Ողիմպիականի շարժանկարը : Կը հրաւիրուին շրջանի ընկեր – ընկերուհիները :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27ԻՆ

ՅՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ, ՕԹԷԼ ՔՈՆԹԻՆԱՆ–ԹԱԼԻ շքեղ պահին մէջ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղը ընկերուհի Արուսեակ Տօնիկեանի եւ ընկեր Տարօն Նուրիճանեանի նշանախօսութեան առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Նուրիճանեանէ, Պ. Առաքել Թաթուլեանէ եւ Պ. Մկրտիչեանէ հազարական ֆրանք:

★ Յր. Կ. Խաչի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հազար ֆր. Տէր եւ Տիկին Վահագն Յակոբեանէ իրենց մօր՝ Այրի Տիկին Վերժին Աւետիսեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

★ Յր. Կ. Խաչի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհիներէ սիւֆէի համար հետեւեալ նուէրները.— Ընկեր. Զրուանդեան, Տիկին Շիրինեան, Տիկին Աբգարեան, ընկեր Գավէզեան, ընկեր Սդուտեան, Տիկին Գարաօկլանեան խմորեղէններ, Տիկին Մալխասեան, Տիկին Նորիկեան, Պասմաճեան հազարական ֆրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Քէպապճեան ընտանիքը եւ բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամ, նամակով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօրաքրոջ եւ հօրաքրոջ ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԹՈՒԽՄԱՆԵԱՆի մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Յր. Կ. Խաչի Պ. Օտոյի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տիկին Ս. Գաբրիէլեանի եւ իր պարագաներուն Պ. Գ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ դառնաղէտ մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 3000 ֆրանք կը նուիրէ իր փոքրիկներուն:

★ Մասնաճիւղը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Պ. Օտոյի պատուարժան թաղեցիներուն որոնք առատաձեռնութեամբ մասնակցեցան Ծնունդի առթիւ իր բացած հանգանակութեան, որմէ գոյացաւ 12.185 ֆրանք :

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ»Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19ԻՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

HOTEL GEORGES V.ի գեղեցիկ սրահներուն մէջ

Կազմակերպուած Կիլիկեան Հայր. Միութեան կողմէ: ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ, ԸՆՏԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ եւ ՍԻՐՈՒՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ:

ՄԱՐՏ 19ԻՆ Հայկական Institutի NUIT DE LA VOILETTEը Escorialի սրահներուն մէջ :

ՑՈՒՑԱՏԽՏԲ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ «Եգիպտացի» կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին à l'Eclair սրճարանը, 6 Ave. d'Italie, Փարիզ (13), métro Place d'Italie:

ՎԱԼԱՆՍ.— Կապոյտ Խաչի անդամուհիներու ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 3ին, «Ա. Ահարոնեան» ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտադիր ներկայութիւն :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԻՍՍԻԻ Յ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները այս կիրակի ժամը 3ին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ պիտի ըլլայ Տիկին Տ. Սէրէնկիւլեան, Շրջ. վարչութեան կողմէ :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ Ի ՊԱՏԻՒ ԴԱՍԱԽՕՍՆԵՐՈՒ

եւ ծնողներու, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՐԻԶԻ մասնաճիւղին կողմէ, կիրակի 6 Փետրուար, ժամը 3—8 Sociétés Savantesի յարակից սրահին մէջ, 6 rue Danton, métro Odéon:

ԳՆԴԱԽԱՂԻ ՄՐՑՈՒՄ

Փետրուար 6ի առտուն ժամը 10ին Stade Olierի մէջ (11 rue d'Arcueil, La Vache Noire)

Բարեկամական մրցում Հայ Մարզական Միութեան (U. S. A.) Ա. խումբին եւ Stade de Vanvesի հետ :

★ Կէս օրէ վերջ ժամը 3ին U. S. A. — S. O. Versaillesի դէմ, Stade Petit Boisի մէջ: Rue Bernard Jussieu: Հաղորդակցութեան միջոց.— Gare St. Lazareէն ելեկտրական կառախումբ, իջնել Montreul Versailles:

ԽՆՋՈՅՔ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Իսի լէ Մուլինոյի Հ. Յ. Դ. «Խանասոր» խումբի հանդէսը այս կիրակի, Bellevue սրահին մէջ, 45 rue de la Défense, Issy: métro Mairie d'Issy et autobus 190barré իջնել Gare d'Issy:

ՀԱՅ ՍՊԱՍՈՒՀԻ ՄԸ

Կ'ուզուի: Դիմել 26 rue St. Lambert métro Convention

THÉATRE DE L'AMBIGU

2ter Bld. St. Martin, Métro République եւ Strasbourg St. Denis :

ԱԴԱՄԵԱՆ Թատերասիրաց Միութիւնը փետրուար 11ին ուրբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 20.30ին կը ներկայացնէ Լ. ՇԱՆԹի

«ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐԸ»

Կը մասնակցի ամբողջ խումբը, բեմադրութեամբ ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆի :

Նրգեցիկ խումբ (ղեկ. Պ. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑ)

Տոմսերը.— Գրատուն Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ 51 rue Mr. le Prince: Գրատուն ԲԱԼՈՒԵԱՆ 43 rue Richer եւ գրատուն ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ 46 rue Richer :

Վարագոյրը կը բացուի ճիշդ նշանակուած ժամուն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՍՂՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԱՉՔԸ ԼՈՅՍ ՄԱՐԻԼՈՍԵԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

151 Cours Lafayette, LYON

Ամէն կարգի արեւելեան եւ եւրոպական մաքուր եւ աժան ուտեստեղէններ եւ պահածոներ : Ահաւասիկ կարգ մը գիներ մեր ըսածը ապացուցանելու համար :

ՊԱՄԻԱ քիլոնոց տուփը 130 ֆրանք

ՁԻԹԱՊՏՈՒՂ առաջին կարգի 150 ֆր. քիլօն:

Ճերմակ ձաւար մանր եւ խոշոր քիլօն 90 ֆր.

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԳՆՈՂՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ

Lyon հեռաձայն Moncey 40–55

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)
La Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 6 Février 1949 Կիրակի 6 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21e Année N° 5764 — Նոր շրջան Թիւ 1175

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԲ ՆՈՐ ՓՈՍ ՄԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

Ամէն անգամ որ նոր գերեզման մը կը բացուի, մահուան սարսուռէն անմիջապէս վերջ, իրար կը հրմշտկեն այլապէս մռայլ խորհրդածութիւններ :

Եթէ միայն վերջին երկու տարիներու կորուստները յիշէինք... Տարէց թէ երիտասարդ: Վաստակաւորներ՝ մշակոյթի եւ հանրային գործունէութեան: Յեղափոխական: Գրագէտ – բանաստեղծ: Համեստ քրոնիկագիր կամ ազգանուէր երիտասարդ:

Եւ ահաւասիկ վերջինը, Եղիա Գասպարեան: Նկարիչ եւ Թատերագիր, որուն ձայնը հազիւ կը լսէինք վերջերս:

Զափազանց համեստ, արուեստին հուրովը տապկուած, ինքն իր մէջ հալեր է այս տղան ալ, բարոյապէս թէ նիւթապէս, համաձայն հրատարակուած տեղեկութեանց :

Եւ դեռ քանիներ այսպէս, դատապարտուած՝ փոսի մը մէջ թաղելու ե՛ւ գլուխ ե՛ւ փառք:

Համաստեղն է որ կ'ողբայ երկար ոտանաւորի մը մէջ, ձօնուած՝ իր մտերիմ ընկերոջ յիշատակին.—

«Գիտեմ, օր մը պիտ մեռնիմ, պիտի մեռնիմ ես օր մը:— Փողոցի՞ն մէջ թէ մահճին, պիտի մեռնիմ ես օր մը:— Ծանօթներս, մօտ-հեռու, լուր պիտի տան իրարու,— Թէ ես մեռած եմ արդէն. երեք օր վերջ պիտ թաղեն:

Տուն մը եւս, ուր մահուան ստուերն է որ կը սաւառնայ.

— «Ընկեր մըն ալ զարմացած, թէ «Անցեալ օր միասին,— Նստած գլոյց կ'ընէինք, գանգատ չըրաւ իր մասին.— Ինչպէս նստած կը ժպտէր, անուշ անուշ կը խօսէր.— Գինիի պէս աչքերէն կարծես կեանքը կը հոսէր» ...

★

Միայն անողոք մա՞հն է որ փոսեր կը բանայ, հետզհետէ նօսրացնելով շարքերը, բոլոր ճակատներուն վրայ:

«Մահը իր ճամբով»: Իսկ մեր ամէնօրեայ կեա՞նքը՝ իր անխուսափելի պահանջներով: Իր հոգերով եւ տառապանքներով:

Գերեզմանի փոսերը աւելի խոր, աւելի ահաւոր ողբերգութիւն մը չե՞ն պարզեր ձեր առջեւ, երբ կը տեսնէք ուրիշ անողոք իրականութիւն մը:

Կ'ուշանա՜ն, կ'անճրկին յաջորդները, ժառանգորդները, մեղմացնելու համար հողվրտիքներուն կսկիծը...

Երկինքէն չին կան անոնք որ հայրենի հողին վրայ թաղուելու սփոփանքն անգամ չունին:

Ամէն մէկը փախստական՝ դժոխքէ մը: Մեծ մասով ծլած՝ արեան ճապաղիքներու մէջ: Եւ սակայն ոչ մէկ վարանում՝ իրենց ճամբան գտնելու, իրենց կոչումը արդարացնելու համար :

Աղատակա՞նի, քարոզի՞, խնամակալութեա՞ն թէ զօրակոչի կը կարօտին յաջորդները, ասպարէզ նետուելու համար նոյն ինքնավստահութեամբ: Գիտակցօրէն եւ նուիրումով:

Որքա՜ն փոսեր — բացեր — կան, հայրենիքին թէ օտարութեան մէջ:

Ճակատներ որոնք հետզհետէ պիտի խախտին, պիտի փլին, եթէ կէս ճամբան մնան գործօն եւ պահեստի ուժերը:

Եւ տակաւին արհեստական փոսերը,— անոնք որ կը բացուին դաւադիր ձեռքերով, լպրծուն ճամբաներու վրայ:

Այս փոսերն ու ճեղքերն ալ «զինուորեալներ» կը պահանջեն:

Միտքեր եւ թեւեր՝ քնացողները արթնցնելու, վհհերոտները սարսելու, դասալիքները սանձելու համար: Մշակներ, պահակներ՝ ազատ եւ հայրազատ ստեղծագործութեան: Դէտեր՝ ի դերեւ հանելու համար գոյնզգոյն փղշտացիներու յայտնի թէ գաղտնի դաւերը:

Ամէն նոր փոս ազդանշան մըն է: Ահակոչ:

Վա՜յ անոնց որ մոռցեր են վառ պահել իրենց սրտին եւ մտքին ճրագը, ապաւինած՝ հեռաւոր կամ հովանաւոր սուրբերու:

Այն ատեն իրենց զղջումը նոյնքան խոր պիտի ըլլայ որքան մահուան փոսը:

Այն ատեն փոսեր պիտի բացուին ոչ թէ գերեզմանատան մէջ, այլ իրենց իսկ ճամբուն վրայ:

Եւ ի զուր պիտի փնտռեն կորսուեալ հետքերը:

Շ.

ՆՇԽԱՐ ՄԸ ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԵՂԻԱՅԷՆ

ԽՄԲ.— Ինչպէս հաղորդած էինք առջի օր, Ուաթըրբերիի մէջ (Մ. Նահանգներ) յանկարծամահ եղած է Եղիա Գասպարեան, նկարիչ եւ թատերագիր: Ստորեւ՝ նշխար մը իր ժողովրդական բանաստեղծութիւններէն.—

Տարիներ առաջ

Տարիներ առաջ, երբ պզտիկ էի,
Մեր տատս ինծի հէքիաթ կը պատմէր.—
Հեռու տեղերէ, օրեր քալելով,
Սարեր անցնելով՝ տղայ մը կուգար
Սրտին սիրածը գտնելու համար...
Ու հոն կը գտնէր,
Գիշերը անքուն իրեն սպասող՝
Սիրուն աղջիկ մը.
Իրար կը տեսնեն, իրար կը սիրեն...
— Զէ՛, չէր վերջանար.
Հէքիաթն երկարող չար մէկը կ'ըլլար,
Սիրած սիրածին օրեր կը բաժնէր,
Ծովեր կը բաժնէր ու կը չարչրկէր...
Տատս բարկացած հնարք կը խորհէր.
Տղուն խելք կուտար, տղուն թեւ կուտար,
Կամ եօթը անդունդը դեւերուն կ'երթար...
Կ'ընէր չէր ըներ, ամէնէն վերջը
Սիրած սիրածի գրկին կը յանձնէր...
Տատս ի՜նչ սիրուն հէքիաթներ կ'ըսէր...

Փարիզ, 1923 ԵՂԻԱ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՄԱՀԸ

«Հայրենիք»ի Յունուար 18ի թիւէն ցաւով կ'իմանանք թէ Լոս Անճէլըսի մէջ մեռած է վաստակաւոր դերասան մը, Անդրանիկ, 75 տարեկան: Տարիներէ ի վեր քաշուած՝ թատերական բեմէն, պատմուածքներ եւ յուշեր կը գրէր «Հայրենիք» ամսագրին եւ օրաթերթին մէջ, նաեւ թարգմանութիւններ՝ ռուսական գրականութենէ: Այլազան հաւաքածոյ մը կը կազմեն իր դերասանական յուշերը, զոր կը շարունակէր մինչեւ հիւանդանալը :

ԱԽՍՏՐԻՈՅ ՏԱՐԱԳԻՐ ՀԱՅԵՐԷՆ Գէորգ Պէրպէրեան Պոսթըն հասած է միջազգային նաւով, կնոջը եւ երկու զաւակներուն հետ: Միակ Հայը՝ 549 տարագիրներու մէջ: Պ. Պէրպէրեան (Գոնիացի) Աթէնքի «Զաւարեան» վարժարանի սաներէն է, Աւստրիա ապաստանած՝ 1944էն ի վեր:

ՆՈՐ ԴԱՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ մը երեւան հանուեցաւ Չեխոսլովաքիոյ մէջ: Ձերբակալուեցան 15 ամբաստանեալներ, որոնց մէկը զօրավար Քարէլ Քուլթվար, որ հրամանատարն էր Փրակայի ապստամբութեան (1945) նացիներու դէմ: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ «զէնք եւ ռազմանիւթ հաւաքած էին, ահաբեկչական նպատակներով», թէ լրտեսութիւն կը կատարէին ի հաշիւ օտար պետութեան մը: Դաւադիրները ձերբակալուած էին անցեալ դեկտեմբերին, եւ այն ատեն 400 կը հաշուէին կալանաւորներուն թիւը, բայց պաշտօնական զեկոյցը նոր կը հրատարակուի :

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ կռիւները դադրեցնելու համար, ՄԱԿի միջնորդը Հռողոս հրաւիրեց արաբական վեց պետութեանց ներկայացուցիչները (Անդրյորդանան, Սուրիա, Լիբանան, Իրաք, Սէուտի, Արաբիա եւ Եէմէն).— Եգիպտոսի կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց այն պետութեանց որ կը ճանչնան «այսպէս կոչուած Իսրայէլի պետութիւնը, երբ տակաւին առկախ կը մնայ Պաղեստինի խնդիրը»:— Հեռագրի մը համաձայն, Արաբական Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ շարունակել պատերազմը:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ լսելով զօր. տը Կոլի կուսակիցներուն եւ համայնավարներուն մեղադրանքները՝ դատական նախարար Պ. Անտրէ Մառիի դէմ, 184ի դէմ 382 ձայնով մերժեց համայնավարներու բանաձեւը, որ կը պահանջէր քննիչ յանձնախումբ մը կազմել, յետոյ 207ի դէմ 369 ձայնով վստահութիւն յայտնեց նախարարին: Մեղադրողները կ'ըսէին թէ նախարարը խափանած է տնտեսական գործակիցներու դէմ բացուած դատերը :

Թրումըն կը մերժէ առանձին բանակցիլ

ԱՄԷՆ ԻՆՉ ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ՄԻՋՈՑԱՒ.— ԿՐՆԱՑ ԽՕՍԻԼ ՍԹԱԼԻՆԻ ՀԵՏ, ԵՐԲ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ ԵՐԹԱՅ.— ՄՈՍԿՈՒԱ ԳԻՏԷՐ ՈՐ ՊԻՏԻ ՄԵՐԺԷ :

Հինգշաբթի օր, Նախագահ Թրումըն հեռաւորական ասուլիսի մը հրաւիրելով մամուլի ներկայացուցիչները, պարզեց իր տեսակէտը Սթալինի առաջարկներու մասին: Վճռապէս յայտարարեց թէ Մ. Նահանգները որեւէ բանակցութիւն պիտի չկատարեն Խ. Միութեան կամ ուրիշ ոեւէ պետութեան հետ, Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութենէն դուրս: Անոնք բոլոր միջազգային խնդիրները պիտի քննեն, բանակցութիւններ պիտի կատարեն Միացեալ Ազգերու միջոցաւ:

Նախագահը աւելցուց թէ, ինչպէս առաջ ալ յաճախ ըսած է, ուրախութեամբ պիտի ընդունի սպարապետ Սթալինը, երբ որ ուզէ Ուաշինկթըն գալ:

Թղթակից մը հարցուց թէ նախագահը ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ, եթէ Սթալին ուզէ Ալասքա գալ: Պ. Թրումըն ըսաւ թէ այդ հարցումին պատասխանած է արդէն, ինչ որ կը նշանակէ թէ կ'ուզէ Սթալինը ընդունիլ միայն եւ միայն Ամերիկայի մէջ: Եւ չեշտեց թէ երկու անգամ հրաւիրած է արդէն:

Ուրիշ թղթակից մը հարցուց թէ Տիկին Թրումըն պատրաստութիւններ կը տեսնէ՞ իր առանձնական բնակարանին մէջ, քանի որ Սպիտակ Տունը (Նախագահական պալատը) նորոգութեան տակ է: Նախագահը պատասխանեց թէ լուր չունի որ Սթալին կ'ընդունի հրաւէրը, բայց երբ տեղեկութիւն ստանայ, բնականաբար Թրումըն ընտանիքը պատրաստ պիտի ըլլայ ընդունելու իր հիւրը:

Յետոյ յայտարարեց թէ բոլորովին համաձայն է արտաքին նախարարին յայտնած տեսակէտներուն, Սթալինի առաջարկներուն առթիւ, թէ նախապէս խորհրդակցած է անոր հետ եւն.: Նախագահը չուզեց պատասխանել կարգ մը հարցումներու՝ Խ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներու յարաբերութեանց մասին:

★ Նոյն օրը արտաքին նախարարը անգամ մը եւս պարզեց Մ. Նահանգներու դիրքը, ձայնասփիւռ յայտարարութեամբ մը որ կը բաղկանար 2500 բառերէ: Վերլուծելով Սթալինի վերջին ձեռնարկը, երկու անգամ չեշտեց թէ Մ. Նահանգները չեն ուզեր քաղաքական խաղեր խաղալ մամուլի միջոցաւ, թէ պատրաստ են քննելու Խ. Միութեան խաղաղութեան դաշինքը, սովորական ճամբով եւն.:

★ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարները շատ գոհ կ'երեւան Մ. Նահանգներու բռնած դիրքէն, պառակտումի փորձ մը համարելով Սթալինի վերջին ձեռնարկը: Երկուքն ալ մասնաւորապէս ուրախ են որ Թրումըն չուզեր անջատ բանակցութիւններ կատարել, անտեսելով իր դաշնակիցները:

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն իր վերջին ժողովին մէջ ողջունելով Սթալինի ձեռնարկը, անգամ մը եւս կը յայտարարէ թէ Արեւմտեան Միութիւնը «գործիք մըն է պատերազմ սարքելու ընկերվարութեան հայրենիքին եւ ռամկավար ժողովրդապետութեանց դէմ, թէ Ատլանտեանի դաշինքը պիտի ծառայէ ապահովելու Մ. Նահանգներուն համաշխարհային տիրապետութիւնը»:

★ Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ նախագահ Թրումընի մերժողական պատասխանը անակնկալ մը չեղաւ Խ. Միութեան համար: Կը կարծուի թէ ատեն մը յետաձգուելէ վերջ, տեսակցութեան խնդիրը նորէն պիտի արծարծուի պատեհ առիթով մը: Իր վերջին յայտարարութեամբ, Սթալին բացորոշապէս կ'ըսէր թէ կ'ուզէ տեսակցիլ նախագահ Թրումընի հետ: Եթէ իր առաջարկը նորէն մերժուի, այն ատեն Խ. Միութիւնը պիտի յայտարարէ ի լուր աշխարհի թէ Թրումըն կը խուսափի, հետեւաբար արեւմտեան Եւրոպան յարձակողական քաղաքականութիւն մը կը վարէ ...

Հունգարիոյ հայրապետին դատը

ԿԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆԻ ԿԱՐԳ ՄԸ ՅԱՆՑԱՆՔՆԵՐ

Ինչպէս հաղորդած էինք, Եչ. օր սկսաւ Հունգարիոյ հայրապետին՝ Կարդինալ Մինծենթիի դատավարութիւնը՝ ժողովրդային ատեանի մը առջեւ, որ կը բաղկանայ հինգ դատաւորներէ: Թերթերը զամանազան յայտնութիւններ կը հրապարակեն այս առթիւ: Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը, առանց խորհրդածութեան.—

Կարդինալը հերքեց թէ դաւեր սարքած է, տապալելու համար հանրապետութիւնը եւ յանձն առաւ «ատեն մը քաշուիլ իր եկեղեցական պաշտօնէն, եթէ այս հրաժարումով կրնայ փութացնել եկեղեցւոյ եւ պետութեան հաշտութիւնը»:

Յետոյ, հինգ ժամուան հարցաքննութենէ մը

(Կարդալ շարունակութիւնը կարգ՝ Դ. էջ)

ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐ...

ԽՄԲ.— Հալէպի մեր պաշտօնակիցը, Արեւելք, բացառիկ թիւ մը հրատարակած էր 1949 Յունուար 1ին, 16 էջ: Ստորեւ՝ խմբագրականը, «Նայիրի» խմբագրին ստորագրութեամբ.—

Դժուար ու գէշ ժամանակ մըն է, բիրտ ու դաժան մարդկութիւն մը: Իրաւունքը՝ ուժն է, արդարութիւնը՝ բռունցքը: Բառերը պարպուած են իրենց իմաստէն, բարոյական սկզբունքները խախտած, օրէնքները ոտնահար: Տասը անգամ հազար տարի թաւալած է քարի դարաշրջանին վրայէն, բայց դեռ տասը մատնաչափ չէ բարձրացած մարդը նիւթէն ու հողէն, կը պահէ դեռ մարդը, նաեւ այսօր, քաղաքակրթութեան չքեղ այս դարուն մէջ, քար խիղճը քարի դարերուն:

Այս երկրագունդին վրայէն Յիսուս մը անցաւ, Մուհամմէտ մը անցաւ, մարգարէներու եւ բանաստեղծներու անհամար ստուերներ անցան: Իմաստութեան, բարութեան ու եղբայրութեան փառքը հիւսող մատեաններուն բուրգերը աւելի բարձր դանգուածներ կազմեցին, քան բարձրագոյն կատարները բարձրագոյն լեռներուն: Մարդը նոյն մարդն է սակայն, միեւնոյն անկուշտ գազանը, չար, վատ ու անսիրտ:

Ու այս մարդկութեան, այս քաոսին մէջ է որ ինկած է դժբախտ մեր ժողովուրդը, իր երկրէն դուրս, երկրէն ներս, ու երիցս դժբախտ մեր Դատը՝ աշխարհի խղճին առջեւ: Որո՞ւն դիմենք, որո՞ւն երթանք: Ո՞վ կըլսէ մեզ, ո՞վ կարեւորութիւն կուտայ մեզի: Զէնք չունինք, դրամ չունինք, հիւլէական ուժի գործարաններ չունինք: Մեր երկրին մէջ քարիւղ չկայ, ոսկիի ու ադամանդի հանքեր չկան: Ո՞վ կը նայի այդ ամայի տարածութիւններուն: Կարծր ու մութ հող մըն է, աւերակներով ու աւերակներով դժոխացած երկիր մը: Փլած տաճարներ, հրդեհուած տուներ, ամայութիւն, ձիւն, բուք: Ո՞վ կը նայի մեր երկրին, ո՞վ կը նայի մեր Դատին...

★

Մռայլ ու սեւ այս խոհերով կեցած եմ ահա Նոր Տարուան սեմին, անհայրենիք հայ մարդ մը, հայրենիք ունեցող մարդերուն առջեւ: Նախանձ չունիմ հարուստ ազգերու հայրենիքին համար, յոյս չեմ կապած քրիստոնեայ աշխարհներու խոստումին: Հայ մը, քանիերորդ դարու պղտոտներուն վրայ, ոչինչ կը սպասէ ոչ Աստուծմէ եւ ոչ ալ սատանայէն: Հայ մը, այս ժամանակին մէջ, կրնայ նայիլ միայն ու միայն իր հարազատ ժողովուրդին աչքերուն եւ հոն փնտռել ու հոն գտնել իր գոյութեան իմաստը, ապրելու կամքը կամ մեռնելու վճիռը:

Օ պայծառ ու վճիտ յստակութիւնը մեր ժողովուրդին աչքերուն, հազար անգամ խարուած բայց հազար անգամ դեռ յուսացող անմեղութիւնը իր նայուածքին ու հոգիին: Ուրքան պղտորութիւն, ցաւ եւ մշուշ, ստուեր ու անմաքրութիւն դիզած է ժամանակը սակայն այդ հայելիին վրայ, որ, էր երբեմն, աւելի մաքրափայլ էր ինչպէս սրբազան ջուրը Սեւանայ լեռնալիճին: Ինչքան տխուր ու դիրտ հանած է փոթորիկը անոր ափերուն վրայ, ինչքան աղտեղի եւ անորոշ եւ յղփացած ու գէշ բաներ: Ու մանաւանդ, ինչքան անորոշ ու դաւաճիր յուզումներ խեղդած են իր մէջ Թանկագին բան մը, տեւելու ոգին:

Կը պատահի, որ օտարէն առաջ, օտարէն յետոյ՝ նայիս հարազատիդ աչքերուն ու հարազատդ թուի աւելի օտար, աւելի անգութ, աւելի անմիտ: Կայ՝ անխիղճ աշխարհը, կայ՝ քարեղէն խիղճը քար մարդկութեան: Բայց աւելի ահաւոր՝ կայ նաեւ իր ծագումին անարժան, անցեալին անգէտ ու ապագային անտարբեր, թշուառ ու թշուառական հարազատը, Նոր Հայը, որուն ի տես, որուն առջեւ՝ բառ չի մնար, սիրտ չի մնար բառ ըսելու:

Օտարը գէշ է, օտարը քար է, օտարը չար է: Օտարը մեզ կը հալածէ, օտարը մեզ կ'անիրաւէ, օտարը մեզ կը լքէ: Բայց ի՞նչ կ'ընէ ինքը, Հայը:

Ոչ ոք Թող ամչնայ, ոչ ոք վախ զգայ իր իսկ հոգին խուզարկելէ: Մեսրոպ այս տառերը ստեղծեց, որպէսզի ամէն հայ անտեսանելի կամուրջ մը ունենայ դէպի բոլոր Հայերուն սիրտերը: Ու եթէ անցնինք այդ կամուրջներէն, պիտի տեսնէք, թէ այսօր, Հայերուն կէսը աւազակախումբի մը վերածուած է միւս կէսին հայութիւնը զողնալու համար: Այսօր, եթէ չարքի կեցնէք տարագիր հայութիւնը մէկ ցամաքամասէն միւսը, պիտի տեսնէք հարիւրներով, հազարներով հայ մարդիկ, որոնք ծախած են օտարին իրենց ամէնէն նուիրական դանձը, անաղարտ Հայու ոգին, եւ միջնորդի դեր կը կատարեն, որպէսզի մնացեալներն ալ ծախեն իրենց վերջին հարստութիւնը:

Կուսակցութիւններ ունինք, մեր ծոցէն ելած ու մեր յառաջդիմութեան նուիրուած կազմակերպութիւններ, որոնք հրապարակաւ վաճառքի հանած են հայութեան դրօշը, սրբութիւնները, գաղափարները, սկզբունքները: Որոնք իրենց հայրենիքն իսկ ծախու կուտան, որեւէ հայրենիքի մը սիրոյն...

Եկեղեցականներ կան, բարձրաստիճան ու բարձրապատիւ, որոնց կոչումին ու պարկեշտութեան վստահուած սրբազան միւռոնն իսկ զերծ չէ սրբապղծութենէ, եւ իրենք, պահակները երկու անգամ հազարամեայ մեր սրբութեան, կամաւոր մեղսակիցներն են օտարին կատարած մահափորձին...

Մտաւորականներ կան, դրագէտներ, բանաստեղծներ, որոնք կուսակցական չեն, չէզո՞ք են, կը սիրեն իրենց ժողովուրդը, կը պաշտեն իրենց հայրենիքը, եւ կը խնդրեն, կը պաղատին՝ որ բոլոր Հայերը եղբայր ըլլան իրարու, կը քարոզեն որ վէճ չըլլայ, կռիւ չըլլայ: Սահուն, սողուն ու ամսեղուկ բան մը կայ այդ բոլոր չէզոքութիւններուն, քարոզներուն, եղբայրութեան հրաւէրներուն տակն ու վրան: Շատ բաներկան կայ կեղծիքը, եւ հաշիւը, ու կան դեռ անհաշիւ մանր մունր նկատումներ: Հայրենիքին հետքն իսկ չկայ հայրենիքին անունով գործուող այդ վատութիւններուն խորը, առջեւը, ետեւը:

Բայց եղածէն ու չեղածէն վեր, կայ մանաւանդ Վախը: Հայրենիքին անունով հայրենիքին դրօ՞շը կ'ուրանան — որովհետեւ կը վախնան: Իրենց էութի՞ւնը կը ժխտեն—որովհետեւ կըվախնան:«Յառաջդիմակա՞նեն—կը վախնան: «Չէզո՞ք» են —կը վախնան: Դահիճըկը փառաբանեն ու զոհը կը դատապարտեն — կը վախնան:

(Մնացեալը յաջորդով)

Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

ԷԹԹՈՐԷ ՊՈՒՐՑԻՕ

Ամէնէն քաղցր էակը որ երբեք ճանչցած ըլլամ: Մեր ծանօթութիւնը եղաւ դրական ճամբով: Ան բանաստեղծ էր, արձակագիր, պերճաբան եւ աննման հոգի: Յունական ճակատին վրայ, Թոմորոյի բարձունքը առանձնացած Պուրկուլյասաւանը եզրող խրամներուն մէջ մեր մտերմութիւնը ծաղկեցաւ, եւ ժամանակի ընթացքին առաւ թեւ եւ մարմին:

Կրակի առաջին գծին վրայ իսկ իր հետ ունէր յիսուն հատորներէ բաղկացած գրադարան մը, կաշեկազմ եւ ոսկեծիր, որուն մէջ իրենց պատուոյ տեղն ունէին Տանթէն, Կէօթէն, Թոլսթոյ եւ Պրզատոնը: Իր ազնուադրոշմ աշխարհահայեացքին համար, ինչպէս գեղեցկութեան եւ երազին սիրահար իր հոգիին քմայքներուն՝ ան իր շուրջիններէն դատուեցաւ իբրեւ յոռի ռազմիկ եւ իբրեւ ոչ օրինակելի սպայ: Իրականութիւնը տարբեր էր, սակայն: Անոր մէջի կրակը մուխ չունէր, որովհետեւ անոր մէջ ամէն ինչ կը յիշեցնէր այդը, որ ամէն առաւօտ վարդաստանի մը պէս կը ծաղկի, երփներանգ հրդեհի մը մէջ: Ան իր քաջութեան եւ անվեհերութեան ապացոյցը շուտով պիտի յայտնաբերէր, ապշութեան մատնելով մեր Ալպեան զօրաբանակը:

1941 Դեկտեմբեր: Մոնթենեկրոյի դաւառին Փլեւեա մայրաքաղաքը պաշարուած է ապստամբներէն: Աւելի քան հինգ հազար Ալպեան զինուորներ չորս օրէ ի վեր կը մարտնչին կեանքի եւ մահուան մէջ: Յանկարծ, ծայր կուտայ բնիկներուն ներքին կազմակերպուած յարձակումն ալ մեր վրայ: Մեր առաջին դիրքերը կը դրաւուին ապստամբներէն: Ալպեան քաջարի զինուորը վայրկեան մը կը կորսնցնէ իր վճռականութիւնն ու յանդգնութիւնը: Գրաւուած են հանդիպակաց բլուրները: Գրաւուած են նոյնպէս մեր հրամանատարութեան շէնքերէն երկուքը: Փրփէփոլիէն մեզ օգնութեան հասնող Ալպեան զօրագունդը, շուրջ չորս հարիւր յիսուն ռազմիկներ, իրենց 8 սպաներով, գիշերուան մութին մէջ կը խողխողուին դարանակալ հրոսակներէն: Եթէ պարտուինք ամէնքս ալ սահմանուած ենք գնդակահարման.— այս է Մոնթենեկրոյի ապստամբներուն յայտարարութիւնը:

Առաջին գծի վրայ կ'իյնայ մարդիկ անմանաբոյժ Ֆերրեթթին, կռուելով պարզ զինուորի մը պէս: Կ'իյնայ խարտեշահեր Թրենդացին, մինչ իր կրտսեր եղբայրը, հազիւ քսանեւերեք տարեկան հրթակազմ երիտասարդ մը, անցնելով իր եղբօր դիակին վրայէն՝ հակայարձակման կը մղէ արդէն իր նօսրացած ջոկատը:

Ինկած սպաները արդէն տասնեակներով կը հաշուուին:

Հանդիպակաց եկեղեցւոյ զանգակատունէն, իր ծանր գնդացիրը մեր վրայ ուղղած անընդհատ կը կրակէ մայրաքաղաքին երիտասարդքահանան: Կը դիտեմ զայն, ու կը մտաբերեմ անոր մտերմութիւնը մեր սպայակոյտին հետ, անոր սրտագին բարեկամութիւնը ինծի հետ: Քանի անգամ անոր համար երգեցի «Վոլկա, Վոլկա»ն եւ «Ազատն Աստուած»ը: Ու հիմա ելեր կըկրակէ իմ վրաս..: Իր գնդացիրի հարուածներէն կ'իյնան երկու երի-

---

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՔԱՐԹԻԷ ԼԱԹԷՆ

(ՎԵՐԱԿՈՉՈՒՄ ՔԱՌՈՐԴ ԴԱՐՈՒ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԻ)

Սորպոնի կեդր. դրան ժամացոյցի հրապարակը հայ շարժավարներուն իշխանապետութիւնն էր: Միշտ համերաշխ եւ ազգասէր, այս պատուական տղաքը մեղուի փեթակի մը վերածած էին այդ փոքրիկ շրջանը ու բարձր կը պահէին իրենց ցեղին անունը օտարներուն առջեւ: Յուլիս 14ի խրախճանքներուն, դարձեալ իրենք էին, ուրիշ հայ երիտասարդներու հետ, որ կը փայլէին իրենց Թագաւորութեան սահմաններուն ու հիմա ամէն հոսանքի վրայ կը Թիավարեն...

Քիչ մը աւելի վեր, ահա Mont St. Michelի սրճարանը, որ այդ շրջանին ամէնէն ողորմելի վիճակին մէջն էր: Կ'երեւի մատչելի էր... բոլոր գրպաններուն, ասոր համար հաւաքավայրը դարձած էր օրուան փառքերուն: Հոն էին եւ ռամկավարը, եւ Դաշնակցականը, եւ բոլշեւիկը: Ա. Իսահակեանը, Վ. Թէքէեանը, Զ. Եսայեանը, Ա. Զօպանեանը, Շահնուրը, Նարդունին, Շ. Ատրունին Ն. Պէշիկթաշլեանը, Յ. Կոստանեանը, Նկարիչ Շահնազարը, Մ. Քէպապճեանը, Հազարապետեանը, Տոքթ. Սեթեանը եւն.:

Համեստ «պիսթրօ»ին մէջ գաղափարներու փոխանակութիւնը ազատ էր, ռամկավարը կրնար կոմթել Դաշնակցականը, այս վերջինն ալ ի փոխարէն ճանկռտել պահպանողականը: Բոլշեւիկը եթէ փորձուէր կոցահարել Դաշնակցականը, ան ալ փոխադարձաբար իր ակռաները ցոյց կուտար իր հակառակորդին եւ մասամբ նորին: Այս բոլորը վերջ կը գտնէր նարտի տուփի մը շուրջ, ուր մէկ կամ միւս կողմը աւելի կը զայրանար «մարս» ըլլալէն, քան թէ խաղակիցին գաղափարական տարակարծութենէն...

Քիւժաս փողոցի մէկօթեւանը, վերի յարկին վրայ ունեցած է գրքի խոնարհ մշակ մը,— Մուսասիրը: Վտիտ էր ան՝ Օհան Կարօն, Վանի ինքնապաշտպանութեան կռիւներուն հիւծած էր զրկանքներէն: Գիտէր թէ ինչ կը սպասէր իրեն: Երբ կը բարձրանայի իր համեստ սենեակը, անընդհատ կը գրէր, իր «բեռը պարպելու» համար: Աշխարհի ամենաերջանիկ մարդը կը համարէր ինքզինքը, առանձնարանի այդ չորս պատերուն մէջ, ստեղծագործ ոգիին դէմ յանդիման: Գոնէ տեսայ Վասպուրականի հերոսամարտին տասնըհինգամեակը:

«Հարոլա»յի սրահին մէջ, ամբողջ գիշերը լուսցուց Մելոյեանի հետ գլուխ-գլխի, երկիւղածօրէն վերյիշելով իր ծննդավայրի ինքնապաշտպանութեան դրուագները: Զգիմացաւ իր փխրուն առողջութիւնը քաղքենի սպառիչ կեանքին: Օր մը եկան զինքը տարին Պրուսէի հիւանդանոցը, ուր մեռաւ հայրենիքի կարօտը սրտին:

Քափուլատի վրայ չեմ ուզեր կանգ առնել, մեր կաչաղակները շատ քիչ անգամ փորձած են ոտք դնել հոն: Այս սրճարանին մէջն է, որ անողոք կաթուած մը զգետնեց Վենսան Փափազեանը: Գեղադէմ, ոսկերչական զմայլելի տաղանդով օժտուած, երիտասարդ բարեկամս գացած է միանալ Վահրամ Թաթուլի, Պանեէօի գերեզմանատան մէջ, ճակատագրական եղբայրութեամբ մը:

St. Jacques բլուրին գագաթը, Էլօիզ եւ Աբելարի ճգնարանին տեղը կը բարձրանայ Պանթէոնի շէնքը, — վերջին հանգստավայր ֆրանսական փառքերուն: Հոն իրենց յաւիտենական քունը կը ննջեն Քոռնէյը, Վ. Հիւկօն, Ժան Ժաք Ռուսօն, անմոռանալին Ժոռէսը եւն.: Մօտերս այնտեղ գըտնաց հանգչիլ նաեւ ներկայ դարու կարկառուն գիտուններէն մին՝ Փրօֆ. Լանժըվէն, որ բովանդակ կեանքը մարդկային բարօրութեան նուիրած էր: Զմայլելի գեղանկարներ, ընդհանրապէս գործ Փիւի տը Շաւանի, կը պճնազարդեն հոյաշէն որմերը: Դուրսը՝ հրապարակին երկու կողմերը, կ'աշտարակեն արձանները երկու անմահներուն, — Քոռնէյլի եւ Ժընեւցի իմաստասէր Ռուսոյի:

Հին դարերուն հռոմէական հեծելազօրքին սմբակները դղրդացուցած են այս սարահարթն ու շրջակայ դաշտերը: Հիմա ամբոխն է, որ մերթ յարգալից ու մերթ ալ մըրկայոյզ կոհակներուն նման կը խռովի մոլեգնօրէն: Ես տեսած եմ մեծարանքի ցոյցը հայրենասէր բազմութիւններուն, Փուանքարէի կամ Տումէրի յուղարկաւորութեանց ընթացքին: Տեսած եմ մանաւանդ անցքը Կալլէսի էտուըրտ իշխանին, Պելժիոյ Ալպէր Թագաւորին, Լըպրէօնի, Միլըռանի, Էռիոյի, Տալատիէի, Թարտիէօյի եւ այլոց:

(5)

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

տասարդ սպաներ եւ եօթը Ալպեան զինուորներ: Մեր թնդանօթը կ'ուղղենք դէպի զանգակատուն: Երկու հարուած. զանգակատունը ծունկի կուգայ անմիջապէս, փոթորիկին մէջ խորտակուած կոհակին նման:

Յանկարծ տարօրինակ դադար մը: Խլացուցիչ ժխորին կը յաջորդէ ծանր ուանհասկնալի լռու– թիւն մը: Մահը կը հրջի ամէն կողմ:

Քանիեւեօթը սպաներ պաշարուած ենք մայ– րաքաղաքին դպրոցի ամրակուռ շէնքին մէջ: Մեզ հետ են զօրավարն ու իմ լեռնային թնդանօթա– ձիգներու խումբին գերագոյն հրամանատարը: Երկնցած Պուրգիոյի կողքին, իմ թեթեւ գնդացի– րով կը կրակեմ դէպի հանդիպակաց դիրքերը: Պուրգիոն լուռ է. ահաւոր պայքար մը կայ անոր ներսիդին: Կը դիտեմ զայն. միշտ նոյն գեղեցիկ տղան է. գուռզ մազերով, սեւաչեայ, բարձրահա– սակ եւ առոյգ. ներշնչուած հոգի մը:

Խորտակելով կղմինտրներով ամրացուած մեր պատուհաններէն մին՝ սրահին մէջ կը պայթին եր– կու ռումբեր: Մեր վիճակը հետզհետէ կը ծանրա– նայ: Ապստամբները մեր դէմ սկսած են գործա– ծել հրասանդներ եւ ծանր հրետանի:

Ծերունազարդ զօրավարը, թաղուած փոշիի մէջ՝ կը պատգամէ թէ անպայման պէտք է օդը հանել ծանր հրետանիի բոյնը, ձեռնառումբի հարուածներով: Կամաւորներ պէտք են: Անօթի, ծարաւ եւ յուսաբեկ սպաներէն ոչ մէկը կը շարժի: Մեզի հետ պաշարուած վաթսուն Ալպեան զինուորներն ալ լուռ են: Կ'անցնին քանի մը վայրկեաններ: Կը զգամ որ Պուրգիոն ոտքի կ'ելլէ: Հաստատ քայլերով կը մօտենայ զօրավարին, կը շտկէ իր գեղեցիկ հասակը բարեւի կանգնելով, եւ կը յայտարարէ վճռական.

— «Տէր զօրավար, ես պատրաստ եմ» :

Ամէնքս ապշահար կը նայինք այս տղուն, ե– րիտասարդ բանաստեղծին, անոր որ սիրահարն է գեղեցկութեան եւ երազին: Հիմա անոր գեղեցիկ գլխուն վրայ ես կը տեսնեմ արդէն մարտիրոսու– թեան պսակը, գերագոյն հերոսութեամբ մը շահ– ուած: Աչքերս կը լեցուին:

Անցած եօթր Ալպեան զինուորներու գլուխը, գրպանները լեցուն ձեռնառումբով, Պուրգիոնդուրս կը խոյանայ նեղ դռնէն, զսպանակի պէս կը ցատ– կէ փոսերուն վրայէն, իր ձեռքի ատրճանակով խրախուսելով իր եօթը զինուորները: Հազիւ ան– ցած մեր դիմացի շէնքը քերող արահետէն՝ կը տեսնենք Պուրգիոն որ կ'իյնայ գետին: Վիրաւոր– ուած է ձախ ձեռքէն եւ ձախ ոտքէն: Զինուորնե– րը զայն գրկելով կը բերեն մեզի, գնդակներու խ– կական տեղատարափի մը տակ: Վար կը խոյա– նանք ամէնքս: Կը գրկեմ Պուրգիոն, եւ կը խնամեմ վէրքերը:

Սակայն, անոր հոգին եւ հպարտութիւնը դեռ չեն գոհացած: Խառնի խուռն խօսակցութենէ մը վերջ, որ կը մատնէ անոր ներսի կեանքին առա– տութեան ուժգնութիւնն ու կրակը՝ ան դարձեալ դուրս կը խոյանայ: Այս անգամ կը սողոսկի, հա– զիւ քանի մը ոստում, եւ յետոյդարձեալ կը նետ– ուի գետին, ուշադիր, մահուան առջեւ միայնակ եւ որբ :

Հեռաւորութեան մէջ կը տեսնենք Պուրգիոն որ կ'ելլէ ոտքի, ու իր ձեռքի ռումբերով կր գո– յացնէ խսկական խարոյկ մը: Իր եօթը ընկերները միշտ անոր հետ են:

Վայրկեան մը վերջ արդէն ոչ ոք ոտքի է:

Ինկած է Պուրգիոն, ինկած են իր ընկերնե– րէն հինգը:

Ալպեան զինուորները հետզհետէ կը վերագրա– ւեն իրենց կորսնցուցած դիրքերը: Կրակին մէջէն կ'անցնին վիրաւորները: Կ'անցնին սպաները, ի– րենց վեցհարուածեանները ուղղելով աջ ու ձախ, կրակելով անխնայ, բարբարոս եւ նախնական ա– տելութեամբ մը տակնուվրայ ու մոլի :

Պուրգիոյի եւ իր հինգ զինուորներուն մար– մինները կը փոխադրուին մեր հրամանատարու– թեան աւագ շէնքին մէջ: Զինուորները պահակ կը կանգնին անոնց շուրջ: Պուրգիոն զարնուած է ճակատէն, ուր վէրքը արիւնոտած վարդի պէս է:

Կը լայննայ Փլեւեայի գերեզմաննոցը, ուր բազմաթիւ սպաներ եւ Ալպեան պատերազմիկներ կ'երթան իրենց վերջին հանգիստը գտնել:

Գարնան կը ծաղկին ծաղիկները: Թարմ շի– րիմներուն շուրջ մանիշակները մետաքսէ թեր– թիկներու պէս են: Հովը մեղմօրէն կը հրջի թա– ւուտներուն եւ ծառերուն մէջ: Պուրգիոն կը քնա– նայ իր զէնքի ընկերներուն հետ, իտալական զին– ուորական բարձրագոյն շքանշանը կուրծքին :

Երբ, Մօնթենեկրօն վերջնապէս ձգելէս առաջ կ'երթամ անմոռանալի դրչեղբօրս հողակոյտէն ափ մը հող առնելու՝ ճամբուս վրայ կը հանդիպիմ Ցաթիմային, Բլեւեայի ամէնէն սիրուն աղջնա– կին, որ կը խենդենար Պուրգիոյի վրայ: Անոր աչ– քերը թաց են, դէմքը տխուր, մետաքսանման վարսերը սարսուռ բուրումնաւէտ հովին մէջ: Կը նայիմ անոր: Կը բարեւէ զիս, կը մօտենայ ինծ, ու տրտում եւ անմխիթար շեշտով մը.— «Ձեզ տեսնելով, պարոն բժիշկ, Պուրգիոն է որ միտքս կուգայ...»: Ու կը վերսկսի լալը...: Աչքերս կը գոցեմ, չմատնելու համար յուզումս, կը սեղմեմ ձեռքը եւ կը հեռանամ շուտափոյթ:

Հեռուն, Պուրգիոյի շիրիմը մինակ է, ուր կը դողան մանիշակները, որոնք գարնան հովին մէջ մետաքսէ թերթիկներու պէս են:

Միլանօ ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՊՈՒՏ'Մ ՍԻՍԱՂ

ԴԷՇ, ԴԷՇ, ԴԷՇ Կ'ԵՐԹԱ՛Ն...

— Բարեւ, բարեւ տղաս, Մարտիկ: Ի՞նչ լուր նայինք, տղաքը լա՞ւ են: Գործերը ի՞նչ ջուրի վրայ են...

— Գործե՞րը, էհ, շատ լաւ չեն հօրեղբայր, գիտես: Այսպէս երթայ նը ծախքերուն տակէն պի չելլինք: Շատ դէշ կ'երթան գործերը: Մինչօք ի– րիկուն ճամ՚ճ կը քշտենք: Ցաճախորդ ըսածդ ե– րազնուս մէջ կը տեսնենք: Ծախքերը ըսես խօսք չեն հասկնար դլօխին առեր կ'երթան:

— Հէ՜յ երջանիկ օրեր, սրտմաշուք –մտմտուք չկար: Ստակին արժէք տուողը ո՞վ էր:

— Լաւ կը յիշեմ, հօրար, պապս ողջ էր աս տարին: Եկեղեցին «Եկեսցէ», Հսկումի ժամ կա– տարուեցաւ գործերու յաջողութեան համար: Ան ատեններ հաւատք, կրօնք կար եւ Աստուած կը նայէր մեր երեսին: Հիմա՜յ...

— Աստուած բարին ընէ տղաս Մարտիկ, թող Անոր կամքը օրհնեալ ըլլայ: Ուրիշ ի՞նչ լուր կայ տեսնենք:

— Գիտես, մեր Գաբիկը պիտի կարգենք: Քու թոռդ կը համարուի: Դուն գլօխ պիտ կենաս: Աս շաբաթ, օր մը եկու մեզի եւ կարգի կանոնի դիր գործերը:

— Ինչ գործ է որ:

— Էհ ըշտէ, մորթուելիք ոչխարները, ուտե– լիքները, «սազանտարները»: Ըշտէ հրաւիրուե– լիք թաղականները, վարդապետը, տէրտէրները : Ի՞նչ գիտնամ հազար ու մէկ բաներ...

Մեր երկիրն էինք այն ատեն, փոքր տղաք՝ ապշած մտիկ կ'ընէինք մեծերուն ողբուկոծը:

★

— Աս «քրիզ»ի օրով ըլլալիք բա՞ն է ըսածդ: Ես շուարեր մնացեր եմ: Ձեմ գիտեր ուրկէ դրամ ճարեմ: Ձե՞ս տեսներ, գործերը դէշ կ'երթան դէշ: Այսպէս բան տեսնուած չէ: Ցաճախորդ որսալու համար, որսի շուն ըլլալու պատրաստ եմ:

— Իրաւունք ունիս: Ոսկի բռնես փայտ կը կտրի: Ապրանքները գլուխը առեր կ'երթան: Ծախ– քերը չեն կենար: Պանքան խօսք չի հասկնար: Դէշ, շատ դէշ վիճակ է:

« Ժաք, սա թաքսիին դրամը վճարէ 825 ֆր. բռնեց, հազարնոց մը տուր երթայ: Ո՜ւֆ հոգիս ելաւ: Սա ծրարները տեղ մը դիր: Քիչ վերջը ու– րիշ քանի մը ծրարներ ալ պիտի բերեն կարսօնին աղուոր «փուլ պուար» մը տուր», ճչալէն ներ– կ'իյնայ տիկինը:

— Ներկայացնեմ, կինս է: Պ. Արման, իմ լա– ւագոյն բարեկամս: Ինչ ծրարներ են ատոնք, Ֆի– ֆի: Աս որքան ծախք ես ըրեր սա քրիզի շրջանին: Հրապարակէն լուր չունի՞ս:

— Աման Ժաք, ալ օրէ օր կծծի դառնալ ըս– կսար: Բոլորն ալ պէտքցու բաներ են: Հա, քեզի ալ աղուոր «քրավաթ» մը գնեցի 2100 ֆրանքի, դուն երեք հազարի չես կրնար գնել... Ի՞նչ լուր նոր օթոյէն, այսօր պիտի յանձնէին: Գիտցած ըլ– լաս, աս հին «առապա»յիդ մէջ չեմ նստիր: Հա– գուստիս չերթար: Տեսնես ինչ «շիք» «մանթօ» մը գնեցի, օրական հագնելու համար եւ աժան, 60հա– զարի ոչինչ գումարով...

— Կնիկ...

— Կնիկ մնիկ չկայ, Ժաքս, քու պատիւիդ համար է: Քիչ մնաց պիտի մոռնայի, տղոց կօ– շիկները անպայման բեր, Ցուցասրահի պարա– հանդէսին տղաքն ալ պիտի տանիմ, թող բան տեսնեն:

— Տակաւին տասնհինգ օր է որ կօշիկներ գնեցի նէ:

— Իրենց հագուստին գոյնին չերթար: Ամօթ է հա, կօշկոճենք ալ հոն պիտի ըլլան, մենք անոնց– մէ վա՞ր պիտի մնանք: Ախ, անուշիկ Ժաքս... Քու պատիւիդ համար է: Փարիզ է այստեղ:

Հա՜, երեկոյին կանուխ եկուր, ժօժօյենք մե– զի են, բոլորս մէկ սինէմա պիտի երթանք, «լոժ»ի տոմս գնեցի...

★

Դէ՜շ, դէշ կ'երթան գործերը...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (88)

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

— Այո, հայր իմ, ըսաւ աղջիկը, հօրը աջը իր ձեռքերուն մէջ ամփոփելով փաղաքշանքով :

— Ապստամբեցան եւ քաղաքը մտնեցին:

— Այո, հայր իմ:

— Ուրեմն ճար չկայ, պէտք է սպասել այս վիճակիս, պէտք է սպասել գերութեան, պէտք է սպասել աստանդական շրջելու ապաստանարան մը փնտռելու համար. դուն ըսիր՝ ուրեմն ատոնք պիտի ըլլան. դուն գուշակեցիր՝ ուրեմն ատոնք պիտի ըլլան. դուն գուշակեցիր՝ ուրեմն վերահաս է եւ պիտի հանդիպի. լաւ է ուրեմն մեռնիլ:

— Ինչո՞ւ համար դուն այդպէս կը յուսահա– տիս, հայր իմ, ըսաւ Մարգրիտ՝ տեսնելով թէ իր նախատեսութիւնները որքան վնասակար եղած էին հօրը. ես մարգարէութեան հոգիով չգրուցեցի բան մը, այլ բոլոր իմ խօսքերս՝ ըրած դիտողու– թիւններուս վրայ երեւակայական գիտեր էին. դուն թէ որ ուզես, ես հիմա, ես տկար աղջիկ մը՝ ամէն բան կարգի կը դնեմ, միայն հրաման տուր:

— Ի՞նչպէս կարգի կը դնես դուն այս վիճա– կը՝ որ արդէն իր վախճանը գտած է:

— Հիմա Թորոսին քու կողմանէդ ...

— Թորոսին իմ կողմանէս պատգամաւոր կամ նամակ չի կրնար երթալ եւ պէտք չէ երթայ:

— Բայց, հայր իմ...

— Հայր – մայր չկայ, պարապ տեղ ինծ հետ մի խօսակցիր, զիս մի նեղեր. ամէն մարդ իր բախտին պէտք է հետեւի. ինչ որ մինչեւ հիմա հօրդ համար ըրիր՝ բաւական է, Աստուած քեզ օրհնէ ու վարձատրէ. որչափ որ դէշ, անպիտան եւ չարագործ ալ ըլլայ մէկը, իր զաւկին հա– մար՝ մանաւանդ երբ զաւակը այնչափ առաքինի է քեզի պէս, մէկ անգամուան համար երբ աղօթէ՝ Աստուած անոր ձայնը կը լսէ. ուստի նորէն կ'ը– սեմ, ես ալ բան մը չունիմ, ամէն բան լմնցեր է ինծ համար , ոչ իշխանութիւն, ոչ կարողութիւն, ամէն բան կորսուած է եւ անոնց հետքն անգամ չէ մնացած. հոս անզգամութեան չափը լեցուեցաւ, դուն միայն մնացիր անարատ այս գարշութիւն– ներուն մէջ, Աստուած քեզ վարձատրէ, Աստուած քու վերջդ բարին ընէ:

Եւ այս խօսքերը ըսելուն՝ իշխանը ձեռքը զաւկին գլխուն դրած՝ աչքերը արտասուալից եր– կինք վերցուցած էր:

Տխուր եղաւ սրտով մտիկ կ'ընէր այս խօս– քերը օրիորդը, երբ հայրը ոտքի վրայ ելաւ, հանդարտ էր բոլորովին եւ սկսաւ վեր վար շրջա– գայիլ, ու յանկարծ կենալով հրամայեց որՎասիլը կանչեն, եւ երբ ան սոսկումով ներս մտաւ.

— Գնա, ըսաւ, բոլոր բանտապահները հոս բեր հիմա:

— Քանի վայրկեան յետոյ քառասունի չափ անձեր իր առջեւ շարուեցան շղթայակապ:

— Ամէնքն ատոնք ամբողջ ներկա՞յ են, հար– ցուց իշխանը՝ պակաս մէկը չկա՞յ:

— Ոչ, Տէր, պատասխանեց Վասիլ ընդգայթին ձայնը:

— Շուտ ատոնց շղթաները քակեցէք:

Եւ երբ հրամանը կատարուեցաւ:

— Գացէք ձեր տուները, ազատ էք ասկից վերջը զիս եւ իմ յիշատակս նզովելու՝ անիծելու եւ հայհոյելու, միայն շնորհակալ եղէք եւ օրհնե– ցէք այս աղջիկը ինչ որ մինչեւ հիմա ապրեցաք եւ պիտի ապրիք՝ գիտցէք որ անոր շնորհքն է: Տէ, աչքէս մի երեւաք, գացէք:

Այնպիսի դառնութեամբ զրուցեցան այս խօսքերը որ իբրեւ թէ ինքնիրեն կը վախնար, որ կրնար զղջալ եւ հրամանը ետ առնել:

Ուստի մարդիկն ալ զարմանքով եւ ահ ու դո– ղով երբ՝ Միջնաբերդին դռնէն դուրս ելաւ, մեծ ծանրութիւն մը գնաց իրենց վրայէն :

Բայց այս ամէն եղելութիւններուն ատեն Մարգրիտ նստած կը մտածէր թէ ի՞նչպէս կարելի էր այս քարսիրտ մարդուն սիրտըկակղցնել, ուս– տի ելաւ վերջին ճիգ մըն ալ ընելու, վասնզի այս մարդը ի՞նչ ատրճանի անգամ ալ որ ըլլար, իր հայրն էր, քովը մօտեցաւ:

— Սիրելի հայր իմ, ըսաւ, կը տեսնեմ թէ սոսկալի որոշում մը ունիս, բայց դու չես մտածեր թէ ես քեզմէ զատ մէկը չունիմ աշխարհիս վրայ, դուն միայն իմ յոյսս եւ իմ պաշտպանս ես. ես ա– ռանց քեզի ի՞նչ պիտի ըլլամ:

ԾԵՐԵՆՑ

վերջ, ստորճանաբար խոստովանեցաւ կարգ մը յանցանքներ: Մասնաւորապէս հաստատեց թէ տասը օր առաջ նամակ մը գրած է Փէշթայի ամերիկեան դեսպանին, խնդրելով որ կառք մը եւ օդանաւ մը պատրաստեն, զինքը փախցնելու համար: Նամակը, որ բանտէն դուրս պիտի հանուէր գաղտնապէս, բռնուած էր ոստիկանութեան կողմէ: Կարդինալը կը խնդրէր գործը կարգադրել հինգշաբթիէն առաջ, կ'ըսէր թէ դատը ուղղուած է Ամերիկայի դէմ, թէ կ'ուզեն ապացուցանել որ դրամ ստացած է Ամերիկայէն եւն.: Նամակաբերը պիտի կարգադրէր փախուստը, 4000 տոլար տրամադրելով օդաչուին:

Կարդինալը խոստովանեցաւ նաեւ թէ ամերիկեան դեսպանը առաջարկած էր փախցնել զինքը անցեալ նոյեմբերին, բայց ինք նախընտրեց մնալ իր հօտին քով որ կը բաղկանայ 7.000.000 կաթոլիկներէ: Հաստատեց նաեւ որ սեւ շուկայի գործառնութիւններ կատարած է, թէ փորձած էր փրկել Ս. Ստեփաննոսի արքայական թագը՝ Ամերիկացիներու միջոցաւ, բայց միտքը գէշ չէր, այլ կ'ուզէր անկորուստ պահել թանկագին յիշատակ մը, թէ արքայական եղած էր 1930էն ի վեր եւն.: Պահ մըայնքան ընկճուեցաւ որ նախագահը առաջարկեց նստիլ, բայց կարդինալը մերժեց: Վերջապէս հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.

— «Կը ցաւիմ որ նամակներ գրած եմ ամերիկեան դեսպանատան: Այսուհետեւ այդպէս պիտի չընեմ: Եւ չուզեցի դէչութիւն ընել Հունգարիոյ: Միտքս բարի էր, բայց սխալեցայ»:

★ Հունգարիոյ խորհրդարանին ընդդիմադիր կուսակցութեան պետը, Իսթվան Պատանքովիչ, Վիէննա փախաւ, ամբաստանուած ըլլալով կարդինալ Մինծենթիի գործին առթիւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Մոսկուա Նիւզ» թերթը (անգլերէն) որ կը հրատարակուէր 19 տարիէ ի վեր, դադրած է յունուար 22էն ի վեր: Ատեն մը օրաթերթ էր, յետոյ դարձաւ պարբերական:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ կարմիրները նոր պայմաններ առաջարկեցին հաշտութեան համար, նկատի առնելով ազգայնական կառավարութեան բուռն դիմադրութիւնը Եանկցէի ճակատին վրայ:

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ, Պ. Ժիւլ Մոք, ճառ մը խօսելով Փարիզի ամերիկեան ակումբին մէջ, յայտարարեց թէ Ֆրանսան երբեք արբանեակ պետութիւն մը պիտի չըլլայ, հակառակ զանազան հոսանքներու սարքած խլրտումներուն:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ սահմանադրութեան հեղինակները հաւանեցան Պերլինը 12րդ պետութիւնը համարել ապագայ հանրապետութեան մէջ:

ՍԻԹՐՕԷՆԻ (Ժավէլ) հաստատութեան մէջ երկու արհեստանոցներ մոխիր դարձան, անգործութեան դատապարտելով 2000 բանուորներ: Ութ հոգի վիրաւորուեցան:

ՉՈՐՍ ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐ կը դատուին զինուորական ատեանին առջեւ: Ամբաստանուած են թէ նամակ մը ուղղելով Հիթլէրի, խնդրած էին ծառայել S. S.ի շարքերուն մէջ:

ԱԾՈՒԽԻ ահագին մթերք մը գողցուած ըլլալով, 11 հոգի ձերբակալուեցան Փանթէնի մէջ: Ամբաստանեալներուն թիւն է 20: Վիլլաքուպլէի մէջ ալ քանի մը հարիւր հազար լիտր «էսանս» գողցուած է օդակայանէն, երեք սպաներու մեղսակցութեամբ: Ձերբակալուեցան 15 հոգի:

ՍԱԿԱՐԱՆ (Եչ) — Սթերլին 1062 (1425), տոլար 318.60 (487), զուից. ֆրանք 79.90 (122): Նափոլէոն 5825, զուից. ոսկի 5625, սթերլին 7100, ոսկի տոլար (20) 27.800: Ձոյլ ոսկի 788.750 Ֆր.:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի թէյասեղանը ի պատիւ դասախօսներուն եւ ծնողքներուն, որ տեղի պիտի ունենար, այսօր կիրակի, յետաձգուած է անորոշ ժամանակով:

ՀԱՅ- ԲՈՅԺ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՄՍԱԹԵՐԹ
ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

1949 Յունուարէն (Իններորդ Տարի) սկսեալ.—
ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ 500 ֆրանք:
ԱՆԳԼԻԱ, ՔԱՆԱՏԱ, Մ- ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ, Կիպրոս, Պաղեստին, Եգիպտոս, Հնդկաստան եւ Իրաք 700 ֆրանք:
ՄՆԱՑԵԱԼ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ համար 600 ֆրանք:

Կը խնդրուի ՀԱՅ - ԲՈՅԺի բարեկամներէն, դիւրացնել մեր գործը, գտնելով նոր բաժանորդներ, եւ ծանօթացնել մեր թերթը իրենց շրջանակին:

Ո եւ է դիմում եւ առաքում կատարել փարչական հասցէով,— NERCESSIAN Kh. (Խոսրով Վրշտունի), 17 rue Damesme — Paris (13):

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ Ց Դ. ՏԱՆ ՄԷՋ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Հովանաւորութեամբ Հ. Ց. Դ. Շրջ. Կոմիտէին եւ նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ.. Նոր Սերունդի Շրջ վարչութեան, թէյասեղան:

Ի պատիւ ընկեր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

Փետրուար 7ին, երկուշաբթի իրիկուն, Դաշնակցութեան Տան մէջ: 26 rue des Convalescents: Պիտի ներկայացուի Մարսէյլի Նոր Սերունդի 1948ի Ողիմպիականի շարժանկարը: Կը հրաւիրուին շրջանի ընկեր – ընկերուհիները:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27ԻՆ

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ, ՕԹԷԼ ՔՈՆԹԻՆԱՆ – ԹԱԼԻ շքեղ սրահին մէջ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մասնակցութեամբ Jacques HÉLIANի նշանաւոր նուագախումբին, ուսանողական զուարթ ու տաք մթնոլորտի մէջ:

Կազմակերպուած ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՀԱՅ ՈՒ - ՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏԱՆ կողմէ, Շաբաթ 19 Փետրուար, ժամը 21էն մինչեւ 1, Maison Internationaleի շքեղ սրահներուն մէջ, Cité Universitaire, 19 Bld. Jourdan, Métro: Cité Universitaire, Autobus P. C.:

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ»

Ալֆորվիլի Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ շքեղ Երեկոյթ պարահանդէս, Մարտ 26ին:

Orchestre Tango Typique համբաւաւոր Quintin Verdu: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԲԱՑԱՌԻԿ

Թատերական Ներկայացում

Salle d'Iénaի մէջ, Փետրուար 18ին երեկոյեան ժամը 8.30ին Պ. Ս. ՍՈՒՐԷՆԵԱՆԻ Ֆրանսայէն մեկնումին առթիւ: Մասնակցութեամբ սիրուած դերասաններու, կը բեմադրուի

Հասարակութեան Վտարուածներ

Դրամ 4 արար Ալէքսանտրովի

Մասնակցութեամբ Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ եւ բեմադրութեամբ Տիկին ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ:

Ներկայացման օրը կիչէն փակ ըլլալով հրաւիրատոմսերը կարելի է ստանալ Պ. ՍՈՒՐԷՆԵԱՆԷ եւ Cadetի շրջանի վաճառատներէն:

ՄԱՐՏ 19ԻՆ հայկական Institutի NUIT DE LA VOILETTEը Escorialի սրահներուն մէջ:

ԴԵՐՁԱԿՆԵՐ

ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏ ՀԱԳՈՒՍՏ ՇԻՆՈՂՆԵՐ

Մէկ անգամ այցելել կը բաւէ տեւական յաճախորդ ըլլալու: Դիմելով դերձակներու հայ - թայթիչ՝ Ա. ՀԱՄԱԼԵԱՆԻ

68, Rue Nationale, Marseille Tél.: Colbert 33-22

Պիտի գտնէք կերպաս, աստառ, թելա, կարի դերձան, կոճակ, ուսնոց (էփոլէթ) եւն., եւն.:

ՕՐԻՆԱԿԱՆ ԵՒ ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ապսպրանքներ կ'ընդունինք contre remboursement

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ
ՏԱՆՈՒՏԷՐ ԹԷ ՎԱՐՁԱԿԱԼ

Եթէ կ'ուզէք գիտնալ ձեր իրաւունքները համաձայն նոր օրէնքներու դիմեցէք անյապաղ՝

Մ. ԵԱՎԵՐԻ

37bis, RUE THUBANEAU

ՇՈՒՏԱՓՈՅԹ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ
ՉԱՓԱԳԻՏԱԿԱՆ ՎԱՐՁՔԵՐՈՒ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԻՍՍԻԻ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները այս կիրակի ժամը 3ին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ պիտի ըլլայ Տիկին Տ. Սէրէնկիւլեան, Շրջ. վարչութեան կողմէ:

ԽՆՋՈՅՔ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Իսի լէ Մուլինոյի Հ. Ց. Դ. «Խանասոր» խումբի հանդէսը այս կիրակի, Bellevue սրահին մէջ, 45 rue de la Défense, Issy: métro Mairie d'Issy et autobus 190barré իջնել Gare d'Issy:

ՀԱՅ ՍՊԱՍՈՒՀԻ ՄԸ

Կ'ուզուի: Դիմել 26 rue St. Lambert métro Convention

ՄԱՐՍԷՅԼՑԻՆԵՐՈՒՆ
ՎԱՐՁՔԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

Տանտէրներ եւ վարձակալներ, ձեր շէնքերուն վարձքին մասնագիտական քննութեան համար դիմեցէք՝

J. AKINIANի Ing. E. I. M.
Ingenieur - Conseil – Expert
74 Rue Marengo, Marseille ժամը 17—19

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԼԱՔՆԵՐՈՒ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐՈՒՆ
Ա Զ Ք Ը Լ Ո Յ Ս

Վերջին նոր երգերու բլաքներ, հայերէն եւ արեւելեան, կը գտնուին՝

ԱԼՔԱԶԻ

մօտ, 45 րիւ Սէնթ Պարպ, Մարսիլիա

Ճ Ա Շ Ա Ր Ա Ն

AU CHAPON FIN ՍԱՐԵԱՆ

Արեւելեան եւ ֆրանսական ընտիր կերակուրներ, Ամերիկեան պառ, Մարսէյլի նշանաւոր Քանըպիէրէն 50 մեթր հեռու միայն:

Հեռ. C. 02-43 18 Marché des Capucins

BONNETERIE
GROS, DEMI - GROS

Տ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

10 Rue des Petits Carreaux, Paris (2)
Métro Sentier, հեռաձայն Cen. 36-54

Ձոխ մթերք գուլպայի «Շօսէթ»ի, ներքին ճերմակեղէններու, մասնաւորաբար շրջուն վաճառորդներու համար:

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ծուտով ապահովագրութեան յաւելում պիտի ունենաք, եթէ արդէն իսկ չէ եղած: Ձեր շահը կը պահանջէ այս չարիքէն խուսափելու համար, դիմել՝

Գ. Կրօնիկ Աղեանի

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ - ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐ

107 Bld. Magenta Paris (10), Métro Gare du Nord
Հեռաձայն TRU. 02-20

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)
La Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 8 Février 1949 Երեքշաբթի 8 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21e Année N° 5765–Նոր շրջան Թիւ 1176

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Քէմալի ստեղծած Նոր Թուրքիան կը դալարուի ներքին ջղաձգումներով:

Քառորդ դարէ ի վեր իր ցաւին դարման մը չգտնուեցաւ:

1923ին, Դաշնակիցներու վրայ տարած իր «փառաւոր յաղթանակ»էն ետք, աղատարարը արմատական բարենորոգումներ մտցուց երկրին վարչական ու ընկերային կարգուսարքին մէջ:

Կռթնած մէկ կողմէ բանակին վրայ, որուն անսահման վստահութիւնը կը վայելէր, միւս կողմէ իր ստեղծած «Հալք» կուսակցութեան վրայ, Աթաթիւրք կարծեց մոգական հրաշագործ գաւազանի մը միջոցաւ արդիական պետութեան մը փոխակերպել յետամնաց երկիր մը:

Արդիւնքը մէջտեղն է:

«Միակ կուսակցութեան» դրութիւնը մեծ յաջողութիւններ ունեցաւ զանազան երկիրներու մէջ, համաշխարհային առաջին պատերազմէն վերջ: Այդ դրութեան հեղինակի իրաւունքը կը պատկանի Խորհրդային Միութեան, որ 32 տարիէ ի վեր կը շարունակէ կիրարկել զայն իր իշխանութեան ենթակայ երկիրներուն մէջ, առանց ազդուելու ներքին ու մանաւանդ արտաքին ցնցումներէ: Անոր գաղտնիքը Մոսկուան միայն գիտէ:

Ուրիշ երկիրներ ալ փորձեցին, բայց ի վերջոյ ձախողեցան:

Իր իշխանութիւնը ամրապնդելու համար, Աթաթիւրք եւս հետեւեցաւ Մոսկուայի օրինակին եւ յաջողեցաւ: Մանաւանդ որ մինչեւ վերջ վայելեց անոր անվերապահ աջակցութիւնը:

Թուրք Հանրապետութեան հիմնական սկզբունքներէն մէկն ալ ըլլալով «ժողովրդավարութիւն»ը (դեմոկրատիզմ), մեռնելէ առաջ Մուսթաֆա Քէմալ փորձ ըրաւ ընդդիմադիր կուսակցութիւն մը ստեղծելու երկրին մէջ, արտաքին աշխարհին ցոյց տալու համար, որ Թուրքիան երկրագունդի ամէնէն յառաջադէմ երկիրն է, ինչպէս որ Թուրք ազգն ալ բոլոր ազգերու նախահայրն է եւ բոլոր քաղաքակրթութեանցստեղծիչը:

Այդ փորձը իր ակնկալածին հակառակ արդիւնքը տուաւ: «Սէրպէսթ» կուսակցութեան հիմնադիր Ֆէթհի պէյի քննական պտոյտը Իզմիրեան շրջանին մէջ, արիւնալի ցոյցերու տեղի տուաւ: Ժողովուրդը տարերային պոռթկումով մը իր զայրոյթը յայտնեց օրուան իշխանաւորներուն եւ «Հալք» կուսակցութեան դէմ: Աթաթիւրք կարճ կապեց: Հին դրութիւնը վերահաստատեց: Իր յաջորդը նոյն ճամբուն հետեւեցաւ:

Սակայն յորմեհետէ Ամերիկացիները մուտք գործեցին Թուրքիա, «ժողովրդավարական» նոր հով մը փչեց Անգարայի մէջ: Դարձեալ ի ցոյց մարդկան:

Այսօր «Դեմոկրատ», «Միլլէթ» եւայլ անուններով յայտնի ու գաղտնի ընդդիմադիր կուսակցութիւններ կ՚աղմկեն հրապարակը, քունը փախցնելով «Հալք»ի վարիչներուն, որոնք բուռն քննադատութեանց առարկայ կը դառնան մամուլին եւ խորհրդարանին մէջ:

Հանրապետութեան հաստատումէն (1923) մինչեւ վերջին խորհրդարանական ընտրութիւնները (1946 Յունիս), 23 տարուան մէջ չորս անգամ միայն դահլիճի փոփոխութիւն տեղի ունեցած էր Թուրքիոյ մէջ: Մինչդեռ երկուքուկէս տարուան ընթացքին այս հինգերորդ դահլիճն է որ կը կազմուի:

Վերջին ամիսներու ընթացքին, մանաւանդ 1949ի ելմտացոյցի վիճաբանութեանց առեն բազմաթիւ ներքին վէրքեր հրապարակ դրուեցան: «Հալք» կուսակցութիւնը որ քառորդ դարէ ի վեր միահեծան կը վարէ երկիրը, տնտեսապէս անդունդին եզերքը հասցուցած է զայն:

Ընթացիկ տարուան ելմտացոյցին մէջ ծախքերու բաժինն է մէկ միլիառ 415 միլիոն Թրքական ոսկի, որուն 462 միլիոնը պիտի յատկացուի ազգային պաշտպանութեան:

Նորընտիր վարչապետ Շէմսէտտին Կիւնալթայի առաջին գործն եղաւ 80 միլիոնի դեղչ մը ընել, սակայն դեռ բաց կը մնայ 260 միլիոն ոսկի:

Ասկէ առաջ «ունեւորութեան տուրք»ով եւայլ բացառիկ տուրքերով կը գոցէին բացը: Ժողովուրդը, մանաւանդ Անատոլուի աղքատիկ գիւղացին, մինչեւ կոկորդը պարտքերու մէջ խեղդուած է:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՐՏԱՌՈՒՉ ՀՐԱՒԷՐՆԵՐ

Հրաւէրներն ալ դասակարգերու կարելի է բաժնել, համաձայն՝ նախ հրաւիրողին, յետոյ հրաւիրուած տեղին, ճամբորդութեան միջոցներուն, առողջական պայմաններուն:

Տակաւին կարելի է թուել երկու կողմերուն ունեցած յարմարութիւնները, բնակարանային թէ կլիմայական, սնունդի կամ... զգացումի. ինչու չէ:

Սկսինք ծայրէն: Եթէ հրաւիրողը քանի մը անգամ իր տան մէջ ընդունած է հիւրը, շատ բնական է որ այս անգամ ալ ինք հիւր երթայ բարեկամին: Փետրուար ամիսը, որուն մեր պապերը «կճուկ» ամիս կ՚ըսէին, չեմ գիտեր կճո՞ղ թէ կարճ ըլլալուն, շատ լաւ անուն հանած չէ, ուրեմն Փետրուարին պէտք է ընդունիլ հրաւէրը անոր, որուն տունը աւելի մեծ դիւրութիւններ ունի այդ ամսուան դժնութիւնները չէզոքացնելու:

Ցուրտը, ձիւնոտ սառը, 0էն վար 15 — 20°ը պատճառներ են հրաւէրդ անհրաժեշտ եւ պաղ դարձնելու: Կան դարձեալ ճամբորդութեան պայմանները, օդանաւը, շոգենաւը ամէն մարդու գործ չէ, սահնակը կամ բալխիրը նոյնպէս: Հապա՞ եթէ կողմերէն մէկուն առողջութիւնը խախուտ է: Սնունդն ալ մեծ տեղ կը գրաւէ, մարդ կայ «վոտկա» չի կրնար խմել, ուրիշներ ալ որ միսը անուշ թացաններով չեն կրնար կուլ տալ: Իսկ եթէ «անկեղծութիւն»ն ալ գործի խառնուի...:

Բարեմիտ ընթերցող — եթէ այդ տեսակ բան մնացած է տակաւին — գիտեմ որ պիտի նեղսրտի այս «հրաւէր»ով կէս սինակ դրած ըլլալուս համար: Արդարացումս պատրաստ է — բաց, աշխարհի բոլոր լեզուներով հրատարակուող թերթերը եւ պիտի տեսնես որ ոչ միայն կէս, այլ երկվեցեակներով սինակ լեցուն են նոր տեսակի հրաւէր»ով մը որմէ կախում ունի, կ՚ըսեն, աշխարհիս խաղաղութիւնը:

Ի՞նչ կ՚ըսէք, ուրեմն, եթէ այս սրտառուչ հրաւէրները ջուրը իյնան, խաղաղութեան երեսը տեսնելիք չունի՞նք:

ՍՕՍԻ

ՈՉ – ԹՈՒՐՔ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք (27 Յունուար).—

Նախկին կրթական գործավար Շէմսէտտին Սիրէր փոքրամասնութեանց եւ օտար վարժարաններու համար պետական պիւտճէին մէջ յատկացում մը յղած էր Ազգ. Մեծ Ժողովին:

Այս մասին երկու հոսանք կայ ներկայիս: Առաջինը կը նախատեսէ բոլոր այս ուսուցիչներու թոշակները վճարել ուղղակի կրթական գործավարութեան կողմէ, իսկ միւսը՝ իբր պետական պաշտօնեայ հանդստեան կոչելու իրաւունքով թոշակ տալ:

Այս առթիւ կազմուած է յանձնաժողով մը որ այս երկու տեսակէտները կը քննէ եւ երկրորդ պարագան ընդունուելու պարագային խնդրոյ առարկայ ուսուցիչներուն պարտաւորիչ դասաժամերը պիտի ճշդուին եւ վերջնական կացութիւնը պիտի որոշուի յանձնաժողովին կողմէ:

★ «Մարմարա» կ՚իմանայ թէ նոր դահլիճը որոշած է թեթեւցնել փոքրամասնութեանց դպրոցներուն բեռը եւ այսուհետեւ պետական գանձէն վճարել Թուրք ուսուցիչներուն թոշակները:

ՄԱՐԱՋԱԽՏ ՓԷԹԷՆԻ առողջական վիճակը քննելու համար նշանակուած են երեք բժիշկներ: Փէթէն 92 տարեկան է:

ՔՐԱՎՉԵՆՔՈՅԻ ծանօթ գիրքը հրատարակուեցաւ 1947 Մայիսին եւ ցարդ ծախուած է800000 օրինակ: Պատերազմէն առաջ ամէնէն շատ կարդացուած հեղինակն էր Մօրիս Տէքօպրա, որուն գիրքերուն սպառումն էր 500.000 օրինակ:

Ընդդիմադիրները միաձայն կը պոռան Խորհրդարանին մէջ ոչ միայն նոր տուրքեր չդնել, այլ հիները պակսեցնել:

Ի՞նչպէս փակել սակայն բացը, մանաւանդ որ այլեւս «լքեալ գոյք» ալ չէ մնացած:

ՀՐԱՆԴ–ՍԱՄՈՒԷԼ

Զօր. Մարկոսի շնորհազրկումը

Հելլէն ապստամբներու անթէլը հաղորդեց որ զօրավար Մարկոս «արձակուած է իր քաղաքական պատասխանատուութիւններէն» հելլէն համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին կողմէ, որովհետեւ զօրավարը «քանի մը ամիսէ ի վեր ծանրապէս հիւանդ է եւ չի կրնար կատարել իր ստանձնած կարեւոր պարտականութիւնները»:

Ըստ նոյն աղբիւրին, Կրամոս լերան վրայ Յունուար 30—31 գումարուած ժողովի մը ընթացքին ընտրուած է հինգ անդամէ բաղկացած քաղաքական նոր մարմին մը, նախագահութեամբ Նիքոլա Զախարիատէսի, կուսակցութեան քաղաքական գործավարը, որ նոյնպէս կը յաջորդէ Մարկոսի իբր զինուորական ղեկավար: Սակայն Աթէնքի մէջ կը կարծեն թէ ապստամբներու հրամանատարութիւնը յանձնուած է «զօրավար» Կուսիսի, փոխ–անդամ քաղաքական մարմնի, որ վերջերս կատարուած գործողութեանց ընթացքին փայլեցաւ:

Կեդր. կոմիտէն նոյնպէս «միաձայնութեամբ» շնորհազրկած է Տիկին Թիթօն՝ «ընկերուհի» Խրիսա Հաճի Վասիլիուն, որ նոյնպէս «քանի մը ամիսէ ի վեր ծանր հիւանդ»է եղեր: «Ընկերուհի»ն նախկին կինն է »դեմոկրատ կառավարութեան» արտաքին նախարար Ռուսոյի եւ որ ծանօթ է իբրեւ «յոյն Աննա Փաուքէր»: Երեք ամիս առաջ Աթէնք եկած էր՝ մայրաքաղաքի բանուորական շրջանակներուն մէջ ահաբեկչական գործունէութիւն ստեղծելու համար: Իր առաքելութեան մէջ յաջողած չըլլալով, պատժուած է:

Կառավարական բանակի հրամանատարութեան ստացած տեղեկագիրներուն համաձայն զօր. Մարկոս «մաքրուած » է համայնավարներուն կողմէ «Յունաստանը գրաւելու յաջողած չըլլալուն» պատճառաւ:

ԱՆԿԱԽ ՄԱԿԵԴՈՆԻԱ՞

Զօր. Մարկոսի շնորհազրկումի լուրերուն հետ միաժամակ տեղեկութիւններ կը հասնին թէ Մակեդոնիոյ խնդրին շուրջ տարակարծութիւններ ծագած են յոյն ապստամբներու եւ իրենց պուլկար ու եուկոսլաւ դրացիներուն միջեւ: Այս վերջինները իբրեւ վարձատրութիւն յոյն համայնավարներուն իրենց ընձեռած աջակցութեան, կը պահանջեն եղեր որ անկախ Մակեդոնիա մը ստեղծուի, մայրաքաղաք ունենալով Սելանիկը, մտնելով Մոսկուայի շրջագծին մէջ:

Կը կարծուի թէ այս ծրագիրը վէճի եւ անհամաձայնութեանց առարկայ դարձած է Մարկոսի շրջանակին մէջ: Իր կուսակիցներէն անոնք որ Կոմինֆորմի ազդեցութեան ենթարկուած են համաձայն դտնուեր են Մակեդոնական անջատողական շարժման, մինչ զօր. Մարկոս ինքը՝ իբրեւ յոյն ազգայնական՝ կողմնակից եղեր է Յունաստանի հողային ամբողջականութեան:

Անցած շաբաթ երբ ապստամբները հաշտութիւն կ՚առաջարկէին, իրենց պայմաններէն մէկն ալ փոքրամասնութեանց ինքնավարութիւն շահիլն էր: Նկատելով որ ներկայիս ազգային փոքրամասնութիւններ չկան Յունաստանի մէջ, կը կարծուի թէ իրենց նպատակն էր զանոնք ստեղծել, սահմանակից նահանգները գրկելով Պուլկարներ եւ Եուկոսլաւներ, որոնք կը պնդեն թէ հոն ծնած են:

Ապստամբները անձնատուութեան հրաւիրող թռուցիկներ նետուեցան կառավարական օդանաւերու կողմէ: Թռուցիկներուն տակստորագրած են նախկին ապստամբներ եւ համայնավարներ: Անձնատուր եղողները ընդհանուր ներման պիտի արժանան:

Ըստ վերջին տեղեկութեանց, ապստամբներու ընդհանուր հրամանատար կարգուած է զօրավար Վոնթիցիոս, որ արդէն անցեալ օգոստոսէն ի վեր ընդհ. սպարապետի պաշտօն կը վարէր: Զրոյցի մը համաձայն, զօր. Մարկոս 1948 Օգոստոս 21ին Կրամոսի գործողութեանց առեն վիրաւորուելով Ալպանիոյ Էլպասան քաղաքի հիւանդանոցը փոխադրուած էր:

Դաշնակիցները փոխվրէժի կը դիմեն

Գերմանիոյ անգլեւամերիկեան դրաւման գօտիներու իշխանութիւնները որոշեցին փակել իրենց սահմաններէն դէպի արեւելեան գօտին գացող ցամաքային ճամբաները:

Այս կարգադրութեամբ խորհրդային իշխանութիւնները պիտի ստիպուին օդանաւով կատարել իրենց փոխադրութիւնները դէպի Պալթեան նաւահանգիստները եւ դէպի Չեխոսլովաքիա: Ինքնաշարժներն ու կառախումբերը պիտի չկրնան բանիլ: Պոլոնիոյ, Հոլանտայի, Ֆրանսայի եւ Տանըմարքայի հետ հաղորդակցութիւնները այսուհետեւ պիտի կատարուին ծովու ճամբով: Վերջերս Մոսկուա առեւտրական դաշնագիր մը կնքեց Տանըմարքայի հետ 900.000 անգլ. ոսկի արժէքով ապրանքներու փոխանակութեան համար:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդա՛լ Դ. էջ)

ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐ...

(Բ. եւ վերջին մաս)

Սուտ են երբ միասնականութենէ կը խօսին, համերաշխութենէ կը ճառեն, սուտ են երբ վերածնող Հայրենիքէն կը բարբառեն: Իրենց հոգիներուն մէջ, ծեծ կերած ու ծեծէն վախէն սըմքած շան մը պէս ծուարած է վախը, սարկացնող, նուաստացնող, որուն տիրապետութեան տակ կ'ապրին, որուն յաճախանքով պիտի մեռնին: Վախն է որ զիրենք դարձուցած է լուրջ ու լըջախոհ: Վախն է որ զիրենք դարձուցած է «հայրենասէր»: Երբ կը խօսին, երբ կը գրեն՝ վախն է որ կշռոյթ կուտայ իրենց շունչին եւ գոյն կուտայ իրենց տժգոյն մելանին:

Եթէ վախէն զատ ուրիշ որեւէ զգացումի հետք եւ մտածումի նշոյլ կայ իրենց դիրքը արդարացնող, իրենց «չէզոքութիւնը» բացատրող, եթէ իրական հայրենասիրութեան մասնիկ մը կայ իրենց այպարքներուն վրան եւ ընթացքին ներքեւ, ինչո՞ւ հապա տարին տասներկու ամիս եւ օրը քսանըչորս ժամ մեր աչքերուն շիւղը ցոյց կուտան ու հակառակորդին գերանները չեն տեսներ: Ա՞չք չունին, խե՞լք չունին, սի՞րտ չունին, Ինչո՞ւ կը ծածկեն ճշմարտութիւնը:— Կը վախնան:

Ու երբ եւ Նոր Տարուան նուէր, թող ըսուի ճշմարտութիւնը, կայծ, հատու, միակ ու վերջնական ճշմարտութիւնը, հայրենասիրութեան ծիրանիով իրենց մերկութիւնը ծածկող այդ թըշուառներուն: Անթիլիասի եւ Երուսաղէմի վանքերէն մինչեւ Գահիրէի եւ Փարիզի առաջնորդարաններուն մէջ կծկուած մտաւորականներ, եկեղեցականներ, խմբագիրներ, բանաստեղծներ — լսեցէք ճշմարտութիւնը.

Կը վախնաք՝ որ փոթորիկը կը պայթի ու կարմիր հեղեղը կը հասնի ձեր փէշերուն: Կը վախնաք, որովհետեւ — «Ինչ կ'ըլլայ, ինչ չըլլար...»: Ահա թէ ինչու մեզի դէմ էք երբ կը պաշտպանենք Հայ. Եկեղեցին, Հայ Գրականութիւնը, Հայ Մշակոյթը: Ահա թէ ինչու միշտ իրենց հետ էք՝ երբ կը լըլկէ Հայ. Եկեղեցին, Հայ Գրականութիւնը, Հայ Մշակոյթը: Դուք դէմ էք մեզի ոչ թէ անոր համար որ սխալ կը գտնէք մեր խօսքը ու սխալ կը համարէք մեր գործը, այլ որովհետեւ վախը սողոսկած է ձեր հոգիներէն ներս ու ձեզ մղած է դէմ ըլլալու ձեր իսկ էութեան, ուրանալու եւ մերժելու ձեր իսկութիւնը... Վախը, պարզ, պաղ, բութ, անասնական վախը ձեր մորթերուն, ձեր կաշիին՝ որ պիտի չորնայ ի վերջոյ ձեր մարմիններուն վրայ ու խեղդէ մարդ էակին ամէնէն նուիրական ու թանկագին հարստութիւնը, որ արարչութեան պարգեւած միակ բարիքն է մարդ էակին:

Կրնաք խաբել մեզ, կրնաք խաբել այս միամիտ ժողովուրդը, պնդելով՝ թէ Հայաստանի սիրոյն եւ Հայաստանի ապագային հաշւոյն է որ կը գործէք ձեր ամենօրեայ վատութիւնը: Կրնաք խաբել ուրիշը, կրնա՞ք խաբել նաեւ դուք ձեզ: Թող ի վերջոյ այս ճշմարտութիւնը ըսող մը ըլլայ ձեզի. ու տուէք հարցումը դուք ձեր սրտին, մեղմ, կամաց, զգոյշ՝ որպէսզի մարդ չլսէ — «Ինչ կ'ըլլայ, ինչ չըլլար — Նոր Տարիի առաջին գիշերը, երբ գլուխնիդ դնէք բարձին վրայ: Հարցուցէք՝ թէ ինչո՞ւ լուռ էք երբ հարկ է խօսիլ, ինչո՞ւ կը խօսիք, երբ հարկ է լռել, թէ ինչու խեղճ էք, ինչու ծուռ կը նայիք ձեր ժողովուրդին ամէնէն մաքուր զաւակներուն եւ ինչու բարեւ կու տաք ամէնէն զազիր տիպարներուն: Ինչո՞ւ... Ձեր սրտերը պիտի պատասխանեն միանուագ սարսուռով.— Մենք կը վախնանք, մենք կը վախնանք, մենք կը վախնանք... Պիտի ըսեն — «Հապա՞ եթէ աշխարհը իրար անցնի, կարմիր բանակը առաջ շարժի, եւ.. ինչ կ'ըլլայ, եւ ինչ չըլլար»...

Ու պիտի արթննաք յաջորդ օրը ու շարունակէք ձեր ողորմելի առօրեան, հայհոյանքը պաղարակելով բայց հայհոյիչներուն ժպտելով, հայ եկեղեցին փառաբանելով, բայց եկեղեցւոյ կործանիչներուն դաշնակցելով, հայ լեզուն ու հայ գիրը աստուածացնելով, բայց անաստուած բարբարոսներուն առջեւ խունկ ծխելով:

Ահա թէ ինչ կայ հայ կեանքին մէջ այսօր, մտաւորականի, գրագէտի, բանաստեղծի ու եկեղեցականի արժանաւոր տիպարներուն կաղապարին մէջ: Ահա թէ ինչու այս խեղճ ժողովուրդին ողջամտութեան սուր սլաքը հովերուն դէմ անվերջ կը տատանի եւ ճամբան չի գտներ, այս դժբախտ ժողովուրդին, որ բան մը կը կարծէ իր մտաւորականը, գրագէտը, բանաստեղծը, եկեղեցականը: Ահա թէ ինչ կայ այսօր, ջարդ ու աքսոր ապրած Հայուն ծոցին մէջ...

★

Ու մոլորած ու դողահար այդ զանգուածին դէմ կասնաես դուն, Դաշնակցական ընկեր: Դուն որուն իւրաքանչիւր օրը հատնում է եւ իւրաքանչիւր վայրկեանը զոհաբերում եւ տառապանք, որովհետեւ կ'ապրիս ցեղիդ համար եւ կ'երազես մեռնիլ ցեղիդ սիրոյն:

Իմաստունի դիմակ կրող նապաստակներ քեզ երազատես կը կոչեն, գառնուկի դիմակ կրող գայլեր քեզ քու երկրիդ ու հայրենիքիդ դաւաճան կը հռչակեն, դաւադիր ու մութ ձեռքեր այժմէն իսկ կը ճշդեն այն հրապարակը որուն վրայ պիտի բարձրացնեն կախաղանիդ սիւնը,— «Մէկ մը գտնանք, ցոյց կուտանք ասոնց»...— անարգ սիւնը բռնակալներու անզօր կատաղութեան, որ հաւատքիդ ջահը եղաւ անցեալին մէջ եւ որուն պայծառ լոյսը դեռ կը յորդի դէպի ապագան...

Դաշնակցական ընկեր, դուն կը ժպտիս խաղաղօրէն, որովհետեւ գիտես թէ ցեղդ անմահ է եւ դուն վերջին պահակն ես դժբախտ ազգիդ: Դուն գիտես, թէ երէցներդ, պարծանքը ժողովուրդիդ ու ազնուագոյն շառաւիղը ազնուական նախնիքներուդ, իրենց շալվարով ու շարուխով ու խեղճուկ հրացաններով սուլթաններ սարսեցուցին արիւնոտ գահերու վրայ եւ ստրկացած հայ մարդը արժանաւոր ու գիտակից քու տիպարիդ վերածեցին: Կը հաւատաս, թէ ցեղդ կ'ապրի մէջդ ու քեզմով՝ վատերու, խեղճերու, ուրացողներու այս խաժամուժին դիմաց:

Նոր Տարի է, Դաշնակցական ընկեր: Ու Նոր Տարուան առաջին գիշերը դուն ալ դիր գլուխդ բարձիդ եւ ականջ տուր սրտիդ ձայնին: Անոյշ ու տրտում մեղեդիի մը պէս քեզի օրօր պիտի ըսեն բոլոր նահատակներդ ու հերոսներդ: Պիտի լսես ձայնը Ռոստոմին, Քրիստափորին ու Զաւարեանին, ձայնը Սերոբին եւ Մուրատին, Անդրանիկին, ձայնը Վարուժանին, Սիամանթոյին ու Խաժակին, պիտի լսես անապատներէն, զնտաններէն, կախաղաններէն, Սիպերիոյ սառնամանիքներէն, Ծայրագոյն Արեւելքի աքսորավայրերէն...

Ինչքան հարուստ է անցեալդ, Դաշնակցական ընկեր, ինչպէս առոյգ է հոգիդ, ինչպէս ամուր է կամքդ: Ի՞նչպէս կ'ուզես որ չնախանձին քեզի ու չդաւեն, չհայհոյեն, չպղտորկան: Ո՞վ ունի հերոսներուդ խիզախութիւնը, նահատակներուդ վեհութիւնը, խոյանքիդ թափը, հաւատքիդ ուժը, ո՞վ ունի սրտիդ մեծութիւնը, Դաշնակցական հարուստ ընկեր, ազատութեան աշտարակ եւ հաւատքի միջնաբերդ, գաճաճներուն մէջ հսկայ եւ փերեզակներուն մէջ վեհաշուք մեծատուն, ի՞նչպէս չնախանձին քեզի, ինչպէս չդաւեն ու չհայհոյեն...

Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

«Դէպի մզկիթ»

«Տէյլի Մէյլ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ թէ կրօնական զգացումի վերադարձում մը կը նըշմարուի հետզհետէ Թուրքիոյ հանրային կեանքին մէջ, զգացում մը որ զսպուած էր 25 տարիէ ի վեր, երբ Մ. Քէմալ աշխարհական հանրապետութեան մը վերածեց Թուրքիան:

Թուրքական կառավարութիւնը վերջերս երեք որոշումներ տուաւ, որոնք ցոյց կուտան թէ «դէպի մզկիթ վերադարձը» ժողովրդական պահանջ մըն է:

Նախ, սկսան իսլամական կրօնքը վերստին դասաւանդել պետական նախակրթարաններու մէջ:

Կրօնագիտութեան դասընթացքներուն կը հետեւին մէկ միլիոն հինգ հարիւր հազար աշակերտներ: Խալիֆայութեան ջնջումէն ի վեր (1924) առաջին անգամ ըլլալով Թուրքիոյ սերունդի ծնողներ պիտի կրնան ղրկել իրենց զաւակները շաբաթական կամ երկշաբաթեայ կրօնական դասընթացքներուն:

Այս դասընթացքներուն մէջ պիտի սորվին իսլամական դաւանանքին պատուիրանները եւ վարդապետութեան հիմերը, ճիշդ ինչպէս քրիստոնեայ տղաքը «Քրիստոնէական» կը սորվին:

Կրօնական դասերը մաս պիտի չկազմեն դպրոցական պարտաւորիչ դասընթացքին: Ծնողները ազատ են իրենց զաւակները ղրկելու կամ ոչ:

Շատեր կրօնքին այս վերադարձումը, քառորդ դար վերջ, կը նկատեն իբրեւ վճռական քայլ մը դէպի հին աւանդութիւնները, իսկ ուրիշներ կը կարծեն թէ՝ պաշտօնական աշխարհականութեան մակերեսին տակ, կրօնքը միշտ ալ շարունակուած էր, խորապէս արմատացած, առանց ազդուելու աշխարհիկ բարենորոգումներէն:

25 տարուան միջոցին կրօնասէր ընտանիքներ սորվեցուցին իրենց զաւակներուն կրօնքին պատմութիւնը եւ անոր սկզբունքները, այնպէս որ կապը պահուեցաւ հին եւ նոր սերունդին միջեւ: Ամբողջ Անատոլուի մէջ միշտ ալ «ինչպէ՞ս էք»ին կը պատասխանեն.—

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՔԱՐԹԻԷ ԼԱԹԷՆ

(ՎԵՐԱԿՈՉՈՒՄ ՔԱՌՈՐԴ ԴԱՐՈՒ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԻ)

Միւս կողմէ ես ականատես եղած եմ զանգուածներու ահեղ ցասումին, երբ արքայական դրամիկներու ծանր գործիքը կ'իջնէր Լէոն Պլումի ծոծրակին: Հարիւր հազարներու ամբոխն էր, որ բռունցքները ցցած կը մռնչէր, կը սպառնար, կ'անիծէր: Թորէզն անկէ անցած էր, Վայեան Քուտիւրիէն ալ ետեւէն: Ան իր անդիմադրելի հմայքով պաղարիւն կը յանձնարարէր մոլեգնած բազմութիւններուն: Կեանքի եղէգնադաշտին մէջ, ժամանակի անակնկալներուն յանդիման ժողովրդային խաւերու հակազդեցութիւնը, իր սիրոյ եւ ատելութեան մակընթացութիւններով:

Հրապարակին անդիի ծայրը կը բարձրանայ Ste. Genevièveի տաճարը: Համեստ հովուուհի մըն էր ան, Գենովարբէն, հին երանելի շրջանին իր ոչխարները կ'արածէր այս երբեմնի բլուրին վրայ: Իր գերեզմանը հոն է, աղօթավայրին աջակողմը, շրջապատուած համակ ոսկիէ վանդակորմով մը: Մեծ է հաւատքը ժողովուրդին հանդէպ Փարիզի պաշտպան սրբուհիին, որ կ'երեւի խնդրակատարը կը դառնայ իր հօտին իղձերուն:

Մինակ չենք ոչ եմն մեր սեւեռուն հաւատքին մէջ: Մեր ասպնջական երկիրը նոյնքան երկիւղածօրէն կը մեծարէ իր նուիրականութիւնները, ինչպէս այդ տեսանք պատերազմի ահաւոր օրերուն:

Ս. Ժընըվիեւի մատենադարանը կ'իյնայ տաճարին մօտակայքը, հրապարակին ձախ թեւի երկայնքին: Սերունդներ անցած են այնտեղէն, գրական, գեղարուեստական եւ գիտական պաշար ամբարելու համար իրենց սահմանափակ մտքին: Մենք ալ բաւական «ամաթէօռ»ներ ունեցած ենք հոն: Դրոց – բրոց հազուագիւտ Հայուհիներու կարգին, դեռ կը տեսնեմ այնտեղ Հ. Տէօվլէթեանը, Վ. Քերեսթէճեանը, Սեման, Մանուչեանը, Գ. Ճիզմէճեանը, ինքզինքս ու գրքի ժրաջան մուկը... Շաւարշ Ատոյեանին: Այս գիժացած «Արմենիստ»ը ամէն ինչ Հայուն վերագրելու ախտէն բռնուած էր, մինչեւ իսկ... Քրիստոսի խօսած լեզուն եւ ինչ որ գտնէր մեր մասին, ձեռքէ բնաւ չէր փախցներ: Վայ էր եկեր երիտասարդ սիրահարի մը, որ քիչ մը ձայնը բարձրացնէր, մատիտը կը վերցնէր ու անընդհատ կը խփէր սեղանին...

Կեղտացի Քլովիս արքային ճամբան կ'առաջնորդէ Թուէնի լայն, այլ կարճ փողոցը, ուր կը կանգնի եկեղեցի մը: Երբեմն, անիկա շարժանկարի փոքրիկ սրահ մըն էր, ուր Էմիլ Եանինկս ցոյց տուած էր Մաւրիտանացի Օթելլոյի ահարկու դէմքը, Իվան Մուժուքինն ալ դժբախտ դերասան Քինի կեանքը: Տարիներէ ի վեր գողտրիկ աղօթատեղիի մը վերածուած է ան, հայ կաթողիկէ համայնքին կրօնական պահանջներուն համար, որուն մտերմութիւնը ապրած եմ նախապատերազմեան հինգ երկար տարիներուն:

Թուէնի վարի բերանը, Տեքար փողոցի աջ թեւին վրայ կը գտնուի Լեյլանի համեստ սենեակը, գրավաճառի մը խանութին առընթեր: Խոնարհին ցաւերուն երգիչը, ինքն ալ խոնարհ մը, Վերլէն այնտեղ անցուցած է իր անկանոն, խելայեղ եւ տարապայմանօրէն թշուառ վերջին օրերը:

Հնաւեր պանդոկէն քիչ մը վար, Էսթրափատի հրապարակին դիմացը կը բացուի Ռոլանի նեղ փողոցը, որ կ'առաջնորդէ փոքրաթիւ սանդխամատներուն: Ձախակողմի շէնքին տեղը ուրիշ մը կը բարձրանար ժամանակին: Հոն ապրած է մեծ խորհողը՝ Փասքալ, ինչպէս կը վկայէ մարմարին վրայ փորագրուած արձանագրութիւնը:

Լիւթեսիոյ կրկէսը,— հռոմէական տիրապետութեան կարկառուն ապացոյցը, — անկէ քիչ մը վարը, Մոնժի պողոտային դիմացի կողմը կ'իյնայ: Գազաններու երբեմնի այս որջը ներկայիս մանուկներու սիրական զբօսավայրն է:

Մերթ ընդ մերթ, տօնական օրերուն՝ Ֆրանսական կառավարութիւնը գովելի հաճոյակատարութեամբ այնտեղ ժողովուրդին կ'ընծայէ փառահեղ հանդէսներ, որոնք կը վերապրեցնեն հին երանելի օրերը:

1937ի ամրան, ես բեմին ճակատը տեսած եմ Քոլայերթի մէկ հսկայ նկարը, որ կը ներկայացնէր Աքիլլէսի յաղթանակը Հեքթորի վրայ:

(6)

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

★ Սէրը ծերերու համար արեւ է ձիւնին վըրայ. աւելի՝ աչքերը կը խաղտացնէ քան կը տաքցնէ զանոնք:

— « Օրհնեալ է Աստուած, ես Իսլամ եմ» :

Կրօնական վերազարթումի տեսակէտով, երկրորդ կարեւոր քայլն է կառավարութեան համաձայնութիւնը բանալու պետական մասնաւոր վարժարաններ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, ատոնցմէ դաս իմամներ եւ «հաթիպ»ներ (քարոզիչներ) պատրաստելու համար:

Քէմալ փաշայի 1924ի հակակրօնական հրամանագիրները ամէնէն առաջ հարուածը տուին ազդեցիկ՝ իւլէմաներու հզօր կազմակերպութեան: Այդ միջոցին անոնք կը համարուէին ծոյլ, մակաբոյծ տարր մը որ կը չահագործէր տգէտ եւ միամիտ ժողովուրդը եւ ընդհանրապէս կը խանգարէր արդի Թուրքիոյ յառաջդիմութիւնը :

«Մէտրէսէ»ներու (դպրանոց) փակումը գրեթէ մահացու հարուած մը եղաւ: Յաջորդ տարիներուն անոնց թիւը արագօրէն պակսեցաւ եւ այսօր գրեթէ անհետացած են: Սակայն երբեմն ստորերկրեայ կրօնական շարժումներ երեւան կը հանուէին հոս ու հոն, ինչ ցոյց կուտայ թէ հին վարչաձեւին մոլեռանդ ոգին բոլորովին անհետացած չէ: Դեռ վերջերս Ա. Գարահիսարի մէջ ոստիկանութիւնը հաստատեց թէ «Տէրվիչ»ներու աղօրէն միաբանութեան մը 35 անդամները կանոնաւորապէս կը հաւաքուէին մասնաւոր տունի մը մէջ, աղօթելու եւ արարողութիւններ կատարելու համար, համաձայն իրենց աղանդին:

Երբ ատեան կանչուեցան, հաստատուեցաւ որ 21 անդամները կրօնական մոլեռանդներ էին, խիստ յետադիմական եւ կ՚ուզէին տապալել վարչաձեւը: Դատապարտուեցան մէկ ամիսէն մինչեւ մէկ տարի բանտարկութեան:

Իմամներու եւ քարոզիչներու համար մասնաւոր դպրոցներ բանալու ծրագրին հաւանութիւն յայտնելով, կառավարութիւնը կը ձգտի որոշ ուղղութիւն տալ կրօնական շարժումին:

Եւ վերջապէս իբրեւ երրորդ քայլ, կառավարութիւնը հաւանեցաւ իսլամական աստուածաբանական վարժարանին վերաբացման, բարձրաստիճան կղերականներ պատրաստելու համար, թէեւ Պոլսոյ Աստուածաբանական համալսարանը փակուեցաւ 1933ին, վասնզի միայն 20 ուսանողներ կային եւ հազիւ ձեռնհաս ուսուցիչներ :

Կրօնական շարժման ամէնէն եռանդուն վաբիչներէն մէկն է Համտուլլահ Սուպհի Թանրէօվըր, Պուքրէշի նախկին դեսպանը եւ յայտնի երեսփոխան մը Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ: Ան կը կարծէ թէ Աթաթիւրքի հակակղերական բարենորոգման ազդեցութեան տակ, Թուրքիան չատ հեռուները գնաց աշխարհականութեան ճամբուն վրայ, իսկ այսօր անհրաժեշտ տրամաբանական դարձ մը կը կատարէ: «Ամբողջ երկրին մէջ, ընտանիքը հիմնովին կրօնասէր մնացած է: Մզկիթները երբեք չեն լքուած: Աֆիոն Գարահիսարի տէրվիչներու պարագան կ՚ապացուցանէ ժողովուրդին ծարաւը կրօնական առաջնորդութեան համար: Վերադարձը ընկերային անհրաժեշտութիւն մըն է եւ ուրիշ ոչինչ: Մինչեւ իսկ անոնք որ կրօնական համոզումներ չունին, անոնք ալ սկսած են հաւատալ թէ համայնավարական տեսութեանց թափանցումին կրնանք դիմադրել կազմակերպելով կրօնքը, որ մեծ ուժ մըն է»:

Կառավարութիւնը կ՚ուղէ ուշադրութեամբ հետեւիլ շարժումին եւ գիջումներ կատարել զգուշութեամբ:

Պաշտօնական տեսակէտը պարզուեցաւ «Ուլուս»ի մէկ խմբագրականով, Աֆիոն Գարահիսարի դատավարութեան առթիւ.

— «Յեղաշրջութիւնը գոյութիւն ունի եւ կրնայ պայթիլ ամբողջ ուժով: Անոնք որ քաջալերեցին մոլեռանդները եւ տգէտները կրակին հետ կը խաղան: Արդարեւ, կրակը բռնկած է» :

Ազգ. Ժողովին մէջ, փոթորկալի վիճաբանութեան մը ատեն, Թահսին Պանկօղլու, Կրթական նախարարը, բացորոշապէս յայտարարեց թէ հակառակ վերջին արտօնութեանց կրօնականդետնի վրայ, կառավարութիւնը երբեք թոյլ պիտի չտայ որ վերաբացուին Սուլթաններու ժամանակէն մնացած կղերական դպրոցները: « Պէտք չէ ժամացոյցը 25 տարի ետ տանինք» :

Բ.

Ակնարկ մը դատարանէն ներս

Լայնատարած քաղաք մը՝ Citéի վրայ.— Փարիզի դատական պալատն է: Քաղաք մը իր բազմաթիւ լայն պողոտաներով, նրբանցքներով, ընդարձակ եւ արձանազարդ հրապարակներով, թաղամասերով:

Ժողովրդի հոծ բազմութիւն մը, խառնուած դատական պաշտօնեաներու, կը հրջի ամէն կողմ, Անկիւնները խումբեր կը կազմուին ու ապա կը ցրուին, իսկ քարաչէն բարձր պատերը փաստաբաններու բանակին ձայնը կ՚արձագանգեն:

Բազմութեան թիւը կը կրկնապատկուի, ժխորը կ՚աճի, քանի կը մօտենանք 17րդ պատժական ատեանին: Ժողովուրդը կը փորձէ խուժել այդ սրահը, բայց ի զուր: Պէտք է հերթի սպասել... ժամերով: Դէպի սրահը տանող բոլոր անցքերը արգիլուած են: Միայն հրաւիրատոմսով կարելի է ազատ շրջիլ: Ոստիկաններ ամէն կողմ :Հսկողութիւնը խիստ է, բայց ոստիկաններու վարմունքը բարեկիրթ: Շարժանկարի գործիքներ ամէն անկիւն :

Կը գտնուիմ սրահին դրան առջեւ: Ի՞նչ է պատճառը, որ ժողովուրդը, լքելով դատարանին միւս սրահները, իր հետաքրքրութիւնը կեդրոնացուցած է այդ սրահին վրայ: Այդքան բացառիկ դա՞տ մըն է Քրավչէնքոյի անուանարկութեանդատը, այնքան հազուադէպ որ աշխարհի չորս կողմէն լրագրողներ եկած են ներկայ ըլլալու: Բայց ո՞վ կը մտածէ դատին իրական պատճառին մասին: Երկու վարդապետութիւններու ընդհարումին կը սպասեն ունկնդիրները:

Ամէն նիստին սրահը լեցուած է ծայրէ ծայր: Հասարակութեան յատկացուած է սրահին ետեւի մասը: Լայն տեղ տրուած է Ֆրանսական եւ օտար թղթակիցներուն, որոնց տրամադրութեան տակ կը գտնուին, սրահին մօտ, հեռախօսի խցիկներ: Քառասուն տեղ միայն ապահովուած է այն փաստաբաններուն համար որոնք կը փափաքին հետեւիլ նիստերուն, իսկ փափաքողներուն թիւը քանի մը հազարը կ՚անցնի:

Դատարանին առջեւի մասը, աջ եւ ձախ — տեղաւորուած են երկու հակառակ կողմերը իրենց փաստաբաններով եւ թարգմաններով: Դատը կը վարէ՝ իր երկու խորհրդականներով՝ նախագահը, Պ. Տիւռքէմ, ան որ քանի մը ամիսներ առաջ նախագահեց նոյնպէս կարեւոր դատի մը, Կուէն Ֆառժի դատավարութեան: Երկու անուանի փաստաբաններ, ամէն մէկը իր աշխատակիցներով, ուշադրութեամբ կը հետեւին բանավէճերուն եւ վկայութիւններուն, մէջ ընդ մէջ յարձակելով հակառակորդին վրայ :

Քովնտի սրահի մը մէջ հաւաքուած են երկու կողմերու վկաները: Մօտաւորապէս 15 ռուս վկաներ ի նպաստ Քրավչէնքոյի, Գերմանիոյ գաղթակայաններէն : Իսկ Lettres Françaisesի վկաներու թիւը, կ՚ըսեն, կը հասնի 60ի, մաս մը Խորհրդային Միութենէն եկած, ինչպէս նաեւ երեք Ամերիկացիներ եւ Անգլիացիներ:

Յանկարծ սրահը կը բոցավառի: Կարծես, ամէն կողմէ արեւի ճառագայթներ կ՚ուղղուին մարդու մը վրայ, սեւ, գանգուր մազերով, աշխոյժ արտայայտութիւնով եւ շարժուձեւերով: Ընդհանուր փսփսուք մը որուն կը յաջորդէ անմիջապէս խոր լռութիւն եւ լարուած ուշադրութիւն:

Նախագահը խօսքը տուած է Քրավչէնքոյին: Սկիզբը յուսախաբութիւն հասարակութեան մէջ : Ան կը խօսի ռուսերէն, ինքնավստահ, յստակ եւ բարձր ձայնով եւ արագ, կարծես քիչ մը ջղայնացած:

Ծանր է թարգմաններուն պարտականութիւնը: Ամէն բառ, ամէն նախադասութիւն մտածուած է կանխաւ, ամէն շեշտ իր յստակ նշանակութիւնը ունի, պէտք է թարգմանել այդ բոլորին իմաստը, լեզուական ամէն նրբութիւններով :

Ահա կը խօսին նաեւ Lettres Françaisesի ներկայացուցիչները: Այս անգամ Քրավչէնքոն է որ չի հասկնար, կը սպասէ թարգմանութեան ու երբեմն կը բռնկի :

Այս ելեկտրականացած մթնոլորտին մէջ, միայն դատարանին նախագահն է որ կը պահէ իր պաղարիւնը:Արդարութեան խորհրդանշանը պէտք է հանդարտ ու խաղաղ ըլլայ: Անոր պարտականութիւնն է արդար վճիռ մը տալ: Երեք չաբաթ շարունակ, ինը նիստերու ընթացքին, բոլոր արտասանուած ճառերուն, վկայութիւններուն, վիճաբանութիւններուն մէջէն , մէկ բան պիտի փնտռէ ան,— անուանարկուա՞ծ է դատախազը թէ ոչ :

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՐՍԷՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՎԻԷՆ, 31 Յունուար (Յառաջ) .— Արսէն Կարապետեան, բնիկ Ատանացի, ծնած էր1907ին: Ահ ու սարսափի օրերուն ազատելով կը գտնուի Իզմիր: Այդ շրջանի կոտորածի օրերուն հրաշքով կ՚ազատուի եւ կ՚անցնի Յունաստան, ապա Ֆրանսա: Քանի մը տարի Փուղէն (Արտէշ) մնալէ վերջ, կը հաստատուի Վիէն եւ կ՚արձանագրուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ: Եռանդուն երիտասարդ, կը մտատանջուէր նոր սերունդով եւ ճշմարիտ ջարդէն ազատելու համար հայ պատանիները, անմիջապէս կը մտնէ Հ. Մ. Ը. Մ. մասնաճիւղին մէջ, սկաուտական շարժումին գլուխը : Օժտուած սկաուտական խմբապետ էր: Երեք տարի վարեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական շարժումը Վիէնի մէջ: Սիրուած էր ամէնուն կողմէ :

Աշխարհասասան պատերազմի առաջին զօրակոչին մէջ սիրելի Արսէնը զինուոր էր: Դժբախտ օր մը իմացանք որ սպաննուեր է, 1940, 5 Յունիս Սոմի ճակատին վրայ, 34 տարեկան երիտասարդ հասակին մէջ:

Ութ տարի վերջ իր ընտանիքի եւ եղբօր դիմումին վրայ, իր աճիւնը փոխադրուեցաւ Վիէն եւ վերաթաղման արարողութիւնը տեղի ունեցաւ 22 Յունուարին: Այս առթիւ Լիոնէն հրաւիրուած էր Հ. Մոմճեան վրդ. որ հայերէն պատարագ մատոյց Ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ: Պատերազմական նախարարութեան կողմէ ղրկուած էին տասնեակ մը զինուորներ որոնք պաշտօնապէս հետեւեցան դագաղին: Գերիներու կողմէ ներկայ էր, Պ. Միւլի, քաղաքապետութեան կողմէ՝ ընդհ. քարտուղար Պ. Ժուաննէ: Խուռն բազմութիւն կը հետեւէր դագաղին: Ծաղկեպսակներ բերած էին Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վիէնի մասնաճիւղը, 1918 եւ 1940ի Մարտիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը, Ատանացիները եւ իր ազգականները եւ բարեկամները : Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ յուզիչ դամբանական մը կարդաց Հ. Տէրմոյեան հայերէն եւ ֆրանսերէն, իսկ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու կողմէ ֆրանսերէն դամբանական մը՝ Պ. Յ. Պաղտասարեան: Տէսինէն ընկեր Թ. Հերոյեան եւս խօսեցաւ, խորապէս յուզուած:

« Սիրելի գաղափարի ընկեր, երբեք չյուսահատուինք, օր մը արդարութիւնը պիտի յաղթանակէ եւ ամէնքս միասին ջահերով եւ կանթեղներով պիտի առաջնորդուինք Արարատի ստորոտը»:

Յ. Մաքսուտեան

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Այս խօսքերով կը յուսար որ յուսահատ որոշումէ մը զինքը ետ կեցնէ, բայցիշխանը այնչափ միամիտ չէր :

— Դու պայպայ տեղ կը վախնաս, աղջիկս, ըսաւ, ես դեռ իմ վերջին որոշումս չեմ ըրած, եւ զքեզ ալ պաշտպանութեան կարօտ չեմ գտներ, վասնզի երէկ դու զիս պաշտպանեցիր, արդէն քու փափաքդ յայտնի է ինծի. դու միշտ մենաստան մը քաշուիլ կ՚ուզէիր, մենք զքեզ արգիլեցինք մինչեւ այս օրս, ուստի դու հանգիստ եղիր. բոլոր քաղաքը դեռ կը պաշտպանէ եւ դու ուր որ ուզես կրնաս քաշուիլ:

Այս խօսքերը խստութեամբ բռնեցան. ուստի հասկնալով Օրիորդը որ ճար չկար, տխուր իր սենեակը քաշուեցաւ՝Աստուծոյ յանձնելովինքզինքը եւ երեք անմեղները, հայրը եւ իր պզտիկ տղաքները, որ ուրիշներուն յանցանքը կը տուժէին:

Նոյն միջոցին որ ինք հօրը հետ վիճաբանութիւնը կ՚ընէր Տիկինը, տղան Բակուրա եւ սրբազանը մէջտեղ կ՚իջնէին վարի մեծ գաւիթը՝ ուր զինուորներու խումբը կը կենար:

Քանի մը կանթեղ տկար եւ տխուր լոյս մը կը ձգէին. ուստի երբ այս մեր եկեք անձերըսանդուխին վարը կեցան. բոլոր խումբը հոն ժողվուեցան իմանալու համար թէ ինչ կը նշանակէր այս անսովոր այցելութիւնը:

Սրբազանը տխուր ձայնով մը սկսաւ վիճակին ծանրութիւնը նկարագրել, վերջը հոն բերաւ խօսքը թէ ինչպէս Իշխանը յուսահատ՝ բոլորովին հակասական հրամաններ կուտայ. երէկուան դատապարտածները այս օր կ՚արձակէր, թէ ինչպէս փոխանակ պատերազմի պատրաստութեանկամբանադնացութեան՝ մունջ եւ համր եղած՝ հարցումներուն նաեւ պատասխան չէր տար, եւ թէ ինչպէս Օրիորդն անգամ իրմէ գոհացուցիչ պատասխան մը չէր կրցած առնել... Ուստի, աւելցուց Սրբազանը, թէ այսպիսի պարագայի մէջ Տիկինը եւ ինք Օրիորդը ազաչեր էին Բակուրա իշխանազունն՝ որ յանձն առնէ կառավարութիւնը այսպիսի ծանր պարագայի մէջ, ուրպէսզի քաղաքն անիշխանութեան չմատնուի:

— Մենք իշխանը միայն ձեզի տէր կը ճանչնանք, ո՞ւր է , թող գայ, ըսաւ ձայն մը:

— Մենք ձեզի հաւատարմութիւն չունինք, աղաղակեց ուրիշ մը:

— Օրիորդը թող գայ, ան խօսի, սկսան գոչել խառն ձայներու բազմութիւն մը:

ՆԵՐՍԷՍ

Դաշնակիցները այս ձեւով փոխվրէժի դիմած կ'ըլլան՝ փոխադարձելու համար Պերլինի պաշարման, որ դեռ կը շարունակուի: Այս հակապաշարումին հետեւանքով, խորհրդային գօտիին մէջ արեւմտեան մարքին արժէքը յանկարծ բարձրացաւ. խորհրդային իշխանութիւնները իրենք ալ մեծաքանակ մարք դնել սկսան:

ՆՈՐ ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐ ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ

Մոսկուայի եւ Օսլոյի միջեւ ծանուցագիրներու փոխանակութիւնը կը շարունակուի: Ատլանտեանի Ուխտին չմասնակցելու համար Մոլոթովի ներկայացուցած ծանուցագրին Նորվեկիա խուսափողական պատասխան մը տուած էր, հաստատելով որ Խորհրդային Միութեան հաւանական մէկ յարձակման դէմ պաշտպանուելու համար է որ կը հակի դէպի արեւմուտք:

Այս անգամ Մոսկուա նոր ծանուցագիրով մը Նորվեկիոյ կ'առաջարկէ ոչ յարձակման դաշինք մը կնքել՝ միանգամ ընդմիշտ փարատելու համար ամէն կասկած:

Նորվեկիոյ արտաքին նախարար Տոքթ. Հալվարտ Լանկէ նոյն ծանուցագիրը ստանալէ անմիջապէս վերջ օդանաւով մեկնեցաւ Ամերիկա, ուր հասաւ կիրակի օր: Նախարարը հինգ օր պիտի մնայ եւ Ամերիկայի պետական դէմքերուն հետ պիտի խորհրդակցի, իր վերջնական պատասխանը տալէ առաջ Մոսկուայի:

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ԻՐԱՆԻ ՇԱՀԻՆ ԴԷՄ

Թէհրանի համալսարանի հիմնարկութեան 14րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած հանդէսին գացած պահուն, Իրանի Թագաւորը Մուհամմէտ Ռըզա Շահ Փէհլէվի մահափորձի ենթարկուեցաւ լուսանկարիչ-լրագրող Ֆախրի Րայի կողմէ, որ կը պատկանի համայնավար Թուտէ կուսակցութեան: Շահը համալսարանի արտաքին սանդուխներէն վեր կ'ելլէր, երբ ահաբեկիչը մօտեցաւ անոր տրճանակով չորս անգամ կրակեց, վիրաւորելով իբրեւ թէ լուսանկարելու համար, ու յանկարծ ատրճանակի չորս հարուածով վիրաւորեց զայն ծնօտէն: Շահը անմիջապէս փոխադրուեցաւ մօտակայ հիւանդանոցը եւ հոն խնամուելէ վերջ գնաց իր պալատը: Վէրքը ոեւէ մտահոգութիւն չի պատճառեր:

Ահաբեկիչը տեղւոյն վրայ ներկաներուն կողմէ ծանրապէս խոշտանգուելով ղրկուեցաւ հիւանդանոց, ուր մեռաւ քանի մը ժամ վերջ:

Պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ ամբողջ Թէհրանի շրջանին մէջ: Մայրաքաղաքին գլխաւոր կէտերը զինուորական խիստ հսկողութեան տակ առնուեցան: Նախարարական խորհուրդը կարեւոր նիստ մը գումարեց, մասնակցութեամբ սպայակոյտի գլխաւոր անդամներուն: Մահափորձէն օր մը առաջ հազարաւոր ուսանողներ ցոյց մը կատարած էին խորհրդարանին առջեւ, պահանջելով ջնջել Անգլեւիրանական Քարիւղի Ընկ.եան տրուած մենաշնորհը: Ոստիկանները միջամտած ըլլալով երկու ցուցարարներ սպաննուած եւ ուրիշներ վիրաւորուած էին:

Կառավարութիւնը լուծեց «Թուտէ» կուսակցութիւնը եւ ձերբակալեց վարիչներէն վեց հոգի, որոնցմէ մէկը նախկին նախարար: Ձերբակալուած են բազմաթիւ ուրիշ անձեր: 60 թերթեր խափանուած են:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՄԻՆՏԾԷՆԹԻԻ ՎՃԻՌԸ ԱՅՍՕՐ

Հունգարիոյ հայրապետին դատավարութիւնը վերջացաւ: Վճիռը պիտի արձակուի այսօր երեքշաբթի: Փէշթայի համայնավար թերթերը կը պահանջեն մահապատիժ՝ միանգամ ընդ միշտ «Լիկվիտացիա»յի ենթարկելու համար կարդինալը՝ իբրեւ «պետութեան թշնամի»:

Դատավարութեան վերջին օրը կարդինալը 15 վայրկեան խօսեցաւ եւ խնդրեց դատարանէն տալ իմաստուն վճիռ մը, որ թէ Հունգարիոյ եւ թէ Վատիկանի մէջ լաւ ընդունելութիւն գտնէ եւ հաշտեցնէ Պետութիւնն ու Եկեղեցին: Աւելցուց որ ինք բնաւ դէմ չէ եղած գիւղացի եւ բանուոր դասակարգերուն, որոնց կը պատկանի ինք եւս: 1945ին եւ անկէ վերջ ալ ինք վաւերացուց Հունգարիոյ եպիսկոպոսներու յայտարարութիւնը եւ բնաւ չհակառակեցաւ որ հողը բաժնուի գիւղացիներուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ երկրաշարժի ցնցումներ տեղի ունեցան կիրակի առաւօտ: Բազմաթիւ տուներ փլած են:

ԿԱՄԹՈՆ ՊԷՐԺԸՐԻ, Անգարայի եւ Մոսկուայի նախկին դեսպանը երէկ սկսաւ դատուիլ Սէնի դատարանին առջեւ: Պէրժըրի ունեցած է շատ արկածալից կեանք մը: Անգարայի մէջ գերման դեսպան Ֆոն Փափէնի հետ իր յարաբերութիւնները կասկածելի եղած են: Կ'ամբաստանուի իբրեւ գործակից: Դատը պիտի տեւէ մէկ շաբաթ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27ԻՆ

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ, ՕԹԷԼ ՔՈՆԹԻՆԱՆ - ԹԱԼԻ շքեղ սրահին մէջ:

« ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ»

Ալֆորվիլի Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ շքեղ Երեկոյթ պարահանդէս, Մարտ 26ին:

Orchestre Tango Typique համբաւաւոր Quintin Verdu: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՄԱՐՏ 19ԻՆ հայկական Institutի NUIT DE LA VOILETTEը Escorialի սրահներուն մէջ:

THÉATRE DE L'AMBIGU

2ter Bld. St. Martin, Métro République եւ Strasbourg St. Denis:

ԱԴԱՄԵԱՆ Թատերասիրաց Միութիւնը փետրուար 11ին ուրբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 20.30ին կը ներկայացնէ Լ. ՇԱՆԹԻ

«ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐԸ»

Կը մասնակցին Տիկ. Տիկ. Մ. ԴԱՒԻԹԽԱՆԵԱՆ, ՎԱՍԷՕՐ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ, Պ. Պ. ԲԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ, ԴԱՒԻԹԽԱՆԵԱՆ, ԹՈՐՈՍԵԱՆ, ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ, ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ եւ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ:

Երգ՝ ղեկ. Պ. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ, բեմադրութիւն ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻ:

Տոմսերը.— Գրատուն Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ 51 rue Mr. le Prince: Գրատուն ԲԱԼՈՒԵԱՆ 43 rue Richer եւ գրատուն ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ 46 rue Richer:

Վարագոյրը կը բացուի ճիշդ նշանակուած ժամուն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Տոմսերը կը ծախուին նաեւ նոյն օրը Թատրոնին կիշէն առտուան ժամը 11էն:

ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ ՋԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Վաղը, չորեքշաբթի 9 Փետրուար, ժամը 13ին, «Փառի Էնթէռնի» կայանէն պիտի տան Օննիկ Պէրպէրեանի դաշնակի կտորները, դաշնակահարուհի Ֆրանսուազ Պէրթէնի կողմէ նուագուած:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Վիէն-Փոնթէվէք.— Տէր եւ Տիկին Կարապետ Մարգարեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Կարօնի հօրեղբօրորդին Բարսեղ եւ Պ. Գրիգոր Այանեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց՝ որոնք անձամբ, հեռագրով եւ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին, իրենց մօրը եւքրոջ Այրի Տիկին Մարգարեանի մահուան առթիւ:

Ի մասնաւորի Կէմէրէկցի հայրենակիցներուն եւ բարեկամներուն, որ հանգուցեալին յիշատակը յարգելով, ծաղկեպսակներով մասնակցեցան յուղարկաւորութեան, նոյնպէս հայրենակից Պ. Ս. Անդրէասեանին, որ դամբանականով մը պատուեց հանգուցեալը:

ՔՐԱՎՉԵՆՔՈՅԻ դատը շարունակուեցաւ երէկ, լսելու համար նորվկաներ, որոնց մէջ թիւ 1 Տիկին Քրավչենքօն, Տիկին Զինայտա Կորլովա, մասնաւորապէս եկած Մոսկուայէն:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ երեւան հանուեցաւ դաւադրութիւն մը, որուն նպատակն էր սպաննել կառավարութեան վարիչ դէմքերը: Ոստիկանութիւնը ամբաստանեալներու բնակարանին մէջ գտաւ զանազան զէնքեր, երկու զինուորական անթելի գործիքներ, ոսկի եւ մեծաքանակ թղթադրամ: Հարիւրաւոր անձեր ձերբակալուեցան Վարշաւայի մէջ, ամբողջ երկրին մէջ ձերբակալուածներու թիւը հազարը կ'անցնի:

ԺԱՔ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ այսօր երեքշաբթի գիշեր ժամը 8.45ին Central Sporting Clubի մէջ կոփամարտի մրցում մը պիտի ունենայ Ժօզէ տը Սուզայի հետ:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ մէջ ձերբակալուեցան բազմաթիւ Եուկոսլաւներ, որոնք կ'ամբաստանուին իբրեւ «տրոցկիստ» եւ գրգռիչ: Ձերբակալուածներու պարագլուխն է Սավօ Պոյիտարովիչ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 9ին, Sociétés Savantesի մէջ: Կը խօսի ընկեր Հ. Աբրահամեան: Նիւթ «Հայկական Դատը»: Հայերէնի դասընթացք ժամը 8—9:

ԻՍԻԷՆ Տէր եւ Տիկին Եագուպեան եւ իրենց զաւակները խորին ցաւով լսեցին մահը իր մեծ բարերար Տօքթ. Քիւնցլէրի, եւ որպէս երախտագիտական արտայայտութիւն փոխան ծաղկեպսակի «Յառաջ»ի միջոցով 1000 ֆրանք կը նուիրեն Նազարէթի հայ կուրանոցին եւ հազար ֆրանք Պէյրութի հայ բուժարանին:

Այս առթիւ իրենց սրտագին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն նաեւ Տիկին Քիւնցլէրի Մամա Էլիզապէթ եւ զաւակներուն:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ 18ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կազմակերպուած Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի Արիներուն եւ Արենոյշներուն կողմէ: Կիրակի 6 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Salle de la Chimie, 28bis rue St. Dominique:

Առաջին անգամ ըլլալով պիտի ներկայացուի հայերէն Molièreի «Les Fourberies de Scapin թինամուած բեմադրութեամբ, ինչպէս նաեւ Արենոյշներու կողմէ «Հայկական Հարսանիքը»:

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Théâtre d'Alger, Շաբաթ 26 Փետրուար, ժամը 21ին, Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ղեկավարութեամբ ԱՐՄԵՆԻԱ երգեխումբը (70 հոգի) լսելի պիտի ընէ բազմաձայն խմբերգներ, մեներգի, դաշնակի եւ սրինգի համար գրուած ընտիր կտորներ, 12 տարբեր հայ երգահաններու գործերէն:

ԿՈՄԻՏԱՍ Վ., ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ, ԱՇՈՒՂ ՋԻՒԱՆԻ, Ա. ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆ, Գ. ՍԻՒՆԻ, Ն. ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ, Հ. ՉԱՔԱՐԵԱՆ, Տ. ՉՈՒՀԱՃԵԱՆ, Բ. ԿԱՆԱՉԵԱՆ, Գ. ԱԼԷՄՇԱՀ, Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ, Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ:

Տոմսերը՝ երգչախումբի անդամներուն մօտ:

ՀԱՅ ՍՊԱՍՈՒՀԻ ՄԸ

Կ'ուզուի: Դիմել 26 rue St. Lambert métro Convention

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)

La Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 9 Février 1949 Չորեքշաբթի 9 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21e Année N° 5766–Նոր շրջան թիւ 1177 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 6 Ֆր.

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի ԽՆԴԻՐ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ

Կասկածէ դուրս է այլեւս, որ հետզհետէ կը պակսին արեւելքն ու արեւմուտքը հաշտեցնելու յոյսերը:

Երկու հակամարտ ուժեր, դէմ դիմաց կանգնած, ամէն օր փորձ մը աւելի կ՚ընեն ամրապնդելու համար իրենց դիրքերը, որոնք ճշդուած են արդէն:

Ու աշխարհասասան պատերազմի մը արհաւիրքներէն նոր ձերբազատուած մարդկութիւնը, սարսափահար կը դիտէ թէ ինչպէս ամէն օր նոր քայլ մը կ՚առնուի դէպի անխուսափելին:

Խաղաղութենէ կը ճառեն բոլորն ալ: Աւելի բարձր կը պոռան մանաւանդ անոնք, որոնք կ՚ուզեն խռովայոյզ վիճակի մէջ պահել միշտ աշխարհը: Պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալու համար:

Տարիներէ ի վեր վերջացած է պատերազմը, բայց աշխարհ չէ խաղաղած դեռ: Պարտեալ երկրին հետ հաշտութիւն չէ կնքուած:

Աւելին, երէկուան դաշնակիցները դարձած են թշնամիներ: Ու երէկուան թշնամիի հողին վրայ նիզակ կը ճօճեն իրարու, խաղաղութեան սպառնալու ատւիճան:

Կատարեալ ջլամարտ, որ շատ երկար կը տեւէ, ու չի գիտցուիր թէ ուր պիտի յանգի:

Մոսկուան, որ աշխարհի մէկ վեցերորդ մասին վրայ կը տիրապետէր, ամէնէն շահաւորը դուրս եկաւ երկրորդ աշխարհամարտէն: Իր մականին տակ առաւ ոչ միայն 1918ի յաղթանակէն վերջ ազատագրուած երկիրներէն (Լեհաստան, Լիթուանիա, Էսթոնիա, Լաթվիա, Չեխոսլովաքիա), այլեւ Հունգարիան ու երկար ատենէ ի վեր Օսմանեան կայսրութեան լուծը թօթափելով անկախութիւն ստացած երկիրները (Ռումանիա, Պուլկարիա, Եուկոսլաւիա, Ալպանիա): Ալ չենք խօսիր Ծայրագոյն Արեւելքի մասին, ուր Մոսկուայի նուաճումները սարսափի կը մատնեն նոյնիսկ ամէնէն բարեմիտ խաղաղասէրները:

Օր ըստ օրէ ծաւալող եւ սպառնական դարձող այս ահաւոր ուժին դէմ շատ բնական է որ պաշտպանութեան միջոցներ մտածեն երկաթէ վարագոյրէն դուրս մնացած երկիրները:

Հանգուցեալ Ազգերու Դաշնակցութեան վրայ մեծ յոյսեր դրուած էին առաջին Մեծ Պատերազմէն վերջ: Շնորհիւ Ժընեւի ամբիոնին, միանգամ ընդ միշտ վերջ պիտի տրուէին ազգամիջեան կռիւները: Բոլոր պետութիւնները հանդիսաւորապէս իրենց ստորագրութիւնը դրած էին անոր ծանօթ Ուխտին տակ: Արդիւնքը:

Հազիւ ծնած, արդէն իսկ իր անզօրութեան ապացոյցը տուաւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, որ մատը մատին չտարաւ, երբ 1920 սեպտեմբերին, Սեւրի դաշնագրէն ամիս մը վերջ, Հայաստանի Հանրապետութիւնը դիմեց իրեն՝ օգնութիւն խնդրելով Թրքական յարձակումին դէմ:

Նոյն մեղսակից անզօրութիւնը՝ երբ 1935ին Իտալիա յարձակեցաւ Եթովպիոյ վրայ:

Հիմա «Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութենէն» է որ խաղաղութիւն կը յուսայ մարդկութիւնը: Սակայն փորձը ցոյց տուաւ արդէն, որ այդ կազմակերպութիւնը տեսակ մը բաբելոնեան աշտարակ է, ուր մարդիկ իրարու լեզու չեն հասկնար:

Այդ է պատճառը, որ «Պրիւսէլի Ուխտ»ին կը յաջորդէ այժմ «Ատլանտեան Ուխտը», վաղը անոր կողքին պիտի աւելնայ «Միջերկրականեան Ուխտը» մեթոտիկ շղթայաւորումով մը, նպատակ ունենալով խաղաղութեան պահպանումը:

Ո՞վ է սակայն որ կը սպառնայ խաղաղութեան: Կողմերը իրար կ՚ամբաստանեն փոխադարձաբար: Եթէ գրեթէ պատերազմ չկայ, կան սակայն իրենց ազատութենէն զրկուած ազգեր, որոնք յանուն «ժողովրդապետութեան» եւ «յառաջդիմականութեան» այսօր ստրուկներու վիճակին ենթարկուած են:

Ինչ որ կը կատարուի ներկայիս արեւմտեան կողմն աշխարհի, կը ձգտի մէկ նպատակի,—Թոյլ չտալ որ աշխարհի մնացեալ մասն ալ իյնայ ստրկութեան մէջ:

Ինքնապաշտպանութեան համար ձեռք առնուած ուժեղ միջոցները պիտի յաջողի՞ն փրկել մարդկութիւնը նոր աղէտէ մը:

Կը սիրենք յուսալ:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

Նորվեկիոյ բանակցութիւնները

Մոսկուայի ծանուցագրին պատասխանելէ առաջ, Նորվեկիոյ արտաքին նախարարը Տոքթ. Լանկէ Ուաշինկթընի մէջ տեսակցեցաւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարար Տին Էչիսընի հետ:

Նորվեկիա երկընտրանքի մը առջեւ դրուած է. «Ատլանտեան Ուխտ»ի՞ն յարիլ թէ ընդունիլ Մոսկուայի ոչ-յարձակման դաշինքի առաջարկը:

Տին Էչիսընի ծրագիրն է Հիւսիսային Ատլանտեանի Ուխտ մը կազմել, մասնակցութեամբ Մ. Նահանգներու, Քանատայի, Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Պելճիքայի, Հոլանտայի եւ Լիւքսէնպուրկի: Այս ուխտին մասնակցելու հրաւիրուած են նաեւ սկանտինաւեան երկիրները, որոնք անցեալ ամսու իրենց խորհրդաժողովին մէջ չկրցան եզրակացութեան մը յանգիլ: Արեւելքի եւ Արեւմուտքի երկու հզօրներուն մէջտեղ՝ Շուէտ, Նորվեկիա եւ Տանըմարքա կ՚ուզէին ստեղծել չէզոք խմբակցութիւն մը:

Մոսկուա սպառնական դիրք բռնած է Նորվեկիոյ հանդէպ եւ կը պահանջէ վերջնապէս ճշդել իր ուղղութիւնը: Վերջին պատերազմէն ի վեր Նորվեկիա 200 քիլոմեթրի վրայ սահմանակից դարձած է խորհրդային միութեան: Մոսկուա Ատլանտեան Ուխտին դէմ իր առաջին յարձակողականը սկսաւ Նորվեկիայէն, յաջողութեան պարագային կարգըպիտի գայ Շուէտի եւ Տանըմարքայի:

ՑԿԵԱՆՍ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՄԻՆԾԵՆԹԻԻ

Պուտափէշթի դատարանը երէկ առաւօտ տուաւ իր վճիռը՝ Հունգարիոյ հայրապետ կարդինալ Մինծենթիի մասին, դատապարտելով զայն ցկեանս բանտարկութեան եւ գոյքերու գրաւման:

Ընդհանուր դատախազը պահանջած էր տալ «խիստ եւ պատմական վճիռ մը»:

ՅՈՅՆԱՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԻՆԷՕՆԻԻ ՄՕՏ

Պոլսոյ նորընտիր Յունաց պատրիարքը Աթենագորաս շաբաթ օր ընդունուեցաւ Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւի եւ վարչապետ Շէմսէտտին Կիւնալթայի կողմէ: Պատրիարքը մասնաւորապէս շեշտեց «օրթոտոքս եկեղեցիին հաւատարմութեան եւ նախագահի անձին հանդէպ տածած համակրութեան» մասին:

Յատկանշական է, որ քէմալական յեղափոխութենէն ի վեր առաջին անգամն է, որ տիեզերական պատրիարքը պաշտօնական այցելութիւն կու տայ Թուրքիոյ նախագահին: Ասկէ կը հետեւցուի թէ, կ՚ըսեն Պոլսոյ շրջանակներուն մէջ, Թուրք կառավարութեան եւ պատրիարքարանի յարաբերութիւնները բարւոքած են:

ՖՐԱՆՔՕ-ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Երկուշաբթի օր Դամասկոսի մէջ Սուրիոյ ելմտական նախարար Հասան պէյ Ճէպարա եւ ֆրանս. դեսպանը կնքեցին համաձայնագիր մը, որով սուրիական դրամը ֆրանքէն բաժնուելով անկախ կը դառնայ: Ֆրանսա դիւրութիւններ պիտի ընծայէ՝ Սուրիոյ հայթայթելու համար իր պէտք ունեցած ապրանքները:

Համաձայնագիրը ի զօրու պիտի ըլլայ երկու երկիրներու խորհրդարաններէն վաւերացուելէ ետք, բայց կարդ մը յօդուածներ այժմէն իսկ գործադրելի են:

Սուրիոյ նոր վարչապետ Խալէտ պէյ Աղէմի կառավարութիւնը նոյնպէս պայմանագրութիւն մը կնքեց ամերիկեան քարիւղի ընկերութեան (Tapline) հետ, որով Սէուտի Արաբիոյ քարիւղի խողովակները պիտի անցնին սուրիական հողէն՝ յանգելու համար Լիբանանեան նաւահանգիստ մը:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ յունուարին գործազուրկներու թիւը 700.000 հոգի աւելցաւ: Ներկայիս գործազուրկներու ընդհանուր թիւն է 2.650.000, անցեալ տարուան նոյն թուականի քանակէն 600 հազար աւելի: Ամսականով աշխատողներու ընդհանուր թիւն է 57.500.000:

Քրավչենքոյի դատը

ՆԱԽԿԻՆ ԿՆՈՋ ՀԵՏ ԴԷՄ ԴԷՄԻ

Ինչպէս գրած էինք, երկուշաբթի օր շարունակուեցաւ Քրավչենքոյի դատավարութիւնը:

Առաջին վկան էր Քրավչենքոյի նախկին պետը՝ ճարտարագէտ Ռոմանով, 40 տարեկան, յատկապէս բերուած Մոսկուայէն:

Դատավարութենէն առաջ փաստաբան Իզար յայտնեց թէ խորհրդային երկիրներէ եկած վկաները պէտք է լսել վերապահութեամբ, քանի որ ըստ համայնավարական ծրագրին, «չարքերէն կը հեռացուին բոլոր անոնք որ կուսակցութեան կարգապահութեան դէմ կ՚երթան»: Իսկ համաձայն Վիշինսքիի, խորհրդային արդարութիւնը քաղաքական նոյն նպատակները կը հետապնդէ, խորհրդային դատաւորը արդարութենէն գերիվեր պէտք է դասէ կուսակցական կարգապահութիւնը:

Ռոմանով ըսաւ թէ 1926էն ի վեր կը ճանչնայ Քրավչենքօն, որուն հօր հետ նոյն գործարանին մէջ կ՚աշխատէր: Պզտիկ տարիքէն շատ յաւակնոտ էր եւ չէր նմաներ իր եղբայրներուն: Շատ կը սիրէր զուարճանալ եւ իր պայմաններէն աւելի ծախքեր կ՚ընէր, մայրը հագուստները գրաւի կը դնէր՝ տղուն պարտքերը վճարելու համար: Կը պարծենար թէ մեծ յաջողութիւն ունի կիներու մօտ:

Վկան մանրամասն պատմեց Քրավչենքոյի կեանքը: Այս վերջինը յաճախ կ՚ընդմիջէր: Քանի մը անգամ երկու հակառակորդները սկսան ռուսերէն լեզուով խօսիլ իրարու հետ, փոխադարձ ամբաստանութիւններով: Թարգմանները չէին կրնար հասնիլ:

Ռոմանով ինք ալ Ամերիկա գացած էր Քրավչենքոյի հետ, երբ այս վերջինը «ազատութիւնը ընտրելով» հեռացաւ խորհրդային պատուիրակութենէն: Վկան մանրամասնութիւններ տուաւ այդ հեռացման պարագաներուն մասին:

Դադարէ մը վերջ լսուեցաւ օրուան գլխաւոր վկան, Տիկին Կորլովա, Քրավչենքոյի նախկին կինը որ ըսաւ.

— Այս մարդը սիրեցի եւ հետը ամուսնացայ: Կեանքիս ամենամեծ սխալն էր այս: 19 տարեկան էի երբ ճանչցայ զինքը, որ 7 տարի մեծ էր ինձմէ: 1932ին էր, որ մեր ամուսնութիւնը արձանագրուեցաւ Տնեփրոփեթրովսքի քաղաքապետարանին մէջ: Ծնողքս հակառակ էին այս ամուսնութեան, հայրս կ՚ըսէր թէ անիկա տղէտ Տոն Ժուան մըն է, բայց իր սիրոյ երդումներուն հաւատալով ամուսնացայ: Ծնողքս զիս չընդունեց այլեւս, որով իր տունը գացի: Այդ միջոցին բժշկական վարժարան կ՚երթայի: Առաջին երկու ամիսները լաւ անցան, բայց երբ իմացաւ որ զաւակ պիտի ունենամ, բարկացաւ՝ յայտնելով թէ իր ասպարէզը պիտի խորտակուի, թէ պէտք է դպրոցը աւարտէ: Եւ ստիպեց որ վիժումի գործողութիւն կատարուի: Վիժումէն վերջ հիւանդ էի դեռ, երբ օր մը եկաւ եւ յայտնեց թէ պաշտօնով Խրիմ պիտի երթայ: Ու մեկնեցաւ՝ առանց կոպէկ մը ձգելու. բարեկամներու օգնութեամբ ապրեցայ: Վերադարձին կեանքս անտանելի դարձուց. կը ծեծէր զիս եւ ափսէները կը կոտրտէր: Օր մը նոյնիսկ ատրճանակ ցոյց տուաւ: Յետոյ կրկին յղի մնալով, ամուսինս ձգեցի, ծնողքիս մօտ վերադարձայ եւ ուսումս շարունակեցի: 1934ին ծնաւ զաւակս, որուն անունը Վալանթէն դրի: Տղուն ծնելէն վերջ, Քրավչենքօ մէկ անգամ եկաւ զիս տեսնելու: 1935ին վերամուսնացայ եւ ամուսինս կը պնդէր ճանչնալ զայն իբրեւ հօրեղբայր, Քրավչենքօ հաւանեցաւ այն ատեն միայն, երբ վստահ եղաւ, որ ամսական պիտի չպահանջուի իրմէ տղուն համար: 12 տարիէ ի վեր չէի տեսած Քրավչենքօն: Տա՛յ աստուած որ տղուս մէջ ոեւէ գիծ չմնայ այս մարդէն: Ատելութեան եւ արհամարհանքի զգացում միայն Քրավչենքոյի դէմ, որ կրնայ սուտ խօսիլ առանց կարմրելու: Ատոր տխուր փորձառութիւնն ունիմ: Այսչափ էր ըսելիքս:

Քրավչենքօ երկարօրէն պատասխանեց Տիկին Կորլովային եւ վեր հանեց անոր բազմաթիւ սխալ յայտարարութիւնները: Պատմեց թէ ինչպէս իր կինը կոլխոզներու մէջ աշխատելու համար Ուկրայնիոյ մէկ գիւղը ղրկուած էր եւ այնտեղի խիստ կեանքին չդիմանալով փախած էր: Երբ ամուսնալուծուեցան, Քրավչենքօ չէր գիտեր թէ կինը յղի էր: Տղան ծնաւ բաժնուելէն եօթը ամիս վերջ: Տիկին Կորլովա երեք անգամ ամուսնացած է: Հայրը՝ Սէրժ Նիքոլայեւիչ Կորլով շատ բարեկամ էր իրենց եւ կը սիրէր զինքը: Ու աւելցուց.

— Կ՚ուզէի որ Տիկին Կորլովա պատասխանէր ինծի թէ ո՞ւր կը գտնուի ներկայիս իր հայրը:

ՏԻԿԻՆ ԿՈՐԼՈՎԱ.— 1938ին թոքային արիւնախոնումէ մեռաւ:

ՔՐԱՎՉԵՆՔՕ.— Ես պիտի ըսեմ թէ ո՞ւր է հիմա Կորլովը եւ թէ ինչո՞ւ Տիկին Կորլովա այժմ Փարիզ կը գտնուի: Պարոն դատաւորներ, Տիկին Կորլովան իր ազատ կամքով չէ որ Ֆրանսա եկած է: Անիկա զոհն է խորհրդային ոստիկանութեան: Ընդհանուր մաքրագործումի շրջանին իր

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդա՛լ Դ. էջ)

«ՄԵՆՔ ՄԵՐ ԹԻՒԵՐՈՎ»

Սիրելի «Յառաջ», լարուած ուշադրութեամբ եւ յուզումով կարդացի ձեր խմբագրականը.— «Մենք մեր թիւերով» (30 Յունուար):

Որեւ է ժամանակէ աւելի, այսօր է որ կը զգացուի անհրաժեշտութիւնը կարգ մը կորովի միջոցներու, փրկելու համար այն ինչ, որ կը մնայ տակաւին:

Կը բոլորենք շրջան մը, զոր կարելի է կոչել տագնապալի:

Օտար տարրեր մուտք գործած են մեր ազգային գոյութեան ամրոցէն ներս ու անոր կը տարածեն մոլեռանդօրէն:

Իրենց դիւային ծրագիրներու յաջողութեան համար, անոնք՝ ոչ մէկ խտրութիւն կը դնեն միջոցներու միջեւ: Կ'ուզեն խաթարել մեր լեզուն, մշակոյթը, մանաւանդ Հայ ապրելու մեր աննկուն կամքը: Իրենց նշանաբանը,—Ազգասպանութիւն:

Ու հասնելու համար այս նպատակին, անոնք որոշած են աղճատել մեր աննման լեզուն, խախտելով ազգապահպանման դարաւոր ոգին:

Ներգաղթը մեծագոյն զէնքը եղաւ աղտոտ ձեռքերու մէջ, մոլորեցնելու համար հայրենատէր բազմութիւնները:

Հայրենադարձը չուտով քարոզչական նկարագիր ստացաւ ի խնդիր՝ «Դեմոկրատ չարքերու» խտացման: Ուռճացման:

Երեւան տարիներ, «Հայրենիք», «Հայաստան» բառերը մոռցած միմոսներ, հրապարակ իջան յանկարծ, «ջերմ հայրենասիրութեամբ» տոգորուած, միշտ «Յառաջդիմական» ձգտումներով: Մոռնալով իրենց մութ անցեալը որ թաթխուած է տիղմի եւ մեղապարտութեանց մէջ:

Անոնք չեն իսկ կարմիր ի տես այն խեղկատակութեան, որ ողբերկութեան վերածուեցաւ ի վերջոյ: Բազմահարիւր շինարար եւ աւանդապաշտ հայ ընտանիքներ դարձան անտուն եւ անգործ: Թափառական:

Անհրաժեշտ չէ երկար սպասել, տեսնելու համար, թէ գաղութները ներսէն կրծող օտարութիւնը մինչեւ ո՞ւր կրնայ առաջնորդել հայ ժողովուրդը: Հայ արժանիքներու պահպանման նախանձախնդիր մամուլը, բազմիցս՝ մատնանշեց ախտաժէտ նկարագիրը բոլոր այն հանրային ձեռնարկներուն, որոնք «բարիք»ի դիմակով, հազար չարիք կը սփռեն:

Պարզ է այլեւս, որմեր բարոյականը, մաքուր նկարագիրը խաթարելու ու մասնաւորաբար վերջին սերունդը խուժանի մը վերածելու կարմիր փանջունիներու գործունէութեան դաշտը կը տարածուի շատ աւելի հեռու,—եկեղեցիէն մինչեւ գրականութիւն:

Անոնք որոշած են հարուածել մեր մշակոյթը, տարագիր բազմութիւններու հոգեկան հայրենիքը: Եւ այս՝ իրենց «մշակութային կապի ընկերակցութիւններով» ու գրական Կոմինֆորմով:

Ո՞վ պիտի սանձէ դաւաճան անպատասխանատուութեան այս խելակորոյս թափը: Ո՞ւր կանգ պիտի առնէ գաղութին անունով խօսող կեղծ դըպիրներուն ապիկարութիւնը:

Այս ճակատին վրայ եւս, Դաշնակցութեան կը վերապահուի նոյնքան գործ, որքան վստահուած էր Հայրենիքի մէջ, Թուրք բռնակալութեան դէմ պայքարի օրերուն:

Եկած է ժամանակը ճակատ կազմելու: Ամփոփուելու ու կազմակերպուելու մեծ գործին համար:— Ինքնապաշտպանութիւն:

Ահա նշանաբանը:

Ի հարկին նոր ամրոցներ պէտք է կառուցանել: Եւ այս շուտով: «Մենք մեր թիւերով»:

Համոզուած եմ, որ Միութեան մը շուրջ համախմբուելու ձեր հրաւէրին պիտի պատասխանեն հարիւրաւորներ: Հոգ չէ թէ այդ հրաւէրը կը տրուի քիչ մը ուշ: Տակաւին շատ բան կարելի է փրկել հայկական արժանիքներէն ու բարքերէն:

Պէտք է կասեցնել հայերէնի այլափոխման եւ անդամահատման ոճրային սրարշաւը, որ ծնունդ առաւ Երեւանէն:

Ո՞վ կրնայ վստահեցնել մեզ թէ վաղը՝ Հայկական Արտասահմանի մէջ եւս պիտի չփորձեն նոր ուղղագրութիւն ու օտար բառեր ներմուծել: Միշտ հնազանդելով գրական Կոմինֆորմի հրահանգներուն:

Այդ պարագային նոր Բաբելոնի մը պիտի վերածուին հայ գաղութները: Կարգ մը վարժարաններու մէջ, հայ մանուկին պիտի սորվեցնեն «ռեսպուբլիգա», «ռէակցիա», «էմոցիա», «սեսիա» եւն. բառեր, ու պիտի գրել վարժեցնեն «նոր ուղղագրութեամբ»: Փողոցին մէջ, երկու հայ ուսանողներ մէկը պիտի արտասանէ «կուլտուր», «ֆակուլտետ», «ռեվոլուցիոն»ի նման բառեր: Միւսը պիտի չհասկնայ զայն: Բաբելոն: Իր բոլոր տխուր երեւոյթներով: Պիտի սպասե՞նք, որ հասնի այդ դժնդակ պահը:

Պէտք է, որ շուտով իրականութիւն դառնայ ձեր առաջադրած ծրագիրը՝ Միութեան մը, որ պիտի պայքարի ինքնուրոյն մշակոյթին խաչելութեան դէմ: Միութեան մը, որ վառ պիտի պահէ մեր ցեղային ջերմութիւնը:

Պէտք է, որ տարագիր արտասահմանը «ոչ» ըսէ Երեւանի այլանդակ մարզանքներուն:

Հարկ է լրջօրէն ուսումնասիրել եւ գործի ձեռնարկել, երբ տակաւին աղէտը հասած չէ մեր դռները:

ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Եղիա Գասպարեան

ԽՄԲ.— «Հայրենիք» հետեւեալ խմբագրականը նուիրած է ողբացեալ Եղիա Գասպարեանի յիշատակին (5 Յունուար, նոր ստացանք).—

Այսօր սեւ հողին կը յանձնենք Եղիա Գասպարեանի անշունչ մարմինը: Իր մահը, ինչպէս երէկ կը գրէինք, եղաւ տխուր անակնկալ մը ամէնուս համար:

Ժամանակէ մը ի վեր անոր կուրծքին տակ բոյն դրած էր սրտի անողոք հիւանդութիւն մը, որմէ ինքը՝ Եղիան ալ տեղեկութիւն չունէր: Եւ այն օրը երբ հանդարտ իր աչքերը փակեց ան, ապահովաբար չունեցաւ իսկ գիտակցութիւնը, որ կը թողու աշխարհը եւ կը մեկնի ուրիշ աշխարհ մը:

Որոշակի չգիտենք իր տարիքը, բայց կը կարծենք որ 50ը նոր անցուցած էր: Ան պիտի կրնար անշուշտ աւելի երկար ապրիլ, եթէ ըլլար քիչ մը աւելի ուշադիր դէպի իր առողջութիւնը: Բայց Եղիան տարօրինակ մարդ էր — կատարեալ տէրվիշ մը, չէր մտածեր առողջութեան, երջանկութեան, անձնական բարօր վիճակի մասին: Ան երբեք չկազմեց ո՛ տանիք, չարունակ ապրեցաւ իր սիրած մօրը՝ այժմ հանգուցեալ եւ, եղբօրը հետ եւ զբաղեցաւ իր արուեստով միայն:

Նկարիչ էր ան, արձանագործ եւ գրող ու բանաստեղծ: Զարմանալիօրէն չունէր, նոյնիսկ ամեն փառասիրութիւն, արուեստի ասպարէզին մէջ նոր նուաճումներ գործելու, գիրքեր գրելու: Կը նկարէր ու կը գրէր իրեն համար: Կը հիանար մեծ արուեստագէտներու, նկարիչներու, արձանագործներու, գրողներու վրայ, բայց ոչ մէկ օր քննադատական ու վիրաւորիչ ակնարկ ունէր ան անոնց մասին, որոնք արուեստակիցներ էին իրեն:

Եղիան կը սիրէր գրել: Շատ կանուխէն ան տպագրած է սիրուն բանաստեղծութիւններթերթերու՝ մասնաւորապէս «Հայրենիք»ներու մէջ: Մեր Ամսագրի զանազան թիւերու մէջ ան հրատարակած է թատերախաղեր, որոնցմէ ոմանք խաղցուած են ամերիկահայ բեմերու վրայ: Իր թատերախաղերու նիւթերը առնուած են պատմական, դասական դէմքերէ եւ դէպքերէ.— «Սամսոն», «Դալիլա», «Մուհամմէտ Բ.», «Սաֆօ», «Երուսաղէմի մէջ» եւայլն: Իր ոճը պարզ էր ու դիւրասահ:

Եղիան մաքուր, ազնուական հոգիով անդաւաճան ընկեր էր: Գրեթէ միշտ ապրած է ծանր օրեր, բայց ոչ մէկ օր գանգատած է, նոյնիսկ ակնարկած, իր վիճակի մասին: Լաւ ընկերներու շրջանակի մէջ ան ինքզինքը կը զգար ուրախ ու զուարթ: Սրամիտ էր ան. տրամադրութէանբարձր բոպէներուն՝ լաւ խօսակից. բայց ընդհանրապէս իր առանձնութեան պահերուն դժուար չէր տեսնել տխրութեան ստուեր մը նստած իր դէմքին:

Անդարձ կը մեկնի Եղիան բարի անուն մը թողած իր ետին: Ինչ լաւ պիտի ըլլար եթէ Եղիայի մօտիկ բարեկամները նախաձեռնութիւնը վերցնէին իրենց վրայ հատորի մը մէջ ամփոփելու անոր գրչի վաստակը՝ բանաստեղծութիւններ ու թատերախաղեր՝ դէթ այդ կերպով յաւերժացնելու համար անոր սիրելի յիշատակը:

★ Քանի մը կենսագրական տեղեկութիւններ եւս.—

Ունենալով բուռն սէր դէպի արուեստը, հետեւած է նկարչութեան՝ Պոսթընի Արուեստից վարժարանին մէջ: Յաջողութեամբ աւարտած է նկարչութիւնը եւ ստացած է մեծ պարգեւ (սքալըրշիփ): Ժամանակ մը վերջ, դարձեալ Արուեստից վարժարանին մէջ հետեւած է նաեւ արձանագործութեան եւ նորէն արժանացած սքալըրշիփի, որ իրեն հնարաւորութիւն տուած է Փարիզ անցնելու, ժամանակ մը հոն ապրելու եւ ծանօթանալու յայտնի արուեստագէտներու եւ անոնց գործերուն:

Տնտեսական տագնապի տարիներուն, կառավարութեան հաշուին, Եղիան եղած է նկարչութեան ուսուցիչ ամերիկեան դպրոցի մէջ:

Եղիան նաեւ կը սիրէր գրել. ան բանաստեղծ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՔԱՐԹՈՒՂ ԼԱԹԷՆ

(ՎԵՐԱԿՈՉՈՒՄ ՔԱՌՈՐԴ ԴԱՐՈՒ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԻ)

Թատերական ճշմարիտ վայելք մըն էր «Անտրոմաք»ի բեմադրութիւնը, մասնակցութեամբ Քոլոնա Ռոմանոյի, Ռոպեր Վիտալէնի եւ Մաուիս Վալսամաքիի: Ես տեսած եմ նաեւ պարի դիցուհիին աղջիկը՝ Լիզա Տեօնքան, իր ծաղկափթիթ հուրիներով: Մորիս Ռոսթան իր կարգին այդ օրը կ'երեւէր հոն՝ բացօթեայ բեմին վրայ, հիասքանչ քերթողի մը խունկն եւ զմուռսը մատուցանելու հելլէն քաղաքակրթութեան:

Կը խորհիմ թէ քիչ մը հեռացայ խարիսխէն: Յուշերն եւ յուշարձանները այնքան շատ են այս մտքի ոստանին մէջ, որ մարդս ակամայ կը կորսնցնէ իր ուղղութիւնը: Ուրեմն, դարձեալ Պանթէոնի հրապարակին վրայ եմ, կը յառաջանամ Ս. Ժաքի պողոտայէն, որ կ'առաջնորդէ Սքոլա Քանթորոմ: Երաժշտական վարժարան մը, մամուռ կապած հնութեանէն, ուր ամէն ինչ կը յիշեցնէ վաստակաւոր ուսուցչապետ Վենսան տ'Ենտին: Աչ-խարհահռչակ երգչուհի Տիկին Փոլին Վիառտօն հոն առաջնորդած է Տալոնի Սոխակ Ա. Շահմուրատեանը, հոնկէ անցած է նաեւ Ա. Պարթեւեանը, մանաւանդ Արմէն Թոգաթլեանը,— Նիւ Եորքի «Մեթրոփոլիթըն Օփերա»յի պարծանքը: Նմանապէս այնտեղ է որ տեղի ունեցաւ Օր. Մ. Բաբայեանի աշակերտութեան վերջին երգի ունկնդրութիւնը:

Մօտակայ Քլոտ Պեռնարի պողոտային մէջ կը բացուի պզտիկ փողոց մը՝ Ֆէօյանթին, ուր կը սաւառնի Հիւկոյի եւ Մեծն Փասթէօրի յիշատակը:

Յետադարձ շարժում մը կրկին, դէպի Ֆոսէ Ս. Ժաք փողոցի անկիւնի 2 թիւը, պատեհ կը ներկատեմ ապագայ պատմագրին համար: «Օթէլ Կրընոպլ»ը, արդարեւ, հայ մտքի ճշմարիտ օճախը եղած է: Երդնկացի Պարգեւը՝ կեդրոնականի դասընկերս, ամէնէն վերի յարկը կը նստէր: Ամբողջ գերդաստանը կորսնցուցած՝ այս խոնարհ տղան խորապէս ցնցուած, ինքզինքը յանձնած էր չորս հովերուն: Լէյլանի պէս անկարգ, անկանոն տէրվիշ մը, աբբեցողութեան անձնատուր: Զափէն աւելի կը կարդար, երբեմն ալ պատմուածքներ կը գրէր թերթերուն մէջ: Օշական հիացեր էր իր մէկ շարադրութեան վրայ, բայց երբեք չաշունակելու սիրտ չունեցաւ: Մինչեւ ուշ գիշեր կը ալպլար իր լոյսը. «Լուսաւորչի կանթեղ»ը, կ'ըսէինք հեգնագին, կուշտ ու կուռ կը ծիծաղէինք վրան: Հիմա Հայաստան է:

Ձախ թեւին վրայ, երրորդ յարկ, նոյնինքն Շաւարշ Ատրունիի ննջարան աշխատասենեակն էր: Տփղիսի այս գրոց բրոցը դժգոհ «փաթրոն»ի մը կը նմանէր,— թէեւ ատոր մեղքը իրը չէր,— ամէն անգամ իր ընկերակիցը կը փոխէր... : Առաջին առթիւ իրեն սենեակից եղած էր, տաղանդաւոր լուսանկարիչ Վահրամ Սապոնճեանը, երբեմնի աշխատակից շարժանկարի բեմադիր Պապիկեանի: Այն օրէն ի վեր հաստատուած է Պրիւքսէլ: Անափախի պողոտային վրայ, այժմ սքանչելի արուեստանոց մը ունի եւ վերջերս շարժանկարի վերածած է Ռամպրանդի կեանքը զուտ հայ արուեստագէտներով:

Ատրունիին ներկայացուցած եմ ուրիշ ընկերակից մը՝ Ա. Սեման, որ իրեն հետ պանդոկ կը տանէր հայ տառերու սնտուկները: Ծանօթ է այս դժբախտ տղուն կեանքը: Ան այդտեղ կը հրատարակէր «Զանգ» հանդէսը եւ պարապոյ ժամերուն ինքզինքը կը նուիրէր Մուսային: Եթովպիայէն երբ մայրը կուգար հոս, Սեման (Դեւլեմաք Պասմաճեան կը միանար իր ընտանիքին, Փարիզի մէկ արուարձանին մէջ: Մայիսեան գերման գրոհի օրերուն, ինքն ալ գնաց ճակատ ու ալ չվերադարձաւ:

Մ. Մանուշեան, աշխատակից «Զանգ» պարբերաթերթին, եւկոյն կը բնէր նորատի քերթողին տեղը: Լաւ ընկեր մըն էր, օժտուած բանաստեղծական շնորհով: Նախընտրեց ինքզինքը նուիրել աշխատաւորներու դատին: Կարճ շրջան մը բնակեցաւ «Օթէլ Կրընոպլ», հազիւ տարի մը կարծեմ, բայց դարձեալ ինծի կ'այցելէր ամէն օր: Իր եղերական պատմութիւնը ամէնուն բերանն է: Աւելորդ կը համարեմ ծանրանալ, Ատրեամանցի այս սրտոտ տղան ինկաւ Ֆրանսայի ազատագրութեան ճամբուն վրայ:

(7)

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

էր եւ թատերագիր: Մասնաւորապէս «Հայրենիք» Ամսագրին մէջ ան ստորագրած է սիրուն բանաստեղծութիւններ եւ կարճ թատերախաղեր, որոնցմէ ոմանք խաղացուած են ամերիկեան բեմերու վրայ:

Ցաւակնութիւնքէ բոլորովին հեռու, շատ համեստ եւ արուեստին սիրովը տարուած հոգի մըն էր ան: Մասնաւորապէս վերջին տարիներուն ան չափազանց ինքն իր մէջ ամփոփուած էր: Եղած է փայլուն եւ ընդունակ ուսանող, բայց կեանքի մէջ չունեցաւ ան յաջողութիւններ, ինչպէս առհասարակ շատ հայ արուեստագէտներ, եւ ապրեցաւ գրեթէ զրկուած կեանք մը: Նպաստաւոր պայմաններու մէջ ան պիտի կրնար լաւ դիրքերու հասնիլ: Վերջին տարիներուն անոր առողջութիւնն ալ լաւ չէր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած Երեւանի թերթերէն)

ՍԵՒԱՆԻ ՋՐԸՆԴՈՒՆԻՉ կառուցուածքը վերջացաւ 1948 Նոյեմբեր 11ին: Այսպէսով Սեւանի ջուրերը պիտի օգտագործուին ուժի եւ ընդարձակ տարածութեամբ անջրդի հողերը ոռոգելու համար:

Սեւանի լիճը ունի ջուրի դարաւոր պաշար: Ամէն տարի այդ լիճը կը թափուի միջին հաշւով աւելի քան 750 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր, գանազան գետերէն եւ գետակներէն: Աւելի քան 550 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր կը թափի իբրեւ տեղումներ: Իսկ դուրս կը հոսի միայն Զանգի գետը, չնչին մաս մը վերցնելով: Լիճը թափող իւրաքանչիւր 13 մեթր ջուրէն Զանգին կ'առնէ մէկ խորանարդ մեթր ջուր: Իսկ ջուրերէն մնացած աւելորդ քանակը կը գոլորշիանայ:

Զանգի գետին ջուրը աւելի ջրառատ պիտի դառնայ շնորհիւ ջրընդունիչ կառուցուածքի որ պիտի կոչուի «Սեւան Զանգի ջրվէժ»:

«Սեւան Զանգի ջրվէժը» առաջին ջրա-արուեստագիտական (hydro technique) կառուցուածքն է Հայաստանի մէջ: Շինարարութեան ընթացքին հորերէն դուրս հանուած է. աւելի քան 20 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր եւ հանուած գետնի խորքերէն աւելի քան 300 հազար խորանարդ մեթր ժայռաքար:

ՍԱՆԱՀԻՆ —ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ, Անդրկովկասի երկաթուղիի գծի ամէնէն բարձր լեռնամասին վրայ, 110 քիլոմեթր երկարութեամբ գծին ելեկտրականացումը սկսած է:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՆ ստեղծած է գիտական նոր հաստատութիւններ, ինչպէս փիլիսոփայութեան բաժինը, որ արդէն հրատարակած է բազմաթիւ գործեր: Աշխարհագրական բաժինը կը պատրաստէ Հայաստանի ընդարձակ քարտէս մըպատկերելով հնդամեաներու շնորհիւ Հայաստանի ստացած նոր կերպարանափոխութիւնը:

ԲՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ շէնքին կառուցումը արդէն աւարտած է, երկու անգամ Ստալինեան մրցանակի արժանացած Ալիխանեանի ղեկավարութեան տակ: Քիմիական հաստատութեան շէնքը կառուցման մէջ է: Բոյսերու մշակութեան տեսակներու բազմացման սերնդարանական հաստատութեան համար Հայաստանի կառավարութիւնը տրամադրած է ընդարձակ հողեր:

ԱՍՏՂԱԲԱՇԽԱԿԱՆ ԴԻՏԱՐԱՆԸ որ կը կառուցուի Արագածի ստորոտը պիտի ըլլայ Հայաստանի գիտական կառուցումներուն ամէնէն հետաքրքրականը: Դիտարանի 12 աշտարակներուն մէկ կարեւոր մասին շինութիւնը աւարտած է արդէն: Հոն հաստատուած ենհսկայականհեռադիտակներ, որոնք շինուած են Խ. Միութեան մէջ: Գիտական մարմինը արդէն սկսած է իր հետազօտութեանց:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՈՒԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ եւ օդափոխութեան վայրերու մէջ շինուած հանգստեան տուներու մահճակալներու թիւն է 510: Թերթերը կը գրեն թէ 1948ին այս հիմնարկութիւններուն մէջ բուժուած են 2860 հոգի:

ԵՐԵՒՑԱՐԿԱՆԻ ԲՆԱԿԵԼԻ տան կառուցումը վերջացած է, «Յովհ. Թումանեան» դպրոցի մօտերը: Նորակառոյց տան մէջ բնակարաններ ստացան վերջերս հայրենիք վերդարձած 24 հայ ընտանիքներ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԷՀՐԱՆ.— Յունուար 6ի Թէհրանի ռատիոկայանը հայերէն պատարագի կտորներ տուաւ Ծնունդի տօնին առթիւ: Երգեց Գոնտոլաթա եկեղեցիին հայ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Մանուէլ վարդապետ Փոլատեանի:

ԹԱՒՐԻԶ.— Ատենէ մը ի վեր, Թաւրիզի ձայնասփիւռը իր ծրագրին մէջ, ուրիշ լեզուներու կարգին, կուտայ նաեւ կանոնաւոր կերպով հայերէն ղեկուցումներ ամէն օր տասը վայրկեան ժամը 5.10էն 5.25, կարճ ալիք 49ի վրայ: Կը տրուին լուրեր, երգեր, արտասանութիւններ:

★ Սինէմա Դիանայի մէջ (Թէհրան) Դեկտ. 24ին, Իրանահայ Մշակութային Միութեան նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ Ա. Ահարոնեանի շարժանկարին ներկայացումը: Ցուցադրութիւնը սկսաւառաուան ժամը 9ին եւ կրկնուեցաւ հինգ անգամ մինչեւ ժամը 3: Խուռն բազմութիւն մը ժամերով կարգի կը սպասէր: Ժապաւէնի իւրաքանչիւր ցուցադրութենէն առաջ կ'երգուէին քանի մը հայկական երգեր:

ԱԹԷՆՔ.— Դեկտեմբեր 26ին խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան, ցուցադրուեցաւ Ա. Ահարոնեանի կեանքին նուիրուած շարժանկարը, Գոքինոյի մէջ: Նախ քան ներկայացումը, Համազգայինի կողմէ խօսք առաւ ընկեր Սօս Վանի: Պ. Վազգէն Եսայեան կարդաց Դ. Վարուժանի «Պատգամաւորները» իսկ Օ. Զաքարեան արտասանեց Ա. Ահարոնեանի «Ցարդանք Քեզ»ը: Շարժանկարը սկիզբէն մինչեւ վերջ, խոր տպաւորութիւն ձգեց ներկաներուն վրայ, որոնք կատարեալ երկիւղածութեամբ եւ կարդապահութեամբ կը հետեւէին անոր ցուցադրութեան: Հելլէն արուեստասէր դիտողներ, որոնք ներկայ եղած են, հաստատած են թէ շարժանկարը, հակառակ նիւթական սահմանափակ միջոցներուն, կրնայ մրցիլ ոչ միայն հելլենական, այլեւ եւրոպական ժապաւէններու հետ, իբրեւ արուեստագիտական գործ: Պատկերները յստակ եւ մաքուր, խօսակցութիւնները դիւրահասկնալի եւ երաժշտութիւնը (Գ. Ալէմշահ), պատշաճ ու յարմար:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Իրանահայ Միութիւնը Թէհրան ղրկած է 95200 րիալ, Նոր Տարուան եւ տօներու առթիւ իբրեւ նուէր բաժնելու համար տեղահանուած գիւղացիներուն եւ չքաւորներուն, հետեւեալ համեմատութեամբ.— 5000 րիալ Թաւրիզ (Հ. Օ. Մ. միջոցով), 20 հազար Ուրմիոյէ (Յովսէփ քհնյ. Գիւլումեանի միջոցով) եւ 25.200 րիալ Թէհրանի շրջանին մէջ գտնուող հիւանդներուն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆ, 30 Յունուար.— Շաբաթ գիշեր (28 Յունուար) տեղի ունեցաւ Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Միութեան կեդր. վարչութեան նախաձեռնութեամբ՝ ի նպաստ իր հովանաւորած Աղքատախնամի սնտուկին՝ սարքուած տարեկան պարահանդէսը, որ իսկական մեծ յաջողութիւն մը եղաւ, արտակարգ բազմութեամբ:

Հոս էին ամէն դասակարգէ հայրենակիցներ, քաջալերելով վարչութեան ձեռնարկը: Ծոխ էր դեղարուեստական բաժինը:

Բացառիկ հաճոյք մըն էր դիտել անհամար զոյգերու պարերը:

Նպատակս հանդէսի նկարագրականը ընել չէ, այլ շեշտել թէ անգամ մը եւս կը հաստատուի որ Լիոնի Ազգ. միութեան կեդր. վարչութիւնը, իբրեւ հարազատ ժողովուրդին ներկայացուցիչը միացման գինն է ամբողջ գաղութին: Կ'իմանամ թէ մօտերը պիտի կազմէ եկեղեցաշէն յանձնախումբ մը, ունենալու համար իր սեփ. մասնաւոր յարակից սրահով որ ծառայէ մանկապարտէզ դպրոցի ինչպէս նաեւ հանդիսութեանց: Այս կերպով կեդրոնական Ֆրանսայիայս հայաշատ քաղաքն ալ փրկուած կ'ըլլայ վարձու խարխուլ մատուռէն եւ մանաւանդ օտար սրահներու համար եղած եւ ըլլալիք մեծագումար ծախքերէն: Կարելի չէ հաստատել թէ Լիոնի բոլոր կազմակերպութիւններու կողմէ այս ուղղութեամբ եղած տարեկան ծախքերու գումարները պարգեւուած պիտի ըլլային մեզի ցարդ ազգային կեդրոնատեղին...

Ի տես բազմաթիւ վառվռուն նորահաս երիտասարդութեան ցոյց տուած խանդավառութեան, զգալի էտակաւին թէ հող ունինք մշակելիք մեր ոտքին տակ: Անցնող իւրաքանչիւր օր մեզի համար կորուստ մըն է, եթէ չգիտնանք օգտուիլ ընծայուած ազատ պատեհութիւններէն:

Ժողովուրդին զոհաբերութեան տրամադրութիւնները գնահատելի են ջերմապէս:

Ազգ. վարչութիւնը, Աղքատախնամ մարմինը աջակից ունենալով Հ. Մ. Ը. Մ.ի խանդավառ երիտասարդութիւնը ջանք չէին խնայած հանդէսին յաջողութեան համար: Կարծուածէն կրկին բազմութիւնը (մօտաւորապէս հազար հոգի) պահ մը շուարումի մատնեց կազմակերպիչները, սակայն ընդհանրապէս գնահատելի էր կատարուած աշխատանքը եւ ժողովուրդի ցոյց տուած ջերմ վերաբերումը:

Հուսկ ուրեմն, Ազգ. վարչութեան տեւական գործը պիտի ըլլայ ձեռնարկել երկար ատենի մըտածուած եւ միշտ ձգձգուած մատուռ-մանկապարտէզին կառուցումը:— Ներկայ մը

Յ. Գ.— Անցեալ շաբթուան «Յառաջ»ի մէջ թղթակից մը կը ձաղկէրԼիոնի մէջ «Քահվէճի կիւզէլի» անուն թրքաբարոյ շարժանկարի մը ցուցադրութիւնը եւ կարդ մը հայրենակիցներու աջակցութիւնը: Իբրեւ իրազեկ կը փութամ ճշդել թէ այդ հայրենակիցները զոհ են եղած խաբէութեան եւ երբեք մեղսակցութիւնը չունին այն ձեռնարկին հետ: Ընդհակառակն կազմակերպիչները ենթարկուած են ամենածանր յանդիմանութեան: Բարեբախտաբար ժողովուրդի կողմէ չէ քաջալերուած:

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՑԱՂԹԱՆԱԿԸ

— Դուք մեզի պէս անպիտան էք. անպիտաններ, անզգամներ: Եւ ձայները կը բարձրանային ու դաւիթը կը թնդար, մեր երեք անձերուն վիճակը վտանգաւոր էր. ետ դառնալ եւ սանդուխներէն վեր փախչիլ՝ անկարելի էր, գազանի մը կոնակ դարձնելը յայտնի է թէ յիմարութիւն է:

Երեք անձեր, որ ինքզինքնին ծուղակի մէջ ձգեցին, բոլորովին շփոթեցան. եւ իրօք ամէնէն քաջ մարդիկը նաեւ այդ արիւնալի եւ գազանային աչքերը տեսնէին, կարելի չէր սոսկում զիրենք չպատէր:

Տիկինը իր բոլոր հնարիմացութիւնը ժողվելով նշան ըրաւ որ կ'ուզէր խօսիլ. բայց հազիւ թէ փոքրիկ լռութիւն մը կը սկսէր, աղաղակները դարձեալ կը բարձրանային եւ անհնար կ'ըլլար խօսք լսեցնել. այս տագնապին մէջ էին, երբ յանկարծ ճերմակ գիշերազգեստ մը հագած՝ մազերը ուսերէն վար թափած երեւցաւ Մարգրիտ, որ խառնակ աղաղակներէն կարծելով թէ Միջնաբերդն ալ առնուեր էր, մէկ ձեռքը ճրագ՝ միւսով եղբօրը փոքրիկ տղան գրկած դէպի սանդուխը կը վազէր, հարսն ալ՝ միւս տղան գիրկը՝ իրեն կը հետեւէր, երբ զինքը տեսան այս կէտին գազան զինուորները, պատկառանքի լռութիւն մը տիրեց, եւ տիկինը սիրտ առնելով.

— Եկ, աղջիկս, եկ, մեր զինուորները քեզ կ'ուզեն որ խօսիս եւ հանդարտին ըսաւ:

Եւ երեքն ալ մէկէն դէպի անոր կ'ելնէին՝ սանդուխներէն ապահովուելու համար:

— Ապրի օրիորդը, կեցցէ օրիորդը, կը կանչէին զինուորները մէկբերան:

Այս խառնակութեան եւ աղաղակներուն մէջ մայրը աղջկանը իմացուց քանի մը խօսքով թէ ինչո՞ւ էր այս գրգռութիւնը եւ թէ ինք միայն կրնար այս մոլեգին զօրականը հանդարտեցնել: Ուստի Մարգրիտ առաջ անցնելով սանդուխներէն քանի մը ոտք իջաւ՝ միշտ տղան գիրկը, ձեռքով նշան ըրաւ որ լռեն:

Գեղեցկութեան, երիտասարդութեան եւ առաքինութեան դրոշմ կնքած ճակատի վրայ՝ այնպիսի ազդեցութիւն ունի մարդիկներուն, որ անոնց գազանները նաեւ անկից ազատ չեն. ուստի շուտ մը լռութիւնը տիրեց եւ Օրիորդը այսպէս խօսեցաւ.

— «Ձեզմէ շատերը իմ տղայութիւնս գիտեն. կան մէջերնիդ մարդիկ որ ես իբրեւ հայր ճանչցեր եմ, եւ որոնց պաշտպանութիւնը վայելեր եմ զանազան ուխտագնացութիւններու մէջ. մէկ յարկի տակ բնակած ամէնքնիդ իբրեւ եղբայր ճանչցեր էի մինչեւ այսօր եւ այնպէս կ'ըյուսայի թէ մեր այս թշուառ վայրկեաններուն, մէկ սիրտ մէկ հոգի, մեր ցաւերը պիտի չաւելցնէք եւ այս վիճակէն ելնելու համար ինչ կերպով որ կարելի է ճարը միաբան պիտի հոգանք:

Այս բարկացայտ աղաղակները՝ որ զիս այս վիճակին մէջ դուրս ձգեցին սենեակէս, այս անմեղ տղաքներուն արցունքները՝ որ զիս շփոթեցին, ինծ այնպէս կարծել տուին թէ թշնամին առեր է մեր այս վերջին ապաստանն ալ ու մեզ դերութենէ զատ ուրիշ բան չէ մնացեր:

«Այժմ կը տեսնեմ թէ մենք մեր տանը մէջ խռովութիւն կը հանենք, զիրար կ'ուզենք հարուածել. մի կարծէք թէ այսպէս մէջերնէս մէկը օգուտ կրնայ քաղել, պէտք ամէնքս լաւ ըմբռնենք թէ մեր մէջէն ան որ հիմա վաղէ այս դուռը բանալու եւ ներս հրաւիրէ թշնամին, էն արհամարհելին է անոր աչքին, մատնութեան պէս ինչ կայ աշխարհիս վրայ, ով մէջերնէս Յուդայի անունը եւ բաժինը կ'ուզէ ժառանգել: Ոչ ոք: Այս աղաղակները, այս կիրքը նաեւ ինչ դէշ հետեւանքներ պիտի բերեն:

ՇԱՐ.

հայրը ձերբակալուեցաւ եւ տասը տարի Թիւրան ղրկուեցաւ, առանց նամակ գրելու իրաւունքի։ Սէրժ Նիքոլայեւիչ Կորլով ցարական բանակի սպայ էր, կ'աշխատէր Թաղապետական խորհուրդին մէջ, երբ գաղտնի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց զինքը։

Տիկին Քրավչենքօ բողոքեց եւ բուռն վիճաբանութիւն ծագեցաւ այս առթիւ։ Ի վերջոյ Քրավչենքօ յայտարարեց թէ չորեքշաբթի օրդատարան պիտի կանչէ հինգ վկաներ, որոնք կը ճանչնան Տիկին Կորլովան եւ որոնք պիտի ըսեն թէ ուր կը գտնուին իր հայրն ու մայրը։

Դատավարութիւնը կը շարունակուի։

ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄ ԴԱՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԴԷՄ

Անցեալ շաբաթ խորհրդարանը վստահութեան քուէ տուած էր դատական նախարար Անտրէ Մարիի, որ կը մեղադրուէր թէ Սէնթրափթ-Պրիս ընկերութեան թղթածրարը մէջտեղէն հանել տուած է եւ այդ պատճառաւ ալ հրաժարած է ընդհ. դատախազ Լէնտոն։

Այս ընկերութիւնը 400 միլիոն փրանքի գործ ըրած էր Գերմաններուն հետ, մասնաւորաբար զինուորական շինութիւններ ու կ'ամբաստանուէր իբրեւ մեղսակից։ Մամուլին մէջ կրկին արծարծուած ըլլալով այս հարցը, երկու երեսփոխաններ խորհրդարանին մէջ հարցապնդում ուղղեցին երէկ նախարարին։

Իսկ կառավարութեան կողմէ նշանակուած քննիչ մարմինը առջի օր վարչապետին ներկայացուց տեղեկագիր մը 1946—47ին պետական դրամներու մսխումին մասին։ Այս հաշիւները կը պատկանին այն շրջանին, երբ կառավարութեան մաս կը կազմէին համայնավարները։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱԶԱՊԼԱՆՔԱՅԻ մէջ սկսաւ դատավարութիւնը 86 Մարոքցիներու, որոնք անցեալ յունիսին Ուճտայի եւ Ճէրատայի խռովութեանց ընթացքին 45 Հրեաներ սպաննած ըլլալու ամբաստանութեան տակ կը գտնուին։

ԻՐԱՆԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ կը շարունակէ խստութիւնները համայնավարական կազմակերպութեանց դէմ։ Ըստ «Իմանիթէ»ի ձերբակալուած են «Թուտէ»ի կեդրոնական կոմիտէի բոլոր անդամները, որոնց կարգին ընդհ. քարտուղար Տոքթ. Ռատմանէն եւ գործադիր մարմնի անդամներ Տոքթ. Եազտի եւ Տոքթ. Քէշավարզ։ Բանտարկուած են նաեւ Թէհրանի համալսարանի բազմաթիւ փրոֆէսէօրներ եւ արհեստակցական միութեանց վարիչներ։

ՈՒՍՏՐԻ ՄԷՋ (Ամերիկա) յունուար 23ին բացումը եւ օծումը կատարուած է նորաշէն Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին, որուն հոգեւոր հովիւն է Ներսէս Քահանայ Շահինեան։ Օծումը կատարած է Արսէն Ա. քհնյ. Սիմէոնեանց։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ մէջ բնակարանի տագնապին առաջքն առնելու համար, կառավարութիւնը նոր օրէնք մը հրատարակեց։ Այսուհետեւ իւրաքանչիւր ամոլ միայն մէկ սենեակի իրաւունք պիտի ունենայ։ Ցաւելուածական սենեակներ նախատեսուած են զաւակներու սեռին եւ թիւին համաձայն։ Բացառիկ կարգադրութիւններ պիտի ըլլան ի նպաստ որոշ շքանշանակիրներու, բարձրաստիճան պաշտօնատարներու, գիտնականներու, գրագէտներու եւ «յառաջդիմական արուեստագէտ»ներու։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Պանեէօ-Քաշանի Արծիւ ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերներ Կարպիս, Վահէ, Ցոլսէփ եւ Բիւզանդի, ինչպէս եւ պարագաներուն, իրենց մօր եւ ազգականին Տիկին ԾԱՂԻԿ ՀԱՆՁԷՐԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէն խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկին Գաբրիէլեանի եւ զաւակներուն ընկեր ԳԱՌՆԻԿ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ դառնաղէտ մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 3000 փրանք կը յատկացնէ Գաբրիէլեանի որբերուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգ. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը կը փութայ հրապարակաւ յայտնել իր շնորհակալութիւնները 28 Յունուար, շաբաթ իրիկուան պարահանդէսի յաջողութեան նախանձախնդիր աջակցող աղքատախնամի, Տիկնանց եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի երիտասարդութեան, բազմաթիւ նուիրատու անձնաւորութեանց, գեղարուեստական բաժնին սիրայօժար մասնակցութիւն բերողներուն, Լիոնի եւ Շրջ. ժողովուրդին որ քաջալերեցին վարչութեանս ձեռնարկը, նիւթապէս եւ բարոյապէս։— (ԿՆԻՔ)

THÉATRE DE L'AMBIGU

2ter Bld. St. Martin, Métro République եւ Strasbourg St. Denis :

ԱԴԱՄԵԱՆ Թատերասիրաց Միութիւնը փետրուար 11ին ուրբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 20.30ին կը ներկայացնէ Լ. ՇԱՆԹԻ

«ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐԸ»

կը մասնակցին Տիկ. Տիկ. Մ. ԴԱՒԻԹԽԱՆԵԱՆ, ՎԱՍԷՕՐ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ, Պ. Պ. ԲԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ, ԴԱՒԻԹԽԱՆԵԱՆ, ԹՈՐՈՍԵԱՆ, ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ, ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ եւ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ։

Երգ՝ ղեկ. Պ. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ, բեմադրութիւն ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆի։

Տոմսերը.— Գրատուն Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ 51 rue Mr. le Prince: Գրատուն ԲԱԼՈՒԵԱՆ 43 rue Richer եւ գրատուն ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ 46 rue Richer :

Վարագոյրը կը բացուի ճիշդ նշանակուած ժամուն։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Տոմսերը կը ծախուին նաեւ նոյն օրը թատրոնին կիշէն առտուան ժամը 11էն։

ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ ՋԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Վաղը, չորեքշաբթի 9 փետրուար, ժամը 13ին, «Փառի ԷնԹէռնի» կայանէն պիտի տան Օննիկ Պէրպէրեանի դաշնակի կտորները, դաշնակահարուհի Ֆրանսուազ Պէրթէնի կողմէ նուագուած :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27ԻՆ

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ, ՕԹէլ ՔՈՆԹԻՆԱՆ-ԹԱԼԻ շքեղ սրահին մէջ։

« ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ»

Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ շքեղ Երեկոյթ պարահանդէս, Մարտ 26ին :

Orchestre Tango Typique համբաւաւոր Quintin Verdu: Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԲԱՑԱՌԻԿ

Թատերական ներկայացում

Salle d'Iénaի մէջ, Փետրուար 18ին երեկոյեան ժամը 8.30ին Պ. Ս. ՍՈՒՐԷՆԵԱՆի Ֆրանսայէն մեկնումին առթիւ։ Մասնակցութեամբ սիրուած դերասաններու, կը բեմադրուի

Հասարակութեան վտարուածներ

Տրամ 4 արար Ալէքսանտրովի

Մասնակցութեամբ Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ եւ բեմադրութեամբ Տիկին ԲՈՒԴԱՂԵԱՆի։

Ներկայացման օրը կիշէն փակ ըլլալով հրաւիրատոմսերը կարելի է ստանալ Պ. ՍՈՒՐԷՆԵԱՆէ եւ Cadetի շրջանի պարավաճառներէն :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մասնակցութեան Jacques HÉLIANի նշանաւոր նուագախումբին, ուսանողական զուարթ ու տաք մթնոլորտի մէջ։

Կազմակերպուած ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏԱՆ կողմէ, Շաբաթ 19 Փետրուար, ժամը 21էն մինչեւ 1, Maison Internationaleի շքեղ սրահներուն մէջ, Cité Universitaire, 19 Bld. Jourdan, Métro: Cité Universitaire, Autobus P. C. :

ՏԻԿԻՆ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ 500 փրանք կը նուիրէ Ֆր. Կ. Խաչին «Գթութեան Շաբաթ»ին առթիւ : Ստանալ «Յառաջ»էն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէին ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Sociétés Savantes, G. սրահը։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի, ժամը 4ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ : Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԱԼԱՆՍԻ Շրջանային կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները՝ այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, սովորական տեղը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին ընկերական ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, դպրոցի սրահը, 178 rue Rabelais: Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 9ին, Sociétés Savantesի մէջ։ Կը խօսի ընկեր Հ. Աբրահամեան։ Նիւթ «Հայկական Դատը»։ Հայերէնի դասընթացք ժամը 8—9։

Հ. Յ. Դ. ԻՍԻԻ Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին : Օրակարգ՝ նախորդ ժողովի շարունակութիւնը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ Ի ՊԱՏԻՒ ԴԱՍԱԽՕՍՆԵՐՈՒ

եւ ծնողներու, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՐԻԶԻ մասնաճիւղին կողմէ, կիրակի 13 Փետր., ժամը 3—6 Sociétés Savantesի յարակից սրահին մէջ, 6 rue Danton, métro Odéon։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի եկեղեցական վարչութիւնը կը հրաւիրէ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ իր դպրոցական Ամանորի հանդէսին, որ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը ճիշդ 15ին, Շավիլի եկեղեցիին մէջ։ Կաղանդ Պապան նուէրներ պիտի բաժնէ դպրոցի աշակերտներուն։ Գեղարուեստական բաժին, երգ եւ արտասանութիւն։

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ»Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19ԻՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

HOTEL GEORGES V.ի գեղեցիկ սրահներուն մէջ

Կազմակերպուած Կիլիկեան Հայր. Միութեան կողմէ։ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ, ԸՆՏԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ եւ ՍԻՐՈՒՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Ս. ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վարդգէս խումբի կողմէ։ Կը բեմադրուի Ղ. Մելոյեանի ԱՐՄԵՆՈՒՇԸ :

12 Փետրուար շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Սալ Ժան տ'Արքի սրահին մէջ, ինչպէս նաեւ զաւեշտ մը՝ ԵՐԿՈՒ ԾԱՅՐԱՅԵՂՆԵՐԸ։ Սրահը տաք —

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

ՏԱՆՈՒՏԷՐ ԹԷ ՎԱՐՁԱԿԱԼ

Եթէ կ'ուզէք գիտնալ ձեր իրաւունքները համաձայն նոր օրէնքներու դիմեցէք անյապաղ՝

Ս. ԽԱՎԵՐԻ

37bis, RUE THUBANEAU

ՇՈՒՏԱՓՈՅԹ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ՋԱՓԱԳԻՏԱԿԱՆ ՎԱՐՁՔԵՐՈՒ

ՋՈՒԹԱԿԻ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿԻ ԴԱՍԵՐ

Ծանօթ երաժիշտ Ա. ՍԻՆԱՆԵԱՆի կողմէ

Դիմել՝ 5 Villa Nicolas, Epinay sur Seine

ՁԵՐ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԷՆ ՊԱՀԱՆՋԵՑԷՔ ՄԻ ՄԻԱՅՆ

LE BOSPHORE Մատխայով

Հրաշալի — ՀԷԼՎԱՆ — զուտ շաքարով անարատ ԹԱՀԻՆով պատրաստուած, նաեւ LE BOSPHORE, րահաթ լօքումը որ իր տեսակին մէջ լաւագոյն արտադրութիւններն են։

Վարիչ Տնօրէն Պ. ՍՈՒՐԷՆ ՖԷՍՃԵԱՆ

Société «LE BOSPHORE», Marseille

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)
La Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վերամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 տաճկ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 10 Février 1949 Հինգշաբթի 10 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21e Année N° 5767 — Նոր շրջան թիւ 1178

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ԱՌԱՔԵԼ ՍԱՐՈՒԽԱՆ

Վերջին քանի մը ամսուան ընթացքին այս չորրորդ դոյժն է, որ կ'արձանագրենք՝ Պելճիքայէն: Վրթանէս Մարտիկեան ամոլէն եւ Հրաչեայ Տէր Ոսկիէն ետք ահա նոր մը՝ Առաքել Սարուխան, որ իր մահկանացուն կնքած է Պրիւքսէլ-Ժէթի մէջ Փետրուար 6ին: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է երէկ առաւօտ՝ չորեքշաբթի, Ժէթի Նոթր Տամ տը Լուրտ եկեղեցիին մէջ:

Ծնած էր Արտանուշ, 1863 Հոկտեմբեր 13ին, որով 86 տարեկան էր:

Ունեցած է բեղուն կեանք մը: Երկար տարիներ աշխատած է Մանթաշեանցի գործին մէջ:

Ծանօթ է իբրեւ հեղինակ զանազան գործերու, որոնց մէջ յիշենք «Ազգ. Սահմանադրութիւնը եւ Հայկական Հարցը», որ 1910—12ին հրատարակուեցաւ Բագուի «Արօր» թերթին մէջ եւ յետոյ իբրեւ գիրք լոյս տեսաւ: Դժբախտաբար չէր աւարտած զայն՝ առաջին ընդհ. պատերազմին պատճառաւ: Իր գործերէն յիշենք նաեւ «Հայերը Հոլանտայի մէջ», «Աղեքսանդր Մանթաշեանց», «Ցարգա՜նք հայ նահատակին» (Վատիկանի կողմէ սրբացուած Տէր Կոմիտաս քահանայ Քէօմիւրճեանի կեանքը) եւայլն: Գրած է նաեւ «Խորհրդաւոր աղջիկը» անուն վէպ մը:

Երկար տարիներէ ի վեր հաստատուած էր Պելճիքա եւ կ'ապրէր բոլորովին մեկուսացած կեանք մը, բոլորովին նուիրուած գրական ու բանասիրական աշխատանքներու:

Հանգուցեալ ծանօթ հայագէտ Փրոֆ. Ֆրէտէրիք Մաքլէր իր «Autour de l'Arménie» գրքին մէջ ամփոփելով ֆրանսերէնի թարգմանած է «Ազգ. Սահմանադրութիւնը եւ Հայկ. Հարցը» գործը:

Կ'արժէ առանձին խօսիլ իր կեանքին վրայ:

ՄԱՀ ԱՆՏՐԷ ՄԱՆՏԷԼՇԹԱՄԻ

Ցաւով կը տեղեկանանք որ անցեալ յունուար 27ին փարիզեան արուարձան Նէօյեիի Թաղապետական հիւանդանոցին մէջ մեռած է Անտրէ Մանտէլշթամ, յայտնի իրաւագէտ, նախկին աւագ թարգման Պոլսոյ ռուսական դեսպանատան եւ հեղինակ բազմաթիւ պատմական, քաղաքական եւ իրաւագիտական գրքերու:

Հանգուցեալը Յունուարի սկիզբները երկրորդ անգամ ուղեղային արիւնախոսում ունենալով փոխադրուած էր հիւանդանոց: Եօթանասունը անցած էր: Ամուրի էր եւ ոեւէ ազգական չունէր: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Փարիզի ռուսական եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուած է Սէնթ Ժընըվիէվ տէ Պուայի (Սէն է Ուազ) ռուսական գերեզմանատունը:

Անտրէ Մանտէլշթամ մօտիկ բարեկամ եղած է հայ ժողովուրդին, որուն ժամանակակից պատմութիւնը շատ լաւ ուսումնասիրած էր:

Առաջին համաշխարհային պատերազմէն վերջ հրատարակեց ստուար հատոր մը՝ «Le Sort de l'Empire Ottoman» անունով, որուն մէջ մեծ համակրութեամբ կը խօսի Հայերու մասին:

Խորհրդական էր Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան՝ ողբացեալ Աւետիս Ահարոնեանի օրով եւ մեծապէս օգտակար եղած:

Ֆրանսացի յայտնի իրաւագէտներ Լափրատէլի եւ Ժիտէլի հետ միասին գրած է գրքոյկ մը Հայկ. լքեալ գոյքերու մասին, խնդիրը քննելով միջազգային իրաւաբանութեան տեսակէտէն:

Հայկական խնդրին մասին իր կարեւոր աշխատութիւնն է «Le Problème arménien devant la Société des Nations» ընդարձակ ուսումնասիրութիւնը, հրատարակուած Ազգային Պատուիրակութեան նախագահ Պօղոս Նուպարի ծախքերով:

Իր ամէնէն կարեւոր երկասիրութիւնն է Սուլթան Ապտիւլ Համիտի շրջանի մասին իր գրի առած երկհատոր գործը, որուն վրայ աշխատեցաւ երկար տարիներ, մինչեւ վերջին օրերը եւ զոր աւարտեց մահէն անմիջապէս առաջ: Մեզի կը հաւաստեն թէ այս կարեւոր աշխատասիրութեան ձեռագիրը յանձնուած է ռուս Գաղթականաց Խորհուրդի նախագահ եւ Փարիզի նախկին դեսպան Պ. Մաքլաքովի, որ պիտի ջանայ հրատարակութեան տալ զայն: Բաց ծանօթ Թուրքերէնի, իր այս աշխատութեան համար Մանտէլշթամ օգտագործած է Թրքական թերթերը, Քեամիլ եւ Սայիտ փաշաներու յիշատակները եւայլ աղբիւրներ, մանաւանդ իր անձնական յիշողութիւնները:

Հ. Ս.

« ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ »

Ամիսներէ ի վեր «Աղամեան» Թատերախումբը գիշերը ցերեկին խառնած կը տքնի գլուխ հանելու համար մեր տաղանդաւոր եւ ծերունազարդ հեղինակին մեծ գործը: Միայն մէկ այցելութիւն պիտի բաւէր անոնց զոհողութեան, բծախնդրութեան խոր գիտակցութիւնն ու հոգածութիւնը չափելու համար: Համեստ առեւտրականներ, բանուորներ, իրենց ամենօրեայ հոգն ու յոգնութիւնը մոռցած, տան տիկինն ու օրիորդը իր տնական ու երիտասարդի հաճոյքները մէկդի նետած, կիրակիներն անգամ հոն են փորձերուն կը հետեւին անտրտունջ ու հաճոյքով: Դժբախտաբար հայ արուեստագէտին սեւ ճակատագիրն է այս:

Պէտք է տեսնել ինչ հոգածութեամբ ու բարեխղճութեամբ կը տքնին Լ. Շանթի ապրումներն ու փիլիսոփայութիւնները հարազատօրէն արտայայտելու համար: Զոհողութեան մեծութիւնը միայն հետեւողներն են որ գիտեն: Եթէ պետական միջոցներով եւ բանուորի պաշտօնական սակով վճարուած ըլլային բոլոր փորձերն ու արահի վարձքերը, մէկ ներկայացման ամբողջ մուտքը մէկ դերասանին անգամ չպիտի բաւէր, առանց հաշուելու արհեստագիտական դժուարութիւնները:

Ուրեմն բոլորիս պարտականութիւնն է երթալ Փետրուար 11ին ուրբաթ գիշեր «Ambigu»ի թատրոնը, պահ մը հայկական մշակոյթով ապրինք, մեր լումաներով աւելցնենք հայ թատրոնի կանթեղին իւղը, որպէսզի միշտ վառ մնայ ցեղին ոգին:

Ե. ՀԻՍԱՑԵԱՆ

ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ՔՈՒԷ ԱՆՏՐԷ ՄԱՌԻԻ

Խորհրդարանը երեքշաբթի կէսօրէ վերջ երկարօրէն զբաղեցաւ դատական նախարարին դէմ ուղղուած կրկնակ հարցապնդումներով: Մէկ շաբթուան մէջ այս երկրորդ անգամն էր, որ կը զբաղէր Սէնրափթ — Պրիսի ծանօթ խնդրով: Նախարարը փաստերով ջրեց «Իւմանիթէ»ի բոլոր ամբաստանութիւնները եւ լրիւ կարդաց հրաժարեալ ընդհ. դատախազ Լէնտոնի նամակը՝ այս հարցի մասին:

Ազգ. ժողովը 183ի դէմ (համայնավարներ) 373 ձայնով վստահութիւն յայտնեց նախարարին: Տը Կոլի կուսակիցները, որ նոյնպէս կը մեղադրէին նախարարը, վերջին պահուն վստահութիւն յայտնեցին անոր:

ԿԱՍԹՈՆ ՊԷՐԺԸՐԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սէնի դատարանը կը շարունակէ դատել Անգարայի նախկին դեսպան Կասթոն Պէրժըրին, որ ինչպէս գրեցինք, ամբաստանուած է իբրեւ գործակից:

1942 ապրիլին էր որ Փիէր Լավալի կողմէ դեսպան նշանակուած էր Անգարայի: Հաւատարիմ դտնուած է Փէթէնի: Իր կարծիքով Ֆրանսա եւ Գերմանիա լեզու պէտք է գտնեն, որպէսզի 25 տարին անգամ մը իրարու հետ չպատերազմին:

Անգարայի մէջ սերտ յարաբերութիւններ պահած է գերման դեսպան Ֆոն Փափէնի հետ: Փաստ՝ այս վերջինին մէկ հեռագիրը Ֆոն Ռիպընթրոփի, որուն մէջ կ'ըսուի թէ Պէրժըրի շատ կը սիրէ Նացիները եւ իր դեսպանատունը կ'ուզէ մաքրել Տը Կոլի կուսակիցներէն, որոնք մեծ թիւ մը կը կազմէին:

Պէրժըրի կը պնդէ որ իր խօսքերը խեղաթիւրուած են: Ֆոն Փափէն ինք ալ հականացի էր եւ կ'ուզէր օգնել դժբախտ Ֆրանսայի: Խեղաթիւրուած է նաեւ Ըմէթ Ինէօնիւի հետ իր տեսակցութիւնը, որուն մասին գերման դեսպանը հեռագրած էր նոյնպէս Ռիպընթրոփի: Ուրիշ մեղադրանքներ եւս կան իրեն դէմ: Դատը կը շարունակուի:

ՏՐԱՆՍԻՒ ՀՐԵԱՑ բանտարկեալները չարչարելու ամբաստանութեամբ դատուող երեք աւստրիացի պաշտօնատարներուն դատը վերջացաւ: Մահուան դատապարտուեցաւ Օսքար Ռայխ, որ ինք ալ Հրեայ էր, իսկ ցկեանս բանտարկութեան՝ Եոզէֆ Վոյսլ:

Քրավչենքոյի դատը

Երեքշաբթի օր շարունակուեցաւ Քրավչենքոյի դատավարութիւնը:

Առաջին անգամ լսուեցաւ ճարտարագէտ Քոլիպալով, 44 տարեկան, որ յատկապէս Մոսկուայէն եկած էր իբրեւ վկայ:

Քոլիպալով Քրավչենքօն ճանչցած է 1938ին, երբ անիկա Փարպուրալսքի գործարանին մէջ աշխատանոցի մը պետ նշանակուած էր: Գործերը լաւ չէին ընթանար հոն եւ վկան քննութեան համար ղրկուելով, ստուգեց որ Քրավչենքօ 280 օր «պաշտօն»ով ճամբորդած էր եւ 17.000 րուբլի ճամբու ծախք գանձած, 12 հազար րուբլի ալ ընտանիքին փոխադրութեան համար: Ընդամէնը 60 հազար րուբլիի զեղծում կատարած էր իր ամսականէն դուրս: Քննութեան օրերուն, Մոսկուայի մօտ պզտիկ գործարանի մը մէջ երկրորդական պաշտօն մը տրուեցաւ իրեն. Դատի տրուելով, երկու տարի բանտարկութեան եւ խուսացուցած դրամները վերադարձնելու դատապարտուեցաւ:

«Ետքէն իրեն հանդիպեցայ Ուռալսկի քաղքին մէջ, ուր ինծի պատմեց թէ իր դատապարտութենէն վերջ բանակին մէջ դասընթացքի հետեւեցաւ, բայց բժիշկները մերժեցին զինք» (Քրավչենքօ բարձրաձայն կը խնդայ, ներկաներն ալ հետը):

Վկան եւ Քրավչենքօ պահ մը սկսան ռուսերէն լեզուով վիճաբանիլ բարձրաձայն եւ իրարու դէմ բռունցք բարձրացուցին:

— Զատեցէք զանոնք, պոռաց նախագահ Տիւրքայմ:

Քրավչենքօ կը պոռար.

— Այս խայտառակին երեսէն երկու տարի բանտ պառկեցայ: Ես ապատեցայ. բայց ո՞ւր են հազարաւոր ճարտարագէտները. կեդրոնացման բանակավայրերու կամ բանտերու մէջ: Եթէ Փարիզ եկած ըլլայիք ոչ թէ իբրեւ վկայ այլ ուրիշ ձեւով, գլուխդ կը փրցնէի:

ՔՈԼԻՊԱՔՈՎ.— Ես ալ քուկդ՝ երկու անգամ:

ՔՐԱՎՉԵՆՔՕ.— Կրկին Ռուսիա պիտի գամ, այն ատեն պիտի տեսնէք թէ ինչ պիտի կատարուի:

ՆԱԽԱԳԱՀԸ (հեգնական).— Պէտք է ըսել Քրավչենքոյի, որ եթէ հաշիւ ունի, լաւ է որ դուրսը մաքրէ (ծիծաղներ):

ՔՐԱՎՉԵՆՔՕ.— Ներեցէք. բայց մտածեցէք որ շնորհիւ Քոլիպաքովի եւ միւսներուն հազարաւոր ճարտարագէտներ կը տառապին բանտերու մէջ:

Երկրորդ վկան էր Վասիլենքօ, ճարտարագէտ, 46 տարեկան, Մոսկուայէն եկած, ծնած Տնիէփրոփեթրովսք: Շատ կանուխէն ճանչցած է Քրավչենքօն, նախ Ռուսիոյ գործարաններուն մէջ, յետոյ Ուաշինկթըն:

Վասիլենքօ նոյն ամբաստանութիւնները կ'ընէ, Քրավչենքօն ներկայանցելով իբրեւ փառամոլ, բանադող, փճացած եւ զեղծարար մարդ մը:

— Ուաշինկթընի մէջ օր մը դրասենեակ չէր եկած՝ լուր ղրկելով որ հիւանդ է: Ընկերոջ մը հետ այցելութեան գացինք իրեն եւ զինքը գտանք Ամերիկուհիի մը հետ: Մեծամոլ էր: Հիմա հասաւ իր նպատակին. ամբողջ աշխարհ ճանչցաւ զինքը իբրեւ դաւաճան, չեմ կարծեր թէ իր վիճակին նախանձողներ գտնուին:

Խորհրդային Միութեան մէջ կատարուած «մաքրագործում»ներուն անդրադառնալով, Քրավչենքոյի պաշտպան փաստաբանը Իզար կարդաց երկար ցանկ մը կարեւոր եւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներու, եւ վկայ Վասիլենքոյի հարցուց թէ ո՞ւր են այս մարդիկը: Վկան չկրցաւ պատասխանել, որովհետեւ բոլորն ալ «մաքրագործուած» էին:

Յետոյ լսուեցաւ Քոլէժ տը Ֆրանսի օգնական ուսուցիչներէն Մօրիս Նիքոլ, որ երկու անգամ Ռուսիա գացած է եւ որ յայտնեց թէ Քրավչենքոյի ըսածները բոլորն ալ սխալ են:

Մահապատիժ կը պահանջուի կարդինալին համար

Երէկ գրած էինք թէ Հունգարիոյ հայրապետը Մինտծենթի ցկեանս բանտարկութեան եւ գոյքերու գրաւման դատապարտուեցաւ երեքշաբթի առաւօտ:

Դատավճիռի ընթերցումէն անմիջապէս վերջ ընդհ. դատախազը թեթեւ գտնելով պատիժը՝ պահանջեց մահուան դատապարտել կարդինալը: Այս վերջինն ալ վերաքննութեան դիմեց՝ պատիժը թեթեւցնելու համար: Երկու դիմումներն ալ ղրկուեցան Գերագոյն Ատեանին, որ իր վերջնական վճիռը պիտի արձակէ:

Կարդինալին մեղսակիցներէն Հայր Պարանիի 15 տարուան եւ գոյքերու գրաւման դատապարտուեցաւ, աբբայ Զաքար՝ 6 տարի բանտարկութեան, գոյքերու գրաւման եւ քաղաքացիական

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդա՛լ Դ. էջ)

ՀԱՅԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ, ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Հալէպի մեր գործօն ընկերներէն Ա. Գապաքեան (ատամնաբոյժ), որ այժմ Պէյրութ փոխադրուած է, վերջերս չահեկան դասախօսութիւն մը տուաւ հետեւեալ նիւթի մասին.— «Հայերու ապահովութիւնը արաբական երկիրներու մէջ»: Ահաւասիկ ամփոփումը.—

Պատմութիւնը կը կրկնուի, ըսաւ ընկեր դասախօսը, այս անգամ եւս, ի հեճուկս մեր տարաբախտ ժողովուրդին, որ իր անկախութիւնը կորսնցնելէ վերջ՝ բազում անգամներ խաբուած է միամտօրէն, այնքան որ օտարը յանդգնած է մեզ որակել «խաբուելէ չյոգնող ժողովուրդ»: Շարունակ խաբուած ենք ականաւոր եւ պաշտօնական բերաններէ արտասանուած խոստումներէն: Շատ են պատմական օրինակները: 1827ին, 1856ին, 1872ին ռուսթրքական պատերազմներու ժամանակ, Հայութիւնը իր բոլոր խաւերով օժանդակած է ռուսական սուինի յաջողութեան: Յաղթանակէն ետքը ոչ միայն մոռցուեցան մեզի տրուած ինքնավարութեան խոստումները, այլ նաեւ անտեսուեցանք, արհամարուեցանք եւ զոհերը դարձանք բազմադէմ եւ նուրբ մեքենայութեանց: Պատմութիւնը կրկնուեցաւ 1914ին, նաեւ 1939ին:

Վերջին աշխարհամարտին մեծ խոստումներ տալով մեզի Ռուսը առաւելագոյն չափով օգտագործեց, հոգ չէ թէ սովետական քօղի տակ: Անոնց նկատի առնելու արտասահմանի դաշնակից բանակներու մէջ զինուորագրուած շուրջ 50 հազար հայ երիտասարդութիւնը, Հայութիւնը 300 հազար մարտիկներով մասնակցեցաւ ռուսական ինքնապաշտպանողական պատերազմին: Թուական համեմատութեամբ առաւելագոյն տոկոսն է այս, մէկդի թողելով հայ մարտիկին ռազմունակութիւնը եւ անօրինակ խիզախութիւնը: Արդ, նուազագոյն ի՞նչ չահեցանք, առաւելագոյն չափով մեր արեան փոխարէն:

Ոչինչ:

Պատերազմը վերջ գտաւ: Նոր յոյսեր՝ սին ու պատիր: Նոր խոստումներ՝ գունաւոր: Հայութեան նուազագոյն պահանջքը մէկտեղուելու, ձախողեցաւ: Աղմկալի եւ պատկերազարդ ներգաղթը դադրեցաւ 1948ին: Առաջի օրերու զինովութեան շրջանին իսկ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներգաղթին հանդէպ ցոյց տուած վերապահութիւնը արդար դուրս ելաւ դժբախտաբար:

«Երբ տխուր եւ չոր փաստը այս է, ի՞նչ պիտի ընէ այսուհետեւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ Հայութեան միակ կազմակերպուած ուժը.— Պահել գաղթաշխարհի մեր հայրենակիցները Հայ: Լարել մեր բովանդակ ճիգերը միայն ու միայն այս ուղղութեամբ: Կեանքի անողոք իրականութիւնը մեզի կը հարկադրէ այս, մինչեւ որ իրականանայ Հայութեան մէկտեղումը՝ ազատ ու անկախ հայրենիքին մէջ:

Որպէս հետեւանք քաղաքական ակներեւ փոփոխութեանց եւ մանաւանդ ներգաղթի յառաջ բերած տակնուվրայութեանց ու չեչտուած հիասթափութեանց, ներկայիս սկսած է արտագաղթ մը դէպի հեռաւոր երկիրներ: Յատկապէս Հարաւային Ամերիկա:

Այս հայավնաս գաղթին պատճառները տնտեսականէն աւելի այլ ազդակներու արդիւնք են: Ամէն գիտակից Հայու պարտականութիւնն է ամէն տեղ եւ ամէն ժամանակ փարատել թիւրիմացութիւնները եւ ցոյց տալ իրականութիւնը այնպէս ինչպէս որ է, որովհետեւ մեր դատի անմչութեամբ, ապագայ պատմութեան մէջ մեծ պատասխանատուութիւն կը ծանրանայ արաբական աշխարհի հայ ղեկավարութեան վրայ:

Նախ պէտք է գիտնալ թէ Ամերիկա կամ այլուր ոսկի չի տեղար: Հոն կեանքը նոյնքան դժուար է, եթէ ոչ աւելի, որքան արաբական երկիրներու մէջ: Երկրորդ՝ վախ եւ անվստահութիւն թելադրող ոչ մէկ հիմնական ազդակ գոյութիւն ունի: Հեռանալ իսլամ երկիրներէն՝ իր ապագան աւելի ապահով զգալով քրիստոնեայ երկիրներուն մէջ, պարզ մտավախութիւն է, եթէ գիտենք մօտիկ անցեալի մէջ Հայութեան ենթարկուած ահաւոր տառապանքին անկինէն: Միւս կողմէ սակայն, ներկայի իրատես ակնոցով, սխալ է, անհիմն եւ յիմարական! Ցնորքներու անձնատուր ըլլալով, տարիներու վաստակը արժեզրկել կամովին նետուիլ անծանօթ ու մութ հորիզոններ՝ ուրիշ մէկ տեսակ կրկներեւոյթն է մեր ժողովուրդի միամիտ դիւրախաբութեան, որուն մէջ իւղ կը լեցնեն անդադար հեռաւոր երկիրներու խայծը չողացնող քողարկեալ ուժը կամ արթուն ձեռքերը: Ինծի յատկացուած ժամանակը թոյլ չի տար այսօր քօղազերծել զանոնք:

Անհրաժեշտ է որ ամէն մարդ գիտնայ, արաբական երկիրներուն մէջ Հայը շատ աւելի ազատ է եւ ապահով թէ իբրեւ մարդ եւ թէ իբր Հայ քան աշխարհի որեւէ մասին մէջ, նոյնիսկ Խորհրդային Հայաստանն ալ մէջը հաշուելով: Որովհետեւ,

Ա.— Դարերու վկայութիւնը ցոյց կուտայ որ Հայը չի ձուլուիր մահմետական ծովուն մէջ:

Բ.— Բնաւ պէտք չէ չփոթել իսլամ Արաբը իսլամ Թուրքին հետ: Թուրքը մեզ ջարդեց իսլամութիւնը օգտագործելով, բայց ոչ իր իսլամ ըլլալուն կամ մեր քրիստոնեայ ըլլալուն համար, այլ անոր համար որ բռնագրաւած էր այն հողը որ, մեր պապենական հայրենիքը եղած է եւ մենք պահանջատէրն էինք մեր իրաւունքին: Ան նոյն ֆիզիքական ոչնչացման փորձեց ենթարկել նաեւ իր կրօնակից արաբը:

Գ.— Չկայ աշխարհի մէջ ժողովուրդ մը, նկատի առնելով նաեւ Հայերս, որ ունենայ Արաբին չափ հանդուրժող ոգի որ մեզի կը թոյլատրէ ունենալ ամենայն ինքնուրոյնութեամբ մեր եկեղեցին, մեր դպրոցը, մեր մամուլը, մեր խուռնամբոխ հանդէսներն ու տողանցները: Այս ազնիւ ժողովուրդը իսկապէս ասպնջական է, ասպետական, մարդասէր եւ լայնախոհ: Այս հանդուրժողականութիւնը ունի երկու երես: Առաջինը արաբական ազնուական նկարագրի անբաժան մասն է եւ երկրորդը արդիւնքն է Հ. Յ. Դաշնակցութեան վարած իմաստուն եւ հեռատես քաղաքականութեան, որուն առջեւ կը չարունակեն քար գլորել մեր անխելք հակառակորդները, հակադաշնակցական այլազան անուններու տակ, դառնալով օտար վնասակար գաղափարաբանութեան մը կամակատար գործիքը: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իմաստութիւնը ունեցաւ ըմբռնելու արաբական աշխարհի զարթօնքը եւ հետագայ քաղաքական դէպքերու բռնելիք ուղին: Ասիկա կ'ըսեմ ի պատիւ Հ.Յ.Դ. քաղաքական հեռատեսութեան, որ Հայութեան հանդէպ հաւատք ու վստահութիւն ներշնչեց տեղացի ղեկավարներուն եւ ժողովուրդին եւ ատոր պտուղները կը վայելենք առատօրէն իբր ազգային փոքրամասնութիւն: Քաղաքական այս առողջ գիծը պէտք է իր լրումին հասցնել ամէն ուղղութեամբ, կատարելով մեր քաղաքական պարտականութիւնները լիիւ եւ անվերապահօրէն, որպէսզի կարենանք ապրիլ նաեւ իբրեւ հայ մարդ:

Դ.— Արաբական երկիրներու մէջ մենք քաղաքական պահանջներ չունինք: Արաբը չատ լաւ գիտէ այդ: Հետեւաբար ոչ մէկ պատճառ ունինք անապահով տեսնելու մեր ապագան եւ գաղթելու այլ երկիրներ: Փոխադարձաբար տեղացին ալ բնաւ պատճառ մը չունի մեզի դէմ դիրք բռնելու: Ասկէ զատ, Արաբը երբեք ջարդարար չէ եղած: Իր հոգիին, վարքին մէջ այդ կիրքը չէ ունեցած: Տեսա՞ծ էք բնաւ որ երկու արաբ միացած սպաննեն Հայ մը ծեծեն: Կրնաք խորհիլ որ այս ընթացքը ժամանակաւոր է: Թէական խնդիրները ձգենք մէկդի եւ բաց հոգիով ու սրտով նայինք իրականութեան: Թէ արաբական ղեկավարութիւնը ներկայիս քաղաք. դժուարութեանց մէջ է եւ չուզեր ներքին գլխացաւեր ունենալ: Ասիկա ալ ճիշդ չէ, որովհետեւ զանգուածը իր զինուորութեան չրջանին տարերային կերպով կը պոռթկայ իր ներքին խուլ ու կուտակուած բնազդները: Բարեբախտաբար 25 տարիներէ ի վեր մենք բնաւ ականատես չենք եղած Հայութեան դէմ լեցուած զայրոյթներու:

Արդ, կ'եզրակացնեմ, ամէն Հայու պարտականութիւնն է մնալ արաբական երկիրներու մէջ: Որովհետեւ Հայկ. Դատը մեզմով պայմանաւորուած է: Ռուսն ու Թուրքը միացած կ'աշխատին թաղել մեր դատը, մեզ տարտղնելով չորս հովերուն: Մենք պիտի վիժեցնենք անոնց դաւադիր ծրագիրները, մնալով պարկեշտ քաղաքացի Հայեր՝ արաբական երկիրներու մէջ, մինչեւ մեր ցանկացած հայրենադարձը»: Ա.

Հիւլէական գործարա՞ն Երեւանի մէջ

ԽՄԲ.— Վերջերս տեղական թերթերէն քաղելով գրած էինք թէ հիւլէական գործարան մը հաստատուած է Երեւանի մէջ: «Նիւ Եորք Թայմզ» հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ այս մասին.—

Լավրենտի Փ. Բերիա, որ խորհրդային փոխ վարչապետ է եւ Խորհրդային Միութեան Հիւլէական Ուժի Յանձնախումբի ատենապետն է, հաստատած է ստորերկրեայ մեծ գործարան Երեւանէն քանի մը մղոն հեռու, արտադրելու համար Ուրանիումի պայթեցնող նիւթեր:

Այդ կարգի տեղեկութիւնները կարելի չէ հաստատել: Սակայն այս տեղեկութիւնը ստացուած է այնպիսի աղբիւրէ մը որ անցեալին վստահելի եղած է:

Վեց խոշոր ստորերկրեայ քարայրներ բացուած են Քանաքեռի, Ախթայի, Կիւմիւշի եւ Զանգուի մօտ: Կ'ըսուի թէ աւելի քան 500.000 խորա-

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՔԱՐԹԻԷ ԼԱԹԷՆ

(ՎԵՐԱԿՈՉՈՒՄ ՔԱՌՈՐԴ ԴԱՐՈՒ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԻ)

Եղերաբախտ Միսաքին յաջորդեց նոր դէմք մը՝ Վահան Քէրէսթէճեան, թիմդ Հ. Մ. Ը. Մ.-կան: Անգործ, թուղթերը անկանոն, մշտական թշուառութեան եւ սարսափի տակ էր: Իրեն կ'օգնէի կրցածիս չափ: Ինծ նման տարուած էր, մարզական շարժումէն, արուեստի եւ գրականութեան համար հոգին կուտար: Ինքն ալ կը գրէր,— Բանաստեղծութիւն եւ իմաստասիրական փորձեր: Պատուհանին առջեւ կանգնած՝ գորգոռաձայն Շիլլէր, Պայրըն ու Շէյքսփիր կր կարդար իրենց բնագիրներուն լեզուով: Վերի դրացիներէն ալպանցի Շապանը յաճախ գանգատի կուգար վրաս:

— Աս քու ընկերդ չէնք չնորք «տիվանէ» է, կ'ըսէր ինծ Թուրքերէն, ինքնիրեն կը պոռայ, կը կանչէ ամբողջ օրը:

Պատերազմի ընթացքին բաւական բան քաշեց, գերի ինկաւ, խոշտանգուեցաւ Գերմաններուն կողմէ, հազիւ կեանքը փրկեց: Մուրազ մըն էր իրեն համար Հայաստանը: Բարեգործականին իր պաշտօնը ձգեց եւ մեկնեցաւ:

Շաւարշ Ատրունի լիմոն կը քամէր այս բոլորին վրայ: Ամէն բան էր. բանաստեղծ, քիմիկոս, երկրաբան, բանասէր, թատերագիր, ատենաբան, լեզուագէտ, փիլիսոփայ եւ դիւանաբար:

Երկար ատենէ ի վեր Ուրանոսին ետեւէն ինկած էր: Վերջապէս 18րդ տարին յաջողեցաւ օձիքէն բռնել հսկայ մոլորակին: Երեւակայեցէք, գլուխը մոլլայի պէս փաթթած, ու կարկինը ձեռքին՝ այս նոր Կոպեռնիկոսը ամբողջ գիշերը ճգնեցաւ աստղաբաշխական խելացնոր հաշիւներով: Հիմա, երբ Հայաստան կը գտնուի իր քառասուն բեռ ձեռագիրներով, կը մաղթեմ գոնէ որ իր գործերը ուշադրութեան արժանան, որովհետեւ խեղճը շատ աշխատած է անոնց վրայ:

Ազգային «Ֆենոմէն»ին սենեակին ճիշդ տակը կը բնակէր ուրիշ համբաւ մը,— Ե. Տէր Անդրէասեան: Մեծ էր իր հոգը, սիրական Վահէին անշարժութեան դատապարտուած էր: Տոքթ. Թորգոմեան յաճախ իրեն կ'այցելէր: Այսուհանդերձ, պատկառելի հայկաբանը ժամանակ կը գտնէր ինքզինքը նուիրելու գրական եւ հանրային կեանքին: Հաճոյք մըն էր իրեն համար սալոններ ունենալ Նարդունիի, Պէշիկթաշլեանի եւ ինծի հետ, ընտանեկան յարկի տակ: Հայ ազգը ժլատ չգտնուեցաւ իրեն հանդէպ ու զինքը պատուեց յոբելեանով մը: Ինծ վիճակեցաւ իր գրքերու խոշոր սնտուկին առաքումը Լիոն: Հոն ալ հանդիպեցայ իրեն, մահուընէն շուրջ տարի մը առաջ: Ութսունամեայ էր արդէն, աչքերը շատ տկարացած, բայց զիս ընդունեց հայրագորով ջերմութեամբ: Իրմէ կը պահեմ շատ թանկագին յիշատակ մը:

Պանդոկի իմ սենեակս, վաստակաւոր ուսուցիչին յարկաբաժնին ներքեւ, շատ խոշոր էր, «գրական Սալոն»ի մը հմայքը ստանալու գրոցբրոցներու աչքին: Յարմար աթոռներուն այնտեղ կը հաւաքուէին Սեմամ, Տ. Գնունին, Մանուշեանը, Վ. Սարոնճեանը, Պարգեւը, Ս. Եօթնեղբայրեանը, Վ. Մազմանեանը, Ե. Ճանիկէօզեանը, Յ. Կոստանեանը, Գ. Տէր Անդրէասեանը, Շ. Ատրունին, Պ. Տէմիրճեանը, Վ. Քէրէսթէճեանը եւ Կեդրոնականի ընկերներէս Հրաչ Պաղտասարեանը: Մեծամասնութիւնը «քաղաքացի»ն եղած էր «Օթէլ Կլընոպլի»ի, կամ էր տակաւին, գրական հանրային սալոնները կը համեմուէին ճարտագրի հայաչունչ երգերով: Մենք չհեռացանք հոնկէ, մինչեւ որ մեզ դուրս չհանեցին, «ուսանողական օճախ»ի վերածելու համար այս պատմական օթեւանը: Շատ հեռու չէր իրմէ Տիկին Քիւրիի տարրալուծարանը, որ մարդկութեան պարգեւած էր ռատիոմը:

Կ'երեւակայէ՞ք վերի խայտաբղէտ բազմութիւնը, Քարթիէ Լաթէնի պողոտաներուն վրայ, որուն կը խառնուէին ուրիշներ ալ: Իւրաքանչիւրն իր «վարքագիծ»ը ունէր: Ե. Տէր Անդրէասեան դուրս չէր գար առանց իր կրտսեր տղուն՝ Գեղամին, որովհետեւ յաճախ գլխապտոյտ կ'ունենար:

Սեմամ՝ Մանուշեանի հետ էր միշտ, թեւ թեւի կ'անցնէր մայթերէն: Իր թեթեւ, մշտաժպիտ ու մերթ երազկոտ նկարագիրը, խոտոր կը համեմատէր արձակագէտին, որ ընդհանրապէս աւելի խոհուն էր: Վրոյր Մազմանեան նմանապէս անոնց կառքին լծուած էր: Տղումը պէս կը հրճուէր հէք Սեմամ, երբ գեղուհի մը ցոյց տար իր սխրալի ատամները, զորս սիրոյ խոստում մը կը նկատէր:

(8) ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

նարդ ժայռ փորուած է Զանգուի արեւելեան եզերքին մօտ գտնուող Բաղալոի լերան մէջ այդ գործարանը հաստատելու համար:

Կ'ըսուի թէ ուրանիումի հանք գտնուած է Վրաստանի Օսեթայի (Թիֆլիսի հիւսիսը) եւ Վրաստանի հիւս. արեւմտեան մասին՝ Սվանեթիայի մէջ: Սաքսոնիայէն (Գերմանիա) եւ Եօաքիմսթալէն (Չեխոսլովաքիա) ուրանիում ղրկուած է Կովկաս: Գերման մասնագէտներ կ'աշխատին Զանգուի շրջանին մէջ:

Կ'ըսուի թէ Քրեմլին նախապէս հակառակ եղած է այդ ծրագրին՝ Թուրքիոյ սահմանին մօտ ըլլալուն համար: Բայց Բերիա ըսած է որ Սիպերիոյ շինութիւնները կ'ուշանան եւ ընդունիլ տուած է այդ որոշումը: Զանգուի հովիտը ելեկտրականութիւն կ'արտադրէ: 1932էն ի վեր հոն կայ ջրելեկտրակայան, որ 300.000 քիլովաթ ուժ ունի, Զափորոժի մօտՏնիէփրօսթրոյի հաւասար եւ մինչեւ 1948ի ամառը ելեկտրականութիւն կը հայթայթէր Հայաստանի գործարաններուն: Այժմ այդ ելեկտրականութիւնը հիւլէական ուժի ծրագրին յատկացուած է: Հայաստանի գործարանները ելեկտրականութիւնըտեղական միջոցներով կըհայթայթուի եւ ուրիշ ջրելեկտրակայաններ կը զարգացուին:

Ալագեազի եւ Քանաքեռի լեռնային շրջանները արգիլուած գօտի կը նկատուին: Զէկայի զաղտնի եւ համազգեստաւոր ոստիկաններու մեծ թիւ մը պահակ կեցած է: Կը կարծուի թէ այդ գործը Բերիային յանձնուած է պետական ապահովութեան գործին փորձառութիւն ունեցած ըլլալուն համար:

«Հայրենիք» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս առթիւ (19 Յունուար).

— «Ճի՞շդ են այս տեղեկութիւնները թէ ոչ, չգիտենք: «Նիւ Եորք Թայմզ»ի թղթակիցը կը վստահացնէ որ անոնք հաւաստի աղբիւրներէ քաղուած են: Եթէ ճիշդ են, Հայաստանի մէջ հիւլէական ռումբի գործարաններու շինութիւնը չի կրնար մեզ ոգեւորել, ընդհակառակն անոնք մեզի պիտի պատճառէ մտահոգութիւն: Եւ ասոր պատճառները մէկէ աւելի են:

Առաջին, հիւլէական ռումբ պատրաստող որ եւ է շրջան չի կրնար առարկայ չդառնալ թշնամիին լուրջ ուշադրութեան: Այս պարագային Հայաստանն ալ ամէնէն աւելի պիտի դառնայ ուշադրութեան եւ ապագայ յարձակման թիրախ:

Երկրորդ, այն վայրին մէջ ուր հիւլէական ռումբի գործարաններ կը հաստատուին, կառավարութիւնը ի գործ կը դնէ խիստ հսկողութիւն: Եթէ Քանաքեռի եւ Ալագեազի շրջանները արգիլուած գօտի հռչակուած են, ինչպէս թղթակիցը հաղորդած է, անհաւանական պիտի չըլլայ, եթէ օր մըն ալ այդ շրջաններու Հայերը, առ ի դդուչութիւն, փոխադրուին այլուր: Իսկ ատիկա կը լինի աղէտ այդ շրջանի հայութեան համար:

Վերջապէս, մտահոգիչ պարագայ մըն է նաեւ այն, որ այս գործի գլուխը կը գտնուի Բերիայի նման յայտնի հայատեաց վրացի մը, որմէ Հայաստան եւ հայ ժողովուրդը չեն կրնար ոեւէ բարիք սպասել: Բերիան էր որ Խանճեանի գլուխը կերաւ, որովհետեւ վերջինս հողային խնդիրներ էր յարուցած:

Ահա այս քանի մը նկատումներով, մենք չենք կրնար ողեւորուիլ այն լուրով, որ Հայաստանի մէջ կը շինուին եղեր ռումբի գործարաններ: Նման գործարաններ օգուտի տեղ մեզ կրնան լուրջ վտանգներու առարկայ դարձնել:

ՍՈՒԳԻ ԵՐԵԿՈՅ ՈՂԲԱՑԵԱԼ
Յ. ՕՇԱԿԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ինչպէս գրած էինք, ողբացեալ Յ. Օշականի մահուան տարելիցին առթիւ սուգի երեկոյ մը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 12ի չորեքշաբթի գիշերը, ժամը 8.30ին (ոչ թէ 16ին, ինչպէս գրուած էր) Salle de Géographieի մէջ: Պիտի նախագահէ Պ. Արշակ Չօպանեան:

Յ. Օշականի յոբելենական յանձնախումբին մասնակցութեամբ կազմուած է կարգադիր մարմին մը, հետեւեալ անդամներով.—

Օր. Արաքսի Թորոսեան, Պ. Պ. Շաւարշ Միսաքեան, Մեսրոպ Գույումճեան, Երուանդ Յարութիւնեան, Հրաչ Սարգիսեան, ԿարօՈւշագլեան, Նիկողոս Սարաֆեան, Աշոտ Նշանեան, Զաւէն Զաւէնեան:

Յայտագիրը կը պարունակէ գեղարուեստական բաժին մը: Փարիզի եկեղեցւոյ դպրաց դասը պիտի երգէ հանգուցեալ գրագէտին սիրած շարականները: Նոյնպէս Օր. Հայկանուշ Թորոսեան եւ Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան պիտի երգեն իր սիրած երգերէն:

Իր գրականութենէն պիտի արտասանեն Տիկին Ա. Սարգիսեան, դերասան Պ. Արտաշէս Գմբէթեան, Օր. Անահիտ Գեւոնեան:

Յարգանքի խօսք պիտի ընեն Պ. Պ. Շաւարշ Միսաքեան, Մ. Գույումճեան, Հ. Սարգիսեան:

Սգահանդէսէն վերջ երկու յանձնախումբերն եւ ելեւմտական մարմինը պիտի ձուլուին եւ պիտի կազմուի Յ. Օշականի ձեռագիրներու հրատարակչական մարմին մը, որ պիտի ձեռնարկէ վէպի մը հրատարակութեան:

Փարիզի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը որոշած է հանդիսաւոր հոգեհանգիստ կատարել իր մահուան տարեդարձին զուգադիպող առաջին կիրակին (20 Փետրուար):

Օշական Հալէպի մէջ յանկարծամահ եղաւ 1948 Փետրուար 17էն 18 լուսնալիք գիշերը:

Ուրիշ մանրամասնութիւններ յաջորդով:

ՄԵԾ ԱՐԱԲԻԱՅ ԾՐԱԳԻՐԸ

«Լը Մոնտ» խմբագրականի մը մէջ քննելով «Արաբական Դաշնակցութեան» (Ligue Arabe) ձախողութեան պատճառները, Պաղեստինինխնդրին պատճառաւ, Եգիպտոսի վարիչներուն Անդրյորդանանի թագաւոր Ապտուլլահի փոխադարձ ամբաստանութիւնները այդ առթիւ, կ'ըսէ թէ այս բոլորէն վերջ այժմ գլխէն պէտք է սկսիլ Մեծ Սուրիա կազմելու գործը:

Ճիշդ այս նպատակով է որ վերջերս Ապտուլլահ թագաւոր հանդիպում մը ունեցաւ իր եղբօրորդւոյն Իրաքի խնամակալին հետ՝ Իրաքեւանդրյորդանանեան սահմանագլուխին վրայ:

Հաշէմի վեհապետը յաջողելու մեծ յոյսեր ունի: Իրաքի գահին վրայ նստողը, կառավարութեան եւ բանակին վարիչները իր մօտիկ ազգականներն են: Այժմու վարչապետը Նուրի Սայիտ փաշա, Հաշէմներու գերադահութեան ջերմ պաշտպանն է: Սուրիոյ մէջ հանրային կարծիքը մեծամասնութեամբ Հաշէմներու կուսակից է. ժողովրդական կուսակցութեան կարգ մը վարիչները բացէ ի բաց իրենց համակրութիւնը կ'արտայայտեն այդ ուղղութեամբ, Տիւրզիներն ալ շատոնց կողմնակից են այս ծրագրին: Նոյն իսկ Լիբանանէն նախկին ներքին նախարար Քամիլ Շամուն ընդդիմադիրներու մեծ մասին ողջոյնը տարաւ Ամման:

Ներկայիս իրաքեան պատուիրակութիւն մը այցելութեան ելած է դէպի արաբական մայրաքաղաքները՝ քարոզելու համար նոր ծրագիր մը, որուն համաձայն իրաքեան, յորդանանեան, սուրիական եւ լիբանանեան բոլոր հողերուն թագը պիտի տրուի Իրաքի դեռատի թագաւոր Ֆայսալ Բ.ի: Իր կողքին պիտի ունենայ խնամակալական խորհուրդ մը, որուն պիտի անդամակցին բացի Ապտուլլահ թագաւորէն եւ Իրաքի խնամակալէն, Լիբանանի եւ Սուրիոյ նախագահները, ինչպէս նաեւ Շիի եւ Մարոնի կրօնապետները:

Այս ձեւով պիտի վերակազմուի «Արաբական Թագաւորութիւն»ը ու միաժամանակ լուծուած պիտի ըլլայ Պաղեստինեան խնդիրն ալ, քանի որ արաբական Պաղեստինի կցումը Անդրյորդանանի՝ լռելեայն իր մէջ կը պարունակէ Իսրայէլի պետութեան ճանաչումը:

Չի կարծուիր թէ խնդրոյ առարկայ կառավարութիւնները ընդունին պարզապէս ձուլուելու ծրագիրը. հաւանական է ուրեմն որ անոնք նախամեծար համարեն ինքնավար հողամասերու դաշնակցութիւն մը: Եթէ այս ծրագիրը յաջողի, իրարու զուգահեռական երկու արաբական շարժումներ կը զարգանան միաժամանակ, մէկը՝ Հաշէմներու գերադահութեամբ եւ կռթնած Լոնտոնի վրայ, միւսը Եգիպտոսի եւ միւս արաբական երկիրներու կողմէ՝ ուղղակի կապուած Ուաշինկթընի՝ գործնականօրէն օգտագործելու համար իրենց հարստութեան աղբիւրները:

Այսպէս ուրեմն, Անգլեւսաքսոն երկու երկիրները իրենց քաղաքականութիւնը ներդաշնակելու համար ազդեցութեանց գօտիներու բաժանում պիտի կատարեն:

★ Սիրտը կամաւորիկը նման, կը զինուորագրուի իրեն հաճելի դրօշին տակ: (ՍԵՆՔԻԵՎԻՉ)

★ Խորունկ վիշտերը ծովուն ջուրին պէս են, կը յառաջանան, կը քաշուին, բայց վերադառնալու եւ միշտ աւելի խոր պեղելու համար:

★ Գեղարուեստներու մէջ աչքը աւելի կ'արժէ քան ձեռքը: Գեղապաշտ մը կ'ըսէ.— «Ամէն բան կատարեալ ճշդութեամբ կը տեսնեմ, բայց չեմ կրնար միեւնոյնը ստեղծել»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (91)

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

«Հանդարտինք, եղբայրներ, ձեր մէջէն կը տեսնեմ ես քանի մը խոհեմ ծերեր, անոնց խորհուրդ հարցուցէք, անոնք իբրեւ հայր յարգեցէք, անոնց խօսքերը մտիկ ըրէք, բանի մը եթէ կը փափաքիք՝ անոնցմով մեզի իմացուցէք, Իշխանը՝ իմ հայրս, գիտէք որ քիչ մը հիւանդ է, այսպիսի աղաղակներով իր վիճակը կը ծանրանայ եւ դուք տիրասպան ըլլալու նախատինքն ու աղտը ձեր անուան վրայ կը դրոշմէք. զգուշացէք»:

Այս խօսքերը լուրջ եւ տխուր դառնութեամբ մը խօսուած, բեմի վրայէ տրուած քարոզէ մը աւելի ազդեցութիւն ըրին այս աւագակներուն վրայ, եւ այս մաքուր շրթունքներէն ելած խօսքերը իբրեւ թէ զանոնք մկրտեցին, հազիւ թէ մէկ քանի խենդուկներ.

— Կեցցէ Օրիորդը, պոռացին:

Ամէն բերնէ «Լռութիւն» բառը զանոնք պապանձեցուց. եւ մեր իշխանական ընտանիքի անդամները խաղաղութեամբ ելան իրենց սենեակները:

Մարգրիտ տիկնը յանձնեց հարսին եւ ինք առանց ուշադրութիւն ընելու մօրը, եղբօրը, եւ Սրբազանին գովասանական անհամ խօսքերուն, որ վատնդէ ազատելնուն ինչ ըսածնին չէին գիտեր լի դառն գուշակութեամբ հօրը հովանոցը ուղղուեցաւ, հազիւ թէ դրանը մօտեցաւ, իր ծեր եւ մունջ Մարտիրոսը տեսաւ որ անսովոր համարձակութեամբ՝

— Օրիորդ, մի մտներ, հոս ի՞նչ բան ունիս:

Այս արգելքը զինք իր համոզման մէջ հաստատելով՝ արգելքը վանեց եւ տախտին մօտեցաւ՝ ուր սովորաբար իր հայրը կը հանգչէր, եւ տեսաւ հոն տարածուած՝ սուր մը սրտին զամուած՝ արիւնը որ առուակի պէս կը վազէր, հասկցաւ որ ամէն բան լմնցեր էր. չոքեցաւ հոն բազմոցին եզերքը, նայեցաւ այն սատեղազարդ երկինքին, իր մաքրին աչքերը դէռ անդին՝ աւելի բարձր ողորմութեան Աստուածը տեսան, որուն գթութիւնը անսահման է եւ անչափ, անոր աղօթեց, իր թշուառ հօրը ձեռքերուն վրայ դրաւ իր շրթունքները, իրմաքուր եւ որդիական արցունքները որ արիւնը կը լուային, ինք կը հաւատար թէ ոճիրները եւ կը լուային երկինքը. եւ երբ աղօթքը լմնցուց եւ հովանոցին դռնէն դուրս ելաւ, տեսաւ զինուորներուն ութ տասը հատ ծերերը շարուած որ իրեն կը սպասէին եւ ամենայն յարգանօք իրեն ըսին.

— Ո ազնիւ օրիորդ, Աստուած քեզ մխիթարութիւն տայ. ինք Տէրն ողորմի մեր իշխանին հոգւոյն, մեր բոլոր զինուորականները իրենց ցաւակցութիւնը քեզ կը յայտնեն զմեզ պատգամաւոր ուղարկելով եւ կը խնդրեն որ իրենց աղաչանաց մտիկ ընես եւ յանձն առնես յաջորդ ըլլալ հօրդ, քուկին իմաստութեամբ եւ առաքինութեամբ տնօրինես:

Իրենք յայտնի կ'իմացնեն թէ ոչ Տիկինը՝ ոչ Սրբազանը եւ ոչ քու եղբայրդ Բակուրա իշխանը, իսկ եթէ դու յանձն չես առներ, այն ատեն իրենք գիտեն իրենց ընելիքը եւ անոր համար ալ առաջուց թողութիւն կ'ուզեն:

— Ասանկ վայրկեանի մը մէջ, գոնէ մինչեւ վաղն առաւօտ ինծի ժամանակ պէտք է տաք խորհրդածելու: Ձեր այս առաջարկութիւնը գիտէ՞ք որչափ ծանր է, ամէն կարգ կանոն տակն ու վրայ կ'ընէ, եւ աշխարհք ինչ կը զուրցէ երբ ես իմ մէկ հատիկ եղբայրս զրկեմ ժառանգութենէ՝ հօրս դիակը դեռ հող չմտած:

Խնդրեմ. այսպիսի բռնաւորական գործ մի ընէք, եւ նայինք թէ ոչ վերը, ոչ վարը բաժանում չըլլայ մէջերնիս, ձեզ իբրեւ հօր անոնց իբրեւ եղբօր կ'աղաչեմ իմ այս խօսքերուս վրայ մտածել:

Առանց պատասխանելու ծերերը ելան գնացին, եւ Օրիորդը հազիւ թէ իր սենեակը մտաւ, զարմացաւ տեսնելով հոն մայրը, եղբայրը եւ անբաժանելի սրբազանը, որոնք սոսկումով պատած սկսան աղաչել իրեն որ յանձն առնէ ամէն առաջարկութիւն, ամէն իշխանութիւն, միայն թէ զիրենք եւ իրենց կեանքը ազատէ այս կատաղի աւազակներու գիշատիչ ձեռքէն, որ իրմէ զատ բանէ մը չէին ակնածեր, եւ որ վարը արդէն Վասիլը յօշոտելով պատառելով սպաննած էին, իբրեւ լրտես եւ բանսարկու:

ՇԱՐ.ՆԱՅ

իրաւունքներու զրկման, իշխան Էսթէրազի՝ 15 տարուան եւ գոյքերու գրաւման, Հայր Նաճի՝ երեք տարի բանտարկութեան, Հայր Իսփանաքի՝ ցկեանս բանտի եւ գոյքերու գրաւման, Պ. Թօթ՝ 10 տարուան եւ կալուածներու գրաւման:

Բոլոր դատապարտեալներն ալ, բացի իշխան Էսթէրազիէ եւ աբբայ Զաքարէ, վերաքննութեան դիմեցին:

Արտասահմանի մէջ մեծ յուզում առաջ բերին այս վճիռները: Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը 12000 բողոքի նամակներ ստացաւ: Տին Էչիսընէն կը խնդրեն հարցը տանիլ «Միացեալ Ազգերու»ն առջեւ:

«ՆԱԽ ՊԵՐԼԻՆԻ ԽՆԴԻՐԸ ԿԱՐԳԱԴՐԵԼ»

ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ ՌՈՊԷՐ ՇՈՒՄԱՆ

Արտաքին Նախարար Ռոպէր Շուման մամուլի ներկայացուցիչները ընդունելով յայտարարեց թէ՝ Պերլինի խնդիրը առաջին տեղը կը դրաւէ աշխարհի մէջ. հոն է որ խաղաղութիւնը փորձութեան կ'ենթարկուի: Չորս արտաքին նախարարներու խորհրդաժողով մը անկարելի է, որքան ատեն որ Պերլինի խնդիրը չէ կարգադրուած: Ամէն բանէ առաջ, ու հակառակ մարաջախտ Սթալինի առաջարկներուն, պէտք է կարգադրել Պերլինի խնդիրը: Ֆրանս. կառավարութիւնը կը կարծէ որ եղածը պարզապէս դրամական թէքնիք խնդիր մըն է:

Գալով Եւրոպայի խորհրդակցական ընդհ. ժողովին, նախարարին համաձայն ատիկա կրնայ դումարուիլ ապրիլին. վայրը չէ որոշուած դեռ: Եւրոպական Միութիւնը ոչ մէկ զինուորական հանգամանք կը ներկայացնէ:

Լոնտոնի մէջ Աւստրիոյ հետ դաշնագիր կնքելու համար վերսկսած բանակցութիւններուն ակնարկելով, նախարարը յոյս յայտնեց թէ փոխադարձ բարեկամեցողութեամբ, յոյս կայ որ անոնք լաւ ելքի մը յանգին:

ՍԷՈՒՏԻ ԱՐԱԲԻՈՅ ՔԱՐԻՒՂՆԵՐԸ

Համաձայնութիւն գոյացած է Իպնը Սէուտ Թագաւորին եւ ամերիկեան «Pacific Western Oil Corporation» ընկերութեան միջեւ, Սէուտի Արաբիոյ քարիւղներու մենաշնորհին համար:

Թագաւորը բացի չէզոք գօտիի մը վրայ քարիւղի շահագործում կատարելու իրաւունքէն, կանխիկ պիտի ստանայ ինունկէս միլիոն տոլար, տարեկան մէկ միլիոն տոլար եւ քարիւղի իւրաքանչիւր տակառին վրայ 5 սէնթ: Ասկէ զատ իրեն պիտի պատկանին արժեթուղթերուն 100ին 25ը, սակայն նոր ընկերութեան մէջ քուէի իրաւունք պիտի չունենայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԵՐՔԻՆ ՓՈԽԱՌՈՒԹԵՆԷՆ 152 միլիառ Ֆր. գոյացած էր մինչեւ Փետրուար 5: Կառավարութիւնը մեծ յաջողութիւն մը կը նկատէ ասիկա:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ նախկին վարիչ Տոքթ. Կիւսթավ Ռուսի նախարարական խորհուրդին կողմէ պաշտօնանկ ըլլալով անձնասպանութիւն փորձած էր երկու անգամ եւ չորս ամիս առաջ մեռած: Դատական իշխանութիւնները քննելով իր պարագան, գտան որ հանգուցեալը բոլորովին անմեղ էր: Ֆրանսայի բժիշկ. կաճառը առջի օր միաձայնութեամբ որոշեց անոր անունով կոչել «Ֆրանս. Բաղցկեղի Հիմնարկութիւնը»:

ՀՈԳԵՀԱԳԻՍՏ – ՊԱՏԱՐԱԳ.— Տէր եւ Տիկին Վալանթին Աչճեան կը ծանուցանեն թէ իրենց յաւէտ ողբացեալ զաւկին ՍԻՒԶԱՆ ՄԻՆԷԼԵԱՆԻ (ծնեալ Աչճեան) մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի այս կիրակի ժամը 10ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 rue Jean Goujon: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները: Այց գերեզմանատուն, կէսօրէն վերջ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Ս. ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վարդգէս խումբի կողմէ: Կը բեմադրուի Ղ. Մելոյեանի ԱՐՄԵՆՈՒՇԸ:

12 Փետրուար շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Սալ ժան տ'Արքի սրահին մէջ, ինչպէս նաեւ զաւեշտ մը՝ ԵՐԿՈՒ ԾԱՅՐԱՅԵՂՆԵՐԸ: Սրահը տաքցուած է:

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՄԱՐՍԷՅԼԻ վարչութիւնը իր ջերմ շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Blida (Algerie)ի Հ. Մ. Ը. Մ.ականներուն որոնք իրենց շրջանակին մէջ հաւաքելով 10.000 Ֆրանքի գումար մը նուիրած են Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի քանըհինգամեակի բեղուն գործունէութեան առթիւ:

Հանգանակութեան մասնակցողներն են.— Օ. Սարաֆեան 3000 Ֆրանք, Պ. Արզումանեան 2000, Տ. Սարաֆեան, Յ. Պալոեան, Կ. Հաճիաւետիսեան 1000ական, Հ. Տիւրկէրեան, Ղ. Գալփագճեան, Գ. Հաճիպէքեան, Եղբայր Գազանճեան 500ական Ֆրանք:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէին ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Sociétés Savantes, G. սրահը:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի, ժամը 4ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԱԼԱՆՍԻ Շրջանային կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները՝ այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, սովորական տեղը: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրերով:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին ընկերական ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, դպրոցի սրահը, 178 rue Rabelais: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 9ին, Sociétés Savantesի մէջ: Կը խօսի ընկեր Հ. Աբրահամեան: Նիւթ «Հայկական Դատը»: Հայերէնի դասընթացք ժամը 8—9:

Հ. Յ. Դ. ԻՍԻԻ Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Օրակարգ՝ նախորդ ժողովի շարունակութիւնը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Վարդան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սարսէլի սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն անպայման ներկայ գտնուիլ:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ Ի ՊԱՏԻՒ ԴԱՍԱԽՕՍՆԵՐՈՒ եւ ծնողներու, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՐԻԶԻ մասնաճիւղին կողմէ, կիրակի 13 Փետր., ժամը 3 — 8 Sociétés Savantesի յարակից սրահին մէջ, 6 rue Danton, métro Odéon:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի եկեղեցական վարչութիւնը կը հրաւիրէ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ իր դպրոցական Ամանորի հանդէսին, որ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը ճիշդ 15ին, Շավիլի եկեղեցիին մէջ: Կաղանդ Պապան նուէրներ պիտի բաժնէ դպրոցի աշակերտներուն: Գեղարուեստական բաժին, երգ եւ արտասանութիւն:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)

La Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Vendredi 11 Février 1949 Ուրբաթ 11 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21e Année N° 5768—Նոր շրջան թիւ 1179

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

Ո՛չ մէկ ատեն քաղաքական աշխարհը այնքան տենդոտ գործունէութեան մէջ եղած է, որքան ներկայիս:

Ժամանակին աշխարհ կը կառավարուէր առաւելապէս գաղտնի դիւանագիտութեան ճամբով: Պետութենէ պետութիւն բանակցութիւնները տեղի կ'ունենային անձայն, անշշուկ, դեսպաններու կամ նախարարներու միջեւ: Բացառիկ երեւոյթ էր, երբ վեց մեծ պետութեանց ներկայացուցիչները միատեղ կը հաւաքուէին միջազգային խնդիրներ քննելու եւ լուծել ջանալու համար:

1919էն ի վեր վերջ տրուած է գաղտնի դիւանագիտութեան դասական ձեւերուն եւ քաղաքական ամէն կարգի խնդիրները կը բերուին կանաչ սեղաններու առջեւ, օր ցերեկով:

Երեսուն տարիէ ի վեր դիւանագիտութեան նոր ձեւը կը կիրարկուի: Նախապէս «Ազգերու Դաշնակցութեան» Ընդհ. Ժողովն ու Խորհուրդը ստեղծուեցան, որոնք սակայն չկրցան արգիլել քսան տարի ետք համաշխարհային նոր պատերազմի մը պայթումը:

Այժմ «Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը», «Ապահովութեան Խորհուրդը» եւ յարակից մարմինները նոյն պարտականութիւնն են ստանձնած, յուսալով տեւական խաղաղութիւն պարգեւել մարդկութեան:

Յարդ. փորձը ցոյց տուաւ սակայն թէ կարելի չէ մեծ յոյսեր դնել այս բարենպատակ կազմակերպութեանց վրայ եւս:

Այդ է պատճառը, որ ատոնց կողքին ամէն օր նոր խմբակցութիւններ հրապարակ կուգան, իբրեւ թէ խաղաղութիւնը ամրապնդելու նպատակով:

Արագութեան դարն է: Անթելն ու օդանաւը հրաշքներ կը գործեն: Ամերիկան մէկ օրուան ճամբայ է Եւրոպայի կեդրոնէն: Նախարարներ ու դեսպաններ շարունակ կ'երթեւեկեն մէկ երկրէն միւսը: Սահմանները անհետացած են գրեթէ: Եւ ազգէ ազգ շփումները աւելի սերտացած:

Ճարտարարուեստի զարգացումը, առեւտուրն ու տնտեսական պայմանները ստեղծած են այնպիսի վիճակ մը, որ մարդիկ, ինչ ազգութեան ալ պատկանին, հետզհետէ աւելի իրարու մօտենալու ձգտում ունին:

Մեծ յեղաշրջում առաջ եկած է յետպատերազմեան աշխարհին մէջ:

Միացեալ Նահանգները, որ նախագահ Մոնրոյի (1817—1825) օրերէն ի վեր չքեղ մեկուսացումի քաղաքականութեան հետեւելով թոյլ չէին տար որ Եւրոպան միջամտէ ամերիկեան գործերուն, — ինչպէս իրենք չէին միջամտեր Եւրոպայի գործերուն—, 1917ին վերջ տուին այդ վարդապետութեան՝ իրենց բանակները ղրկելով Եւրոպա:

Երկրորդ պատերազմին, միջամտութիւնը եւրոպական գործերուն աւելի մեծ չափերու հասաւ, այն աստիճան՝ որ առանց Ամերիկայի օժանդակութեան, դժուար թէ Դաշնակիցները կարենային տանիլ յաղթանակը:

Այժմ, խաղաղութեան օրերուն, դարձեալ ամերիկեան օժանդակութեան վրայ դրած է Եւրոպան իր յոյսը՝ տնտեսապէս վերականգնելու եւ պատերազմին աւերները դարմանելու համար:

Երբ այսքան սերտ գործակցութիւն կայ երկու կիսագունդերուն միջեւ, Եւրոպայի պետութիւնները օրինակ առնելով Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներէն, իրենք ալ հիմա կը ծրագրեն կազմել Եւրոպայի Միացեալ Նահանգները:

Գաղափարը արդէն դրուած է հրապարակ եւ նախնական աշխատանքներ ալ կատարուած են՝ գործնական քայլեր առնելու համար:

Լա Հէյի մէջ կատարուած նախնական խորհրդակցութիւնները լաւատես յոյսեր կը ներշնչեն:

Արեւմտեան Եւրոպան ամբողջութիւն մը կը կազմէ ինքնին: Ծրագրուած է Գերմանիան ալ առնել նոր կազմակերպութեան մէջ:

Միացեալ Եւրոպան պիտի ունենայ իր ներկայացուցչական խորհրդարանը: Վիճելի բոլոր հարցերը պիտի լուծուին այնտեղ: Կարելի պիտի ըլլայ ապագայ պատերազմներու առաջքն առնել աշխարհի այդ մասին մէջ, շնորհիւ սերտ միութեան:

Հսկայ Ռուսիան՝ Խորհրդային մականի տակ կազմած է արդէն կեդրոնական ու հարաւ. արեւելեան Եւրոպայի Միացեալ Նահանգները, իր էշ-

Հայերու վիճակը Երուսաղէմի մէջ

«ԱԽՈՒՐ ՀԱՅԻ ԿԱՐՕՏ»

Կաթող. պատրիարք Արտաւազդ արք. Երուսաղէմի պատրիարքէն ստացած է Յունուար 30 թուակիր նամակ մը, որ ջերմ շնորհակալութիւն կը յայտնէ պատրիարքին եւ «բոլոր ազնիւ եւ ազգասէր նուիրատուներուն», վերջին հանգանակութեան առթիւ: Ապա հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.—

« Տեղւոյս տագնապը փոփոխութիւն կրած է զինուորական եւ քաղաքական տեսակէտով միայն: Մէկ տարուան սարսափներն ու աւերները կործանած էին արդէն մեր ժողովուրդի տնտեսական վիճակը եւ թշուառութեան մատնած բոլորը: Անոնք կորսնցուցած են իրենց ամբողջ շարժական ստացուածքները, շատ անգամ ալ իրենց սեփական տուները: Ձեր Սրբազնութեան շատ ծանօթ են Տօքթ. Գալպիեանի եւ Պ. Լեւոն Գէորգեանի պէս անձնաւորութիւններ: Անոնք ոչինչ կրցած են փրկել իրենց տուներու մէջ գտնուած ստացուածքներէն: Նոյնպէս Յոպպէցիները, եւ Հայֆացիները եւ Ռէմլէի ունեւորները:

« Դրամատանց մէջ դրամ ունեցողները չեն կրնար իրենց դրամներէն օգտուիլ, որովհետեւ դրամատուները Հրէից բաժնին մէջ են եւ կամ գոցուած են: Մեր նախկին բարեկեցիկ ժողովուրդը այսպէս աւուր հացի կարօտ է մեծաւ մասամբ: Անցեալ ինը ամիսներու դժուարին շրջանին կրցանք ամէնէն չքաւորներուն միայն սնունդ, բնակութիւն եւ բժշկական խնամք հայթայթել: Օրէ օր կը ծանրանայ մեր այդ աշխատանքը գործազրկութեան պատճառաւ եւ շուտով ամսական երկու հազար ոսկւոյ գումարը քիչ պիտի գայ գոհացնելու մեր ժողովուրդի տարրական պէտքերը:

Ուրեմն ինչ որ կարելի է դեռ ընել յօգուտ Պաղեստինի հայութեան, կը խնդրենք որ ընէք, վստահ թէ ոչ մէկ սենթ պիտի վատնուի: Այս կապակցութեամբ եթէ մասնաւոր թելադրութիւններ ունիք մեզի ընելիք ոեւէ նոր աղբիւրի նկատմամբ, հաճեցէք ընել»:

★ Արտաւազդ արք. շաբթուս ընթացքին անձամբ պիտի այցելէ Փարիզի իր ծխականներուն եւ սիրովպիտի ընդունի ամէն դասու իր սիրելի ու բարեսէր ժողովուրդին կամաւոր նուէրները:

Ստացուած են հետեւեալ նոր գումարները.— Վալանսէն 50.000, Վիէնէն 13.700 ֆրանք:

Հ. Ց. Դ. Ակումբին բացումը Մարսէյլի մէջ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (յապաղած).— Շաբաթ օր տեղի ունեցաւ Հ. Ց. Դ. Ակումբին բացումը, նախագահութեամբ ընկեր Ց. Պապիկեանի: Աննկարագրելի էր խանդավառութիւնը, եւ Ա. գիշերը հրաւիրուած էին Հ. Ց. Դ. կազմակերպութեանց եւ Կապոյտ Խաչի վարչութիւնները: Յաջորդ օրը՝ կիրակի, համակիրներ: Սրահը նեղ կուգար բազմութեան: Բ. գիշեր տեղի ունեցաւ Նոր Սերունդի սարքած թէյասեղանը՝ նախագահութեամբ Պ. Կ. Փոլատեանի: Երեք առիթներով ալ ճառեր խօսեցաւ Շ. Միսաքեան: Ակումբը կոչուեցաւ «Ահարոնեան»:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

խանութիւնը տարածելով հետզհետէ նաեւ դէպի Ծայրագոյն Արեւելք:

Արեւմտեան Եւրոպան ինքնապաշտպանութեան դիմելով կը կազմակերպուի ինք իր մէջ, տարածուելով դէպի Ծայրագոյն Արեւմուտք, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն մէջ տեսնելով իր փրկիչն ու ազատարարը:

Պիտի գա՞յ արդեօք այն օրը, երբ Արեւելքն ու Արեւմուտքը իրար հասկնալով, ձեռք ձեռքի տուած պիտի կազմեն ազատ ժողովուրդներու համաշխարհային եւ մեծ միութիւնը, յաւիտենական խաղաղութիւն ապահովելով տառապակոծ մարդկութեան:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Ատլանտեանի դաշինքը պատրաստ

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԱԼ Կ'ՈՒԶԷ ՄԱՍՆԱԿՑԻԼ

Պ. Տին Էչիսըն, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Դշ. օր լուսաբանութիւններ հաղորդեց մամուլի ներկայացուցիչներուն, Ատլանտեանի դաշինքի մասին: Այս առթիւ հերքեց Մոսկուայի այն մեղադրանքը թէ դաշինքը կը հակասէ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան ուխտին: Յիշեց այդ ուխտին 51րդ յօդուածը, որ կը տրամադրէ անհատական եւ հաւաքական դաշինքներ կնքել, ապահովելու համար խաղաղութիւնը:

Դաշինքին տրամադրութիւնները պիտի յայտարարուին մօտերս: Առ այժմ կը մասնակցին Մ. Նահանգները, Քանատա, Ֆրանսա, Անգլիա, Պելժիա, Հոլանտա եւ Լիւքսէմպուրկ: Հրաւէր ուղղուած չէ ուրիշ պետութեանց: Պ. Էչիսըն շեշտեց թէ «գլխաւոր խնդիրը այն է որ իւրաքանչիւր անդամակից երկիր ըմբռնէ դաշինքին իւրաքանչիւր բառը եւ պարտաւորութիւնը»: Նորվեկիոյ արտաքին նախարարը կը շարունակէ բանակցութիւններ վարել, վերջնապէս ճշդելու համար իր դիրքը:

★ Պ. Նէճմէտտին Սատակ, Թուրքիոյ արտաքին նախարարը, յայտարարեց թէ Թուրք ազգը կենսական կարեւորութիւն կ'ընծայէ Ատլանտեանի դաշինքին, որովհետեւ թէեւ իր երկիրը շատ հեռու է Ատլանտեանէն, բայց հիմնական խնդիրը հետեւեալն է,— ստեղծել ապահովութեան դրութեանց անընդհատ ցանց մը, Ատլանտեանի թէ Միջերկրականի մէջ, պահպանելու համար խաղաղութիւնը: Թուրք նախարարին կարծիքով, «կարելի չէ այս գործը գլուխ հանել միայն Եւրոպայի մէկ մասին մէջ»:

★ Պ. Պեւին, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Դշ. օր յայտարարեց Երեսփ. ժողովին մէջ թէ Ատլանտեանի դաշինքը «լաւագոյն պայմանները պիտի ստեղծէ,, աշխարհի խաղաղութեան համար»: Երեսփոխան մը հարցուց թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ Ուաշինկթընի մէջ»: Պ. Պեւին պատասխանեց թէ երբ դաշինքը կնքուի, պիտի քննուի երեսփ. ժողովին մէջ:

★ Շուէտի կառավարութիւնը պաշտօնապէս յայտնեց որ Նորվեկիա մերժած է ընդունիլ տասնամեայ զինակցութեան մը առաջարկը: Այս գաղտնիքը երեւան հանելէ վերջ, Շուէտ նորէն կը յայտարարէ թէ հեռու պիտի մնայ «պաղ պատերազմէն», ինչպէս եւ Ատլանտեանի դաշինքէն:

Այս հարցի մասին կարեւոր տեղեկութիւններ հաղորդուեցան խորհրդարանին մէջ: Եթէ ընդունուէր զինակցութեան առաջարկը, Շուէտ, Նորվեկիա եւ Տանըմարքա պիտի կազմէին մէկ միութիւն, ազատ՝ ուրիշ որեւէ զինակցութենէ: Կ'ըսուի թէ Տանըմարքա եւս պիտի մերժէ Շուէտի առաջարկը:

Կարդինալին դատապարտութիւնը

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԸ ՊԻՏԻ ՄԻՋԱՄՏԷ՞

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը իր լրագրական ասուլիսին առթիւ յայտարարեց թէ կարդինալ Մինծենթիի դատապարտութիւնը զզուանք եւ զայրոյթ պատճառեց Մ. Նահանգներուն եւ բոլոր ազատ ժողովուրդներուն մէջ: Իր յայտարարութենէն կը հետեւի թէ Հունգարիոյ համայնավար իշխանութիւնը պատասխանատուութեան պիտի կանչուի, այս դատավարութեան եւ դատապարտութեան առթիւ: Իր կարծիքով, դատավարութիւնը «անխիղճ յարձակում մըն է կրօնական եւ անձնական ազատութեանց դէմ: «Արդարութիւն չէր կը կատարուի, այլ քմահաճ հալածանք, արժանի՝ տիեզերական դատապարտութեան»:

Նախարարը աւելցուց թէ արեւմտեան պետութիւնները կրնան ամբաստանել Հունգարիան Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին առջեւ, յիշեցնելով թէ իր կառավարութիւնը շարունակ բռնաբարած է հաշտութեան դաշնագրին տրամադրութիւնները՝ մարդկային իրաւունքներու պաշտպանութեան մասին:

Այս յայտարարութենէն քիչ վերջը, Մ. Նահանգներու երեսփ. ժողովին արտաքին գործերու յանձնաժողովը միաձայնութեամբ քուէարկեց բանաձեւ մը, որ Ազգաժողովին միջամտութիւնը կը պահանջէ:

★ Ֆրանսայի մէջ ալ խոր յուզում եւ զայրոյթ պատճառեց Հունգարիոյ հայրապետին դատապարտութիւնը: Արտաքին նախարարը մամուլին հաղորդեց ծանուցագիր մը, որ ուղղուած էր Փարիզի հունգարական դեսպանին եւ դեռ չէր յանձնուած, «կարելի չըլլալով գտնել դեսպանը»: Այս ծանուցագրէն առաջ, Փարիզի արքեպիսկոպոսը, կարտինալ Էմմանուէլ Սիւհառ, բուռն բողոքագիր մը հրատարակեց, յայտարարելով թէ տրուած վճիռը «զայրոյթ եւ զզուանք կը պատճառէ ի սփիւռս աշխարհի, բոլոր անոնց որ չեն կորսնցուցած արդարութեան, ազատութեան եւ մարդկային արժանապատուութեան զգացումը: Այդ վճիռը նախատինք մըն է Պապին, կաթոլիկ եկեղեցւոյ եւ քրիստոնէութեան դէմ»: Փարիզի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդա՛լ Դ. էջ)

ՍԵՒ ՀԵՂՈՒԿԸ

Հարիւրամեակ մը կը բոլորէ, այս տարի, սեւ հեղուկին գիւտը:

1859ին, երբ առաջին պեղումներն սկսան Ամերիկայի մէջ եւ հողին կուրծքէն ցայտեց նաւթը, դրամատիրութեան առջեւ հսկայ շուկաներ բացուեցան: Փէնսիլվանիա եւ Կովկաս դարձան նաւթարդիւնաբերութեան երկու հեռաւոր կեդրոնները:

Նաւթը անհրաժեշտ է որքան խաղաղութեան, նոյնքան, եւ մանաւանդ, պատերազմի ատեն, որ մեր դարու ողբերգութիւններէն մէկն է դարձած: Այսօր, սեւ հեղուկը դարձած է համազօր մարդկային կարմիր արեան...

Իր սկզբնական օրերուն, նաւթը սկսաւ այնքան առատութեամբ հոսիլ, որ անհատական դրամագլուխը դարձաւ անբաւարար: Եւ ատոր համար սկսան կազմակերպուիլ դրամատիրական խմբակցութիւններ — Թրըսթներ — ելմտապէս տոկալու եւ լայն հիմերու վրայ շահագործելու համար: Նոյնիսկ փորձեր կատարուեցան «սէնթէթիք» նաւթ պատրաստելու: Բայց, երբ տեսան որ շատ սուղի կընստի, լքեցին:

Նաւթի ծագումը, ըստ գիտական ենթադրութեանց, պէտք է փնտռել ծովուն խորը գտնուող միաբջիջային անհամար «փլանքթոն»ներուն (plancton) մէջ, որոնք զանազան ազդեցութիւններու տակ կը կերպարանափոխուին եւ կը վերածուին նաւթի: Ճիշդ այնպէս, ինչպէս մարդկային արեան յոգնած կարմիր գնդիկները կը դիմեն իրենց գերեզմանատունը՝ դէպի փայծաղը: Սկզբունքով նաւթ կրնայ գտնուիլ ամէն հողի մէջ, պայմանաւ որ այդ հողը ըլլայ ծակոտկէն եւ կաւային խաւով ծածկուած, որպէսզի նաւթը չհոսի այլուր: Եթէ այս ենթադրութիւնը ճիշդ ըլլար, Հայաստան եւս պէտք է ունենար իր նաւթահորերը, եւ այն ժամանակ շատոնց լուծուած կ'ըլլար իր Դատը, առանց, նոյնիսկ, կաթիլ մը արիւն թափելու...

Նաւթի պեղումները կ'ըլլան ռատարի գործիքով: Պեղումի ատեն, նաւթը կրնայ ցայտել բնական կերպով, կազի ճնշման տակ: Հորերու միջին տեւողութիւնն է քսանէն երեսուն տարի, խորութիւնը՝ 500էն 1500 մեթր: Յաճախ, հարկադրուած կ'ըլլան մինչեւ 5300 մեթր խորութեամբ պեղումներ ընելու: (Sciences et Avenir, No. 22, Paris):

1867ին, Րոքֆէլըր, իր ընտանիքի անդամներուն հետ առաջին անգամ հիմը դրաւ Սթէնտըրտ Օյլի, մէկ միլիոն տոլար դրամագլուխով: 1899ին դժուարութիւններու հանդիպեցաւ: Ամերիկեան կառավարութիւնը հաշտ աչքով չէր նայեր: 1911ին, համաձայն Շէրմանի օրէնքին, նախագահ Թէոտոր Րոզվէլտ լուծեց Սթենտըրտ Օյլը եւ իր33 մասնաճիւղերը: Յետագային, երբ նոր օրէնքները թոյլ տուին, Րոքֆէլըր կրկին ձեռք առաւ իր սկսած գործը, եւ կարճ ատենէն, ամբողջ աշխարհի մէջ մասնաճիւղեր բացաւ,— Անգլիա, Պելժիա, Իտալիա, Նորվեկիա, Հոլանտա, Քանատա, Վենեզուէլա, Մերձաւոր Արեւելք եւայլն:

1890ին Ամսթէրտամի մէջ հիմնուեցաւ Րոյըլ Տըչը: Իր տնօրէնը՝ Քէսլըր, հոլանտական Հնդկաստան ճամբորդութեան ընթացքին, ծանօթացաւ Տէթէրտինկի հետ եւ ընկերութեան մէջ պաշտօն մը տուաւ անոր: Տէթէրտինկ, այժմ, երկու ոտքերը ասպանդակներուն մէջ դրած, ցոյց պիտի տար ամբողջ աշխարհին, թէ որքան լաւ ձիավարժ մըն է...

1896 — 1900ին, Րոյըլ Տըչը կարգ մը համաձայնութիւններ կնքեց Հոլանտայի արտադրողներուն հետ, եւ այնուհետեւ իր ոտքերը երկարեց մինչեւ Ռուսաստան եւ Ռումանիա: Համաձայնութիւն կնքեց, նաեւ, Շէլ-Թրանսփորթի հետ, որ Ռօչիլտի ձեռքն էր եւ ունէր 200ի չափ նաւթի պահեստներ:

1900ին, Քէսլէր մեռաւ եւ Տէթէրտինկ անցաւ ընկերութեան գլուխը:

1903—1907, շատ մը նոր համաձայնութիւններ կնքեց, Պաթափշէ Փէթրոլիոմի եւ Անգլեւսաքսոն Փեթրոլիոմին հետ: 1907—1910, Անգլիան քաջալերեց Տէթէրտինկը, եւ ան ստեղծեց Եգիպտոսի մէջ անգլեւեգիպտական Օյլֆիլտը, Ռումանիոյ մէջ՝ Աստրա – Ռոմանան եւ Ռուսիոյ մէջ գնեց Կազպէկի կալուածքները: 1911—1913ին հաստատուեցաւ Ամերիկայի մէջ եւս, եւ սկսաւ պայքարիլ Րոքֆէլըրի դէմ: Հողեր գնեց Քալիֆորնիոյ, Մեքսիկայի եւ Վենեզուէլայի մէջ: 1914—1918ին, ռուսական յեղափոխութիւնը ձեռքէն առաւ այնտեղի նաւթահորերը եւ զինք ալ նետեց դուրս: Ձեռք առնելուիր բոլոր ճիգերը ապարդիւն անցան:

Սթէնտըրտ Օյլը եւ Րոյըլ Տըչ Շէլը կեդրոնացուցած էին իրենց ձեռքը աշխարհի նաւթային արտադրութեան մէկ կարեւոր մասը, եւ գրեթէ կէս առ կէս մասնակից էին փոխադրական, բաշխման եւ բիւրեղացման բոլոր ընկերութեանց: Այս երկու զարհուրելի հսկաները գեր-պետութիւն էին դարձած:

Աստիճանաբար, ասոնց քով սկսան կազմուիլ ուրիշ ընկերութիւններ եւս: Բացի Սոքոնի Վաքումէն եւ Թէքսասի ընկերութենէն, որոնց ազդեցութիւնը Ամերիկայէն դուրս չէր ելած, կազմուեցան Անգլեւիրանեանը, որ հսկայ պահեստներ ունէր Իրանի, Իրաքի եւ Արժանթինի մէջ, Իրաք Փեթրոլիոմը, որ Մուսուլի եւ Պաղտատի նաւթահորերը ձեռք ձգած էր: 1918ին, այս վերջին ընկերութեան իրաւունքները բաժնուած էին չորս հաւասար մասերու: Սթընտըրտ Օյլ, Րոյըլ Տըչ, Անգլեւիրանեան եւ ֆրանսական ընկերութիւնները 23.75 % բաժին ունէին: Հինգ առ հարիւր ալ բաժին էր ինկած Գալուստ Կիւլպէնկեանի, որովհետեւ Իրաքի մէջ սեփական հողեր ունէր: Այսօր, Կիւլպէնկեան, միայնակ դարձած է աշխարհի ամենամեծ հարուստներէն մէկը:

Վերջին աշխարհամարտէն ի վեր, նաւթի արտադրութիւնը սկսած է աճիլ, շնորհիւ ճարտարարուեստի զարգացման: Բայց ալ աւելի աճած է սպառումը: Մասնագէտները կը խորհին թէ 1950-ին սպառումը պիտի շարունակէ իր վերելքը եւ պիտի հասնի 470 միլիոն թոնի, իսկ 1960ին 540 միլիոն թոնի: Հարց է թէ նաւթի պահեստները պիտի բաւե՞ն սպառման: Կասկածելի կը գտնեն եւ կը պնդեն, որ ամբողջ աշխարհի սպառման համար, հազիւ 15 տարուան նաւթային պաշար մնացած է:

Եւ, ահա թէ ինչո՞ւ վերստին սկսած են պեղել հողին կուրծքը նորանոր նաւթահորեր գտնելու յոյսով: Գերարտադրութենէ չեն վախնար, բայց գերսպառումը կը սարսափեցնէ զանոնք եւ կը չափաւորէ իրենց ռազմական ախորժակները:

Եւ ամէն երկիր, ջերմ եռանդով, հողին տակ կը փնտռէ իր թանկագին հիւթը՝ սեւ հեղուկը...

Նաւթաշխարհի այս տիտաններն են որ կը վարեն աշխարհի բախտը եւ անոնց վէճերէն ու համաձայնութիւններէն է որ կախում ունի տիեզերքի խաղաղութիւնը:

Վերջերս, 1948 Դեկտեմբեր 1ին, այս հսկաները համաձայնութեան եկած են հետեւեալ կէտերու շուրջ.—

Ա.— Րոյըլ Տըչ Շէլը եւ Իրաքի Փէթրոլիոմ ընկերութիւնը համաձայնած են, որ Շէլը Հայֆայի խողովակները բանայ արաբական նաւթին առջեւ, մէկ կաթիլ Իսրայէլի կառավարութեան չյանձնելու պայմանով: Շէլը չէ ընդդիմացած այս կարգադրութեան, շնորհիւ Գ. Կիւլպէնկեանի, որ Վօքի 320.000 բաժնեթուղթերը իրեն փոխանցած է: Այս կարգադրութեան նպաստած է Անգլեւիրանեան ընկերութիւնն եւս, յանձնառութիւն ստանձնելով ծախել իր բաժինը, Իրաքի նաւթահորերէն, Ֆրանսայի: Այսինքն՝ 23.75 %ը:

Բ.— Համաձայնութիւն կնքուած է Իրաք-Փեթրոլիոմի եւ Արամքոյի միջեւ: Վերջինս, յանուն Ամերիկայի, կը շահագործէ Արաբիոյ նաւթահորերը:

Գ.— Անգլեւիրանեան, Րոյըլ Տըչ, Սոքոնի Սթէնտըրտ, Նիւ Ճըրզի ընկերութեանց եւ Գ. Կիւլպէնկեանի միջեւ համաձայնութիւն կնքուած է արաբական երկիրներու նաւթահորերուն համար: (La Tribune des Nations, 7 Janvier 1949):

Այս գաղտնի համաձայնութեանց իբրեւ անմիջական հետեւանք, Անգլիան լքեց համարաբական շարժումը եւ Անդրյորդանանի թագաւոր Աբտիւլահն ալ փոխեց իր մեծ միւֆթին: Հաճ Ամին էլ Հուսէյնի տեղ, նշանակեց իր հակառակորդը՝ Շէյխ Մէտին Ճարալահ:

Հրեայ – արաբ պատերազմն ալ, ի հարկէ, շուտով պիտի վերջանայ եւ Հռոդոսի բանակցութիւններն ալ պիտի յանգին հաշտութեան, քանի որ նաւթաշխարհի անթագ թագաւորները այդպէս կը կամենան...

Ինչպէս կը տեսնէք, նաւթի հարիւրամեակը կը տօնուի խաղաղութեան ձիթենիով..

Ալժէ — Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ մեռած է Վահան Ա. քահանայ Դեղարարեան: Շուրջ քառասուն տարիներ իր սիրած ազգին եւ եկեղեցիին ծառայած է տոկունութեամբ, երբ 1912ին Զաւէն արք.ի կողմէ քահանայ ձեռնադրուելէ վերջ, հալածանքի եւ տարագրեալի կեանք մը ապրած է մինչեւ 1918ի վերջը: Տարագրութենէն ետք, Ատանայի մէջ դարձեալ իր հոգեւորական պարտականութիւնները կատարած է, օգնելով նաեւ Ազգ. Միութեան տնտեսական եւ պարենաւորման անմիջական գործերու: Լիբանահայութենէն եւ մասնաւորապէս Պէյրութի հայութենէն շատ սիրուած եւ յարգուած Վահան քահանայ միշտ եղած է Ազգ. Կեդր. վարչութեան կրօնական ժողովներու անդամ, երբեմն ատենապետ, ատենադպիր: Իր կազմած եւ գրած տեղեկագիրները եւ ատենադրութիւնները կրնան հատորներ լեցնել, յստակ վերլուծումներով:

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՔԱՐԹԻԷ ԼԱԹԷՆ

(ՎԵՐԱԿՈՉՈՒՄ ՔԱՌՈՐԴ ԴԱՐՈՒ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԻ)

Ի զուր կը ճգնէի իր անրջանքէն սթափեցնել զինքը: Այս երջանկութեան մէջ բաժին ունէր անշուշտ իր յաջողութիւնը, մանաւորաբար քնարերգական մարզին մէջ, ուր, աւաղ, միակ շօշափելի բանը կը մնայ այլեւս իրմէ:

Գ. Ճիզմէճեան, Պէրպէրեանցի արժէքաւոր բանաստեղծ մը, խանդավառօրէն կը բաժնէր Սեմայի զուարթամտութիւնը: Միշտ շրջապատուած բարեկամներով, այս կրակոտ տղան ալժերիացի վաճառորդներէն կը խլէր «քաքաուէթ»ի ծրարիկները եւ անցորդներուն կը մատուցանէր պերճախօս գովերգութեամբ մը:

Ուսանող Պօրիս Քաջարենցի մեկնակէտը «Տիւփոն»ն էր, ուրկէ դուրս կը սահէր գեղանի էգերը հետապնդելու համար: Սիրուն էր, անուշ եւ վեհանձն բնաւորութիւն մը ունէր, Թուէն փողոցի իմ այս դրացին, բայց գեղեցիկ սեռին հրապոյրներուն չէր կրնար դիմանալ...

Հայազգի ջղջիկներուն կեանքը կը սկսէր իրիկնային ստուերներուն հետ, հոդի կ'առնէր կէս գիշերին, երբեմն կ'երկարաձգուէր մինչեւ առաւօտ: Խորհրդաւոր քուրմերու պէս, Սորպոնէն ներս կը սպրդէին Օ. Կարօն, Ս. Սասունին, Վ. Շուշանեանը, Տօքթ. Պալասանը, Տիկին Շահպազը,, Ա. Կոթիկեանը, Ոստանիկը, Թաւիտ Արզարը, Զարդարեանը, Վ. Քերեսթէճեանը, Գ. Վահանը, Ա. Սարաֆեանը, Լ. Ցարուեթը, Լ. Բաղրատունին, Կ. Գէորգճանեանը եւ իրաւաբան Զօրպաճեանը, որ զտարիւն գիշերաշրջիկ մըն էր: Թող իրենց սրտին չդնեն Քարթիէ Լաթէնի այս ցայգաթիթեռները, ըլլան այս աշխարհի կամ անդենականի բնակիչներ, ես կը գրեմ պատմութեան համար եւ մեղանչում չեմ տեսներ ատոր մէջ:

Մենք ալ մեր երեք հոգինոց խմբակը ունէինք,—Գեղամը, Վահանը եւ ես: Մեր փոքրիկ արշաւախումբը յաճախ կ'անցնէր Քարթիէ Լաթէնի թագաւորութեան սահմանները, կը յառաջանար դէպի Լիւքսէմպուրկի թիկունքի պարտէզները, մինչեւ Մոնփառնասի «Տոմիէ» երգեցիկ սրճարանը կամ «Քուփոլ»ի գեղարուեստական հաւաքավայրը: Կ'անցնէինք փողոցներէն, ժպտաշուրթն դիմաւորելով տեղացի երկսեռ ուսանողներուն թեթեւ երգերը, կատակներն եւ խլացուցիչ վայնասունները:

Քարթիէ Լաթէնի մէջ ծանօթ դէմք մըն էր Լօփը: Կեանքի աւիշը քամած՝ կռնծած հասարակ մը, որ լայնօրէն կը վճարէր ազգայնական ուսանողներուն ապսպրանքները: Տ'Արքուրի յառաջամասը, մէկը Հերիոյի դերը կը խաղար, միւսը՝ Պրիանինը, «Մըլօն» գլխարկ մը անցուցած գագաթին: Յետոյ կուսակցապետն է, որ կ'ելլէր ոտքի, աչքերը փայլանկնացայտ՝ ակնոցներուն ետեւէն, բռունցքը կը խփէր սեղանին ու կը մռնչէր ականներուն մէջէն.— բաւական է, պէտք այլեւս վերջ գտնեն աղետաբեր կամայականութիւնները...

Պողոտաներու երկայնքին՝ մահացու դաւադաններով զինուած արքայական դրօշակները, մօլեգին նայուածք մը կը նետեն կարմիր փողկապաւորներուն, երբ անոնք «Աքսիօն Ֆրանսէզ»ին կը հակադրեն ժողէսի հիմնած թերթը: Ընկերվարականները աւելի խելօք են. «Փոփիւլէր»ը իրենց թեւերուն տակ, լուիկ մնջիկ կը քալեն:

Մրցանակաբաշխութեան օրերուն, մանաւանդ Քաթ զ'Առի տարեդարձին, լատինական թաղի ուսանողները բարեկենդանային կատարեալ տեսարան մը կը պարզեն: Պատկերը զուարճալի է: Իրենց մարմինները ներկած, մերկանդամ, բեռնաւոր արտառոց զարդեղէններով, կ'անցնին պողոտաներէն հետիոտն կամ կառքերուն վրայ դրկախառնուած, կատակելով, երգելով եւ ղալմաղալներով: Օր մը, կը յիշեմ, զիս ալ խառնեցին այլանդակ կարաւանին, բռնօրէն: Պարտաւորուեցայ... կաքաւել, սիրերգներ երգել մեծաձայն, դրամ հաւաքեցին ու զիս ալ մասնակից դարձուցին իրենց կոնծաբանութեան:

Իտալեւեթովպիական պատերազմին, Լավալը ի պատուի էր հոս, ան կը պաշտպանէր լատին ցեղերու միութիւնը: Փրոֆ. Ժեզը՝ Հապէշական դատին տրիփոնը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, հոտած հաւկիթի կը բռնուէր: Նեկիւսը կ'երեւէր հսկայ ամպհովանիի մը տակ: Ս. Միշէլի պողոտաներուն վրայ, հեղնանքի եւ հայհոյանքներու տարափով: Պատերազմի օրերուն, ահա այս ուսանողական զանգուածն է, որ ընդվզեցաւ Նոյեմբեր 11ին եւ կարեւոր զոհեր տուաւ:

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Ո՞ւր կ'երթանք

Ափսոս, հազար ափսոս... Հայեր, Հայկի զաւակներ ձեռք են առեր ցուպը նորէն նոր գաղթերու, նոր աշխարհ ու նոր երկիր թափառելու...

Դեռ չէր բուժեր այնքան տարուան պանդխտութիւնը, դեռ չէր բուժեր օտար երկրի չարքաշութիւն, օտարի ջուրն եւ օտարի հացը լեղի ճաշակելը, այսօր նորէն բեռ կը կապեն ու սրտերուն վրայ քար՝ ճամբայ կ'ելլեն...

Ափսոս, հազար ափսոս:

Բայց դէպի ո՞ւր այնքան փութկոտ քայլեր կ'առնես ոլոր մոլոր, Վարդանեայ քաջ տոհմի սերունդ...

Ո՞վ նորէն քեզ դրդեց, մղեց որ նորէն նոր տուն, տեղ, փոխես, նոր բախտ փորձես...

Ո՞ւր մնացին քու երէկի երազներդ զոր հիւսեցիր ու յոյսերդ զոր ունեցար Հայրենիքիդ սիրոյն համար...

Ո՞ւր մնացին ջերմ փափաքդ ու հաւատքդ անոր վերելքին հանդէպ ու խանդավառութիւնդ ու զոհողութիւնդ, դարձեալ անոր ի նպաստ, ըլլայ բարոյապէս թէ նիւթապէս, վստահ որ պիտի իրականան անոնք մի օր...

Եւ պիտի գայ օրը որ քու կարդիդ դուն ալ թօթափած ոտքի փոշիդ՝ օտար հողին խորթ ափերուն, պիտի երթաս հպարտօրէն միանալու մայր երկրին, հայրենիքի խրոխտ կուրծքին որ գրկաբաց քեզ կը սպասէ:

Կարօտը ձեր ո՞ւր է մնացեր, թէեւ որքան երկարի, ալ աւելի պիտի տոչորէ, մրկէ քեզ:

Ազգերու պատմութեան մէջ, տարիներն օրեր են, ու դարերը տարիներ, եթէ հաշուենք անցած օրերը ու ժամանակն սպասումի որ ունեցանք եւ դեռ ո՞վ գիտէ մինչեւ ե՞րբ...

Բայց այդ թող չըլլայ քեզ աւելի վհատելու, ընկրկումի:

Բաւ է երկրէ երկիր մենք բախտ փորձենք, բաւ է սոտ անդ թափառական իյնանք, ելլենք:

Նոր կայաններ, նոր երկինքներ, մենք որոնելէն արդեօք չյոգնեցա՞նք եւ ի՞նչ ունեցանք աւելի շահ կամ առաւել բան, բայց եթէ եղած ցիրուցան ու բաժան, բաժան...

Հազար ափսոս.

Ո՞ւր կ'երթանք...

Հայրենիքի դէմ պէտք չէ որ քէներ ընէք: Ձերն է միշտ ան եւ ամէնուս, ան որքան հեռու, սրտով նորէն մեզի հետ է: Իր մեղքը չէ որ դուրսն է ձգած մեզ, իբրեւ որբեր կամ խորթ զաւակ:

Կուգայ օրը որ ձեզ ալ կը կարօտնայ ու կը յիշէ ու գրկաբաց ձեզ կը կանչէ...

Ինչպէս փոթորիկ մը որ կը փչէ, կ'առնայ կ'անցնի ու ամէն ինչ կը խաղաղի:

Կամ մշուշ մը որ իջած է թանձր ու խիտ, ինչպէս ճերմակ վարագոյր մը աչքի առջեւ, որ ուշ կանուխ երբ փարատի, աղուոր, կապտագոյն երկինքն է որ մեզ կ'երեւի, մեկին, յստակ...

Կամ թէ ինչպէս սաստիկ տեղատարափ անձրեւէ մը վերջ յանկարծ կը տեսնենքերկնքի կամարին, պարզուած ծիրանի գօտին, որ ամէն ինչ ըսել է, անցած դացած նախանձ ու քէն, ատելութիւն եւ վրէժ — յիշելով որ եղբայրներ ենք նորէն մենք որ «մրրկաւ էինք զատուած»...

Իսկ մինչեւ այդ՝ ամուր մնանք, ուր որ ինկանք, երբ հազիւ հաց տեղ մը դտանք չտկած տուն տեղ, ալ չքակենք ու նոր չինենք, նորէն քանդենք, կամ միշտ աւրենք ու միշտ շինենք...

Բայց գիտցած ըլլանք եւ վստահ որ ինչ ալ ընենք օտարութեան մէջ, հիմ չի բռներ, խախուտ կ'ըլլայ, ուշ կամ կանուխ պիտի փլի... Եւ մեր աշխատանքն ալ վրայ կ'երթայ եւ նորահաս սերունդն ալ: Ո՞ւր կ'երթանք:

ՄԷՆ-ՍԷ

Փոխան բարեւագրի

Սրտի խոր կսկիծով կարդացի «Յառաջ»ի մէջ, Պ. Հրաչեայ Տէրոսկիի մահուան գոյժը:

Ամէն անգամ որ մեր երէց սերունդէն՝ տիպար հայորդի մը իր կեանքի վերջալոյսը կը դիմէ, հազար ու մէկ չարաշուք հարցումներու կարգին, մեր միտքը կը չարչրկէ նաեւ, հետեւեալ հարցումը.

— Ան ալ գնաց... Դեռ ո՞վ մնաց...

Յարգելի ողբացեալի մասին գրելու կամ խօսելու, համարձակութիւն պիտի չունենայի, եթէ շատ չնչին, բայց յիշատակութեան արժանի դրուագ մը չմղէր զիս:

Ինչպէս «Յառաջ»ի բոլոր հաւատարիմ ընթերցողները, նոյնպէս եւ ես, Պ. Հ. Տէրոսկին կը ճանչնայի, իր «Գիտական Ասուլիս»ներով: Նախապատերազմեան շրջանին, երբ «Յառաջ»ի ծաւալը աւելի ընդարձակ էր եւ ընթերցումի նիւթերը՝ առատ, դժբախտաբար, իր յօդուածները հարեւանցի կը կարդայի:

Բայց, ազատագրումէն վերջ, երբ «Յառաջ» եւս հարկադրուեցաւ իր ծունկերը ծալել, ընթերցումի պակասն ու պահանջը, մեզ կը ստիպէր լափել թերթին բոլոր նիւթերը:

Այնուհետեւ, ոչ միայն հաշտուած էի նաեւ Պ. Տէրոսկիի յօդուածներուն հետ, այլեւ այնքան համակրած՝ որ զանոնք դասած էի «Յառաջ»ի ամենահամեղ պատառներու կարգին...:

Եւ հիացումով ու յարգանքով կը համակուէի՝ տեսնելով որ գիտական այնքան բարդ ու նոր օտար բառեր կը բացատրէր համապատասխան հայերէն հոմանիշներով, հազուադէպ խղճմտութեամբ:

Մասնագիտական այս բաժինը՝ ձգելով աւելի ձեռնահասներու, կուզէի մատնանշել իր մէջ ուրիշ առաւելութիւն մը:

Անցեալները, արուեստակցի մը միջոցաւ, անակնկալ բարեւ մը կը ստանայի Պրիւսէլէն:

Բայց, Պրիւսէլ կամ Պելժիա, ես ոչ բարեկամ եւ ոչ ալ ծանօթներ ունէի...

Արդ, ո՞վ կրնար ըլլալ այդ հեռաւոր ու անծանօթ հետաքրքիրը: Զարմանքս մեծ եղաւ, երբ խօսակիցս յայտնեց վերջապէս, որ բարեւ ղրկողը ուրիշ մէկը չէր, եթէ ոչ ինքը՝ Պ. Հ. Տէրոսկին...:

Տարակոյս չունէի այլեւս, թէ «Յառաջ»ի ամենօրեայ ալիքներու արձագանգները, օրը օրին կը հասնէին իր ականջին:

Յայտնի էր որ, յարգելի ողբացեալը, ոչ միայն իր Գիտական Ասուլիսներով կը հետաքրքրուէր, այլեւ եւ գաղթաշխարհի ամենահամեստ ազգային շարժումն իսկ իր ուշադրութենէն չէր վրիպեր:

Ուրեմն ինքն ալ կը ճանչնար Ապրիլեան սերունդը իր հոգերով եւ տառապանքներով:

Երէկուան սպանդներէն վերջ, երբ նետուեցանք որբանոցներու «Զինական պարիսպ»ներէն ներս, փոխան ուսումի, դեռ ստամոքսի պայքար կը մղէինք: Եւ այդ օրերէն մեր մէջ միշտ ալ անջնջելի մնացած է մելամաղձոտութիւն մը:

Տարիներ վերջ, երբ կը փորձուինք թօթափել անցեալի այդ տխուր տպաւորութիւնները, եւ ճակատաբաց մեր անմեղ ու անկեղծ ժպիտըխառնել՝ արեւի կենսատու ճաճանչներուն, դժբախտաբար, դեռ մեր շուրջ կը տեսնենք հայանուն մարդիկ, որոնք կարծէք, այդ մանկական ժպիտն իսկ շատ ու շիլ կը տեսնեն մեր շրթներուն վրայ...:

Արդարեւ, հոգեկան ինչ վեհութիւն, մարդկային ինչ սրբազան առաւելութիւն, Պ. Տէրոսկիներու հազուագիւտ հոյլին եւ այս վերջիններու միջեւ...:

— Ան ալ գնաց.. դեռ ո՞վ մնաց ...

Իսկ եթէ մեր ազգային առաքինութեանց պահակն այդ օրհնեալ փաղանգին վերջին տերեւներն ալ թափին, անոնց յաջորդեղ սերունդն ալ, պիտի հասնի՞ անոնց բարձր կոչումին...Թէ մանկամիտ քինախնդրութիւններով անպէտ ու անպտուղ ծառի մը պիտի վերածեն մեր սրբութիւնները օրհնեալ ծառը ...

Ահա թէ ինչու, որդիական խոր ակնածանքով համակուած, այս քանի մը անարժան տողերով, կուզանք խոնարհիլ ազգանուէր, բոլոր ծանօթ ու անծանօթ, Տէրոսկիներու անթառամ յիշատակին առջեւ:

Բ. ՀԱՊԷՇԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ — Քանի մը օր առաջ տեղի ունեցաւ Ֆր. Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի կազմակերպած հանդէսը «Մանուկներու օրուան» առթիւ: Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ ընկեր Յ. Կօշկակարեանը սիրայօժար տրամադրած էր իր մեծ կառատունը, ի գին մեծ զոհողութեանց:

Տիկին Փ. Կօշկակարեանի (ատենապետուհի), հակիրճ բացման խօսքէն վերջ, սկսաւ գեղարուեստական բաժինը: Դպրոցին մանուկները երգեցին եւ պարեցին:

Յաջող կերպով արտասանեցին փոքրիկներ՝ Եղ. Տէր Սարգիսեան, Արա Խաչիկեան, Ս. Տէր Սարգիսեան եւ ուրիշներ:

Ներկայացուեցաւ «Կաղանդ Պապա» կատակերգութիւնը:

Ապա լուսաւորուեցաւ աւանդական տօնածառը, մեծ ուրախութիւն պատճառելով մանուկներուն:

Հարիւր մանուկներու պտուղներ բաժնուեցան, ուրկէ վերջ սկսաւ խնջոյքը, որ տեւեց մինչեւ ժամը 9ը:

Նորընտիր վարչութեան այս երկրորդ ձեռնարկն ալ յաջողութեամբ պսակուեցաւ: Ապրին Խաչուհիները:

Երկու օր առաջ, Ֆր. Կ. Խաչուհիները տունէ տուն պտտելով հիւանդներուն, չքաւորներուն նուէրներ բաժնեցին:

Դրամ եւ ուտելիք ղրկած են նաեւ Սանաթօրիոմ եւ յիմարանոց եւ բանտ գտնուող կարիքաւորներուն:— Ա. Իրազեկ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (91)

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Իսկ երբ Օրիորդը իրենց պատմեց թէ ինք ինչպէս պայման դրած էր մինչեւ առաւօտ սպասելու, սկսան երեքը միաբերան լալ, ողբալ եւ կոծուիլ, մանաւանդ Սրբազանը, թէ շատ գէշ բան եղած էր, եւ թէ շատ կարելի էր «Այդ անզգամ չարագործները՝ որ ոչԱստուծմէ կը վախնային եւ ոչ մարդոցմէ կ'ամաչէին, դառնային գային եւ անկարծելի ոճրագործութեանց ձեռք զարնէին»:

Սենեակին դուռը բաց էր երբ այս խօսքերը ըսուեցան, Աւագին գլուխը ներս երկնցաւ նոյն վայրկեանին եւ իր երկու բոցի պէս աչքերը իր սեւացեալ երեսին վրայ փայլեցան նստողներուն աչքին. դաժան երեսներով եւ սպառնալից ձայնով այս խօսքերը արտասանեց.

—Օրիորդ, մեր գունդին կամքն այս է որ կամ հիմա յանձն առնէք ամէն իշխանութիւն, կամ թէ ոչ որոշ յայտնէք եւ մենք գիտենք ընելիքնիս:

— Թէ որ միաբան այդ որոշումը ունիք մէջերնիդ, թէ որ միաբան իմ ամէն հրամաններուս պիտի հնազանդիք, ինչպէս հօրս միշտ կը հնազանդէիք, լաւ, կ'ընդունիմ, բայց թէ որ իմ անուանս քօղին տակ ամէն անկարգութիւն պիտի տիրէ, ես գիտեմ հօրս ետեւէն երթալու ճամբան:

— Մի վախնար, մենք ամէնքս կեցեր ենք, քու խօսքերդ Աստուածամօր խօսքի պէս պիտի ընդունուին, հոդ մի ըներ, օրիորդ:

— Մենք կեցեր ենք հոս ամէնքս, ըսին տասը ձայներ որ դուրսը կեցեր էին եւ որոնցմէ ոմանց գլուխները կ'երեւար, ոչինչ պակաս ահարկու քան Աւագինը:

— Հրամայէ, ուրեմն, իշխանուհիդ, ըսաւ Աւագ, որ երեւաս մեր զօրականին:

— Վայրկեան մը ինծի ժամանակ տուէք, ըսաւ խեղճ աղջիկը արցունքը սրբելով, եւ վրան սեւ հագուստ մը ձգեց, ու ետքը միայն իր Մարտիրոսը առած իջաւ վարի դաւիթը՝ ուր բոլոր զինուորները ժողվուած իրեն կը սպասէին:

Հոն, Աւագ՝ օրիորդին կողմանէ եղած պատասխանը հաղորդեց, այն ատեն դաւիթը թնդաց, վասնզի «Կեցցէ մեր իշխանուհին» բառերը երեք հարիւր բերան որոտացին:

Օրիորդն ալ քանի մը բառերով յորդորեց զիրենք որ երթան հանգչին եւ իրեն ալ ժամանակ տան որ կարենայ հանդարտիլ եւ գիտնալ թէ ինչ պիտի ընէ:

Զինուորները իրենց խշտիները քաշուեցան: Օրիորդը ծանր ծանր եւ մտախոհ կ'երթար իր սենեակը պարագաներուն դառնութեանը վրայ խորհրդածելով եւ առաջադրելով որ այս վիճակէն ազատած օրը՝ իր փափաքած կուսանաց վանքը քաշուի անդանդաղ:

Միւս կողմէն կը կշռէր վիճակը, կը տեսնէր թէ անկարելի էր դէմ դնել այսպիսի անկարգ աւազակներով Թորոսի պէս թշնամիի մը առջեւ, ուստի կը մտածէր թէ՝ ի՞նչ դաշինքներով կարելի էր պատուով ազատել ընտանիքը, եւ այս խորհրդածութեամբ յուզուած, հազիւ թէ առաւօտեան դէմ մրափ մը առաւ իր անկողնին վրայ նըստած եւ արշալոյսին հետ արթնցաւ:

Առաւօտուն Սմբատի մարմինը դիապատուեցաւ, սենեակի մը մէջ դրուեցաւ օրիորդին հրամանով:

Ընտանիքը ժողովի կանչեց եւ անոնց միտքը հարցուց, բայց տեսաւ թէ անոնք ահաբեկած՝ այն վիճակէն ազատիլ միայն կը փափաքէին եւ ամէն բան իրեն կը թողուին:

Ուստի, առանց ժամանակ կորսնցնելու, ձի մը պատրաստել՝ քանի մը ծեր զօրագլուխներուն իրեն հետեւիլ եւ Միջնաբերդին դուռը բանալ հրամայելով՝ ուզեց որ իմացնեն Թորոսի թէ պատգամաւոր պիտի գար խաղաղութիւն խօսելու.

Բոլորովին սեւեր հագած, սեւ ձիու մը վրայ հեծած, տխուր եւ դիմացը նայելով՝ մազերն ճերմկած՝ արեւէն սեւցած զինուորներէ շրջապատուած կ'երթար իշխանուհին, եւ բոլոր քաղաքը՝ որ արդէն զինքը կը ճանչնային եւ կը յարգէին, գիտնալով թէ հօրը սգաւորն էր՝ աւելի ակնածութիւն կը ցուցնէին. կիները դռները եւ տանիքները կը լեցուէին տեսնելու համար զինքը:

— Աստուած զքեզ մխիթարէ, Աստուած զքեզ օրհնէ, Աստուած քեզի երկայն օրեր տայ, ձայները ետեւէն կը հասնէին:

ԾԻՐԵՆԻ

արքեպիսկոպոսը կը հրաւիրէ կաթոլիկները աղօթել կարդինալ Մինծենթիի եւ «բոլոր այն յայտնի եւ անյայտ կալանաւոր զոհերուն համար որոնք կը տառապին յանուն ազատութեան եւ արդարութեան»:

★ Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Պապը «գաղտնի եւարտակարգ» ժողով մը պիտի գումարէ երկուշաբթի օր, այս դատապարտութեան առթիւ եւ հրապարակային յայտարարութիւն մը պիտի ընէ, ամենավճռական բառերով: Գաղտնի ժողովին (Կոնսիստորիա) ներկայ կրնան ըլլալ միայն Պապը եւ կարդինալները:

★ Հունգարացի կոմս մը, «անձնական ներկայացուցիչը կարդինալ Մինծենթիի», որ Միլանօի կը գտնուի, հեռագիր մը ուղղած է նախագահ Թրումընի եւ Ազգաժողովին, յայտնելով թէ ի վիճակի է փաստաթուղթերով ապացուցանելու կարդինալին անմեղութիւնը:

Քրավչենքոյի դատը

ՌՈՒՍԵՐԸ ԻՐԱՐ ԿԸ ՆԱԽԱՏԵՆ ԵՒ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ ...

Շատ բուռն տեսարաններ պարզուեցան դատավարութեան 9րդ օրը, չորեքշաբթի, երբ դէմ դիմաց եկան խորհրդային ճարտարագէտ մը, Վիքթոր Ռոմանով եւ Քրավչենքոյի նախկին կինը, Տիկին Կորլովա: Երկու կողմերն ալ յանկարծ կորսնցուցին իրենց պաղարիւնը, եւ ամբաստանեալ, վկայ, փաստաբան, թարգման իրար խառնուեցան, աննկարագրելի ժխոր մը յարուցանելով: Այն աստիճան որ, ոստիկանները հարկադրուեցան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնել:

Ռոմանով ման գալով դատարանին մէջ, մռնչեց.

— «Ա՛լ կը բաւէ այս դատը: Մենք խորհրդային քաղաքացիներս չենք կրնար հանդուրժել, տեսնել եւ լսել որ դաւաճաններ սուտեր գլորեն մեր կառավարութեան մասին: Մենք Խ. Միութենէն եկած վկաներս ջանացինք ճշմարտութիւնն ըսել ձեզի, բայց Քրավչենքոյի փաստաբանները խեղաթիւրեցին մեր բառերը: Ամօթ է այս: Դուք հարցաքննելով Տիկին Կորլովան ուզեցիք սիրային տեսարանի մը վերածել դատը: Զի վայլեր»:

Յետոյ դժոխային ժխոր մը պայթեցաւ: Ռուսերը կը պոռային, շարժուձեւեր կը կատարէին, եւ նախագահը հազիւ կը յաջողէր պահպանել բարեկարգութիւնը: Քրաչենքոյի վկաներէն Ուտալով Ռոմանովի դառնալով պոռաց.

— «Կատղեր էք, որովհետեւ վերջապէս կը յայտնուի ճշմարտութիւնը մեր երկրի մասին: Դուք չէք սիրեր ճշմարտութիւնը»:

Ռոմանով թեւերը փարտելով եւ Քրավչենքոյի վրայ խոյանալով յայտարարեց.

— «Մենք խորհրդային վկաներս վճռած ենք մնալ մինչեւ դատավարութեան վախճանը: Մենք վճռած ենք երեւան հանել ճշմարտութիւնը մեր երկրի մասին»:

Ձայն մը լսուեցաւ յանկարծ.— Կը կարծէ թէ ինք Պ. Վիշինսկին է որ ճառ կը խօսի Ազգաժողովին մէջ:

Երեսուն լուսանկարչական գործիքներ լոյս կը ցանէին Ռոմանովի վրայ որ կը շարունակէր խօսիլ ոտքով – ձեռքով.— «Դուք չէք ուզեր լսել մեր ձայները, ճշմարտութեան ձայները»:

Քրավչենքօ, որ արդէն ջղագրգիռ վիճակ մը ունէր, տեղէն ցատկելով ռուսերէն բառ մը արտասանեց, բայց թարգմանը չուզեց թարգմանել: Յետոյ, իր թարգմանին օձիքէն բռնելով պոռաց.— «Թարգմանէ՛, թարգմանէ՛»: Ժխորը այնքան սաստկացած էր որ թարգմանութիւնը չլսուեցաւ: Ռոմանով եւ Ուտալով իրար պիտի ծեծէին, եթէ հանրապետական պահակը ոտքի ելլելով իրարմէ չբաժնէր: Այդ միջոցին Տիկին Կորլովան իւղ լեցուց կրակին վրայ: Խօսքն ուղղելով Ուտալովի, ըսաւ.— «Ըսեր էք թէ մտերիմ էիք ինծի հետ, թէ իմ սիրահարս էիք: Ես ձեր սիրահարը չեմ»: Ուտալով պատասխանեց.— «Ես միայն ըսի թէ շատ լաւ կը ճանչնամ ձեզ»: Եւ հաստատելով Քրավչենքոյի գրքին պարունակութիւնը, ըսաւ թէ Տիկին Կորլովայի հայրը արգելափակման կայան մը կը գտնուի, եւ ոչ թէ մեռած է, ինչպէս կ'ըսէ ինք:— «Սո՛ւտ է, սո՛ւտ է, կը ճչար Տիկին Կորլովա, հայրս մեռած է, թշնամի եղած չէ խորհրդային իշխանութեան:

Վկան պնդեց.— «Կը ստէք, Տիկին, ձեր հայրը ողջ է եւ բանտարկուած, իբրեւ թշնամի խորհրդային իշխանութեան»:

Մթնոլորտը այնքան թանձրացած էր որ, երբ դատավարութեան շարունակութիւնը Բշ. օրուան յետաձգուեցաւ, բանալէճը, փոխադարձ վիրաւորանքները եւ յարձակումները կը շարունակուէին վկաներուն, փաստաբաններուն եւ թարգմաններուն միջեւ:

ՍԱԿԱՐԱՆ (Դշ.).— Սթերլին 1062 (1415), տոլար 319 (479), զուից. ֆր. 80 (120.50): Նափոլէոն 5700, սթերլին 6875, զուից. ոսկի 5500, տոլար (20) 26.900: Ձոյլ ոսկի 770.000 ֆրանք:

ՑԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՍԷՆ ԺԷՌՈՄԻ «Հայաստան» ենթակոմիտէին կողմէ, հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին: Փետր. 21, երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Trianon Cinémaին մէջ:

THÉATRE DE L'AMBIGU

2ter Bld. St. Martin, Métro République եւ Strasbourg St. Denis:

ԱԴԱՄԵԱՆ Թատերասիրաց Միութիւնը փետրուար 11ին ուրբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 20.30ին կը ներկայացնէ Լ. ՇԱՆԹԻ

«ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐԸ»

Կը մասնակցին Տիկ. Տիկ. Մ. ԴԱՒԻԹԽԱՆԵԱՆ, ՎԱՍԷՕՐ – ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ, Պ.Պ. ԲԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ, ԴԱՒԻԹԽԱՆԵԱՆ, ԹՈՐՈՍԵԱՆ, ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ, ՂԱՐԻԲԵԱՆ, ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ, ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ եւ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴը:

Երգ՝ ղեկ. Պ. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ, բեմադրութիւն ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻ:

Տոմսերը.— Գրատուն Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ 51 rue Mr. le Prince: Գրատուն ԲԱԼՈՒԵԱՆ 43 rue Richer եւ գրատուն ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ 46 rue Richer:

Վարագոյրը կը բացուի ճիշդ նշանակուած ժամուն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Տոմսերը կը ծախուին նաեւ նոյն օրը թատրոնին կիչէն առտուան ժամը 11էն:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Ս. ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վարդգէս խումբի կողմէ: Կը բեմադրուի Ղ. Մելոյեանի ԱՐՄԵՆՈՒՇԸ:

12 Փետրուար շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Սաւ Ժան տ'Արքի սրահին մէջ, ինչպէս նաեւ զաւեշտ մը՝ ԵՐԿՈՒ ԾԱՅՐԱՑԵՂՆԵՐԸ: Սրահը տաքցուած է:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այրի Տիկին Գ. Սարաֆեան եւ ամբողջ Սարաֆեան ընտանիքը կը ծանուցանեն որ յառաջիկայ կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցին 15 rue Jean Goujon, մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի ողբացեալ ԳԷՈՐԳ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ յիշատակին, անոր մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգող բոլոր ազգականները եւ բարեկամները:

ՀՈԳԵՀԱԳԻՍՏ – ՊԱՏԱՐԱԳ.— Տէր եւ Տիկին Վալանթին Աչճեան կը ծանուցանեն թէ իրենց յաւէտ ողբացեալ զաւկին ՍԻՒԶԱՆ ՄԻՆԷԼԵԱՆԻ (ծնեալ Աչճեան) մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի այս կիրակի ժամը 10ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 rue Jean Goujon: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները: Այց գերեզմանատուն, կէսօրէն վերջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այս կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ (15 rue Jean Goujon) Տիկին ԻՄԱՍՏՈՒՀԻ ԱՇՃԵԱՆԻ (ծնեալ Զպուքճեան) մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգող ազգականներն ու բարեկամները:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ս. Էթիէնի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Սիմոն Խաչիկեանի, Տէր եւ Տիկին Միմոնեանի եւ Օր. Արաքսի Սիմոնեանի իրենց մօր Տիկին ՄԱՐԻ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ.— Աֆրիկէէն տասնապետ Միհրան Պօյաճեան 500 ֆրանք կը նուիրէ Մարսէյլի նորաբաց Դաշնակցութեան ակումբին: Ստանալ «Յառաջ»էն:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)
La Gérant : A. NERCESSIAN

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէին ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Sociétés Savantes, G. սրահը:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի, ժամը 4ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԱԼԱՆՍԻ Շրջանային կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները՝ այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, սովորական տեղը: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրերով:

Հ. Յ. Դ. ԻՍԻԻ Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Օրակարգ՝ նախորդ ժողովի շարունակութիւնը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Վարդան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սարսէլի սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն անպայման ներկայ գտնուիլ:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ Ի ՊԱՏԻՒ ԴԱՍԱԽՕՍՆԵՐՈՒ

եւ ծնողներու, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՐԻԶԻ մասնաճիւղին կողմէ, կիրակի 13 Փետր., ժամը 3 — 8 Sociétés Savantesի յարակից սրահին մէջ, 6 rue Danton, métro Odéon:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի եկեղեցական վարչութիւնը կը հրաւիրէ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ իր դպրոցական Ամանորի հանդէսին, որ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը ճիշդ 15ին, Շավիլի եկեղեցիին մէջ: Կաղանդ Պապան նուէրներ պիտի բաժնէ դպրոցի աշակերտներուն: Գեղարուեստական բաժին, երգ եւ արտասանութիւն:

ՎՐԻՊԱԿ.— Գշ օրուան թիւին մէջ, Դ. էջ, Գ. սիւնակ, «Նազար»ի կուրանոցը պիտի ըլլայ ՂԱԶԻՐԻ: Դշ. օրուան Բ. էջի յօդուածին մէջ, կարդալ «Մենք մեր ԹԵՒԵՐՈՎ», ոչ թէ «Թիւերով»:

ԳՆԴԱԽԱՂԻ ՄՐՑՈՒՄ.— Փետրուար 13ին առտուն ժամը 10ին Stade Olierի մէջ (11 rue d'Arcueil, La Vache Noire), բարեկամական մրցում Հայ Մարզական Միութեան (U. S. A.) Ա. խումբին, Red – Starի հետ:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Samedi 12 Février 1949 Շաբաթ 12 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21e Année № 5769 — Նոր շրջան թիւ 1180
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՆՔ ՀՈՒՄ ՆԻՒԹ ՉԵՆՔ

Յունուար 30ին, անգամ մը եւս արծարծելով Հայկական Արտասահմանի մշակոյթին պաշտպանութեան խնդիրը, կ'առաջարկէինք Միութիւն մը կազմել։

Փետրուար 2ին նորէն յուզեցինք նոյն հարցը, բացորոշապէս պարզելով թէ ի՛նչ ըսել կ'ուզենք։

Տակաւին առջի օր, աշխատակից մըն ալ կը ձայնակցէր, խորապէս ըմբռնելով մեր մտահոգութիւնները։

Ուրիշ ո՛վ որ կարդացածը հասկնալու կարողութիւն ունի, պիտի հաստատէր թէ խնդիրը կը վերաբերի Մշակոյթի Միութեան մը։

Երկու խմբագրականները վարէն վեր ալ կարդար, պիտի չկրնար ուրիշ եզրակացութեան յանգիլ։ Պայմանաւ որ վարձու տրուած չըլլար իր խելքն ու խիղճը։

Նախադասութիւնները, բացատրութեան եղանակներն անգամ ուրիշ բան չէին ապացուցաներ,— «Մենք մեր թեւերով»։

— «Թոյլ չտալ որ քաղաքական – կուսակցական խեղկատակութիւններ անտէրութեան մատնեն Հայկ. Արտասահմանի ինքնուրոյն մշակոյթը»։

— «Պայքարիլ, որպէսզի զանազան դպիրներ, նորընծաներ եւ հոպիտներ չհամարձակին մոլորեցնել անոր ստեղծագործութեան բնական ուղին»։

Եւ, ինչո՞ւ չէ, «անկարելին փորձել, իրապէս մտաւոր — ոչ թէ դաւանափոխական — յարաբերութիւններ հաստատելու համար Երեւանի հետ»։

Երկու խմբագրականներով պատճառաբանուած այս բացորոշ յայտարարութիւնն աղաւաղած է դրամագլուխ՝ դիմացի դիմակաւոր հրճիգին համար։

Եւ ահաւասիկ ճղակոտոր կ'ըլլայ մէկ շաբաթէ ի վեր։ Նորէն կը կեղծէ, կը խեղաթիւրէ, կը ստէ, ի զուր փորձելով իր ուզած իմաստը տալ մեր առաջարկին։

Միշտ բթամիտ եւ նենգամիտ, արդէն իսկ խուճապի մատնուած է։ Կը վախնայ որ Դաշնակցութիւնը «գաղութահայ Միութիւն մը» կը կազմէ, եւ իրենք անգործութեան կը դատապարտուին։

Եւ իրարու ետեւէ կը շարէ նոյն քնաբեր առասպելները, թմրեցնելու համար իր ընթերցողներուն գիտակցութիւնը։ «Օրօ՛ր ըսեմ՝ քնացիր»։

Հասարակ բռշան անգամ պիտի վարանէր ստորագրել այն տգէտ եւ անպարկեշտ վերագրումներուն տակ, որո՛նք օրն ի բուն գրի կ'առնուին, ի պաշտպանութիւն սովետակա՛ն Հայաստանի։

Դժբա՛խտ Երեւան որ այս կեղծարարներուն վստահեր է իր պաշտպանութիւնը։ Բոլոր ճակատներուն վրայ։

Այլ մանաւանդ երիցս դժբախտ հայրենիք, որ չի գիտեր թէ ի՛նչ նողկալի մարզանքներ կը կատարուին իր անունով։

Պարզապէս անոր համար որ զրկուած է ազատ հաղորդակցութենէ՝ արտասահմանի հետ,— մէկ միլիոն տարագիր բազմութեանց հետ։

Ոչինչ։ Այս խաղերն ալ երկար չեն կրնար տեւել։

Ամէն պարագայի մէջ, «պահակները արթուն են»։ Աւելի քան երբեք։

Մենք հում նիւթ չենք, որպէսզի փորձեն իրենց ուզած կաղապարին վերածել մեզ, բարեւ բռնելով իշխանաւորներու առջեւ։

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք բոլորին, եւ մանաւանդ անոնց որ կը փորձեն գլխիկոր համակերպութեան վարժեցնել Հայկական Արտասահմանի գրող – բրոցները.

— Մենք ունինք ինքնուրոյն, անսպառ վաստակ, թէեւ ցիրուցան ի սփիւռս աշխարհի։

Ունինք յաւակնութիւն եւ ուժ շարունակելու, զարգացնելու զայն։

Ունինք առանձին դիմագիծ։ Տեսակէտներ եւ պահանջներ։

Ունինք հասուն մայրենիք մը, որուն պատուաստը ոչ թէ կը զարգացնեն, այլ կը ցամքեցնեն Երեւանի մէջ։ (Վկայ՝ անոնք որ գացին եւ լեզու փոխեցին)։

Ամուր կառչած այս նուաճումներուն եւ գանձերուն, մենք դասալքութիւն կը համարենք, եթէ կեղծաւորներ կամ դաւադիրներ փորձեն տորբել մեզ։

Ո՞վ է դէմ այս դաւանանքին։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՅՍ Ի՞ՆՉ ՆՈՐ ՋԱՐԻՔ Է

Ինչ մեծ եւ չարաղէտ համեմատութիւններ կը ստանայ նոր արտագաղթը։

Դեռ առջի օր Յունաստանէն 20ի չափ ընտանիքներ բեռ կապած էին, Ֆրանսայի վրայով հարաւային Ամերիկա երթալու համար։

Կը հարցնես։ Կը բացատրեն քանի մը չոր խօսքով։

Եւ ահա նոր բոյներ կը քանդուին, տնտեսութիւններ կը քայքայուին, տասներորդ անգամ ծայրէն սկսելու համար։

Նոյնիսկ կը փորձուիս ըսել.

— Ինչո՞ւ չէք սպասեր քիչ մըն ալ, ներգաղթը կրնայ վերսկսիլ գալ տարի, կը վերադառնանք մեր երկիրը, փոխանակ երթալ կորսուելու անծայրածիր անտառներու կամ արօտավայրերու մէջ։ Նոր լեզու, նոր կենցաղ, նոր դժուարութիւններ ...

Կը տրամաբանեն նոյնքան պարզութիւնով.

— Մեր երկիրն ալ Ամերիկայի նման «քօթա» ունի։ Նախ կայ «պոնօ» եւ «նօ պոնօ» վկայականը, այս անգամ տրուած ոչ թէ բժիշկի մը, այլ առտուն կանուխ արթնցած կարմիր աքլորի մը կողմէ։ Եթէ հոնկէ անցնիս կայ բուն տարեչափը. — «Այս տարի այսքան», կամ «այս տարի չենք կրնար»։

— Ասոնք ալ ժամանակի կամ համբերութեան խնդիր են։

— Այո, բայց կայ ամէնէն սարսափելին որ բոլորխասչքը վախցուցած է եւ մեզ յուսահատութեան մատնած։

Հապա եթէ ընդունուելէ վերջ, տունդ տեղդ ծախես, գործդ հաշուեյարդարի ենթարկես, բեռներդ կապես եւ քարափին վրայ մնա՞ս ...

... Եթէ օր մը հրաման մը որոտայ որ «Այս տարի 80—100 հազար պիտի առնենք», շատ ուշ պիտի չըլլա՞յ։ Նորէ՞ն պիտի փլցնեն իրենց նոր բոյները, բեռ կապելով եւ... սպաներէնը Երեւան փոխադրելով։

ՍՕՍԻ

« ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՊԱՐԳԵՒ »

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսիլիոյ Շրջ. վարչութիւնը որոշած է, մայր կուսակցութեան վաթսունամեակին առթիւ, իր «Գոյամարտ Օրացոյց»ը օժտել բացառիկ խորհրդանկարով մը, որ պատկերացնէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան նպատակն ու ստեղծագործ կեանքը։

Խորհրդանկարի մրցման կրնան մասնակցիլ բոլորը, առանց սեռի ու տարիքի խտրութեան։ Մասնակցող մը կրնայ, մէկէ աւելի, իրարմէ տարբեր պատկերներ պատրաստել ու ղրկել վարչութեան։

Խորհրդանկարները պէտք է հասցնել ամէնէն ուշը մինչեւ 30 Ապրիլ 1949, հետեւեալ հասցէին. — Nor Seround – Service Concours, 26, rue des Convalescants, Marseille։

Նկարներու գնահատման եւ մրցանակի ընտրութեան աշխատանքը պիտի յանձնուի մասնաւոր մարմնի մը որ պիտի բաղկանայ բանիմաց ու գեղարուեստագէտ անձերէ։

Առաջնութիւնը շահող անձը պիտի ստանայ 5000 ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՖՐԱՆՔԻ ՊԱՐԳԵՒ ՄԸ։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉ.

Յ. Գ. — Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն ներկայս արտատպել։

ԾՈՄԸ ԵՒ ԺՈՒԺԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ, որոնք առժամապէս դադրած էին 1941ին, իբրեւ հետեւանք պարէնաւորման դժուարութեանց, պիտի վերահաստատուին մարտ 2էն սկսեալ (օր Մոխրոց)։ Այս առթիւ մասնաւոր հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ Պապին կողմէ։

ՀՈՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ արտադրութեանց գինները հետզհետէ կ'իյնան Մ. Նահանգներուն մէջ, մեծ մտահոգութիւն պատճառելով ճարտարագործական շրջանակներու մէջ։ Մասնաւորապէս ծանր անկումներ կրեցին բամպակի եւ արմտիքի գինները։ Խորհրդային մամուլը ամէն օր սեւ լուրեր կը հաղորդէ Ամերիկայի տնտեսական կացութեան մասին։

Մոսկուա կը մեղադրէ Ֆրանսան

Խորհրդային մամուլը եւ անթենը կը շարունակեն շանթեր տեղալ աջ եւ ձախ, Ատլանտեան դաշինքին առթիւ։ Առջի գիշեր Մոսկուայի անթենը իր սլաքները ուղղած էր Ֆրանսայի դէմ։ Խօսնակը կ'ըսէր թէ Ֆրանսա յարելով Ատլանտեան դաշինքին, «ոտնակոխ կ'ընէ Խ. Միութեան հետ կնքած բարեկամութեան, գործակցութեան եւ փոխադարձ օգնութեան դաշնագիրը։ Ուրիշ ծանրակշիռ պարագայ մը,— Անգլեւաքսոն քաղաքականութիւնը կը ձգտի յետադիմական պետութիւն մը ստեղծել Գերմանիոյ մէջ եւ գերման դրամատէրներուն յանձնել Ռուրի տնտեսութիւնը, ինչ որ կը նշանակէ թէ արեւմտեան Գերմանիան ալ պիտի առնուի Ատլանտեան դաշինքին մէջ»։

★ Եւրոպայի խորհուրդը, որ սահմանուած է եւրոպական միութեան ճամբան հարթելու, պիտի գումարուի յառաջիկայ ամրան կամ աւելի վերջը։ Ժողովատեղին չէ որոշուած տակաւին։ Անգլիա կ'առաջարկէ Սթրազպուրկը, բայց Ֆրանսա համաձայն չէ։ Ուրիշներ կ'առաջարկեն Պրիւքսէլը, Փարիզը կամ Լիւքսէմպուրկը։

Մինչ այս մինչ այն, Անգլիոյ նախկին եւ արդի վարչապետները կը շարունակեն վիճիլ բրիտանական պատուիրակութեան կազմի մասին։ Չըրչիլ, որ ջերմ կուսակից է եւրոպական միութեան, կ'առաջարկէ պատուիրակութիւնը կազմել բոլոր հոսանքներէն, եւ ոչ թէ միայն աշխատաւորականներէն, որոնք տարբեր տեսակէտներ ունին։

★ Սկանտինաւեան պետութեանց դիրքը չէ ճշդուած տակաւին։ Ինչպէս գրած էինք երէկ, Շուէտ չեղելով իր չէզոքութենէն, տասնամեայ զինակցութիւն մը առաջարկած էր Նորվեկիոյ, որ մերժած է։ Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Չեխոսլովաքիոյ վարչական փոփոխութիւնը եւ ռուս-ֆինլանտական բանակցութիւնները մտահոգութեան մատնած են Սկանտինաւեան երկիրները, մասնաւորապէս Նորվեկիան։ Այդ օրէն ի վեր Շուէտ պրպտումներ կը կատարէր, պաշտպանողական զինակցութիւն մը կազմելու համար Նորվեկիոյ եւ Տանիմարքայի հետ։ Երկար խորհրդակցութիւններէ վերջն էր որ Շուէտ զինակցութեան ծրագիր մը պատրաստեց, որուն համաձայն անդամակից պետութիւններէն ոեւէ մէկը իրաւունք չունի զինուորական դաշինք կնքելու երրորդ պետութեան մը հետ։ Նորվեկիա մերժեց այս նախագիծը, եւ այժմ խորհրդակցութիւններ կը կատարէ, ի հարկին Ատլանտեան դաշինքի միանալու համար։

Ամերիկեան նաւաբաժին մը Պոլսոյ մէջ

ԶՐՈՅՑ ՀԱՅ ՆԱՒԱԶՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Թուրքիա երկու նոր թորփիլահալածներ եւս պիտի ստանայ Մ. Նահանգներէն, իւրաքանչիւրը 2060 թոն տարողութեամբ եւ 36ուկէս մղոն արագութեամբ։ Իւրաքանչիւրին մէջ կը ծառայեն 250 նաւազներ։

Թուրք նաւազներ Ամերիկա գացած են, բերելու համար այս մարտանաւերը։

★ Յունուար 28ին Պոլիս այցելեց ամերիկացի ծովակալ մը, եւ Անգարա գնաց Միջերկրականի նաւաբաժնի ընդհ. հրամանատարին հետ։

Պոլսոյ թերթերուն թղթակիցները այցելած են ամերիկեան «Թարավա» օդանաւակիրը, որուն նաւազները ցամաք իջնելով պտտած են Պոլսոյ զանազան մասերը։ «Մարմարա» կը գրէ թէ մարտանաւերին մէջ կը գտնուին բաւական թիւով հայ սպաներ եւ նաւազներ, որոնք այցելած են նաեւ եկեղեցիները։ Եւ կը շարունակէ (29 Յունուար).

— Երէկ առիթը ունեցանք հանդիպելու համակրելի երիտասարդ հարիւրապետի մը, որ մաքուր հայերէնով մը ըսաւ.

— Ծնողքս բնիկ Սվազցի են, բայց ես ծնած ու մեծցած եմ Ամերիկա։ Հայերէն գիտեմ, որովհետեւ մայրենի լեզուն կը խօսինք մեր տունը եւ հայկական վարժարան յաճախած եմ։

Հարիւրապետ Տէտէեան, իբրեւ ճշմարիտ ամերիկացի, հետեւեալ զուարճալի դրուագով համեմեց իր պատմութիւնը.

Գեղեցիկ շուն մը ունինք, որ հիանալի հայերէն կը հասկնայ, որովհետեւ մինչեւ իրիկուն հայերէնը միայն կ'իմանայ։ Բառ մը իսկ անգլերէն չի գիտեր, մինչդեռ վայրկենապէս կը գործադրէ հայերէն որեւէ հրաման ...։

Հարիւրապետ Տէտէեան աւելցուց թէ բաւական թիւով հայ նաւազներ կան իր նաւաբաժնին մէջ եւ բոլորն ալ չափազանց ուրախ են տեսնելով իրենց ծնողներուն նախկին ծննդավայրը։

Ամերիկահայ նաւազները հիացած են Իսթանպուլի բնական գեղեցկութեան։ Շատեր յիշատակներ կը գնեն՝ նուիրելու համար իրենց ծնողներուն, ազգականներուն եւ բարեկամներուն [illegible]

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՁՐԻ ԴԱՐՄԱՆ ԱՄԵՆՈՒՆ

Ինչպէս ժամանակին գրեցինք, Մեծն Բրիտանիոյ Ազգային Առողջապահական Սպասարկութիւնը, 1948, Յուլիս 5էն ի վեր, բժշկական ձրի խնամք կը տրամադրէ բոլոր անոնց որ անդամագրուած են ընկերային ապահովագրութեան:

Աշխատաւորական կառավարութեան այս ձեռնարկը մեծ ժողովրդականութիւն գտաւ: Առաջին չորս ամիսներուն հիւանդները այնպէս խուժեցին, որ բժիշկները շունչ առնելու ժամանակ չունեցան: Բրիտանական Ատամնաբուժական Ընկերակցութեան հրատարակած տեղեկագրին համաձայն ձրի ատամնաբուժական սպասարկութիւնը պիտի արժէ կառավարութեան 40 միլիոն աթերլին 9 ամսուան համար: Կառավարութիւնը կը հաշուէր 7 միլիոն հարիւր յիսուն հազար: Ակնաբուժական ընկերակցութիւնը կը հաշուէ որ 25 միլիոն Բրիտանացիներ ակնոցի պէտք ունին, եւ կ'ենթադրէ թէ, առաջին խուժումէ մը վերջ, պահանջը պիտի ըլլայ եօթը միլիոն, իսկ կառավարութիւնը կը կարծէր երեք միլիոն ձրի ակնոց հրապարակ հանել ամէն տարի:

Առողջապահական Նախարարութեան թիւերը տարբեր են վերի թիւերէն:

Ոմանք այս խուժումը կը բացատրեն ըսելով որ Բրիտանացիները բաւարար բժշկական խնամք չեն վայելած անցեալին մէջ: Իսկ այս ծրագրին հակառակորդները կը հաստատեն թէ վերջնական ազգայնացման կը տանի այսծրագիրըեւամբողջութեամբ պետական բժշկական սպասարկութեան: Անոնք կը կարծեն թէԱռողջապահական Նախարարը երեւի. ժողովին մէջ պիտի պահանջէ ամբողջական հսկողութիւն այն հիման վրայ թէ, ներկայ ազգային առողջապահութեան դրութիւնը շատ սուղի նստաւ եւ հետեւաբար անգործադրելի է: Շատ մը Բրիտանացի բժիշկներ կը դողան պետական բուժարանի մը բժիշկ ըլլալու գաղափարէն: Նախարարին ծրագրին կը հակառակին դեղջկական շրջանի բժիշկներ, այն բժիշկները որոնք առանց շատ աշխատելու շահաբեր գործեր տեսած են, եւ հարուստ պողոտաներու մասնագէտները: Անգլիոյ եւ Կալէսի 21 հազար բժիշկներէն 18.165ը որոնք արձանագրուեցան, սկզբունքի սիրոյն համար չըրին: Այդ ծրագրէն դուրս մնալ, պիտի նշանակէր նիւթական անձնասպանութիւն: Միեւնոյնը տասը հազար ատամնաբոյժներուն համար որոնց 8272ը արձանագրուած են:

Բժիշկներու կողմէ զանազան մեքենայութեանց եւ գործին արդիւք ըլլալու մասին ալ շատ խօսուեցաւ:

Հարուստ պողոտաներու մասնագէտներուն յաճախորդներուն թիւը շատ պակսած է Յուլիսէն ի վեր: Իսկ ծանօթ մասնագէտի մը կարծիքով այս ծրագիրը Աստուծմէ ղրկուած բան մըն է «ձերմակ օձիկաւոր»ներուն համար, որոնք բաւական շատ կը շահին ձրի խնամքի համար, եւ շատ քիչ բժշկական սակագինը կարենալ վճարելու համար: Օրինակ մէկը որ 420 սթերլինէն աւելի կը շահի տարեկան, առաջնակարգ հիւանդանոցին մէջ անկողին չի կրնար ունենալ:

Այն հիւանդը որ կը վճարէ, աւելի շատ խնամք կը ստանայ մասնագէտներու կողմէ: Օրինակ, աղեթափութենէ տառապող մէկու մը գործողութեան համար, որ ստիպողական չէ, մինչեւ վեց ամիս պէտք է սպասէ, եթէ ուզէ որ Առողջապահական Սպասարկութեան կողմէ ըլլայ, մինչդեռ դրամ վճարող հիւանդը մէկ շաբաթէն կրնայ ենթարկուիլ գործողութեան:

Անգլիոյ եւ Կալէսի մէջ 2751 հիւանդանոց առաւ կառավարութիւնը, որուն 1647ը քաղաքապետութեան կը պատկանին, իսկ 1104ը կամաւոր էին:

Միայն քանի մը հիւանդանոցներ որոնք կը ղեկավարուէին արհեստակցական միութեանց եւ կրօնականներու կողմէ սպասարկութենէն դուրս մնացին:

Հիւանդանոցին, մասնագէտին, հիւանդապահուհիին, դեղերու եւայլն բոլոր ծախքերը մէջը ըլլալով, կառավարութիւնը առաջին ինն ամսուան համար կը հաշուէ 102 միլիոն սթերլին:

Ներկայիս հիւանդանոցները դրամական հոգ չունին, ինչպէս առաջ երբ նուէրներէ կախում ունէին: Թոշակները լաւ կը վճարուին:

Ինչպէս բժշկական միւս սպասարկութեանց համար, աչքի, ակնոցի, լսելու գործիքի եւայլն, նոյնպէս կայ ակռայի եւ կեղծ ակռայի համար: Անգլիոյ եւ Կալէսի երկրին մէջ ատամնաբոյժներու թիւը շատ պակաս է, ինչ որ շուտով չի դարմանուիր: Մինչեւ իսկ եթէ տասը հազար տրամադրելի ատամնաբոյժները միանային Ազգային Առողջապահական Սպասարկութեան, դարձեալ կարգի սպասել պէտք պիտի ըլլար: Անպայման մէկ որոշ ատամնաբոյժի մը քով արձանագրուելու պէտք չկայ: Հիւանդ մը կրնայ որեւէ ատամնաբոյժի դիմել դարմանուելու համար:

Ներկայիս Ազգային Առողջապահական Սպասարկութիւնները խճողուած են, բժիշկները ծանրաբեռնուած, իսկ հիւանդները կը նեղուին յետաձգումներէ, եւ նուազ խնամք կը ստանան բժիշկներէ: Այսուհանդերձ կան բժիշկներ որոնք շատ լաւատես են ծրագրին մասին, եւ կը կարծեն թէ սկզբնական դժուարութիւններէն վերջ, ներկայ սերունդը պիտի տեսնէ աւելի առողջ եւ երջանիկ ազգ մը:

Ք.

Մշտանացող չարիք

«Յառաջ», իր 26 Յունուար թիւի խմբագրականով, արդար դառնութեամբ, անգամ մը եւս կը մատնանշէր՝ հայերէնի խաչակրութիւնը օտար ափերուն վրայ:

Չարիքը այնքան խոր եւ իր դարմանն ալ այնքան կենսական ըլլալով, անդադար խօսիլ ու գրել իր մասին, ոչ միայն չափազանցութիւն չէ, այլեւ հայրենասիրական պարտականութիւն մը:

Իսկ արդի՞ւնքը: Դժբախտաբար բոլոր պատուէրները, բոլոր յորդորները դատապարտուած են դառնալու՝ որպէս ձայն բարբառոյ յանապատի: Եւ մեր նորահաս երիտասարդութիւնը կը շարունակէ իր քար անտարբերութիւնը մեր մեծաւքանչին հանդէպ: Խնդիրը այն չէ որ լեզուն սորվին իր ուղղագրական կամ քերականական կանոններով, այլ գէթ, նախ տարրական զգացումը ունենան զայն սիրելու, խօսելու: Այդ բնածին գիտակցութեան չգոյութիւնն է որցաւ եւ վրդովում կը պատճառէ ամէն ազգասէր Հայու:

Հեռուները չերթանք, Հայաշատ Լիոնի մէջ ման գալէ վերջ, ճամբայ ելէք եւ անցնելով մէկ ծայրէն միւսը՝ Հայնոց Տէսինէն, կանդ առէք նոյնպէս բազմահայ Վիէնի մէջ: Հաւատացէք, չափազանցած պիտի չըլլամ երբ ըսեմ որ այդ ճամբուն վրայ, ձեր խաչաձեւած օրինակ, հինգ հարիւր մանուկներու կամ պատանիներու մէջ, պիտի չհանդիպիք հինգ հատի որ իրենց հայրենի լեզուովը խօսէին:

Ապահովաբար պատկերը նոյնն է Փարիզի, Մարսէյլի մէջ, իրենց շրջականերով: Ահա այս է բուն իրականութիւնը: Հակառակը պնդել, պարզապէս ինքնախաբէութիւն է:

Կը հրճուինք, կ'ուրախանանք երբ զանազան հանդէսներու մէջ կը լսենք երկսեռ երիտասարդներու կամ փոքրիկներու կողմէ, հայերէն արտասանութիւններ կամ երգեր, բայց ի՜նչ փոյթ, չկայ ամբապնդիչ, տեւական իրողութիւն մը այդ արտայայտութիւններուն մէջ, քանի որ անոնք, բեմերէն վար, դարձեալ կը շարունակեն մէկ բառ հայերէն չխօսիլ: Եւ այսպէս նոյն իսկ եկեղեցիին դունէն ներս, խորանին առջեւ... չարական երգող տղոց կամ աղջկանց կողմէ, փոքր դադարի մը պահուն:

Կեանքի օրէնքը վճռական ըլլալով, դժբախտաբար պիտի գայ օր մը որ ինչպէս հիներ, նոյնպէս չափահասներ այլեւս գոյութիւն չունենան եւ ասպարէզը պիտի մնայ նորերուն, որ, տարիներու թաւալումին մէջ իրենք ալ դառնան չափահասներ՝ ծնունդ տալով իրենց կարգին նորահասներու: Այդ օրերուն, անոնք, օտար լեզուով շաղախուն, եւ հետեւաբար պաղած զգացումներով, պիտի մտածե՞ն, պիտի կրնա՞ն ունենալ կարողութիւն եւ փութկոտութիւն հօրենական բարբառը եւ ոգին արծարծելու, ներարկելու իրենց յաջորդներուն: Այս պատասխանելը պիտի նմանէր ցնորային երազի մը...:

Եւ ահա, հոդ մենք կը տեսնենք հեռանկարը՝

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՔԱՐԹԻԷ ԼԱԹԷՆ

(ՎԵՐԱԿՈՉՈՒՄ ՔԱՌՈՐԴ ԴԱՐՈՒ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԻ)

Արքայական դրանիկներու ցոյցը ծիծաղելի էր: Մասնաւորաբար Լէոն Տոտէի բանտարկութեան շրջանին, ճամբերու պէս կը փախչէին ոստիկաններուն առջեւէն: Բոլորն ալ, սակայն, աւելի կոռուի էին Փետրուար 6ի չարաշուք օրերուն: Խաղաղութեան պահակներուն ուժգին յարձակումներուն կը փոխադարձէին վճռականարիութեամբ: Յեղափոխական ամեհի ալիք մը կը բարձրանար Քարթիէ Լաթէնի շրջանակին մէջ: Ծառեր կը տապալէին, փայտի եւ քարի զանգուածներ կ'իջնէին Քիափի «ծիծեռնակ»ներուն գլխուն: Մենք անխռով էինք. Սաքօի երգչախումբին հետ գացած էինք փորձի, Օտէոնի հանդիպակաց սրճարանին վերնայարկը: Արքայական դրանիկներու վզնոցը, անփութօրէն ձգուած վայելուչ զգեստի մը պարանոցին, խելօք գործ չէր այդ օրերուն: Մեր ընկերներէն Պետրոս Պետիկեանը քիչ էր մնացեր սուղ վճարէր իր նմանողութիւնը խռովարարներուն հետ...

Վերջապէս, Քարթիէ Լաթէնի ուսանողութիւնը նման է քիչ մը ամէն երկրի դրոց – բրոցներուն, իր դրական եւ բացասական գիծերով: Մերթ չփացած, աղմկայոյզ, մերթ ալ մոլեռանդ նախանձախնդիր հայրենիքի պատուին եւ ազատագրութեան, ինչպէս մենք այդ տեսանք Փարիզի վերագրաւման օրերուն:

Տխուր էր լատինական թաղը, պատերազմի ահաւոր օրերուն, խաւարը պատած էր լուսապայծառ պողոտաներուն վրայ: Կասկածը, անստուգութիւնը, աշխարհասասան փոթորիկին սարսափները, սահմռկեցուցած էին հոգիները: 1940ի Յունիսին՝ մենք կը տեսնէինք յուսակտուր զինուորներ: Որոնք տրտմօրէն քարշ կուգային թաղին փողոցներէն: Քանի մը օր չանցած՝ գերման մեքենազէն զօրամասերուն գլանը կ'անցնէր ուսանողներու յարազուարճ ոտաւէն: Հրդեհին, թնդանօթի որոտին եւ փախստականներու կարաւանին յաջորդած էր թշնամիին աղմկայոյզ ու խրոխտապանծ տողանքը: Զօր. Տենցի եւ յոյթը՝ Էյֆէլի վրայ պարզուած ճերմակ դրօշով, փրկած էր Լոյս Քաղաքը կործանումէ: Ամայի էին փողոցները, մահու չափ տխուր ոստիկաններ, մեղմաձայն կը ցրուէին Գերմաններուն շուրջ խմբուած ցանցառ անցորդները: Աղեխարշ տեսարան մը կը պարզէին գերի ինկած անօթի, ընկճուած եւ փոշեթաթախ զինուորները: Զէնքի բախտը չէր ժպտած իրենց: Պատերազմի խորհրդաւոր մէկ դարձուածքովը, թշնամիին ձեռքն ինկած՝ այժմ գլխիկոր կ'անցնէին իրենց հայրենակիցներու աչքին առջեւէն: Մեր տղաքը հոս ալ փայլեցան իրենց բարձր եւ երախտագիտական զգացումներով, իրենց թեւերուն վրայ կարելի քանակութեամբ հաց առին ու տարին բաժնեցին ասպնջական երկրի դժբախտ զաւակներուն:

Ցրուած ապրած էինք մինչեւ այդ, մերթ զըւարթ, մերթ ալ տխուր: Երջանիկ էինք «քաֆէ – քրէմ»ի մը բաժակին առջեւ, կ'անցնէինք հպարտ թաղին փողոցներէն, մեր գլուխները բարձր, արձակ համարձակ շնչելով ազատ օդը: Ի՞նչ կը վերապահէին մեզի եկուորները: Ծանր, չարաշուք հարցական, որուն պատասխանը կռիւի վախճանին միայն ստացանք:

Պատերազմէն ասդին Քարթիէ Լաթէնը չի հրապուրեր այլեւս հայ մտաւորականը: Ամէն ինչ յեղաշրջուած, տարբեր շուք, տարբեր գոյն առած է կարծես: Միայն ցանցառ ուխտաւորներ դեռ կը յամառին այնտեղ քարշ տալ իրենց անհրապոյր օրերը: Քատէի շուկան խլած է յաղթանակը մտքի ոստանէն...: Մեկնած է Պօրիս Քաջարենցը, Լատինական թաղի հռչակաւոր Տոնժուանը: Հիմա բժիշկ է Թէհրանի մէջ, ուր հաստատուած է իր դանիացի անձնուէր կնոջ հետ, ամբողջ կեանքը Փարիզի մէջ ուսանողութեամբ անցընելէ ետք...

Մասնաւոր հմայք մը ունի Մահեօյի սրճարանը, մեր տղաքը հոն կ'երթան հանգստանալ, ուր ամրան հրակէզ օդերուն անուշ հով մը կը փչէ հանդիպակաց Լիւքսէմպուրկի պարտէզէն: Յոգնած են խեղճ տղաքը, օտար ափերուն վրայ, երկար տարիներու հացի պայքարը,— մաշեցուցած է իրենց ջիղն ու աւիւնը: Կեանքի արշաւասոյր վազքին մէջ, բոլորս ալ անցած ենք այդճանապարհէն, յարաշարժ դէպքերու անձկութեան տուայտանքներով եւ պոհեմական գիշերներու անպարագիծ անրջանքներով: Բախտը ժլատ չէ գտնուած մեզմէ անոնց, ուրիշ շատ շատեր մաղ ու մօրուք ճերմկցուցած՝ աւելի քան երբեք կը տապլտկին ալեկոծ աշխարհի մը անդոհանքներուն մէջ: Շքեղ սրճարանին անկիւնները քաշուած՝ յաճախ երեկոները զրոյց կ'ընեն մեր խոնարհները, գաւաթ մը սեւ սուրճի առջեւ: Հոն են Հրանդը, Լեւոնը, Արմենակը, Ստեփանը, Խեչօն, Յովհաննէսը, Վահրամը եւ Սահակը, գրեթէ բոլորն ալ Պուլթըպրէի պանդոկէն, ուր ապրած են փրօֆ. Անժուրը, Ս. Նաւավարեանը եւ այս տողերուն հեղինակը: Գրաւադրուած ձիու մը ճղճիմ շահը, երբեմն զուարթութիւն մը կը կաթեցնէ անոնցմէ ոմանց սրտին մէջ, բայց ամէն ինչ պատիր է, խուսափուկ:

Քառորդ դարու կեանք մը, մեծ մասամբ սահած այս պողոտաներուն վրայ, ահա կը ցոլանայ այս վերյիշումներուս մէջ: Ու հիմա տեսակ մը տրտմութեամբ կ'անցնիմ Քարթիէ Լաթէնի շքեղ սրճարաններուն եւ ցուցափեղկերուն առջեւէն, ափսոսալով պանդուխտ կեանքի հազար ու մէկ ունայնութիւններուն վրայ...

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

(ՎԵՐՋ)

«Հայրենիքի թշնամիներ»

ԼԻՈՆ.— Մեռաւ վայլին, ծնաւ Ալին:
Կոծուեց «Ժողովուրդ»ը, բացուեց «Զայն Փարիզի»: Զափով, ձեւով, լայնքով, երկայնքով նոյն ինչ որ էր, միայն անուն փոխուած:

Դարձեալ նոյն ձիւթը,— Դաշնակցութիւնը հայրենիքի թշնամի: Երեւի Լոնտոնի երբեմնի հովիւը այս անգամ վճռել է Դաշնակցութեան մահը անպայման տեսնել, որպէսզի իր թերթի անձնասպանութեան պարագային ինքն ալ հետը անձնասպան ըլլայ, որովհետեւ առաջին անգամ լաւ, երկրորդ անգամ ոչինչ, բայց երրորդ անգամ...
Քաջ Նազարը արիւն քրտինք թափելով չկրցաւ ապացուցանել իրենց հայրենասիրութեան եւ Դաշնակցութեան հայրենադաւութիւնը:

Ես Դաշնակական չարքային մը ըլլալով եւ Խ. Հայաստանի վարչաձեւի լաւն ու վատն մաշկիս վրայ կրած ըլլալով, կ'ուզեմ քանի մը խօսքով ապացուցանել որ, Դաշնակցութիւնը չէ հայրենիքի թշնամին, այլ իրենք հայ-բոլշեւիկները եւ իրենց քաջ Նազարները :

Դաշնակցութեան պատմութեան էջերը լեցուած են հայրենասիրական գործերի նկարագրութիւնով, հազարաւոր զոհերու անուններով, Քրիստափորներէն մինչեւ ամենախոնարհ զինուորը:
Իսկ հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ անջնջելի սեւ էջ մը կայ,— հայ բոլշեւիկների դաւաճանութիւնը հանդէպ հայրենիքին: Այն օրերէն, երբ հայ ժողովուրդի մեծամասնութիւնը մեր դարաւոր Թուրք թշնամու դէմ օրհասական կռիւ էր մղում, հայ բոլշեւիկներ առանց ամչնալու գոչում էին.— «Թուրքերը մեր եղբայրներն են, մի կռուէք նրանց դէմ»:
Պատմութիւնը այդ արձանագրած է երկաթեայ տառերով: Եթէ այսօրուայ սերունդը հարեւանցի կը նայի այդ ապացուցուած դաւաճանութեան, մեզմէ վերջ եկած սերունդը մեծ հետաքրքրութեամբ պիտի ուսումնասիրէ եւ ատելով պիտի ատէ ձեզ, հայ բոլշեւիկներ, այնպէս ինչպէս այժմ մենք ատում ենք՝ Վասակներին ու Քոսակներին :

Դաշնակցութիւնը երբ փաստացի քննադատում է Հայաստանի արդի վարիչների ձախաւեր գործունէութիւնը, հայ բոլշեւիկները կարծում են թէ Հայաստանի գոյութիւնն են քննադատում:
Փոքրիկ օրինակ մը Սով. Հայաստանէն Ղամարլուն, վերջին բնակավայրս ունի գինի, օղի եւ Գոնեակի հսկայ գործարան մը: Տարին քանի մը տասնեակ անգամ, քանի մը տասնեակ վակոններէ բաղկացած շոգեկառքը այդ գործարանի արտադրութիւնը փոխադրում է դէպի հիւսիս, հոն սառած բոլշեւիկների գլուխը տաքցնելու:

Այդ է որ մենք եւ մեզմէ աւելի հոն հաստատուած ժողովուրդը, այսինքն այդ արտադրութեան իսկական տէրերը չեն ուզում, որովհետեւ իրենց բեռցած շոգեկառքերը պարապ կը վերադառնան, արտադրող ժողովուրդը փոխարժէքը չի տեսներ եւ ճիշդ այդ բանի համար էլ Դաշնակցութենէն աւելի նրանք դժգոհ են տիրող կարգուսարքէն :
Այդ փոքրիկ փաստը բացարձակ ճշմարտութիւն է եւ թող հայ բոլշեւիկները չճգնին ժխտել: Եթէ իրենք միայն լսած են, ես բախտ եմ ունեցել հարազատ աչքով տեսնելու:

Հայրենիքի մէջ ճարտարապետը դեռ նոր ըսկսած որեւէշէնքի յատակագիծը գծել, հոս հայ բոլշեւիկներ շէնքը աւարտած կը նկատեն:
Որքան վրան - բաց սուտեր, որոնք որեւէ օգուտ չունին հայրենիքին համար:

Եթէ ձեզ՝ հայ բոլշեւիկներդ արկածը միայն հայրենասէր դարձուց, հայրենիքը դուք սիրում էք, որովհետեւ ձեր իշխանութեան տակ է, մեզ Դաշնակցականներիս համար այն սիրելի էր առաջ, սիրելի է այսօր եւ սիրելի պիտի լինի յաւիտեան, որովհետեւ դա հայրենիքն է ամբողջ հայութեան:

Դաշնակցականին հայրենասիրութիւնը վաղուց առածի կարգ է անցած, ապացուցած ճշմարտութիւն:

Աշխատեցէք ապացուցանել ձեր հայրենասիրութիւնը :

Մ-ԱՐԱՄ

այլասերման չարաշուք խլրդին, յամրաքայլ բայց եւ արմատապէս: Եւ այդ ժամանակներուն, անցորդը ի՞նչ տեսակի Հայու պիտի հանդիպի եւրոպական կամ ամերիկեան երկինքներուն տակ, եթէ ոչ տիպարի մը, այլանդակ եւ խառնածին, որ Հայ չըլլալէ զատ, պիտի չըլլայ նաեւ ոչ Ֆրանսացի, ոչ Անգլիացի եւ ոչ Ամերիկացի :
Խորհելով եւ խորհելով, դարձեալ կը յանգինք սա միակ միջոցին,— այս ազգահալած վտանգը կանխելու, գոնէ մասամբ, գլխաւոր պարտքը կ'իյնայ ծնողներու վրայ, տունն ըլլալով առաջին դպրոցը:
Ուրեմն, ահազանգի փողը թող հնչէ բոլոր իսկապէս հայրենասէր ծնողներու սրտերուն, որ ամենօրեայ հացին համար իրենց թափած քրտինքին, միացնեն գերագոյն ճիգը, իրենց հոգեհատորներուն սորվեցնելու հայերէն խօսիլը, ապա կարդալն ու գրելը, որոնց համար կան բաւական դասընթացքներ :

Հակառակ պարագային, Սահակ Մեսրոպներէն մինչեւ Անդրանիկները, պարզուած տխուր պատկերին առջեւ, իրենց յաւիտենական քունին մէջ, վա՛յ տան գուցէ, եւ իրենց յղացած հրաշքին գիւտին եւ իրենց թափած արիւնին:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՔԷՍԱՊԻ մէջ յանկարծամահ եղած է Տոքթ. Ստեփան Մկրտիչեան: Պէյրութի Ամերիկեան համալսարանի ատամնաբուժական բաժինը աւարտելէ վերջ 1924ին, վերադարձած է Քէսապ, ուր մինչեւ մահ ունեցած է բեղուն գործունէութիւն, մտնելով կանուխէն Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը: Սակայն իր բոլոր ճիգերը կեդրոնացուցած է Քէսապի Միացեալ վարժարանի հիմնարկութեան շուրջ, բուռն պայքար մղելով բոլոր անոնց դէմ որոնք չէին ուզեր միացնել հայ վարժարանները: Մինչեւ վերջ օգնեց եւ խնամեց աղքատները, յարգանք պարտադրելով ամէն կողմ:

ԻՍԻ.— Փետրուար 6ին Իսիի մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի տարեկան խնջոյքպարահանդէսը: Սրահը լեցուն էր, բոլոր շրջաններէն ընկերներ եկած էին այդ օրը մեզ քաջալերելու: Ներկայ էր Կեդր. վարչութիւնն իր բոլոր անդամներով: Ընկեր Գ. Միքայէլեան հակիրճ ճառով մը բացաւ հանդէսը:
«Մենք բոլորս դատապարտուած էինք կորսուելու օտարութեան ծովուն մէջ եթէչըլլար այն փրկարար կազմակերպութիւնը՝ որ տարածուած է Ֆրանսայի ամէն կողմը Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անուան տակ»:
Կեցցէ՝ Հայ ժողովուրդը, կեցցէ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը»:
Գեղարուեստական բաժինը սկսաւ արեւելեան պարերով: Կեդր. վարչութեան կողմէ խօսեցաւ ընկեր Յ. Եղիազարեան, յետոյ Նոր Սերունդի երգչախումբը երգեց, «Մշակ բանուոր»ը, «Հայ Աղջիկ» եւայլն, ղեկավարութեամբ Պ. Արա Պարթեւեանի:
Ժամը 7ին սկսաւ խնջոյքը սեղանապետութիւնը տրուելով ընկեր Վ. Մանուկեանին: Ընկեր Ս. Անդրէասեան երգեց «Ղարապաղի մելիքներէն» կտոր մը, երգեցին նաեւ Օր. Ա. Քէօսէեան, Ս. Եղիազարեան: Պ. Եղիա Սերոբեան արտասանեց, Ա. Ահարոնեանէն «Յարգանք քեզ հայ ժողովուրդ»:
Իսիի «Զաւարեան» կոմիտէի ներկայացուցիչը ընկեր Շիրվանեան քանի մը խօսք ըրաւ: Ներկայ էր ընկեր Խանասորցին որուն ի յարգանս երգուեցաւ «Կարկուտ Տեղաց»ը:
Յետոյ tombolaի տոմսակները ծախուեցան: Պարերը տեւեցին մինչեւ ժամը 11ը:

ԼԵՒՈՆ ՍԷՖԷՐԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ը պարտուեցաւ Rouetի խումբէն, 3ի դէմ 1 նշանակէտով: Անգամ մը եւս մեր յարձակողական գիծը քնախտէ վարակուած էր: Ինչ առիթներ ներկայացան Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթութիւնը ապահովելու: Ինչ ըսենք դեռ երբ Ֆրանսացի բերդապահը վիրաւորուելով երկրորդ կիսախաղին խաղը շարունակեցին առանց բերդապահի եւ մերոնք փոխանակ առիթէն օգուտ քաղելու Rouetցիք էին որ կրցան նշանակէտ մը աւելի շահիլ կատարեալ դաս մը տալով մեր յարձակողական մարզիկներուն :
Մնաք բարով Division d'Honneur:
★ Այս կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի հանդիսատեսները ականատես պիտի ըլլան Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին Atlanticի վրայ promotion d'Honneurի ամենազօրաւոր խումբերէն St. Remyի խաղարկութեան: Ասիկա միակ խումբն է որ պարտութեան մատնեց անպարտելի St. Andréն եւ այժմ երկրորդն է դասաւորման մէջ:
Հ. Մ. Ը. Մ.ը առաջին խաղարկութեամբ մը St. Remyի մէջ, հաւասար դուրս եկաւ: Բայց այս անգամ մեր մարզիկները պիտի կրնան մի անգամ ընդ միշտ արթննալ եւ ցոյց տալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի համբաւին պատշաճ խաղարկութիւն մը:

ՎԱՀԱՆ ՇԱՄԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (92)

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Ոչ միայն զարմանալի էր Սմբատին մահուան լուրին տարածուիլը բոլոր քաղաքին մէջ, այլ նաեւ ժողովրդեան կիրքերուն ներողամիտ լռութիւնը որ թէպէտ լի էր ատելութեամբ անոր յիշատակին դէմ՝ այլ թշուառ եւ առաքինի աղջկան մը ականջին ծանր եւ նախատինքի բառ մը չլսեցուց:

Երբ քաղաքին դռնէն ելաւ օրիորդը եւ բանակին մօտեցաւ, տեսաւ խումբ մը հետեւակ մարդիկ որ իրեն կուգային, առաջնորդները իմացուցին թէ իշխանը անձամբ կուգար զինքը դիմաւորելու. մէկէն Մարգրիտ իջաւ ձիէն :
Թորոս մօտենալով եւ ողջունելով, կրկին կրկին հրաւիրեց դարձեալ ձի հեծնել մինչեւ վրանները. իսկ օրիորդը հրաժարելով հետիոտն կը քալէր լռութեամբ, մինչեւ որ հասան իշխանական վրանը ուր Եփիմէ եւս պատուով ընդունեց պատգամաբերը:
Մարգրիտ այն ընտրեալ եւ արտաքոյ կարգի բնաւորութիւններէն՝ որոնց լռութիւնը, նայուածքը, շարժումը նաեւ՝ կը խօսի եւ կ'արտայայտէ հոգւոյն կատարելութիւնը, եւ նոյն բնութեան վիճակուած անձերը իրար շուտ կը հասկընան:

Այնպէս ալ հոս հիմա հանդիպեցաւ. Թորոս եւ Եփիմէ վայրկեանին ճանչցան օրիորդին բարձր բնութիւնը՝ ինչպէս ան ալ զանոնք ճանչցաւ եւ դատեց:

Քանի մը վայրկեան լուռ կենալէն վերջ, Թորոս հարկ համարեց խօսքը բանալու.
— Ազնիւ իշխանուհի, ձեր այսպիսի պատգամաւորութիւնը պատիւ կը համարիմ, եւ կը փափաքիմ որ այնպիսի առաջարկութիւններ ընէք՝ որ առանց արեան կաթիլ մը թափելու կարենանք խաղաղութիւնը կնքել, եւ այս կռիւը՝ որ եղբայրասպան կրնայ համարուիլ՝ վերջացնենք:
— Ով մեծ իշխան, պատասխանեց Մարգրիտ, ես պայման չեմ բերած. հոն՝ ներսը՝ ընտանիք մը կայ, որ իրեն սուգին մէջ՝ դաշնագրի պայմաններու մտածելու վիճակին մէջ չէ. ձեր իմաստութիւնը կրնայ երեւակայել՝ ես չեմ երկայնաբաներ. ձեր վեհանձնութիւնը ինչ որ կամի՝ պատրաստ եմ ստորագրել, միայն թէ ձեր սրտէն եւ ոչ մեր վարմունքէն՝ կը խնդրեմ որ թելադրուի:
— Ես ներսի Միջնաբերդին ընտանիքին վիճակէն եւ սրտիս վեհանձնական թելադրութենէն աւելի առաքինութեան տիպար մը ունիմ առջեւս, ուրեմն նա հիմա թող հրամայէ եւ երաշխաւորէ որ ասկից վերջը մարդասիրութեան օրէնքներ պիտի կառավարեն Անարզաբան, ես իմ ժառանգական բոլոր իրաւունքներէս կը հրաժարիմ, եւ բանակիս կը հրամայեմ հիմա այս վայրկեանիս ասկից հեռանալ:
— Այսչափ վեհանձնութեան եւ այսչափ մարդասէր առաջարկութեան պէտք էր որ ես ուրախութեամբ յանձնառութիւն ցուցնէի, եւ դժբախտաբար պիտի չկարենամ, ով եմ ես՝ որ երաշխաւորութիւնս այնչափ արժէք ունենայ. Թշուառ աղջիկ մը պատրաստ է սիրով եւ սրտանց աշխարհէս հրաժարելու եւ այս պաշտօնը միայն քանի մը անմեղ անձերու ապագային համար յանձն առած է :
— Բայց ես իմացայ թէ բոլոր զօրականներու եւ ընտանիքին միաբան ընկերութեամբ ձեզի կատարեալ յաջորդական իշխանութիւն տրուեր է եւ դուք ընդուներ էք :
— Այո, ընդուներ եմ, որպէսզի ինչչափ որ կարելի է մարդկային արեան հեղեղները կարենամ արգիլել եւ անկարգութիւնները սանձահարել, մի միայն ատոնց համար:
— Լաւ, իշխանազուն Օրիորդ, ես իմ պայմաններս ըսի, ձեզ կը մնայ ձերիններն ինձ հաղորդել :
— Իմինններս չափաւոր են եւ գոհացուցիչ մեր վիճակին եւ մեր անցեալին համար. Անարզաբայի փոխարէն մեր հայրենի Պապեռոնի դղեակը շնորհուի, ուր եղբայրս իր ընտանիքով եւ մայրս բնակին ու ապրին, իրենց ամէն ստացուածքը հոն փոխադրելու իրաւունք ունենալով :
Բ. Մինչեւ այսօր հօրս ծառայող զինուորները իւրաքանչիւրը իրենց աստիճանով ընդունուին ձեր բանակին մէջ ծառայելու պայմանով :

ՇԱՐ. ԸՆ.

յանձնարարած են անպայման յիշատակ մը բերել Թուրքիայէն ։

Այս առթիւ ընդհանրապէս նախապատուութիւն կուտան տեղական արտադրութիւններուն ու մանաւանդ արեւելեան եղանակներու երգամնակներուն ։

—o—

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ դաշնագրին քննութիւնը նորէն յետաձգուեցաւ Լոնտոնի մէջ, համաձայնութիւն գոյացած չըլլալով չորս Մեծերուն միջեւ։ Խ. Միութիւնը առաջարկեց նկատի առնել Եուկոսլաւիոյ պահանջը՝ Քարինթիայի մասին ։ Միւս երեքը պատասխանեցին թէ իբրեւ սկզբունքի խնդիր՝ որեւէ փոփոխութիւն պէտք չէ կատարել Աւստրիոյ 1938 Յունուարի սահմաններուն վրայ։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐՈՒ չայլ գործածութեանց եւ զեղծումներու տեղեկագիրը յանձնուեցաւ կառավարութեան բոլոր անդամներուն, որպէսզի ուսումնասիրեն։ Տեղեկագիրը պիտի հրատարակուի տասը օրէն։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ դնդակահարուեցան երեք կիներ եւ այրմը, Լարիսայի մէջ, իբրեւ գործակից ապստամբներուն։ Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ ետ առնուած է Քարփենիսի քաղաքը։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԵՒ ԵԳԻՊՏՈՍԻ միջեւ կատարուած բանակցութիւնները վերջնական ելքի մը չեն յանգած տակաւին։ Իսրայէլ վճռած է պահել էլ Աւճայի շրջանը, որ ռազմագիտական տեսակէտով կարեւոր է թէ Եգիպտոսի եւ թէ Իսրայէլի համար։ Այդ կէտէն երեք ճամբաներ կը բացուին դէպի Եգիպտոս՝ հարաւէն, դէպի Իսրայէլ՝ հիւսիսէն։

ԱՆԳԱՐԱՅԻ նախկին Ֆրանսական դեսպան Պեռժըրիի դատավարութեան առթիւ, իրազեկ դիւանագէտ մը վկայեց թէ ամբաստանեալը կ'աշխատէր համոզել Թուրքիան որ չմասնակցի պատերազմին՝ Դաշնակիցներու ճակատին վրայ։

ՊԵՐԼԻՆԻ քաղաքապետը Փարիզ հասաւ օդանաւով եւ ընդունուեցաւ արտաքին նախարարին կողմէ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ փոթորիկ մը պայթելով, ծանր վնասներ պատճառեց Նեղոսի տելթային եւ Միջերկրականի ափերուն վրայ։ Եօթը հոգի մեռան, բազմաթիւ բնակիչներ վիրաւորուեցան։ Կարեւոր վնասներ կրեց նաեւ Աղեքսանդրիոյ նաւահանգիստը, որ փակուած է առժամապէս ։

ԱԶԳԵՐՈՒ ԲՈՐԲՈՔՈՒՄԸ կը տառապին հարիւրաւոր բանուորներ, Ռընոյի գործարաններուն մէջ։ Կարգ մը ծանր պարագաներ քննութեան ենթակուեցան Փասթէօրեան հաստատութեան մէջ։

ՄԱՐՇԸԼԻ ԾՐԱԳՐԻՆ երկրորդ տարուան համար 875 միլիոն տոլար կը նախատեսուի Ֆրանսայի բաժինը։ Ընդհ. գումարը պիտի ըլլայ 4 միլիառ 280 միլիոն տոլար, որուն 940 միլիոնը Անգլիոյ, 404 միլիոնը արեւմտեան Գերմանիոյ համար են.։ Ամերիկացիները միշտ կը յիշեցնեն թէ այս նիւթական աջակցութիւնը պիտի տեւէ մինչեւ 1952, հետեւաբար նպաստընկալ պետութիւնները պէտք է ինքնաբաւ դառնան մինչեւ այդ օրը ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ «անծանօթ զինուոր»ն ալ իր դամբարանը պիտի ունենայ կազմակերպութեան շէնքին մէջ, իբրեւ խորհրդանշան, ինչպէս առաջարկած է Ամերիկացի մը։ Այս դամբարանը պիտի կազմէ յիշատակարանը այն միլիոնաւոր զինուորներուն որ մեռան Բ. աշխարհամարտին ընդհանուր յաղթանակին համար։

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ կառավարութիւնը արտաքսեց Փէշթայի ամերիկեան դեր-հիւպատոսը, 27 տարեկան երիտասարդ մը, ամբաստանելով թէ օգտուած է իր դիրքէն, Հունգարացիներ փախցնելու համար։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՍԷՆ ԺԷՌՈՄԻ «Հայաստան» ենթակոմիտէին կողմէ, հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին։ Փետր. 21, երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Trianon Cinémaին մէջ։

Տէր եւ Տիկին Գարեգին Տէվէճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Շիրինեան, Պ. Արշակ Շիրինեան (Լոնտոն), Պ. Սուրէն Շիրինեան (Պելժիա), Տէր եւ Տիկին Թադիկ Թադիկեան, Տէր եւ Տիկին Հրանտ Շիրինեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Շիրինեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Շիրինեան եւ զաւակները խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՇԻՐԻՆԵԱՆԻ

(Ծնեալ ԲՐԴՈՏԵԱՆ)

Այրին Տօքթ. Յարութիւն Շիրինեանի (Սեբաստիացի), որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 8ին, իր բնակարանին մէջ ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, շաբաթ 12 Փետր. ժամը 13.30ին Cimetière de Bagneuxի մէջ, (68 թիւ autobusին terminusը)։

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այրի Տիկին Գ. Սարաֆեան եւ ամբողջ Սարաֆեան ընտանիքը կը ծանուցանեն որ յառաջիկայ կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցին 15 rue Jean Goujon, մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի ողբացեալ ԳԷՈՐԳ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ յիշատակին, անոր մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգող բոլոր ազգականները եւ բարեկամները։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այս կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ (15 rue Jean Goujon) Տիկին ԻՄԱՍՏՈՒՀԻ ԱՇՃԵԱՆԻ (ծնեալ Զպուքճեան) մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգող ազգականներն ու բարեկամները ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27ԻՆ

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ, ՕԹԷԼ ՔՈՆԹԻՆԱՆ - ԹԱԼԻ շքեղ սրահին մէջ։

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ»Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19ԻՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

HOTEL GEORGES V.ի գեղեցիկ սրահներուն մէջ

Կազմակերպուած Կիլիկեան Հայր. Միութեան կողմէ։ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ, ԸՆՏԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ եւ ՍԻՐՈՒՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ։

Օր. ԻՎՈՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

Պ. ՅՈՎՆԱՆ ԱՎԻԿԵԱՆ

Մարսէյլ   Նշանուած   949 Փետր. 6

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէին ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Sociétés Savantes, G. սրահը։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի, ժամը 4ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՎԱԼԱՆՍԻ Շրջանային կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները՝ այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, սովորական տեղը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. ԻՍԻԻ Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ։ Օրակարգ՝ նախորդ ժողովի շարունակութիւնը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Վարդան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սարսէլի սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն անպայման ներկայ գտնուիլ ։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ Ի ՊԱՏԻՒ ԴԱՍԱԽՕՍՆԵՐՈՒ եւ ծնողներու, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՐԻԶԻ մասնաճիւղին կողմէ, կիրակի 13 Փետր., ժամը 3 — 8 Sociétés Savantesի յարակից սրահին մէջ, 6 rue Danton, métro Odéon։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի եկեղեցական վարչութիւնը կը հրաւիրէ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ իր դպրոցական Ամանորի հանդէսին, որ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի , կէսօրէ վերջ, ժամը ճիշդ 15ին, Շավիլի եկեղեցիին մէջ։ Կաղանդ Պապան նուէրներ պիտի բաժնէ դպրոցի աշակերտներուն։ Գեղարուեստական բաժին, երգ եւ արտասանութիւն։

ԳՆԴԱԽԱՂԻ ՄՐՑՈՒՄ.— Փետրուար 13ին առտուն ժամը 10ին Stade Olierի մէջ (11 rue d'Arcueil, La Vache Noire), բարեկամական մրցում Հայ Մարզական Միութեան (U. S. A.) Ա. խումբին, Red – Starի հետ։

ԴԵՐՁԱԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԲԱՑԱՌԻԿ

Թատերական Ներկայացում

Salle d'Iénaի մէջ, Փետրուար 18ին երեկոյեան ժամը 8.30ին Պ. Ս. ՍՈՒՐԷՆԵԱՆԻ Ֆրանսայէն մեկնումին առթիւ։ Մասնակցութեամբ սիրուած դերասաններու, կը բեմադրուի

Հասարակութեան վտարուածներ

Տրամ 4 արար Ալէքսանտրովի

Մասնակցութեամբ Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ եւ բեմադրութեամբ Տիկին ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ:

Ներկայացման օրը կիսէն փակ ըլլալով հրաւիրատոմսերը կարելի է ստանալ Պ. ՍՈՒՐԷՆԵԱՆԷ եւ Cadetի շրջանի նպարավաճառներէն ։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)
La Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Dimanche 13 Février 1949 Կիրակի 13 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21e Année N° 5770– Նոր շրջան թիւ 1181 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԲ ՍԻՐՏԵՐԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻՆ

Միջակ ժողովասրահ մը՝ այլազան դէմքերով: Ընկերներ եւ քաղաքացիներ: Բարեկամներ հեռաւոր եւ մօտաւոր, ափյափոյ պատրաստուած սեղաններու բոլորտիքը: Գինի եւ բաժակներ:

Եկեր են շնորհաւորելու Հ. Ց. Դ. Մարսէյլի Ակումբին բացումը:

Սովորական դէպք մը, տարբեր պարագաներու մէջ: Բայց կրկնապէս գնահատելի, երբ նկատի կ'առնենք օրուան հոգերը: Մղձաւանջ՝ քաղաքական թէ տնտեսական:

Մեր տղաքը անճրկիլ չեն գիտեր:

Վեց ամիս առաջ ըսեր էին թէ սեփական սրահ մը պիտի ունենանք: Որոշեցին եւ եղաւ: Ահա կազմ եւ պատրաստ: Հոգ չէ թէ համեստ եւ անբաւարար:

Ոտքի տեղ մը՝ անմիջական պահանջներու համար: Բոյն մը, որ պիտի բանի չարթուան եօթը օրերը, գոհացում տալով տարէցին թէ երիտասարդին: Ոչ միայն Դաշնակցութեան եւ Կապոյտ Խաչին, այլեւ ուրիշ ազգային կազմակերպութեանց:

Իսկ, ամէն բանէ առաջ, ժամադրավայրը երիտասարդութեան, մեր նոր սերունդին, որ կը յորդէր Փետր. 7ի գիշերը, կէս առ կէս դէպի դուրս հոսելով...

Տեղին անձկութիւնը կը հարկադրէր երկուքի բաժնել բացման հանդիսութիւնը:

Երկրորդ օրը, կիրակի, օրուան հիւրերն էին բարեկամներ եւ համակիրներ, հին թէ նոր սերունդէն:

Արարողական ձեւակերպութիւններէ աւելի, մտերմական սուլիս մըն էր որ տեղի կ'ունենար: Եւ բերաններուն հետ, սիրտերն ալ կը բացուէին, ինքնաբերաբար:

Ահաւասիկ մէկը, նախկին ռազմիկ, որ հպարտօրէն կը յայտարարէ թէ ներկաներուն մէջ ամէնէն բախտաւորն է ինք, վասնզի, տարիներ առաջ, «Դրօշակ» է կարդացեր գաղտնի, անմահն Արամին հետ, Վանի մէջ:

Եւ, խորապէս յուզուած, մեզ ալ կը յուզէ, ակնարկը սեւեռած՝ Արամի մեծադիր նկարին:

Այս միւսը, ալեփառ մազերով, այլապէս խոր տպաւորութիւն մը կը գործէ, իր անդիր վկայութեամբ:

Կովկասէն է, իրազեկ՝ բազմազան դէպքերու: Մասնաւորապէս հայ-թաթարական կռիւներու շրջանէն:

Իր պատմութեան համաձայն, թաթար բէկերն ու աղաները կ'ըսեն եղեր, կռիւներէն եւ հայկական յաղթանակներէն առաջ.

— Հայե՞ր են, զարկէք, մի՛ վախնաք.

Հայերու հերոսական ինքնապաշտպանութենէն եւ բուռն հակայարձակումէն վերջ, յանկարծ կը փոխուին լեզուները:

— Հայե՞ր են, զգո՛յշ, չըլլայ որ զարնէք, փորձանքի կը հանդիպիք: Դաշնակցութիւնն է կեցած անոնց կռնակը...

Որ եւ է խորհրդածութիւն՝ պիտի նսեմացնէր այս մէկ հատիկ վկայութեան արժէքը:

Եւ դեռ որքա՜ն այսպիսի կենդանի պատմութիւններ, վաւերական վկայութիւններ՝ անկոտակցական հայրենակիցներու բերնով: Մանրավէպեր, որոնք թուղթ-մելան տեսած չեն եւ շրջան կ'ընեն բերնէ բերան: Երբ սիրտերը կը բացուին, առանց վերապահութեան:

Կրնաք վստահ ըլլալ թէ Դաշնակցութեան ոխերիմ հակառակորդները ամէնէն աւելի այս բարի եւ արի տիպարներէն է որ կը վախնան:

Եւ եթէ օր մը իրարու հանդիպին, թերեւս իրենք ալ ուրի՜շ բարի վկայութիւններ տան, նոյնիսկ խոստովանութիւններ կատարեն, գաղտնի պահուելու պայմանով...

Այսպէ՛ս է մեր պատմութիւնը:

Ճշմարտութիւններ կան որոնք պատահաբար կը լսուին: Եւ մտերմական շրջանակի մէջ:

Կան ուրիշ անվիճելի, վաւերական իրողութիւններ ալ, որոնք չատոնց պատմութեան անցած են, բայց միշտ կը մոռցուին: Աւելի ճիշդ՝ կը խեղաթիւրուին ամ մը իմաստակներու, կեղծարարներու եւ բախտախնդիրներու կողմէ:

Երկու պարագաներուն մէջ ալ, ի վերջոյ կը լսուի հարազատ ձայնը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հ. Ց. Դ. ԱԿՈՒՄԲ

Կ'ըսենք ու կ'անցնինք: Դաշնակցութեան տունը սակայն գաղթաշխարհի մէջ, տունն է հայ ժողովուրդին, իր ամբողջ բարոյական հիմքերով:

Քառորդ դար անցաւ այն դժնդակ շրջանէն երբ դարձանք թափառական եւ քար մը փնտռեցինք, մեր գլուխը հանգչեցնելու համար օտար ափերու վրայ:

Բնազդով արթուն՝ վտանգին առջեւ, իրարու քով, կուշտ կուշտի սեղմուեցանք եւ տակաւին հնարաւորութիւն իսկ չունեցած սեփական տունի մասին մտածելու, սկսանք շինել դպրոց ու եկեղեցի: Ինքնապաշտպանութիւն այլասերման առջեւ, պայքարի զէնքեր օտարացման վտանգին դէմ:

Այսքանը բաւական չէր սակայն:

Եթէ պէտք էր պահել մեր պապերու հաւատքն ու լեզուն, պէտք էր պահել նոյնպէս ազգային գիտակցութիւնը, քաղաքական իտէալ մը հեռաւոր հայրենիքին հասնելու համար: Նաեւ ըլլալ գիտակից ու արժանի մեր մշակոյթին, անոր անցեալին, միշտ պատրաստ՝ գալիք օրերու համար:

Դաշնակցական մամուլը իր ուժեղ եւ հաւատաւոր խօսքով թեւ տուաւ տարագիր բազմութեանց մտքին ու սրտին:

Ամէն տեղ, «Դաշնակցականին տունը» իր երդիքին տակ հաւաքեց ու տաքցուց սառած հոգին գաղթական Հայուն, սփոփեց անոր վէրքերը:

Այդ ակումբները իրենց ջերմ մթնոլորտով, եղբայրական իրերօգնութեամբ դարձան յոյսի մշտավառ ջերմաբաշխներ:

Դաշնակցութեան Տունը, Հայուն տունը, հիւրասէր, պարզ բաց դուռ մըն է, ուր ալ ըլլայ, որքան ալ փոքր ըլլայ:

Այդ գիտակցութեամբ է որ, բոլորն ալ խանդավառանքով կ'ողջունեն Մարսէյլի Հ. Ց. Դ. Ակումբին բացումը: Ձեռնարկ մը գլուխ հանուած՝ աշխատաւոր ընկերներու զոհողութեամբ եւ սրտցաւ բարեկամներու աջակցութեամբ:

Առաջին քայլը առնուած է արդէն, եւ առտու մը Ակումբը կրնայ դառնալ տուն, շնորհիւ նոյն խանդավառ եւ անձնուէր գործունէութեան:

ՍՕՍԻ

ԿԱԽԱՂԱՆԻ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ Կանտիի սպանիչը, Նաթուրամ Վինայաք Կոտսէ, 36 տարեկան, եւ Նատայան Տաթաթրայա, դաւադրութեան կազմակերպիչը: Ուրիշ հինգ ամբաստանեալներ ալ դատապարտուեցան ցկեանս բանտարկութեան, իսկ մէկը անպարտ արձակուեցաւ: Վճիռը կարդացուեցաւ Տէլհիի մէջ, Փետր. 10ին, ի ներկայութեան 600 ունկնդիրներու: Ընթերցումը տեւեց քանի վայրկեան: Երկու մահապարտները վճիռը լսեցին առանց յուզման, եւ տեսակ մը հպարտութեամբ: Միւս հինգ դատապարտեալները կը ժպտէին օրօրուելով: Երբ դատապարտեալները բանտ կ'առաջնորդուէին, քանի մը հոգի սկսան աղաղակել,— «Կեցցէ՛ հինտու կրօնը. Փաքիստանը պիտի կործանի: Հինտու Հինտի Հինտուստան»: Հետզհետէ աւելի բարձր պոռալով եւ ուրախութեան արցունքներ թափելով, դատապարտեալները դուրս հանուեցան դատարանէն: Դատավճիռը կը բաղկանար 200 մեքենագիր էջերէ:

ԻՍՐԱՅԷԼ ԸՆԴՀ. ՆԵՐՈՒՄ յայտարարեց Փետրուար 10ին, ինչ որ կը նշանակէ թէ բանտերը գրեթէ պիտի պարպուին: Օրէնքը միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ Պետական Խորհուրդի 37 անդամներուն կողմէ: Ընդհ. ներումէն պիտի օգտուին բոլոր քաղաք. յանցաւորները, իսկ միւսներէն անոնք որ դատապարտուած չեն մահուան կամ ցկեանս բանտարկութեան:— Իրազեկ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Իսրայէլ առ նուազն 50 ռազմական օդանաւ ունի այժմ: Ասոնք Եւրոպայէն Պաղեստին փոխադրուած են զանազան միջոցներով:

ԱՆԳԼԻՈՅ երեսփ. ժողովին մէջ նոր փոթորիկ մը պայթեցուց նախորդ վարչապետը, Չըրչիլ, ամբաստանելով աշխատաւորական կառավարութիւնը թէ անկանոն գործեր կը տեսնէ, կը մսխէ հանրային դրամները: Պահպանողականները կ'ուզեն պարսաւանքի քուէ տալ կառավարութեան, որ 221 միլիոն սթերլինի նոր վարկ մը խնդրած է:

Բուռն բողոքներ Փէշթայի դատին առթիւ

«ԿՈՇՏ ԵՒ ԱՆՊԱՏԻՒ» ԱՐԱՐՔ ՄԸ ԵՒԱՅԼՆ

Ինչպէս կ'երեւայ, կարդինալ Մինձէնթիի դատապարտութիւնը նոր ճեղք մը պիտի բանայ Արեւմուտքի եւ Արեւելքի միջեւ, քաղաքական հարցի մը հանգամանքն առնելով:

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարէն վերջ, Նախագահ Թրումըն ալ խստօրէն ձաղկեց Հունգարիոյ հայրապետին դատավարութիւնը «կոշտ եւ անպատիւ» կոչելով զայն: Ըսաւ թէ այս դէպքը արատ մը պիտի կազմէ այն ազգին համար որ ստանձնեց անոր պատասխանատուութիւնը: Այս առթիւ քննութիւն բացուած է ստուգելու համար թէ Հունգարիա բռնաբարած չէ՞ դաշնագրի տրամադրութիւնները, անհատական ազատութեան սկզբունքը եւն.:

Թղթակից մը հարցուց թէ կրնա՞ն խզուիլ յարաբերութիւնները Հունգարիոյ հետ: Նախագահը բացատրեց թէ այդ ըսել չուզեր: Յետոյ շեշտեց թէ հունգար ժողովուրդը պատասխանատու չէ իր կառավարութեան որ ոստիկանական հանգամանք ունի: Իր համոզումով, եթէ Հունգարիոյ ժողովուրդը ազատ ըլլար, թոյլ պիտի չտար որ այսպիսի կառավարութիւն մը հաստատուէր երկրին մէջ:

Մ. Նահանգներու երեսփ. ժողովը միաձայնութեամբ քուէարկեց բանաձեւ մը որ խստօրէն կը պարսաւէ կարդինալ Մինձէնթիի դատավարութիւնը եւ կը խնդրէ կառավարութենէն ձեռնարկ մը կատարել Ազգաժողովին միջոցաւ կամ ուրիշ պատշաճ եղանակով մը:

★ «Վերադարձած է առաքեալներու եւ մարտիրոսներու շրջանը», աղաղակեց կարդինալ Փլացցա, Վատիկանի Կրօն. ժողովին ընդհ. քարտուղարը, հազարաւոր հաւատացեալներու առջեւ որոնք կ'ողբային Հունգարիոյ կրօնապետին դատապարտութիւնը: Քարոզիչ մըն ալ յայտարարեց թէ Պալթեան երկիրներու եպիսկոպոսները Սիպերիա աքսորուած են:

Բողոքի ցոյցեր սարքուեցան Հռոմի եւ ամբողջ Իտալիոյ մէջ: Փարիզի մէջ ալ հրապարակային ժողով մը ծրագրուած է եւ այս առթիւ բանաձեւ մը պիտի քուէարկուի Ազգաժողովին միջամտութիւնը խնդրելու համար:

★ Անգլիոյ արտաքին նախարարը ունկնդրութեան ընդունելով Լոնտոնի հունգարական դեսպանը, բրիտանական ժողովուրդին «բուռն դայրոյթը» յայտնեց կարդինալին անկարգ դատավարութեան առթիւ: Յետոյ ծանուցագիր մը յանձնեց, որով կը դանդատի թէ հունգարական կառավարութիւնը անբարեկիրթ պատասխան մերժուած է, երբ կ'առաջարկէին որ Մեծն Բրիտանիոյ մէկ պաշտօնական ներկայացուցիչը իբրեւ դիտող ընդունուի դատավարութեան ատեն: Ծանուցագիրը միեւնոյն ատեն կը բողոքէ բրիտանական կառավարութեան մասին եղած վերագրումներուն դէմ: Եւ կը յիշեցնէ թէ իրենք իրաւունք ունին քննութիւն կատարելու, երբ կը բռնաբարուին 1947 Փետրուար 10ի դաշնագրին տրամադրութիւնները:

★ Պ. Սփաք, Պելժիոյ վարչապետը, լուսաբանութիւններ հաղորդելով երեսփ. ժողովին, յայտարարեց թէ «կարդինալ Մինձէնթիի պարագան միակ դէպքը չէ: Քանի մը տարիէ ի վեր հարիւրաւոր կաթոլիկներ, ազատականներ, ընկերվարականներ եւ մտաւորականներ զոհ կը դառնան կամայականութեանց եւ տմարդի արարքներու, այն բոլոր երկիրներուն մէջ ուր յաղթանակած է դիկտատուրան»:

★ Ազգաժողովին խորհրդային պատուիրակը յայտարարեց թէ միջամտած պիտի ըլլան Հունգարիոյ ներքին գործերուն, եթէ Միացեալ Ազգերու քննութեան յանձնեն կարդինալին դատավարութեան խնդիրը:

★ Հեռագրի մը համաձայն Հունգարիոյ գերագոյն խորհուրդը պիտի վերաքննէ կարդինալին եւ միւս վեց դատապարտեալներուն խնդիրը:

Ն. Վ. Ձաղծումը

Պոլսոյ Թուրքերէն թերթերէն «Թան» կը գրէ, այս խորագրին տակ.—

Նորէն վեհափառութիւն Ձեղծումը կը թագաւորէ այսօր ալ: Ոչինչ փոխուած է տակաւին: Ձեղծում Ապտիւլ Համիտի օրով, եւս առաւել ձեղծում Իթթիհատականներու օրով: Ձենք կրնար ըսել թէ Իթթիհատի շրջանը բարոյական գերակշռութիւն մը ապահովեց Իթթիհատական շրջանին վրայ: Կառավարութիւնը չդողդաց թէեւ, բայց ապօրէն հարստութիւններ ապահովեց շատ մը մարդոց, ի հաշիւ քաղաքական մութ խաղերու: Կը բաւէ յիշել Թօփալ Իսմայիլ Հաքքը փաշան, որ պարենաւորման տնօրէն եղաւ եւ 24 ժամուան մէջ միլիոնատէր ըրաւ այն մարդիկը, որոնք հաճոյ կը կը թուէին իրեն:

Հանրապետական շրջանին մէջ, մեր պետա–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդա՛լ Դ. էջ)

ԵՐՆԷ՛Կ ԱՅՆ ՕՐԵՐՈՒՆ

Կար ժամանակ, եւ այդ վերջին պատերազմի օրերուն էր, որ ինչպէս Խորհրդ. Միութեան բոլոր մասերուն, նոյնպէս Հայաստանի մէջ, մտքերու եւ խիղճերու վրայ դրուած կապանքները սկըսած էին թուլնալ՝ հնարաւորութիւն տալով հայ մարդուն— գրողին, բանաստեղծին, երաժիշտին, նկարիչին, բանասէրին ու գիտնականին, ազատօրէն արտայայտելու ինքզինքը:

Այդ օրերուն Հայաստանի մէջ Սիամանթօն կ'երգուէր եւ անոր ԶԱՐԿ, ԿՈՎԿԱՍը կը զարդարէր խորհրդային թերթերու էջերը: Այդ օրերուն Սողոմոն Տարօնացիները փառաբանութեան երգեր կը հիւսէին Վարուժանի, Զարդարեանի, Սեւակի եւ ուրիշներու անուններուն շուրջ, իսկ Ահարոնեանի «Ազատութեան ճանապարհին»ի էջերը կը բացուէին՝ ռուսերէն լեզուով թարգմանութեանց համար: Այդ օրերուն Ստեփան Զօրեանները, Դեբենիկ Դէմիրճեանները, Շիրազները ու Դաշտենցները կ'երգէին մեր Տրդատները, Պապերը, Արշակները, Տիգրան Բ.երը, Գագիկներն ու Մամիկոնեան Վարդանները՝ ուղելով անոնց հայրենասիրական ոգիի կրակը արծարծելմեր ալ սրտերուն մէջ: Ի տես այս բոլորին կը հրճուէին մեր սիրտերը եւս՝ այն մտածումով որ մեր Հայրենիքին մէջ բռնութիւնը այլեւս կը սկսէր վերջ գտնել եւ ազատ միտքը գործել:

Երնէ՛կ այդ օրերուն, երբ դէթ միամիտ հաւատքը կենդանի էր շատերու մէջ:

Հիմա այդ օրերը պատմութեան են անցած: Խորհրդային Միութեան բոլոր մասերուն մէջ շըղթան նորէն կը պրկէ մտքերը: Դեռ երկու օր առաջ էր ամերիկեան մամուլը, ռուսական «Թրուտ», «Փրավտա» եւ այլ թերթերէ առնելով, տուաւ կարգ մը քաղուածներ, որոնք կ'ըսէին որ Մոսկուայի կառավարութիւնը դժգոհ է որ գրողները չեն գոհացներ Խորհրդային պահանջները: Փրոֆէսէօրներ բանասիրութեան եւ գրականութեան պատմութեան իրենց դասերուն չեն առաջնորդուիր մարքսիզմի սկզբունքներով: Գիտական դասագրքերը պէտք է մաքրագործուին: Պէտք չէ գործածուին նաեւ ամերիկեան եւ անգլիական համայնագիտարանները, որոնք գործիքներն են դրմատիրական յետաշրջութեան:

Նոր չէ որ այս ահազանգը կը հնչէ, որու հետեւանքով ալ ամէն տեղ կատարուեցան մաքրագործումներ: Խորշակը հասաւ մեր փոքրիկ ածուին եւս եւ շատերուն զարկաւ: Արամ Խաչատուրեան, նկարիչ Մ. Սարեան եւ ուրիշներ եղան առաջին զոհերը: Հարուածէն ազատ չմնաց նոյնիսկ Փաւլով կազմախօսական հաստատութեան վարիչ անուանի գիտնական մը՝ Լ. Օրբելին — միջազգային համբաւ մը, որուն պատուանդանը եւս գայթեցաւ եւ օր մըն ալ հռչակուեցաւ «յետադիմական»...:

Այս տողերը գրելու ժամանակ չենք կրնար անգամ մը եւս չյիշել «Լիթերաթուռնայա Կազէ–թա»յի մէջ լոյս տեսած այն ընդարձակ գրութիւնը, որ մէկէն խորհրդահայ բոլոր գրողներու, մտաւորականներու եւ գիտնականներու վրայկրակ թափեց:

Հայաստանի գրականութեան մէջ ազգայնական վնասակար ձգտումներ կ'երեւան եղեր: Հայ ժողովուրդի անցեալ պատմութեան մէջ փոխանակ դասակարգային պայքարը տեսնելու, հայ գրողները, սա մօտիկ անցեալին, փառաբաներ են բուրժուա–ֆէոտալական կարգերը: Փիլիսոփայութեան բնագաւառին մէջ իսկ քրիստոնէութեան խէտալները ներկայացուած են:

Ամենամեծ ոճիրը գործեր է նախ եւ առաջ Խորհրդային Հայաստանի վարչապետ Սահակ Կարապետեանը, որ իր «Սովետական Հայաստան» գրքի մէջ, մեր Հայրենիքի անցեալի վրայ ակնարկ մը նետելու ատեն, փոխանակ խօսելու հայ թագաւորներու եւ իշխաններու չահագործութեանց մասին, ընդհակառակը գովասանքներհիւսեր է անոնց հասցէին. անգամ Տիգրան Բ.ը, որ մեծ բռնապետ մը եղած է,ան ներկայացուցեր է «Հայաստանի մեծագոյն եւ յառաջադէմ թագաւորներից մէկը»: Եւ Սահակ Կարապետեանին հետեւելով, բազմաթիւ հայ գրողներ ալ ինկեր են «անների մոլորութեանց» մէջ:

Ահա պատմութիւն գրող Մ. Ներսէսեանը, որ իր «Անդրկովկասի Ժողովրդական Խմբաւորում–ները» անուն գրքին մէջ, իրար է խառներ ժողովրդական եւ ազգայնական նպատակներ հետապնդող գրողները, անոնց կարգին նաեւ Դաշնակ Սիմոն Զաւարեանը, Լորիս Մելիքեանը եւ ուրիշները, «որոնք փաստօրէն ընդհանուր ոչինչ ունէին ռեւէ յեղափոխական շարժման հետ»:

Ահա մէկ ուրիշ «պատմագիր»՝ Եւլէիբէգեանը, որ գովեր է ժողովուրդներու թշնամի Լորիս Մելիքովը, «պարզապէս վերջինիս հայ լինելու պատճառով»: Կամ քննադատ Օ. Ղազարեանը, որ հայրենասէր համարեր է «հին ժամանակների պատմագիր Մովսէս Խորենացին»:

Բանաստեղծ Պատկանեանը եւս, որ եղել է հայ ազգայնականութեան ջերմեռանդ քարոզիչ–ներից մէկը, հայ գրականութեան պատմութիւն գրողներու կողմէ դրուեր է առաջաւոր հայ գործիչի մը՝ Միքայէլ Նալբանդեանցի կողքին:

Մանուկ Աբեղեան գրեց «Հայոց Հին Գրականութեան Պատմութիւն» անուն գիրք մը՝ երկու հատոր: Աբեղեանի գրականութիւնը եւս ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ կղերա–քաղաքական պայքարի գրականութիւն, որ բնաւ ոչինչ ունի Մարքս–Լէնինեան ուսմունքի հետ:

Ահա նաեւ Խ. Սարգիսեանը, որ գովեր է «յետադէմ Մխիթարեանները», համարեր է լուսաւորիչներ Ղաթըրճեանները, Զարբհանէլեանները եւ ուրիշները, ներկայացուցեր է զանոնք՝ «60ական թուականների յառաջադէմ գաղափարների ներ–կայացուցիչներ»: Ի՞նչ ըսել նաեւ Ե. Տէր Մինասեանին, որ իր «տիրացուական գրքի մէջ», հետեւողութեամբ բուրժուա պատմագիրներու, Ոսկեդար է անուանած այն շրջանը, ուր միմիայն փառաբանութիւնը եղած է ազգայնական թէորիաներու:

Սիրտ չկայ աւելին ըսելու: Այսքան ալ կանդ առնենք:

Ըրինք այս քանի մը պատահական յիշեցումները, պարզապէս ցոյց տալու համար, որ հիմա հայ մտքի անդաստանի վրայէն մահաբեր խորշակ մը կ'անցնի:

Ըստ «Լիթէրաթուռնայա Կազէթա»յի, հայ գրականութեան, փիլիսոփայութեան, պատմա–գրութեան, բանասիրութեան, նկարչութեան, երաժշտութեան, վերջապէս հայ մտքի արտայայտութեան բոլոր մարզերուն մէջ, լայն տեղ են գրաւած բուրժուա ազգայնականութեան հակումները: Եկած է ժամանակը, որ անոնք ջնջուին այլեւս, արմատախիլ ըլլան եւ անոնց յաջորդեն Մարքս–Լէնինեան սկզբունքներն ու տեսութիւն–ները:

Վայ անոնց ուրեմն, որ ատեն մը, միամիտ յոյսերով ու հաւատքով տարուած, երնէկ տուին այն օրերուն, երբ մեր Հայրենիքի մէջ հայ միտքը սկսած էր ընթանալ «քաղքենի եւ բուրժուա – ազգայնական ուղղութեամբ»: Ժամանակաւոր այդ շեղումէն յետոյ, հայ միտքը այսուհետեւ նորէն կ'իյնայ Մարքսի եւ Լէնինի մուրճին տակ:

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

Հայի Տխրերի

ԽՄԲ.— Վերջերս մեծ հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ պուլկար յեղափոխական եւ բանաստեղծ Խրիստօ Պոթեւի ծննդեան հարիւրամեակը: Ոտանաւոր մը այս առթիւ.—

Ողջ է նա, ողջ է: Էնտեղ Պալքանում
Ընկած տնքում է արիւնաթաթախ
Քաջը՝ վիրաւոր, խոր ցաւը կրծքում,
Քաջը՝ դեռատի եւ առնախիզախ:

Մի կողմ շպրտած զէնքը սիրական,
Միւսին՝ սուրն հատու, բեկուած երկուքի.
Աչքերն են մթնում, գլուխն է տատան,
Շրթներն անիծում ողջ տիեզերքին:

Ընկած է քաջը, իսկ վերն՝ երկնքում
Արեւն է կանգնել, կիզում դայրադին.
Հնձուոր աղջիկ մ'է դաշտի մէջ երգում,
Եւ արիւնը տաք հոսում է ուժգին:

Դէհ, հունձք է հիմա... Երգէք, գերուհիք,
Երգերը վշտի: Շողա դու, արեւ,
Էս ըստրկական երկրում: Կը կորչի
Էլի մի հերոս... Բայց լուր իմ սիրտ:

Ով ընկնի մարտում վեհ ազատութեան՝
Չի մեռնիր երբեք. սգում են նրան
Երկիր եւ երկինք, բնութիւն, գազան,
Աշուղներ երգեր երգում իր վրայ...

Ցերեկին արծիւն է շուքը պահում
Եւ գայլն հեզօրէն լիզում վէրքը խոր.
Վերեւից բազէն, քաջարի թռչուն,
Նա էլ հոգում է քաջին, իր եղբօր:

Իջնում երեկոյ — Լուսնակն է ծագում,
Աստղեր են թափւում կամարն երկնքի,
Անտառն է շրջում, հովը խիստ փչում, —
Պալքանն է երգում երգը հայդուկի:

Ու միդանուշներ սպիտակաշըղարշ,
Զքնաղ, դիւթական, մի երգ են սկսում, —
Ցուշիկ անցնում են մարգերով կանաչ
Եւ քաջի մօտիկ գալիս են, նստում:

Մին՝ ծաղիկներով կապում է վէրքին,
Միւսը՝ սրսկում ջրով պաղորակ,
Երրորդն համբոյրով հպում շրթունքին, —
Իսկ նա նայում է — ժպտուն, գոհունակ:

«Ասա ինձ, քուրիկ, ո՞ւր է Քարաճան:
Ո՞ւր է եւ իմ քաջ խումբն հաւատարիմ:
Ասա ինձ — յետոյ, հոգիս քեզ ղուրպան,
Թող, քուրիկ, մեռնեմ ես սարի գլխին»:

Եւ ծափ են ծեծում, գրկում միմիանց,
Երգում, ճախրում են անծիր երկնքում, —
Թռչում ու երգում, մինչեւ լուսաբաց,
Եւ Քարաճայի ոգին որոնում...

Բայց օրը բացւեց: Իսկ հոն՝ Պալքանում
Ընկած է մի քաջ, արիւնն է հոսում, —
Գայլը լիզում է իր վէրքը կծու,
Արեւը նորից կիզում հա կիզում:

Թարգմ. Ժ. Փ. ԽՐԻՍԹՕ ՊՈԹԵՒ

Լուսամուտ

(ՆԱՐԴԵԱՆ ՈՒՂԻՈՎ)

Պաշտեց բնութիւնը, Արեւորդիի մը նման, երբ պատանի էր:

Երկրպագեց քարին, հողին ու թուփին, գըլխաբաց, բոպիկ...:

Աշխարհը նեղ կուգար իրեն: Քաղաքը՝ մութ, իր սուտերներով, ու գիւղը՝ մատուռի մը նման աղօտ, իր երգիքներով:

Հեռաւոր լեռներն ու աղբերակները, բացաստաններն ու այգեստանները դարպասի խորաններ էին իրեն համար, Վահագնի երկունքովն բռնկած:

Խենթի պէս նետուեցաւ անոնց գիրկը, գեղի այս արփավառ տղան:

Արեւ, արեւ, լոյս ու արեւ միայն կը տենչար խմել, իր տենդավառ հոգին:

Ու ծծեց անյագօրէն, արեւին բովանդակ հեղանիւթները, թրթռուն, հեղուկ եւ թանձրամած:

Ծիլ ու ծաղիկ, պրիսմակուած արիներ էին, որ կը հոսէին իր մէջ, կաթիլ, կաթիլ, բոյր ու երանգ քամելով: Շողակաթ, հասուն պտուղները, ծառերուն վրայէն կը հաւաքէր, ճիւղէ ճիւղ ոստոստուն: Դեղձը, սերկեւիլը, ծիրանն ու այծպտուկը կը պայթեցնէր ատամներուն տակ, անոնց կենարար լուսաջրերուն մէջ զովացնելով իր պապակած հոգին:

Սեռն ու սէրը, հեռուէն, դիցաբանական պատկերներու նման եկան ու անցան քովէն, երբ պեխերն սկսան քրտնիլ թուխ թաւիշի մը վրայ:

Փորձեց հովուերգել իր առաջին անմեղօրմնակ սէրը, սերկեւիլի ծառին վրայ:

— Շողիկ, նայէ, սերկեւիլներուն վրայ բան մը գրուա՞ծ է...

— Ոչ, պարոն Ակոնտիոս, բան մըն ալ չէ գրուած:

— Դուն չես կրնար կարդալ գրուածը, տես թէ՝ ես ինչպէս կրնամ կարդալ...:

Զաթ... ճարճատիւն մը յանկարծ, յետոյ, կռնակի վրայ անկում մը, որուն յաջորդեց սարսափի ճիչը Շողիկին: Աւաղ, գրուածքը՝ ծառին վրայ ու կարդացողը ծառին տակ նուաղած:

Ու ալ չփորձեց հովուերգել:

Սիրեց գիւղը, իր ասուններով ու անասուններով, որոնք ուրիշ աշխարհէ ինկած մոլորակներ թուեցան իրեն: Ախ, ինչքան կրակ կար անոնց աչքերուն մէջ, ինչքան լոյս՝ անոնց հոգիներուն խորը, ինչքան հեղնանք՝ անոնց սկեպտիկ նայուածքին տակ: Իսկ, ինչքան տենչանք ու խըրտում կար իր արեան մէջ:

Աս որքան, իր ռամկօմակ, դռեհիկ կրկներեւոյթներով, տիղմ ու ցեխ կը թուէր իրեն: Ոտքերուն կպչուն, իրականութիւնը խոտելի, որմէ վեր կը տենչար բարձրաթռիչ ճախրանքներ կատարել, երազին թեւերուն պլլուած: Կը հաւատար հրաշքին, որ անպայման, արիւնով սալայատակուած ու աստղերով խճանկարուած, լայնշի պողոտաներէն պիտի գար:

Հաւաքեց, անզուսպ, բոլոր աստղերը երկինքին: Խմեց անյագօրէն լոյսը արեւին: Ամբարեց աչքերուն մէջ հուր ու կայծ, լեցնելով իր հոգին, անոնց յաւիտենական թրթռացումներով: Ինչ որ բնանկար էր, գիւղանկար ու լուսանկար, մինչեւ որ...:

Մինչեւ որ, սեւ օր մը, իր գեղին արեւը խաւարեցաւ, լոյսերը մարեցան: Մինչեւ որ խղճահար հրեշտակ մը, խաւարի եւ աւերի մէջէն, թեւերուն վրայ առած, նետեց զինքն օտար ափեր:

Լոյս – քաղաք: Ինչքան ջրվիժում, գոյնզգոյն, ծիրանավառ, պսպղուն, աջ ու ձախ թափուած անսպառ: Ո՞ւսկից... Աղբիւրը անյայտ: Առաս–

ալելական վիշապ մը, կարծես, իր մթին թաքստավայրէն, օձի լեզուակներ կը ժայթքեցնէ, հեշտագրգիռ ասեղներով կիտուած: Լոյսեր շպարուած, ծաղիկներ անդուլուած ու պտուղներ ներկուած, որոնք միս եւ արիւն կը հոտին անդադար:

Փարիզ, Փարիզ...: Ի՞նչ ընէր Փարիզը, գեղի այս բնապաշտ տղան: Չկային լեռներ լուսակատար, քարեր սրնգահար, ու մրգաստաններ, Անահիտի ծիծեռովը կաթնացած: Չկար վերջալոյս մը, Բարեկոյնի երկնամուխ աշտարակներէն ազատ, հեռուն, լերան մը լանջքին վրայ, իր ոսկեման ցոլքերը փռած: Ոչ ալ՝ չէշտակի ծագող արշալոյս մը, որուն կուսադեղ շողերուն տակ, կարենար երգել «Առաւօտ լուսոյ» ...

Արեւը մշուշապատ ամպերու ետին կուլար շարունակ:

Ո՞ւր սեւեռէր իր շուարուն նայուածքը: Սա արուեստական, շինծու լոյսերո՞ւն, ուր պերճաղինճներ կը թաւալին մերկամարմին: Սա խայտաբղետ ամբո՞խին, որուն համար «սուտը աղն է կեանքին, գողութիւնը՝ հաց, գինին՝ արբեցութիւն, կինը՝ անօթ ու շնութիւնը՝ մարսողութիւն»:

Մեղք էր գեղջին բերած լուսաղբիւրը անոնց վրայ թափել: Սրբապղծութիւն էր բիբերուն խորը ամբարած հայրենավառ ածուխի շերտերն — համակ արեւ թանձրամած, այս սողանական պատկերներուն առջեւ վառել ու սպառել: Ոճիր էր իր հոգիին լուսէ պատերն քակել ու ըլպրծունհոսանքին յանձնել:

Ոչ, ոչ ...: Ուրե՞մն... Թիավարել իր կեանքի նաւակն «Նարդեան ուղի»ով: Թափառիլ խորհուրդներու աշխարհը, բանականութեան լուսարձակին տակ: Պեղել ամէնէն մթին խորութիւնները հոգիներուն: Ամբարել, ինչ որ գեղեցիկ դպրութիւն է, մտածում, ճշմարտութիւն եւ լուսանիւթ:

Հետեւաբար, միանգամընդմիշտ պժգանքով փակեց աչքերն օտար աղբակոյտին դէմ, բանալով զանոնք տարաշխարհիկ հորիզոններու վրայ: Խենթեցած խենթերու պէս ինկաւ ծիպ ու ծառին վրայ, իր կաշմբուռն թեւերը սոթտած: Խառնեց գիշերը ցերեկին, օրական տասներկու կուրացնող լուսատարափի մը տակ, որուն դէմ աչքերուն լոյսը կը մաքառէր յանձնապաստան արհամարհանքով:

Գիշերները, հարիւր յիսուն մոմերու շլացուցիչ զօրութեան տակ, աս խիզախ տղան մղեց անհաւասար, ահաւոր պայքար մը Կիւթէմպէրկի դէմ, իւրացնելով տպագիր հազարաւոր էջեր, իր ձեռագիր — ընդօրինակութեան ապաւինած:

Միտքէն կապուելիք խենթ.. Խելքէն կախելիք մտաւորական...: «Մուշմուլա»յին չա՞փ ալ չկայիր, որ փոխանակ քիլօներով ձեռագիրներու դէզին, պտղավաճառին խանութը փռուէիր, լայնքին ու երկայնքին:

Կապ ու կապանք ի զուր...: Սիրեց խենթերն խելօքներէն աւելի: Նախասիրութիւնը տուաւ որբերուն ու հիւանդներուն: Պաշտեց գիրքերը, հացէն աւելի, մոլեռանդօրէն: Գիրքեր, բառագիրքեր, բազմաթիւ ու բազմատարազ, իր բնակարանին պատերը կքելու աստիճան, որոնց մէջ թաղուեցաւ կայանը թղթաշէն բուրգերու ստորոտը հաստատած Նապլիի մը պէս, իւրացնելով ինչ որ միտք ու արուեստ է, նոյնանալով անոնց հետ տող առ տող, էջ առ էջ:

Ու ամբարեց, ամբարեց: Ու մաշեցաւ, մաշեցուց աչքերուն լոյսն իր սեփական:

Գիշեր մը, գիրքերը բռնկեցան յանկարծ, ըսկսան բոցավառիլ, այրիլ տարաշխարհիկ հրդեհումներով: Հեղեղավազ լուսագետ մը սկսաւ խուժել դէպի կեդրոնական լուսամուտները իր տեսողութեան, ճամբուն վրայ ողողելով, մթագնելով արեւային ամէն մաս ու մասնիկ: Այստարերային խուժումին դէմ, երկու լուսագունդերն, աջ ու ձախ, սկսան ճակատ յարդարել, թումբ կանգնել, մաքառիլ լուսամարտել, իրենց յետին ուժերով:

Ողբերգական լուսամարտ ...:

Սեւ օր մը, աւաղ, այս հրակէզ ճնշումին տակ, աջ լուսագունդը, ուժաթափ ու քայքայուած, դեղեւեցաւ ընկրկեցաւ տեղի տուաւ վերջապէս, հեռանալով պարտուած, սեւ դրօշակ մը ետին թողած ...:

Փախո՞ւստ թէ «նահանջ» ...:

Նահանջ բարեյոյս ... որ պիտի վերադառնայ, պիտի վերադառնայ, օր մը, անկասկած:

....

Ան վերադարձած է արդէն, հիմա Ալէլուիա...:

ՏԻԳՐԱՆ ՓԻՐԱՆԵԱՆ

ՊՈՒՏ'Մ ՍԻՑԱՂ

« ՅԱՏԿԱՑՈՒՄՆԵՐ » ...

Անուշ բան է, լեզը մնտուկներէն բաժնել, որուն մէջ դուն քրտինքի կաթիլ չունիս:

Աջին կուտաս: Ձախին կուտաս: «Որբանոցներուն», «Հոգեպաշտներուն»:

«Անդամալոյծներու».— «Գնդակ Ծեծողներու.» — « Հայրենասէրներու».— « Շողենաւ փախցնող Անճրկածներու» .— եւն. ընկերակցութիւններուն..

« Բաղնիքի ջուրով հիւր պատուել» ...

Հայը վճարող ժողովուրդ է: Լիառատ վճարող: Ափով սատկ կուտայ ներկայացողին, կը բաւէ որ սրտին թելերը խաղացնել գիտնաս: Իրեն ներկայանալու արհեստը գիտնաս:

Միլիոններ կըթաւալին ափէ – ափ: Թուանշանները պար կը բռնեն ազգին ի պատիւ: Գետերու պէս դրամ կը հոսի:

Նպաստահաւաքութիւնը՝ մասնագիտութեան վերածուած է: Հասած է ժամանակը, որ այդ ճիւղին համար դպրոց մը բացուի՝ աւելի կատարելագործելու, նրբացնելու համար զայն:

Մասնագէտ վարպետներ չեն պակսիր այս արհեստին համար:

Հայոց ելեւմտական նախարարութիւնը — Բարեգործականը — ողջ եւ պայծառ մնայ, կրնայ «Ցատկացում»մըն ալ այս ձեռնարկին համար ընել:

«Գանձել եւ յատկացնել»: Ահա կարեւորը:

Կարդացէք անշուշտ անոր «ցուցակ յատկացմանց»ը: Հազարաւոր «տալէր»ներ շարքի կեցած են այդ ցուցակին մէջ...

«Ապրիս հայ ժողովուրդ», պոռացի մտովի:

— Թէեւ հայ ժողովուրդը դեր չունի այս յատկացումներուն մէջ:Բարեգործութիւն սաոր կ'ըսեն»: Այս«բարեգործութիւն» յետադիմական բառը շատ չի «սազիր» կարծեմ, Բարեգործականի պէս հառաջդիմական կազմակերպութեան մը...

«Աղքատութիւն եւ «էֆէնտի»ականութիւն կը հոտի այդ բառէն...

Այս մայր կազմակերպութենէն դուրս ունինք տակաւին երկրորդական դասարանի նպաստահաւաքներ, որուան կարիքներէն բուսած, որոնք տարին տասներկու ամիս — մեղք որ տարին աւելի ամիս չունի— հայ ազգայիններու քսակին այցելութիւն կուտան: Օրուան կրօնապետը քանի մը նորաստեղծ կուտաւորներով հետեւորդուած եւ երբեմն ալ սիրունիկ տիկիններով – օրիորդներով շքաւորուած այցի կուգան ազգայնոց՝ ցուցակ ի ձեռին...

« Ձեր ազգասիրական զգացումները մեզի ծանօթ ըլլալով եւ վստահ ձեր գերազնիւ նկարագրին»ով կ'երկարեն «ժապաւինեալ տոմար»ը...

— Օ՛ ո՛չ ոչ, տեսէք Պ. Կունելիոսը տասը հազար արձանագրած է, դուք պէտք է որ աւելի բան մը տաք, Պ. Սիխիանոս:

— Այո, այո, Պ. Սիսանոս, տեսէք, ես ամուսին, տուն տեղ ձգած ազգիս համար դուռներն եմ ինկած...

— Բայց, սակայն... տէր հայր — սրբազան ըսէք — այո սրբազանկարողութիւնս աւելին չ...

— Օրհնած: Ես իմ ժողովուրդիս հայրն եմ, ձեր բոլորին կարողութիւնը ծանօթ է ինծ:

— Պ. Սիսղանուսր շատ մի նեղէք, ես լաւ կը ճանչնամ զինք: Աղջիկը իմին ընկերուհիս է: Պ. Սիսղանուս, տուէք, հոգ չէ տասը հազար...

— Օրիորդ չեմ.. — Ալ անկէ վար չի վայելեր ձեզի, մենք ձերին արժանապատուութիւնն ալ նըկատի կառնենք տիար Սիսնեանոց:

— Աստուած մէկդ հազար ըրէ, տղաս:

Եւ այսպէս մարդը ամչցնելէ՝ 40 աստիճանով քրտնցնելէ եւ Հայոց ազգին պատկանելուն զղջացնելէ զկնի՝ կ'անցնին Կիւլզամպաքեանին..

Վստահ եղէք որ այս գումարներէն, գոնէ մաս մը, իրենց բուն նպատակին կը ծառայեն:

Անկասկած, նպաստընկալները, պարտ ու պատշաճը կը տնօրինեն՝ այդ գումարները հաշուետուութեան պէս բանի մը վերածելու համար:

Ազգային կազմակերպութիւն են, վերջապէս, հօ կոկորդը անցնելու չեն: Ազգային պատուին դէմ չէ՞ հաշիւ պահանջել:

Ըսուելիք կայ չըսուելիք կայ այդ հաշիւներուն մէջ:

Աղքատին դրամ որ կուտաս հաշի՞ւ կը պահանջես իմէ ...

«Հաշիւ պահանջելը չտեսութեան եւ ծակաչքութեան հոմանիշ է:

Եւ իրապէս ալ այդպէս է:

«Յառաջ»՝ ելեր ներդաղթի «յատկացումին» հաշիւը կ ըպահանջէ:Եղա՞ւ մի եա ասիկա:

Դրամը առի՞ն:

— Առին:

— Ներդաղթ տեղի ունեցա՞ւ:

— Ունեցաւ:

Ալ ինչո՞ւ հաշիւ հարցնել, սա մի յետադիմական ելոյթ չէ՞ ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (93)

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

— Միայն բան մը մոռցաք. ձեր անձին համար բան մը չորոշեցինք:

— Շատոնց որոշուած էր վիճակս՝ թէ որ թշուառ հօրս կամքը արգելք չըլլար, ուրեմն, հիմա Աստուած ինչ տնօրինած է՝ թող կատարուի:

Այս խօսակցութեան երկու հոգի միայն ներկայ էին Եփիմէ եւ Ստեփանէ:

Ամէնն ալ ազնուական աղջկան պարզ համարձակութեան վրայ կըզարմանային վասն զի իւր որոշումները յայտնի կ'երեւար. եւ այդ չնաշխարհիկ ծաղիկին թառամիլը տխրութեամբ կը լեցնէր զիրենք:

— Ճշդենք ամէն պայմանները, ըսաւ Թորոս: Ա. Անարզաբայ Միջնաբերդը ինծի պիտի յանձնուի: Բ. Ես ձերայնից՝ հօս մօտիկ՝ Պապեռոնի ամուր բերդը պիտի տամ, որու հիմա բանալիները ինծի բերուեցան:

Գ. Ձերայինք՝ իրաւունք ունիք ամէն ինչք եւ ստացուածք առնել եւ ելլել:

Դ.— Ով որ ձեր հայրենի զինուորներէն յանձն առնէ իմ ծառայութեանս մտնել, իւրաքանչիւրըիր աստիճանով ընդունելի ըլլայ:

— Եւ... ըսաւ եւ կեցաւ Թորոս առանց շարունակելու: Օրիորդը ուշադրութեամբ սպասեց եւ երբ տեսաւ որ չէր խօսեր՝ ըսաւ.

—Խիստ դաշինք մը կ'երեւայ թէ ձեր վեհանձնութիւնը կ'արգիլէ:

— Դուք դատեցէք: Ե. Անարզաբա քաղաքին կառավարութիւնը եւ եկամուտը Մարգրիտ Իշխանուհիին կը վերաբերի յաջորդաբար:

Այս խօսքերը լսելուն, կարմրութիւն մըպատեց Օրիորդին երեսը եւ պատասխանեց.

— Ով մեծ Իշխան, ձեր հինգերորդ դաշինքը ձեր սրտին վեհանձնութեան արդիւնքն է, ես իբրեւ կտակ մը կը լսեմ. արդէն նա որ աշխարհք կը ձգէ առանձնութեան եւ Աստուծոյ համար՝ ոչ ժառանգութեան պէտք ունի եւ ոչ յաջորդութեան:

«Դարձեալ ձեր մեծութիւնը պէտք է գիտնայ թէ ես շատ ուշացայ հօս եւ սիրտս հանգիստ չէ, վասնզի հօս ինչ որ կը խոստանամ՝ չգիտեմ թէ ազատ պիտի ըլլա՞մ հօն բերդին մէջ գործադրելու:

— Առջի ըսածնուդ վրայ իբրեւ հին եւ բազմամեայ բարեկամ մը՝ կը խնդրեմ եւ կը պահանջեմ որ արտորնօք որոշում մը չընէք, ես թէ որ անհոգանամ ապահով եմ որ հօս ուրիշ մը կայ որուն ձեռքէն չէք կրնար ազատիլ, ըսաւ Թորոս Եփիմէի նայելով՝ որ գլխով ըսածը կը հաստատէր, իսկ վերջի ըսածնիդ կը խնդրեմ մեկնել վասնզի չեմ հասկնար:

Այն ատեն Մարգրիտ վրանին դրանը աչք մը ձգեց. Թորոս զինքը ապահովցուց թէ մէկը չկար իրենց խօսքը մտիկ ընելու համար, ուստի Օրիորդը բերդապահ զօրականին նկարագիրը ըրաւ համառօտիւ եւ պատմեց թէ ինչպէսիրներկայութիւնը միայն բոլոր գիշեր կըցեր էր զիրենք հանդարտեցնել:

Թէպէտ այս պատմութիւնը՝ իր դաւաճանութեան մասին շատ համառօտ էր, բայց իրերը եւ վիճակը այնչափ յայտնի էին որ ամէնքը զարմանքով լեցուեցան եւ Թորոս որ բաւական սրամիտ էր մասէն ամբողջը գտնելու համար, ոտքի վրայ ելաւ եւ ձեռքը տալով Օրիորդին ըսաւ.

— Ինչ պարագայի եւ ինչ վիճակի մէջ որ գտնուիք հիմա, վաղը, ապագային, կը խնդրեմ եւ պարտաւորութիւն կը ձգեմ ձեզ ինծի դիմել, եւ ես ձեռքէս եկածը թէ որ չընեմ յանցաւոր եմ առաջի Աստուծոյ: Ահա եղբայրս Ստեփանէ եւ կինս Եփիմէ վկայ ըլլան իմ երդման:

Արդէն ես հիմա քաղաքապահ զօրքերուն հրաման կ'ուղարկեմ որ ձեր ամէն ակնարկութիւններուն հնազանդին իբրեւ ինծի:

— Թէ որ հրաման ընէք, ըսաւ եղբայրը Ստեփանէ՝ որ մինչեւ այն վայրկեանը բերանը չէր բացեր, այլ խորին ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէր եղբօրը եւ Օրիորդին խօսակցութիւնը՝ ես ալ կ'ընկերանամ Իշխանուհիին եւ ինչ որ հարկ տեսնէ կը գործադրեմ:

— Շատ լաւ կ'ըլլայ, եղբայր իմ, միայն թէ ինք ինչ որ հրամայէ՝ այն մինակ գործադրէ:

— Այո այդպէս:

ԾԵՐԵՆՑ

կան մարդոց շատ շատերուն բարոյական կեանքը մաքուր է: Բայց դարերէ ի վեր ժառանգուած հիւանդութիւնը կայ եւ կը մնայ: Ինչպէս Իթթիհատի, նոյնպէս եւ Հանրապետութեան օրով ապօրինի հարստութիւններ կը դիզուին, շնորհիւ անձնական ազդեցութեան մը չարաչար գործածումին: Կան երեսփոխաններ բոոնք շնորհիւ իրենց դիրքին, պետական գործերու միջնորդած եւ լեցուցած են իրենց գրպաննները»:

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԵՐ ՋՈՀ ԳԱՑԻՆ ՀԱԼԷՊԻ ՄՐՑՈՒՄԻՆ

Հալէպի «Արեւելք»ի մէջ կը կարդանք. —

Կիրակի օր, կէսօրէ վերջ, Պէյրութի Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ «Րասինկ Քլիւպ»ի միջեւ տեղի ունեցաւ ախոյեանական մրցում մը: «Րասինկ Քլիւպ» առաջին կիսախաղին իսկ չարաչար պարտութեան մատնուեցաւ եւ բերդապահը քաշուեցաւ խաղէ: Ուրիշ բերդապահ մը նշանակուեցաւ եւ խաղը շարունակուեցաւ:

Հ. Մ. Ը. Մ. շարունակեց յաղթական մնալ: Փենալթիի խնդրի մը շուրջ, վէճ մը սկսաւ եւ ժողովուրդը խուժեց իրաւարարին շուրջ: Այս միջոցին բազմութեան մէջէն տեղացի մը կրակ բացաւ, որուն գնաց ներկայ բազմութենէն Յակոբ անուն երիտասարդ մը, որ կուրծքէն երկու գնդակ ստացած էր: Երկրորդ մըն ալ ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ: Վիրաւորը փոխադրուած է «Օթէլ Տիէօ» հիւանդանոցը: Ոճրագործը ձերբակալուած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ Հանրային Ապահովութեան նախարարը յայտարարեց թէ օտար կեդրոններու աջակցութեամբ սարքուած էր այն դաւը որ երեւան հանուեցաւ վերջերս: Կալանաւորներուն մէջ կը գտնուին բազմաթիւ անդամներ դիմադրական ճակատէն, որոնք իբրեւ թէ գործիք դարձած էին անգլեւսաքսոն աշխարհականներու: Նախարարը աւելցուց թէ փաստերով պիտի ապացուցանեն որ ստորերկրեայ տարրեր կը փորձէին պատերազմական խուճապ յարուցանել երկրին մէջ, աջակցութեամբ արտաքին ուժերու: Ամբաստանեալներուն մէջ կը գտնուի գնդ. Մազուրքեվից, որ բանակի մը գլուխն անցած կը կռուէր Նացիներուն դէմ:— Վարշաւայի մէջ ձերբակալուեցան 34 կաթոլիկ քահանաներ, հովուական թուղթ մը կարդացած ըլլալով: Միայն ութ ամբաստանեալներ վար դրուեցան:

ՄԱՐՇԸԼԻ ԾՐԱԳՐԻՆ երկրորդ տարեշրջանին առթիւ, ամերիկեան լիազօրը զեկուցում տալով Ուաշինկթընի մէջ, բացատրեց թէ Ֆրանսայի ժողովուրդը պէտք է կարգ մը զոհողութիւններ կրէ, ապագայ բարիքները վայելելու համար: Ուստի անհրաժեշտ կը գտնէ որ թղթադրամի աճումը սահմանափակուի, զարկ տրուի արտադրութեան, ընկերային պայմանները բարեփոխուին են.:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ կառավարութիւնը մեծագումար գնումներ կը կատարէ, կասեցնելու համար հողագործական արտադրութեանց գիներուն անկումը: Միեւնոյն ատեն քննութիւններ կը կատարուին, չարաշահութիւնները խափանելու համար:

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԵՐՈՒ մասին եղած հարցումի մը պատասխանելով, Նախագահ Թրումըն վճռապէս յայտարարեց թէ Մ. Նահանգները երբեք պիտի չյայտնեն իրենց պատրաստ ռումբերուն քանակը, ինչպէս պահանջած էր խորհրդային պատուիրակը, Ապահովութեան Խորհուրդին առջեւ: Եւշեշտեց թէ այս խնդիրը չի կրնար առարկայ դառնալ հրապարակային վիճաբանութեան:

ԹՂԹԱԴՐԱՄԻ ՇՐՋԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ գումարը 1.001.667.000.000 ֆրանքի հասած էր անցեալ շաբթու, ինչ որ աննախընթաց պարագայ մըն է Ֆրանսայի պատմութեան մէջ: Փետրուար 3ին վերջացող շաբթուն յաւելումը եղած էր 29.064.000.000 ֆրանք: Միեւնոյն ատեն պետական գանձը 27 միլիառ 100 միլիոն ֆրանքի գումար մը քաշած էր Պանք տը Ֆրանսէն: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ կացութիւնը հետզհետէ պիտի բարւոքի, շնորհիւ նոր փոխառութեան որուն գումարը հասած է 160 միլիառ ֆրանքի:

ՊԵՐԼԻՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ, Տոքթ. Ռէօյթըր, առաջին գերման պաշտօնատարը որ Փարիզ եկած է անպայման անձնատրութենէն ի վեր (1945 Մայիս 7), Ֆրանսայի աջակցութիւնը խնդրած է, արեւմտեան Պերլինը կցելու համար արեւմտեան Գերմանիոյ, իբրեւ առանձին պետութիւն: Արտաքին նախարարը խոստացաւ քննել այս խնդիրը, բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Ֆրանսա համաձայն չէ այս առաջարկին:

ՍԱԿԱՐԱՆ (Եշ.).— Սթերլին 1062 (1410), տոլար 319 (475), զուից. ֆրանք 80.10 (113): Նափոլէոն 5650, սթերլին 6825, զուից. ոսկի 5450, տոլար (20նոց) 26.900: Ձոյլ ոսկի 760.000 ֆրանք:

250 ԿՐԱՄ ԿԱՐԱԳ պիտի բաժնուի Սէնի նահանգին մէջ, թիւ 33 կտրոնով: Նաեւ ձէթ, համաձայն իւրաքանչիւր դասակարգի:

ՓԱՐԻԶԻ պանդոկներու պաշտօնեաներէն 46 հոգի ձերբակալուեցան, սեւ շուկայի առեւտուր կատարած ըլլալով տոլարի, սթերլինի եւ զուիցերիական ֆրանքի վրայ: Խուզարկութեանց հետեւանքով ոստիկանութիւնը գրաւեց վեց միլիոն ֆրանքի օտար դրամներ:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

Կազմակերպուած Հ. Ե. Դ. ՍԷՆ ԺԷՌՈՄԻ «Հայաստան» ենթակոմիտէին կողմէ, հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին: Փետր. 21, երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Trianon Cinémaին մէջ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Ե. Դ. Սէնթ Էթիէնի Անտոք ենթակոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Ս. Խաչիկեանի եւ իր պարագաներուն, նոյնպէս Պ. Ս. Սիմոնեանին, իրենց սիրելի քրոջ եւ մօր Տիկին ՍԻՄՈՆԵԱՆի դառն կորուստին առթիւ:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)

La Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ե. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի, ժամը 4ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Վարդան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սարսէլի սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն անպայման ներկայ գտնուիլ:

ԳՆԴԱԽԱՂԻ ՄՐՑՈՒՄ.— Փետրուար 13ին առտուն ժամը 10ին Stade Olierի մէջ (11 rue d'Arcueil, La Vache Noire), բարեկամական մրցում Հայ Մարզական Միութեան (U. S. A.) Ա. խումբին, Red – Starի հետ:

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ»

Ալֆորվիլի Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ շքեղ Երեկոյթ պարահանդէս, Մարտ 26ին:

Orchestre Tango Typique համբաւաւոր Quintin Verdu: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 15 Février 1949 Երեքշաբթի 15 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21e Année N° 5771–Նոր շրջան թիւ 1182 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ «ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆԸ»

Սկիզբէն ի վեր իրարու կը յաջորդեն միջազգային ձեռնարկները, յանուն խաղաղութեան: Ինչ որ կը նշանակէ թէ մարդիկ լաւատես չեն ապագային մասին:

Մասնաւորապէս իրար անցած է Մոսկուան, իր արբանեակներով եւ այլազան ուղեկիցներով:

Մէկ ձայն կը լսէք այդ ճակատէն.— խաղաղութեան միակ ախոյեանն է Խ. Միութիւնը: Միւսները, արեւմտեան պետութիւնները եւ մանաւանդ Անգլօսաքսոնները պատերազմ կը պատրաստեն:

Հետեւաբար անհրաժեշտ է լարել բոլոր ուժերը, շարժել աշխատաւոր բազմութիւնները, ի դերեւ հանելու համար «դիշատիչ աշխարհակալներուն դաւերը»:

Այս ուղղութեամբ ցոյց մըն ալ տեղի ունեցաւ Փարիզի մէջ, անցեալ ուրբաթ օր, Մտաւորականներու միջազգային համագումարին առթիւ:

Ընթերցողները կը յիշեն անշուշտ: Անցեալ ամառ «յառաջդիմական» մտաւորականներ ժողով մը գումարեցին Վրոցլաւի մէջ (Լեհաստան): Այդ առթիւ կազմուեցաւ միջազգային «կապ» մը, դիւրացնելու համար յարաբերութիւնները Խաղաղութեան եւ Մշակոյթի նուիրուած մտաւորականներու միջեւ:

Այս դիւանն էր որ նիստի հրաւիրուած էր Փարիզի մէջ, եւ իր աշխատանքները լրացնելէ վերջ, հրապարակային ժողով մը սարքեց, ուր խօսեցան խումբ մը հատընտիր ներկայացուցիչներ:

Փորձենք ամփոփել յայտնուած գաղափարները, որոնք, ինչքան ալ անկեղծ ըլլան, դժբախտաբար ողբերգութեան մէկ երեսը միայն կը ներկայացնեն:

Առաջին բանախօսն էր Ֆրանսացի համայնավար գրագէտը, Արակոն, որ բացատրեց թէ Վրոցլաւի մէջ (նախկին Պրեսլաւ) ընդունուած էին թէ մտաւորականներուն կ'իյնայ ազդարարի դեր կատարել պատերազմին դէմ: Այժմ արդէն գործի ձեռնարկած են Փարիզի մէջ եւ ամէն տեղ, կազմակերպելու համար «նոր դիմադրութիւնը, դիմադրական ճակատը անոնց որ պատերազմ չեն ուզեր»:

Ուրիշ Ֆրանսացի մը, բանաստեղծ Փոլ Էլիւառ, կարդաց կաթոլիկ աբբայի մը նամակը (Պուլիէ), որ կրակոտ բառեր կը գործածէր:

Իր կարծիքով, «նախայարձակ», ապա ուրեմն պատերազմի դրդիչ պէտք է համարել «ան որ հիւլէական ռումբեր կ'ամբարէ, որ կը ծանուցանէ թէ ի հարկին պիտի գործածէ զանոնք, եւ կը մօտեցնէ այն խարիսխները ուրկէ հիւլէական ռմբաձիգները պիտի կատարեն իրենց թռիչքը»:

Եւ կը յայտարարէր բարձրաձայն— «Անոնք որ հիւլէական ռումբեր կը գործածեն, ենթակայ են Նիւրընպէրկի վճիռներուն» (կախաղան): Արբան ալ գոց սորված էր օրուան նշանախօսքը, — «Մենք պիտի չկռուինք Խ. Միութեան դէմ»:

Մոսկուայի ներկայացուցիչը, ծանօթ դրամագէտ Ֆատայեւ, նախագահը Գրողներու Միութեան, չեշտեց թէ «խորհրդային այրերն ու կիները սրբութեան ուժ պիտի տան որեւէ միջազգային ձեռնարկի որ կը ձգտի պաշտպանել խաղաղութիւնը ամբողջ աշխարհի մէջ»:

Նոյն միակողմանի եւ թխածոյ եղանակը՝ երկու կին պատգամաւորներու, ինչպէս եւ Իտալիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Լեհաստանի, Անգլիոյ ներկայացուցիչներուն կողմէ:

Ոչ մէկ խօսք՝ այն մեղքերու մասին որ կը ծանրանան Խ. Միութեան եւ անոր արբանեակներուն վրայ, իբրեւ հետեւանք միահեծան դիկտատորութեան:

Երկրորդ աշխարհամարտին ատեն, դիմադրական պայքար կազմակերպուեցաւ Ֆրանսայի եւ ուրիշ երկիրներու մէջ, յանուն ազատութեան: Թօթափելու համար օտարին լուծը:

Արդ, ազա՞տ են արեւելեան Եւրոպայի բազմաչարչար ժողովուրդները: Գորշ կամ սեւ լուծին տեղ, կարմիրը չէ՞ որ կը տրորէ զանոնք:

Կարելի՞ է խաղաղութիւնը փրկել դիմադրութեամբ, առանց ապահովելու ժողովուրդներու ազատութիւնը:

Շ.

ՏԻԿԻՆ Ե. ՌՈՍՏՈՄԻ ՄԱՀԸ

Վերջին պահուն խորին ցաւով կ'իմանանք ողբացեալ Ռոստոմի կնոջ՝ ընկերուհի Եղիսաբէթի մահը, որ տեղի ունեցած է կիրակի օր, Ժընեւի մէջ:

Վաստակաւոր ուսուցչուհի, եղած էր անձնուէր ընկերուհին անմահ Ռոստոմին, անոր փոթորկալի կեանքին մէջ: Պատերազմէն առաջ տօնուեցաւ իր յոբելեանը, Փարիզի մէջ եւ այլուր: Յաջորդով՝ իր կեանքի եւ գործի մասին:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի թէյասեղանը

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղին սարքած թէյասեղանը, ի պատիւ դասախօսներու, Sociétés Savantesի յարակից սրահին մէջ, ի ներկայութեան բազմաթիւ երիտասարդներու, ծնողներու եւ համակիրներու: Իր հիւանդութենէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով հանդէսի մը մէջ կ'երեւար նաեւ մեր սիրելի Նարդունին:

Բացումը կատարեց Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութեան ներկայացուցիչը, ընկեր Պ. Պետիկեան:

Ծոխ էր գեղարուեստական բաժինը: Ցաջորդաբար ճառեր խօսեցան Շաւարշ Միսաքեան, Արտաշէս Պիպէրեան, Աշոտ Իսահակեան, Շ. Նարդունի, Հր. Բալուեան, երաժշտագէտ Օհան Տուրեան (Խաչատուրեան), Հայր Խապայեան, Կարօ Ուշադլեան, Ս. Թորոսեան, Տ. Գահվէճեան, Սահակ Տէր Թովմասեան:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգ. ժողովին Փետր. 4ի նիստին մէջ, ընկնդիրներու օթեակէն մէկը յանկարծ արաբերէն «էզան» կարդաց, «Ալլահու էքպէր» աղաղակելով եւ մեծ իրարանցում պատճառելով: Երբ ոստիկանները դուրս կը հանէին զայն, ուրիշ անկիւնէ մըն ալ ձայն մը լսուեցաւ: Մարդ մը «Ալլահ, Ալլահ» աղաղակելով կը շարունակէր «էզան»ը: Երկուքն ալ ձերբակալուեցան եւ հիւի դատուին, իբրեւ անդամները մոլեռանդ աղանդի մը:

ՇԱՔԱՐ ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ, 1500 կրամ՝ E., 1000 կրամ J. A. M. եւ V. դասակարգերուն՝ թիւ 15 կտրօնով: Ձէթ 150 կրամ J., 350 կրամ A. 250 կրամ M. եւ V. դասակարգերուն, թիւ 41 կտրօնով:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ բացառիկ վիճակ յայտարարուեցաւ, իբրեւ հետեւանք խորհրդաւոր սպանութեան մը: Սպաննեալն է Շէյխ Հասան էլ Պաննա, լուծեալ Իսլամական Եղբայրութեան նախագահը, 38 տարեկան, որ թաղուեցաւ Գահիրէի մէջ, խիստ հսկողութեամբ: Ահաբեկիչը փառաւոր կառքի մը մէջ նստած, երկու գնդակ արձակեց, կուրծքէն վիրաւորեցին իր երկու հետեւորդները: Կ'ըսուի վիրաւորեցին իր երկու հետեւորդները: Կ'ըսուի թէ շէյխը կառավարութեան յայտնած էր զանազան գաղտնիքներ Իսլամական Եղբայրութեան մասին որ ունի 500.000 անդամներ:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ 4000 ապստամբներ Ֆլորինա քաղաքը մտան (հիւս. Յունաստան Ալպանիոյ սահմանին վրայ): Ամենամեծ արշաւանքն է այս, զօր. Մարկոսի պաշտօնանկութենէն ի վեր: Կառավարական զեկոյցը կ'ըսէ թէ յարձակումը ետ մղուած է, թէ սպաննուած են 216 ապստամբներ, դլուխն ըլլալով նշանաւոր վարիչ մը, Լիֆթերիս թէ դերի բռնուած է ուրիշ հրամանատար մը եւն.: Ֆլորինա ունի 10.500 բնակիչ:

ԻՐԱՔԻ վարչապետը, Նուրի փաշա յայտարարեց թէ մօտերս պիտի դատուին 160 ամբաստանեալներ, իբրեւ համայնավար:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Սահմանադիր ժողովը պիտի գումարուի այսօր, Երուսաղէմի մէջ: Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգները մերժեցին ներկայ ըլլալ, դիտել տալով թէ իրաւունք չունին Երուսաղէմի մէջ գումարելու ժողովը: Խ. Միութիւնը եւ արբանեակները ընդունած են հրաւէրը:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ

Դասախօսութիւն մը՝ այս հինգշաբթի: Մանրամասնութիւնները կարդալ Դ. էջ:

Ատլանտեան դաշինքը

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՐՏ. ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին շահակից պետութեանց միջեւ, վերջնական ձեւ մը տալու համար Ատլանտեանի դաշինքին: Այս առթիւ օգտուելով Լոնտոն գնաց Թուրքիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Նեճմէտտին Սատաք, խորհրդակցելու համար Պ. Պեւինի հետ՝ արեւելեան Միջերկրականի ապահովութեան մասին:

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Թուրք նախարարը համաձայն է Միջերկրականեան զինակցութեան մը, իբրեւ լրացուցիչ մաս համայնավարութեան դէմ կազմակերպուած պայքարին: Բայց հաւանական չէ որ ձեռնարկ մը կատարուի այս ուղղութեամբ, գոնէ մինչեւ Ատլանտեանի դաշինքին վերջնական խմբագրութիւնը եւ ստորագրութիւնը:

Պ. Սատաք Փարիզ ալ պիտի հանդիպի, մասնակցելու համար Եւրոպայի տնտեսական գործակցութեան խորհրդակցութեանց:

★ Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը վճռապէս կը հերքէ այն զրոյցները թէ Մեծն Բրիտանիա եւ Սուրիա խորհրդակցութիւններ կը կատարեն, Սուրիան ալ անդամագրելու համար Ատլանտեանի զինակցութեան:

★ Ատլանտեանի դաշինքին վերջնական խմբագրութիւնը կ'ուշանայ իբրեւ հետեւանք Մ. Նահանգներու կառավարութեան կատարած փոփոխութեանց, որոնք ծանր տպաւորութիւն գործած են արեւմտեան Եւրոպայի մէջ: Համաձայն հրատարակուած տեղեկութեանց, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը չուզեր որ դաշնագրին մէջ յիշուի «զինուորական եւ այլ օգնութեան» խօսքը, նախայարձակման պարագային: Նախարարը, Պ. Էչիսըն, բացատրած է թէ որեւէ բացորոշ յանձնառութիւն զինուորական օգնութեան մասին՝ կր հակասէ ամերիկեան սահմանադրութեան, որովհետեւ միայն խորհրդարանը կրնայ պատերազմ յայտարարել օտար պետութեան մը դէմ: Միւս կողմէ, Մ. Նահանգները զինակից պետութեանց կրնան զրկել այն զէնքերը որոնցմէ աւելորդ մթերք մը ունին:

Այս երկու վերապահումները խորապէս ազդեցին Նորվեկիոյ արտաքին նախարարին վրայ, որ Ուաշինկթընէն Լոնտոն գնաց, խորհրդակցելու համար անգլիական կառավարութեան հետ: Նորվեկիա եւ միւս արեւմտեան պետութիւնները կը վախնան որ Ամերիկա Բ. Աշխարհամարտէն մնացած անպէտ զէնքեր տրամադրէ, եւ իր զինուորական օգնութիւնն ալ ուշանայ, մինչեւ խորհրդարանին որոշումը:

★ Պ. Թրիկվէ Լի, Միացեալ Ազգերու ընդհ. քարտուղարը, հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ Ատլանտեանի զինակցութեան մասին, զարմանք պատճառելով քաղաքական շրջանակներու մէջ.— «Եթէ ժողովուրդները ընդունին որ շրջանային զինակցութիւններ հաստատուին, հաւաքական ապահովութեան տեղ, ծանրապէս պիտի վնասուի տեւական խաղաղութեան մը յոյսը»:

★ Վերջին լուրերու համաձայն, Շուէտ, Նորվեկիա եւ Տանըմարքա նոր ծրագիրներ՝ կ'որոճան, իրենց հաւաքական պաշտպանութեան համար: Տանըմարքայի երեսփ. ժողովին մէջ նշանակալից ճառեր խօսուեցան, հասկցնելով թէ Խ. Միութիւնը կը սպառնայ սկանտինաւեան պետութեանց: Մոսկուայի թերթերը խստօրէն կը քննադատեն սկանտինաւեան զինակցութեան ծրագիրը:

15 բողոքական պատուելիներ պիտի դատուին Պուլկարիոյ մէջ

ԲՈԼՈՐՆ ԱԼ ՊԻՏԻ ԽՈՍՏՈՎԱՆԻՆ...

Պուլկարական կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ մօտերս պիտի դատուին 15 բողոքական պատուելիներ, որոնք ձերբակալուած էին 1948 Մայիսին եւ Յուլիսին: Բոլորն ալ ամբաստանուած են լրտեսութեամբ, դաւաճանութեամբ եւ դրամական ապօրէն գործառնութիւններով:

Ամբաստանագրին համաձայն, չորս տարբեր յարանուանութեանց պետերը — բոլորն ալ Պուլկարներ — իբրեւ անդամները Պուլկարիոյ Աւետարանական Եկեղեցիներուն, «թշնամութիւն թելադրած են օտար պետութեան մը՝ ընդդէմ Պուլկարիոյ, եւ յամառօրէն պահանջած են ուղղակի, գործօն միջամտութիւն՝ զինուորական գրաւումով եւ ժողովրդային իշխանութեան տապալումով»:

Ամբաստանագիրը կ'ըսէ նաեւ թէ պատուելիները լրտեսական ցանց մը կազմած էին ի նպաստ օտար պետութեան մը եւ տնտեսական, զինուորական, քաղաքական տեղեկութիւններ հաւաքելով կը յանձնէին օտար գործակալներու, թէ թշնամական զրոյցներ կը տարածէին, անվստահութիւն ներշնչելով պետութեան մասին: Ամբաստանեալներէն վեցը կը մեղադրուին թէ դրամ ստացած են օտար երկրէ մը, փոխան իրենց լրտեսական եւ կառավարական գործունէութեան, թէ այդ օ–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՏԱՐ ՓԱՌՔՈՎ ՀԱՅԵՐ

ԲԱՆԱԴՐՈՒԱԾ ՀԱՅԸ...

1887ին, Պոլիս, Նուրեանի վարչութեան օրով, Հայ Լուսաւորչական եկեղեցիի ծոցէն դուրս նետուեցաւ Թուրքվճառաբեկ ատեանի անդամներէն Կարապետ Շահպազը:

Պատրիարքարանի բարապաններ, մէկ մէկ տետրակ բռնած, քուէ կը ցաւաքէին Կրօն. Ժողովի անդամներէն, ի նպաստ բանադրանքի:

Ի՞նչ էր յանցանքը Կարապետ Շահպազի, որու մասին Լորտ Պրայս կ'ըսէր.— «Հայ ազգին մեծ պատիւ մըն է այսպիսի օրէնսգէտ տաղանդ մը ունենալը»:

Կարապետ Շահպազ Կեսարացի էր: Իր հայրենակիցներէն շատեր եկած հաստատուած էին Պոլիս, ինչպէս բազմաթիւ ուրիշ գաւառացիներ: Պանդխտութեան ցաւը հին էր: Վտարանդի Հայը իր հեւասպառ շունչը կ'առնէր Վոսփորի ափերուն վրայ, դրան ետեւ ձգած իր կինն ու զաւակները: Շատ քիչեր կը յաջողէին դիրքեր ստեղծել, իրենց աշխատունակութեան, ուշիմութեան եւ ճարպիկութեան շնորհիւ:

Բանադրուած Շահպազի մասին, դժբախտաբար, ստոյգ տեղեկութիւններ չունինք: Անծանօթ եւ մշուշապատ է իր հանրային գործունէութիւնը:

Ըստ հայկական, ազգային – կրօնական բարքերու եւ ըմբռնումներու, չարիք մը գործուած էր, որուն համար, կ'առաջարկուէր մեծ դարման մը,— բանադրանք...

Բանադրուելու ատրճանին համար, ի՞նչ «ոճիր» էր գործած այս Հայը:

«Փնտռեցէք կինը», պիտի ըսէին Ֆրանսացիները:

Եւ իրապէս, Կարապետ Շահպազ, «յանդգնութիւնն» էր ունեցած կինը ձգելու եւ ամուսնանալու ուրիշի մը հետ: Ո՞վ էր Շահպազի կրկնամուսնութեան պսակադիր քահանան, ո՞ւր, ե՞րբ եւ ի՞նչ պարագաներու մէջ: Հայ եկեղեցական օրէնքը կ'արգիլէր եւ պէտք ալ չկար շատ բարակը փնտռելու: Նուրեան կը գոչէր.— «Բանադրանքս կ'ուզեմ, բանադրանքս կ'ուզեմ...»: Ինքն էր վարչապետը, ուստի եկեղեցին ալ կը գտնուէր իր տրամադրութեան տակ: Նուրեանի ցասկոտ հաշուեփակը Կ. Շահպազի հետ, ոչ միայն կամայական էր, այլեւ քինախնդրութեան մը հետեւանք, իր փառքի ճամբուն վրայ: Ինքնարդարացումի ոչ մէկ հնարաւորութիւն տրուած էր մեղադրեալին: Լուրը, արդէն, տարածուած էր բերնէ բերան: Մամուլ, միտումնաւոր քարոզութիւն, եկեղեցական հայրեր, միաբերան կը ձայնէին,— Բանադրեցէք, սեւացրէք... Ի հարկէ, ժողովուրդն ալ կ'ընդվզէր եւ կ'արտայայտէր իր մտքանքը:

Այս մեծաշուք դատաւորը, իր բանադրութեան օրը, Գատըգիւղի նաւամատոյցն ելլելով, սովորականին պէս կ'ուզէ կառք մը վարձել: Հայ կառապան մը, իր սովորական փութկոտութիւնը կորսնցուցած, կ'ըսէ.— «Հայտէ ճամբադ գնա, գիտեմ ո՞վ ես դուն»: Կառապանին բերնով ժողովուրդն էր, որ կը խօսէր: Կ. Շահպազ դառնօրէն զգաց, որ, ինք խլեակի մը պէս, դուրս է նետուած մայր հայութեան ծոցէն:

Յաջորդ օրն իսլամացած էր, արդէն:

Ահա այս դաւանափոխութեան մէջ է, որ կը բացուին հոգեկան այն ողբերգութիւններն ու տանջանքները, զոր ապրեցաւ այս Հայը եւ մեռաւ իբրեւ Ալի Շահպազ...

Բայց, արդեօ՞ք, Կ. Շահպազ ուրանալով լուսաւորչական կրօնը, կ'ուրանա՞ր իր ազգութիւնը: Կը մոռնէ՞ր, կը դաւէ՞ր եւ իր ազգային սրբութիւնները ոտնակո՞խ կ'ընէր, ինչպէս կ'ընեն, այժմ, շատ մը հայածին Թուրքեր: Ոչ երբեք: Սակաւաթիւ փաստերն անգամ, ուրիշ բան կ'ըսեն:

Մեր օրերուն, կրօնը բացարձակապէս խղճի գործ է: Ամէն ժողովուրդի մէջ եղած են աղանդաւորներ եւ հաւատուրացներ: Քի՞չ կան Անգլիացիներ, որ ինչ ինչ նպատակներով իսլամացած են արաբ. անապատներուն մէջ: Քի՞չ կան այլազգի միսիոնարներ, որոնք տեղին համաձայն գոյն ու տարազ են փոխած, ուրանալով իրենց ազգային կրօնը: Եւ քի՞չ կան Իսլամներ, ողքրիստոնէացած են: Որքան կ'ուզէք կարելի է երկարել շարքը: Ծէսերն ու խորանները չեն, որ կ'առաջնորդեն մարդիկը, այլ ցեղային զգացումը: Ազգութիւնը, նախ եւ առաջ, զգացում է, լեզուական, կրօնական եւ աւանդական վերադիրներով:

Կ. Շահպազ իր դէմ կատարուած անարդարութեան դէմ վրէժխնդրութիւն մը գործած է, իսլամանալով: Եւ ամէնէն առաջ ինքնիրմէն վրէժ լուծած է եւ խոտելի անուն մը ձգած:

Բայց պէտք է ըսել, որ ապրած ու գործած է իբրեւ Հայ:

Հոս խօսքը տանք, իր ժամանակակիցներէն, մէկ ուրիշ տաղանդաւոր Հայու՝ Արփիար Արփիարեանի.—

«... Ծնունդին իրիկունը Օրթագեղէն շոգենաւ կը նստէի Վերին Վոսփոր երթալու. մտնելով քովընտի խցիկ մը հոն գտայ Ալի Շահպազը. դէմքըս անանօթ էր իրեն, ուստի խօսակցութիւն չրացուեցաւ մէջերնիս: Անկիւն մը քաշուած կը դիտէի այդ ցաւագին դէմքը, խորունկ թախծութեամբ մթագնած: Այն օրը ձիւն էր եկած, Վոսփորի բլուրները, տուները ամէնքն ալ ճերմակ էին: Հանդարտ բնութեան վրայ վերջալոյսին տրտմութիւնը կը հանգչէր: Շոգենաւը կը յառաջանար լռութեան մէջ. երեսը պղտիկ պատուհանին դարձած Շահպազ կը մնար վերացական: Զէր խորհեր, կը զգար, առաջին Ծնունդն էր: Իսլամացած Հայը այդ րոպէին կը յիշէր, առոր տարակոյս չունէի, իր զաւակները, իր եղբայրները, կինը, որոնք Ծնունդ կ'ընէին լալով: Հոգիին մէջ կ'արթննային նիրհած արձագանգները «Խորհուրդ Մեծ»ին ու կը յիշէր մանկութիւնը, երկիրը, ժամէն խթումի իրիկուան դարձը, հօրը մօրը ձեռքերուն համբոյրը, Շնորհաւոր Ծնունդ ու Աստուածայայտնութեան մաղթանքը: Հիմա ամէնքը նորէն իրենց Ծընունդը կ'ընէին, ու ինք զատուած, անջատուած մէկդի նետուած էր: Իսլամացած այդ Հայը իր նոր կրօնքին մէջ կը ներկայացնէր հոգեկան երեւոյթ մը, որ ցեղային արեան ազդեցութեան վըրայ մտածել կուտայ: Տաք սրտով կապուեցաւ իր նախկին կրօնակիցներուն: Թուրքը կ'արհամարհէր ու անոր դէմ կը խրոխտանար: Կրօնափոխութեամբ բարդեօքաւելի աղա՞տ կըզգարինքզինքը իր բոլոր դառնութիւնները յայտնելու տիրապետող ցեղին դէմ: Թուրքը իր նեղքին կեանքին մէջ աւելի մօտէն տեսնելով իր ցեղին գերազանցութիւնը բաղդատութեամբ չի զգա՞ց...» (Նոր Կեանք, Թիւ 6, 7, տարի, 1899, Լոնտոն):

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Հայերու եւ Ազերիներու բարեկամութիւնը

ԽՄԲ.— Ամփոփուած «Սովետական Հայաստան» ամսագրի 1948ի Նոյեմբերի թիւէն: Գրողն է՝ Հէյտար Հիւսէյնով, Ազրբէջանի ծանօթ մտաւորականներէն.—

Ազրբէջանի եւ հայ ժողովուրդի եղբայրական բարեկամութիւնը դարերու պատմութիւն ունի:

Անցեալ դարուն նշանաւոր ազրբէջանցի մտաւորական՝ Աբաս Ղուլի Աղա Բաքիխանով եւ Խաչատուր Աբովեան իրենց ստեղծագործութիւններուն մէջ կը խօսէին երկու ժողովուրդներու եղբայրական գաղափարի մասին: Խաչատուր Աբովեան «Վէրք Հայաստանի» պատմական վէպին մէջ, ցոյց տուած է երկու ժողովուրդներու պայքարը ընդդէմ օտար յափշտակիչներու: Անոր «Թուրք Աղջիկը» պատմուածքին մէջ, ան խօսքը ուղղելով Ազրբէնջանցուհիին կ'ըսէ.

«Խաղաղութիւն հոգուդ՝ հանգուցեալ մարմին, այ իմ պատկերակից հողածին, հաւատներս մէկ չի, սրտներս հո մէկ ա, մեր ժամը չէիր գալիս, մէկ երկնքի տակի, մէկ երկրի երեսի էիր հո ինձ հետ կենում, ման գալիս: Լեզուդ իմը չէր, պատկերդ, հոգիդ հո իմի՞ցն էր»:

Ա. Բաքիխանովի, Միրզա Ֆաթալի, Ախունդովի եւ Միրզա Շաֆի Վազեհի բարեկամութիւնը Խաչատուր Աբովեանի հետ կարծես խորհրդանշական կերպով կը մարմնաւորէ ազրբէջանցի եւ հայ ժողովուրդի բարեկամութիւնը:

Ազրբէջանական եւ հայ ժողովուրդներու մըտաւորական ներկայացուցիչները ցարերու, խաներու, բէկերու եւ մելիքներու դէմ մղած պայքարին մէջ ընդհանուր ձգտումներ ունէին: Անոնք կը պայքարէին յանուն լուսաւորութեան, մշակոյթի եւ յառաջդիմութեան:

«Էքինջի» թերթի հիմնադիր ու խմբագիր Հ. Զարդաբին եւ «Մշակ» թերթի հիմնադիր ու խմբագիր Գ. Արծրունին կապուած էին բարեկամական սերտ կապերով: Երկուքն ալ կը պայքարէին միջնադարեան յետամնացութեան դէմ:

Ազրբէջանական եւ հայ ժողովուրդներու բարեկամութիւնը շատ լաւ կերպով արտացոլած է «Քէմանչա» թատերախաղին մէջ, Անդրբէյջանական մեծ գրող ու ժողովրդավար Ջալիլ Մահմեդղուլիզադէն (Մոլլա Նասրէդդին):

Մինչեւ սովետական իշխանութիւն Ազրբէյջանի, Հայաստանի եւ առհասարակ Անդրկովկասի մէջ ցարական իշխանութիւնը եւ քաղքենի ազգայնականները ազգամիջեան ընդհարումներ կը հրահրէին: Թէեւ երկու ժողովուրդները, աշխատաւորները իրարու հանդէպ թշնամանք չունէին:

Ջալիլ Մահմէդղուլիզադէի «Քէմանչա» թատերգութեան մէջ նկարագրուած է թէ ինչպէս Ղահրաման Եուզբաշին, Ղարաբաղի մէջ կ'որոշէ յարձակիլ Հայերու վրայ:

Անոր կը հանդիպի ծերունի երաժիշտը Բախշին, բէկը իր համախոհներու հետ կը յարձակի անոր վրայ: Ծերունի երաժիշտը տեսնելով, որ անոնք կ'ուզեն փշրել իր քեմանչան, կը բացականչէ:— «Եղբայր, կ'աղաչեմ սպասէ քիչ մը, քեմանչաս ջարդէ իմ մեռնելէն վերջ, որ չտեսնեմ»:

Երաժիշտ Բաշխին կը փափաքի մահէն առաջ քեմանչէ նուագել: Դժուարութեամբ, բայց թոյլ կուտան: Ծերունին հայեացքը ուղղելով դէպի հայրենի գիւղը, կը սկսի ոգեւորութեամբ նուագել:

Նուագի ամբողջ ընթացքին բէկը, առանց հայեացքը հեռանելու երաժիշտէն, ուշադրութեամբ կը լսէ ծերունիի նուագը եւ կամաց – կամաց, ինքն ալ չնկատելով ներս կը դնէ դաշոյնը: Ներկաներըբոլորը զարմացած ծերունիի նուագէն, շատերը հոգոց կը հանեն: Բաշխին կը շարունակէ նուագել: Բէկը, տարուելով երաժշտութենէն կը բացականչէ «Այ այդպէս, կեցցես... Ապրիս...»: Վերջապէս կը հանէ դաշոյնը եւ զայրացած կը գոռայ.— «Էյ Հայ, վերցուր քեմանչադ եւ կորիր այստեղէն, կ'երդնում ընկերներուս կեանքով որ այս դաշոյնով, եւ քեզ կը սպաննեմ, եւ ինձ կը խողխողեմ»:

Ականաւոր գրող Ջաբար Ջաբարլին «1905 թւին» թատերախաղին մէջ ցոյց տուած է Ազրբէյջանի եւ հայ ժողովուրդներու դարաւոր բարեկամութիւնը:

Սթալինեան մրցանակի պսակաւոր բանաստեղծ Սամէդ Վուրղունի գրած է.—

Թող ձուլուի Ղազախին Դիլիջանի կիրճը.
Թող գրկախառնուին ինչպէս մի հոգի
Եոլդաշ Ազրբէջանը, ընկեր Հայաստանը,
Եւ Վրաստանն էլ, ամխանադօ, ջան»:

1942ին ՍՍՌ Միութեան Գիտութիւններու Ակադեմիայի Ատրբէջանական բաժինը կազմակերպեց Անդրկովկասի ժողովուրդներու բարեկամութեան մասնաւոր ժողով: Նիստերուն զեկուցումները նուիրուած էին ազրբէջանական, հայ, վրացի ժողովուրդներու բարեկամութեան եւ եղբայրութեան հարցերուն: Ժողովներուն ժամանակ կազմակերպուած յատուկ ցուցահանդէսը կը պատկերացնէր Անդրկովկասի ժողովուրդներու բարեկամութիւնը: Առանձին ցուցափեղկի մէջ դրուած էին Սայաթ – Նովայի երգերը, գրուած եւ հրատարակուած Անդրկովկասի ժողովուրդներու երեք լեզուներով՝ հայերէն, ազրբէջաներէն եւ վրացերէն:

Հետեւեալ խօսքերը գրուած էին ժողովասրահի մէջ, մեծ կտաւի վրայ.—

«Բարեկամութիւնը ՍՍՌՄ ժողովուրդներու միջեւ մեծ, լուրջ նուաճում է, որովհետեւ քանի գոյութիւն ունի այդ բարեկամութիւնը, մեր երկրի ժողովուրդները կ'ըլլան ազատ ու անպարտելի: Քանի այդ բարեկամութիւնը կ'ապրի ու կայ, ոչ ոք սարսափելի չէ մեզ համար, ոչ ներքին, ոչ ալ արտաքին թշնամիները»:

Երբ թշնամին կը փորձէր գրաւել ծեր Կովկասի հարազատ լեռները, Ազրբէյջանի, Հայաստանի եւ Վրաստանի ժողովուրդները ջախջախեցին թշնամին:

Ազրբէջանի մէջ գրուած են մասնաւոր աշխատութիւններ նուիրուած երկու մշակոյթներու, Ազրբէյջանական եւ հայ ժողովուրդներու մշակութային փոխադարձ կապի եւ ազդեցութեան մասին: Մասնաւորապէս Ստալինեան մրցանակի պսակաւոր եւ Լեզուի Կաճառին անդրէն Միր Բաքայեւ իր աշխատութիւնը նուիրած է ազրբէյջաներէն եւ հայերէն լեզուներու փոխադարձ կապի եւ ազդեցութիւններու հարցերուն»:

Վերջերս Ազրբէջանական ՍՍՌ գիտութիւններու Ակադեմիայի հրատարակութեամբ լոյս է տեսած պատմական գիտութիւններու Տոքթ. Ծ. Աղայեանի աշխատութիւնը՝ նուիրուածԱբբաս Ղուլի Աղա Բաքիխանովին:

Հէյտար Հիւսէյինով որ գրած է «Հասարակական եւ փիլիսոփայական մտքի զարգացման պատմութիւնը 19րդ դարուն Ազրբէջանի մէջ», փաստերով ցոյց կուտայ ազրբէջանական, հայ եւ վըրաց ժողովուրդներու պատմական բարեկամութիւնը գլխաւորութեամբ ռուս ժողովուրդի:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԱՄՔ, պաշտօնաթերթ «Արմենիա» Երիտ. Միութեան, Ա. տարի Թիւ 1, Յունուար 1949: Սպաներէն բաժինով: Տարեկան բաժնեգին 2 տոլար: Հասցէ.— Revista Gamk, El Salvador 4625, Buenos Aires (R. Argentine):

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ՕՐԵՐ (պատմուածքներ): Գրեց Անուշաւան Ֆրանկիւլեան, Պէյրութ, 1948: Գին 5 շիլին: Հասցէ.— Rue Ghalghoul Imm. Mikati, Beyrouth (Liban):

Թուրք ազգայնականութեան ծագումը

«ՀԱՅԵՐՆ ԷԻՆ ՈՐ ԴԻՄԵՑԻՆ ՊԵՐԼԻՆԻ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻՆ»

ԽՄԲ.— Սթամպուլի երեսփոխան եւ «Թիւրք Օճաղը»ներու հիմնադիր Համտուլլահ Սուպհի վերջերս ճառ մը խօսեցաւ Թուրք ազգայնականութեան մասին: Ստորեւ՝ հիմնական մասերը.—

— Ազգայնականութեան գաղափար մարդկային հոգիին ուժի աղբիւրներէն մէկն է: Ձեզի անծանօթ է գուցէ Արեւելեան Հարցը, զոր մենք լսած եւ ուսումնասիրած ենք մեր ամբողջ երիտասարդութեան ընթացքին:

Արեւելեան խնդիրը շատ մը խնդիրներու խառնուրդը եւ ամբողջութիւնն է:

Եւրոպա ծնաւ Հռոմէական մեծ կայսրութեան բեկորներուն վրայ: Թուրքիոյ բեկորներուն վրայ ալ ծնան ազգեր եւ պետութիւններ, որոնք կը պատկանէին այլազան դաւանանքներու, լեզուներու, ցեղերու:

Արեւմտեան պատմագէտ մը, որ շատ լաւ կը ճանչնայ արեւելեան ազգերն ու ամբողջ Ասիան, ըսած է թէ օսմանեան կայսրութիւնը մարդկային պատմութեան հրաշքներէն մէկն է:

Երեւակայեցէք պետութիւն մը, որուն դունէն ներս մտած են բազմաթիւ կայսրութիւններ, թագաւորութիւններ, եւ վերածուած համեստ կուսակալութեան մը, պարզ սանճագի մը:

Դասական քաղաքակրթութեանց երեք չորրորդը մարմին առած է անոր ծոցին մէջ. զարգացած եւ լուծուած: Փարաւոններու մեծազօր թագաւորութիւնը մեր նահանգն էր, Եգիպտոս: Էմէվի պետութիւն մը կար որ մեր Դամասկոսի նահանգը եղաւ, Ապպասի պետութիւնն ալ մեր Պաղտատ նահանգը: «Մեծ Հայք»ը, «Փոքր Հայք»ը օսմանեան կայսրութեան սահմաններուն մէջ փռուած նահանգներ են»:

Սերպիա, Պուլկարիա, Հունգարիա, որոնք ատեն մը բիւզանդական ցանկութիւններ ունէին, եղան օսմանեան կայսրութեան ենթակայ նահանգներ: Հետեւաբար օսմանեան կայսրութիւնը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ համադրութիւն մը կայսրութիւններու եւ թագաւորութիւններու:

Այս ազգերուն իւրաքանչիւրը ազատ դատի մը պաշտպանն էր: Բոլորն ալ առանձին առանձին պահանջներ ունէին մեզմէ: Պուլկարները կ'ուզէին ընդարձակ Պուլկարիա մը, Սերպերը չէին մոռցած իրենց մեծահռչակ վեհապետին՝ Տուշանի շրջանին ցնորքները, Յոյները՝ Բիւզանդիոյ շրջանը, եւ երբ Պերլինի վեհաժողովը գումարուեցաւ, Հայկական պատուիրակութիւն մը պաշտօնապէս դիմեց այդ ժողովին:

Պալքաններու եւ աւելի վերջ Անատոլուի եւ արաբ երկիրներու մէջ. ապակեդրոնացման շարժումներու հետ դէմ առ դէմ եկանք:

Վերջին շրջաններու մէջ, կը տեսնենք թէ ոչ — Թուրք եւ սակայն իսլամ տարրերու մէջ ալ ազգայնական հոսանքներ ծայր տուած են: Անոնք ալ փափաքած են անկախ պետութիւն մը հիմնել: Ահա այսպիսի մթնոլորտի մը մէջ էր որ ծնաւ Թուրք ազգայնականութիւնը:

ՀՐ. ՏԷՐ ՈՍԿԻԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Պատահական թղթակցէ մը ստացանք հետեւեալ տեղեկութիւնները մեր ողբացեալ աշխատակցին մահուան պարագաներու մասին.—

Պ. Հ. Տէրոսկի շատոնց տկար էր եւ միշտ զգոյշ: Մահուընէն մի քանի օր առաջ, միայն, թերեւս իր եղբօր մահուան լուրը ստացած ըլլալով յանկարծական անկում մը ունեցաւ եւ Յունուար 25ի առտուն մեռած գտան զինքը իր անկողինին մէջ (Պրիւսէլ):

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, Անկլիքան եկեղեցւոյն մէջ ուր հաւաքուած էին գաղութիս անդամներէն շատեր: Եկեղեցական արարողութենէն վերջ Պ. Մ. Միհրդատեանց կարդաց հետեւեալ դամբանականը.—

«Յաւիտենական բաժանման այս գերագոյն պահէն անդիմադրելիօրէն կը տարուիմ խորհելու թէ Հրաչեայ Տէրոսկիի կորուստովը մեր գաղութին հաստատութեան սիւներէն մէկն ալ պակսեցաւ:

Անիկա 25 տարիէ ի վեր շարունակաբար Ներկայացուցչական Մարմնոյ անդամ եւ Ընդհանուր Ժողովի մայր դիւանին ատենադպիր ընտրուեցաւ: Ու այս դերին մէջ, իմ կողքիս, իր միշտական եւ անձնուէր գործունէութիւնը ի սպաս դրաւ մեր գաղութին ազգային գործերուն:

Ոչ մէկը ինձմէ աւելի վերահասու է այն անաղմուկ ու թանկագին ծառայութեան զոր իմ սիրեցեալ բարեկամս, մինչեւ իր վերջին շունչը, շնորհեց մեր գաղութին կազմակերպչական աշխատանքին:

Դեռ երկու ամիս առաջ՝ երբ վերջնապէս անկողնին չէր գամուած՝ տակաւին ինծի հետ կ'աշխատէր գաղութիս հիմնական կանոնադրին սրբագրութեանը:

Հանրային ասպարէզի մէջ կը մշակէր ժողովրդային առողջաբանութեան վերաբերեալ հարցեր: Ծանօթ են իր «Գիտական Ասուլիսներ»ը:

Պոլսոյ մէջ հրատարակած է նաեւ 1919ին ֆրանսերէն լեզուով ժողովրդական զրոյց մը՝ Հայոց պատմութիւնը, աշխարհագրութիւնը եւ գրականութիւնը օտարներուն ծանօթացնելու համար:

Հեզահամբոյր բնաւորութեան տէր՝ ազգային գործերու մէջ կը խորշէր ծայրայեղ վէճերէ: Անիկա կը պատկանէր այն հարազատ Հայերու դասուն որոնց համար պարզ եւ անշշուկ հայրենասիրութիւնն է իսկական հայրենասիրութիւնը:

Հրաչեայ Տէրոսկի՝ առաքինի ամուսին, գորովագութ հայր, անկեղծ հայրենասէր, հաւատարիմ բարեկամ՝ մեզմէ կը բաժնուի առ յաւէտ մեր մէջ թողլով վշտաբեկ հոգիներ եւ տրտմաթախիծ բարեկամներ, միայն եւ միայն բարեկամներ:

Հանգիստ իր ոսկորներուն եւ օրհնութիւն իր անուշ յիշատակին:

Մ. Մ.

Արեւելեան խնդիրներուն մէջ, ամէնէն վերջ մարմին առաւ նոյնինքն Թուրք ազգին դատը: Դատը ազգի մը որ մեռնիլ չէր ուզեր, եւ կը մերժչուէր դարաւոր պատմութենէն, դարերով ուրիշին ծառայելէ վերջ կ'ուզէր այլեւս պաշտպանել իր գոյութիւնն ու կեանքը, պատիւը, անկախութիւնն ու ապահովութիւնը:

Ես պտտեցայ լեռնէ լեռ, դաշտէ դաշտ, մինչեւ Սելանիկ, Ալպանիա, Յունաստան եւ մինչեւ Կարսի դաշտավայրերը, ուր հեռուէն Աղրը լեռը կը հսկէր իր վեհափառ պատկառանքով:

1915ին գացի Հալէպ, Եգիպտոս, Դամասկոս, Երուսաղէմ, Սինայի անապատը, եւ ժամեր մնացի հոն, վերյիշելով օսմանեան կայսրութեան փառքը: Դուք չհասաք այդ օրերուն:

Կը յուսամ եւ կ'ակնկալեմ որ դուք ապրիք իբր մենէ աւելի զօրաւոր սերունդ մը, որուն հայրենիքին հողը կրնայ նուազած ըլլալ, բայց որուն առաքինութիւնն ու զօրութիւնը կրկնապատկուած են եւ իրաւունք տուած որ ապրիք աւելի երջանիկ հայրենիքի մը մէջ»:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ թերթերուն մէջ կը կարդանք թէ Պատր. տեղապահ Գէորգ արք. Արսլանեան ընկերակցութեամբ Հմայեակ Ծ. վարդապետ Պախթիարեանի, Սահակ Ծ. վրդ. Փափազեանի եւ Խորէն Ծ. վրդ. Միսաքեանի շնորհաւորական այցելութիւն տուած է օրթոտոքս նորընտիր պատրիարքին, Աթենակորաս արք.ի: Տեղապահը ըսած է թէ Հայերու եւ Յոյներու եղբայրական վաղեմի կապը պէտք է տեւականանայ անկեղծ յարաբերութիւններով: Աթենակորաս պատրիարքը յայտնած է թէ Ամերիկայի բոլոր հայ եպիսկոպոսներուն հետ ծանօթացած է եւ լաւ յիշատակներ ունի: Ան ուզած է տեղեկանալ թէ Ազգ. ժողովին մէջ հայ երեսփոխան ունի՞ն Հայերը եւ թէ ինչո՞ւ պատրիարքական ընտրութեան չեն ձեռնարկեր: Պատասխանուած է թէ անցեալ շրջանին՝ մէկ հայ երեսփոխան ունեցած են, բայց այս շրջանին ոչ մէկ: Գալով Պատր. ընտրութեան, Հայերը կը սպասեն որ համայնքներու համար պատրաստուած նոր օրէնքը վաւերացուի: Աթենակորաս պատրիարքը խոստացած է աշխատիլ, լաւագոյն արդիւնքներ ապահովելու համար: Իսկ Արսլանեան արք. պատասխանած է թէ իր միակ բաղձանքն է Հայ. եկեղեցւոյ նուիրապետական աթոռներուն պահպանումը:

Աթենակորաս պատրիարքը հիացումով արտայայտուած է Հայ. Եկեղեցիին երաժշտութեան մասին եւ ուզած է գիտնալ թէ եւրոպակա՞ն թէ արեւելեան ձայնագրութեամբ կ'երգուին անոնք: Պատասխանուած է թէ պատարագի բազմաձայներգեցողութիւններ եւրոպական, իսկ շարականները արեւելեան ձայնագրութեան վրայ հիմնուած են:

Տեղապահը իր հին յուշերը արթնցնելով, ոգեկոչած է այն երանելի օրերը, երբ քանի մը եպիսկոպոսներով եւ վեց վարդապետներով պաշտօնական այցելութիւն տուած էին Ֆէնէրի Յոյներու Պատրիարքարանը, իսկ այսօր ուրիշ եպիսկոպոս չունին, որովհետեւ աղքատացած է Հայ. Եկեղեցին: Աթենակորաս Պատրիարքը քաղցրութեամբ դիտել տուած է թէ Հայ. Եկեղեցին իր փառաւոր անցեալով եւ իր պատմական դերով միշտ ալ կը պահէ իր վսեմ դիրքը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (94)

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Եւ ահա պատգամաւոր խումբը ճամբայ ելաւ, եւ Թորոս մէկ երկու անգամ յանձնարարելով Ստեփանէի զգոյշ ըլլալ, եւ ընկերանալով անոնց մինչեւ բանակին մուտքը ետ դարձաւ:

— Ի՞նչ կը մտածես, Եւփիմէ, ըսաւ Թորոս, Սմբատի պէս գազանի մը այս հրեշտակ զաւակին. եթէ բոլոր Անարզաբայի բնակիչները, գործերը չվկայէին թէ իմաստութիւն եւ առաքինութիւն անձնաւորուած է անոր մէջ՝ չէի հաւատար:

— Շատ լաւ եղաւ որ Ստեփանէ ներկայ էր այս խօսակցութեան, ըսաւ Եւփիմէ, ուրախ ժպիտով մը, թէ որ մեր երկուքին վրայ այնչափ ազդեցութիւն ըրաւ օրիորդին հոգւոյն եւ դէմքին գեղեցկութիւնը, ի՞նչ կը յուսաս Ստեփանէի վրայ:

— Թէ որ Ստեփանէ ուզէ, եւ Մարգրիտ յանձն առնէ, ասկից յարմար եւ օգտակար բան մը չեմ կրնար երեւակայել ու փափաքիլ. Ստեփանէ այն ատեն ապահով մերն է:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես, չեմ հասկնար:

— Այն կ'ուզեմ ըսել որ իմ այս երկու եղբայրներս որոնց քաջութեան եւ կորովին համար կասկած ունենալ կարելի չէ, դժբախտաբար մեզի հետ գերի չէին եկած Պոլիս, այլ աստանդական բարբարոսներուն մէջ, զուրկ ամէն բարոյականէ՝ ամէն կրօնական սկզբունքէ՝ ամէն ուսմունքէ՝ ամէն բարի օրինակէ, իրենց փափուկ տարիներէն անցուցեր են սուր եւ նիզակ շարժելով՝ աջ ու ձախ չահատակելով եւ ամէն անգթութիւններու՝ ոճիրներու մասնակցելով:

Մլեհի համար ես յոյս չունիմ, վստահութիւն չունիմ, ինք կորսուած երիտասարդ մըն է:

Ստեփանէի համար կը մտածէի, հիմա թէ որ այս դիտողութիւնդ ստուգուի, այսպիսի կին մը ինչ որ իրեն կը պակսի՝ կը լեցնէ եւ ես այս ծանր գործիս մէջ, որուն դեռ սկիզբն ենք, աջ բազուկս գտած կ'ըլլամ եւ դժուարութեան մը տեղ օգնութիւն մը կ'ունենամ:

— Դուն անհոգ եղիր, այս գործը իմս է, եւ ես կը խոստանամ ի գլուխ հանել:

— Ինչ դիւրութիւն որ ուզես իմ կողմէս ամէնն ալ քեզի կուտամ. Անարզաբան արդէն ես օրիորդին ժառանգութիւն համարեցի. դու կ'ուզես օժիտ համարէ, կ'ուզես սեփականութիւն. Ստեփանէ իրմով գեղագոյն կին մը եւ դաստիարակ կ'ունենայ, եւ իր զաւակներուն ալ սքանչելի մայր մը:

— Ուրեմն անոնց ետեւէն ես ալ քաղաք կ'երթամ:

Եւփիմէ ելաւ Բարկէնին հետ Անարզաբա երթալու երբ Թորոս իր անբաւ զբաղումներուն հետ սկսաւ պայքարիլ:

. . . .

ԳԼՈՒԽ ԺԹ.

ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԵԱՆՑ ԱՐԳԵԼՔՆԵՐԸ

Յարմար եւ ճիշդ ժամանակին հասաւ Մարգրիտ Անարզաբայի Միջնաբերդը եւ իրեն կասկածները արդէն այդ սրիկայ եւ անզգամ զինուորներուն համար շատ իրաւացի էին, վասնզի ոմանք մէջերնին սկսած էին մտածել թէ կարելի չէ՞ր արդեօք իշխանուհիին ընտանիքը պատանդ ունենալով ձեռուընին, Սմբատին բոլոր ստացուածքը իրենց գրաւել եւ այսպէս իրենց օգտակար դաշինք մը դնելով յանձնել Միջնաբերդը թշնամիին:

Սակայն իր ներկայութիւնն ամէն այդ խորհուրդները հալածեց եւ ամէն գրգռութիւն հանդարտեցուց. առանց ժամանակ տալու Միջնաբերդին դրանը տիրեց Ստեփանէ, եւ Ռուբինեան Խաչի Դրօշը սկսաւ ծածանիլ փոխանակ յունական դրօշին, որ բոլոր քաղաքին եւ բանակին ուրախութեան աղաղակը իմացուց Թորոսի:

Նոյն միջոցին էր որ Մարգրիտ կ'իմացնէր մօրը եւ եղբօրը թէ իրենց համար շնորհուած կար Պապեռոն, եւ անոնք մեծ ուրախութեամբ ընդունեցին այս պայմանը եւ սկսան իրենց փոխադրութեան պատրաստութեան:

Միայն թէ երբ սրբազանը Միջնաբերդէն դուրս ելաւ, քահանայ եւ ժողովուրդ միաբան դատախազ կայնեցան, եւ խնդրեցին որ օրինաւորապէս դատուի եւ մինչեւ նոյն ժամանակ եպիսկոպոսարանը արգիլուի, եւ Թորոս հաւանեցաւ կաթողիկոսին դէլ Ծովքի դղեակը՝ որպէսզի ժողովրդեան արդար պահանջքը կատարուի:

ՏԵՐԵՆՑ

տար դրամները ծախած եւ սեւ շուկային մէջ, բռնաբարելով դրամական օրէնքը։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, ամբաստանեալներէն Վասիլ Զիափքով, իբրեւ անդամ հաշտութեան պատուիրակութեան (1946), երկու օտար պատուիրակութեանց հաղորդած է պուլկար պատուիրակներուն վիճարանութիւնները եւ որոշումները, թէ գրոյցներ տարածած էմօտալուապատերազմի մը մասին, Խ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ, պարզելով հիւլէական ռումբեու վտանգը Պուլկարիայ համար։ Զիափքով կը համարուի (աղբիւրը Պուլկարիոյ Աւետարանական Եկեղեցիներու ամբողջ թշնամական եւ քրէական գործունէութեան»։ Բոլոր ամբաստանեալները կը կոչուին «արհեստով լրտեսներ եւ դաւաճաններ»։

Պուլկարիոյ արտաքին Նախարարին փոխանորդը, Վլատիմիր Թոփենչարով, որ միեւնոյն ատեն մամուլի վերատեսուչն է, յայտարարեց թէ կրօնի ազատութիւնը երաշխաւորուած է սահմանադրութեամբ եւ թէ Աւետարանական եկեղեցիները ազատօրէն կը կատարեն իրենց պաշտամունքը։ Եւ բացատրեց թէ «ամբաստանեալները պիտի դատուին մասնաւոր ոճիրներու համար,— Լրտեսութիւն, զոր լիովին խոստովանած են, առաջին հարցաքննութեամբ»։

★ Պուլկարիոյ օրթոտոքս եկեղեցւոյ Սինոտը կոչ մը ուղղեց բոլոր հաւատացեալներուն, որպէսզի «եռանդով գործակցին կառավարութեան»։ Փետրուար 7 թուակիր շրջաբերական մը, ուղղուած օրթոտոքս կղերին, կը յանձնարարէ օգնել իրականացնելու հնգամեայ տնտեսական ծրագիրը, իսկ աշխարհականներուն ալ կը թելադրէ ամենամեծ եռանդով աջակցիլ կառավարութեան։

★ Անգլիոյ արտաքին Նախարարութիւնը հրապարակաւ կ'ամբաստանէ արեւելեան Եւրոպայի բոլշեւիկեան կառավարութիւնները թէ՝ ժողովրդավար կուսակցութիւնները լուծելէ վերջ, այժմ ալ եկեղեցիները կը հալածեն, ճամբայ բանալու համար համայնավարութեան։ Բրիտանական կառավարութիւնը երկու անգամ հարցումներ ուղղած, բայց խուսափողական պատասխաններ ստացած է 15 ամբաստանեալներու մասին։

ԿԱՐԴԻՆԱԼԻՆ ԴԱՏԸ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ

Յարաբերութիւնները հետզհետէ կը լարուին Հունգարիոյ եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ։ Անցեալ շաբթու հունգարական կառավարութիւնը պահանջած էր որ հեռանան Փէշթայի ամերիկեան դեսպանատան երկու պաշտօնեաները։ Ամերիկեան կառավարութիւնն ալ ճամբեց Ուաշինկթընի հունգարական դեսպանատան Ա. քարտուղարը։

Եւ ահաւասիկ նոր դէպք մը.— Հունգարիա պահանջեց ետ կանչել Փէշթայի ամերիկեան դեսպանը, Պ. Չէփին, որուն անունը յաճախ յիշուեցաւ կարդինալ Մինծենթիի դատավարութեան ատեն։

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը իր վրդովումը յայտնելով այս առթիւ, յայտարարեց թէ դեսպանը ետ պիտի կանչուի «խորհրդակցութեան համար» եւ թէ կառավարութիւնը իրեն կը վերապահէ դիրք ճշդել։ Կը կարծուի թէ Ամերիկան ալ պիտի պահանջէ որ ետ կանչուի Ուաշինկթընի հունգարական դեսպանը։

★ Պապը բանադրեց բոլոր անոնք որ «համարձակած են ձեռք բարձրացնել կարդինալ Մինծենթիի անձին վրայ, դատած են զայն եւ արձակած՝ անպատիւ վճիռը»։ Այս «հրէշային մեղքը» քաւելու համար, Պապը կը յանձնարարէ եպիսկոպոսներուն ջերմեռանդ աղօթքի հրաւիրել հաւատացեալները, երկրորդ պատարագ մը մատուցանել Քրիստոսի Զարչարանաց կիրակին (3 ապրիլ) եւայլն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ Պ. Անտրէ Մառի (արմատական), որ կ'ամբաստանուէր թէ խափանած է տնտեսական գործակցութեան վերաբերեալ դատեր, ծանրապէս հիւանդացած ըլլալով, հրաժարեցաւ։ (Թոքերը վնասուած են Պուխընվալտի արգելարանին մէջ)։ Իրեն յաջորդեց Պ. Լըքուռ (M. R.P.)։ –

ԱՆՊԱՐՏ արձակուեցաւ Անգարայի ֆրանսական նախկին դեսպանը, Պ. Կասթոն Պեռժըրի, որ կը դատուէր իբրեւ գործակից եւ մտերիմ Ֆոն Փափէնի։ –

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ կուսակցութեան Բ. ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ Լիլի մէջ։ Զօրավարը տնտեսական նոր տագնապ մը կը նախատեսէ, լաւատես կ'երեւայ իր կազմակերպութեան յաղթանակի մասին, եւ անհրաժեշտ կը գտնէ սաստկացնել պայքարը համայնավարութեան դէմ։

ՑԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ ԵՂԱՒ Քրիստիան Պէռառ («Պէպէ»), Փարիզի թատերական հռչակաւոր զարդանկարիչը, Մարինյի թատրոնին մէջ։ Զբաղած էր ներկայացման մը փորձով, երբ յանկարծ տկարութիւն մը զգալով փռուեցաւ բազմոցի մը վրայ։ Կէս գիշերին ինքզինքը գտաւ, բայց այս անգամ աւելի ծանր սրտնեղութիւն մը զգալով ուշաթափ ինկաւ։ Ոստիկանները տուն փոխադրեցին պատգարակով մը, բայց արդէն մեռած էր, ուղեղային արիւնահոսութեամբ։ 47 տարեկան էր։

ՔՐԱՎՉԷՆՔՈՅԻ դատը վերսկսաւ երէկ (երրորդ շաբաթ)։ Lettres Françaises 24 ժամ պայմանաժամ տուած էր, որպէսզի ներկայացնէ իր գրքին ռուսերէն բնագիրը։ Փաստաբանը պատասխանեց թէ պիտի ներկայացնէ երբ որ յարմար դատէն։ Առջի օր գրոյց կը շրջէր թէ Քրավչէնքօ անհետացած է...

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. ՍԷՆ ԺԷՌՈՄԻ «Հայաստան» ենթակոմիտէին կողմէ, հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին։ Փետր. 21, երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Trianon Cinémaին մէջ։

Օր. Ազգանոյշ Գոնչէկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Զ. Մեծատուրեան, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Գ. Մեծատուրեան, Տիկիններ Սրբուհի եւ Աղաւնի Մեծատուրեան, Պ. Վիքթոր Մեծատուրեան եւ զաւակները, Պ.Պ. Գամէր, Վահան եւ Գարեգին Մեծատուրեան, Օր. Հայկանոյշ, Մանիկ, Շուշան Մեծատուրեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Սասունի եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ց. Արսլանեան եւ զաւակները Փառանձեմ, Գարեգին, Վահագն եւ Սանդուխտ, Տիկին Մեծատուրեան եւ զաւակները Բարթող եւ Վարդանոյշ, Պ. Պ. Ժան եւ Գրիգոր Գոնչէկիւլեան, ինչպէս եւ Ադամեան, Մեծատուրեան, Տէր Յակոբեան, Գոնչէկիւլեան, Ներսէսեան, Աբգարեան, Վարդերեան, Դաւիթեան, Ալթունեան, Թանկիկեան ընտանիքները, սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն մահը՝ իրենց սիրելի մօր, քրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ԳՈՆՉԷԿԻՒԼԵԱՆԻ

(Ծնեալ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ)

որ տեղի ունեցաւ իր բնակարանին մէջ։ 23 rue Lavoisier (Cachan)։ Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր երեքշաբթի առաւօտ ժամը 10.30ին Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ (15 rue Jean Goujon), ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Բաշանի գերեզմանատունը։

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

Օտարներու մասնակցութիւնը Լիոնի Տօնավաճառին

(FOIRE DE LYON)

Լիոնի յառաջիկայ տօնավաճառին — Ապրիլ 23էն Մայիս 2 — ինչպէս ուրիշ տարիներ, այս տարի ալ կարեւոր թիւով պիտի մասնակցին օտարները։ Պելժիա, Մ. Նահանգները, Իտալիա, Հոլանտա, Շուէտ, Զուիցերիա եւ Թուրքիա կը կազմակերպեն իրենց պաշտօնական տաղաւարները, թիւ 14 շէնքին եւ թիւ 12bis սրահին մէջ, որ նորշէնք մըն է եւ այս տարի առաջին անգամ կը գործածուի։ Բայց օտար մասնակցողներուն ամենամեծ մասը, համաձայն Տօնավաճառին սկզբունքին, պիտի դասաւորուին իրենց արհեստակցական խումբերուն մէջ, ֆրանսացի ցուցադրողներու հետ։

Ինչ կը վերաբերի օտար գնորդներու, այժմէն որոշ է որ անոնք մեծ թիւ մը պիտի կազմեն, մասնաւորապէս ԶՈՒԻՑԵՐԻԱՅԷՆ, ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ, ՊԵԼԺԻԱՅԷՆ, ՀՈԼԱՆՏԱՅԷՆ, ԱՆԳԼԻԱՅԷՆ, ՍԿԱՏԻՆԱՒԵԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐԷՆ, ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԵՒ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ, ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ ԵՒ ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՇԱՏ ՄԸ ԵՐԿԻՐՆԵՐԷՆ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը այս չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, կայարանին դէմի սրճարանը, սովորական հաւաքատեղին։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը՝ այս ուրբաթ, Ակումբին մէջ։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Պէլվիլի Ռոստոմ խումբի կողմէ, կիրակի 20 Մարտ կէսօրէ վերջ, ժամը 3էն 12, Porte des Lilas (Caisse d'Epargne)ի սրահին մէջ։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։ Կը խնդրուի չխաչաձեւել։ –

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը կը սարքէ հրապարակային դասախօսութիւն մը ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18ի առթիւ Sociétés Savantesի մէջ, այս հինգշաբթի գիշեր ժամը 9ին։

Պիտի դասախօսէ ընկեր Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Նիւթ.— ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն Նոր Սերունդի բոլոր անդամներուն։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսիլիոյ Շրջ. վարչութիւնը եւ բոլոր մասնաճիւղերը ցաւով կ'ողբան մահը Վիէնի իրենց ընկերոջ՝ ԳՐԻԳՈՐ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆի որ յարատեւ աշխատակիցը եղած էր իրենց օրկանին «Հայաստան» թերթին։

Նոյնպէսցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկեր Խաչատուր Աւետիսեանի (Լէ Միլէն) իր երիտասարդ զաւկին կսկծալի մահուան առթիւ, որ անդամ էր Ն. Սերունդի Համազասպ խումբին։

★ Հ. Յ. Դ. Ընկեր Կարօ (Ս. Անթուան) ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Գրիգոր Մանուկեանի իր փոքրիկ մանչուկին դառն կորուստին առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի տարածման ֆոնտին։

ԴԵՐՁԱԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾԱԽՈՒ Է ՆԻՍԻ մէջ քսան տարուայ ճանչցուած եւ յաճախուած դերձակի խանութ մը, Նիսի կեդրոնը, երկու փողոցի վրայ։ 5 դեղեցիկ սենեակներ, խոհանոց, աշխատանոց, կազ, ելեկտրականութիւն, երկրորդ յարկին վրայ։ 6 տարուան Bail, վարձքը տարեկան 6000 ֆրանք։ Բոլոր սենեակները կահաւորուած արդիական կարասիներով, արհեստակցական բոլոր գործիքներով, մեքենաներով, եւ բոլոր յաճախորդներու մօտելներովը, դասաւորուած։ Վերջին գին 1.650։ Դիմել S. AGOPIAN, 2 rue Jeanne d'Arc, Nice (A.M).

INSTITUT ARMENIENի

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Շաբաթ 19 Մարտին, ժամը 21.30էն մինչեւ առաւօտ, Copacabanaի մէջ, 168 Fbg. St. Honore, Nuit de la Voilette Yoska – Nemethի Tzigane նուագախումբը։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի ծանօթ ճաշարանապետ

Պ. ԹԱԴԷՈՍ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ

կը փութայ յայտարարել իր յարգելի յաճախորդներուն որ Rue Nationaleի

LONDRES ՃԱՇԱՐԱՆԸ

փոխադրուած է 6 rue Etoile, rue d'Aixի St. Theodore եկեղեցիին քով։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)
La Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 փր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15.70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 16 Février 1949 Չորեքշաբթի 16 ՓԵՏՐ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21e Année N° 5772—Նոր շրջան Թիւ 1183

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՌԱՏԻՕ - ԾԱՊԼՎԱՐ

Ամէնէն թեթեւ բառն է որ կը գործածենք, անգամ մը եւս պարզելու համար Ռատիօ-Երեւանի խեղկատակութիւնը:

Իրականին մէջ, անյատակ տգիտութեան եւ անբարոյականութեան պատկեր մըն է որ կը պարզուի, աւելի քան երկու տարիէ ի վեր:

Նախապէս կը կարծուէր թէ Երեւանը կ'ուզէ թե՛ւ տալ հայրենասիրութեան, ներգաղթի գործողութեանց առթիւ, գռեհիկ ցնդաբանութիւններ արձակելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ:

Ի՞նչ միամտութիւն: Մարդիկ չենք — չնորհք ճակատ յարդարած են, ջլամարտ կամ պաղ պատերազմ սարքած են, միանգամ ընդ միշտ խափանելու համար Դաշնակցութեան արեւը:

Անոնք որ կը հետեւին Երեւանի անթելին, պէտք չունին մանրամասնութիւններ իմանալու: Մանաւանդ «Հայաստանասէր» կոչուած խամնիճաղանճը, որ անշուշտ հրճուանքո՛վ կը լսէ նոյն անլի„ անկիրթ եւ թխածոյ զառանցանքները:

Թուրքն անգամ այսքան լրբացած եւ գռեհկացած չէր, իր թշնամին անուանարկելու համար:

Եւ անշուշտ ամէնէն առաջ Թուրքն է որ կը հրճուի, տեսնելով Երեւանի չինովնիկներուն եւ անոնց արտասահմանի թութակներուն այս գետնաքարշ խուժանավարութիւնը:

Ե՞րբ հայկական իշխանութիւն մը «ճիհատ» յայտարարած է ուրիշ Հայերու դէմ, այսքան սանձակոտոր մոլեգնութեամբ...

Ահաւասիկ վերջին վկայութիւնը, հեռաւոր Թէհրանէն:

Հայրենակից մը, որ կանոնաւորապէս կը հետեւի Ռատիօ – Երեւանի, Յունուար 8ի գիշեր լսեր է քարոզչական զեկուցում մը՝ ուղղուած Արտասահմանի հայութեան:

Համաձայն խօսնակին ծանուցման, գործիչներու մօտ կեցած էր օրուան մեկնաբանը, քաղաքացի Գրիգոր Խաչատրեան, որ տեսութիւն մը պիտի պարզէր օրուան հարցերու մասին:

Զեկուցման առաջին մասը կը վերաբերէր այն հայրենակիցներուն որ Հայաստանէն կը փախչին Թուրքիոյ ճամբով:

Թող ունկնդիրը ինք պատմէ.

— «Ըստ մեկնաբան Գր. Խաչատրեանի, Դաշնակցականները ամենասերտ գործակցութեան մէջ են Անգարայի ռէակցիոն Թուրք գործիչներու հետ, հոն միասնական գործակցութեամբ կը դարբնուին, այդ ուղղութեամբ ամէն կարգի սուտ ու կեղծ պատմութիւններ, կեղծիքներ եւ դէպքեր՝ Խ. Հայաստանէն խոյս տուած ներգաղթողներու մասին»: (Ալիք, 14 Յունուար):

Զեկուցումը տեւած է տասը վայրկեան: Այդ միջոցին «Դաշնակցականները որակուեցան իբրեւ «ճիւաղներ» (հինգ անգամ), «սրիկաներ» (3 անգամ), «բանդիտներ» (չորս անգամ), «դաւաճան» (երկու անգամ), «Անգարայի գործակալներ» (մէկ անգամ), «աւազակներ» (երեք անգամ), «հրէշներ» (մէկ անգամ), «շներ» (մէկ անգամ):

Եւ այս գարշահոտութիւնը՝ տարին տասներկու ամիս: Բերանացի թէ գրաւոր: Բոլորն ալ հիմնուած՝ խայտառակ սուտերու, քսութեանց, մատնութեանց, բանսարկութեանց եւ զրպարտութեանց վրայ, որոնք անդերազանցելի ճարտարարուեստի մը վերածուած են, բոլշեւիկեան մամնագիտութեամբ:

Արտասանուած կամ գրի առնուած ամէն մէկ բառ հոգեկան բորոտութեան, բարոյական սիֆիլիզի ախտանշան մըն է որ կը ներկայացնէ:

Համաճարակ մը, որ անարգել կը ճարակի մեր դժբախտ հայրենիքին, ինչպէս բախտակից երկիրներու մէջ:

Երեսուն տարի վերջն ալ, կը գտնուինք հոն ուր Հայանուն բոլշեւիկ – մենշեւիկներ օրը իրիկուն կ'ընէին Դաշնակցութեան միսը ծամելով:

Կուսակցական նստարաններէն ցատկեցին պետական թիկնաթոռներու վրայ:

Բայց փոխանակ լրջանալու եւ հոգեկան բարձրացման փորձ մը կատարելու, հետզհետէ մանրացան: Պարզապէս փողոց իջան, ջուր լեցնելով հայ ժողովուրդի ոխերիմ թշնամիներու ջաղացքին:

Դեռ կը խօսինք:

Շ.

Տիկին Եղ. Ռոստոմ-Զօրեան

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Փետրուար 13ին Ժընեւի մէջ մեռած է ողբացեալ Ռոստոմի այրին, Տիկին Եղիսաբէթ Զօրեան:

Իր մասին պիտի խօսինք տակաւին: Քանի մը կենսագրական տեղեկութիւններ.—

Ողբացեալ ուսուցչուհին ծնած էր Շուշի, եւ նախնական կրթութիւնը ստացած ռուսական դպրոցի մէջ: Զաւակն էր Ղարաբաղի երեւելիներէն դէր – դնդապետ Իսահակ Մելիք – Շահնազարեանի: Իր ընտանեկան շրջապատն ալ կը բաղկանար հարուստներէ, զօրականներէ եւ պետական պաշտօնեաներէ:

Հակառակ այս խորթ միջավայրին, մանկամարդ օրիորդը միջոց կը գտնէ յաճախելու հայկական շրջանակներ, կը ծանօթանայ Քրիստափորի եւ Զաւարեանի, աւելի վերջը՝ Ռոստոմի հետ (1892), երբ 19 տարեկան էր: Յետոյ կ'երթայ Ժընեւ, իբրեւ ուսանող, հետեւելով համալսարանի բնագիտական բաժնին: Այնտեղ աւելի մտերմանալով Ռոստոմի հետ, կ'ամուսնանայ 1894ին: Այս պարագան սրտնեղութիւն կը պատճառէ իր ծնողքին եւ ազգականներուն:

— «Ինչպէս, Մելիք- Շահնազարեան ազնուական գերդաստանի զաւակը դառնայ կին մը աղքատ եւ տկլոր յեղափոխականի, գիւղացիական սոոր ծագում ունեցող մէկը, որ նոյնիսկ ապրելու իրաւունքից զրկուած է Ռուսաստանում: Հակառակութիւնը խիստ վճռական էր, բայց Օր. Եղիսաբէթ ալ Մելիք – Շահնազարեան տոհմից էր: Նրա կամքն ալ կամք էր: Բախումը դարձաւ անխուսափելի: Նրան զրկեցին օժտից՝ Խանքենդի գիւղից եւ մերժեցին ճանաչել նրանց ամուսնութիւնը:

«Ժընեւի մէջ Օր. Եղիսաբէթը մասնակցում է հանրային կեանքին, Ռոստոմի հետ շարում է «Դրօշակ»ը, յօդուածներ է գրում, առ հասարակ օգնում նրան: Միւս կողմից եռանդով հետեւում համալսարանական աշխատանքներին»: (Վէմ):

Արդէն ճամբան գտած, մեր ողբացեալ ընկերուհին սրտանց կը նուիրուի հանրային ծառայութեան, Ժընեւէն Թիֆլիս, յետոյ Ֆիլիպէ, ուր Ռոստոմի հետ կը վարէ ծանօթ վարժարանը, նորէն Կովկաս եւ վերջապէս Ժընեւ, ուր կը բնակէր 1923էն ի վեր:

★ Փարիզի մէջ իր կրթական գործունէութեան 40ամեակը տօնուեցաւ 1935 Յուլիս 6ին: Այս առթիւ ճառեր խօսեցան ողբացեալ ընկեր Արշակ Ջամալեան, Պ. Արշաւիր Խանէտանեան, յանուն Ժընեւի հայ դպրոցի սաներուն եւ իբրեւ պաշտօնակից, Տիկին Սաթենիկ Տէր Դաւթեան՝ յանուն Ֆիլիպէի դպրոցի նախկին սաներու, Օր. Հռ. Քոչեան (Տիկին Խոնդկարեան) ի դիմաց Թիֆլիսի Յովնանեան վարժարանի նախկին սանուհիներու, Տիկին Շ. Միսաքեան՝ յանուն Ֆր. Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութեան, եւ Տիկին Էլլէն Բիւզանդ, իբրեւ նախկին սանուհին Տիկին Ռոստոմի: —

«Գաղտնի ազդեցութիւն կարդինալին վրայ

Երկուշաբթի օր տեղի ունեցաւ կարդինալներու գաղտնի ժողովը, նախագահութեամբ Պապին, որ մանիշակագոյն տարազ հագած էր, իբրեւ սուգի նշան: Ներկայ էին 16 կարդինալներ, բոլորն ալ Իտալացի, բացի Ֆրանսացի կարդինալ Թիսըրանէ, որ Վատիկանի վարիչն է Արեւելեան գործերու համար:

Պապը խօսեցաւ 25 վայրկեան, խստօրէն ճաղկելով Հունգարիոյ կրօնապետին՝ կարդինալ Մինծենթիի դէմ արձակուած վճիռը, որ «խոր վիշտ պատճառած է ոչ միայն այս պատուարժան ժողովին եւ եկեղեցւոյ, այլեւ ամէն պատուախնդիր եւ ազատասէր մարդու»:

Յետոյ պատմեց թէ երբ իմացաւ կարդինալին բանտարկութիւնը, թղթակցիր մը ուղղեց: «Հիմա որ այս յոյժ արժանաւոր եկեղեցականը դեբարդոյն անպատուութեան ենթարկուած եւ դատապարտուած է ցկեանս բանտարկութեան, իբրեւ հասարակ ոճրագործ, հարկադրուած ենք կրկնել այս հանդիսաւոր բողոքը»:

Պապը բացատրեց թէ անոնք որ դատը կը վարէին, կարծես կը վախնային թոյլ տալ որ մարդիկ տեսնեն թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ ներսը: Իր

կարծիքով, «գաղտնի ազդեցութիւններ գործուած են որոնք չեն կրնար հրապարակաւ յայտնուիլ: Ասիկա հաստատելու համար կը բաւէ ըսել թէ մարդ մը որ քաջառողջ էր եւ ուժեղ, յանկարծ կը տկարանայ եւ մտքով ալ կը պղտորի, խոստովանութիւններ կատարելու համար: Այս պարագան ամբաստանութիւն մը կը կազմէ ոչ թէ իրեն, այլ անոնց դէմ որ ամբաստանեցին եւ դատապարտեցին զինք» :

Եզրակացնելով, Պապը յայտարարեց թէ սարքուած դատին նպատակն էր կազմալուծել Հունգարիոյ կաթոլիկ Եկեղեցին :

Իսրայէլի Սահմանադիր ժողովը Երուսաղէմի մէջ

Երկուշաբթի օր, 14 Փետրուար, գումարուեցաւ Իսրայէլի պետութեան Սահմանադիր ժողովը Երուսաղէմի մէջ: Առաջին խորհրդարանն էր այս, դարերու ընթացքին, հռոմէական հալածանքներէն ի վեր: Հարիւր քսան երեսփոխաններ երդումի արարողութիւնը կատարեցին եբրայերէն եւ արաբերէն, մինչ դուրսը ժողովուրդը եւ թափառական ցեղախումբեր գոհաբանութիւն կը մատուցանէին աւանդական աղօթքը մրմնջելով,— «Լսէ, ո՛վ Իսրայէլ, Տէրն մեր Աստուած, մէկ է Տէրը»:

Երեսփոխաններուն մէջ կային տասը կիներ եւ երեք Արաբներ: Բոլոր երեսփոխանները ոտքի ելան, երբ առժամեայ կառավարութեան նախագահը, Տոքթ. Խայիմ Վայզման, խորին յուզումով յիշեց «մեր բոլոր թանկագին եւ սիրեցեալ որդիներն ու դուստրերը որոնք մեռան, որպէսզի Իսրայէլը կարենայ ապրիլ»:

Եւ ժողովին բացումը կատարելով, Իսրայէլի «յաւիտենական քաղաքը» հռչակեց Երուսաղէմը: «Այս դէպքը մեծ օր մըն է նաեւ աշխարհի պատմութեան մէջ, որովհետեւ յոյսի եւ բարեմաղթութեան պատգամ մը կ'երթայ այս սրբազան քաղաքէն բոլոր հալածական եւ հարստահարեալ ժողովուրդներուն, որոնք կը պայքարին ազատութեան եւ հաւասարութեան համար: Արդար պայքար մը միշտ կը յաջողի: Եթէ մենք, տառապեալ ժողովուրդ, ապահովեցինք այս օրը, ապա ուրեմն յոյս կայ բոլոր անոնց համար որ արդարութիւն կը խնդրեն »:

Արեւմտեան պետութեանց ներկայացուցիչներ մերժած էին Իսրայէլի հրաւէրը, դիտել տալով թէ իրաւունք չունին Երուսաղէմի մէջ գումարուելու: Խ. Միութեան երիտասարդ ներկայացուցիչը, Փաւել Իվանովիչ Եէրշով, ջերմապէս ծափահարուեցաւ, երբ ներս կը մտնէր իր հետեւորդներով: Սրահին ճակատը կը ծածանէր Իսրայէլի դրօշը, կապոյտ եւ ճերմակ: Տքթ. Վայզման որ 74 տարեկան է, խօսեցաւ եբրայերէն: Յաճախ դժուարութեամբ կը կարդար գրաւոր ճառը: Խորապէս յուզուած ըլլալով, կ'ընդհատէր ընթերցումը, աչքերը սրբելու համար: Ընթերցումը տեւեց քսան վայրկեան :

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔՆ ԱԼ ՆԵՐԿԱՅ

Ունկնդիրներու օթեակին մէջ կը գտնուէին բոլոր հասարակութեանց հոգեւոր պետերը,—Հայոց, կաթոլիկներու, օրթոտոքս Ռուսերու եւ Յոյներու, Ասորիներու, Ղպտիներու, Իսլամներու, Տիւրզիներու եւն. հոգեւոր պետերը: Բոլորն ալ ոտքի կեցան, երբ նախագահը ոգեկոչեց մեռելներուն յիշատակը, եւ երբ կ'երգուէր Իսրայէլի քայլերգը, «Հաթիքվահ» :

Խորհրդային դեսպանին հետ ներկայ էին Լեհաստանի, Չեխոսլովաքիոյ, Եուկոսլաւիոյ, Սկանտինաւեան երկիրներու, Սպանիոյ եւն. ներկայացուցիչները: Բացակայ էին Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Մ. Նահանգներուն եւ Թուրքիոյ ներկայացուցիչները:

Գործակցութեան դատերը պիտի փակուին

Պ. Ռոպէռ Լըքուռ, դատական նոր նախարարը, յայտարարեց թէ մինչեւ երեք ամիս պիտի փակուին գործակցութեան դատերը, որոնք կը շարունակուին 1944 Սեպտեմբերէն ի վեր: Միեւնոյն առեն ընդհանուր ներման օրինագիծ մը պիտի պատրաստուի, անոնց համար որ ծանր յանցանքներ գործած չեն, գործակցութեան պարագային: Բացառիկ ատեաններն ալ պիտի ջնջուին: Նախարարը հրահանգներ պիտի ղրկէ դատաւորներուն, որպէսզի փութացնեն դատավարութիւնները: «Փարիզի ազատագրումէն հինգ տարի վերջը հարկ է վերջ տալ մաքրագործումին: Կ'ուզեմ որ առ առաւելն 2 — 3 ամիսէն վերջանան այն դատերը որ վճռուած չեն» :

Յայտնի չէ թէ մառէշալ Փէթէն ալ պիտի օգտուի՞ ընդհ. ներումէն: Նախարարը խոստացաւ նորէն քննել մեծ հաստատութեան մը դէմ եղած ամբաստանութիւնը, որ ըսի – ըսաներու տեղի տուած էր: Այս հաստատութիւնը կը մեղադրուի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՏԱՐ ՓԱՌՔՈՎ ՀԱՅԵՐ

ԲԱՆԱԴՐՈՒԱԾ ՀԱՅԸ...

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կ. Շահպազ, յիշատակութեան արժանի ի՞նչ գործեր է կատարած իր ցեղակիցներու հանդէպ:

Իրազեկներ կը վկայեն թէ ան Մահիկին տակ գործած է իբր Հայ եւ իր սիրտն ու հոգին բնաւ չէ փոխած: Թուենք քանի մը օրինակներ:

Երուսաղէմի Հայոց վանքը Կարկուռի անունով դատ մը ունէր, որ տարիներով կը քաշքշուէր: Շնորհիւ Կ. Շահպազի հզօր միջամտութեան, վանքը շահած է երեսուն հազար ոսկի:

1896ին, Գարաքէօյի հրապարակին վրայ սպանութիւններ կ'ըլլան: Քանի մը Հայեր սարճանակով կը սպաննեն ոստիկան մը: Իբրեւ ահաբեկիչ, երկու հոգի բռնուելով կը դատապարտուին մահուան: Դիմում կ'ըլլայ Վճռաբեկ Ատեանին: Շահպազ իբրեւ անդամ, կարգ մը երկայրի հարցումներով, իր պաշտօնակիցները նեղը կը դնէ: Ոստիկանը մէկ գնդակով մեռած է, կ'ըսէ, եւ մէկ գնդակը մէկ հոգի միայն կրնայ արձակել եւ ոչ թէ երկու: Հետեւաբար բռնուողներէն մէկը իբրեւ մարդասպան նկատուելու է, իսկ միւսը՝ մեղսակից: Մարդասպան նկատուածը մահուան կը դատապարտուի, իսկ միւսը իբրեւ մեղսակից՝ ժամանակաւոր բանտարկութեան: Թուրք դատաւորները իրարու մէջ կը սկսին փսփսալ.

— Ալի էֆէնտին Հայ մնացած է, անոր համար ասանկ բաներ կը մտածէ, մեր միտքը ինչո՞ւ չիյնար ասանկ բան մը:

Անմիջապէս Սուլթանին լուր կը տրուի թէ Շահպազը ոչ միայն Հայ մնացած է, այլեւ յեղափոխականներուն ալ բարեկամ: Եւ Կ. Շահպազ կառավարութեան առջեւ կը դառնայ կասկածելի:

Հայկական ջարդերու արիւնոտ օրերն էին: Պոլսոյ թերթերը կը հրատարակէին ներքին գաւառներու մէջ «հանդարտութիւն» ծանուցանող ստայօդ լուրեր: Իրիկուն մը շոգենաւին մէջ, բարձրաստիճան Թուրքեր կը խնդրեն Շահպազէն, որ իրենց բացատրէ թէ ի՞նչ է հեռախօսը, որուն անունը ժամանակէ մը ի վեր շատ կը լսեն: Շահպազ պէտք եղած բացատրութիւնները տալէ վերջ, կ'աւելցնէ.— «Եւ այսպէս Երզրումի վալի փաշան իր տեղը նստած, բերանը փողի մը կը դնէ, եւ Պոլիս, Նորին Վեհափառութիւնը իր ականջը կը դնէ այդ փողին կապուած ուրիշ փողի մը, եւ ուղղակի կը լսէ կուսակալին ձայնը որ կ'ըսէ.— «Շնորհիւ Ձեր Վեհափառութեան հանդարտութիւնը հոս կատարեալ է»... Ակնարկը թափանցիկ էր եւ հեգնութիւնը նուրբ:

Շահպազ անվարան պաշտպանած եւ ազատած է բազմաթիւ հայորդիներ, որոնք անտէր ինկած էին Թուրք զնտաններուն մէջ:

Իր մահուան ժամերուն այս Հայր ուզած է տեսնել իր կինն ու զաւակները եւ հայ քահանայ մը: Անշուշտ ոչ ոք գտած է իր շուրջը եւ դիակը նետուած է «գօռէլ»ի մը մէջ (Թրքական գերեզմանատուն): Ոչ պսակ, ոչ ծաղիկ եւ ոչ ալ յուղարկաւոր:

Այս ցաւալի դէպքը տուն կուտայ կարգ մը խորհրդածութիւններու, թէեւ շատ մը փաստեր կը պակսին եւ իր սակաւաթիւ ժամանակակիցներն ալ «աննշան» երեւոյթ մը համարելով մոռացութեան են մատնած: Պէտք է քաշել վարագոյրը այս մթին բեմին վրայէն, դէպքերն ու դէմքերը պարզ տեսնելու համար:

Անմիջապէս աչքի կը զարնեն հետեւեալ նկատողութիւնները.—

Ա.— Ճիշդ է, որ Կ. Շահպազ, անհատական եւ ազգային անիրաւ հալածանքի մը պատճառաւ, հոգեկան տկարութիւնն է ունեցած կամովին ուրանալու իր կրօնը: Հայ ժողովրդի մէջ, առ հասարակ, կրօնափոխութեան շատ մը դէպքեր պատահած են, բայց միշտ բռնի: Իր դիրքն ու տաղանդն ունեցող մէկը, անտարակոյս, պէտք չէր զոհ դառնար վհատութեան: Բայց, հակառակ ատոր, իր մահուան պարագաներն անգամ կը վկայեն, որ ինքը Հայ էր եւ կատաղի Թրքատեաց մը: Եւ, արդէն, ո՞ր Հայն է, որ օտարի դրկին ու փառքին մէջ օտարատեաց չէ դարձած: Աղճատուած եւ խախուտ հոգիներն են միայն, որ կը ծփան օտար ովկիանոսներու մէջ:

Բ.— Շահպազ իր մահուան վերջին վայրկեաններուն ուզած է հայ քահանայ մը: Ատիկա մահամերձ հաւատուրացի մը արտաքուստ դարձն է դէպի իր ազգային կրօնը: Վտարուած Հայ. եկեղեցիէն, վտարուած իր ազգէն, ան մեռաւ ոչ թէ իբրեւ Թուրք, այլեւ իբրեւ Հայ:— Հայ քահանայ, հայ քահանայ... Այս էր իր վերջին շունչը: Անմահ Րաֆֆին իրաւամբ կ'ըսէ.— «Կաթոլիկութիւնը, բողոքականութիւնը եւ մինչեւ անգամ մահմետականութիւնը չեն զրկում Հային Հայ լինելուց, եւ ոչ էլ լուսաւորչականութիւնն մեզ իրաւունք է տալիս Հայ կոչուիլ: Մենք Հայ էինք, երբ հեթանոս էինք եւ Հայ կը մնանք, եթէ հազար անգամ էլ փոխենք մեր կրօնը»:

Գ.— Օտար ծառայութեան մէջ, հայ բարձր պաշտօնատարներու սովորութեան պէս, ան չըրթունքի հեշտին թեւարկութիւն չէ կատարած, այլ գործնապէս պաշտպանած է իր ցեղակիցներու արդար իրաւունքները եւ շատեր փրկած համիտական բռնակալութեան դաժան ծանրութենէն:

Դ.— Անլուծելի գաղտնիք մըն է Նուպեանի եւ Շահպազի յարաբերութիւնը: Նուպեան ի՞նչ պատճառներ ունէր զայն բարոյապէս մեռցնելու եւ նետելու Թուրք ոճրապարտ ձեռքերուն մէջ: Դիրքի եւ ասպարէզի պայքա՞ր, Թուրք բարձր շրջանակներու հետ յարաբերութեան խնդի՞ր, թէ վարչապետութեան հարց: Անյայտ է: Փաստ է, որ Շահպազ զոհ դարձած է Նուպեանի անձնական քիւախնդրութեան եւ յաւակնութեան:

Ցաւալի է, որ Հայորդիներու սեւ բախտը շատեր նետած էր Պապը Ալիի հալոցին մէջ եւ զանոնք զարձուցած մերթ անջիղ, մերթ անկարող եւ մղած նոյնիսկ հաւատուրացութեան:

Որքան անհանգիստ գերեզմաններ կան, տակաւին, որ կը սպասեն իրենց ազգային դատավճիռին, արդարութեան եւ ճշմարտութեան լոյսին տակ:

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Ատանա երէկ եւ այսօր

ԽՄԲ.— Ատանայի ազատագրութեան 29րդ տարեդարձին առթիւ (5 Յունուար 1920) Լութֆի Էրօղլու «Այլըդ Պոլսոյ Անսիքլօփէտիսի» (Ամսօրեայ հանրագիտակ)ի մէջ հետեւեալ ծանօթութիւնները կուտայ Ատանայի պատմութեան մասին.—

Պատմական տեսակէտով, ճշդիւ չենք գիտեր թէ Ատանա քաղաքը երբ հիմնուած է, միայն գիտենք թէ Կիլիկիա անունին տակ Քրիստոսէ առաջ 15րդ դարուն կը պատկանէր Էթիներուն (Հիթիթ), աւելի վերջ Ասորիներուն: Վեցերորդ դարուն (Ք.Ա.) — Պարսկաստանի, չորրորդ դարուն ենթակայ էր Աղեքսանդրի կայսրութեան: Քրիստոսէ առաջ առաջին դարուն Ատանա մտաւ Հռոմէական կայսրութեան մէջ, եւ շուրջը պարիսպներով շրջանակեցին եւ դրեթէ նոր քաղաք մը եղաւ:

Քրիստոսէ ետք, ութերորդ դարուն, վերջնականօրէն անցաւ արաբական կայսրութեան տիրապետութեան տակ, Ափասըմ անունը տրուեցաւ իրեն եւ Թուրքերու բնակութեան յատկացուեցաւ: Տասներորդ դարուն, կապուեցաւ բիւզանդական եւ աւելի վերջ սելճուքեան կայսրութեան: Այդ շրջանին սկսաւ Հայերու գաղթը, եւ Հայերը ուզեցին պետութիւն մը հիմնել Ատանայի մէջ. բայց այդ շրջանին սելճուքեան կայսրութիւնը կ'իյնար եւ Ատանա Ռամազանօղլուներու պէյութեան մայրաքաղաքը եղաւ եւ 1378էն մինչեւ 1608 այդ վիճակին մէջ մնաց:

Օսմանեան տիրապետութեան օրով, այսինքն 1608էն ասդին, Ատանա եղաւ սանճագ մը որ կապուած էր Հալէպի, բայց իր վարչութիւնը դարձեալ մնաց Օսմանօղլուներու ձեռքը: 17րդ դարու առաջին տարիներուն, պարիսպ չկար այլեւս Ատանայի բոլորտիքը, միայն քաղաքին հիւսիսակողմը մնացած էր քառանկիւն բերդ մը՝ երկու դռներով: Քաղաքին մէջ կար 130 խանութ, գոց շուկայ մը, 17 խան, 40 մէտրէսէ, 70 մզկիթ, որոնց հինգը մեծ մզկիթներ էին:

19րդ դարու առաջին կիսուն, 1833ին, եգիպտացիք գրաւեցին զայն, բայց 1840ին Ատանա դարձեալ կցուեցաւ Օսմանեան կայսրութեան: Նոյն դարուն միւս կիսուն, Թանզիմաթի բարեփոխումները տեղի ունեցան աշիրէթներու տիրապետութիւնը սրբուեցաւ (1863) եւ Ատանայի կուսակալութիւնը (1867) հիմնուեցաւ: Զարկ տրուեցաւ նաեւ բամպակի մշակութեան:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԻՐՔԸ

1890ին, Ատանա ունէր 403 հազար բնակչութիւն 158000ը իսլամ եւ 172000ը քրիստոնեայ եւ 72000 զանազան կրօնքներու պատկանող մարդիկ: Կեդր. Ատանայի բնակչութիւնը բարձրացած էր 93 հազարի, իսկ քաղաքին բնակչութիւնը 45 հազարի: Այդ տարիներուն 12—15 հազար բամպակի գործաւորներ կ'աշխատէին քաղաքին մէջ: Կային 10 մզկիթ, 37 աղօթատեղի, ութ թէքքէ հինգ եկեղեցի, Իտատի եւ Րիւշտիյէ վարժարաններ, 35 մէտրէսէ, երկու մատենադարան եւ սաոնցմէ զատ 2 հայկ., 2 Յունաց, 1 Ֆրանս. Յիսուսեաններու, մէկ ամերիկեան վարժարան, 1879ին սկսաւ նաեւ թատերական շարժում մը՝ որ սակայն կարճատեւ եղաւ:

Գալով Ատանայի ճարտարարուեստական հաստատութիւններուն դրեթէ բոլորն ալ Հայերու կը պատկանէին, եւ ունէին 55 ջաղացք, խաղաղորդարան, հինգ տպածոյի ներկատուն եւ առանձնապէս 7 գործարան, 1885ին, Անգլիացիք եւ Ֆրանսացիք հիմնեցին «Օսմանեան երկաթուղիներու ընկերութիւնը», 1886ին Ատանա — Մերսին գիծը բանիլ սկսաւ:

1909Ի ԴԷՊՔԵՐԸ

1908էն վերջ, Ատանա հանդիսացաւ Օսմանեան կայսրութեան քաղաքական գործունէութեան կեդրոններէն մին, Իթթիհատ-Թէրագգըի եւ Թրքական միւս կազմակերպութեանց կարգին, Հայերու Հնչակ եւ Դաշնակցութիւն կուսակցութիւնները կազմակերպուած էին: Սկսած էին հրատարակուիլ «Իթիտալ»ի, «Թէճէտիւտ»ի նման Թուրքերէն թերթեր:

Եւ սակայն, 1909 Մարտ 31ին պատահեցան բախումներ Հայերու եւ Իսլամներու միջեւ եւ այս դէպքերը ջարդի հանգամանք առին: Ցաւելուածարար ծագեցաւ Ատանայի մեծ հրդեհը, եւ այս կերպով անոնց քաղաքական գործունէութիւնը մարեցաւ:

1909ին, Ատանայի մէջ բացուեցաւ վարժապետանոց մը, 1910ին՝ առեւտրական սակարան, եւ ելեկտրական զետեղումները սկսան քաղաքին մէջ: 1912ին Ատանա — Մերսին երկաթուղին կապուեցաւ Պաղտատի գիծին: 1915ին բացուեցաւ սպանդանոցը: Գերմաններն ալ մեծ շահագրգռութիւն ցոյց կուտային Ատանայի հանդէպ եւ ծրագիրներ կ'առաջարկէին Ատանայի դաշտը ոռոգելու, բամպակի մշակութեան զարկ տալու համար, 1918ին բացուեցաւ Տաւրոսեան փապուղին եւ Ատանան կապեց Հայտարփաշայի:

ԱՏԱՆԱՅԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Անկախութեան պայքարի օրերուն, Ատանա գրաւուեցաւ Ֆրանսայի կողմէ, եւ այս գրաւումը սկսաւ 20 Դեկտեմբեր 1918ին: Հայերը մասնաւոր գործունէութիւն մը ունեցան այս շրջանին մէջ եւ նոյնիսկ 5 Օգոստոս 1920ին ուզեցին ինքնավար հանրապետութիւն մը հռչակել: Ասոր փոխարէն Ատանայի Մուստաֆա Մըլլիյէ եւ Կիլիկիա միութիւնները պայքարներ մղեցին եւ Ֆրանսական իշխանութիւնն ալ յայտնապէս ընդդիմացաւ: 1919 Հոկտեմբերէն սկսեալ, Ատանան պաշարուեցաւ Միլլի ուժերուն կողմէ, բայց Ֆրանսացիները շարունակեցին պայքարիլ մանաւանդ տնտեսական գետնի վրայ: Վերջապէս Ֆրանսացիները քաշուեցան Ատանայէն 5 Յունուար 1922ին, ստորագրելով Անգարայի համաձայնութիւնը:

Դէրասանապետ Անդրանիկ

Քալիֆորնիոյ «Ասպարէզ»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ ողբացեալ դերասանապետին մահուան առթիւ, տալով կարգ մը կենսագրական տեղեկութիւններ.—

«Վաստակաւոր դէմք մըն էր ան հայ մշակոյթի կալուածին մէջ, նուիրուած բեմին, յարատեւ եւ անխոնջ, իր ամբողջ կեանքի ընթացքին:

Եւ ինչպէս հայ մշակոյթի բոլոր ճիւղերու վաստակաւորները, ինքն ալ կրած էր հայ թատրոնին ինքզինքը նուիրաբերած ըլլալու բոլոր դառնութիւններն ու զրկանքները:

Բայց ան, ծաղիկ հասակէն մինչեւ ծերութիւն, մնաց միշտ արթուն պահակ հայ բեմին, ծառայեց անոր անշահախնդիր ու հաւատաւոր, վազեց քաղաքէ քաղաք, գիւղէ գիւղ, աշխարհէ աշխարհ, եւ իր տաղանդին ու պերճ խօսքին հմայքովը վառ պահեց հայ թատրոնին ջահը:

Ասոր համար հայ ժողովուրդը անկեղծօրէն երախտագէտ է իր այս բազմավաստակ զաւկին:

Որովհետեւ «բազումք են կոչեցեալք, Սակաւք են ընտրեալք»:

Անդրանիկ այս տիպարներէն էր: Բովանդակ կեանքը նուիրած հայ թատրոնական արուեստին:

Ան թափառեցաւ ամէն տեղ, ուր հայ համայնք կար, ամէն տեղ պտտցուց հայ բեմական արուեստի ջահը:

Կովկասի մեծ ու փոքր քաղաքներն ու գիւղերը, Թիֆլիս, Պաքու, Երեւան, Պարսկաստանի գլխաւոր վայրերը, ապա Տաճկաստանի գլխաւոր կեդրոնները՝ ինչպէս Պոլիս Իզմիր եւայլն, յետոյ Սփիւռքի բազմաթիւ վայրեր, ինչպէս Պուլկարիա, Ռումանիա, հուսկ ուրեմն Ամերիկա՝ վայելեցին իր ու իր խումբի ներկայացումները:

Այս տեսակէտէն՝ դերասանապետ Անդրանիկ թերեւս ամէնէն շատ ճամբորդող եւ ամէնէն լայն խաւերու մէջ իր արուեստը ժողովրդական զանգուածներուն մատչելի դարձնող դէմքը եղած է մեր մէջ:

Խիստ յատկանշական են իր գրի առած յուշերն ու դրուագները դերասան — դերասանուհիներու կեանքէն, որոնք ժամանակէ մը ի վեր լոյս կը տեսնեն «Ասպարէզ»ի մէջ, «Հայրենիք» ամսագրէն արտատպութեամբ, որոշ սրբագրութիւններով ու յաւելումներով:

Այս յուշերու մէջ պատմուած փոքր, յաճախ զուարճալի էփիզոտները նշանացուցական են մեր բեմի վաստակաւորներու դիմագծութիւնն ու նը-

կարագիրը ճանչնալու տեսակէտէն: Անոնք կրնան որոշ ատաղձ մատակարարել հայ թատրոնի պատմութիւնն ու հայ դերասաններու կեանքը գրել փորձողներու համար, աշխատանք մը, որ բաց կը մնայ ցարդ եւ որ պէտք է որ օր մը գլուխ հանուի:

Դերասանապետ Անդրանիկ կը փակէ իր աչքերը, կարելի է՝ անվարան ըսել, պատնէշին վրայ, իր կոչումի ճանապարհին: Տակաւին քանի մը շաբաթներ առաջ էր, որ ան բեմադրեց, իր տաղանդաւոր դստեր՝ դերասանուհի Պերճուհիի հետ Զուարթմանի Հայրենի Տունը Լոս Անճըլըսի մէջ:

Անդրանիկ կը զատորոշուէր իր այլ պաշտօնակիցներէն մէկ բախտաւորութեամբ Թերեւս. ան պետն էր բեմին նուիրուած ընտանիքի մը. իր կինը՝ տաղանդաւոր ու վաստակաւոր դերասանուհի, իր դուստրը՝ նոյնպէս, իր փեսան, նոյնպէս Մէկ խօսքով՝ դերասաններու ընտանիք մը:

Այս իրողութիւնը, մեզ կը թուի, իր մեծագոյն մխիթարանքն ու վարձատրութիւնն էր կեանքին, բացի հայ արուեստին ծառայած ըլլալու ներքին գոհունակութենէն:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ (յապաղած).— Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը Միութեան Օրը տօնեց խնջոյք գինեձօնով: Հանդէսին բացումը կատարեց Պ. Մեսումենց, շեշտելով Կ. Խաչի կարեւորութիւնը իբրեւ ազգակ ազգապահպանման: Հանդէսին սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկեր Հրանդ Բալուեան, ստեղծելով ուրախ մթնոլորտ մը:

Խօսք առաւ Շրջ. վարչութեան նախագահ Օր. Ֆլորա, որ մէկ վայրկեան յարգանքի հրաւիրեց ներկաները, շրջանիս Կ. Խաչի հիմնադիրներէն ողբացեալ Տիկին Կարմիրմօրուքեանի յիշատակին: Յետոյ պարզեց Կապոյտ Խաչի աշխատանքը բոլոր գաղութներու մէջ:

Նոյնպէս խօսք տրուեցաւ Ամերիկայի գաղութէն Տիկին Մուրատեանի որ լայն տեղեկութիւններ հաղորդեց Ամերիկայի Հ. Օ. Խաչի գործունէութեան մասին, ծանրանալով հայ մանուկներու դաստիարակութեան վրայ: Ներկաները զարմացան, երբ ըսաւ թէ ինք 26 տարի առաջ Ամերիկա մեկնած է դեռ անչափահաս, եւ այնքան մաքուր առոգանութեամբ ճառ խօսելու ատիճանին հասած շնորհիւ Խաչուհիներու եռանդուն աշխատանքին:

Ընկեր Հայկ Սէրէնկիւլեան եւս խօսք առնելով, բացատրեց ազգային կազմակերպութեանց դերը գաղութներու մէջ:

Երգեցին Նոր Սերունդի սոխակներէն Օր. Շաքէ Պնկեան եւ Օր. Մուրատեան Պանէճօէն, ընկերակցութեամբ դաշնակի (Մեսումենց): Երիտասարդները խմբերգներով կը թնդացնէին սրահը: Ժամը 8ին մեկնեցան Փարիզէն եկած ընկեր եւ ընկերուհիները, եւ քիչ յետոյ եկան ուրիշ ընկերներ, կրկնապատկելով խանդավառութիւնը: Ընկեր Արփս քառեակներ երգեց Օմար Խայեամէն: Երեկոյթը վերջացաւ կէս գիշերին:

Ներկայ մը

ՁԱՅՆԻՄ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ»Ի ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 7 Փետր.— Հայաշատ արուարձաններէն Պոմոնը կոչուած է մեծ դեր կատարելու ազգապահպանման ճակատին վրայ, շնորհիւ Հ. Ց. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէին, Կապոյտ Խաչին:

Փետրուար 5ի գիշերը տեղի ունեցաւ Լէ դ'Օլիվի Նոր Սերունդի Օհանջանեան խումբին երեկոյթը նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. «Իշխան» խումբի: Ժամանակէնառաջ լեցուած էր Պոմոնի դպրոց - սրահը:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մարսէյեզ»ով: Օրուան նախագահ ընկեր Ց. Նիկողոսեանի բացման խօսքէն վերջ, երգուեցաւ «Մեր հայրենիքը» ընդհովանեաւ հայկական եռագոյնին, որ հպարտութեամբ կը ծածանէր նոր Սերնդականներու ձեռքին մէջ, ըսելու համար թէ «հակառակ շատ մը տմարդի ուրացումներու, կան իսկական հայորդիներ որ փոխանցելով ձեռքէ ձեռք, սերունդէ սերունդ, գիս պիտի հասցնեն իմ արժանի բարձրութեան»: Երէկ դեռ հայերէն չգիտցող տամնեակներով պատանիներ եւ պարմանուհիներ շնորհիւ Հ. Ց. Դ.ն արտասանեցին եւ երգեցին հայու զգացումով: Կ'արժէ յիշատակել փոքրիկն Ժագլին Զինիճեանը, Գէորգ Շաքարեանը ,Ռօզա Պատանեանը եւ Ռօժէ Շաքարեանը: Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս խանդավառ արտասանութիւն մը կատարեց Օր. Քօլոեան, դաշնամուրի ընկերակցութեամբ:

Օր. Զորպաճեանի «Իմ երգը (Ալէմշահ) կրկնուեցաւ ծափերով:

Օրիորդներ Քօլոեանի, Զորպաճեանի եւ Մինասեանի, միասնական մէկ երգէն վերջ, արտասանեց փոքրիկն Շուշանիկ Շաքարեան, «Հայ օճախ»ը:

Տասնըհինգ վայրկեան դադար մը եւք, առաջին անգամ ըլլալով, «Նոր Սերնդականներու» կողմէ, ղեկավարութեամբ իրենց ուսուցչին՝ Տիկին Մանուշի, ներկայացուեցաւ Ա. Ահարոնեանի «Արիննոտ թթխմորը», ձգելով խոր տպաւորութիւն: «Օհանջանեան» խումբի հայկական պարերը ստեղծեցին մեծ խանդավառութիւն:

Օր. Քնարիկ Զորպաճեանի շնորհալի պարերէն վերջ, ներկայացուեցաւ Ն. Պէշիկթաշլեանի զաւեշտը, «Հիւանդտես»ը միշտ Նոր սերնդականներու կողմէ, ստեղծելով ուրախ մթնոլորտ մը:

Օրուան բանախօսը, ընկեր Թադոյեան հիւանդ ըլլալով, զայն փոխարինեց ընկեր Ց. Նիկողոսեան: Ընկերը հրաւիրեց հայ ծնողները անվարան իրենց զաւակները յանձնել Հ. Ց. Դ. «Նոր Սերունդ» Միութեան, եթէ կ'ուզեն որ անոնք հայ մեծնան եւ իրենց արժանի յաջորդները դառնան:

Կէս գիշերէն վերջ սկսան եւրոպական պարերը եւ բուն խրախճանքը տեւելով մինչեւ առաւօտեան ժամը 5: Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի կողմէ իր գնահատանքի խօսքը ըրաւ ընկեր Սերժ: Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս ստեղծուած տաք մթնոլորտը կրկնապատկեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի նախագահը, Պ. Վահրամ Պապիկեան այս առթիւ նուիրելով նաեւ հազար ֆրանք, որուն համար Լէ դ'Օլիվի մեր կազմակերպութիւնը կը յայտնէ իր շնորհակալութիւնը:

Ջերմ գնահատութեան արժանի են Լէ դ'Օլիվի «Իշխան» խումբի մեր համեստ բայց անձնազոհ ընկերները, որոնք համախորհուրդ իրենց երէց ընկերոջ անխոնջ եւ հաւատաւոր եւ միշտ երիտասարդ ընկեր Պասմաճեանի՝ կ'աշխատին այսպիսի մեկուսացած շրջանի մը մէջ վառ պահել հայկական ոգին եւ տարածել Հ Ց. Դաշնակցութեան խօսքը: Հանդէսը եղաւ իրապէս վայելքի երեկոյ մը:— Ց. ՏԷՕՓՄԷՃԵԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մարսիլահայ հասարակութիւնը հինգշաբթի օր անակնկալի եկաւ երբ իմացաւ Marseille Provenceի Radioի կայանէն Bruno Delayeի մարզական տեղեկութեանց ժամանակ Հ. Մ. Ը. Մ.ի պարահանդէսին ծանուցումը: Ազնիւ Ֆրանսացին թուելէ վերջ Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի 25 տարուան օրինակելի գործունէութիւնը, թուեց անոր մեծ յաղթանակները եւ ուրախութեամբ շեշտեց թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը արտասահմանի միակ հայ մարզական միութիւնն է որ արժանացած է հիւրասէր Ֆրանսայի ղեկավարներուն համակրանքին:

Պարահանդէսին գիշերը Salon de la Plage երեք սրահները լեցուած էին խուռներամ բազմութեամբ մը: Շատեր ստիպուեցան վերադառնալ, ժամանակին ապահոված չըլլալով իրենց տոմսերը եւ սեղանները:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի պատուոյ նախագահը, Colonel Letia անձամբ կը նախագահէր պարահանդէսին: Նմանապէս ներկայ էին Ligue de Sud Estի District de Provence Amicale les Arbitres de Provenceի ներկայացուցիչներ, Olympique de Marseille մարզիկներէն Rodriquez, Mercier եւ Turc, Փարիզի Ալֆորվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարիչներէն Պ. Պ. Ուզունեան, Վանիկ Քիզիրեան, Պօղոս Դաւիթեան:

Նշանաւոր accordéoniste Gomez եւ իր նուագախումբը իրենց «Ֆանթէզի»ներով կը խրախուսէին պարող երիտասարդութիւնը: Միջանկեալ տեղի ունեցան անակնկալներ, հայկական պարեր, երգեր եւ ֆրանսերէն զինուորական կեանքէ կատակերգութիւն մը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի վիճակախաղի 500 պահարանները ձեռքէ ձեռք խլուեցան: Մեծ պարգեւը, հիւրանոցի սեղան մը նուիրուած Տէրոյեան եղբայրներու կարասիի հաստատութեան կողմէ, շահեցաւ Պոմոնէն Օր. Էլիզ, որ նուիրեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի: Սեղանը աճուրդի դրուելով Պ. Սուրէն Ֆէսճեանի ճարտար ղեկավարութեամբ, կէս ժամուան մէջ բարձրացաւ 70.000 ֆրանքի: Բախտը այնպէս ժպտեցաւ որ Մարսէյլէն Պ. Տաւուտ եւ Ալֆորվիլէն Պ. Դաւիթեան միասին շահին արժէքաւոր սեղանը: Եւ որովհետեւ կարելի չէր երկուքի բաժնել զայն, Տէրոյեան եղբայրները խոստացան երկրորդ սեղան մը նուիրել երկրորդ բախտաւորին:

Առաւօտեան ժամը 2ին ոչ խմելիք եւ ալ ուտելիք մնացած էր: Այսպէս Հ. Մ. Ը. Մական պարահանդէսի տաք մթնոլորտը շարունակուեցաւ մինչեւ առաւօտեան ժամը 6 եւ հանդիսականները գոհունակութեամբ մեկնեցան, միշտ հպարտ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաջողութիւններով: Պարահանդէսին ընդհ. հասոյթն եղաւ 320.000 ֆրանք, ինչ որ մրցանիշ մը կը կազմէ:— Վ. ՇԱՄԼԵԱՆ

160.000 ՀՐԵԱՆԵՐ, որոնք Հունգարիա կը գտնուին, իրենց երկիրը պիտի վերադառնան (Իսրայէլ), եթէ բանակցութիւնները յաջողին: Հունգարական կառավարութիւնը պատրաստ է արտօնելու, եւ առաջին առթիւ ճամբայ պիտի ելլեն 50 հազար հոգի:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԻՆ, գրեց՝ Արամ Գառօնէ: Հրատ. «Սաքօ» գրատուն: Գին 50 սենթ: Թէհրան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (95)

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ ԺԹ.

ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԵԱՆՑ ԱՐԳԵԼՔՆԵՐԸ

Մենք աւելորդ կը համարենք անարժան եւ զայթակղեցուցիչ եպիսկոպոսի մը վրայ դառնալ՝ որ ըստ իր անառակութեան պատճառով՝ վանքի մը մէջ ապաշխարելու դատապարտուեցաւ. երանի թէ իր զղջումն ալ սրտանց ըլլար՝ որպէսզի հանդերձեալ կենաց մէջ երկրորդ եւ մեծ դատապարտութենէ մը ազատ ըլլար:

Իսկ Մարգրիտ որ որոշած էր՝ ոչ թէ ուրիշներուն բռնադատութիւնովը այլ իր կամքով եւ փափաքով հեռանալ աշխարհէ, եւ չգործած մեղքերուն համար ապաշխարել, Եփիմէի ու Ստեփանէի աղաչանքներուն զիջանիլ, եւ քանի մը ամիս վերջը Անարզաբայի իշխանական պալատին մէջ իր պսակի հանդէսը կը կատարուէր լուեայն, ուրախութեամբ բոլոր քաղաքին բնակիչներուն, որ տղայութենէն իր առաքինութեան եւ իմաստութեան վրայ մեծ համարում ունէին եւ զինք կը սիրէին:

Աւելորդ է ըսել թէ Թորոսի դաւաճանութիւնը իր եղբօրը վրայ բաւական կատարուեցաւ. Ստեփանէն իր կնոջ ազդեցութեամբ սիրելինդաւժողովրդեան եւ եղբօրը՝ ու շատ անգամ օգտակար գործի անոր դիտաւորութիւններուն գործադրութեան: Ընդհակառակն Մլեհի խստերախ եւ վայրենի բնաւորութիւնը վտանգ մըն է Թորոսին իշխանութեան:

Ինչափ որ Թորոս արդարութեան եւ քաղցրութեան վրայ հիմնել կը ջանար իր տիրապետութիւնը, նոյնչափ Մլեհ ամբարտհաճութեամբ եւ անխորհուրդ խստութեամբ կ'օտարացնէր սրտերը իրմէ, եւ եղբօրը բոլոր արթնութիւնը պէտք էր անոր զառանցանքը ուղղելու համար:

Անարզաբայի առումը երկրին ամբողջութիւնը մասամբ կ'ապահովէր. Թորոս հայրենի իշխանութեան կատարեալ տէր ըլլալով, սկսաւ ներքին բարեկարգութեան. զինուորական կրթութիւնը ընդհանուր ըրաւ, այնպէս որ Տորոսական ամէն հայ զինուոր էր տղայութենէ մինչեւ ի ծերութիւն, դատաւորական իշխանութեան եւ իրաւունքներուն վրայ խստիւ կը հսկէր, ոչ միայն որ բնականէն անիրաւութեան թշնամի էր, այլ նաեւ անոր համար որ լաւ համոզուած էր թէ առանց արդարութեան ոեւիցէ իշխանութիւն մեծ ու փոքր կը կործանի:

Ելեւմտական մատակարարութիւնը լաւ եւ խնայուն վիճակին մէջ դնելով, չափազանց ծախքերէ եւ չափազանց տուրքերէն կը զգուշանար եւ կը զգուշացնէր:

Կրօնասէր էր առանց կրօնամոլութեան, գիտէր յարգել կրօնքն ու Եկեղեցին, չշփոթելով անոնց հետ եկեղեցականներն անկարգութիւնը ու տըգիտութիւնը:

Այնպիսի խառնաշփոթ եւ անիշխանութեան ժամանակի մէջ, ուր անկարելի էր ապահովութիւն, ամէն շրջակայ իշխանութիւններուն քով լրտեսներ կը հաստատէր, գիտնալու համար թէ ուսկից իրեն վտանգ կրնար հասնիլ կամ օգուտ, վասնզի ոչ խոստումները, ոչ դաշնագրութիւն, ոչ երդումներ նշանակութիւն չունէին ամենեւին: Քրիստոնեայ եւ Մահմետական իրենց օրինաց գրքերը խաբէութեան գործիք ըրած էին, դիւրութեամբ խարդավանելու համար այլակրօն ու կրօնակիցը. ընտանիքին եւ բարեկամներուն մէջ դաւաճանութիւն՝ օրէնք դարձած էր, անգթութիւն եւ մատնութիւն բնութիւն էր եղած:

ԾԵՐԵՆՑ

թէ օգնած է Ատլանտեանի պարիսպը կառուցանելու եւ V.I զէնքեր շինելու ի հաշիւ Գերմաններուն: Այդ հարցին առթիւ էր որ խիստ քննադատութիւններ եղան դատական նախորդ նախարարին, Պ. Անտռէ Մառիի դէմ:

Քրավչենքոյի դատը

ՀԱԿԱՌԱԿ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երկուշաբթի օրուան դատավարութեան մէջ, առաջին վկան էր Ֆրանսացի զօրավար մը, Փըթի, նախագահը Ֆրանս. զինուորական պատուիրակութեան, որ երեք տարի բնակած է Մոսկուայի մէջ, պատերազմի ընթացքին: Զօրավարը մասնաւորապէս քննադատեց Քրավչենքոյի գրքին յայտնութիւնները՝ կարմիր բանակի մասին, անճիշդ գտնելով զանոնք: Քրավչենքօ կ'ըսէ թէ կարմիր բանակը կը կռուէր պարզապէս հայրենասիրական շարժառիթներով եւ «հակառակ Սթալինի»: Վկան յայտարարեց.— «Բացարձակապէս սխալ է այս: Անոնք կը կռուէին, որովհետեւ հաւատք ունէին իրենց երկրի ապագային վրայ, առաջնորդութեամբ Սթալինի»:

Յետոյ կարդացուեցաւ զօր. Վէկանի մէկ նամակը, որ կը հերքէր անգլիացի վկային՝ Զիլիաքըսի այն յայտարարութիւնը թէ 1940ին Սուրիոյ ֆրանսական բանակը աւելի շատ զբաղած էր Խ. Միութեան դէմ կռուելու քանթեմանիոյ յաղթելու մտահոգութեամբ: Վէկան կը հերքէր այնպատմութիւնը թէ երբ Զիլիաքըս Սուրիա գնաց, տեսաւ որ ֆրանսական հրամանատարութիւնը քարտէսներ պատրաստած էր միմիայն Բագուն զարնելու առաջադրութեամբ, անցնելով հայկական բարձրաւանդակէն:

Երրորդ վկայ մը, Ֆրանսացի ճարտարագէտ Ժիւլ Քոթ, 71 տարեկան, բացարձակապէս խուլ, պատմեց թէ Ռուսաստան գացած է 1910ին, հոն անցընելով իր կեանքին մեծագոյն մասը: Վկան շատ նպաստաւոր գոյներով նկարագրեց... մաքբագործումի տեսարանները: «Ամէն ինչ տեղի կ'ունենայ բարեկամական եւ ընկերական մթնոլորտի մը մէջ»: Եւ յետոյ մահուան կը դատապարտեն:

Յետոյ միջադէպ մը ծագեցաւ: Ֆրանսական շաբաթաթերթին փաստաբանը բողոքեց թէ անցեալ շաբթու, խորհրդային «Ինդուստրիա» թերթէն կարդացուած գրութիւնը Մոլոթովի ճառը չէր, այլ լրագրական յօդուած մը, Մոլոթովի վերլուծումով: Ըսել կ'ուզէր թէ դատարանը զոհ գացած է խաբէութեան մը: Քրավչենքոյի փաստաբանը բացակայ ըլլալով, փոխանորդը յայտարարեց թէ յօդուածին բնագիրը եւ թարգմանութիւնը պիտի ներկայացնեն յառաջիկային: Այս առթիւ կծու խօսքեր փոխանակուեցան:

Յաջորդ վկան էր Նախկին սպայ մը ցարական բանակէն, Ալեքսիյ Կավալով, 54 տարեկան, որ Ֆրանսա կը բնակի 25 տարիէ ի վեր: Իբրեւ ռուս հայրենասէր ներկայանալով, վկան իր զայրոյթը յայտնեց որ Քրավչենքօ կը վարկաբեկէ իրենց հայրենիքը, այս դատավարութեամբ: Եւ դասլիք անուանեց իր հայրենակիցը, ըսաւ թէ Գերմանները օգտագործեցին անոր մէկ տեսակցութիւնը «Ն. Ե. Թայմզ»ի մէջ: Քրավչենքօ բարկանալով ըսաւ թէ «Գերմանները օգտագործեցին նաեւ Մոլոթովը եւ Սթալինը: Բոլորովին տարբեր բաներ են Ռուսաստանը եւ Սթալինը»:

Ֆրանսացի մըն ալ գովեց կարմիր բանակին դերերը: Խ. Միութենէն եկած վկաները ներկայ չըլլալով, դատը յետաձգուեցաւ յաջորդ օրուան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶԻՆՈՒՈՐՈՒԹԵԱՆ շրջանը մէկ տարի պիտի ըլլայ, համաձայն նոր որոշման մը: 1949ին պիտի կանչուին միայն 1929ի առաջին կէսը ամիսներու ընթացքին ծնած երիտասարդները: Զինուորներուն թիւը պիտի կրճատուի 50.000 հոգի, խնայողութեան համար:

ԱՓՐԻԿԵԱՆ ՏՐԻՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ՝ 95 հոգի մեռան եւ ուրիշներ անհետացան, իբրեւ հետեւանք ձիւնամրրիկի մը որուն նմանը չէր տեսնուած մինչեւ հիմա, Լիբիոյ մէջ: Հաղորդակցութիւնները խզուած ըլլալով, ամբողջ գիւղեր պաշարուեցան երեք օր: Հինգ մանուկներ եւ իրենց մայրերը մեռան, դպրոցէն տուն վերադարձած ատեն: Ձիւնամրրիկը տեւեց 30 ժամ: Անգլիացի զինուորներ ուտելիք եւ հանդերձեղէն հասցուցին արկածեալ գիւղերուն: Արաբ չէյխ մը եւ իր հետեւորդները ազատեցին 15 անգլիացի զինուորներ որոնք պաշարուած էին ձիւներուն մէջ, Տրիպոլսոյ հարաւակողմը:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը հրամայեց ցուցակագրել 23էն 49 տարեկան այրերը եւ 23էն 36 տարեկան կիները, զինուորական նպատակներով:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարական զօրքը եռ մղեց ապստամբներու յարձակումը Ֆլորինայի վրայ, սպաննելով 618 հոգի, գերի բռնելով 325 ապստամբներ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը կը սարքէ հրապարակային դասախօսութիւն մը ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18ի առթիւ Sociétés Savantesի մէջ, այս հինգշաբթի գիշեր ժամը 9ին:

Պիտի դասախօսէ ընկեր Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Նիւթ.— ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն Նոր Սերունդի բոլոր անդամներուն:

ԾԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՍԷՆ ԺԷՌՈՄԻ «Հայաստան» ենթակոմիտէին կողմէ, հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին: Փետր. 21, երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Tranon Cinémaին մէջ:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Բուն Բարեկենդանի ԿԻՐԱԿԻՆ, 27 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

ժամը 15—24

HOTEL CONTINENTAL ի շքեղ սրահներուն մէջ

3, Rue Castiglione, (Métro Concorde)

— ATTRACTIONS —

★ Ճ Ո Խ Պ Ի Ի Ց Է ★

Նուագախումբ՝ FERNAND BOUILLON

— Հայկական նուագ առանձին սրահի մէջ —

Մուտքը 300 ֆրանք

Օր. Ադրինէ Սիւզմէճեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Միքայէլեան, Տիկին Հ. Կիւլեան եւ զաւակները, Տիկին Ե. Կիւլեան, Տիկին Ի. Պէկեան, եւ զաւակները, Տիկին Տերուկեան ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց սիրելի հօր, փեսային եւ ազգականին

Պ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՍԻՒԶՄԷՃԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ 61 տարեկանին, իր բնակարանը, Ռէնսի:

Թաղումը կը կատարուի այսօր չորեքշաբթի, ժամը 10.45ին: Մարմինը պիտի փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Հաւաքուիլ իր բնակարանը 12 Allée Victor Hugo, Le Raincy:

Առնել թիւ 146 Autobusը Eglise Pantinէն եւ իջնել վերջաւորութեան:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պանթէօ Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Պայծառ Տակառեանէ հազար ֆր., նոյնպէս Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Տակառեանէ հազար ֆր. փոխան ծաղկեպսակի, ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՇԻՐԻՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ֆ. Կապոյտ Խաչի Պանթէօ Քաշանի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Լեւոն Շիրինեանի, իրենց սիրելի՝ մօր մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պանթէօ Քաշանի մասնաճիւղը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն, որոնք սիրայօժար քաջալերեցին «Գթութեան Շաբաթ»ի հանգանակութիւնը: Գոյացած է 11.360 ֆրանք:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ծանուցագիր մը ուղղեց Իրանի կառավարութեան, բողոքելով խորհրդարանին մէջ եղած կարգ մը յայտարարութեանց դէմ: Շահին դէմ կատարուած մահափորձին եւ ձախակողմեան «Թուտեհ» կուսակցութեան լուծման առթիւ, կարգ մը երեսփոխաններ ըսած էին թէ Խ. Միութիւնը կը պաշտպանէ այդ կազմակերպութիւնը:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէին ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Sociétés Savantes, G. սրահը:

ՊԱՆԹԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ գիշեր, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲԻ Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը այս չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, կայարանին դէմի սրճարանը, սովորական հաւաքատեղին:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը՝ այս ուրբաթ, Ակումբին մէջ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահը: Օրակարգ՝ նախորդ ժողովին շարունակութիւնը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը խիստ պարտաւորիչ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Ա. Ահարոնեան Ակումբին մէջ: (26 rue Convalescents): Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Սէնթ Անթուանի ընկեր Կարօ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ:

ՇԱՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբի ժողովը, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկեր Պ. Քիւլչէեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Ռոստոմ խումբի կողմէ, կիրակի 20 Մարտ կէսօրէ վերջ, ժամը 3էն 12, Porte des Lilas (Caisse d'Epargne)ի սրահին մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային: Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնէն Պ. Յովհաննէս Պէզիրճեան խորին շնորհակալութիւն կը յայտնէ իր հայրենակիցներուն եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ եւ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իր մօր՝ Տիկին ԽԱԹՈՒՆ ՊԷԶԻՐՃԵԱՆի մահուան առթիւ:

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐ.— 1949 Մարտ 12, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին Պանթէօ Քաշանի մասնաճիւղին ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ Bourg la Reineի սրահին մէջ, Ave. Maréchal Joffre:

INSTITUT ARMENIENի

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Շաբաթ 19 Մարտին, ժամը 21.30էն մինչեւ առաւօտ, Copacabanaի մէջ, 168 Fbg. St. Honore, Nuit de la Voilette Yoska – Nemethի Tzigane նուագախումբը:

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԲԱՑԱՌԻԿ

Թատերական ներկայացում

Salle d'Iénaի մէջ, Փետրուար 18ին երեկոյեան ժամը 8.30ին Պ. Ս. ՍՈՒՐԷՆԵԱՆի Ֆրանսայէն մեկնումին առթիւ: Մասնակցութեամբ սիրուած դերասաններու, կը բեմադրուի

Հասարակութեան վտարուածներ

Տրամ 4 արար Ալէքսանտրովի

Մասնակցութեամբ Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ եւ բեմադրութեամբ Տիկին ԲՈՒԴԱՂԵԱՆի:

Ներկայացման օրը կիչէն փակ ըլլալով հրաւիրատոմսերը կարելի է ստանալ Պ. ՍՈՒՐԷՆԵԱՆԷ եւ Cadetի շրջանի նպարավաճառներէն:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)
La Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 ֆր․, Արտ․ 10 տոլ․ կամ 3 անգլ․

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 17 Février 1949 Հինգշաբթի 17 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21e Année N° 5773 — Նոր շրջան Թիւ 1184

Խմբագիր՝ Շ․ ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 6 Ֆր․

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԳԻՒՂ ՈՒ ԱՄՊԻ ՀԱՐՍՆԻՔ

Զըսէ՞նք թէ Ռատիօ – Երեւանը փաթթոց կապեր, տաճկցեր է։

Այն աստիճան որ, միայն մէկ զեկուցման ատեն, տասը վայրկեանի մէջ, Դաշնակցականները կ'անուանէ «ճիւաղներ» (հինգ անգամ), «սրիկաներ» (երեք անգամ), «բանդիտներ» (4 անգամ), «դաւաճան» (երկու անգամ), «Անգարայի գործակալներ» (մէկ անգամ), «աւազակներ» (երեք անգամ), «հրէշներ» (մէկ անգամ), «շներ» (մէկ)։

Գոնէ իրե՛նք հնարած ըլլային այս շնաբանութիւններն ու ճիւաղաբանութիւնները…

Ասոնք ալ թարգմանութիւն են ռուս–բոլշեւիկ բառարանէն, ինչպէս իրենց ամբողջ գիտելիքն ու իմաստութիւնը։

Թափծու բառեր, որոնց իմաստն անգամ չեն հասկնար։

Եթէ ուզէինք իրենց լեզուով պատասխանել, ոչ բառ կը պակսէր, ոչ ալ պատկեր։

Կրնայինք, յիշեցնել, օրինակ, թէ ճիւաղը եւ հրէշը, սրիկան եւ շունը, «բանդիտ»ն ու «ազէնտ»ը եւ դեռ «վաւաշոտ, լպրծուն իժը» Թունդ բոլշեւիկեան արտադրութիւններ են։ Հարազատ բերքը այն միջավայրին ուր ամբոխները օրը իրիկուն կ'ընեն երկրպագելով չինծու «աբեւ»ներու, խաւարեցնելու համար հարիւր հազարաւոր արեւներ։

Մեր ողբացեալ Ռոստոմը անգիր խօսքեր ունէր որոնք ամբողջ գիրք մը կ'արժեն։

Երբ սրմտէր մէկուն դէմ, կ'ըսէր․— «Նրան մի լաւ հայհոյեցի»։— Ի՞նչ ըսիք»։ — «Ասի որ դու մարդ չպիտի լինես»։

Մեր պատասխանն ալ պիտի ըլլար այդ, Երեւանի բոլոր չինովնիկներուն եւ խօսնակներուն։ Եւ շատ շատ՝ բառ մը,— Ապո՛ւշ, իբրեւ պարսաւ։

Ուրիշ ի՞նչպէս որակել իրենց բռնած դիրքը, օրուան այս ժամուն, երբ կը փորձեն իրենց [illegible]մաւութեան, ապիկարութեան, անբարոյականութեան մեղքերը պարտկել ամբոխավարական ժխորի մը մէջ։

Պետական բերաննե՞ր են որ կը խօսին իրենց բեմերէն, թերթերէն, ամպիոններէն, թէ թոկից փախած կամ խելքից պակաս պառուհաններ։

Պատասխանատու գլուխնե՞ր են որ հայրենիքի պատգամները կ'ուղղեն արտասահմանի հայութեան, թէ Բարեկենդանի հտպիտներ, որոնք գլուխ – կոնծի կը խաղան, հաճոյք պատճառելու համար իրենց տէրերուն։

Իսկ Հայկական Դա՞տը։ Հայաստանի ներգա՞ղթը։ Սահմաններու ընդարձակո՞ւմը։ Եթէ ոչ դուրսէն, գոնէ ներսէն։

«Դաշնակ շները» ափ մը հող յանձնեցին ձեզի, 95 % հայացնելով զայն, աշխարհագրութեամբ եւ ազգաբնակութեամբ։

Ո՞ւր է ձեր յաւելեալ բաժինը, այդ կենսական տարածութեան մէջ։

Ո՞ւր է հատուցումը հարիւր հազար սպանեալ, վիրաւոր, հաշմանդամ երիտասարդներու արեան։

Ո՞ւր է ձեր քաղաքական աշխատանքը, հայրենիքի տարրական իրաւունքներուն պաշտպանութեան, սահմաններու ընդարձակման, եւ ուրիշ հիմնական պահանջներու մասին։

Գոնէ այս յաղթական պատերազմէն վերջ, համարձակեցա՞ք որեւէ ազգային – քաղաքական ծրագիր ներկայացնել «ժողովուրդներու հանճարեղ առաջնորդին»։

Եթէ ներկայացուցիք, ո՞ւր է արդիւնքը։ Եթէ ոչ, ո՞ր օրուան կը սպասէք։

Ծառեր միշտ ալ կրնաք տնկել։ Բայց ե՞րբ ուժ պիտի ունենաք սահմանային ցիցերը ետ–առաջ տանելու։

Տուներ, գործարաններ ալ կրնաք շինել տալ։ Իսկ ժողովուրդին հոգեկան վիճա՞կը։ Ազատութեան կարօ՞տը։

Որ եւ է ատեն հետաքրքրուեցա՞ք թէ ինչո՞ւ կը փախչին հայրենիքի կարօտով տապկուած տարագիրներ։

Եթէ հինգ – տասը հոգի յաջողած են անցնիլ սահմանը, հարիւրաւորներ ալ ձերբակալուած, բանտարկուած են։ Զհարցուցի՞ք թէ ինչո՛ւ կը փախչին։

Գիւղ ու ամպի հարսնիքները չեն որ պիտի լուսաբանեն այս հարցերը։

Հրամեցէք ասպարէզ, լուսաբանելու համար բազմութիւնները, ճակատ ճակատի։ Շ․

ՕՐԸՕՐԻՆ

« ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ » …

Հարցը պետական ելեւմուտքի մասին չէ։ Կարծեմ այս անգամ այսպէս թէ այնպէս հաւասարակշռուած է ան, մեր խեղճ մահկանացուներուս ելեւմուտքը մատնելով այնպիսի վիճակի մը, որ Աստուծոյ ողորմութեան կը կարօտի։

Որո՛ւն երեսը որ նայիս,— հետը խօսելու պէտք չկայ — կրնաս գուշակել մտքէն անցածը։ Կարծես հոն գրուած ըլլայ խոշոր գիրերով․— «Ծայրը, ծայրին չեմ կրնար բերել, խելք մը կրնա՞ս սորվեցնել»։

Ի՞նչպէս խելք սորվեցնել, երբ դուն ալ նոյն անէլին մատնուած ես։

Այս ծանր մտմտուքներով, հարցական ձեւով մը կը նայէի բարեկամիս, երբ թերթ մը թուղթ երկնցուց ինծի, յաղթական ժպիտով մը։

Ստիպուած էի աչք մը պտտցնել։ Նախ կարծեցի թէ թերթի մը ծանուցումն էր բաժանորդներ ճարելու։ Աւելի ուշադիր կերպով կարդացի, ցաւիս դարման մը գտնելու յոյսով։

Ընդհանուր իմաստը տամ ձեզի, թերեւս կրնայ գոնէ ձեր ելեւմուտքը հաւասարակշռել, եթէ այդ ցաւով կը տառապիք։ Մանաւանդ որ խրատատուն կարող բժիշկ մըն է։

— Հրաժարէ չարժանկարէն։ Երբեք քաղաքը ճաշեմ կամ կինս ճաշարան հրաւիրեմ չըսես։ Եթէ օրական երեք թերթ կ'առնես, երկուքը ջնջէ, շաբաթաթերթ բնաւ մի կարդար, միայն մեր թերթը կարդա, որպէսզի միջոցներ տաս մեր քու չահերդ պաշտպանելու»։

Չէ՞ք կարծեր թէ խրատատուն բոլոր թերթերուն, պարբերաթերթերուն, ճաշարանապետներուն եւ չարժանկարի տէրերուն բացը լայն մը կը բանայ իր այս ճառով, առանց գործնական դարման մը գտնելու մեզի։ ՍՕՍԻ

ՍԱԿԱՐԱՆ (Գչ․)․— Սթերլին 1062 (1350), տոլար 318.40 (450), զուից․ ֆրանք 79.95 (115)։ Նափոլէոն 5600, զուից․ ոսկի 5375, սթերլին 6600, տոլար (20) 26.000, ձոյլ ոսկի 737.500 Ֆր․։

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՎԱՐՁՔԵՐՈՒ օրէնքը նորէն պիտի քննուի այսօր, Ազգ․ Ժողովին մէջ։ Նոր բանաձեւ մը կ'առաջարկէ միայն 25 % յաւելում կատարել 1949ի առաջին վեցամսեային համար։

ՃԱՓՈՆԻ ամերիկեան բանակը զօրացնելու համար նոր զինուորներ խնդրած էր զօր․ Մաք Արթըր։ Կառավարութիւնը մերժեց։

ԱՆԳԼԻՈՅ ազգ․ պաշտպանութեան 1949—50ի նախահաշիւը կը ներկայացնէ 759.860.000 սթերլինի գումար մը, այսինքն 107. 500.000 ոսկի աւելի, բաղդատելով անցեալ տարուան հետ։

ԱՒՍՏՐԻՈՅ հաշտութեան դաշնագրի մասին միջին ճամբայ մը գտնուած է։ Խորհրդային պատուիրակութիւնը կը պահանջէ Աւստրիոյ քարիւղի արտադրութեան 60 %ը, միւսները կ'առաջարկեն 58 % եւն․։

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՄԻՆՏԵՆԹԻԻ դատապարտութեան առթիւ, Պապին ցաւակցութիւն յայտնեցին Վատիկանի օտար դեսպանները։— Հունգարիոյ համայնավար կուսակցութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը պատրաստ էր որ կարդինալը հեռանայ երկրէն, եթէ Պապը արձակէր զայն իր պաշտօնէն։

8 — 14 ՄԻԼԻՈՆ աքսորականներ կը գտնուին Խ․ Միութեան եւ արեւելեան Գերմանիոյ արգելարաններուն մէջ, յայտարարեց ամերիկեան ներկայացուցիչը, ՄԱԿի ընկերային յանձնաժողովին առջեւ։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ ալ ընդհ․ մաքրագործումի ձեռնարկած են։ Հազարաւոր կասկածելիներ կը հետապնդուին։

ՏԻԱՊԱԳԸՐԻ (Թուրքիա) միակ հայ դեղագործը, Գառնիկ, դաշունահարուած է երեք Թուրք անծանօթներու կողմէ, մերժած ըլլալով ընծայ տալ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ ձերբակալուած է գազան մը, Հիւսնիւ Քարաէօմէրօղլու, որ կնոջը մահէն յետոյ, պղծած է իր երեք աղջիկները, մէկը յղի ձգելով ամուսնացուցած, յետոյ փեսան ալ սպաննած։

ՎԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ 54 գիւղեր հաղորդակցութենէ զրկուած են իբրեւ հետեւանք ձիւն ձմրան։ Քսան տարիէ ի վեր այսքան սաստիկ ձմեռ եղած չէր։ Բազմաթիւ հովիւներ լեռներու մէջ մնացած են։ Գայլերու վոհմակներ կ'երեւան գիւղերու մօտ։

Առտաւկաւգ ժողով [Փարիզ] մէջ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Եւրոպայի Տնտեսական Գործակցութեան ինը հոգինոց յանձնախումբը Գչ․ օր ժողով գումարեց Փարիզի մէջ, նախապատրաստելու համար 19 «Մարշըլեան» պետութեանց ներկայացուցիչներուն խորհրդաժողովը։ Օրակարգի գլխաւոր խնդիրն է նոր միջոցներ մշակել, որպէսզի Եւրոպան կարենայ ինքնապահ դառնալ 1952ին, երբ կը դադրի ամերիկեան օգնութիւնը։ Մասնագէտներու կարծիքով, եթէ 19 պետութիւնները չյաջողին համարացնել ազգային դրամները, զարկ տալ անդրծովեան երկիրներու արտադրութեանց եւ ներդաշնակել իրենց առեւտրական գործառնութիւնները, Մարշըլի ծրագիրը ձախողած պիտի ըլլայ։

Այս մասին շահեկան տեղեկագիրներ կազմած են ֆրանսական պատուիրակը եւ ամերիկեան լիազօրը։

ԲԱՐԵՆՇԱՆ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Տեղական թերթերու հրատարակութեանց համաձայն, Ֆրանսայի տնտեսական վիճակը մեծապէս բարւոքած է վերջերս։ Վերաշինութեան փոխառութիւնը կրկնապատիկ արդիւնք տուած է, 180 — 200 միլիառ ֆրանք, որուն 90 միլիառը «նոր» դրամ։ Ուտեստի գիները հետզհետէ կ'իջնեն, իսկ պողպատի արտադրութիւնը հասած է նախապատերազմեան աստիճանի մը։ Միեւնոյն ատեն, տոլարի վրայ գործառնութիւններ կը կատարուին 450 ֆրանքի հաշուով, ինչ որ նշանակելի բարւոքում մը կը ցուցնէ ֆրանքին համար, 1948 Սեպտեմբեր 30էն ի վեր։ Տոլարը մինչեւ 540ի բարձրացաւ Դեկտեմբեր 16ին, բայց վերջին ամսուան ընթացքին հետզհետէ իջաւ։

Մասնագէտներ այս բարւոքումը գլխաւորաբար կը վերագրեն անցեալ տարուան յաջող հունձքին եւ 1949ի ձմրան նպաստաւոր օդին։ Հողագործական արտադրութիւնը աճած եւ մեծաքանակի վաճառման գիները իջած ըլլալով, կառավարութիւնը միջոցներ կը խորհի, կարգ մը յաւելեալ ուտեստներ արտածելու համար։ Այս կարգէն են հաւկիթն ու գետնախնձորը։ Հաւկիթը այժմ 12—14 ֆրանքի կը ծախուի Փարիզի մէջ,— մինչդեռ 8 ֆրանք աւելի էր երեք շաբաթ առաջ։ Անցեալ տարուան գետնախնձորի բերքն էր 18 միլիոն թոն, իսկ այս տարի կրնայ աւելի ըլլալ 20 % համեմատութեամբ։ Ասոր համար է որ քիլօն 8 — 9 ֆրանքի իջաւ։ Միւս ուտեստները սուղ են տակաւին, բայց կը կարծուի թէ անոնց գիներն ալ պիտի իջնեն։ Կառավարութիւնը կ'աշխատի ամէնէն առաջ աժանցնել գինին։

Արհեստակցական Միութիւնները, որոնք թերահաւատ էին գիները իջեցնելու քաղաքականութեան մասին, այժմ կարելի կը գտնեն ֆրանքին գնողական կարողութեան յաւելումը։ Պողպատին արտադրութիւնը յունուարին հասած էր 730.000 թոնի, այսինքն 80.000 թոն պակաս 1929էն, երբ ամենաբարձր աստիճանին հասած էր։ Այս պարագան ալ կրնայ ազդել ճարտարարուեստական գիներուն վրայ։

Քրավչենքոյի դատը

ՌՈՒՍ ԶՕՐԱՎԱՐ ՌՈՒՏԷՆՔՕ Կ'ԱՌՆԷ ԿԸ ՔԱԼԷ

Նորէն բուռն տեսարաններ պարզուեցան Քրավչենքոյի դատավարութեան առթիւ, երեքշաբթի օր (11րդ նիստ)։

Օրուան գլխաւոր վկան էր խորհրդային զօրավար մը, Լէոնիդ Ռուտէնքօ, նախագահ Ուաշինկթընի ղրկուած այն պատուիրակութեան որ գնումներ պիտի կատարէր եւ որուն հրամանին տակ էր Քրավչենքօ։

Զօրավարին կ'ընկերանար իր թիկնապահը, գնդապետ մը, որ նստած էր իր ետեւը։ Ներս մտած ատեն Քրավչենքօ չեշտակի իրեն կը նայէր։ Զօրավարը անմիջապէս յայտարարեց․

— «Պարոն նախագահ, ըստ էութեան վկայելէ առաջ, պարտ անձին կը համարիմ ըսել թէ ես Քրավչենքօն կը նկատեմ հայրենադաւ մը, պատերազմի ոճրագործ, քրէական ոճրագործ։ Անշուշտ աննախընթաց պարագայ մըն է որ այսպիսի ոճրագործ մը ատեան ներկայանայ ոչ թէ իբրեւ ամբաստանեալ, այլ իբրեւ դատախազ… Ես կ'ուզեմ բոլոր ուժովս օգնել, երեւան հանելու համար իր բուն դիմագիծը։ Ան դաւաճանեց իր յանձնառութեանց, երբ հայրենիքը վտանգուած էր»։

Յետոյ պատմեց թէ ինչպէս նախագահ նշանակուեցաւ գնորդ յանձնաժողովին եւ իր սլաքներն ուղղեց Քրավչենքոյի դէմ, զայն անուանելով անկարգ, պարտազանց, գինով, զինուորութենէ փախած եւն․։

— Սուտ կը խօսիք, ակռայ քաշողի մը պէս սուտ կը խօսիք, գոչեց, աղաղակեց Քրավչենքօ։

Զօրավարը դիտել տուաւ թէ Քրավչենքօ մինակը չէ, իր ետին կը գտնուին Մ․ Նահանգներու յետադիմական ուժերը, նոր պատերազմ մը պատ–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդա՛լ Դ․ էջ)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

(ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ԴԷՊՔԵՐ)

Ա.

Դեկտեմբեր ամսուայ մռայլ ու չարագուշակ երեկոյ էր: Թիֆլիզեայ վառարանի շուրջը նստած էին ծալապատիկ բարեկամներն եւ դրացիները: Վառարանի մէջ դրած թաց փայտերը մխում էին թշշալով ու ջուր քամելով: Գոյժը թանձր մառախուղի պէս նստած էր բոլորի սրտներին եւ ճըզմում անողոքաբար: Խօսում էին կարճ, բառերի կէսը կուլ տալով, գլուխները կախ ու մտածկոտ: Անսովոր երեւոյթից նեղուած ճմլւում, կծկւում էր պատանի սիրտս: Ականջս սրած փորձում էի որսալ արտակարգ գաղտնիքը, բայց ի զուր: Փշաքաղուած, մարմինս սարսուռով պատած, կարծես թէ «եօթը գլխանի դեւերի» պատմութիւնը լսելիս լինէի, ինչպէս որ պատահում էր մանուկ օրերում:

« Եռագոյն դրօշակները վերցրին...
Հայաստանը խորհրդայնացաւ» ...

— Ի՞նչ, մեր եռագոյնը վերցրի՞ն... էլ պիտի չլինի՞ ... էլ պիտի չտեսնե՞մ ... անկարելի է, անկարելի է... վաղը իսկ պիտի գնամ, ստուգեմ ամբողջ քաղաքը.. Չի կարող պատահել.— եռագոյները կան... իրենց տեղերումն են, ծածանւում են:

Ամբողջ գիշերը անքուն մնացի: Վայրկեանները տարիներ թուացին: Աչքերս յառած լուսամուտին՝ լուսաբացին էի սպասում: Բայց լոյս չկար, մութ էր՝ դրսում, սենեակում, մարդկանց սրտերում..

Վերջապէս խաւարը տեղի տուեց եւ լոյսի շողերը պատուհանից ներս թափանցեցին: Արագ-արագ հագուեցայ եւ դուրս թռայ տանից, առանց լուր տալու: Ս. Սարգիսի փողոցին զառիվայր իջայ դէպի շուկան, դէպի «Ղանթարի տակը», աչքերս յառած շէնքի գագաթին, ուր մշտածածան կանգնած էր եռագոյնը:

— Չկայ... ուրեմն ճի՞շդ է... Ոչ, ոչ, մութ է, լաւ չի երեւում... Քիչ էլ մօտենամ, կը տեսնեմ:

Եւ աչքերս չռած, տեսողութիւնս էլ աւելի սրած քայլում եմ դէպի շուկան:

Ահա եւ շուկան, ահա եւ Ղանթարի շէնքը, բայց եռագոյնը չկայ գագաթին:

— Չկայ, բղաւեց սիրտս եւ հայեացքս գագաթին բեւեռած, քարացայ տեղում:

— Ոչ, ոչ, կայ եռագոյնը... գուցէ քամին է վար գցել... չի կարող պատահել ... երէկ կար.— տեսայ... այսօ՞ր ինչո՞ւ պիտի չլինի... Պիտի մինչեւ Պարլամենտի շէնքը գնամ, մինչեւ մեր դըպրոցը... Մինչեւ Քանաքեռի տակը... Եռագոյնը կայ, կայ ... Պիտի գտնեմ ... Պիտի տեսնեմ ...

Ու վազեցի ձիու պէս փռփռացնելով, տասը տեղից կարկատած, խոշոր դամերը տակը խփած, ծանր ու մեծ զինուորական կօշիկներով, որոնք իսկական ձիու դոփիւնների ձայն էին հանում, սալայատակներին դպչելով: Բայց ի զուր.— Չկար, չկար եռագոյնը, պատանի սկաուտներիս սիրելի դրօշը, փայփայանքի առարկան:

Ամենուրեք արեան ուրուականի խորհրդանիշն էր նրան փոխարինած... Յուսաբեկ, ամօթից գըլուխս կախած, խառնիճաղանճ մտքերով պաշարուած, քայլերս ուղղեցի դէպի տուն, կարծես թէ ճակատամարտից պարտուած զինուոր լինէի:

Բ.— ԹՈԹՕՆ

Գիւղում ժողով է: Կոմունիստ են գրում: Գրող չկայ:

— Ես, ձայն տուեց Թոթօն եւ վերջինը եղաւ:

Ժողովը ցրուեց, արդիւնքը՝ Թոթօն կոմունիստ:

Ո՞վ չէր ճանաչում Թոթոյին: Բոլորը, գիւղից մինչեւ ամբողջ շրջանը, երեխայից մինչեւ ամենատարիքաւոր, որպէս գող, մարդասպան, գինեմոլ: Մեր խաղի ամենատաք ժամանակին իսկ, մանաւանդ երեկոներին, երբ մութ էր, Թոթոյի շուքը տեսնելիս մէկէն մէկ ձայներս կը կտրէինք, պատերի տակ կը կծկուէինք, մինչեւ որ Թոթօն անցնէր, հեռանար, շատ հեռանար:

Ինչո՞վ կ'ապրէր Թոթօն: Ոչայգի ունէր եւ ոչ էլ հող: Հօրից մնացած ժառանգութիւնը դեռ ցարական իշխանութեան ժամանակ ծախել էր, կերել: Թոթօն չէր աշխատի, ցերեկները կը քնանար: Նրա աշխատանքը գիշերն էր, երբ բոլորը խորը քնի մէջ կը թաղուէին: Հազուադէպ էր Թոթոյին ցերեկով տեսնելը, այն էլ յատուկ առաքելութեամբ՝ այս – նրա տունը կը մտնէր, գինի կը կոնծէր եւ գաւաթի տակին ու կողքերին իր արնագոյն պսպղուն աչքերով տան չորս կողմը կը խուզարկէր: Ոչինչից կը խորշէր Թոթօն, կը գողնար ամէն ինչ՝ հաւից մինչեւ ձին:

Թոթօն գող չէր այլեւս, այլ գիւղի տէր-տիրականը: Բոլոր դռները բաց էին նրա առաջ, բոլորը ժպիտով կը դիմաւորէին, գլխարկները հանած: Թոթօն գիւղի իշխանն էր այլեւս: Նա համարձակ չափում էր գիւղի փողոցները, խանչալը փորի վրայ թեք կախած, Նոյի ժամանակուայ ժանգոտած ատրճանակը կողքին, սեպաձեւ սեւ փափախը գլխին, կնճռոտուած, կարմիր հողի գոյն ստացած երկայնաւիզ կօշիկներով, հնայագոյն ցից մօրուքով, կատուանման սուր պեխերով, պսպղացող, արնախառն աչքերով, կարմրած ու թոշնած թշերով:

Թոթօն մեր գիւղի առաջին կոմունիստը եղաւ, ինչպէս ամենուրեք՝ Թոթօներն առաջինը դրուեցան:

Թոթօն գող չէր այլեւս եւ ոչ էլ մարդասպան, այլ օրէնքին կռթնած՝ մէկ առ մէկ գիւղի դռներն էր թակում եւ Խորհուրդների (Սովետ) հրամանները կատարում: Հերթը հասաւ եւ մեր տանը:

Թոթոյին մեր դրան շէմքին տեսնելով, տուն վազեցինք լեղապատառ — Մայրիկ, Թոթօն եկաւ:

Թոթոյի անունը լսելիս մայրս ու հայրս գունատուեցին եւ իրար երես նայեցին: Թոթօն ներս մտաւ, առանց դուռը թխկացնելու եւ ցից մօրուքը սեպաձեւ փափախի հետ վայր իջեցրեց, վեր բարձրացրեց ի նշան բարեւի: Ծնողներս շողոքորթութեան ճամբան բռնեցին: Հայրս պառկած տեղից ցատկեց ու ձեռքը Թոթոյին մեկնեց, բռնազբօսիկ ժպիտը երեսին: Մայրս անմիջապէս դղումի մէջ լցրած գինին սեղանի վրայ դրեց, թէյի խոշոր գաւաթի հետ միասին, անընդհատ կրկնելով՝ — Վայ, դուն բարով եկար... եղբայր Թոթօ: Մեր աչքի վրայ.. տեղ ունես... հազար բարով ...

Թոթօն չէր պատասխանում եւ պեխի մէկ ծայրը ոլորելով, պսպղուն աչքերը սենեակի չորս կողմն էր պտտեցնում: Նա տեսաւ պատից կախած, եղնիկի վրան նկարուած, գեղեցիկ գորգը եւ մէկ վայրկեան վրան նայելով հայեացքն ուղղեց լուսամուտի մէջ դրած կարի մեքենային: Մայրս բաժակի մէջ լցրած գինին, առաջարկում է Թոթոյին խմել: Նա չի մերժում, խմում է գովելով խորհրդային իշխանութիւնը, նրա ղեկավարները՝ Լենինը, Տրոցկին, որոնք «դասակարգային» գիտակցութեան բերին Թոթօներին: Դըղումի մէջի գինին վերջացաւ եւ Թոթօն անցաւ բուն նիւթին:

— Գիտէ՞ք ինչ կայ.. Ձեր աղ ու հացը ես շատ եմ կերել... չեմ կարող մոռանալ... Տասնեակ տարիներով բարի դրացիներ ենք եղել... Բայց, ի՞նչ անեմ, թշնամիներ, նախանձողներ շատ ունէք.. Ասում են զէնք, փամփուշտ ունէք պահած.. Ասում են Դաշնակցական էք.. Ոսկի էլ ունէք: Պէտք է բռնագրաւել ունեցածը, ասում են, եւ աքսորել...

— Այս հացը վկայ (ձեռքին բռնած ցոյց տալով գարու հացը), երդւում – պատառ ձեր փոխարէն... Ասել եմ չունեն... Մեծ ընտանիքի տէր են ... Եօթը խմոր ուտողներ ունեն, մեղք են.. լաւ մարդիկ են... Ի՞նչպէս նրանց ձերբակալել, աքսորել... Մի խօսքով համոզել եմ եւ ասել, որ այդ գործն ինձ թողէք, ես կը գամ եւ ինչ որ պէտք է կ'անեմ.. Հիմա որպէսզի ձեր թշնամիների բերանը փակեմ, այս պատի գորգը, կարի մեքենան ու կովը պիտի յանձնէք կառավարութեանը, վերջացրեց Թոթօն:

— Աման, Թոթօ ախպէր, Աստուածդ սիրես, ինչ կ'ուզես տար, կովն ու կարի մեքենան մի տանիր, ձեռքերը բռնելով խնդրեց մայրս: Մեքենան որ տանիս, բա իմ երեխաների չապիկ-վարտիկները ինչո՞վ կարեմ: Բացի այդ, երեխայիս դըլխովն եմ առել, նրա ծննդեան տարին, ձեռքը դնելով գլխիս, ցոյց տուեց մայրս, տղայիս բախտն է, մի տանիր:

— Ասում ես կովը... շարունակեց մայրս, աւելի լաւ է երեխաներիս ողջ – ողջ թաղես, քան թէ կովը տանես... Դուն գիտես որ սով է, գարու, կոլեկի հաց անգամ չկայ, ուրիշ ուտելիք էլ չկայ, կովի կաթն է մեզ փրկողը.. Այդքան էլ անխղճութի՞ւն... Ո՞վ է տեսել, որ կթան կովը մսացուի տեղ տանեն.. Գոնէ հորթը տարէք..

— Մայրիկ, չտաս, մեր ջէյրանը չտաս, աչքերը ճմռելով ասեց մեծ քոյրս:

Լուռ էր հայրս, անկողինի մէջ նստած, գլուխը կախած..

Լուռ էի ես, բարկութիւնից կատաղած, ազդանշանի սպասելով... բայց ծնողներս ազդանշանը չտուին, բացի պաղատանքից ...

— Որոշումն անխախտ է, ամենաուշը վաղը պիտի գործադրուի, ասաց Թոթօն եւ դուրս եկաւ:

Միւս օրը մայրս արցունքները քամելով կթեց կովը վերջին անգամ եւ քիչ վերջ եկան ու տարան անդարձ:

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ

Հ. Յ. Դ. ԱԿՈՒՄԲԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ (յապաղած).— Ինչպէս հաղորդած էր «Յառաջ», Փետրուար 5ին տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Ակումբին բացումը: Շաբաթ գիշեր հըրաւիրուած էին Հ. Յ. Դ. կազմակերպութեանց եւ Կ. Խաչի վարչութիւնները, յաջորդ օրը, կիրակի, համակիրները: Երկու անգամին ալ սրահը լեցուած էր ծայրէ ծայր, եւ շատեր տեղ չգտան կամ դուրսը կեցան:

Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը սեղանները պատրաստած եւ զարդարած էր ծաղիկներով: Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէին վարչութիւնը սրահի պատերը զարդարած էր մեր անմահներուն նկարներով: Սրահի ճակատին վրայ կը փայլէին Հ. Յ. Դ., Յ. Կ. Խ. եւ Ն. Ս. տառերը գունաւոր լոյսերով: Աջ կողմը ընկեր Ա. Ահարոնեանի, ձախ կողմը՝ ընկեր Մ. Վարանդեանի նկարները, իսկ պաստառի վրայ՝ Հ. Յ. Դ. Երրորդութիւնը, — Քրիստափոր, Ռոստոմ, Զաւարեան, եւ մարտակոչ «Մահ կամ ազատութիւն»: Ֆրանսական եւ Հայկական դրօշները, իրարու կապուած՝ ժապաւէնով մը, կը ծածկէին ճակատը:

Հանդէսը բացուած յայտարարելով, Մարսէյլի Տրջ. կոմիտէի կողմէ ընկեր Ա. Քէօսէեան, բացատրեց թէ մեր ժողովուրդի հաւաքական աշխատանքին մէկ ապացոյցն է այս շէնքին հիմնարկութիւնը: Պզտիկով սկսանք, ունենալու համար աւելի ընդարձակը: Յետոյ խօսքը տուաւ ընկեր Յ. Պապիկեանի որ պատմեց թէ համաշխարհային Բ. պատերազմէն առաջ Մարսէյլը ունէր իր ընդարձակ սրահը (Շահրիկեան), ունէր իր գրադարանը, աւելի քան հազար գիրքերով, հաւաքուած՝ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան ընկերներու ջանքերով: 1940ին հարկադրուեցաւ փակել սրահը եւ բոլոր գոյքերը փոխադրել Պոմոն: Պատերազմի պատճառով արգիլուած էր օտար ընկերակցութեանց գործունէութիւնը: Ազատագրութենէն անմիջապէս վերջը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան առաջին հոգը եղաւ զարկ տալ նոր սերունդի փրկութեան գործին, կազմակերպել համանուն միութիւնը: Այսօր, Հ. Յ. Դ. Տրջ. կոմիտէի եւ քաղաքի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ջանքերով, ունեցանք այս փոքրիկ սրահը, շնորհիւ ընկ. Թիւթէլեանի, որ իր գործին համար պիտի առնէր զայն, բայց նախընտրեց իր սիրած կուսակցութեան տալ: 1948ի մայիսին ընկեր Շ. Միսաքեանի Սուրիայէն վերադարձին, Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ի պատիւ ընկերոջ սեղան մը սարքած էր, ուր ներկայ էր նաեւ Հալէպի պատասխանատու ընկերներէն Նշան Թիւլսիզեան: Ընկեր Շաւարշ կը խոստանար բացումը կատարել, եթէ կարենային սրահ մը գտնել մինչեւ տարեգլուխ, իսկ ընկեր Նշան տասը հազար Ֆր. կը տրամադրէր: Սրահը պատրաստ է արդէն եւ ընկեր Շ. Միսաքեան եկած է իր խոստումը կատարելու:

Ընկեր Պապիկեան կարդաց Կեդր. Կոմիտէի նամակը որ ուրախութիւն կը յայտնէր սրահի բացման առթիւ, նուիրելով տասը հազար ֆրանք: Կարդաց նաեւ ցանկը այն ընկերներուն որոնք գումարներ տրամադրած էին, իբրեւ փոխ կամ նուէր:

Յետոյ խօսք տրուեցաւ Նոր Սերունդի Տրջ. վարչութեան ներկայացուցիչ ընկեր Ժիրայրի, որ ամփոփ տեղեկութիւններ հաղորդելէ վերջ, խոստացաւ սրահին համար շինել տալ տասը սեղան, եւ ամէն տարի «Գոյամարտ» օրացոյցի բոլոր հասոյթը յատկացնել Գրադարանի ճոխացման: Իր կողմէ ալ 5000 ֆրանք նուիրեց: Այսպէս կարգով խօսք տրուեցաւ բոլոր խումբերու եւ ենթակոմիտէներու ներկայացուցիչներուն, որոնք իրենց նիւթական օժանդակութիւնը բերին առատօրէն: Նիսի «Գէորգ Չաւուշ» խումբի կողմէ, գեղեցիկ Հ. Յ. Դ. զինանշան մը սատափէ շինուած եւ հազար ֆրանք (ընկեր Գ. Խոսրովեան):

Այսպէս շարունակուելով Կապոյտ Խաչի շրջաններէն եւ ընկերներէն՝ նոյն հանդէսին մէջ հաւաքուեցաւ 90.000 ֆրանքի գումար մը:

Չմոռնամ յիշել թէ Տրջ. կոմիտէն մեզ հիւրասիրած էր ճերմակ գինիներով եւ թերթանուշներով, պատրաստուած Կապոյտ Խաչուհիներու կողմէ:

«Մշակ բանուոր» խմբերգէն վերջ, ընկեր Շ. Միսաքեան կտրեց զոյգ դրօշներուն ժապաւէնը եւ ահա բոլոր լոյսերը վառեցան: Ընկեր Պապիկեան յայտարարեց թէ սրահը պիտի կոչուի Ա. Ահարոնեան Ակումբ:

Յետոյ խօսք առաւ Շ. Միսաքեան, որ ջերմապէս շնորհաւորելէ վերջ ձեռնարկին յաջողութիւնը, ընդհանուր ակնարկ մը նետեց կուսակցական եւ քաղաքական կացութեան վրայ, պարզեց Դաշնակցութեան տեսակէտները Հայկ. Դատի, ներգաղթի եւ արտագաղթի մասին: Ապա իր խօսքն ուղղելով Նոր Սերունդին, յորդորեց պաշար ամբարել, քայլ մը աւելի յառաջ նետուիլ, գրաւելու համար թափուր դիրքերը: Դժբախտաբար ի վիճակի չեմ ամփոփելու այս ճառը, ինչպէս եւ կիրակի եւ երկուշաբթի օրուան ասուլիսները:

Խնջոյքը տեւեց մինչեւ կէս գիշեր, բաժակաճառերով եւ երգերով: Օրուան նախագահը շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր մարմիններուն:

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹԸ

Յաջորդ օրը, կիրակի, կէսօրէ վերջ հաւաքուած էին մեր համակիրները: Սրահը լեցուած էր ժամանակէն առաջ: Նախագահը ընկ. Պապիկեան

քանի մը խօսքով բացատրեց հաւաքոյթին նպատակը. շնորհակալութիւն յայտնեց բոլորին եւ հանդէսը բացուած յայտարարեց: Նորէն Սէնթ Անրի երգչախումբն էր որ թնդացուց «Մշակ բանուոր»ը եւ խօսքը տրուեցաւ ընկեր Շ. Միսաքեանի:

Ընկերը այս անգամ աւելի լայնօրէն պարզեց մեր տեսակէտները, փարատելով շարք մը թիւրիմացութիւններ: «Դաշնակցութիւնը հարցերը կը դնէ շեշտակի եւ փաստացի, պահանջելով յստակ պատասխան: Վերջին պատերազմին, ամբողջ հայկական զօրամասեր կոտորուեցան սառուցեալ դաշտերուն մէջ: Դէպի Հարաւ, Ղրիմի ճակատին վրայ, 42000 հայ զինուորներէ միայն 7 հազար հոգի ողջ մնացին: Մօտ հարիւր հազարի կորուստ ունեցանք ընդհանուր յաղթանակին համար: Ո՞ւր է մեր բաժինը: Ոչ իսկ մէկ թիզ հող աւելցաւ Հայաստանի սահմաններուն վրայ: Եթէ դժուար էր եւ առնել Կարս – Արտահանը, միջազգային կացութեան հետեւանքով, ինչո՞ւ իր օրինաւոր տէրոջը չեն վերադարձներ Նախիջեւանը, Ղարաբաղը եւ միւս հայկական հողերը»:

Ներգաղթի մասին ալ խօսելով, ընկերը յուզումով պատմեց թէ ինչպէս Հրեաները իրենց հայրենիքը կ'երթան ամբողջ ընտանիքներով, առանց հաւատաքննութեան: «Մենք գիտէինք որ պիտի չըլլան զանգուածային ներգաղթ կատարել ներկայ պայմաններուն մէջ: Գոնէ թող թոյլ տան որ փափաքողը երթայ անարգել, փոխանակ աչքերը դէպի հարաւ. Ամերիկա ուղղելու եւ անհետ կորսուելու»:

Այս բանախօսութենէն վերջ, որ տեւեց 50 վայրկեան, խոր տպաւորութիւն ձգելով, սկսան բաժակաճառերը: Մաղթանքներ եղան մեր բարեկամներու կողմէ: Յաջորդաբար խօսք առին Պ. Պ. Յովհաննէս Հացագործեան, Կ. Փոլատեան, Գարիկ Շալճեան, որ երգեց կովկասեան բարբառով երգ մը, Պ. Մուշկանպարեան, Աճէմեան, ընկեր Ա. Հիւսեան, Պ. Վ. Պանտիկեան եւն.: Ներկաները նոյնպէս տրամադրեցին իրենց նիւթական աջակցութիւնը եւ գումարը եղաւ 70.500 ֆրանք: Բացի սոյն գումարէն, Պ. Կ. Փոլատեան կը նուիրէ 10 գիրքեր, ընկեր Զորպաճեան «Վէմ»ի ամբողջ հաւաքածոն, Պ. Յ. Ուլուսեան սեղան մը եւ գիրք մը:

Գեղարուեստական բաժնին մէջ երգեցին, արտասանեցին Կապոյտ Խաչի սանուհիներէն Օր. Բերուզ (Եկաւ Գարուն), Տիկին Ա. Վարժապետեան (Կռունկը եւ լանջերդ մարճան), քաղաքի Նոր Սերունդէն Աճէմեան արտասանեց հատուած մը Ա. Ծառուկեանի «Թուղթ առ Երեւան»էն.: Թոգաթլեան երգեց Կիլիկիան, Պ. Ս. Աւտոյեան (Քնիր իմ բալիկ), ընկեր Խ. Արզումանեան (Մեղաւոր է Դաշնակցութիւն), ընկեր Գինոսեան (Խելքիդ մեռնիմ), Օր. Մ. Գասպարեան արտասանեց «Ափ մը մոխիր», նոյնպէս Նոր Սերունդէն Գասպարեան երգեց «Հայաստան»ը:

Կիրակի օրուան հանդէսին ներկայ էր նաեւ ընկեր Ա. Ահարոնեանի դուստրը, Տիկին Արփինէ: Ընկեր նախագահը փակելով հանդէսը, շնորհակալութիւն յայտնեց բոլորին: Ներկաները «Մեր Հայրենիք» երգեցին յոտնկայս:

Երկուշաբթի գիշեր տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կազմակերպած թէյասեղանը՝ ի պատիւ Շ. Միսաքեանի: Այդ մասին առանձին:

Յ. ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ

Կոփամարտիկ՝ Գ. Վարդանեան յաղթական

ՄԻՒՆԻԽ, (Յառաջ) — 4 Փետրուար Ուրբաթ երեկոյ ժամը 7.30ին, Միւնխէնի հսկայ Sporthalle սրահը՝ հաւաքուած էին չորս հազարի մօտ մարզասէրներ՝ հակառակ խիստ ցուրտին եւ մուտքի տոմսերու սղութեան, որովհետեւ 1949ի Պաւարիոյ ախոյեանութեան մրցումը տեղի պիտի ունենար՝ Շիֆֆէր եւ Շէօմիկ, երկու տեղացի երիտասարդ կոփամարտիկներու միջեւ, երկուքն ալ փոքրակազմ՝ թեթեւակշիռ (108—110 փունտ) սակայն խիզախ եւ առաջնակարգ խաղացողներ:

Այս առթիւ, մարզարանի վարչութիւնը տեղացի եւ օտար լաւագոյն կոփամարտիկներ ալ հրաւիրած էր, որոնց կարգին մեր ազգակից Գ. Վարդանեանը:

Յայտագրին սկիզբը տեղ տրուած էր Վարդանեանին, իր զօրաւոր հակառակորդին Prrybilskiին հետ, որ իրմէ առաւել ծանրութիւնով ու տարիքով, յաղթ եւ փորձառու կոփամարտիկ մըն էր Պերլինէն՝ գերման եւ օտար բազմաթիւ մրցակիցներու հետ չափուած ու անպարտելի մնացած:

Ահա Վարդանեան կ'երեւայ չուանապատ բեմին վրայ, շողշողուն լոյսերու տակ, իր գեղեցիկ տեսքով ու բարեկազմ հասակով՝ զուարթ եւ ինքնավստահ: Տարիքով 26, միջին ծանրութիւն 160 փունտ (80 քիլօ):

Փրցիպիլսքին ճաղատ գլուխով, միջահասակ գունտ ու կլոր՝ հուժկու ըմբիշի տեսքը ունէր:

Երբ խաղը սկսելու զանգը հնչեց՝ հանդիսականները լարուած ուշադրութիւնով հետեւեցան մրցումին: Որոշ թուով Հայեր ալ ներկայ էին:

Ա. եւ Բ. շրջաններուն (րաունտ) Վարդանեան ուժեղ յարձակողականով լաւագոյն հարուածներ տեղացուց հակառակորդին: Գ. եւ Դ. շրջաններուն կրկնապատկեց ճարտար զարկերը՝ խոյացաւ առաջ ու շեշտակի հարուածներով շփոթութեան մատնեց զայն եւ մէկէ աւելի անգամներ ծունկերուն վրայ կքելու դատապարտեց՝ թէեւ միշտ կարճատեւ:

Մինչ հսկայ սրահին անկիւններէն հատ ու կտոր «պրաւօ Վարդանեան», «ապրիս հայրենակից» բացագանչութիւնները կը լսուին, անդին հակառակորդին կողմնակից հազարաւոր Գերմանացիներ՝ սպառնացայտ ակնարկներով՝ ապարէգ կը կարդան անոր:

Ե. շրջանին սկիզբը, բախտը կը ժպտի հակառակորդին՝ որ իր յաջորդական անկումներէն զայրացած, կատաղի ցուլի մը նման հակայարձակումի կը դիմէ եւ կը յաջողի քանի մը ծանր հարուածներ տալ Վարդանեանի՝ որոնցմէ մէկը քթին հանդիպելով կ'արիւնէ: Մեր հայրենակիցը թէեւ նահանջով մը ինքնապաշտպանութեան կը դիմէ, որոշ մտահոգութիւն պատճառելով հայ ակնատեսներուս:

Բարեկամս, Մաքս Պարոնեան, որ կոփամարտէն աւելի հասկցող էր, խիստ գունաթափ, ականջիս կը փսփսայ.

— Ստեփան, Վարդանեանին արագ շնչառութիւնը կը մատնէ թէ յոգնած է, կը վախնամ որ պարտուի եւ ամօթահար ձգէ մեզ...

Եւ ահա զաղարի նշանը կը տրուի նորէն, եւ մենք երկար շունչ մը կը քաշենք, արտատրոփ սպասելով յաջորդ 2 շրջաններուն արդիւնքին:

Ե. եւ Զ. շրջաններուն բարեբախտաբար, մեր կոփամարտիկը կը փարատէ բոլորիս մտավախութիւնը, վագրի մը պէս նետուելով ոսոխին վրայ թարմ հարուածներու տեղատարափով:

Փրցիպիլսքիի կապարի նման ծանր մարմինը սակայն կը յամառի տոկալ ու անսասան մնալ այդ ուժգին հարուածներուն դէմ: Ըստ գիտողներուս կարծիքին, Վարդանեան չկրցաւ պէտք եղածին պէս օգտուիլ Գ. եւ Դ. միջխաղերուն: Երբ հակառակորդը քանի մը անգամներ ծունկերուն վրայ ինկաւ, պէտք չէր առիթ տար եւ վճռական զարկերով անչարժութեան դատապարտէր՝ KOի:

Վեցերորդ եւ վերջին շրջանը վերջացած էր արդէն, ու բարձրախօսը կը յայտարարէր Վարդանեանի յաղթանակը՝ հարուածներու առաւելութեամբ, եօթը «փունքթ»ով (կէտ): Այսքանը արդէն բաւական էր, Հայերս գոհացնելու եւ խանդավառելու համար: Ծափերու մէջ, «կեցցես Վարդանեան» աղաղակը կը լսուի նորէն:

Այսպէսով՝ մեր ազգակից կոփամարտիկը արդարացուց իրեն վրայ դրուած յոյսերը եւ երկու շաբաթէ ի վեր, տեղական թերթերու գովասանական տողերը:

Թէեւ ոչ ջախջախիչ յաղթութիւն, սակայն վերջապէս պարտեալը հակառակորդ մըն էր անպարտելի՝ տարիներէ ի վեր:

Երեք ժամ տեւող, հինգ ընտիր կոփամարտիկ զոյգերու, հետաքրքրաշարժ մրցումներուն ականատես ըլլալէ վերջ, ուրախ ու հպարտ մեկնեցանք մարզասրահէն, ժամը 10.30ին:

Ցաւալի է սակայն որ, մեր երիտասարդ կոփամարտիկը, իր հայութիւնը ծածկելով, ինքզինք ցոյց տուած է իբրեւ իրանահպատակ՝ Փարիզէն: Առանց ազգութիւնը յիշելու:

Հայեր ունինք, որոնք փոխանակ ճակատաբաց Հայ եմ՝ ըսելու, կը խուսափին, մինչդեռ մենք ազգային նախանձախնդրութեամբ կը գուրգուրանք իրենց վրայ:

Բարեկամաբար կը թելադրենք որ Պ. Վարդանեան այսուհետեւ ուր որ երթայ, անվարան ու արդար հպարտութեամբ յիշէ իր ազգութիւնը:

Փոքր ազգի մը, փոքր յաջողութիւնը շատ աւելի նշանակութիւն ունի, քան մեծ ազգի մը մեծագոյն յաջողութիւնը:

★ Սոյն մրցումէն վերջ, տեղական թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնները հրատարակեցին Վարդանեանի մասին.—

— Բեմին վրայ կը փայլէր, փարիզեան ճաշակով պատշաճ արդուզարդով, արդիական կոփամարտիկ մը ուղղաձիգ մարմնով ու դնդերներով: Արժէքաւոր կոփամարտիկ մըն է George Vartanian, Փարիզի, համաշխարհային վարպետ Marcel Cerdan «Մարոքի վագր» 1948ին Վարդանեանին հետ կը կատարէր իր փորձերը:

1947էն առաջ՝ ըստ տեղական մամուլի Վարդանեան ջախջախիչ յաղթանակով զգետնած է վեց միջազգային ըմբիշներ:

ՍՏ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (96)

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ ԺԹ.

ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԵԱՆՑ ԱՐԳԵԼՔՆԵՐԸ

Յոյն եւ Փռանգ, Հայ եւ Ասորի, Պարսիկ եւ Արաբ, Թուրք եւ Թաթար, կատաղի պատերազմներ կը մղէին: Եթէ կ զօրաւոր թագաւոր մը՝ վաղը մուրացկան մը, գերի մը կ'նար դառնալ. երէկ տկար կին մը՝ վաղը բերդերու, գիւղերու եւ քաղաքներու տիրուհի մը ըլլար, եւ այսպէս անհաստատ եւ անկայուն վիճակի մը դատապարտուած էր ամէն ոք, հոս գերի ժողովուրդ մը՝ անդին ազատ էր եւ տէր. ճիշդ այս ժամանակին համար էր դուշակութիւնը՝ «Յարիցեն ազգ ազգի վերայ եւ թագաւորութիւն ի թագաւորութեան վերայ»:

Եւրոպա իր հրոսը Փոքր Ասիոյ եւ Պաղեստինու վրայ կը պարպէր, եւ Թաթարներու խուժանը կը յորդէր Կասպիականին եռեւէն, հին ազգութիւններու արմատներ կը ցնցուէին, նոր ազգութիւններ կ'ընձիւղէին, քաղաքներ եւ ամրութիւններ կը տապալէին, նորեր անոնց տեղ կը բուսնէին:

Այս վիճակը կը տեսնէր Թորոս եւ կը մտածէր իր չինութեան հաստատ հիմ մը ձգել:

Ինք կը տեսնէր Կիլիկիա ուր ամէն ազգերու խառնուրդ մը կը բնակէր, Յոյն՝ Արաբ՝ Թուրք՝ Հայ՝ Ասորի ցիրուցան իրենց ուժերը չինած էին, Բիւզանդականկայսրութիւնը ինքզինքը տէր կ'անուանէր երկրին, թէպէտ շատ տարիներէ ի վեր իր իշխանութեան ոչ միայն հիմերը խախտուած էին՝ այլ երեւոյթն անգամ կ'անհետանար:

Արաբները առջի հարուածը տուած էին նոյն իշխանութեան, եւ անոնց տկարանալէն վերջը չափաւոր պատերազմի դաշտ մը եղած էր երկիրը այս զանազան ժողովուրդներուն մէջ: Իր ջանքն եղաւ՝ իր ազգը որ ցրուած էր Փոքր Ասիա, Ասորեստան՝ Միջագետք եւ մինչեւ Եգիպտոս, դարձնել հրաւիրակներով ժողվել ի Կիլիկիա եւ զօրացնել, մանաւանդ որ կը տեսնէր վտանգը, որ ամէն կողմէն իրեն կը սպառնար, իր դիտողը՝ հեռատես եւ խոհուն սրամտութիւնը շատ հեռու էր այն անհողութենէն որ եղած յաջողութիւններուն վրայ կը քնանայ, եւ զուարճութեան ու թուլութեան կը մատնէ ինքզինքը:

Ոստի քանի մը ամսուանմէջ ոչ միայն իր հայրենական երկրին մէջ էր Թորոս՝ այլ երջանիկ գոհ եւ զուարթ ժողովուրդի մը հայրն էր, ան որ երբեմն մինակ իբրեւ հովիւ Սեւ՝ լերան խորաբերները այծերու հետ չափեր էր հեռիոտն, հիմա շատ անգամ փոքրիկ բայց ընտիր գունդ մը առնելով բոլոր Տորոսի բերդերուն, աւաններուն, գիւղերուն անխոնջ այցելութիւն կ'ընէր, ամէն տեղ յանկարծական զէնքի հանդէսներ կ'ընէր, դատաւորներու եւ իրաւարարներու վրայ տեղեկութիւն կ'առնէր, անիրաւները կը պատժէր, քաջերն ու արութիւնները կը վարձատրէր, աւերակները կը շինել կը բնակեցնէր:

Ամէն տեղ ժողովուրդներուն ապաստաններ կը պատրաստէր, եւ միանգամայն խստիւ կը պատուիրէր թշնամին չդրդուել, չարթնցնել այնպիսի ժամանակ եւ այնպիսի դրացնութիւններով ուր բարեկամ գտնել անհնարին էր, իսկ թշնամին միշտ ինքնայօրդոր պատրաստուած:

Երբ իր անհամբեր եղբայրները եւ զօրավարները կը ցուցնէին իրեն, ամէն յարձակումներու անպատսպարան որս, Կիլիկիոյ յանարձակ դաշտերը լի հարստութեամբ, երբ Մլեհ իրմէ կը խնդրէր Տարսոնի եւ մինչեւ ծով տիրելու համար՝ միայն ութը հազար զինուոր, Թորոս անուշ ժպիտով մը կը պատասխանէր:

— Ես քու քաջութեանդ վրայ վստահ եմ Մլեհ, եւ կը հաւատամ որ դու աւելի պակաս զօրքով կրնաս յաղթել ոչ թէ միայն Տարսոնի՝ այլ մինչեւ Սելեւկիոյ ալ տիրելու, եւ թէ որ չեմ տուեր միմիայն պատճառը այն է որ, հոս այս փոքրիկ զօրութեամբ յունական թէեւ վատթարացած՝ մեծատարած կայսրութեան դէմ պատերազմիլ եթէ անկարելի ալ չէ, շատ դժուարին է:

«Ասոր փորձը մեր հայրը ունեցաւ երբեմն եւ մենք ալ իրեն հետ շղթաներու՝ գերութեան եւ օտարին ծառայութեան մատնուեցանք տարիներով:

Հիմա որ Աստուած մեզի ողորմեցաւ՝ մեր պարտքը մեր ժողովուրդը զօրացնել եւ աղէկ կառավարելն է:

ՆԻՐՀԱՅ

րաստելու համար։ «Խորհրդային ժողովուրդը խաղաղութիւն կ'ուզէ։ Մեր աշխատանքները խաղաղասիրական են։ Մեր լրագիրները եւ քաղաքացիները պատերազմի մասին չեն խօսիր ...

ՔՐԱՎՉԵՆՔՕ.— Բայց եւ այնպէս ձեր լուծին տակ առիք ամբողջ արեւելեան Եւրոպան։

ՌՈՒՏԷՆՔՕ.— Մենք այժմ կ'աշխատինք բռնութեան հարստութիւնները կորզելու։ Կ'աշխատինք աւելի երջանիկ կեանք մը ապահովել ժողովուրդին։ Կը փոխենք դաշտերու ընթացքը, ովասիսներու կը վերածենք անապատները ...

ՔՐԱՎՉԵՆՔՕ.— Աւելի լաւ կ'ընէք վերահաստատելով մարդոց ազատութիւնը, յետոյ կը զբաղիք ովասիսներով։

Քրքիջ մը թնդաց ամբողջ սրահին մէջ։ Նախագահը սպառնաց դուրս հանել ունկնդիրները, «եթէ աւելի բարեկիրթ ընթացք մը չբռնեն խորհրդային զօրավարի մը հանդէպ»։

Զօրավարը շարունակելով, յայտարարեց թէ Քրավչենքօ միշտ կը խորշէր զինուորութենէ, թէ միայն տասնըմէկ ամիս ծառայած է ամբողջ կեանքին մէջ, թէ խաբած է իր բժիշկները, ճակատ չերթալու համար։ Նախագահը հարցուց թէ Քրավչենքօ ինչ կարեւոր պաշտօն կը վարէր։ Զօրավարը պատասխանեց թէ աւագ ճարտարագէտ էր։ «Ուրեմն կարեւոր պաշտօն մը», դիտել տուաւ նախագահը։

Ամէն անգամ որ վկան մեղադրանք մը կ'ուղղէր, Քրավչենքօ «սուտ է, սողոմ» կը պոռար բարկաճայթ, ձեռքերը սեղանին զարնելով։ Զօրավարը խնդրեց նախագահէն պաշտպանել զինքը Քրավչենքոյի նախատինքներուն դէմ։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ (սրտնեղ).— Ես չեմ հասկնար այդ նախատինքները, քանի որ չեն թարգմանուիր։

Թարգմանութենէն վերջ, նախագահը յայտարարեց թէ երկուքն ալ նոյն բաները կ'ըսեն իրարու դէմ։

Քրավչենքօ իր ընդմիջումներուն ատեն պատմեց թէ Խ. Միութիւնը քարիւղ, պողպատ եւ ուրիշ հում նիւթեր ծախեց Նացիներուն, որպէսզի պատերազմին 1939ին։ «Դուք այս նիւթերով սպաննեցիք Ֆրանսացի այրեր, կիներ եւ մանուկներ։ Ոճրագործներ էք դուք»։

Հակառակորդ փաստաբանը բողոքեց։ Քրավչենքօ յայտարարեց նաեւ թէ Ռուտէնքօ քաղաքական զօրավար է, ոչ թէ որեւէ զինուորական վարժարանէ շրջանաւարտ, թէ դրդիչ խեղկատակութիւն մըն է անոր ներկայութիւնը այս ատեանին առջեւ, կարմիր բանակի համազգեստով, ազդելու համար հանրային կարծիքին վրայ։ Եւ նորէն պոռաց.— «Դուք, ծառայ դիկտատորութեան, ոճրագործ»։

Զօրավարը յայտնապէս զայրացած, արտօնութիւն խնդրեց նախագահէն՝ դուրս ելլելու համար։ Եւ առանց պատասխանի սպասելու, ելաւ գնաց, հինգ ռուս վկաներու հետ։

Փաստաբաններուն միջեւ ալ սուր բանավէճ մը ծագեցաւ, երբ կը հարցաքննէին վկան։ Զօրավարը դուրս ելած ատեն, Քրավչենքոյի փաստաբանը դիտել տուաւ։

— Զօրավարը կը նահանջէ, չի համարձակիր պատասխանել բուն հարցումներուն։

Զախակողմեան շաբաթաթերթին աշխատակիցը, Վուրմսէր, զայրացաւ.

— «Ինչպէս կը համարձակիք ըսել թէ դաւաճան Քրավչենքոյի մը առջեւ կը նահանջէ Սթալինկրատի այս հերոսը, հերոսամարտ մը որուն կը պարտինք մեր յաղթանակը»։

★ Միւս վկաներէն մէկը Ֆրանսացի պատմագիր մըն էր, Ալպէր Պայէ, որ դիտել տուաւ թէ Lettres Françaisesը պիտի ոչնչանայ, եթէ 5—6 միլիոն ֆրանք տուգանքի դատապարտուի։ Եւ ներբող մը հիւսեց թերթին հիմնադիրներուն վրայ։ Յետոյ, պատասխանելով պաշտպան փաստաբանին հեգնական հարցումներուն, յայտարարեց.

— «1916 — 1918ի միջեւ ես գոչեցի — «կեցցէ՛ Փէթէն»։ Քլէմանսօ դէտ անուանեց զիս, որովհետեւ ամէն բան գիտէր, ես չէի գիտեր։ «Անկցի Սթալին» պոռացի 1940ին, ինչպէս «կեցցէ Փէթէն կ'աղաղակէի 1918ին, որովհետեւ բոլոր տարրերը չունէի դատելու համար։

Միւս վկան գրագէտ — թարգմանիչ մըն էր, Վլատիմիր Փոզնէր, որ ուզեց ապացուցանել թէ Քրավչենքոյի գիրքը գրուած է ոչ թէ Ռուսի մը, այլ Ամերիկացիի մը կողմէ, թէ կարգ մը նախադասութիւններ, որոնք չկան ֆրանսերէն թարգմանութեան մէջ, անթարգմանելի են եւ անըմբռնելի՝ ռուսերէնի մէջ եւս։

«ԿՏՈՐ ԿՏՈՐ, ԱՅՍ ԽՈԶԵՐԸ»

Դադարի մը պահուն, անծանօթ մը ծանրապէս նախատեց ռուս վկաները, եւ մասնաւորապէս Տիկին Կարլովան (Քրավչենքոյի առաջին կինը)։ Մարդը դանակով կը սպառնար կնոջ.— «Պէտք է կտոր կտոր ընել ձեզ, սովետ խոզեր»։

Անծանօթը փախած էր ընդհանուր իրարանցումին մէջ։ Ուրիշ Ռուս մը ձերբակալեցին, բայց ազատ արձակուեցաւ հարցաքննուելէ վերջ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը կը սարքէ հրապարակային դասախօսութիւն մը ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18ի առթիւ Sociétés Savantesի մէջ, այս հինգշաբթի գիշեր ժամը 9ին։

Պիտի դասախօսէ ընկեր Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Նիւթ.— ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն Նոր Սերունդի բոլոր անդամներուն։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՍԷՆ ԺԷՐՈՄԻ «Հայաստան» ենթակոմիտէին կողմէ, հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին։ Փետր. 21, երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Tranon Cinémaին մէջ։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Բոլոր Բարեկեցութեան ԿԻՐԱԿԻՆ, 27 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

ժամը 15—24

HOTEL CONTINENTAL ի շքեղ սրահներուն մէջ

3, Rue Castiglione, (Métro Concorde)

— A T T R A C T I O N S —

★ Ճ Ո Խ Պ Ի Ւ Ֆ Է ★

Նուագախումբ՝ FERNAND BOUILLON

— Հայկական նուագ առանձին սրահի մէջ —

Մուտքը 300 ֆրանք

ՆՈՒԷՐՆԵՐ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է 1000 ֆր. Տէր եւ Տիկին Թաթուլեանէ, ընկեր Տարօն Նուրիճանեանի եւ Օր. Արուսեակ Տօնիկեանի նշանախօսութեան առթիւ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊԱՏԱՐԱԳ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Տէր եւ Տիկին Տիգրան Մուրատեան կը ծանուցանեն որ այս կիր. առաւօտ.մը 10ին Լիոնի եկեղեցի, 69 rue Louis Blanc, մասնաւոր հոգեհանգիստ պատարագ պիտի կատարուի ողբացեալ ԳՐԻԳՈՐ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ յիշատակին, անոր մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգող բոլոր ազգականները ու բարեկամները։ Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Մուրատեան իրենց սիրելի զաւկին յիշատակին հազարական ֆրանք կը նուիրեն Վիէնի Կապոյտ Խաչին եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներուն։ Կը խնդրուի դրամը ստանալ Մ. Մուրատեանէ։

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐ.— 1949 Մարտ 12, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղին ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ Bourg la Reineի սրահին մէջ, Ave. Maréchal Joffre։

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԲԱՑԱՌԻԿ

Թատերական Ներկայացում

Salle d'Iénaի մէջ, Փետրուար 18ին երեկոյեան ժամը 8.30ին Պ. Ս. ՍՈՒՐԷՆԵԱՆԻ Ֆրանսայէն մեկնումին առթիւ։ Մասնակցութեամբ սիրուած դերասաններու, կը բեմադրուի

Հասարակութեան վստահուածներ

Տրամ 4 արար Ալէքսանտրովի

Մասնակցութեամբ Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ եւ բեմադրութեամբ Տիկին ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ։

Ներկայացման օրը կիշէն փակ ըլլալով հրաւիրատոմսերը կարելի է ստանալ Պ. ՍՈՒՐԷՆԵԱՆԷ եւ Cadetի շրջանի նպարավաճառներէն։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)
La Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէին ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Sociétés Savantes, G. սրահը։

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ գիշեր, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը՝ այս ուրբաթ, Ակումբին մէջ։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահը։ Օրակարգ՝ նախորդ ժողովին շարունակութիւնը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը խիստ պարտաւորիչ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Ա. Ահարոնեան Ակումբին մէջ։ (26 rue Convalescents)։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Սէնթ Անթուանի ընկեր Կարօ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ։

ՇԱՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբի ժողովը, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկեր Պ. Քիւլչէեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Բացակաները նկատի կ'առնուին։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Գիւլխանդանեան խումբի (Սէնթ Անթուան) ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ, Hotel Terminus, ժամը 8.30ին։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի վարչութիւնը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Պոմոնի «Ահարոնեան» եւ «Արմէն Գարօ» խումբերու բոլոր ընկերները, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Լիոնէն Կէնճեան եղբայրներ եւ իրենց քոյրը Հռիփսիմէ՝ իրենց պարագաներով, շնորհակալութիւն կը յայտնեն Լիոնի Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի, Նոր Սերունդի, Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Զ. Ո. Մ.-թեան եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, հեռագրով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ, կնքամօր՝ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԿԷՆՃԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այրի Տիկին Ս. Գաբրիէլեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն որ այս կիրակի Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ մատրան մէջ մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի ողբացեալ ԳԱՌՆԻԿ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻ յիշատակին, մահուան քառասունքի առթիւ։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգող բոլոր բարեկամները եւ ընկերները։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղը խորապէս զգածուած ընկերուհի Ծաղիկ Հանչէրեանի ցաւալի մահէն, իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Հանչէրեան ընտանիքներուն եւ պարագաներուն՝ իրենց սիրելի մօր եւ ազգականին կսկծալի մահուան առթիւ։

Պ. ՍԱՄՈՒԷԼ ԱՇՐԱՖԵԱՆԷ (Մարսէյլ) կը խնդրուի իր հասցէն տեղեկացնել իր բարեկամին՝ Ռոստովցի Մարտիրոս Ղազարեանի (ուսուցիչ).— Makartitschjan Abkar (Für Martiros) Klagenfurt — Wajdmannsdorf «C» Lager Carakef Austria։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ կողմէ, այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Տէսինի Թաղապետարանի սրահին մէջ։ Գեղարուեստական բաժին, եւ զանազան անակնկալներ։ ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ

Օփերէթ 4 արար

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ, սիրայօժար մասնակցութեամբ սիրուած դերասան Յ. ՈՒԶՈՒՆԵԱՆԻ (Փարիզէն հրաւիրուած) եւ տեղական կարող ուժերու։

Մարտ 13ին, կը խնդրուի նկատի ունենալ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Vendredi 18 Février 1949 Ուրբաթ 18 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21e Année N° 5774–Նոր շրջան թիւ 1185

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԴՎԶՈՒՄ ԲՌՆՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Այս երկու բառերուն մէջ կը խտանայ 1921 Փետրուար 18ի ըմբոստութեան իմաստը: Այսօրուան բառով՝ Դիմադրական պայքար:

Գոյնզգոյն բանդէտներ որքան ալ արիւն-քրտինք մտնեն, իրենց ուզած հանգամանքը տալու համար այս պատմական դէպքին, պարզապէս իրենց տգիտութիւնը եւ անպարկեշտութիւնը կ՚ապացուցանեն:

Նոյնիսկ զանազան կողմնակի դէպքեր եւ վրիպումներ չեն կրնար աղարտել շարժումին էութիւնը,— ընդվզում անօրինակ բռնութեանց դէմ: Հրէշային արարքներ, որոնք վրդովում պատճառեցին մինչեւ Թիֆլիս եւ Մոսկուա, լեզու դնելով վրացի Օրջոնիկիձէներու բերանը:

Ժողովրդային էր պոռթկումը, եւ մարդկային: Չկար հոսանք մը որ մեկուսի կենար, կամ իր վրդովումը չյայտնէր ի տես կատարուած բարբարոսութեանց:

Սա ողջամի՛տ ռամկավարներն անգամ, որ այսօր արկածախնդրութիւն կը կոչեն շարժումը, իրենց աջակցութիւնը տրամադրած էին, զինեալ ուժերով:

Մնաց որ, բոլշեւիկներ իսկ փութացին լուսաբանել դէպքը, բանաւոր թէ գրաւոր յայտարարութիւններով:

Առաջինը՝ Բ. Բորեան, հեղինակը՝ պետական մեծարժէք հրատարակութեան մը,— «Հայաստան, Միջազգային դիւանագիտութիւն եւ Խ. Միութիւնը» (ռուսերէն, տպուած Մոսկուա):

Հատուած մը, իր այնքան պերճախօս վկայութենէն.

— «Ցեղկոմը (Ցեղափոխական Կոմիտէ) ձեռնարկեց անխնայ եւ վճռական բռնագրաւումներու եւ պետականացումներու, առանց դասակարգային խտրութեան, առանց հաշուի առնելու գիւղացիութեան ընդհ. վիճակը եւ անոր հոգեբանական կացութիւնը...

«Անկարգ կերպով կը գրաւէին եւ կը պետականացնէին ամէն բան,— զինուորական հագուստներ, արհեստանոցներու գործիքներ, մանաւոր եւ ամէն կարգի բրնձի աղօրիքներ, բոլոր ջաղացքներն անխտիր, սափրիչի գործիքներ, մեղուի փեթակներ, սպիտակեղէն, հագուստ, քաղաքացիներու տան կարասիներ...

«ԲՆԱԿԱՆ Է ՈՐ ԱՅՍ ԲՌՆԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ ԵՂԱՆ ԵՐԿՐԻ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ»:

Վկայ մը եւս՝ դժբախտ Յ. Քաջազնունին, որուն անունով կ՚երդնուն մեր հակառակորդները, 1924էն ի վեր, առանց հարցնելու թէ ի՛նչ եղերական վախճան ունեցաւ բարեմիտ ծերունին, Հայաստան վերադառնալէ վերջ...

«... Բռնագրաւում էին ամէն բան, սկսած տնից, կառքից, գրաստից, վառելիքից եւ վերջացրած երաժշտական գործիքով, լուցքի սապոնով, թել-ասեղով: Ժողովուրդը յանկարծակիի էր բերուել, շշմել, ահաբեկուել:

«... Այլեւս ոչ ոք տէր չէր ոչ իր ունեցածի, ոչ իր աշխատանքի: Կոմունիզմը հասկացուել էր եւ իրականացւում էր այն մտքով որ ոչ-բոլշեւիկի ունեցածը հալալ է բոլշեւիկին»:

Անշուշտ միայն նիւթական – տնտեսական հարստահարութեանց բարբարոսութիւնը չէր որ ոտքի կը հանէր յուսահատ ժողովուրդը:

Հապա ձերբակալութիւններն ու աքսորնե՞րը: Բանտերուն մէջ կատարուած գնդակահարութիւննե՞րը: Ամբողջ մթնոլորտին թունաւորո՞ւմը:

Եւ այս բոլորը, հակառակ ստորագրուած համաձայնութեանց, որոնց մելանը չէր չորցած տակաւին:

Լենինը ինք չէ՞ր որ արձակեց առաջին սաստը, լիազօր մը ղրկելով Երեւան եւ չափաւորութեան խորհուրդներ տալով:

Պատմութեան այդ էջն ալ պարզենք, ի պէտս մետասաներորդ ժամու բանդէտներուն:

Մարդիկ շուտ կը մոռնան կարգ մը ճշմարտութիւններ, որոնք պատմութեան մէջ արձանագրուած են անջնջելի տառերով:

Ոչ միայն կը մոռնան, այլեւ կը խեղաթիւրեն: Կը կեղծեն: Կը ստեն, իրենց մտածը ներկելու համար:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ԱՂՋԻ, ԿԸ ՄԵՌՆԻՄ ...»

Անցեալ տարի այս ատեն: Փետրուար 17, Հալէպ: «Արեւելք»ի խմբագրատունը:

Օշականը նստեր փորձ կը կարդայ,—«Սփիւռքի գրականութեան ապագան»:

— Փորձ կարդալ գիտե՞ս, Օշական: Ձգէ, յետոյ միասին կը կարդանք: Օդը լաւ է, քիչ մը դուրս ելլենք:

— Ես չեմ կրնար քալել, կը յոգնիմ:

— Ի՞նչպէս պիտի կրնաս Ճարապլուս գալ վաղը, Եփրատը տեսնելու համար:

— Անշուշտ քալելով պիտի չերթանք:

Մէկ ժամ առանձին պտտելէ վերջ, երբ վերադարձայ, արդէն մեկնած էր:

Որքան ալ յոռետես՝ իր առողջութեան մասին, երբեք մտքէս չէր անցներ թէ վերջին տեսակցութիւնն էր որ կ՚ունենայի:

Գիշերը ամէն բան վերջացած էր, հիւրընկալ ընտանիքի մը յարկին տակ:

Հազիւ կրցած էր մրմնջել.— «Աղջի, կը մեռնիմ...»: Եւ բժիշկը կուգար պարզապէս հաստատելու անողոք իրականութիւնը:

— «Սեղանին վրայ կը մնար գրիչը, ժամացոյցը, դեղահատին տուփը եւ անաւարտ վէպին վերջին էջը... Ու բաց՝ Ֆրանսերէն գիրք մը... փափախը.... Ու դէմը, կաղամարին կռթնած, նորածին թոռնիկին լուսանկարը... Եւ սուրճին գաւաթը, որմէ հազիւ քանի մը ումպ կրցած էր առնել, հարուածէն առաջ»: (ՆԱՅԻՐԻ, 1948 Փետր):

... Վերջին անգամ, երբ ծաղկեպսակ մը կը զետեղէինք, Զարեհ եպիսկ.ի եւ Ա. Ծառուկեանի հետ, կեռասենի մը ծլած էր իր գերեզմանին վերեւ:

Խորհո՛ւրդը գիւղին եւ խոնարհներուն:

ՎԱՀԷ

Ի՞նչու կը փախչին

Աջէն – ձախէն արձակուած զզուելի վայրահաջութիւնները կը հարկադրեն մեզ արտատպել հետեւեալ տեղեկութիւնները՝ փախստականներու մասին.—

Անցած շաբաթ օր Պէյրութ հասաւ Հայաստանէն նոր փախստական մը՝ Գէորգ Ղազարեան, բնիկ Ճէպէլ Մուսայի Քէպուսի գիւղէն, որ Հայաստան մեկնած էր 1947ին, Այնճարէն մեկնող կարաւանին հետ: Հոն ձգած է իր ծնողքը, քոյրերը, եղբայրները եւ նշանածը: Մօրեղբայրը՝ Տէր Մատթէոս քահանայ Կիւզէլեան, որ նոյնպէս մեկնած էր 1947ին, այժմ — կ՚ըսէ Գէորգ — Երեւանի շրջանին մէջ բանուորութիւն կ՚ընէ:

Այնճարէն ներգաղթողներու մասին խօսելով, ան կը յայտնէ թէ անոնցմէ սպաննուածներ եւ աքսորուածներ շատ կան:

Ինչպէս բոլոր փախողները, Ղազարեան նոյնպէս կը յայտնէ թէ բոլշեւիկեան ներկայ վարչաձեւը կատարեալ գերութեան դրութիւն մը հաստատած է ամբողջ Հայաստանի մէջ, ուր անկարելի է ազատ շնչել: Ատկէ զատ, տնտեսական պայմաններն ալ չափազանց ծանր են: Լրտեսութիւնն ու մատնութիւնը կը քաջալերուին իշխանութեան կողմէ եւ հայրն իսկ վստահութիւն չունի իր տղուն վրայ:

Ղազարեան փախած է մին մինակը, մահը աչք առնելով: Ճամբու տառապանքներէն եւ ցուրտէն արդէն անոր առողջութիւնը քայքայուած է: (ԱԶԴԱԿ, 15 Յունուար)

★ Գամըշլըէն Հայաստան ներգաղթող Հայերէն երկու հոգի՝ Մուշէն եւ Սարրէն, երկուքն ալ քրտախօս, հասած են Հալէպ: Այս փախստականները յայտարարած են թէ վեց ամիս մնացած են Կարսի բանտը:

Պատասխանելով իրենց ուղղուած հարցումին թէ՝ ինչո՞ւ փախած են Հայաստանէն, անոնք ըսած են.— «Չկրցանք տոկալ բոլշեւիկեան կեանքի պայմաններուն...»: (ԱԶԴԱԿ, 4 Յունուար):

4000Ի ՏԵՂ 10.000 ՖՐԱՆՔ կրնան բերել արտասահմանէն եկած ճամբորդները: Իսկ անոնք որ Ֆրանսայէն կը մեկնին, միայն 4000 ֆրանք տանելու իրաւունք ունին:

Ֆրանսայի Ներքին Կեանքը

ԹԱՓՕՐՆԵՐԸ Կ'ԱՐԳԻԼՈՒԻՆ

Նախարարական խորհուրդը առջի օրուան նիստին մէջ որոշեց արգիլել այն թափօրները որոնք աւանդութեան կարգ անցած չեն պատերազմէն առաջ: Ինչպէս դիտել կուտան տեղական թերթերը, այս որոշումը մանաւորապէս ուղղուած է համայնավար կուսակցութեան եւ անոր ուղեկից կազմակերպութեանց դէմ, որոնք յաճախ հրապարակային ցոյցեր եւ թափօրներ կը սարքեն, տարածելու համար իրենց գաղափարները:

Ներքին նախարարը, Պ. Ժիւլ Մոք (ընկերվարական), երկու առաջարկներ ներկայացուցած էր.— 1. Իբրեւ հրապարակային ցոյց կ՚արտօնուին միայն անոնք որ աւանդութեան կարգ անցած էին պատերազմէն առաջ,— 2. Այլեւս որեւէ հրապարակային ցոյց պիտի չարտօնուի Փարիզի կեդրոնական թաղերուն մէջ ուր երթեւեկը մանաւորապէս խիտ է:

Այս առթիւ թերթ մը կը գրէ թէ անցեալ տարի, Զինադադարի տարեդարձին առթիւ, համայնավարները ցոյց մը սարքեցին Շան դ'Էլիզէի հրապարակին վրայ, հակառակ նախարարական արգելքին: Հետեւանքը եղաւ ընդհարում ոստիկանութեան եւ ցուցարարներուն միջեւ:

★ Նոյն նիստին մէջ, Նախարարական խորհուրդը զբաղեցաւ նաեւ նահանգային ընտրութիւններով, որոնք տեղի պիտի ունենան մարտ 20—27ին: Որոշուեցաւ որ իւրաքանչիւր նախարար սահմանափակէ իր քաղաքական գործունէութիւնը՝ յառաջիկայ կիրակիէն վերջ: Այսուհետեւ իւրաքանչիւր նախարար պտոյտներ պիտի կատարէ եւ ճառեր պիտի խօսի միայն իր նահանգին կամ ընտրական շրջանին մէջ: Վարչապետը կ՚ուզէ պահել դահլիճին համերաշխութիւնը, նահանգային ընտրութիւններէն մէկ ամիս առաջ, տեսակ մը զինադուլ հաստատելով:

Նոյն նիստին մէջ համաձայնութիւն գոյացաւ, ջնջելու համար բացառիկ ատեանները, մինչեւ երեք ամիս, փութացնելով գործակցութեան առթիւ բացուած դատերը:

★ Կ՚ըսուի թէ Պ. Ռամատիէ (ընկերվարական), ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, փոխվարչապետութեան պիտի կոչուի եւ իրեն պիտի յաջորդէ Պ. Ռընէ Մայէր:

Լուսաբանութիւններ Ատլանտեանի դաշինքի մասին

Ատենէ մը ի վեր հակասական զրոյցներ կը շրջին Ատլանտեանի դաշինքի մասին, այն տպաւորութիւնը ձգելով թէ Մ. Նահանգները չեն ուզեր զինուորական յանձնառութեանց տակ մտնել, Եւրոպայի պաշտպանութեան համար:

Պ. Տին Էչիսըն, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, այս խնդիրը շօշափելով Դշ. օրուան լրագրական ասուլիսին մէջ, ուզեց փարատել Եւրոպացիներու կասկածները եւ թիւրիմացութիւնները: Մասնաւորապէս յիշեցուց թէ նախագահ Թրումընի բացման ճառը կը կազմէ հիմնական յայտարարութիւնը ամերիկեան քաղաքականութեան: Միացեալ Ազգերու դաշինքով նախատեսուած շրջանային պաշտպանողական համաձայնութեանց գլխաւոր նպատակն է բացորոշապէս ապացուցանել թէ «ազատ ազգերը հաւաքաբար վճռած են դիմադրել որեւէ յարձակման»:

Նախարարը շեշտեց թէ «չկան իրական տարբերութիւններ ամերիկեան կառավարութեան հետապնդած նպատակներուն մէջ: Մենք կը գործենք համաձայն այն քաղաքականութեանց որոնք պարզուած են բացորոշապէս եւ լաւ հասկցուած»:

Յետոյ բացատրեց թէ Ուաշինկթընի օտար դեսպանները միշտ ընդունած են թէ Մ. Նահանգներու սահմանադրութիւնը կ՚արգիլէ մեքենաբար պատերազմի մասնակցելու իմաստով յօդուած մը դնել Ատլանտեանի դաշինքին մէջ: Պատերազմ յայտարարելու իրաւունքը կը պատկանի խորհրդարանին: Եզրակացութիւն — ամերիկեան քաղաքականութիւնը չէ փոխուած, ընկրկելու խնդիր չկայ: «Կը յուսամ թէ մօտերս կարելի պիտի ըլլայ ճշդել դաշինքի վերջնական բնագրին քննութեան թուականը»:

Թերթերը կը գրեն թէ այս լուսաբանութիւնները լաւ տպաւորութիւն գործած են դիւանագիտական շրջանակներու մէջ, փարատելով կարգ մը թիւրիմացութիւններ:

★ Նորվեկիոյ արտաքին նախարարը, որ վերջերս Ուաշինկթըն եւ Լոնտոն գացած էր, խորհրդակցելու համար Ատլանտեանի դաշինքի մասին, իր երկիրը վերադառնալով պարզեց իր ճամբորդութեան արդիւնքը: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, նախարարը այն եզրակացութեան յանգած է թէ Նորվեկիա չի կրնար միանալ թէ Ատլանտեանի դաշինքին եւ Սկանտինաւեան զինակցութեան, եւ պարտաւոր է ընտրութիւն մը կատարել երկուքին միջեւ: Դիւանագէտներու կարծիքով, Նորվեկիոյ որոշումը վճռական պիտի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդա՛լ Դ. էջ)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՀԱՄԱԶԱՍՊԻ ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔԵՐԸ

Կրկին Երեւանում, կրկին դպրոցում, բայց մթնոլորտն աւելի է լարուած, աւելի է էլեկտրականացած: Փողոցի ծայրերում, մէջտեղներում կանգնած են ռուս զինուորները չեկիստ – Թոթոների հետ միասին եւ անխտիր բոլորին կանգնեցնում, փաստաթղթերը ստուգում, խուզարկում են: Մենք նրանց չենք ենթարկւում եւ բազմութեան մէջից սողոսկելով անցնում:

— Հ. Ս. Խ. Հ., կարդում եմ բարձրաձայն ցուցատախտակի վրայ:

— Հաւաքուեցան Սովետները Խորտակեցին Հայաստան, քըչքըփում է ականջիս դպրոցական ընկերս՝ Վարդանը:

Առաւօտ է: Դպրոցումն ենք, բայց ուսուցիչները չկան: Դպրոցի տէր–տիրականը մենք ենք: Ամենապարկեշտ եւ խելացի աշակերտն անգամ չարաճճի է դարձել: Ուրախ զուարթ իրար վրայ ենք ցատկում, զարնում – զարնւում, քրքիջներ արձակում եւ նորից երրորդ յարկի միջանքի պատուհանի մօտ հաւաքւում:

— Թըխկ – Թըխկ – Թըխկ ... գըռռռռ ... լսւում է խուլ, հեռուից շատ հեռուից հրացանների ու գնդացիրների ձայնը: Մեր սրտերը եռում են գնդակների ձայնից, սլանալով մինչեւ ռազմադաշտը, ցնծում.. Նրա ազդեցութեան տակ նորից իրար ենք բզկտում, խփում առանց ցաւ զգալու:

Ինչո՞ւ: Դաշնակցութեան մասին մենք գաղափար իսկ չունէինք, նոյնիսկ նրա գոյութեան մասին: Իր գործունէութեան ընթացքին նա մեզ երբեք զգացնել չտուեց: Այդպէս չվարուեց բոլշեւիզմը: Նա առաջին իսկ օրից ցոյց տուեց, զգացրեց իր զարշելի էութիւնը, զզուանք ու ատելութիւն պատճառելով:

Մութ է. գիշեր, բայց ոչ ոք քնել չի կարողանում, բոլորն սպասում են ազատարար բանակին: Չեն կարողանում քնել եւ Թոթոները մահուան սարսուռով բռնուած:

Լուսադէմ է: Գըռռռ ...բոոոոմ.. գնդացիրները ու Թնդանօթները ուղղակի Երեւանի շրջակայքումն են գործում, նրա բլուրների վրայ:

Արեւը բարձրացաւ: Ես դուրս Թռայ տանից: Ո՞ւր.. Չգիտեմ, բայց չեմ կարողանում տունը նստել եւ քայլերս ուղղեցի դէպի մեր դպրոցը, առանց վախի նշոյլ իսկ զգալու: Ահա Դաշնակցութեան տունը: Նրա մօտ կանգնած են ռուս եւ մի քանի հայ զինուորներ: Մօտենում է ինձ մեր դիւղացին՝ Արարատը:

— Ի՞նչ գործ ունիս այստեղ, այ տղայ, վախցած ժպիտով հարցնում է ինձ:

— Եկայ էլի... սիրտս չհամբերեց. պատասխանեցի ես:

— Տօ, հիմա քաղաքը տակն ու վրայ կը լինի, կռանալով եւ ձեռքն ինձ մեկնելով ցած ձայնով ասեց նա: — Շուտ տուն գնայ, թէ չէ ոտնատակ կը լինես... — Բայց սպասիր.. տունդ շատ հեռու է, չես հասնի ... — Այս մօտիկ տեղերում բարեկամ, ծանօթ չունե՞ս:

— Մօրաքոյրս Նազարեան փողոցի վրայ է ապրում:

— Հա, դէ շուտ վազիր մօրաքրոջդ տունը.. Էլ մի սպասիր...

Կարեւորութիւն չտուի Արարատի խօսքերին, բայց միայն խոստումս կատարելու եւ իրեն յարգելու համար, մտայ Նազարեան փողոցը: Մի քանի քայլ էր մնացել որ տեղ հասնէի եւ յանկարծ Թնդաց «Մեր Հայրենիք»ը համազարկի հետ ու կառքի միջից ծածանուեց եռագոյնը: Ժողովուրդը մէկ ակնթարթում փողոց Թափուեց զինուած՝ հրացաններով, ատրճանակներով եւ անգամ երկաթի ու փայտի կտորներով: Ազատութեան արշալոյսի տակ շատերն իրար են գրկում, համբուրւում ենք, արտասւում ուրախութիւնից:

— Դէպի բանտ... դէպի բանտ... Շտապեցէք, կոտորեցին... գոռում են մի քանիսը:

Երեւանը մաքրուեց բոլշեւիկներից, բայց նրանք դեռ կայարանումն են: Զրահապատ գնացքի շոգեմեքենան են տաքցնում փայտով, որպէսզի փախչին:

Զօրահանդէս է Անգլիական Այգու դիմացի հրապարակի վրայ: Խօսում է Կուռօն: Ես չեմ հասկանում, բայց կանգնած եմ:

Ինչո՞ւ չեն հետապնդում բոլշեւիկներին, զօրահանդէսի ժամանա՞կ է... Չգիտեմ, այդ իմ պատանեկան խելքի բանը չէ:

— Տշշշշշ ... դօն... բը.... քաղաքը որոտաց Թնդանօթի ձայնից: Զրահապատ գնացքից ուղղակի Երեւանի վրայ են կրակում, առանց նշանակէտի:

... Կացնահար դիակները բերում են Երեւանի բանտի հորերից: Ահա եւ Համազասպի դիակը կառքի մէջ դրուած, երկայնաձիգ թաղիքէ կօշիկները ոտքերին, Թուրք մսագործի կացնի հարուածը գլխին:

— «Փախէք ամպեր երկնքից,
Համազասպը իւր խմբովը
Կուգայ Խաչէն գաւառից ...

Հայ բոլշեւիկների շնորհիւ Թուրք մսագործը Համազասպից լուծեց իւր ցեղի վրէժը ...

Կառքի մէջ Համազասպի դիակի մօտ կանգնած է եղբայրը՝ եւ փետում գանգուր մազերը բղաւելով՝

— Համազասպ, վեր կաց, ժողովուրդը քեզ է սպասում...

Ու ցնցում դիակը խելագարի պէս, կարծելով թէ պիտի արթննայ... եւ նորից փետում մազերը, պատասխան չստանալով:

Համազասպը լուռ էր յաւէտ: Լուռ էր Վասպուրականի հարազատ զաւակը, Սիւնեաց աշխարհի անմահ հերոսը:

Նա իր վերջին խօսքն ասել էր արդէն, սպանդանոց տանելուց առաջ, որը բերին ու հասցրին մեր պատանի ոգիներին, հայրենական սիրով ու կրակով մեր սրտերը վառելու համար ..

— Ամէն գիշեր մէկ – երկու հոգի տանում էին մեր խուցից: Ցուսահատական ճիչերից ու օգնութեան կանչերից քուն չունէինք... Գնդակի ձայն չէինք լսում, բայց մարդկանց սուր ու աղեկտուր ճիչերից փշաքաղւում էր մեր մարմինն ու լեզուներս կապւում... Ամէն վայրկեան սպասում էինք մեր հերթին... եւ ահա մթութեան մէջ կրկին դուռը բացուեց ու ներս մտան աղօտ լոյսը ձեռքներին: Բոլորը սրտատրոփ, վախից կիսամեռ սպասում էին, թէ որին պիտի կանչեն: Կարճահասակները թաքնւում էին երկայնահասակների յետեւում, որ աննկատելի դառնան:

— Համազասպ, լսուեց դահճապետի ձայնը, հագուիր...

— Գիտեմ թէ ինչու համար էք ինձ կանչում, սրիկաներ... Տանում էք սպանելու ... Կեանքն ինձ համար ոչնչութիւն է ... Նպատակս էր տեսնել հայրենիքիս ազատութիւնը.. Տեսայ, բայց կիսատ... Տարէք ...» :

Համազասպը անվախ դահիճների առաջքն ինկաւ ու գնաց, պատմում է Սահակը, հօրս ընկերը եւ մօտիկ ազգականը, որ միեւնոյն խուցի մէջ էր բանտարկուած:

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ

Գիտական ասուլիս

ԽՄԲ.— Այրի Տիկին Հր. Տէր Ոսկի իր ողբացեալ ամուսնոյն թուղթերուն մէջ գտած է այս գրութիւնը, որ դժբախտաբար վերջին ասուլիսը պիտի ըլլայ մեր սիրելի աշխատակցին.—

ՈՐՈՃԱՑՈՂ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԸ.— Ուղտը, եզը, կովը, ոչխարը, եղջերուն եւն. որոճացող կենդանիներ են: Անոնց ստամոքսի կազմախօսութիւնը շատ կը տարբերի միւս կենդանիներէն, եւ կը ներկայացնէ ինչ ինչ հետաքրքրական երեւոյթներ զոր հաւանաբար կ՚անգիտանան շատեր:

Որոճացող կենդանիներուն ստամոքսը կը բաղկանայ չորս պարկերէ, որոնց առաջինը նախաստամոքս (pansé), զետեղուած է որովայնին ձախ կողմը, անոր 3/4 մասը կը գրաւէ եւ կրնայ բաժնուիլ երկրորդական պարկերու: Կենդանիին կողմէ անկատար ծամուած սնունդները նախ կ՚երթան նախաստամոքս որ սնունդներուն իբր ընդունարան կը ծառայէ:

Ուղտին նախաստամոքսի երկրորդական պարկերէն մէկուն մէջ 800էն աւելի բջիջներ կան որոնք լեցուած են ջուրով, որուն քանակութիւնը 5 — 6 լիտրի կը հասնի: Ուղտը այդ ջուրին պաշարը իր պէտքին համաձայն հետզհետէ կը սպառէ, եւ այդ է պատճառը որ ան երբ անապատին մէջ ճամբորդէ ուր ջուրի նուազութիւն կայ, իր ծարաւին պէտքը կը գոհացնէ բջիջներուն մէջ ամբարուած ջուրով:

Միւս երեք պարկերը զետեղուած են որովայնին աջ կողմը. ատոնք են ցանց կամ գդակ, որուն բերանը նախաստամոքսի մուտքին ճիշդ դիմացը կը գտնուի եւ անուղղակի կերպով յարաբերութեան մէջ է անոր հետ: Ներքին մակերեսին յօրինուածը մասնաւոր ձեւ մը ունի, որ մեղրէ կարկանդակը կը յիշեցնէ: Հազարաթերթիկը (feuillet) ուղղակի յարաբերութեան մէջ է ստուգի հետ, իր ներքին երեսը ծածկուած է բազմաթիւ զուգահեռական ծալքերով, որոնք կը յիշեցնեն գիրքի մը թերթերը եւ այդ պատճառաւ հազարաթերթիկ անունը առած է:

Վերջապէս մակրդոցը (caillette), որ նեղ բերանով մը հաղորդակցութեան մէջ է հազարաթերթիկին հետ, օժտուած է կակուղ լորձնամաշկով մը, որ ըստ երկայնութեան ծածկուած է անկանոն փոթերով. լորձնամաշկը մասնաւոր պաշտօն ունի ստամոքսային հիւթը արտադրելու:Կաթնատուութեան շրջանին այդ պարկը ամէնէն աւելի զարգացած է:

Ինչպէս ըսինք, կենդանիին կողմէ անկատար կերպով ծամուած սնունդները կ՚իջնեն նախաստամոքս, յետոյ պզտիկ քանակութիւններով կ՚երթան ցանցին մէջ, ուր մանր կծիկները կը վերածէ զանոնք: Երբ կենդանին որոճալու փափաք զգայ, ստոծանին յանկարծական կծկումով մը կծիկները բերան կ՚առաջնորդէ.կենդանին այս անգամ իր ակռաներով կը սկսի լաւ մը ծամել սնունդները: Ասիկա որոճումի գործողութիւնն է, որուն հետեւանքով սնունդները կակուղ հայսի մը վերածուին, վար կ՚իջնեն ստուգէն, եւ փոխանակ նախաստամոքս երթալու, նեղ անցքէ մը սահելով կ՚երթան բազմաթերթիկին մէջ, ուր կը սկսին կրել մարսողական հիւթին ազդեցութիւնը. այդ գործողութիւնը կը շարունակուի մակրդոցին մէջ, ուրկէ վերջապէս սնունդները կ՚անցնին աղիքները:

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԸ ԿԸ ԽՕՍԻ՞Ն.— Այս առաջին անգամը չէ որ գիտնականները կը ջանան գիտնալ, թէ կենդանիները իրարու հետ կը խօսի՞ն:

Տիթրոյիթի կենդանաբանական պարտէզի ընդհանուր տնօրէն Արթըր Կրինհօլ երկար ատենէ ի վեր կը զբաղի այս հարցով, եւ կ՚ուզէ հասկնալ թէ կենդանիներուն հանած ձայներուն եւ զգացած յուզումներուն միջեւ որեւէ առնչութիւն գոյութիւն ունի՞:

Ամերիկացի կենդանաբանը մասնաւոր գործիքով արձանագրած է կենդանաբանական պարտէզին մէջ գտնուած 4900է աւելի կենդանիներուն հանած ձայները անօթութեան ժամանակ, խաղալու ատեն եւ բարկացած միջոցին:Դիտած է թէ միայն կապիկներն են որ մասնաւոր կանչերով իրարու հետ կը խօսին, չէմպանզէն 32 բառերէ բաղկացած բառամթերք մը ունի եւ անոնցմով իր ուզածը կը հասկցնէ:

Գալով միւս կենդանիներուն, Կրինհօլ մեծ դժուարութեանց կը բախի թափանցելու համար անոնց լեզուին գաղտնիքներուն: Ռնդեղջիւրի պէս յաղթանդամ ու ահարկու կենդանի մը մանրաձայն գործիքին ((microphone) ձայնէն կը խրտչի. շատ մը կենդանիներու համար երեք օր կ՚ուզէ որպէսզի անոնք որոշում տան վերջապէս ... խօսելու:

Հ. ՏԷՐՈՅՍԿԻ

Երէցներու խօսքը Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին

Ինչպէս հաղորդած էր «Յառաջ», կիրակի օր տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղին թէյասեղանը, ի նպաստ դասախօսներու եւ ծնողներու:

Սրահը լեցուած էր: Ներկաներուն մէջ կը նշմարուէին բազմաթիւ համակիրներ, որո՛նք յատկապէս եկած էին խրախուսելու մեր տղաքը:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով, որ լսուեցաւ յոտնկայս: Ցանուն մասնաճիւղին ընկեր Պարոնվարդեան շնորհակալութիւն յայտնելով երէց ընկերներու, խօսքը տուաւ Կեդր. Վարչութեան ներկայացուցիչ ընկեր Պ. Պետիկեանի, որ պարզեց երեք տարիներու վաստակը: «Ահա կը տեսնէք սերունդ մը որ առեր կը քալէ դէպի ապագան»:

Այս առթիւ ջերմապէս գնահատելով Տ. Միսաքեանի եւ ընկերներու կատարած աշխատանքը, առաջին խօսքը տուաւ «Յառաջ»ի խմբագրին:

— «Երեք տարի առաջ երբ կ՚առաջարկէի մեր Երիտ. Միութիւնը անուանել Նոր Սերունդ, մտքիս մէջ կը պատկերանային երեք առաջադրութիւններ.— Նոր Սերունդ՝ տարիքով, նոր սերունդ՝ ըմբռնումով, նոր սերունդ՝ գործելու եղանակներով: Այլապէս, բառը պիտի դառնար անիմաստ:

«Կ՚ուզեմ հաւատալ թէ մեր տղաքը խորապէս ըմբռնած են այս պարագան: Ատով միայն պիտի կրնային արդարացնել իրենց արդար յաւակնութիւնները: Կը տեսնէք ահաւոր անջրպետը որ կը բացուի երէց սերունդին եւ ձեր միջեւ, հասուն դէմքերու մաշումով եւ անհետացումով: Ի՜նչ ուժեր ունէինք, հինգ – տասր տարի առաջ: Ժամանակը մեզի չսպասեր: Կ՚ապրինք օդանաւի, սուզանաւի, սրընթաց գիտութեանց դարուն մէջ: Վաղը ձեզի հայերէն սորվեցնող անգամ պիտի չգտնէք: Թէեւ հեռու՝ Հայրենի հողէն, ունիք ազատութիւն եւ պատեհութիւն պաշար ամբարելու, բացեր գոցելու: Մենք երբ ձեր տարիքն էինք, խնամակալներ չփնտռեցինք, մեր ճամբան գտնելու համար: Դուք հասակ նետած ըլլալով ազատ ափերու վրայ, պարտաւոր էք ճիգ մը աւելի փորձել, քայլ մը աւելի յառաջ նետուիլ: Եւ թող երբեք ձեր գլուխը չծռի այն մտածումով թէ զաւակներն էք ջարդուած, հալածական, ցիրուցան ժողովուրդի մը: Հայ ժողովուրդը, թէեւ փոքր, շատ աւելի մեծ է իր տառապանքով, իր յարատեւութեամբ եւ ուշիմութեամբ: Ահա կը տեսնէք թէ ինչպէս կը փայլին ձեր տարեկիցները աշխարհի բոլոր

դպրոցներում եւ ապարէզներում մէջ, եթէ ոչ առաջին, գոնէ Բ. հանդիսանալով: Դաշնակցութիւնը ազատ կը ձգէ ձեզ ներդաշնակօրէն զարգացնելու ձեր ընդունակութիւնները: Վա՜յ անոնց որ տարիները անշարժութեամբ կը բոլորեն, ապաւինելով խնամակալներու չուքին» :

Ցետոյ արտասանեց ընկեր Վ. Պարոնվարդեան եւ երգեց ընկերուհի Օր. Զեփիւռ Գահվէճեան :

Ընկեր Աշոտ Խահակեան մանաւորապէս խօսքը ուղղելով Նոր Սերունդի՝ բսաւ, թէ Հայոց Աշխարհը ունեցած է շատ մը դժբախտութիւններ: Այդ դժբախտութիւններէն մէկըայն է, որ այսօր մեր ժողովուրդի մէկ մասը կորուած է միւս մասէն: Լուր չունի՞նք մեր հարազատներէն: Եթէ նոր սերունդը չզգայ այս ողբերգութիւնը ինչ որ զգացեր էին մեր հայրերը, կորուած ենք: Տեսէք, ժողովուրդ մը որ երկու հազար տարիներէ ի վեր կը չարչարուէր, այսօր շնորհիւ իր կատարած աշխատանքներուն ունեցաւ հայրենիք մը: Եթէ մենք ալ չկրնանք ընել նոյնը, վերջացած պիտի ըլլայ մեր դարերու պատմութիւնը: Հետեւաբար մեզի կը մնայ ըլլալ արթուն եւ շարունակել այս աշխատանքները որպէսզի հայ ժողովուրդը ապրի յաւիտեան :

Ընկեր Ա. Պիպէռեան, ծնողքը նոր սերնդականի մը, կոչ ըրաւ բոլոր ծնողներուն որ իրենց զաւակները յանձնեն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի: Վասն զի, բսաւ ընկերը, այս համայնակուլ քաղաքներուն մէջ միայն այդ ճամբով է որ պիտի փրկուին մեր ձագուկները :

Հանդիսականներու համար անակնկալ մը եղաւ տաղանդաւոր գրագէտ Շ. Նարդունիի ներկայութիւնը: Խօսելու կարգը իրն էր:

— Այս ամառ տեսողութեան տագնապ մը ունեցայ: Թերեւս դուք այդ բան մը չսեպէք: Բայց պէտք է գիտնալ որ, եթէ ամէնէն քաջին աչքն անգամ հանէին, պիտի կորսնցնէր իր քաջութիւնը: Վասնզի առանց աչքի ան ոչինչ պիտի կրնար ընել: Աչքը մարդուս լոյսն է: Կեանքիս մէջ սիրած եմ ու կը սիրեմ Հայոց պատմութիւնը: Ծիշդ ատոր համար ալ հրապարակաւ կը յայտարարեմ, թէ հայ ժողովուրդին աչքն ալ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է, եւ լոյսը՝ անոր ոյժը, ոգին: Հանեցէք Դաշնակցութիւնը իր ծոցէն, ան պիտի կորսնցնէ իր տեսողութիւնը: Ես այսօր բոլոր սրտովս կուգամ ողջունելու այդ լոյսը: Ով որ կը հաւատայ այդ լոյսին, կ'ապրի յաւիտեան :

Մէջ ընդմէջ արտասանեցին եւ երգեցին ընկերուհիներ եւ ընկերներ Գեղամ Ցակոբեան, Անահիտ Գավէզեան եւ Տիկին Ա. Սողոմոնեան (Զրուանդեան), Ժ. Փալամուտեան :

«Հայաստան» ամսագրի խմբագիր ընկեր Հր. Բալուեան խօսք առնելով՝ փաստերով ներկայացուց Հայրուն աշխատասիրութիւնը: Ցիշեց պատկերներ Հնդկաստանի եւ Լեհաստանի Հայերու կեանքէն: Ցետոյ ցաւով արտայայտուեցաւ կարգ մը Հայերու մասին, որոնք դաւելով ազգային սրբութիւններուն, բռնած են նահանջի ճամբան: Մասնաւորաբար չեշտեց երիտասարդ գրագէտ Զ. Լ. Սիւրմէլեանի ելոյթը Ամերիկայի մէջ: Այսպէս խարազանելով ուրացողները, կոչ ըրաւ եռանդով փարիլ մեր մայրենի լեզուին պահպանման գործին, որ ապրելու եւ յարատեւելու ամենազօրաւոր ազդակն է :

Գ. Արա Պարթեւեանի ղեկավարութեամբ, Նոր Սերունդի երգչախումբը երգեց «Հայ աղջիկ, համով աղջիկ»ը յաջողութեամբ : Ինչպէս եւ ուրիշ երգեր:

Գ. Օհան Տուրեան (Խաչատուրեան) որ անցեալները Սալ Կավոյի մէջ իր տուած նուագահանդէսով մեծ գնահատութեան արժանացած էր, հանդիսականներու փափաքին համաձայն խօսք առնելով յայտարարեց .

— Առաջին անգամն է որ կը ծանօթանամ ձեզի: Այս երեկոյթը շատ խանդավառեց զիս: Ուրեմն կ'ըսեմ ձեզի, որ ասկէ վերջ աւելի եռանդով պիտի շարունակեմ աշխատանքներս:

Հ. Խապալեան վարդապետ, առակներով խօսեցաւ հայ կնոջ առաքինութիւններուն մասին: Ու փափաք յայտնեց որ մեր հայուհիները մեծնան, ըլլան հայրենասէր տիպար մայրեր:

Ահա մեր Կ. Պետուշը :

Նոր Սերունդի փրկութեան մասին փաստերով խօսելէ վերջ, պարզեց ձուլման չարիքները: Ձուլուիլ ըսելով անշուշտ ազատուիլ կը կարծեն ոմանք : Բայց պէտք է գիտնալ որ այնքան ալ դիւրին բան չէ ձուլուիլը: Եթէ պատահի որ խառնուիք օտարներու, անոնք ձեզ պիտի դասեն միշտ օտար: Բայց երբ մնաք ձեր ազգին մէջ, պիտի ունենաք ամէն բան: Ես պիտի ուզէի ուրեմն, որ դուք դիմադրելով ամէն փորձութեանց, մնայիք Հայ: Քանզի չկայ աւելի գեղեցիկ բան մը քան այն, հաւատարմօրէն ծառայել իր ազգին :

Երգեցին եւ արտասանեցին Օր. Մառլէն Մկրտիչեան եւ, դաշնակի վրայ նուագեց Օր. Իրմա Զիլինկիրեան :

Ընկեր Ս. Թորոսեան, հրաւիրեց նոր սերունդը որ ամուր կառչի հայ լեզուին: Որովհետեւ, բսաւ, առանց մեր մայրենի լեզուին, դատապարտուած ենք կորսուելու: Պահեցէք մեր բարքերն ու աւանդութիւնները: Տարածեցէք հայ մշակոյթը : Մեր պապերէն վերջ, այդ դուք էք որ պիտի կրէք ձեր ուսերուն վրայ, այս դժուար գործը: Հպարտութեամբ շարունակեցէք սերունդէ սերունդ, եթէ կ'ուզէք որ քաղաքական եւ գրական մարզին մէջ ըլլաք ազատ եւ անկախ :

Տ. Գահվէճեան հաստատելով Նոր Սերունդի դպրոցին բարիքները, ջերմապէս կոչ ըրաւ որ գան ու մտնեն անոր դասարանները, զի ձուլման դէմ պայքարելու լաւագոյն միջոցը միայն այդ է:

Ամէնէն վերջ խօսեցաւ ընկեր Ս. Տէր Թովմասեան .

— Քանի մըտարուան կեանք ունին անոնք, որ այսօր կ'ուզեն սորվեցնել ձեզի հայրենիքի գաղափարը: Ամէն բան կ'անցնի: Վառ պահեցէք ձեր մայրենի լեզուն ու հայ ապրելու հաւատքը: Ապաւէն՝ այն ուժը որ կը կոչուի Հ. Յ. Դաշնակցութիւն:

Ընկեր Ուզունեանի արտասանութենէն վերջ սկսան խմբերգերն ու պարերը, ընկերակցութեամբ ընկեր Բենոյի սրինգին: Երեկոյթը տեւեց մինչեւ ուշ ատեն:

Պարզ կոչի մը վրայ, գոյացաւ 8000 ֆրանքէ աւելի գումար մը, ի նպաստ Նոր Սերունդի Միութեան :

ՊԱՐՄԱՆԻ

Հայերը Պաղտատի մէջ

«Փոյամարտ», Պաղտատի մեր պաշտօնակիցը, կը շարունակէ պատմական տեղեկութիւններ հրատարակել Իրաքի գաղութին ծագման մասին:

Պաղտատ, Արեւելքի վաճառաշահ քաղաքներէն մէկն ըլլալով, միշտ ալ Հայեր այցելած են հոն: Ժամանակին Խալիֆաներէն ոմանք Հայերուն տուած են սեղանաւորի եւ մատակարարի պաշտօններ: Երբ Թուրք Սուլթան Մուրատ կը նուաճէր Պաղտատ քաղաքը 1636ին, քաջալերեց յաղթական բանակի թնդանօթաձիգ վարպետը որ Հայ մը եղած է, Գէորգ Նազար: Իսկ երբ Սուլթանը ուզած է շնորհ մը ընել անոր, Գէորգ Նազար խնդրած է յարմար տեղ մը տրամադրել Պաղտատի իր ազգակիցներուն, որոնք եկեղեցի եւ գերեզմանատուն չունէին: Սուլթան Մուրատ հրովարտակով մը շնորհած է այժմեան Պաղտատի հիւսիսակողմը կառուցուած Ս. Աստուածածին եկեղեցիին տեղը եւ Մուատէմի դրան կից Հայոց հին գերեզմանատունը: Եկեղեցին կանգուն է մինչեւ այսօր «Գոդ Նազար» թաղամասին մէջ, որ Գէորգ Նազարի անունով կը կոչուի, եւ իր հնութեան պատճառով ուխտատեղին է տեղացի քրիստոնեայ եւ օտար հաւատացեալներու: Մօտ երեք հարիւր տարիէ ի վեր, թէեւ նորոգուած, սակայն նոյնութեամբ կը մնայ: Իսկ գերեզմանատունը որ հայ մեռելներու նշխարները կը պարունակէ, 1914ի պատերազմին գրաւուեցաւ Թուրքերու կողմէ:

Հայ եկեղեցին կռուախնձոր եղած է օտար քրիստոնեայ ազգերու մէջ, որոնք հրաւիրուած՝ կրօնական արարողութիւններ կատարելու, յաւակնութիւն ունեցած են իւրացնելու: Ամէնէն վերջ, ուզած են որ Սուլթան Մուրատի հրամանագիրը գտնուի հաստատելու համար: Երուսաղէմի պատրիարքութեան պաշտօնաթերթին՝ «Սիօն»ի 1948 մայիսի 9—10 թիւին մէջ, այդ մասին յիշատակութիւն կայ 1750ին նուիրակ Մարտիրոս եպիսկոպոսին կողմէ: Ժամանակին Քաղդէացիներ եկեղեցական արարողութիւն եւ մկրտութիւն կը կատարէին հիւրասիրաբար :

Նկատի ունենալով որ այդ եկեղեցին շատ հեռու է Հայարնակ թաղերէն, 1847ին նոր եկեղեցի մը կը շինեն: Պարսկաստանցի Ծաղիկ Խաթունը՝ կինը անգլիական ընդհ. հիւպատոսին, իր նուիրատուութեամբը կ'ազատէ այրի կնոջ մը գրաւուած չէնքը եւ ազգին կը նուիրէ: Ընդարձակելով հանգամանակութիւնը հիմը կը դնեն 1850ին լայն շրջափակով եկեղեցիի մը: Մեսրոպ Ծ. վարդապետ Պոլիս կը մեկնի Սուլթանէն Հայկ. եկեղեցիին հրամանագիրը ձեռք ձգելու: Միեւնոյն ատեն հանգանակութիւն կը կատարէ ամիրաներէն:

Այս օրերում շատ նուրբ կերպով նկարուած էր Երրորդութեանպատկերը Պոլսոյ մէկ եկեղեցիին համար: Ամիրաներէն մէկը դիտել տուած ըլլալով թէ Որդին Աստուծոյ պատկերը մազ մը աւելի բարձր կ'երեւի քան Հայր Աստուծոյ պատկերը, նկարը կը մերժուի: Մեսրոպ Ծ. վարդապետ միջամտելով նուէր կը ստանայ Պաղտատի նորաշէնարոյց Ս. Երրորդութեան եկեղեցիին համար: Եկեղեցիին արեւմտեան կողմը փոքր տուներ կը շինուին չքաւոր Հայերու բնակութեան համար: Հիւսիսային կողմը կը հիմնուի մեծ սրահով եւ չորս դասարաններով մեծ ծաղկոց մը փոքրերու համար: Այն ատեն 90էն աւելի աշակերտներ կային: Անոնցմէ զատ կը շինեն տուն մը թեմական քահանաներու բնակութեան համար:

Պաղտատցի Հայերու մեծ մասը գաղթած է Պարսկաստանէն (Համատան եւ Ջուղա) եւ մաս մըն ալ Փոքր Ասիայէն:

Մուսուլի Հայերը տեղահանութենէն առաջ սակաւաթիւ էին. Սղերդէն եւ Տիգրանակերտէն գաղթած 20 ընտանիք միայն կը հաշուէին:

1856ին Մեսրոպ Ծ. վարդապետ հանգանակուած դրամի մնացորդով եւ Մուսուլի Հայերու օգնութեամբ Ս. Էջմիածին անունով փոքր եկեղեցի մը կը հիմնէ Մուսուլի մէջ:

Պասրայի հայ գաղութը սկսած է 1700ին: Այս գաղութը մինչեւ 800 ընտանիք ունեցած է: Տեղւոյն Ս. Աստուածածին եկեղեցին հիմնուած է 1736ին Աղա Պետրոս Սէթաղայեանի ծախքով: Գաղութը ունեցած է միշտ իր դպրոցը:

Պաղտատի եւ Պասրայի եկեղեցիները օժտուած են եկեղեցապատկան կալուածներով, որոնք ժամանակին ազգին նուիրուած են բարերարներու կողմէ:

Զախօ քաղաքը կը գտնուի Մուսուլէն դէպի հիւսիս եւ, սահմանակից է Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ: Տեղւոյն հայ բնակչութիւնը մինչեւ ներգաղթ կը հասնէր 200—250 տունի, առաւելապէս տարագրութենէն վերջ հոն հաստատուած: Հայութիւնը վայելած է արաբ հիւրընկալ երկրի ասպնջականութիւնը եւ որով հայութիւնը չուտով կրցած է բարելաւել եւ հաստատուն հիմերու վրայ դնել իր անտեսական վիճակը :

Զախոյի Հայերուն գլխաւոր զբաղումներն են երկրագործութիւն, առեւտուր, փայտահատութիւն եւ յատկապէս ջուլհակու-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (97)

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ ԺԹ.

ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԵԱՆՑ ԱՐԳԵԼՔՆԵՐԸ

«Օգնենք իրարու, սիրենք մէկզմէկ, ըլլանք մէկ սիրտ մէկ հոգի, զօրացնենք, շատցնենք մեր ժողովուրդը, բնակինք լեռները, ուր մեր ցուրտ երկրի բնիկ Հայը կրնայ կ'ըլլայ, օր հեռու չէ որ դաշտը մերինն է, գիտնանք համբերել եւ մեր փառասիրութիւնը չափաւորել :

Այս խօսքերուն պատասխան չէին տար Մլեհ եւ իր նմանները, այլ առանձին դանդատներ եւ լուտանքներ կը թափէին անոր դէմ՝ որ երբ թէ կրնայի բաղուկները կը ջլատէր եւ եռանդուն սրտերը կը սառեցնէր իր խոհեմութեան քարոզներովը :

Շատ անգամ կը տեսնուէր Մլեհ Վահկայբերդին մօտ փոքրիկ հովանոցի մը մէջ իր մտերիմներէն շրջապատուած իշխաններու եւ գինարբուքներու տուած ինքզինքը՝ որ եղբօրը դէմ կ'որոտար, մանաւանդ այն միջոցներուն երբ Թորոս օրերով իր քննութիւններուն կը պտտէր:

— Տեսէք այս իշխաններուն իշխանը որ սուրհանդակի պէս լեռնէ լեռ կը վազվռտէ. ինչ ընելու համար. հոս տասը քսան տուն գիւղացիներու հետ խօսելու՝ համոզելու համար ճշմարտութեամբ. անդին դատաւորի մը վճիռը անիրաւ գտնելու համար. քիչ մը հեռուն եկեղեցի մը շինել տալու համար, եւ ասոնք ընողը այն մարդն է՝ որուն խիստ կերպարանքը, կամաց ձայնը եւ ծանր ծանր խօսակցութիւնը եւ ձեւը, իշխաններուն՝ ազատներուն՝ ազնուականներուն եւ ինծի՝ իր հարազատ եղբօրն անգամ՝ սանձ մըն է ոչ թէ վճռելու, այլ խօսելու նաեւ: Ստեփանէին համար ինչ ըսեմ, տղուն գլխուն այնպէս կախարդ կին մը հանեց, որ ոտքով ձեռքով կաշկանդուեցաւ եւ եղբօր կապիկը դարձաւ. ինչ որ գրուցես, ինչ որ առաջարկես, «Մեր եղբօրը պէտք է հարցնել, անոր հաւանութիւնը պէտք է առնել» կ'ըսէ, եւ կնկանը երեսը կը նայի, երես մը՝ ուր օր մը ժպիտ չէ ծագած. լուրջ կերպարանք մը՝ որ իբրեւ թէ միշտ Աստուծոյ սեղանին առջեւն է:

Ես՝ եղբայրը, ես՝ իր այնչափ տարուան ընկերը, խնջոյքի մը գինքը չկրցայ հրաւիրել, կինը հրաման չտար, ինչ որ առաջարկես, մէկ մը աչքը կնկանը կը դարձնէ, բան մը հարցնես՝ կնկանը կը նայի, առանց կնկանը հրամանին ոչ կ'ուտէ ոչ կը խմէ եւ ոչ Անարզաբայի պարիսպներէն դուրս կ'ելլէ ... :

«Բայց մի կարծէք թէ կախարդը միայն Անարզաբայի մէջ է, կախարդին մեծը այս դիմացը մեր Վահկայ բերդը կը բնակի. այս Հայ—Հոռոմ կինը տեսա՞ք, որ միշտ կը ծիծաղի, միշտ անուշ կը խօսի, միշտ խօսքդ կատակի կը դարձնէ, միշտ հագուած սգուած ծիրաններով. բեհեզներով կը պտըտի, ճշմարիտ կախարդը ան է:

ԾԵՐԵՆՑ

թիւն։ Հիմնած են եկեղեցի եւ դպրոց։ Քրտական տարազին տակ՝ անխախտ մնացած է Հայու հոգին։ Զախոյի հայ մանուկը մեծ երկիւղածութիւն ունի դէպի հայ. եկեղեցին, եւ անյագ ծարաւ դէպի հայ խօսքը եւ հայկական դպրոցը, թէեւ վերջերս ուսուցիչի չգոյութեան հետեւանքով դպրոցը փակ կը մնայ։

ըլլայ։ Եթէ որոշէ միանալ Ատլանտեանի դաշինքին, Տանըմարքա եւ ուրիշ կարգ մը երկիրներ, թերեւս Շուէտն ալ պիտի հետեւին իր օրինակին։ Իսկ եթէ հեռու մնայ Ատլանտեանի դաշինքէն, կը նշանակէ թէ կ'ուզէ մօտենալ Խ. Միութեան։

★ Շուէտի պատերազմական նախարարը յայտարարեց թէ մօտ հազար օդանաւեր աւելցած են, պատերազմի դադարումէն ի վեր եւ թէ 70 միլիոն տոլար ծախսած են, ռազմական պիտոյքներ գնելու համար։

Քրավչէնքոյի դատը

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դչ. օր շարունակուեցաւ դատավարութիւնը (12րդ նիստ), ի բացակայութեան Քրավչէնքոյի, որ նուաղում մը ունեցած եւ անկողին ինկած էր, իբրեւ հետեւանք ստամոքսի ուռի մը։

Այս նիստին մէջ լսուեցան չորս վկաներ, որոնք քերուած էին Գերմանիոյ տարագիրներու կայաններէն եւ նպաստաւոր խօսեցան Քրավչէնքոյի մասին։ Առաջին վկան, Միխայիլ Փասեչնիք, իր դիմացը գտաւ խորհրդային վկայ մը, Վասիլինքօ, որ պատերազմի ոճրագործ կոչեց զինքը։ Վկան արհամարհանքով հերքեց այս մեղադրանքը, յայտարարելով թէ ինք կ'աշխատէր Տնիէփրոփեթրովսքի քաղաքապետութեան մէջ, եւ թէնոյնիսկ ձերբակալուեցաւ Կեսթափոյին կողմէ։

Երկրորդ վկան, Տիկին Կորնիէնքօ, պատերազմէն առաջ եղած է վարիչը գործարանի մը գրադարանին (150.000 գիրք)։ Ըստ թէ 1925ին ձերբակալուեցաւ գործարանին ընդհ. տնօրէնը, յետոյ իրարու ետեւէ՝ իր յաջորդները։ «Շատ երկար պիտի ըլլար թուել մաքրագործումի զոհերը։ Ցիսունի մօտ էին միայն գործարանի ղեկավարութեան զոհերը»։ Շատ կանուխէն կը ճանչնայ Քրավչէնքօն, երբ ան մատենադարանն կ'երթար, ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար։ Իրեն (վկային) պաշտօն յանձնած էին լրտեսել հինգ հոգի՝ իր ընտանեկան բարեկամներէն, ըսել թէ ինչ կ'ըսեն եւ գրի առնելով հաղորդել Չեկային (N. K. V. D.), այլապէս իր աղջկան արիւնը պիտի մտնէր։

Փաստաբան Իզար.— Եւ ահաւասիկ ելեր են կը պաշտպանեն այս տեսակ վարչաձեւ մը։

Միւս փաստաբանը.— Վարչաձեւր երկրի մը որուն դէմ պատերազմ կը պատրաստէք։ (Ծիծաղներ)։

Երրորդ վկան, Ուկրայնացի Տիկ. Քաչինսքա, որ նոյնպէս բռնի տեղափոխուած էր Գերմանիոյ կողմէ, պատմեց 1932 — 33ի սովին սարսափները։

— «Մեր ապրած գիւղին մէջ ողջ մարդ չէր մնացած։ Ուսանողները չէին կրնար հասնիլ իրենց գործերուն, որովհետեւ անօթի էին։ Դիակներ կը տեսնէինք բոլոր փողոցներուն մէջ։ Ուկրայնացիները անօթութենէն կը մեռնէին, իսկ իրենց ամբարած ցորենը կը ծառայէր համաշխարհային յեղափոխութեան ծախքերը հոգալու։ Միլիոնաւոր զոհեր ունեցանք։ Ես անձամբ տեսայ հարիւրաւորներ։ Տիկին Կարլովան ալ (Քրավչէնքոյի Աւկինը) ինծի պէս գիտէ որ անդամաղնական հաստատութեան սրահները լեցուած էին «հում նիւթերով»։

Չորրորդ վկան, Պապունին, պարզապէս յայտարարեց թէ Քրավչէնքոյի պատմած բոլոր դէպքերը ճիշդ են եւ նկարագրեց իր ձերբակալութիւնը Կէփէուի կողմէ եւ հանրածանօթ բարբարոսութիւնները։

★ Զախակողմեան շաբաթաթերթին փաստաբանը յայտարարեց թէ դեռ 18 վկաներ ունի, բայց 11ը պիտի չհրաւիրէ, որպէսզի աւելի չերկարի դատը։ Քրավչէնքոյի փաստաբանն ալ ըսաւ թէ պիտի ներկայացնէ գրքին ռուսերէն բնագրին պատճէնները։

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱԿԱՐԱՆ.— Ֆրանքը զգալի բարձրացում մը ունեցաւ առջի օր, հասնելով սակի մը որ տեսնուած չէր անցեալ Սեպտեմբերէն ի վեր։ Տոլարը 450էն 430ի իջած էր սեւ շուկային մէջ։ Ոսկին ալ ինկաւ։ Ահաւասիկ Դշ. օրուան գիները.— Սթեռլին 1062 (1280), տոլար 318.20 (430), զուից. Ֆր. 79.90 (109)։ Նափոլէոն 5425, սթեռլին 6300, զուից. ոսկի 5125, տոլար (20) 24.900, ձոյլ ոսկի 710.000 ֆրանք (մէկ շաբաթ առաջ 807.500 ֆրանք էր)։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ մայրաքաղաք որոշուեցաւ Սթրազպուրկը։ Առաջին ժողովը պիտի գումարուի մարտին։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէին ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Sociétés Savantes, G. սրահը։

ՊԱՆԵՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ գիշեր, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը՝ այս ուրբաթ, Ակումբին մէջ։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահը։ Օրակարգ՝ նախորդ ժողովին շարունակութիւնը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը խիստ պարտաւորիչ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Ա. Ահարոնեան Ակումբին մէջ։ (26 rue Convalescents)։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Սէնթ Անթուանի ընկեր Կարօ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ։

ՇԱՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբի ժողովը, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկեր Պ. Քիւլչէեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Բացակաները նկատի կ'առնուին։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Գիւլխանդանեան խումբի (Սէնթ Անթուան) ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ, Hotel Terminus, ժամը 8.30ին։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի վարչութիւնը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Պոմոնի «Ահարոնեան» եւ «Արմէն Գարօ» խումբերու բոլոր ընկերները, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Մարզ. Միութեան թէյասեղանը 13 Մարտ, կիրակի կէսօրէ վերջ։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ թուականը։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)
La Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 19 Février 1949 Շաբաթ 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21e Année № 5775–Նոր շրջան Թիւ 1186

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ՈԶ ԹԷ ԸՆԴՕՐԻՆԱԿԵԼ...»

Լենինի խօսքերն են ասոնք, 1921 Փետրուար 18ի ըմբոստութեան առթիւ: Իբրեւ ուղեցոյց Ադրբէջանի, Վրաստանի, Հայաստանի, Տաղստանի եւ Լեռնական Հանրապետութեանց «ընկեր կոմունիստներին»:

Ապստամբութենէն վերջը, 1921 Ապրիլ 14 Թուակիր նամակով մը, բոլշեւիկեան յեղափոխութեան առաջնորդը կը պահանջէր որ.

— «Անդրկովկասի կոմունիստները հասկանան իրենց կացութեան իւրայատուկ լինելը, իրենց Հանրապետութեանց կարգն ու սարքը որ տարբեր է Խ. Ռուսաստանի վիճակէն եւ պայմաններէն, ըմբռնեն որ անհրաժեշտ է ոչ թէ ընդօրինակել մեր գործելակերպը, այլ մտածուած կերպով ձեւափոխել այդ գործելակերպը գործնական պայմաններու տարբերութեան կիրառումով»:

Յետոյ բացատրելով Ռուսաստանի եւ Կովկասի տարբերութիւնները, կը յանձնարարէր «աւելի մեղմութիւն, զգուշութիւն, զիջողութիւն, քաղքենի դասուն, մտաւորականութեան եւ մասնաւորապէս գիւղացիներուն հանդէպ»:

Եւ կը յիշեցնէր, անգամ մը եւս.

— «... Ոչ թէ ընդօրինակել մեր գործելակերպը, այլ պէտք է անկախօրէն խորհրդածել, ինքնուրոյն նոր ձեւերու, պայմաններու եւ արդիւնքներու պատճառի մասին:

«Ձեզ մօտ պէտք է իրագործել 1917 — 21 տարիներու փորձի ՈԶ ԹԷ ՏԱՌԸ, ԱՅԼ ՈԳԻՆ, ԻՄԱՍՏԸ, ԴԱՍԵՐԸ»:

Այս յանձնարարութեամբ ալ Երեւան ղրկեց Ա. Միասնիկեանը, որպէսզի զգաստութեան հրաւիրէ քացախէն դարձած հայ կարմրուկները:

Քանիցս պատմած ենք եւ թող անգամ մը եւս յիշեցուցած ըլլանք.—

Ողբացեալ Յովհ. Թումանեանը այդ օրերուն Պոլիս եկած էր Հօկի մասնաճիւղ կազմելու համար: Առանց գիտնալու որ մենք ՀՕՄ ունինք արդէն, մեծագումար դրամ եւ ահագին քանակութեամբ հագուստ–կապուստ եւն. ղրկած ենք Հայաստան:

Կարելի՞ էր այս առթիւ չխօսիլ Փետրուար 18ի դէպքերու մասին, մանաւանդ որ կարգ մը ձեռնարկներ կատարած էր, հաշտութիւն գոյացնելու համար:

Շատ մը խոստովանութեանց կարգին, բանաստեղծը յիշեց Կովկասի կարմիր փոխարքային, Օրժոնիկիձէի մէկ յայտարարութիւնը.— Մեր հայ ընկերները մոռցան որ Հայեր էին իրենց դիմացը կեցողները:

Եւ աւելցուց թէ որոշած էին 300 ռուս, վրացի եւն. համայնավարներ ղրկել Երեւան, իրենց հայ պաշտօնակիցներուն տեղը բռնելու համար...

Միասնիկեան յաջողեցաւ որոշ մեղմացում յառաջ բերել, բայց շատ չանցած զոհ գնաց օդանաւային «արկած»ի մը:

Այնուհետեւ, զանազան ձեւերով «անհետացան» կամ կոտորուեցան իր յաջորդներն ալ, — Կ. Համբարձումեան, Լուկաշին, Ա. Խանջեան, (սպաննուած), Ս. Տէր Գաբրիէլեան (սպաննուած), ինչպէս Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան միւս հիմնադիրները, — Աշոտ Յովհաննիսեան, Ա. Երզնկեան եւայլն:

Ոչ մէկ հիմնական բարեփոխում, տարիներու ընթացքին:

Ո՛վ որ քիչ – շատ «ինքնուրոյն նոր ձեւեր» կը փորձէր, իր գերեզմանը պատրաստած կ'ըլլար:

Աշկերտները չուտ մոռցան վարպետին դասերը, թեւ առնելով Սթալին – Բերիաներէն:

Բոլշեւիկեան յեղափոխութեան տառն էր որ կը տիրապետէր յետամնաց, գիւղատնտեսական Հայաստանի մէջ ալ, ոչ թէ ոգին:

Եւ այդպէս ալ կը շարունակուի մինչեւ այսօր: Մանաւանդ որ, մէջտեղ մնացած ուժերը միջակէն ալ վար են: Պարզապէս կամակատար – գործակատարներ, զուրկ ինքնուրոյն մտածումէ եւ համարձակութենէ:

Այս տեսակէտէն անհունապէս բախտաւոր է հարեւան Վրաստանը, ամբողջովին ամփոփուած ըլլալով իր ազգային սահմաններուն մէջ:

Մնացեալը կը լրացնէ Սթալիններու եւ Բերիաներու հայրական եւ առատաձեռն հոգածութիւնը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽԵ՛ՂՃ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ...

«Ո՜վ ազատութիւն, ինչ ոճիրներ կը գործուին քու անունովդ», գոչած է իմաստուն մը:

Եւ օրուան մէջ քանի հազար անգամ կը կրկնուի նոյն խօսքը: Ամէն մարդ կ'երդնու Ազատութեան անունով. գիրքեր ու թերթեր կը հրատարակուին մի միայն պանծացնելու համար Ազատութիւնը:

Մանաւանդ չորս հինգ տարիէ ի վեր երկու բառեր, Խաղաղութիւն եւ Ազատութիւն դարձած են ընթացիկ ապրանքներ քաղաքական հրապարակին վրայ:

Շատ անգամ ձեռքէ ձեռք կը ծախուին սեւ շուկայի գինով:

Գիները կը տարբերին, որովհետեւ բազմազան են «ապրանքներուն» տեսակները, համաձայն իրենց պատկանած երկրին կամ ժողովուրդին հայեցողութեան:

Երկիրներ կան ուր այդ բառը կը նշանակէ ուզածդ ընել: Աշխատանքդ ձգել ուզած վայրկեանիդ: Հայհոյել պաշտօնապէս թէ անպաշտօն վարչապետին կամ իշխանութեան: Փճացնել ինչ որ ձեռքդ անցնի, յանուն ազատութեան կամ խափանարար դառնալ, ազատ մարդ ըլլալուդ համար:

Կան երկիրներ ալ ուր Ազատութիւնը կը բացատրեն չատ խելօք ու համեստ բառերով:

Օրինակ.— Երկրէն դուրս ելլելու իրաւունք չունիս: Չես կրնար ուզած տեղդ հոն երթալ: Թերթ չես կրնար ստանալ դուրսէն: Չես կրնար ղրկել ուրիշ երկիրներու ծանօթներուդ ոչ թերթ, ոչ գիրք եւայլն: Չեն կրնար քեզի տալ դուրսէն եւ վերադառնալ տունդ: Քու կովիդ կաթը չի կրնար ուրիշ երկրի մը կովէն պակաս տալ:

Այն աստիճան որ, Ազատութիւնն ալ ապաստան կը փնտռէ, երկրէ երկիր փախչելով...

ՍՕՍԻ

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Պոլսոյ թերթերէն ցաւով կ'իմանանք թէ երկարատեւ հիւանդութենէ մը վերջ, Փետրուար 10ին մեռած է Պ. Վահրամ Տէր Ներսէսեան, տպարանատէր, եղբայրը Պ. Հրաչեայ Տէր Ներսէսեանի (Նիս): Մեր ցաւակցութիւնները:

ՎԵՑ ՀԱՅԵՐ բանտարկութեան դատապարտուած են Պաղտատի մէջ, իբրեւ մասնակից համայնավարական ցոյցերու: Դատապարտեալներն են — Գրիգոր Պետրոսեան (հինգ տարի տաժանակիր աշխատանքի, յետոյ արտաքսում երկրէն), Անդրանիկ Խէօրպէքեան (3 տարի), Ստեփան Խէօրպէքեան (3 տարի), Արամ Գատօեան (2 տարի), Կարապետ Ախիկեան (2 տարի): Պատիժները լրացնելէ վերջ դատապարտեալները երկու տարի ալ ոստիկանական հսկողութեան տակ պիտի ապրին:

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ առողջապահութեան կազմակերպութենէն հրաժարեցան Խ. Միութիւնը, Ուկրայնա եւ Սպիտակ Ռուսիա, զանազան առարկութիւններով:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ամերիկեան հրամանատարը խնդրեց Խ. Միութեան հայրենադարձի պատուիրակութենէն՝ իր գործառնութիւնները դադրեցնել մարտ 1էն սկսեալ, քանի որ ազատ կամքով հայրենիք վերադարձող տարագիր չէ մնացած այլեւս

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՄԻՆԾԵՆԹԻԻ վերաբերեալ փաստաթուղթերուն մէկ մասը կեղծուած է, համաձայն երկու հունգար մասնագէտներու, որոնք Վիէննա ապաստանած են:

ԻՍՐԱՅԵԼԻ կառավարութեան որոշումով, Տոքթ. Խայիմ Վայզման իր հանդիսաւոր երդումը կատարեց Երուսաղէմի մէջ, իբրեւ առաջին նախագահը նոր Հանրապետութեան:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ Փետրուար 16ին գնդակահարուեցան 9 մահապարտներ, իբրեւ մեղսակից ապստամբներուն: Լամիայի մէջ ալ գնդակահարուեցան ինը հոգի, երկուքը կին, միեւնոյն ամբաստանութեամբ:

ՈՎ ՈՐ ԶՈՒՋԵՐ ընել, որեւէ պարագայի մէջ, թէ համայնավա՞ր է թէ ոչ, պիտի համարուի համայնավար, համաձայն Մ. Նահանգներու գլխաւոր դատաւորին յայտարարութեան:

ՇԱՔԱՐԻ Փետրուարի կտրօնը իր արժէքը պիտի պահէ մինչեւ մարտ 10, փարիզեան շրջանին համար:— Յոյս կայ որ կաթի եւ կաթնեղէնի վաճառումը ազատ հռչակուի Մարտ 15ին կամ 20ին:

Երեք ճակատներ պատերազմի պարագային...

ԵՒՐՈՊԱ, ՄՕՏԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ, ԾԱՅՐ. ԱՐԵՒԵԼՔ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ վերջին դէպքերը, մանաւորապէս Խ. Միութեան ճնշումը Սկանտինաւեան երկիրներու վրայ եւ Չինաստանի գրաւումը կարմիրներու կողմէ պատճառ եղած են որ Մ. Նահանգներու ընդհ. սպայակոյտը փոխէ իր ռազմագիտական ծրագիրները:

Համաձայն իրազեկ աղբիւրներու, հետեւեալ որոշումները տրուած են.—

1.— Մ. Նահանգները կարգ մը խարիսխներ հաստատած են Անգլիոյ մէջ, ծանր ռմբաձիգներու համար:

2.— Ամերիկեան նաւատորմը Խաղաղականէն Ատլանտեան ովկիանոս պիտի փոխադրէ իր նաւատորմին մեծագոյն մասը:

3.— Ամերիկեան բանակը ի հարկին պիտի հեռանայ Ճափոնէն: (Նոր հեռագիր մը կը հերքէ այս լուրը):

Ռազմագէտներու կարծիքով, այս երեք որոշումները կը նշանակեն.—

1.— Երրորդ աշխարհամարտի մը առեն, Ամերիկայի առաջին ռազմաճակատը պիտի ըլլայ Եւրոպան, ինչպէս եղաւ Բ. մեծ պատերազմին: Ուրեմն Հիւսիսային Հրուանդանէն մինչեւ Թրիեսթէ եւ աւելի հեռուն, եթէ մասնաշալ Թիթօ միանայ արեւմտեան պետութեանց: Ամերիկեան սպայակոյտը կը կարծէ թէ մինչեւ մէկ տարի արեւմտեան Եւրոպան բաւական վերազինուած պիտի ըլլայ, կասեցնելու համար թշնամի արշաւանքը, Գերմանիոյ մէջ կամ Հռենոսի վրայ: Ամերիկացի ռազմագէտները այլեւս չեն խորհիր նահանջ մը կատարել իբրեւ ռազմախաղ, ինչ որ Ռուսերուն ձեռքը պիտի անցնէր արեւմտեան Եւրոպայի ահագին զինամթերքը եւ ճարտարարուեստութիւնը: Անգլիան պիտի դառնայ կեդրոնական խարիսխը Եւրոպայի դաշնակից պետութեանց օդային ուժերուն համար:

2.— Երկրորդ ճակատը պիտի կազմուի Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, ուր կը գտնուի ահագին քանակութեամբ քարիւղ: Դաշնակիցները նոյնպէս չեն կրնար Խ. Միութեան ձգել այդ հարստութիւնը, առանց վտանգելու իրենց յաջողութիւնը: Եւ դեռ կայ Սուէզի ջրանցքը: Այս պարագային ափրիկեան Տրիպոլիսը եւ Եգիպտոսը պիտի դառնան կեդրոն դաշնակից օդանաւերու փոխադրութեան համար:

3.— Երրորդ ծովային եւ օդանաւային խարիսխը պիտի կազմէ Ծայր. Արեւելքը: Բաւարար զինուորական ուժ չունենալով Ճափոնի մէջ, Մ. Նահանգները հաւանաբար դիրք պիտի բռնեն Փիլիպպեան կղզիներուն եւ Կուամի մէջ: Այսկէտերէն ռմբաձիգ օդանաւերը պիտի կրնան հիւլէական ռումբեր ձգել Մանչուրիոյ մէջ եւ Խ. Միութեան ասիական մասին վրայ:

Միշտ միեւնոյն աղբիւրին համաձայն, Մ. Նահանգները կը կարծեն թէ Չինաստանը կամ Մոսկովեան համայնավարութեան պիտի վերածուի, եւ այդ պարագային անկարելի է վերադրաւել առանց Խ. Միութիւնը խորտակելու, եւ կամ նոր ազգայնականութիւն մը պիտի ծնի չինական համայնավարութենէն, ինչպէս Եուկոսլաւիոյ մէջ: Այդ պարագային ցամաքային երրորդ ճակատ մը պիտի կազմուի արագօրէն, որուն պիտի օգնեն Դաշնակիցները, զէնք եւ ռազմանիւթ ճամբելով:

ԱՒՍՏՐԱԼԻԱՆ ԶԻՆԱՐԱՆ ԱՆԳԼԻՈՅ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ հսկայական ծրագիրներ մշակուած են, հիւլէական զինարանի մը վերածելու համար Աւստրալիոյ կարեւոր մէկ շրջանը, մայրաքաղաքին մօտ: Համաձայնութիւն գոյացած է երկու պետութեանց միջեւ եւ 50 միլիոն պիտի տրամադրուի անմիջապէս, ջրա–ելեկտրակայանի մը շինութեան համար: Այս գումարը պիտի բարձրանայ 185 միլիոն սթերլինի, 25 տարուան ընթացքին: Ծրագիրը կը նախատեսէ քան ջրա–ելեկտրակայաններ, ինչպէս եւ ստորերկրեայ հսկայական գործարաններ եւ շտեմարաններ՝ հիւլէական ուժի եւ ռազմանիւթի համար: Այժմէն իսկ նշանակուած է հիւլէական հետազօտութեանց վերատեսուչը:

Փոխադարձ համաձայնութեամբ, Անգլիոյ խոցելի վայրերէն Աւստրալիա պիտի փոխադրուին ռազմանիւթի ամբողջ գործարաններ: Կարճ խօսքով, ապակեդրոնացման պիտի ենթարկուին Մեծն Բրիտանիոյ ռազմական ճարտարարուեստութիւնները:

★ Այլապէս շահեկան տեղեկութիւն մը՝ նոյն աղբիւրէն: Արեւմտեան Եւրոպայի երկիրները պիտի օժտուին «ռատար»ի ցանցով մը, վայրկենապէս իմանալու համար օդարշաւները: Այս ծրագիրը մշակուած է Արեւմտեան Միութեան սպա–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդա՛լ Դ. էջ)

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՏԻԿԻՆ ԵՂ. ԶՕՐԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻՆ

Ժընեւ... Աղքատիկ մի բնակարան: Քառասուն տարուան հանրային ծառայութեան բեռը շալակին, իր օրերն է անցկացնում աշխատանքի հերոսը՝ Տիկին Ե. Զօրեանը: Նա Հայ է եւ այդ պատճառով էլ մինակ ու անհամարեա թէ մոռցուած մարդկանցից: Բայց ճակատը բաց է ու գլուխը բարձր եւ չունի դառնութիւն իր սրտում, որովհետեւ երբ քառասուն տարի առաջ նոյն այդ Ժընեւում նա տալիս էր իր որոշումը՝ ծառայել հայ ժողովրդին, գիտէր թէ ի՞նչ է իրեն սպասում, եւ այսօր, ապրելով Ժընեւում եւ տեսնելով զարհուրելի տարբերութիւնը զուիցերիական կարգերի եւ հայ կեանքի դաժան օրէնքների մէջ, նա չի զղջում, որովհետեւ եղել է գաղափարի զինուոր ու ծառայել է իր ժողովրդին առանց վարձքի ակնկալութեան: ... Տիկին Զօրեան իմ յիշողութեան մէջ մնացել է, որպէս ուսուցչուհի Յովնանեան վարժարանում: Յիշելով իմ աշակերտական այդ տարիները եւ բնագիտութեան ուսուցչուհի Տիկ. Ե. Զօրեանին, իմ մէջ զարթնում է մի ուրիշ զգացում, որ ունենում են սովորաբար բացառիկ, հազուագիւտ բախտի արժանացած մարդիկ: Օրինակ, ի՞նչ է զգում մէկը, որ ճանաչել է Վիքթոր Հիւկոյին կամ աշակերտել Պուշկինին: Ահա այդպիսի մի պարծանք, այդպիսի մի հպարտութիւն եմ զգում, երբ յիշում եմ որ Տիկին Ե. Զօրեանի աշակերտուհին լինելու բախտն եմ ունեցել: Տիկին Ե. Զօրեան որպէս ուսուցչուհի գրաւել է մեր կեանքում բացառիկ տեղ: Նրա նմանները շատ հազուագիւտ են եղել հայ դպրոցներում: Պետական օժանդակութիւնից զուրկ եւ, ընդհակառակն, պետութիւնից հալածուած հայկական դպրոցները, որ պահւում էին հանրային կազմակերպութիւնների միջոցներով, չէին կարող ունենալ այնպիսի ուսուցչուհիներ, ինչպիսին էր Տիկին Զօրեանը, որ պատուաւոր տեղ էր գրաւել Եւրոպ. որ եւ է երկրի ամէնէն բարեկարգ դըպրոցում:

Կովկասի դպրոցական հոգաբարձութիւնը, Թիֆլիզի բազմաթիւ ուսուցիչների մէջից նկատեց Տիկին Ե. Զօրեանին եւ ամէնէն հրապուրիչ առաջարկներով փորձեց պետական դպրոցներ տանել նրան: Բայց Տիկինը մերժեց եւ շարունակեց իր բարձր կարողութիւնները նուիրաբերել միայն հայ դպրոցին:

Տիկին Զօրեանը մեզ ոչինչ չէր պարտադրում եւ թէեւ խիստ ու ազդեցիկ, գիտէր իր առարկաները մեզ սիրելի դարձնելու գաղտնիքը, եւ պէտք է ըսել որ նրա առարկաներից թոյլ աշակերտներ չկային մեր դպրոցում: Նա ունէր ջերմ սէր դէպի իր գործը, նա գաղափարի զինուոր էր եւ ոչ թէ սովորական պաշտօնեայ: Ուսուցչութիւնը Հայոց դպրոցներում նրա համար ոչ դիրք ստեղծելու եւ ոչ էլ ապրուստ ճարելու համար էր, այլ միայն հանրային ծառայութիւն: ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՀԵՐՈՍ, ուրիշ անուն չեմ կարող տալ այն կնոջ որ քառասուն տարի շարունակ գործել է հանրային կեանքում, այսինքն մի ասպարէզում, որտեղ աշխատանքը իսկապէս որ հերոսութիւն է:

ՀՌ. ՔՈՇԵԱՆ (Տիկին Խոնդկարեան)

ՄԵՐ ՄԵԾ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻՆ

... Մեծ էր Տիկին Զօրեանի դերը դպրոցական կեանքի մէջ: Իր աշխոյժ եւ կենդանի դասաւանդութեամբ, ան լարուած կը պահէր աշակերտներու հետաքրքրութիւնը եւ մեծապէս կը խթանէր անոնց հարցասիրութիւնը: Մենք աշակերտներս գիտէինք որ դասը թութակօրէն կրկնելով, գոհ պիտի չձգէինք մեր սիրելի ուսուցչուհին, հետեւաբար հետեւելով անոր ցուցմունքներուն ջանացինք ըմբռնել երեւոյթներու պատճառական կապերը եւ անոնց ի յայտ գալու պայմանները: Յովնանեան դպրոցին մէջ գոյութիւն ունէր թուանշական դրութիւն մը, որ աշակերտին ուշադրութիւնը, դասը ըմբռնելէն աւելի, դէպի թուանշան մը կամ կէս մը, կամ խաչ մը աւելի ունենալու մտափառութեան կը մղէր: Տիկին Զօրեան իր առարկաներուն համար կը գործածէր երկու նիշ.— բաւարար՝ գիտցողներուն եւ թոյլ՝ չգիտցողներուն համար: Այդ շրջանի պայմաններուն մէջ դիւրին չէր այս բարեփոխութիւնը, նոյնիսկ շատ մը եւրոպական դպրոցներու մէջ հաստատուած աւանդական կարգերուն դէմ կ'երթար: Սակայն Տիկին Զօրեան իր ուժեղ կամքով կրցաւ իր տեսակէտը առաջ տանիլ:

Տիկին Զօրեանի առարկաներէն «թոյլ» նիշ ստացողները շատ քիչ էին. ինչ որ լաւագոյն ապացոյցն է այն մտքին դէմ թէ, առանց թուանշաններու, անկարելի է խթանել աշակերտներու ջանասիրութիւնը:

Կարգապահութիւնը կատարեալ էր. 60 հոգի էինք, հակառակ ատոր, անոր դասի ատեն ճանճի թռիչին իսկ կրնար լսուիլ:

Այս արտակարգ կարգապահութիւնը կը բացատրուի նախ Տիկին Զօրեանի ստեղծած կենդանի հետաքրքրութեամբ դէպի դասը, եւ ապա իր անձնաւորութեամբ որ ոչ միայն գուրգուրանք, այլեւ ակնածալի յարգանք կը պարտադրէր:

Արգահատանքով կը խօսէր ան կարգ մը կիսակիրթ մայրերու մասին, որոնք օրուան նորոյթին հետեւելով կոտրուած ռուսերէնով կը խօսէին իրենց զաւակներուն հետ, նոյնքան անողոք էին Տիկին Զօրեանի արտայայտութիւնները՝ նոյն «մօտա»յով պայմանաւորուած սնափառութիւններու, ժամավաճառութիւններու եւ թեթեւամտութիւններու դէմ:

Տիկին Զօրեան իր անմրցելի դիտական պատրաստութիւնը, մանկավարժական հմտութիւնը եւ անկաշառ հանրային գործիչի սրտցաւութիւնը անվերապահօրէն ի սպաս դրաւ հայ մատաղ սերունդի համար:

ՄԱՆԻԱ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԻՆԸ

... Երբ Ռոստոմը եւ իր կինը՝ Ե. Զօրեան մեր քաղաքը (Պուլկարիա) հասան, լուրը անմիջապէս տարածուեցաւ: Առաջին անգամ էր որ յեղափոխական մը կնոջ մը ընկերակցութեամբ կու գար: Յեղափոխակա՞ն եւ կի՞ն... Մեր երեւակայութիւնը որ յեղափոխականին ամուսնութիւն իսկ կը մերժէր, կնոջ մը ընկերակցութիւնը ինչպէս թոյլ տար: Մեր կարծիքով յեղափոխականը գերմարդ մըն էր որ պիտի չունէր եւ առաւելապէս պիտի չամուսնանար: Հիասթափութիւնը երկար չտեւեց:

Տիկին Զօրեան առաջին անգամէն հմայեց մեզ, այնպէս որ երբ իմացայ թէ ան խումբ մը աղջիկներու դաս տալ կ'ուզէ, ես լքեցի «սէօռ»երու վարժարանը: Քանի մը դասերէ վերջ՝ ես հասկցայ որ բան մը չէի գիտեր, երկրորդ որ ինծ յատկացուած «փայլուն» կեանքէն դուրս կար ուրիշ կեանք մը, օգտակար կեանքը: Գիտեմ որ ինչ որ ըրի, ինչ որ եղայ՝ կը պարտիմ միայն Տիկին Զօրեանին, եւ իմ յաւէտ անմոռանալի ուսուցչիս՝ Ռոստոմին:

Տիկին Զօրեան, բացի գիտական ահագին պաշարէն որ պատիւ կը բերէ իր պատկանած ժողովուրդին, ի ծնէ վարժուհի մըն է: Ամէնէն անմատչելի համարուած գիտութիւններն անգամ իրմէ աւանդուելով կը դիւրանան, կ'իւրացուին:

Մարդ գլխապտոյտ կ'ունենայ մտածելով որ այս քառասուն տարուան ընթացքին մեծ դաստիարակչուհին որքան մտքեր կոփեց, որքան նկարագիրներ կերտեց եւ քանիներու ճամբան եւ ճակատագիրը փոխեց...

ՊԵՐՃՈՒՀԻ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻՆ

Ամէնէն աւելի խորհրդաւոր էր մանաւանդ Ե. Զօրեանը: Գուցէ նրա համար, որ նա խիստ էր, պահանջկոտ, գուցէ նրա համար, որ նա հագնում էր շատ պարզ, մի քիչ տղամարդավարի (մի պարզ փէշ, օձիքը գոց, փողկապով մի շապիկ, մի պարզ ժաքէթ ու տղամարդու գլխարկ յիշեցնող մի գլխարկ).

Դասագիրք չունէինք: Ե. Զօրեանն իրեն հետ բերում էր գունաւոր նկարներ, կախում էր պատէն, ցոյց էր տալիս ալբոմներ: Ինքը պատմում էր ու նկարում գրատախտակի վրայ եւ մեզ պարտադրում էր իրեն լսել, չէր թոյլ տալիս որեւէ բան պծելու, որեւէ բառ գրելու: Ու գնում էինք տուն: Եւ ո՜վ հրաշք, գիտէինք դասը, գրում էինք, պծում:

Երբ մեռաւ Տիկին Ե. Զօրեանի զաւակը արցունք չտեսանք իր հպարտ, կորովի աչքերում:

Երկու օր յետոյ նրա դասն ունէինք, կարծում էինք, թէ պիտի չգայ: Բայց եկաւ ամէն օրուան պէս, մի քիչ տժգոյն, աւելի մտամփոփ: Ու մեր հանդէպ եղաւ աւելի պահանջկոտ: Մի օր էլ դասարան չեկաւ նրա աշակերտուհին Վարդանուշը: Հիւանդ էր: Մի օր էլ լսեց գոյժը: Եւ այն կինը որի աչքերում մենք արցունք չտեսանք իր զաւակի մահուան առթիւ, լացեց մի աշակերտուհու կորուստի համար: Զգում եմ որ տիտան պէտք է լինել անձնական վիշտը քօղարկելով՝ միշտ պատնէշի վրայ կենալ եւ սովորեցնել:

ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

ՏԻԿԻՆ Ե. ԶՕՐԵԱՆ ՖԻԼԻՊԷԻ ՄԷՋ

1899ին վերջերը Ֆիլիպէ եկաւ Զօրեան երիտասարդ ամոլը: Օր մը Տիկին Զօրեան դիմելով երկու երիտասարդ քոյրերու, ըսաւ.

— Օրիորդներ, ազատ ժամանակ շատ ունիմ, ուզում եմ պարապել ձեզ հետ, դուք մի քանի ուրիշ աղջիկներ ձեզ տարեկից:

Ու այսպէս սկսաւ կանոնաւոր դասընթացք մը, միջնակարգ դպրոցի ծրագրով:

Բացի այդ կանոնաւոր դասընթացքէն, շաբաթը անգամ մըն ալ տեղի կ'ունենային դասախօսութիւններ, երիտասարդ տիկիններու ինքնազարգացման համար:

1896ի ջարդերէն վերջ գաղթականութիւնը շատցաւ: Տիկին Զօրեան յաջողեցաւ մեծ դժուարութեամբ հրաման առնել տիպար մանկապարտէզի մը համար:

Երիտասարդութիւնը մեր դպրոցը իրաւամբ անուանած էր յառաջդիմութեան նաւակը, իսկ նաւապետները՝ Զօրեան ամուսինները:

1935 Ս. Յ. Դ.

6րդ Յօդուած, 4րդ հատուած

Փարիզի Հայ եկեղեցական կրօնական ընկերակցութեան ներքին կանոնագրի 6րդ յօդուածի 4րդ հատուածը կ'ըսէ.— «Կրօնական ընկերակցութեան անդամ կրնան ըլլալ բոլոր անոնք որոնք կը պատկանին Հայ Լուսաւորչական եկեղեցւոյ եւ ՊԱՏԻՒԸ ԱՐԱՏԱՒՈՐՈՂ ՈԵՒԷ ՅԱՆՑԱՆՔԻ ՄԷՋ ՉԵՆ ԳՏՆՈՒԱԾ»:

Արդ, հարց պէտք է տալ թէ ի՞նչ պայմաններու տակ այս եկեղեցական Ընկերակցութեան անդամ արձանագրուած են մարդիկ որոնք կրօնքը հալիչ, թոյն եւ եկեղեցին՝ ժողովուրդները մոլորեցնելու, մանաւանդ աշխատաւոր տարրը կողոպտելու հաստատութիւն կը նկատեն:

Ի՞նչ յետին մտքով եւ շահագրգռութեամբ մտած են եւ կը մտնեն ընդհանրապէս կրօնական եւ ազգային կազմակերպութեանց մէջ:

Մեզի համար շատ պարզ է: Դուրսէն հրահանգ եւ վարկեր ստացած ըլլալով, կը մտնեն բոլոր այն կազմակերպութեանց մէջ որոնք համայնավար չեն կամ համայնավար ազդեցութեան տակ չեն: Կ'ուզեն առնել իրենց ազդեցութեան տակ եւ գաղութները դարձնել իրենց գործիք, հոգ չէ թէ հիւրընկալ իշխանութեանց աչքին դառնան կասկածելի:

Էջմիածնի մայր աթոռը կարմիր թաթին տակ, ժողովուրդը տրորուած, մեր մինուճար հայրենիքին սրբավայրերը աւերուած, եկեղեցիներն ու մատուռները մեծ մասով ակումբի են. վերածուած, բազմաթիւ կրօնականներ սպաննուած կամ աքսորուած. Արտասահմանի զօլամները ի պաշտօնէ դարձած են կրօնասէր, եկեղեցասէր, ազգասէր: Ազատագրութեան փոթորկալի օրերուն հետապնդեցին հարազատները, շատեր իրենց ձեռքերը Հայու արիւնով լուացին, ուրիշներ կողոպուտներով զբաղեցան: Եւ հիմա... թեկնածուներու ցանկեր կը ներկայացնեն Կրօն. Ընկերակցութեան մը ժողովին:

Ինչպէս կարելի է մոռնալ իրենց մատնութիւնները, Թրքարարու լկտի խաֆիյէներուն պէս, Մարսէյլի, Լիոնի մէջ եւ այլուր իրենց գործած ոճիրները: Հայ անմեղ զոհերու անէծքը չի՞ խռովեր իրենց խիղճը:

Հարց կուտանք նախկին եկեղեցական վարչութեան, թէ այս բոլոր անպատուութիւնները գիտնալով՝ ի՞նչպէս կ'արձանագրեն իրենց ցանկին մէջ իբրեւ «պարկեշտ», հաւատացեալ մարդիկ:

Հայ. եկեղեցին ի՞նչ պատիժ կը սահմանէ նըման միժածներու, մանաւանդ անոնց որ խմբագրութիւնը կը շփոթեն լրտեսութեան հետ:

Այս խնդիրը լուրջ ուշադրութեան կը յանձնենք ընտրական յանձնախումբին: Եթէ կանոնագրի գործադրութիւն կայ, պէտք է գործադրուի հաւատարապէս ու արդարօրէն յանուն Հայ. եկեղեցիի դարաւոր աւանդութեան:

Պէտք է բարոյապէս պատժել այս վաճառուածները, զի հայ ժողովրդի ձեռքին պանդուխտի ցուպը անոնք էին որ տուին: Անցեալ քսան հինգ տարուան ցեղաքանդ գործունէութիւնը մէկդի եթէ դնենք, ներգաղթի յարուցած թշուառութիւնները միայն կը բաւեն զանոնք նախատինքի սիւնին գամելու համար:

Յ. Հ.

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Արտադրել առանց նպաստի

Խ. Միութիւնը, որ անցեալ տարի դադրեցուցած էր թատրոններու նպաստը, նոր տարիէն ի վեր որոշած է դադրեցնել նաեւ ճարտարարուեստի եւ փոխադրութեան յատկացուած նպաստները:

Այս առթիւ խորհրդային թերթերը կը բացատրեն թէ նախկին դրութիւնը կը խանգարէր արտադրութեան հիմնական գաղափարը, քանի որ որեւէ արտադրութիւն պէտք է իր սեփական ծախքերը գոցէ եւ ինքնապահ դառնայ:

Պետական նպաստի դրութիւնը արդարանալի է պատերազմական վիճակի մը մէջ, երբ ամէն միջոց պէտք է գործադրուի զայն շահելու համար, առանց հաշուելու գինը: Հիմա որ պատերազմը վերջացած է, կառավարութիւնը կ'ուզէ արժէքը եւ գիները իջեցնել եւ երկուքին միջեւ որոշ համեմատութիւն մը հաստատել, իսկ այս կարելի է ընել՝ վերցնելով նպաստը որուն վրայ կը կրթնէր ճարտարարուեստը մինչեւ հիմա, գոցելու համար իր բացը:

Իսկ երբ ճարտարարուեստ մը նպաստ կ'ընդունի պետութենէն, ան ջանք չի թափեր այլեւս բաւարար չափով դրամ ապահովել ապրանքներու սպառումէն, գոցելու համար արժէքը, բնական է որ հոգ ալ պիտի չընէ իջեցնելու արժէքը եւ պակսեցնելու գինը:

Նոր ձեռնարկին նպատակն է սովետական

ԵՐԿՈՒ ԱՁՔԵՐԷՆ ԶՐԿՈՒԱԾ

Colonel Fabien մեթրոյի յարակից փողոցներէն մէկուն մէջ Passage Maslier, 32 թիւը կը բնակի դժբախտ հայրենակից մը, Մկրտիչ Կրետեան, հազիւ 45 տարեկան։ Փարիզ եկած է 923ի գաղթականութեան շրջանին։

Բնակած տունը անշուք, ապակիները տեղ տեղ փշրուած, մուտքին անցքերը մութ, թախթխած պատերով։ Անցքերէն կը յառաջանամ եւ սանդուխներէն վեր, փոքրիկ մանչուկի մը կը հարցնեմ Կրէտեանի սենեակը։

Եղերական տեսարան մը կը պարզուի աչքերուս առջեւ, — Կրէտեանը ես եմ, կը պատասխանէ, եւ կը սկսի իր կեանքը պատմել եւ այն արկածը որուն պատճառով կորսուած է երկու աչքերը։ Բոլորովին կոյր, տասնըչորս տարիէ ի վեր։

— 1923ին Փարիզ հասայ։ Զանազան արհեստներու մէջ, ես ալ փորձեցի ապրուստի միջոց մը գտնել։ Վերջապէս ապակի յղկելու եւ փայլեցնելու արհեստին մէջ մտայ։ Ինծ մասնագիտութիւն ընտրեցի յղկուած ապակիները փայլեցնել։ Գրեթէ տարի մը այդպէս աշխատելով ապրուստս կը շահէի։

15 տարի է որ ամուսնացած եմ Ֆրանսացի կնոջ մը հետ, որ իրեն հետ մանչ զաւակ մը բերաւ, մէկուկէս տարեկան։ Որդեգրեցի այդ զաւակը որ իմ անունս կը կրէ այժմ։

Ամուսնութենէս տարի մը վերջը՝ արագաշարժ մեքենային վրայ, ապակին փայլեցուցած ատեն, ապակին փշրուեցաւ եւ երկու աչքերուս լոյսը տարաւ այն օրը։ Շատ դարմաններու դիմեցի, բայց անօգուտ եղաւ։ Գործարանատէրը ամէն միջոցի դիմեց, որեւէ վարձատրութիւն կամ հատուցում չտալու համար։ Ահա երկու աչքերէն կոյր մը եւ անօգնական։ Պէտք էր միջոց մը խորհիլ, ընտանիքս եւ զաւակներս կերակրելու համար։

Որոշեցի տնային փոքրիկ առարկաներու առեւտուր ընել զանազան շուկաներու մէջ, մասնաւորապէս rue Levisի եւ rue de la Terrasse (17)ի անկիւնը։ Ինծի պէս կոյր մը կը քաջալերէին միշտ եւ այդ միջոցով կրցայ բաւական գումար մը խնայել, կնոջս եւ զաւակներուս ապրուստը հոգալ։

Կնոջմէս որդեգրած զաւակս այժմ 17 տարեկան է. եւ կ'աշխատի կաթսայագործի գործարան մը փոքրիկ աշխատավարձքով մը։

Եւ չորս զաւակ ունեցայ, ամենատարեցը 14 տարեկան է, երկու մանչ զաւակ, աւելի փոքրը եւ մէկ աղջիկ զաւակ, այս վերջինը հիմա 5 տարեկան է։ Ես երկու աչքերէս զուրկ, չէի տեսներ, ինչ կ'անցնի կը դառնայ շուրջս։ Ամէն անգամ երբ կնոջս կը հարցնէի, դեռ շատ դրամ ունի՞նք պահեստի, կը պատասխանէր, թէ ապրուստը շատ սուղ է եւ պահեստի դրամները հետզհետէ կը պակսին։ Այս պատասխանը կասկածելի թուեցաւ ինծի։

Երկու շաբաթ առաջ, կինս սկսած է եղեր պատրաստութիւն տեսնել, օրուան մէջ, մէկ երկու անգամ տնային կարեւոր պէտքերը փոխադրել մեր մառանը ու ժողվել բոլոր գոյքերը, միաժամանակ իմ բոլոր խնայած դրամներս։ Յետոյ նամակ մը ձգած է սեղանին վրայ, հետեւեալ բովանդակութեամբ.— Ես կը մեկնիմ այլեւս (անորոշ տեղի մը անունը տալով) քու երեք զաւակներդ եւ իմ, քու որդեգրած զաւակդ միասին, քեզի կը ձգեմ քու 14 տարեկան տղադ, որպէսզի քեզ առաջնորդէ շուկան երթալու համար։

Այդ տղան հիմա ստիպուած է այլեւս դպրոց չերթալ։ Իր հօրը միակ յոյսն է եւ երկու դժբախտներու ապրուստի միակ միջոցը։

Այս եղերական պարագան անշուշտ պիտի հետաքրքրէ մեր Կ. Խաչերը։

ԽԱՆԱՍՈՐՑԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԱՐՄԵՆՈՒՇ»Ը ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը, ամիսներէ ի վեր, խանդավառ աշխատանքի լծուած էր, ամէն կերպով յաջող ձեռնարկ մը հասարակութեան ներկայացնելու համար։ Հակառակ իրենց մայրենի լեզուին տկարութեան, ուզեցին վառ պահել իրենց պապերուն լեզուն եւ Գ. Մելոյեանի «Արմենուշ»ը փոխանակ ֆրանսերէնի՝ հայերէն խաղալ։

Եւ շաբաթ իրիկուն, Փետրուար 12ին Սալ Ժան տ'Արքի մէջ երեք հարիւր ներկաներու առջեւ մեծ յաջողութեամբ ներկայացուցին «Արմենուշ»ը։

Ժողովուրդը հպարտ Նոր սերունդով, իւրաքանչիւր վայրագոյրին ջերմօրէն կը ծափահարէր։ «Արմենուշ»ը իր յուզիչ պատկերներով, ներկաները տարաւ, մեր մօտիկ անցեալ անմոռանալի օրերը, երբ ժողովուրդ մը ամբողջ, մարդասպաններու եւ գազաններու կատաղութեան զոհ կ'երթար։

Դերակատարներ այնքան յաջող խաղացին որ, շատերը զարմացան Նոր Սերունդին մէկ տարուան յաջողութեան համար։

Հեռաւոր շրջաններէն, Նոր սերնդականներ եւ համակիրներ փութացած էին, քաջալերելու այս գեղարուեստական ձեռնարկը։

Օր. Փոշայեան, Տիկին Միւլլէրի դերին մէջ, մեզի ներկայացաւ, հարազատ մօր մը զգացումներով։ Սարգիս Թիւթիւնճեան շատ յաջող էր, Օսկար Միւլլէրի դերին մէջ, մանաւանդ երբ խեղճերու եւ անմեղ ժողովուրդի մը ջարդին ու չարչարանքին ականատես ըլլալէ վերջ, յանկարծ դերման բանակը ձգեց եւ անձնասպան եղաւ։ Օր. Սիրվարդ Սարգիսեանը հակառակ առաջին անգամ բեմ ելլելուն, շատ լաւ էր, իր ողբերգական ճիչերով եւ ներքին տառապանքի ցնցումներով։ Րաֆֆին, Նոր Սերունդի ամէնէն կրտսերը, Հէօսլերի դերին մէջ, Մ. Դաւիթեան եւ Օր. Տէմիրճեան բաւական յաջող էին։

«Արմենուշը» Հայկական ողբերգութեան պատկերներէն մէկն է, որ պատիւ կը բերէ, իր վաստակաւոր հեղինակին, եւ հայ բեմին։

Կէս գիշերը արդէն անցած էր, ժողովուրդը չէր ուզեր բաժնուիլ այս յաջող բեմադրութենէն, որ մեծ անակնկալ մը եղաւ, բոլորին համար։

Յետոյ նոյն դերակատարները խաղացին «Երկու ծայրայեղները»։ Դարձեալ մեծ յաջողութեամբ։ Յանուն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Վարդգէս» խումբին, գրաւոր ուղերձ մը կարդաց Պատանի Րաֆֆի Մարգարեան, բացատրելով իրենց ձեռնարկին նպատակը,— Զարկ տալ նոր սերունդին հայեցի դաստիարակութեան։

Բարոյական եւ նիւթական մեծ յաջողութիւն մը եղաւ ձեռնարկը։— Սաfo

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Այս եղանակին Ալֆորվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը մասնակցի ախոյեանական մրցումներուն։ Նախանձելի դիրք մը կարողացաւ գրաւել «երթ»ի մրցումներուն ընթացքին։ Փարիզի Ligueի պաշտօնական թերթին մէջ (Paris Football) կարդացինք մէկ ամիս առաջ խոշոր տառերով «Les Arméniens dans tous les domaines»։ Իսկապէս արժանի էինք այդ տիտղոսին նկատի ունենալով որ միակ միութիւնն էինք որուն երեք խումբերը (Ա. Բ. եւ Cadet) կը գրաւեն առաջին տեղը։

Նշանակուած կէտեր.— Ա. խումբ 40 ընդդէմ 8ի, Բ. խումբ 53 ընդդէմ 4ի, Cadet խումբ 42 ընդդէմ 8ի։

Այս քաջալերական արդիւնքը կը պարտինք մեծ մասամբ մեր վարիչ եւ մարզիչ Սրապ Խաչիկեանի որ կրցաւ կարճ ժամանակի մը մէջ սորվեցնել գնդախաղը։ Ամէն շաբթու տեղի կ'ունենան մարմնամարզական դասախօսութիւններ։ Կատարուած աշխատանքին արդիւնքը փայլեցաւ կիրակի օր, երբ Ալֆորվիլի քաղաքապետարանին մարզադաշտին վրայ կատարեցինք մեր «վերադարձի» Ա. մրցումը։

Արդիւնքներ.— Montlhéryի խումբերուն դէմ։ Ա. խումբ շահեցաւ 12—1, Բ. խումբ շահեցաւ 13—0, Cadet խումբ հաւասար 5—5։

★ Այս կիրակի (20 Փետրուար) Ալֆորվիլի քաղաքապետարանին մարզադաշտին վրայ տեղի կ'ունենայ վերադարձի Բ. մրցումը։ Հ. Մ. Ը. Մ. ընդդէմ U. S. Montrougeի ուժեղ խումբերուն։ «Երթ»ի մրցումներուն արդիւնք.— Ա. խումբ շահած 1—0, Բ. խումբ շահած 2—1, Cadet խումբ շահած 4—0։— Ք. Ուզունեան

ճարտարարուեստը եւ իր վարիչները աւելի արթուն դարձնել, որպէսզի աւելի արտադրեն տրամադրուած ապրանքովը եւ մարդկային ուժովը, ինչ որ կարելի պիտի դարձնէ իջեցնելու նաեւ գինները։

Ճարտարարուեստը եւ փոխադրութիւնը՝ նպաստընկալէ ոչ–նպաստընկալ դրութեան անցնելու համար երկու միջոց ընդունուած է — տուրքերու ջնջում եւ յաւելում մեծաքանակ գիներու եւ փոխադրութեան սակագինի։ Տուրքի ջնջումով ճարտարարուեստը եւ փոխադրութիւնը պիտի ազատին այն տուրքերէն որ կը վճարէին իրենց սպառած նիւթերուն վրայ, իսկ մեծաքանակի գիներու եւ փոխադրութեան բարձր սակը շատ աւելի մեծ եկամուտ մը պիտի ապահովէ։

Ամէն տեսակ վառելանիւթի տուրքը աւելցաւ (բացի քարիւղէն) ելեկտրականութեան ուժի, հանածոներու, մետաղներու, շինութեան նիւթերու, քիմիական արտադրութեան եւ փայտաշէն ապրանքներու։

Այն բարձր գիները որ թեթեւ ինչպէս եւ ուտելիքի ճարտարարուեստը պիտի վճարեն, իրենց պէտք ունեցած նիւթերուն համար, անոնք ալ պիտի փոխարինուին գործառնութեանց տուրքի նուազումով։

Մեծաքանակի գիները կը վերաբերին մետաղներու, վառելանիւթի, ելեկտրականութեան եւ ջերմութեան ուժի, փայտի, շաղախի եւ աղիւսի, ինչպէս եւ փոխադրութեան սակերու, որոնք համապատասխան պիտի ըլլան 1950ի համար որոշուած գիներուն հետ այսինքն հնգամեայ ծրագրին վերջաւորութեան գիներուն։

Մասնագէտին կարծիքով նոր մեծաքանակի գիները կարելի պիտի դարձնեն որ պետական նպաստը վերջ գտնէ։ Նոր գիները պիտի խթանեն նոր արհեստագիտութեան մը ներմուծումը, աւելի մեծ շահեր եւ տնտեսութիւն ապահովելով։ Մասնագէտ մը կը կարծէ նաեւ թէ աւելի ուշադրութիւն պիտի դարձնեն ապրանքի սպառման համար, ինչպէս եւ տեղական վառելանիւթի եւ հում նիւթի գործածութիւնը պիտի քաջալերուի։

Գալով նոր մեծաքանակ գիներուն, անոնք պիտի չազդեն ընթացիկ պետական փոքրաքանակ գիներու վրայ, առօրեայ սպառումի յատկացուած ապրանքներու համար։

Հետեւաբար, մասնագէտը կը կարծէ թէ մեծաքանակի գիներու եւ փոխադրութեան սակերու վերաքննութիւնով, արտադրողները աւելի պիտի արտադրեն եւ աւելի խնայող պիտի դառնան քան անցեալին մէջ։ Ք.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (98)

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ ԺԹ.

ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԵԱՆՑ ԱՐԳԵԼՔՆԵՐԸ

«Աստուած վկայ, քանի անգամ ես կռիւ փնտռելու համար գացի, ծանր՝ խիստ խօսեցայ, ան կարծես թէ ոչ իրեն համար, ոչ Էրկանը համար էր խօսքերս՝ ժպտեցաւ, ծիծաղեցաւ, մրմնջեց, երգեց, վերջապէս յուսահատեցայ՝ ետ քալեցի։

« Եղբայրներ, ես այս կեանքը չեմ սորված, նստէ նստէ, նստէ, սպասէ՝ որ Աստուած պատերազմ մը ղրկէ որ կռուիս։

Եթէ կարող ես գնա գիւղ մը, եկու բարեկամիդ հետ՝ հաճոյքիդ եկաւ՝ զառնուկ մը մորթել հրամայէ, երկրորդ օրը կ'իմանաս թէ լուրը եւ հաշիւդ ալ մէկտեղ եղբօրդ հասեր է։

«Ինչպէս կախարդ չըսեմ այս մարդիկներուն՝ որ անուշ անուշ առջի օրէն քեզի հետ կը խօսին, քոյր–եղբայր կ'ըլլան քեզի, հայրենի ժառանգութեան խօսք չեն ըներ, հայրենի բերդը ահա կեցած է, նահապետական կեանքը գեղեցիկ է, եղբայրներ մէկտեղ բնակին վայելուչ է՝ սուրբին մէկն է ըսեր։

« Այս կախարդները՝ սատանային ալ, Գրեշտակին ալ կարդալ կը սորվեցնեն. պէտք եղածը առ ինչչափ ուզես իշխանական գանձէն, մի քաշուիր. նոյն գանձը կը վճարէ հեծելազօրքիդ թոշակըն ու ռոճիկը, բայց զինուորական ատեան մը կայ որ քու մարդիկդ կը դատէ՝ կը դատապարտէ՝ կը պատժէ առանց քեզի հարցնելու, շատ անգամ ոչինչ պատճառներու համար, ալ անկէ վերջը միտքդ դիր որ քու մարդիկդ քուկդ են։

«Անարգաբան Ստեփանէին որ տուին, այն յիմարն ալ կարծէ թէ իրենն է, օտարին՝ թշնամին աղջկանը տուին ... Ըսէք թէ՝ առ քու բաժինդ, ուզէ. գիւղացիին տղուն ինչպէս բերդ մը տուին՝ քեզ ալ բան մը կուտան... Ծովապատակին հաւասար եղիր, դու Ռուբէնի չառաւիղը։

« Դուն որ իշխան մըն ես, դուն Ռուբէնի թոռը, պէտք եղաւ՝ հարկ եղաւ գիւղացի մը յանդիմանել, պատժել, ծեծել. երկրորդ օրը իշխան եղբօրդ քիթը կախ, ընքուինները քթին ծայրը իջած կը տեսնես. շաբաթ մը ժանիք կայ, ինչ բանի համար, իմանալու է, ուսկից, ժանտերես մըն ալ կայ, ծառայ մը որ մեր տղայութեան ատեն, հիմա բերդակալ իշխան դարձած, անոր բերանը փնտռէ, քարէ մարդու բերան, եթէ շնորհ ընէ խօսիլ անգամ մը, այն ատեն կ'իմանաս թէ մեծ յանցանքը ուր է եղեր։

« Ես Հալէպի ամիրային քով շատ մեծ մարդ էի, երբ ձիս կը հեծնէի կ'ելնէի, ամէնքը կը դողային. հոս արտի մը մէջ կոխես՝ անպիտան քոսոտ գիւղացի մը՝

« — Հոս արտ է իշխանս, անդիէն անցիր, կ'ըսէ։

« Քու պարտքդ այնչափ ցածէն ելած հրամաներն չի հնազանդիլն է, խուլ ըլլալ չլսելն է, ակռայ կը կրճտեցնէ ատեւէդ։

Ահա այս է վիճակը, Աստուած համբերութիւն տայ... ամէն օր համբերութեան քարոզ մտիկ կ'ընենք.. բայց եթէ անոր Թորոս կ'ըսեն՝ ինծ ալ Մլեհ կ'ըսեն։ Օրը եթէ անգամ մը հասնի...

ԾԵՐԵՆՑ

բազետներուն կողմէ եւ ռատարի կազմածներ կը պատրաստուին, անյապաղ հաստատելու համար ծրագրուած ցանցը: Անգլ. կառավարութիւնը Սպիտակ Տետրակ մը հրատարակեց այս առթիւ, միեւնոյն ատեն տեղեկութիւններ հաղորդելով Անգլիոյ ազգ. պաշտպանութեան ծախքերու մասին, որոնք աննախընթաց գումար մը կը կազմեն, 759.860.000 սթերլին:

Ռատարի ցանցը պիտի երկարի Պալթիկ ծովէն մինչեւ Միջերկրական:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ վարձքի օրէնքը նորէն քննուեցաւ Ազգ. Ժողովին մէջ: Որոշուեցաւ մինչեւ Ապրիլ 30 պայմանաժամ տալ, որպէսզի վարձակալները եւ տանտէրները կարենան սակարկել եւ համաձայնիլ: Կառավարութիւնը կը պնդէ օրէնքին ամբողջական գործադրութեան վրայ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 14ԻՆ ԿԱԽՈՒԵՑԱՆ, Պաղտատի մէջ, Իրաքի համայնավարական գաղտնի կազմակերպութեան երկու վարիչները, Մոհամմէտ Շապիպի եւ Եուսուֆ Ֆարհատ, ամբաստանուած ըլլալով թէ «դաւած են պետութեան ապահովութեան դէմ, խռովարարական քարոզութիւններ կատարած են բանակին մէջ եւ անիշխանական արարքներ գործած»: Մահավճիռը նախ ցկեանս բանտարկութեան վերածուած, բայց յետոյ գործադրուած է, ինչպէս կ'ըսէ հեռագիրը:

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ վերջին ճառերուն առթիւ, ամերիկեան գործակալութեան մը ներկայացուցիչը հարցումներ ուղղած ըլլալով Ներքին Նախարարին, Պ. Ժիւլ Մոք յայտարարեց.— «Ես չեմ կարծեր թէ զօրավարը միտքէն կ'անցընէ բռնութեան դիմել: Այդպիսի փորձ մը խելագարութիւն պիտի ըլլար իր կողմէ: Բայց երբեք պիտի չվարանիմ զինու զօրութեան դիմել, այդպիսի պարագայի մը մէջ: Տխմարութիւն պիտի ըլլար եթէ այդպիսի կացութեան մը առջեւ գտնուէինք: Զօր. տը Կոլ ընտրողներ ունի — թէեւ նուազ քան համայնավարները — եւ ունի իր մարդիկը, որոնք ի վիճակի են նամակադրոշմներ գնելու եւ պահարաններու վրայ փակցնելու. բայց ես չեմ հաւատար թէ այդ մարդիկը փողոց պիտի իջնեն զանգուածօրէն, խռովութիւններ յարուցանելու համար»:

ԹՂԹԱԴՐԱՄԻ շրջաբերութիւնը 6 միլիառ պակսելով, իջած է 995 միլիառ ֆրանքի:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Սահմանադրութեան դէմ բուռն ընդդիմութիւն յայտնեց ամերիկեան հրամանատարը, զօր. Քլէյ, երրորդ ընթերցումէն վերջ, զանգատելով թէ երբեք չի համապատասխաներ Լոնտոնի ժողովին յանձնարարութեանց: Անգլիացի հրամանատարը դիտել տուաւ թէ նպատակայարմար չէ շատ խիստ կանոններ դնել:

ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ.— Պ. Հ. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին կազմակերպած վիճակախաղը՝ հիւանդանոցին մը համար տեղի կ'ունենայ 21 Փետրուարին, ժամը 16ին, իր հաւաքատեղին:

ՕՓԷՐԷԹԱՅԻՆ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

27 Փետրուար կիրակի ժամը 15էն 24, Centre Administratif et Socialի շքեղ սրահին մէջ, Place de l'Hôtel de Ville, Asnières: Կը ներկայացուի՝

ՂԱՐԱՊԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ «Նոր Սերունդ»ի: Երաժշտութիւն Ա. Գ. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ:

Բեմադիր՝ Բ. Հայկէչեան, Պարուսոյց՝ Տիկին Հեղ. Թորոսեան, դիմայարդար՝ Կ. Օսմանճեան, յուշարար՝ Պ. Ստ. Միսաքեան:

Տոմսերու գիներն են.— 100 ֆր. Նոր Սերունդի եւ 18 տարեկանէ վար եղողներու, 150— 200 ֆր.: Կարելի է ապահովել Հ. Յ. Դ. Անիէռ Պուա Քոլոմպի «Արամ» ենթակոմիտէի եւ Նոր Սերունդի անդամներէն, Յ. Հիսայեանի խանութէն, 38 բիւտիւ Մէնիլ եւ նպարավաճառ Պ. Յ. Նիկողոսեանէ rue Gramme, իսկ Թարոնի օրը կիչէն:

Հաղորդակցութեան համար կառ Սէն Լազարէն գնացք առնել եւ իջնել Անիէռ: Porte de Clichyէն 140 թիւ օթօպիւս, իջնել Place Voltaire, Porte de Champerret 165 թիւ օթօպիւս, իջնել Ave. de la Marne:

ՊՈՄՈՆԻ Զաւարեան կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր ընկերներէն Օննիկ Պէզիրճեանի իր մօրը մահուան առթիւ:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)
La Gérant : A. NERCESSIAN

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՍԷՆ ԺԷՌՈՄԻ «Հայաստան» ենթակոմիտէին կողմէ, հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին: Փետր. 21, երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Tranon Cinémaին մէջ:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Բուն Բարեկենդանի ԿԻՐԱԿԻՆ, 27 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
ժամը 15—24
HOTEL CONTINENTAL ի շքեղ սրահներուն մէջ
3, Rue Castiglione, (Métro Concorde)
— A T T R A C T I O N S —
★ Ճ Ո Խ Պ Ի Ւ Ֆ Է ★
Նուագախումբ՝ FERNAND BOUILLON
— Հայկական նուագ առանձին սրահի մէջ —
Մուտքը 300 ֆրանք

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ Յ. ՕՇԱԿԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս կիրակի մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին: Պիտի մասնակցի երկսեռ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Նշան Սերգոյեանի: Երգեհոն Պ. Պարթեւեանէ: Տէր ողորմեան կ'երգէ երիտասարդ Սերգոյեան:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պետրոսեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ (rue Jean Goujon) մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Նիւ Եորքի մէջ վախճանած իրենց ողբացեալ եղբօր՝

ԲԺԻՇԿ ԱՐՄԷՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Մարզ. Միութեան թէյասեղանը 13 Մարտ, կիրակի կէսօրէ վերջ: Կը խնդրուի նկատի ունենալ թուականը:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ կողմէ, այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Տէսինի Թաղապետարանի սրահին մէջ: Գեղարուեստական բաժին, եւ զանազան անակնկալներ: ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ:

ԿԻՐԱԿԻ 3 ԱՊՐԻԼ 1949 ժամը 20.45ին
SALLE D'IÉNA ի մէջ • Métro IÉNA
10. Avenue d'Iéna • PARIS (16e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
հանրածանօթ դերասան
ՎԱՂԻՆԱԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ
25 ամեայ թատեր. գործունէութեան ի պատիւ
ԻՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵՆ

ՀՆԵ-ՔԻՐԱՅ
ԿԱՄ ՌԱՅՈՒՌԻՒՆ ՎՐԷԺԸ
Տրամաթիքական էթիւտ 1 գործողութեամբ

ՃԱԿԱՏԱԳԻՐ
Տրամ 1 արար

ԹՕՆԻ
Ծիծաղաշարժ զաւեշտ 1 արար

Մանրամասնութիւնները յայտագրով

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէին ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Sociétés Savantes, G. սրահը:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Ա. Ահարոնեան Ակումբին մէջ: (26 rue Convalescents): Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Սէնթ Անթուանի ընկեր Կարօ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ:

ՇԱՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբի ժողովը, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկեր Պ. Քիւլչէեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի վարչութիւնը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Պոմոնի «Ահարոնեան» եւ «Արմէն Գարօ» խումբերու բոլոր ընկերները, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Théâtre d'Alger, Շաբաթ 26 Փետրուար, ժամը 21ին, Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ղեկավարութեամբ ԱՐՄԵՆԻԱ երկսեռ խումբը (70 հոգի) լսելի պիտի ընէ բազմաձայն խմբերգներ, մեներգի, դաշնակի եւ սրինգի համար գրուած ընտիր կտորներ, 12 տարբեր հայ երգահաններու գործերէն:

ԿՈՄԻՏԱՍ Վ., ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ, ԱՇՈՒՂ ՋԻՒԱՆԻ, Ա. ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆ, Գ. ՍԻՒՆԻ, Ն. ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ, Հ. ՉԱՔԱՐԵԱՆ, Տ. ՉՈՒՀԱՃԵԱՆ, Բ. ԿԱՆԱՉԵԱՆ, Գ. ԱԼԷՄՇԱՀ, Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ, Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ:

Տոմսերը՝ երգչախումբի անդամներուն մօտ:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՊՈՄՈՆԻ մասնաճիւղս կուգայ շնորհակալութիւն յայտնել բոլոր այն օժանդակ անդամներուն որոնք նիւթապէս եւ բարոյապէս միշտ զօրավիգ կանգնած են իր ազգօգուտ ձեռնարկներուն: Ստացած է շատ մը երախտագիտական նամակներ զինուոր տղաքներէ եւ հիւանդներէ որոնց միշտ կ'օժանդակէ մասնաճիւղը «քոլի»ներով եւ նիւթական օգնութիւններով: Այդ նամակներէն շատեր կը պարունակեն սրտառուչ երախտագիտական արտայայտութիւններ ինչպէս ողբացեալ դերասան Ղազարեանի տղուն Էտիկի եւ Փիէր Կակոսեանի գրածները: Երուսաղէմի աղէտեալներու որպէս օժանդակութիւն Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան ղրկած են տասը հազար Ֆր.ի գումար մը:

[illegible]
[illegible]
5 Villa Nicolas, Epinay sur Seine

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի ծանօթ ճաշարանապետ
Պ. ԹԱԴԷՈՍ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ
Կը փութայ յայտարարել իր յարգելի յաճախորդներուն որ Rue Nationaleի
LONDRES ՃԱՇԱՐԱՆԸ
փոխադրուած է 6 rue Etoile, rue d'Aixի St. Theodore եկեղեցիին քով:

Վարիչ Տնօրէն Պ. ՍՈՒՐԷՆ ՖԷՄՃԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Dimanche 20 Février 1949 Կիրակի 20 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21e Année N° 5776—Նոր շրջան Թիւ 1187
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԷԿԸ ՄԻՒՍԸ ՊԻՏԻ ԼՐԱՑՆԷ

Ճարտասանական մարզանքներ չէ որ կը փորձենք, պարբերաբար յիշեցնելով հետեւեալ բանաձեւերը.—

«Մենք մեր թեւերով».— «Մենք տէրն ենք մեր վաստակին».— «Մենք մեր մշակոյթով»։

Երեքն ալ եւ դեռ ուրիշ յայտարարութիւններ միեւնոյն ազդանշանը կը կազմեն, քնացողները արթնցնելու, դասալիքները, կեղծարարներն ու սոփեստները զգաստութեան հրաւիրելու համար։

Նշանախօսքը արձակած ատեն, գիտենք թէ, բուն «զինուորեալներէն» դուրս, շատեր կան որ տարբեր տեսակէտ չունին, բայց չեն համարձակիր հրապարակաւ արտայայտուիլ։

Ինչպէս հանրային – քաղաքական կեանքի մէջ, մշակոյթի ճակատին վրայ եւս կան «բոլորտիքեաններ», այլ մանաւանդ վեհերոտներ։

Ասոնք վախ մը ունին,— կը կարծեն թէ ջուրերը կը պղտորին, եթէ դիրք բռնեն ճակատաբաց։ Ուստի կը նախընտրեն կծկուիլ իրենց պատեանին մէջ։ Կամ դիրք բռնել պատին տակ, պատուհանին ետեւ։

Մենք յաւակնութիւն չունինք բոլորն ալ դիտակցութեան եւ մանաւանդ պարտաճանաչութեան հրաւիրելու։

Բայց, մեր ճիտին պարտքը պիտի ըլլայ մնալ միշտ պատնէշին վրայ։

Մշակոյթի փրկութեան, զարգացման, ամբողջացման տեսակէտով, չունինք աւելի մեծ հոգ մը՝ քան Հայկական Արտասահմանի մտաւոր վաստակին պահպանումը եւ տարածումը։ Ժառանգութիւն մը հասուն, հոսուն եւ անփոխարինելի։

Այդ հոգը շատ աւելի ծանր կը կշռէ այսօր, շարք մը պատճառներով։

Երեւան տմարդի դիրք մը բռնած է Հայկական Արտասահմանի մտաւորականութեան հանդէպ, թերեւս հակառակ իր կամքին։

Ան ոչ թէ իրական արժէքներ է որ կը փնտռէ, այլ հլու – հնազանդ ուղեկիցներ, եթէ ոչ «լաքէ»-ներ եւ դիմակաւոր դպիրներ։

Երկդիմի է անոր վերաբերումը՝ արեւմտահայ գրականութեան եւ առ հասարակ տարագիր մշակոյթին հանդէպ։

Մեծ բան չապացուցաներ կարգ մը արեւմտահայ գրագէտներու գործերուն հատընտիր հրատարակութիւնը, ուր նոյնպէս իրենց քաղաքական – ընկերային դիտելիքներն ու ձգտումներն են որ կը տիրապետեն։

Երեւանի գրոց – բրոցները մինչեւ այսօր ալ նոյն կանխակալ կարծիքները եւ աղանդաւոր քինախնդրութիւնը կը մատնեն, նոյնիսկ Արտասահմանի գրական նոր սերունդին հանդէպ։ Զեն ուզեր կամ չեն կրնար զանազանել յարդն ու ցորենը։

Վկայ՝ իրենք տեսական, քննադատական վերլուծումները, որոնց ամէնէն վաւերական հաւաքածոն կը կազմէ քարոզչական ամսագիր մը, «Սովետական Հայաստան»։ (Միակ հրատարակութիւնը զոր առատաձեռնօրէն կը ղրկեն արտասահման, կեր ճարելու համար ամբոխին)։

Ու վերջապէս, Երեւան յատկապէս կը ճնշէ, միեւնոյն կաղապարին մէջ ձուլելու համար ոչ միայն հայրենադարձ դպրոցական սերունդը, այլ եւ գրոց – բրոցները։

Գացողները արդէն մարզանքներ կը կատարեն պարտադրուած բարբառով։Արձակ թէոտանաւոր։

Եւ ասդին, արտասահմանի մէջ ալ կան կամկար տիրացուներ, որոնք նոյն մարզանքները կը փորձեն դպրոցներու կամ թերթերու մէջ, տգիտօրէն կամ ծառայաբար։

Տակաւին չխօսեցանք Երկրի եւ Արտասահմանի միջեւ հաստատուած չինական պարիսպի մասին, որ աղբիւրն է բոլոր չարիքներուն։

Անոնք որ ժառանգորդներն ու պահակներն են տարագիր բազմութեանց ինքնուրոյն եւ հարուստ վաստակին, չեն կրնար կողմնակի կամ հարեւանցի նայիլ այս անողոք իրականութեան վրայ։

Թեւ թեւի, փրկելու եւ արժեցնելու համար այդ ժառանգութիւնը։

Մենք դաւաճանած պիտի ըլլայինք մեր կոչումին, եթէ թոյլ տայինք որ շլացնեն, մոլորեցնեն մեզ, արհեստակցական, խաբուսիկ լոյսերով։

Գերադասութեան, հրամանատարութեան խաղերը չեն որ պիտի ապահովեն ընդհանուր մշակոյթին զարգացումը։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՂԻՍԱԲԷԹ ԶՕՐԵԱՆ

Իր մահուան առթիւ, նորէն կարդացի քանի մը կենսագրական տեղեկութիւններ եւ կրկին լեցուեցայ խոր յարգանքով, այս անգամ իր դերեզմանին առջեւ։

Իր իմացականութեան փայլուն մէկ ապացոյցն է գիտական մեծ պատրաստութիւնը, համալսարանէ համալսարան, մինչեւ «տօքթօրայի» բարձր աստիճանը։

Քանի՞ կին կարելի է գտնել որ ընդունակ ըլլար խօրանալու բնագիտական խորթ եւ խրթին ուսումնասիրութեանց մէջ։ Խորթ մանաւանդ իգական սեռին համար, որ 60 տարի առաջ հազիւ կը համարձակէր խորհիլ շատ շատ մանկավարժական գիտելիքներու մասին։

Բայց, ինչ որ Տիկին Զօրեանի մէջ ամէնէն աւելի յարգանք եւ հիացում կը ներշնչէ, իր անսահման նուիրումն է հանրային եւ մասնաւորաբար կրթական գործին։

Անփոխարինելի Ռոստոմին անփոխարինելի ընկերուհին շատ տաք ու պաղ տեսած է, հետեւելով իր ամուսնոյն յեղափոխական անկայուն եւ վըտանգաւոր կեանքին։

Ի՜նչ յատկանշական պատմութիւններ կը պատմեն ամէն անոնք որ մօտէն տեսած են Եղիսաբէթ Զօրեանի անսահման զոհողութիւնները եւ օրինակելի համբերութիւնը, իբրեւ Ռոստոմի արժանաւոր կինը։

Թիֆլիզի մէջ, երբ Ռոստոմ գիշերներ կը լուսցնէ ժողովներու առթիւ եւ օրերով չերեւար ընտանեկան սեղանին գլուխը, Տիկին Զօրեան ժպիտով մը կը հրաւիրէ իր ամուսինը «իրենց ալ ճաշի հրամմել մի երեկոյ», երբ փողոցը կը հանդիպի անոր, հոս հոն վազած ատեն։

Ահա այն աննման Հայուհին որ օտար հողի վրայ փակեց իր աչքերը յաւիտենական հանգիստին համար։

Բոլոր հայ կիներր երկիւղածութեամբ կը խոնարհին իր թարմ հողակոյտին առջեւ։ ՍՕՍԻ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ պիտի շարունակուի, Մարշըլի ծրագրին լրացումէն վերջն ալ (1952)։ Այսպէս որոշեցին 19 «Մարշըլեան» պետութեանց ներկայացուցիչները, ժողով գումարելով Փարիզի մէջ։ Այս առթիւ ճառ մը խօսելով իբրեւ նախագահ, Պ. Սփաք, Պելժիոյ վարչապետը բացատրեց թէ միամտութիւն պիտի ըլլար կարծել թէ Եւրոպայի միութիւնը կրնայ գլուխ ելլել մէկ օրէն միւսը։ «Միութիւնը չի կրնար իրագործուիլ մոգական գաւազանով, այլ աստիճանաբար, եւ պետութենէ պետութիւն։Մեր անմիջական պէտքն է յանդնութիւն, յոյս եւ համբերութիւն»։ Ժողովը ութ հոգինոց խորհուրդ մը կազմեց, փութացնելու համար տնտեսական գործակցութեան աշխատանքը, քանի որ 19 պետութեանց ներկայացուցիչներէն շատերը նախարարական պաշտօններ ունին։

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ համար լայն վարկեր պիտի բացուին մօտերս։ Երկուշաբթի օր Ուաշինկթընէն Փարիզ կը հասնի Վերաշինութեան Միջազգային դրամատան դեր – տնօրէնը, որ պիտի պտտի Յունաստան, Թուրքիա, Իրան, Եգիպտոս, Սուտան, Ալժերիա եւ Մարոք։ Մեծ գումարներ պիտի տրամադրուին, արեւելեան երկիրներու բնական հարստութեանց շահագործման համար։

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՀՐԵԱՆԵՐ պիտի տեղաւորուին Իսրայէլի մէջ, հինգ տարուան ընթացքին, ինչպէս յայտարարեց Հրէական Գործակալութեան գանձապետը, Տօքթ. Կոլշթայն։ Այս տարի պիտի փոխադրուին 250.000 տարագիրներ, 50 հազարը Եւրոպայի գաղթակայաններէն, 75 — 100 հազարը իսլամական երկիրներէ, մնացեալները Ֆրանսայէն, Հոլանտայէն, Պելժիայէն եւ արեւելեան Եւրոպայէն։ Ամէն ամիս 25 հազար Հրեաներ կը վերադառնան իրենց հայրենիքը։ Այս ամսու պիտի երթան 27 հազար հոգի։ Բրիտանական հոգատարութեան ատեն արտօնուած էր միայն ամսական 1500 հոգի։ Մարդ գլուխ 600 սթերլին ծախս կը հաշուեն, մինչեւ որ գացողը գործ գտնէ եւ ինքնապահ դառնայ։ Այս տարի 129 միլիոն սթերլինի յաւելուածական ծախս մը կը նախատեսեն։— Իսրայէլի պետութիւնը 35 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը կնքեց Ամերիկայի մէջ, զարկ տալու համար հողագործութեան։

Ատլանտեանի դաշինքը եւ Թուրքիա

Պ. Նէճմէտտին Սատակ, Թուրքիոյ արտաքին նախարարը, որ Լոնտոն գացած էր անգլ. կառավարութեան հետ խորհրդակցելու համար, Փարիզ հանդիպելով այցելեց Պ. Ռոպէռ Շումանի (արտաքին նախարար)։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Թուրք նախարարը տեսակցութեան մը առթիւ ըսած է թէ Միջերկրականեան համաձայնութիւն մը պիտի կնքուի «պատեհ առիթով մը», լրացնելու համար Ատլանտեանի դաշինքը։ Ահաւասիկ իր յայտարարութիւնները.

— «Ատլանտեանի դաշինքը ապահովութեան դրութիւն մըն է որ կ'ընդգրկէ խստօրէն սահմանափակուած աշխարհագրական շրջան մը։ Հետեւաբար Թուրքիա պատճառ չունի մասնակցելու անոր։ Բայց, Եւրոպայի խաղաղութիւնը չի կըրնար պահպանուիլ միայն եւրոպական ցամաքամասին մէկ մասին մէջ։ Մեզի համար Եւրոպայի խաղաղութիւնը մի է եւ անբաժան։ Ահա թէ ինչու մենք հնարաւոր կը գտնենք որ երկարաձգուի կամ լրացուի Ատլանտեանի ափերուն պաշտպանողական ցանցը՝ Միջերկրականի մասին կնքուած համաձայնութեամբ մը։ Այս համաձայնութիւնը կրնայ գոյանալ աւելի վերջը, պատեհ ժամուն, երբ լրանան բոլոր քաղաքական հնարաւորութիւնները»։

Թուրք նախարարը պարզելով Թուրքիոյ դիրքը Եւրոպական Միութեան հանդէպ, յայտարարեց.

— «Պէտք է ուշադրութիւն ընել։ Կ'ըսեն թէ Եւրոպան երկուքի բաժնուած է երկաթեայ վարագոյրով։ Արդ, անոնք որ կը գանգատին այս կացութենէն, պէտք չէ, ուրիշ սահմանագծով մը, երկուքի բաժնեն Եւրոպայի մնացեալ մասը»։

★ Ցէրէտուն էրքին, Ուաշինկթընի Թուրք դեսպանը, պատասխանելով հարցումի մը, կանխահաս հռչակեց այն լուրերը թէ Միջերկրականեան զինակցութիւն մը կը մշակուի, յարեւմման Ատլանտեանի դաշինքին։

Դեսպանը, որ նախապէս կէս ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցած էր Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարին հետ, աւելցուց թէ գործնական բանակցութիւններ կատարուած չեն Միջերկրականեան պետութեան միջեւ եւ թէ Միջերկրականի դաշինքը «պարզապէս յոյսի եւ քննութեան խնդիր մըն է»։

Գալով Պ. Էչիսընի հետունեցած տեսակցութեան, դեսպանը յայտարարեց թէ խօսեցան Թուրքեւամերիկեան յարաբերութեանց մասին, «որոնք շատ սիրալիր են եւ խոստմնալից»։

★ Նախագահ Թրումըն Եչ. օր լիովին համամտութիւն յայտնեց իր արտաքին նախարարին այն յայտարարութեան թէ Մ. Նահանգները պիտի չխուսափին իրենց յանձնառութիւններէն՝ համաձայն Ատլանտեանի դաշինքին։ Այս առթիւ յիշեց իր յունուար 20ի ճառին այն հատուածը որ կ'ըսէ թէ «դաշինքը կը պահէ իր ամբողջ ուժը»։ Ցետոյհերքեց այն գրոյցները թէ փոխուած էԱմերիկայի քաղաքականութիւնը Ճափոնի հանդէպ եւ ըսաւ թէ կառավարութիւնը երբեք միտքէն չանցըներ պարպել Ճափոնը, պատերազմի պարագային։

★ Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ ֆրանսական դեսպանը դիմումներ պիտի կատարէ, որպէս զի Հիւս. Ափրիկէն եւս (Ալժերիա) առնուի Ատլանտեանի դաշինքին մէջ։

★ Նորվեկիոյ ընկերվարական կուսակցութիւնը — ամենամեծ հոսանքը — ժողով գումարեց շաբաթ օր, որոշելու համար իրենց դիրքը, Ատլանտեանի դաշինքի մասին։ Մեծամասնութիւնը համամիտ կ'երեւայ մասնակցութեան։

Եկեղեցին եւ կրօնը Պուլկարիոյ մէջ

ԽԻՍՏ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒՄՆԵՐ

Պուլկարիոյ արտաքին նախարարը, Վասիլ Քոլարով, Փետրուար 17ին խորհրդարանին ներկայացուց օրինագիծ մը պաշտպանելու համար պուլկարական եկեղեցիներու «կանոնական անբծութիւնը», խզելով մէն կապ արտասահմանի հետ։

Օրինագծին համաձայն, արտասահմանի մէջ հաստատուած ոեւէ եկեղեցի կամ աղանդ պիտի չկրնայ մասնաճիւղ բանալ Պուլկարիոյ մէջ։ Անոնք որ արդէն մասնաճիւղեր ունին, պիտի փակուին, օրէնքին հրատարակութենէն մէկ ամիս վերջը։ Պետութիւնը պիտի գրաւէ իրենց ստացուածքները, «արդար փոխարինութեամբ»։

Որեւէ յարանուանութեան պատկանող ոեւէ կղերական որ «կանոնական» յարաբերութիւններ կը պահէ արտասահմանի մէջ հաստատուած (կեդրոն) հաստատութեանց, կազմակերպութեանց կամ պաշտօնական անձերու հետ, կամ օգնութիւն եւ նուէրներ կը ստանայ, պարտաւոր է նախապէս

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդա Դ. էջ)

Խ. ԱԲՈՎԵԱՆ ԻՆՊԷՍ ՈՐ ԷՐ

ԽՄԲ. — Կ. Փօլատեան, երիտասարդ գրողը, քանի մը շաբաթէ ի վեր շահեկան զրոյցներ կը հրատարակէ «Արեւմուտք»ի մէջ, Շ. Նարդունիի հետ, որուն հարցերու մասին, հանրային թէ գրական: Այս առթիւ պարզելով իր զանազան ծրագիրները եւ աշխատութիւնները, Նարդունի յիշած է նաեւ Խ. Աբովեանի մասին կատարած ուսումնասիրութիւնը, որ հրատարակուեցաւ «Ցառաջ»ի մէջ, տարիներ առաջ: Կ'արտատպենք զրոյցին այդ մասը.—

Խեղճ Խաչատուրը չափազանց նսեմացած դուրս կուգայ գիրքէս: Մանրակրկիտ քննութեան ենթարկած եմ անոր անձն ու գործը եւ ցոյց տուած որ երկուքն ալ գերագնահատուած արժէքներ են: Ուզած եւ պարտադրած են մեզի անձ մը եւ գործ մը, որոնք իրականութեան մէջ մեծ արժէք չեն ներկայացներ: Աբովեան, հայ վիպային դպրոցին հայրը, այո, եթէ կ'ուզէք: Հայրենասիրութեան առաջնորդը, աշխարհաբարի հիմնադիրը, եւայլն եւայլն. ոչ: Բայց Աբովեան անհաւասարակշիռ հիւանդ մըն էր, «սիքլոթիմի» ունէր:

— Արուեստագէտի խառնուածք մը, չէ՞ս խորհիր թէ ամէն արուեստագէտ հիւանդ է քիչ մը:

— Եթէ կ'ուզես: Բայց ընդունէ որ մէկը երբ կը ներկայացնէ այսքան հակասութիւններ իր կեանքին մէջ, ամէնէն խոր յուսահատութենէն յանկարծ կը հասնի խանդավառութեան ծայրագոյն աստիճաններուն, մէկը երբ չի տեսներ, չի ճանչնար իր սեփական կինն ու իր զաւակները սենեակին մէջ, մէկը երբ կօշիկներով կը պառկի անկողինին մէջ, հաւասարակշռուած մարդ մը չէ: Արուեստագէտի խառնուածքի՞ն պէտք է վերագրել, երբ Երեւանի փողոցներուն մէջ ծեծելու կ'ելլէ իր հայրենակիցները՝ այն պատճառով որ տուքի չեն կանգնիր իր անցքին առեն: Հապա սա ահաւոր տեքիմանը: Լէօն գտած է նամակ մը իրմէ, Աբովեանէն, ստորագրուած եւ ուղղուած ռուս պետական իշխանութեանց: Գիտես ի՞նչ կ'ըսէ Աբովեան: Պարզօրէնկը պահանջէ օրթոտոքս կրօնքին տեսուցումը հայ վարժարանին մէջ, — «անհրաժեշտ, հարկաւոր է օրթոտոքս դաւանանքի դասաւանդութիւնը բոլոր Հայերին», կը գրէ Քանաքեռցի այս դեղձուկը, որ էջմիածնի չուքին տակ սնած է: Երկրորդ կը սպառնայ հայ վարժարաններուն …

Շուրջի բարեկամները խնդրած են որ Լէօն չհրատարակէ այդ ահաւոր տոքիմանը, բայց ան հրատարակած է: Ո՞ւր կը մնայ հայրենասէր Աբովեանի առասպելը: Եւ դեռ ուրիշ արտառոցութիւններ: Ներսէս Աշտարակեցիին նամակ կը գրէ կրօնաւոր ձեռնադրուելու համար եւ քիչ ետքը կատաղի յարձակում մը կը սկսի կրօնաւորներուն դէմ: Մեծագոյն փաստը որ ան հիւանդ մըն է, իր մահն է, իր անձնասպանութիւնը: Անձնասպան եղած է Աբովեան: Ան իր մահէն առաջ յաճախ խօսած է ու գրած այդ մասին, ջրամոյն ըլլալու, գետը նետուելու մասին:

— Խեղճ Աբովեան, խեղճ հայ ժողովուրդ, մանաւանդ ի՞նչ անգութ էք դուք, բանասէր թէ գրագէտ, ինչ որ էք: Եղբայր, ձգեցէք այս խեղճ ժողովուրդը իր կուռքերուն հետ, իր սիրոյն ու պաշտամունքին մէջ, ինչո՞ւ կործանել զանոնք, ի՞նչ կը շահիս դուն, ի՞նչ կը շահի ժողովուրդը:

— Կատա՞կ կընես: Ժողովուրդներու պատմութեան մէջ, ինչպէս արուեստին՝ ամէնէն գեղեցիկ բանը ճշմարտութիւնն է: Մի վախնար հայ ժողովուրդին համար, պարծենալիք շատ կուռքեր ունի, աւելի դիմացկուն, կրանիթէ փառքեր:

— Լաւ, իր անձին դէմ այս անողոք վճիռը, հապա գո՞րծը, «Վէրք Հայաստանի»ն եւ միւսնե՞րը:

— «Վէրք Հայաստանի»ն մեր վիպային դըպրոցին առաջին գիրքն է: Իբր այդ իր տեղը ունի մեր գրականութեան մէջ, զգացում կայ, բայց իբր վէպ, արուեստ եւ կառուցուածք, ընդունէ թէ մեծ բան մը չարժեր: Չխօսինք իր միւս գործերուն մասին: Դպրոցական պատանի մը պիտի չուզէր անոնց տակը ստորագրել, եւ «Պարապ վախտի խաղալիք» — իսկապէս պարապ:

Անոնք որոնք զայն այնչափ մեծցուցած են, չեն իսկ կարդացած իր գործերը: Հայ մտաւորականները կը սիրեն ծամել ու ծամծմել: Աբովեանը ձինադնդակ մը եղած է, եկողը գլորած է անոր անունը եւ խոշոր կոյտ մը կազմուած է այսպէս:

— Եւ զոր դուն այսօր մէկ հարուածով կը փշրես: Մի մոռնար, Նարդունի որ Աբովեան այն հեղինակն է որ առաջին անգամ Ռուսերուն էջքը հրաւիրած է Կովկաս: Քաղաքական այսօրուան դէպքերը ի նպաստ են իրեն եւ բնական էր որ պանծացնէին իր անունը Երեւանի մէջ եւ քիչ մը ամէն տեղ:

— «Աբովեան՝ այն հեղինակն է որ առաջին անգամ Ռուսերուն էջքը հրաւիրած է Կովկաս»: Հրաժարեսջիր յառասպելացն պառաւանց, Փոլատ:

Ուրիշ առասպել մըն ալ ունինք, թէ Հայերն եղած են, որ թելադրած են Ռուսերուն էջքն ի Կովկաս:

Հերքումն առաջին առասպելին,

1.— Ռուսերը արդարօրէն կ'առարկեն թէ Պուշկին այն ռուս բանաստեղծն է, որ Կովկաս իջած է, չմոռնանք՝ ռուս բանակին հետ, եւ մեռած այն տարիներուն՝ երբ Աբովեան տակաւին նոր կ'աւարտէր իր ուսանողութիւնը Դորպատի մէջ ու կը վերադառնար Կովկաս:

2.— Հայոց ազգ. պատմութիւնը արդարօրէն կ'առարկէ թէ Աբովեան պատանի էր տակաւին, երբ Ներսէս Աշտարակեցի խաչով ու սուրով դէպի Հրազդանի ափերը կ'առաջնորդէր ռուսական բանակը, որուն հրամանատարը, Պասկեւիչ, ի վարձատրութիւն, զայն… աքսորեց Պեսարաբիա:

Չեմ ուզեր յիշել մեր Մելիքները, Իսրայէլ Օրին եւ ուրիշներ, որոնց աչքը ջուր կտրեցաւ սպասելով «խաչապաշտին»՝ Կովկասի ճամբաներուն վրայ:

Այսուհանդերձ, ճիշդ է թէ Աբովեան գերազանցեց բոլորը՝ օրհնելով Ռուսերուն ոտքն ի Կովկաս: Բայց եթէ հարկ է պանծացնել Աբովեանը իր մէկ գործին կամ գաղափարին համար, ես պիտի մերժէի մասնակցիլ անոր այս ամէնէն անարդ եւ դատապարտելի ընթացքին փառաբանութեան:

Կարելի է խելացի համարել գրագէտ մը, որ կ'ուրախանայ տեսնելով Ռուսերուն ներկայութիւնը Հրազդանի կամ Արաքսի ափերուն վրայ, բայց անկարելի է չընդվզել գրագէտի մը դէմ, —Աբովեանն է այդ, — որ «տուրբ» կը համարի ռուս արիւնը, «նուիրական» կը կոչէ ռուս անունը, ցանկալի կը գտնէ ոչ միայն Հայերուն, այլեւ կովկասեան ազգերուն «միանալը ռուս մեծ ազգին հետ»: Սխալ պիտի ըլլար կարծել թէ Աբովեան կը խորհի դաշնակցային կապի մասին այս «միանալ» բառով, երբ գիտենք թէ հայ վարժարաններէն կը պահանջէր օրթոտոքս դաւանանքին դասաւանդութիւնը եւ պայքար մղեց այն հայ վարժարաններուն դէմ, ուր ապաստանած էր աքսորուած Աշտարակեցիի ոգին (օտար միջամտութենէն անկախ):

Եւ մտածել որ հակառակ այս տէրընկալու – թեան (սումիսիոն) ինքնաբուխ արտայայտու – թիւններուն, Ռուսերը երբեք չսիրեցին Աբովեանը եւ միշտ մերժեցին իր ինդրագիրները: (Աբովեան յարգուած էր միայն քանի մը գերմանդիտնականներէ, որոնք իրմէ կը խնդրէին Փոլքլորի նիւթեր հայ, քիւրտ եւ եզիտի ժողովուրդներուն կեան – քէն):

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ՔԱԹԻՒՇԱՆ

1942 Զատիկ: Ալեքսիս Մարթինովիչ բարեկամս գիս հրաւիրած է իր տունը: Մարթինովիչը ինձմէ տասնեւհինգ տարի աւելի մեծ է: Գեղեցիկ մարդ մըն է Մարթինովիչը. բարձրի պէս ուղիղ, ծանրաբարոյ եւ սակաւախօս: Կատակաբան ալ է: Այս պարագան շաղախն է մեր բարեկամութեան եւ մտերմութեան:

Սեղանին վրայ ամէն ինչ Արեւելքը կը յիշեցնէ. մեր Արեւելքը. հոնտեղի հողն ու արեւը, հոնտեղի ծառերը, եւ այդ ծառերուն տակ վազող ջուրերը: Հաւկիթները ճերմակ են, կանաչ ու կարմիր: Սեղանին վրայ, ապուխտն ու ձիթապտուղը գրաւած են իրենց պատուոյ տեղը:

Մարթինովիչի կինը անոյշ կնիկ մըն է. դեռ երիտասարդ. սեւ մազերով եւ սեւ յօնքերով: Մարթինովիչի աղջիկներն ալ աղուոր են: Ես անոնց իտալերէն կը սորվեցնեմ, եւ անոնք ինծի կը սորվեցնեն տեղական լեզուն եւ տեղական պարերը:

Կէսօրուան կերուխումէն վերջ՝ Մարթինովիչն ու ես այցելութեան պիտի երթանք. տիկին Ռատիչը մեզի կը սպասէ: Տիկին Ռատիչը արդիական գեղեցիկ տուն մը ունի: Քառասուն տարեկան է եւ այրի: Կ'ապրի իր երկու աղջիկներուն հետ: Մէկզմէկ հասկնալու համար հինգ լեզուով կը խօսինք:

Շաբաթը դէթ անգամ մը հիւր եմ այս բարի եւ ազնիւ տիկնոջ: Նատիան, կրտսեր աղջիկը, կը սիրէ համազգեստս, Ալպեան թնդանօթաձիգ սպայի փետրաւոր գլխարկս: Սորվեր է իտալերէն քանի մը նախադասութիւն, եւ զանոնք կը գործածէ մեծ ճարտարութեամբ: Սորվեր է նաեւ իտալական բանակին աստիճանաւորման դասաւորումը: «Սոլտաթօ», «Քափորալէ», «Քափորալ Մաճճորէ», «Սերճենթէ», «Սերճենթէ Մաճճորէ»…

Բայց, ո՞ւր է Քաթիւշան. ինչո՞ւ զայն հիւրասրահ տեսնելու առիթը չեմ ունենար երբեք:

Երբ, առօրեայ պարտականութիւններէս ազատուած, կ'երթամ Ռատիչներուն այցելութեան՝ կ'անցնիմ բակ – պարտէզէն, ուր կը ծաղկի նշենին, որուն տակ միշտ նստած կ'ըլլայ Քաթիւշան, անտարբեր, բացակայ կեանքէն եւ աշխարհէն, դիտելով երկինքը, ազատ եւ անկախ, լեցուն արեւով եւ հովով:

Քաթիւշան երբեք չի բարեւեր զիս: Չի բարեւեր ոչ մէկ սպայ, չի բարեւեր նոյնիսկ Ալպեան ռազմիկներուն վաթսունամեայ հրամանատարը: Միշտ լուռ է, մտածկոտ, բացակայ կեանքէն եւ աշխարհէն:

— Տիկին Ռատիչ, ինչո՞ւ Քաթիւշան մինակ է միշտ, սիրահարա՞ծ է արդեօք:

Տիկին Ռատիչ չի պատասխաներ: Ի՞նչ ըսէ, խեղճ կնիկը. կը տեսնէ իր սիրասուն զաւակը որ կը նիհարնայ, որ կորսնցուցեր է իր քսան տարիներուն զուարթութիւնը: Ցիրաւի, ի՞նչ ըսէ, խեղճ կնիկը…: Ամէն օր նոր ցաւ, նոր կռիւ եւ նոր մահեր: Թերեւս, սիրահարած ալ է: Ինչ գիտնայ, խեղճ կնիկը…:

— Տիկին Ռատիչ, ինչո՞ւ կուլաք, ի՞նչ է պատահեր:

— Երեք օրէ ի վեր Քաթիւշայէս լուր չունիմ. երեք օրէ ի վեր ձեզի կը սպասէի:

Կ'անցնին շաբաթներ. Քաթիւշայէն լուր չկայ: Տխրութիւնը իջեր է Ռատիչի տանիքին: Տիկինը հիւանդ է, փոքր աղջիկը տխուր, ամէն ինչ մութ է հիմա անոնց շուրջ. նշենիին տակ չկայ Քաթիւշան, քսանամեայ Քաթիւշան, որ բացակայ էր կեանքէն եւ աշխարհէն, որ երբեք չէր բարեւեր զիս, որ երբեք չէր բարեւեր իմ զինակից ընկերներս:

Գիշերուան ժամը չորսին, օգնական զինուորս զիս կ'արթնցնէ.

— Պարոն բժիշկ, հագուեցէք շուտով, պիտի մեկնինք: Ապստամբները կը մօտենան մեր դիրքերուն. պէտք է ընդառաջ երթալ անոնց…

Գիշերուան մութին մէջ ջորիները կը տքան, իրենց սմբակներով՝ ծեծելով հողն ու ժայռերը: Լեռնային թնդանօթաձիգները իրենց հուժկու բազուկներուն վրայ առած մեր թնդանօթներուն կտորները՝ զանոնք ճարտարութեամբ կը տեղաւորեն անտառներուն մէջքին եւ կողերուն: Սպաները կը շշէին ջղային եւ անհանդարտ: Անոնք շատ լաւ գիտեն թէ ինչ ըսել է արթնալ գիշեր ատեն, ընդառաջ երթալ Մոնթենեկրոյի ապստամբներուն:

— Պարոն բժիշկ, չմոռնաք հականեխիչներ առնել… վէրքերս լաւ խնամեցէք… կեանքի եւ մահուան սահմանագիծը յաճախ երակ մըն է միայն… պարոն բժիշկ, չմոռնաք հականեխիչներ առնել:

Ծիրօն է. սովորականին պէս կը կատակէ:

Կը հագուիմ շուտով: Դեղատուփերս պատրաստելէ առաջ կը քննեմ ատրճանակս եւ ուսանկախ թեթեւ գնդացիրս:

Գիշերուան մէջ կը քալեն ջորիները: Իմ խումբիս առջեւէն, կռնակէն, աջէն եւ ձախէն կը յառաջանան Ալպեան զինուորները: Լեռներուն վրայ անտառները լուռ են: Լուռ է երկինքը. մեր աջակողմեան լեռնաշղթային վերեւ լուսինը նըշխարի պէս է:

Առաւօտեան ժամը վեցին կը լսուի առաջին գնդակը, ապա երկրորդը, երրորդը…

— Վար առէք թնդանօթները, դիրք բռնեցէք… ոչ ոք կորսնցնէ իր հանդարտութիւնը… վար առէք թնդանօթները …

— Ենթասպայ Պօղի, դուք ձեր թնդանօթով կրակ բացէք անմիջապէս ..

— Ենթասպայ Ռոսսի, աչքէ անցուցէք ծանր եւ թեթեւ գնդացիրներու խմբակները …

— Ենթասպայ Փալթրընիէրի, հսկեցէք ջորիներուն վրայ …

— Տեղակալ Սրապեան, անվտանգ տեղմը գըտէք, ժայռի մը ետեւ…

Սալցան է: Քսանեւեօթը տարեկան հրամանատարս, որ կռուի պահերուն գիտէ մնալ իր տեղը, անվերջ ծխելով, երբեմն աւրելով բերանը, սակայն, գիտէ մնալ իր տեղը ..

Վայրկեանապէս կռիւը կը տաքնայ: Լեռներուն բարձունքներն եւ խորխորատներուն պարապութիւնը ծանրօրէն կ'արձագանգեն թնդանօթներուն որոտն ու գնդակներուն վայիւնը: Ապստամբները չեն տեսնուիր. անոնք երբեք չեն տեսնուիր, սակայն կը զգացուին, եւ ինչպէս կը զգացուին …:

Առաջին վիրաւորները կը հասնին: Կը սկսիմ գործի: Հականեխել եւ կապել… ներարկում… ապա դարձեալ ներարկում… հականեխել եւ փաթթել…:

Կը տեսնեմ, որ Ալպեան զինուորներուն աջ թեւը կը նահանջէ, ապա ձախ թեւը ..

— Տեղակալ Սրապեան, դուք ձեր տեղէն մի շարժիք …

— Ենթասպայ Պօղի, դուք ձեր տեղէն մի շարժիք…

— Ենթասպայ Սթինքի, հեռախօսեցէք անմիջապէս Ալպեան հրամանատարութեան, հաղորդեցէք որ… որ …

— Ենթասպայ Ռոսսի, գնդացիրները ձախակողմեան խճուղիին վրայ ուղղեցէք … կրակ … կրակ …

Քիչ վերջ կը սկսի մեր յառաջխաղացումը: Ապստամբները կը նահանջեն, միշտ կրակելով: Այս անգամ եւս պիտի ազատին, որովհետեւ իրրեւ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

CHRISTIAN BÉRARD

Ոչ միայն ֆրանսական թատրոնը, այլեւ միջազգային արուեստը մեծ կորուստ մը արձանագրեց Քրիսթիան Պէռառի մահով:

Ամբողջ Ֆրանսայի համար եւ մանաւանդ այն սերունդին որ հոս մեծցած եւ թատրոնի սիրահար եղած է, Bérard կը ներկայացնէ խորհրդանիշ մը, տեսակ մը անիրական արուեստագէտ մը որ կրցաւ երկար տարիներ բացառիկ ճաշակ մը տալ ֆրանսական բեմին:

Պէռառ չեղաւ միայն տաղանդաւոր նկարիչ մը, կամ պարտաճանաչ բեմադրիչ մը: Ան հանճար մըն էր, որ մինչեւ իր կեանքին վերջին վայրկեանը իր այնքան կիրթ եւ ինքնուրոյն ճաշակը, իր հազուագիւտ հասկացողութիւնը ի սպաս դրաւ գեղեցկութեան՝ անընդհատ, չարաչար, մինչեւ ուրբաթ իրիկուն, երբ վերջին շունչը տուաւ Մարինյի թատրոնին մէջ ուր կը պատրաստէր «Սքափէն»ի լուսաւորութիւնը:

Հանդիպողը, մէկ անգամ իսկ, կը հասկնայ անմիջապէս թէ ինչու այդ 47 տարեկան մարդը ճանչցուած է «Bébé» անունով:

Անոր դէմքին վրայ, ժպիտին մէջ կը տեսնէիք մանկական բոլոր առաքինութիւնները: Հակառակ իր մօրուքին, ունէր նայուածք մը մանուկի մը պէս անկեղծ եւ մաքուր, մանուկի մը պէս համակրելի եւ սիրելի:

Իբրեւ նկարիչ Պէռառ համբաւ ունի Նիւ Եորքէն Փարիզ ուր շարք մը թանգարաններու մէջ կան իր կենդանագիրները:

Ան վարպետ մըն էր ներդաշնակելու համար գոյները եւ լոյսերը, թատրոնէն զատ ուր բեմադրիչէ մը աւելի դեր կատարած է մասնաւորաբար Ժիռոտուի թատերախաղերուն մէջ: Ան ստեղծագործութեան բացառիկ ձիրք մը ունէր զոր ի գործ դրաւ balletներուն մէջ, վերջինը՝ Շան զ'Էլիզէ ուր պատրաստած էր ինքնայատուկ խնամքով մը, Oedipe et le Sphinxի թատերասրահը: Շարժանկարի մէջ, ոչ ոք կրնայ մոռնալ «La Belle et la Bête»ի պատկերներու բանաստեղծութիւնը, բանաստեղծութիւն մը որ շնորհիւ Պէռառի կարելի եղած է գտնել հագուստի մը ծալքին մէջ իսկ:

Կարելի չէ համրել բոլոր թատերախաղեր որոնց զարդարանքը յանձնուած ըլլալով իրեն, հանգուցեալ արուեստագէտը արժանացաւ համաշխարհային գնահատանքի մը:

Պէռառ բեմ եկած է շնորհիւ Cocteauի, աշխատած է Jouvetի հետ «որմէ ամէն բան սորված եմ» կ'ըսէր: Առանց փոխելու կամ սխալ մէկնելու հեղինակի մը թատերախաղը, բան մը աւելցուցած է անոր վրայ, ինչ որ շատ հազուագիւտ յատկութիւն մըն է:

Կարելի չէ յիշել, Renaud եւ Armideը, կամ La Folle de Chaillotն, առանց աչքի առջեւ ունենալու Պէռառի ներկայութիւնը, իր մտքի եւ սրտի բնածին առանձնայատկութիւնը:

Ինքնատիպ էր Պէռառ իր խորքին մէջ, եւ նոյն ներդաշնակութեամբ կը ձուլէր իր հոգին եւ զգացական տուեալները:

Վերջերս ջերմապէս գնահատուեցաւ «Տոն Ժուան»ի «Կիներու դպրոցը» թատերասրահին մէջ (տէքոռ): Մահը զգետնեց զինքը երբ կը պատրաստէր Ժիռոտուի «Օնտին»ը զոր Ժուվէ պիտի բեմադրէ մօտերս:

Միայն թատրոնին մէջ կրնար մեռնիլ Պէռառ, Ժուվէի մօտ, որուն հետ կ'աշխատէր մահէն քանի մը վայրկեան առաջ:

Եւ որքան եղերական էին, մահուան պարագաները:

Փետրուար 11ին կ'աշխատէր սովորականին պէս, երբ տկարութիւն մը զգալով, գնաց հանգստանալ բազմոցի մը վրայ: Յետոյ արթնցաւ եւ բան մը խմել ուզեց: Քիչ վերջը աւելի ծանր նեղութիւն մը զգաց եւ երբ տուն կը փոխադրէին պատգարակով, մեռած էր արդէն:

Կրնանք ըսել թէ պատնէշին վրայ մեռաւ:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ կը նուիրեն

Մարսէյլ, Սէն Լուէն Պ. Վահան Յակոբեան վեցամսեայ, «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Գուրգէն Փափազեանի:

Պիսէթրէն Պ. Անդրանիկ Սահակեան վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ իր բարեկամին Պ. Կ. Դաւիթեանի, Պորտօ, անոր անուան տարեդարձին առթիւ:

Թիկունք եւ օգնական ունին իրենց լեռները, ձորձորներն ու հողը: Ի՞նչպէս կռուիլ ազգի մը հողին դէմ ...:

Ժամը առտուան տասն է: Վեց հրոսակներ գերի են ինկած: Ամէն ալ յաղթանդամ են ու պեխոտ. հպարտ, առնական եւ խրոխտ: Մեր առջեւէն կը քալեն յաղթողներու նման: Գլուխները վեր:

Ռազմադաշտին վրայ կը հանգչին մեռելներն ու ծանր վիրաւորները:

— Տեղակալ Սրապեան, հոս եկէք անմիջապէս. կը ճանչնա՞ք այս ապստամբը ...

Ծոճիի մը բունին տակ կուրծքէն զարնուած Մոնթենեկրոցի մը կայ, որ երկար մազեր ունի, ուսերուն վրայ իջնող, որ կապոյտ աչքեր ունի եւ նուրբ շրթունքներ, որ քսան տարեկանէ աւելի ըլլալու չէ...:

— Տեղակալ Սրապեան, կը ճանչնա՞ք այս ապստամբը ...

Քաթիւշան է... Նշենիին տակի Քաթիւշան .. անոր երբեք չէր բարեւեր զիս, որ երբեք չէր բարեւեր իմ զինակից ընկերներս:

Գլուխը հակած է դէպի ձախ, աջ ձեռքին մօտ հրացանը:

Սալցան յուզուած է. յուզուած եմ նաեւ ես:

Երկուքս բարեւի կը կանգնինք Քաթիւշային դիակին առջեւ անոր որ երբեք չէր բարեւեր զիս, որ երբեք չէր բարեւեր իմ զինակից ընկերներս ..:

Միլանօ — ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

ՄԱՍՆԱԳԷՏԻՆ ԴԻՄԵԼ ...

Ջնջել դատարանները: Վերջ տալ դատաւորի եւ փաստաբանի, սուտ ու իրաւ վկաներու ասպարէզներուն, բոլորն ալ թող երթան՝ ուրիշ արհեստներու հետեւիլ: Դերձակութիւն, կօշկակարութիւն, ժամագործութիւն կամ գոնէ նպարավաճառութիւն:

Եթէ, այս արհեստները իրենց արժանապատուութեան չեն յարմարիր, կրնան «խոստովանեցուցիչ»ի գործարաններ բանալ:

— Խոստովանեցուցի՞չ: Այսինքն տէրտէրութիւն ըսել կ'ուզէք, չէ՞:

— Ներկայիս կրօնաւորներուն է խոստովանելու կարգը: Իրենց գործած մեղքերէն զատ, չգործածներն ալ, գործելիքներն ալ պէտք է խոստովանին:

— Մարդ մը իր չգործած մեղքը ինչպէ՞ս կրնայ խոստովանիլ, մանաւանդ գործելիք մեղքը... Այ փախցնել սկսար, հայրենակից ...

— Փա՞ստը: Հունգարիայէն:

Այդ երկրին հայրապետը կարդինալ Մինծենթի, իր «հայրենիքին դէմ դաւաճաներ է! դատ — դատաստան, դատաւոր, փաստաբան չեն կրցած զինք խոստովանցնել ..

Եւ ահա — կ'ըսեն— «խոստովանեցուցիչ»ը միջամտելով յարգելի կարդինալը կը սկսի ապաշխարութեան սաղմոս կարդալու պէս արտասանել իր մեղքերը...

Նոյն դաւաթէն, անշուշտ պիտի ըմպեն, Պուլկարիոյ բողոքական հնդեւտասան պատուելիները: Անոնք ալ, համբիչի հատիկներու պէս, դուրս պիտի քաշեն իրենց մեղքերը՝ գործադրկութեան ենթարկելով բազմաթիւ փաստաբաններ եւ դատական պաշտօնեաներ՝ թեթեւցնելով պետութեանց դատական ծախքերը:

Ահաւասիկ «խոստովանեցուցիչ»ին մատուցած ծառայութիւններուն մէկ փոքր նմոյշը:

Ա՛խ, սա Արեւմտեան Պետութիւնները, ամէն բանի մէջ իրենց մատը պիտի կոխեն: Պիտի խանգարեն Հունգարիոյ եւ Պուլկարիոյ դեմոկրատ հառաջդիմական ընթացքը:

Իրար անցած են Ամերիկայէն մինչեւ Հռոմ: Դիւանագիտական եւ կրօնական մարմիններն ու գրասենեակները:

Կը բողոքեն կարդինալ Մինծենթի դէմ գործուած անարդարութեան եւ բռնութեան դէմ:

Այս առթիւ, ամենածանր ազդարարութիւններ կ'ուղղեն Հունգարիոյ կառավարութեան:

Յարգանքով կը ձայնակցինք բողոքներուն, վստահ՝ որ Հունգարիոյ կրօնապետը, — Թերեւս Հայու արիւն կը կրէ իր երակներուն մէջ, անմեղ զոհ մըն է օրուան փոթորիկներուն ...

Եւ սակայն: Երջանիկ է կարդինալ Մինծենթին ...Գոնէ դատ ու դատաստանի՝ ձեւակերպութեան մը բովէն կ'անցնի: Բողոքողներ ունի, իր անմեղութիւնը պաշտպանողներ: Կը յուսամ, վաղը եթէ Նազովրեցիին բախտը վիճակի իրեն եւ իր անմեղութիւնը քաւելու համար նոխազ դառնայ, Վատիկանը զինք պիտի դասէ նահատակներուկարգը եւ «երանելի» տիտղոսով պիտի սրբացնէ զայն:

Հապա սա մերինները, որոնք առանց դատ — դատաստանի թրքական կացիններու եւ եաթաղանի տակ ինկան: Իրենց խոշտանգուած եւ անշնչացած մարմինները անապատներու մէջ քաշկռտուեցան թուրք «քաղաքակիրթ»ներու կողմէ:

Սաատէթեան Սմբատ եպիսկոպոս, Կարնոյ արժանաւոր առաջնորդը, ուրիշ եպիսկոպոսներ, վարդապետներ եւ քահանաներ, որոնց մարմինները յօշոտուեցան, հրկիզուեցան կամ քաշկռտուեցան փողոցներու մէջ: Օտապաշեան Սահակ վարդապետը եւ այսպէս հարիւրաւոր անդատաստան անմեղ կրօնաւորներ անասելի չարչարանքներով մարտիրոսացան թուրքերու բարբարոսութեամբ.

Ո՞վ ձայն — ծպտուն հանեց: Ո՞ւր էին այսօրուան բողոքողները, ամերիկացի եւ միւս քրիստոնեայ առաքեալները (միսիոնար):

Մի՞թէ կը վախնային Թուրքէն...

Անպայման չուզեցին անոր արժանապատուութիւնը վիրաւորել: Անոր ներքին գործերուն խառնուիլ: Կամ այդ ազգին միակ մասնագիտութիւնը վտանգել...

Հունգար կառավարութիւնը չարդարանար: Բայց եթէ կ'ուզէ օձիքը ազատել հանրային դատաստանէն, եւ բողոքողներու ձայնը կտրել՝ կարդինալ Մինծենթին կը յանձնէ Թուրքերուն՝ գործադրել տալու համար վճիռը:

Այս կերպով, բողոքի բոլոր ձայները կը լռեն եւ Հունգարիոյ կառավարութիւնն ալ աժան կ'ազատի:

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (99)

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ ԺԹ.

ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԵԱՆՑ ԱՐԳԵԼՔՆԵՐԸ

Այս ձեւով՝ այս կերպով խօսքեր միշտ անպակաս էին. Եփիմէ անոնք կը լսէր, երբեմն Թորոսի կ'իմացնէր որ իրմէ առաջ իմացած արդէն՝ կը ժպտէր, անհոգ ըլլալ կը յորդորէր, թէպէտ ինք ամենայն արթնութեամբ կը հսկէր եւ այս տեսակ սպառնալիքներէն անհոգ ձեւանալով ժողովրդեան հարստահարութեան մասին միայն խիստ կերպարանք մը կ'առնէր:

Իրաւի գոհ էր Ստեփանէէն, մանաւանդ երբ Մարգրիտ անոր գլխուն վերեւն էր՝ կատարեալ իշխան էր ան, Անարզաբայի բնակիչները՝ որ Սմբատին ժամանակ այնչափ հարստահարուած էին՝ Կիլիկիոյ ամենաերջանիկ ժողովուրդը կը համարուէին հիմա, գանգատ մը ամենեւին չէր լսուէր, ոչ իշխանին, ոչ դատաւորներուն, ոչ հարկահաւաքներուն եւ ոչ եկեղեցականներուն դէմ, վասնզի ժողովուրդը բողոքելու անձ մը ունէր պատրաստ. ամէն ոք եւ ամէնէն ողորմելին մատնանիշ Մխիթարբերդը կը ցուցնէր եւ Տիկինը հոն է, կ'ըսէր եւ այս սպառնալիքը ժողովուրդը անխտիր ամէնուն կը գործածէր, բաւական էր թէ իրաւունք ունենալուն վրայ վստահ ըլլար:

Եւ զաւեշտական մասը հոն էր՝ երբ միամիտ ու տգէտ մարդ մը՝ սխալ համոզմամբ առանց իրաւունք ունենալու դիմէր տիկնոջ, եւ ան երբ դուն իրաւունք չունիս, ըսելով ճամբէր, Մարգրիտի անսխալականութեան վրայ ընդհանուր այնպիսի համոզում կար՝ որ նոյն անձը պարզաբար կը խոստովանէր իր սխալմունքը, վասնզի տիկինն՝ «իրաւունք չունիս» ըսեր էր:

Մարգրիտի սիրտը միշտ կը տրոփէր՝ երբ տագրը իրեն այցելութեան գար, վասնզի Թորոս սովորաբար ամբաստանութիւն մը ունէր՝ գրեթէ միշտ, այն Հալէպէն Ստեփանէի հետ եկած հեծելազօրին անկարգութիւններուն համար:

Որ թէպէտ շատ փոխուած էին տիկնոջ հսկողութենէն եւ Ստեփանէի խստութենէն, բայց գրեթէ կատարեալ աւազակութեան եւ անառակութեան սովրած մարդիկ նեղ կը գտնէին Կիլիկիան, եւ Հալէպի յիշատակը Եգիպտոսի սոխն ու սխտորն էր իրենց փափաքներուն:

Թորոսի ընթերցումները նաեւ իր գաղափարները շատ փոխած էին զինուորութեան վրայ, եւ արեւելքի մէջ ընդհանուր եղած սովորութիւնը՝ որ արեւմուտքի մէջ նաեւ այն ժամանակը ընդունուած էր բանակի զօրութիւնը հեծելազօրներ համարելու, ինք սկսած էր փոխել. հետեւակ զօրքը կրթութեամբ ու զէնքով, կը կատարելագործէր, որով իշխաններուն զօրութիւնը կը տկարանար եւ իրենց զօրաւորութիւնը կ'ոչնչանար, բայց պատերազմ մը պէտք էր որ Թորոսի այս կարծիքը ապացուցանէր՝

Իսկ Թորոս համբերել գիտնալով, ամէնուն հետ աղէկ վարուելով՝ միշտ աչքն արեւմուտք դարձուցած կը սպասէր, ամիսները կը համբէր եւ ուրախութեամբ կը տեսնէր որ Կայսրը ձայն ձուն չունէր, եւ գոհ էր անոր շատ զբաղած ըլլալուն Եւրոպայի կողմերը՝ ընդդէմ Հունգարներուն եւ Պուլկարներուն:

ԾԵՐԵՆՑ

արտօնութիւն առնել արտաքին նախարարէն։ Միայն պարկեշտ եւ վստահելի պուլկար քաղաքացիներ կրնան կղերական կա մեկեղեցւոյպաշտօնեայ ըլլալ, պայմանաւ որ զրկուած չըլլան իրենց քաղաքացիական իրաւունքներէն։

Օրինագիծը բաժնուած հռչակելով Եկեղեցին եւ Պետութիւնը, պետական նպաստ կը խոստանայ,«ուր որ պէտք ըլլայ» եւ օրթոտոքս Եկեղեցին կը հռչակէ «աւանդական կրօնը պուլկար ժողովուրդին, իբրեւ ժողովրդավար եկեղեցի ձեւով եւ ոգիով»։

Օրինագծին նախաբանը կ'ըսէ.— «Պուլկարիոյ ժողովրդական հանրապետութեան բոլոր քաղաքացիները կը վայելեն ազատութիւն խղճի եւ կրօնի» եւ կը յայտարարէ թէ օրէնքին նպատակն է «անկախութիւն եւ ազատութիւն ապահովել»պուլկարական բոլոր եկեղեցիներուն։

★ Պուլկարիոյ եօթը միլիոն բնակիչներուն վեց միլիոնը օրթոտոքս եկեղեցւոյ կը պատկանին։ Մնացեալները մեծ մասով իսլամներ են։ Կան 50.000 հռոմէական կաթոլիկներ, 16 հազար բողոքականներ։ Հայերու թիւը՝ 25—30 հազար։

★ Փետրուար 25ին Սոֆիայի մէջ պիտի դատուին այն 15 բողոքական պատուելիները որ ձերբակալուած են իբրեւ լրտես Անգլեւսաքսոններու։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՐԻԷՍԹԷԻ ազատ շրջանին կառավարիչ առաջարկուած էր Անգլիոյ կողմէ Զուիցերիացի մը, Հէրման Ֆլուքիկէր, նախկին դեսպան Մոսկուայի։ Խ. Միութիւնը, որ մինչեւ հիմա կը մերժէր բոլոր թեկնածուները, հաւանութիւն յայտնեց այս անգամ։

ՈՍԿԻԻ ԱՆԿՈՒՄԻՆ առթիւ, կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ շատ մը հողագործներ ոսկի կը ծախեն։ Միւս կողմէ, Խ. Միութիւնը մեծաքանակ ոսկի կը ծախէ — կ'ըսեն սեղանաւորական շրջանակներու մէջ — չփոթութեան մատնելու համար այն երկիրները որ կ'օգտուին Մարշըլի ծրագրէն։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Եչ.)— Սթերլին 1062 (1175), տոլար 318.20 (440), զուից. ֆրանք 79.85 (105)։ Նափոլէոն 5225, զուից. ոսկի 4925, սթերլին 4925, տոլար (20) 24.000։ Ջոյլ ոսկի 690 հազար ֆրանք։

ԱՒՍՏՐԻՈՅ հաշտութեան դաշնագրին քննութեան առթիւ, Ռուսերը 150 միլիոն տոլար հատուցում կը պահանջեն։ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգները կ'առաջարկեն միայն հարիւր միլիոն, վճարելի եօթը տարիէն, ինչպէս եւ Հունգարիոյ, Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ աւստրիական ստացուածքները։

ԱՆԳԼԻՈՅ գիտական գաղտնի հետազօտութեանց պաշտօնեաներէն չորս գիտնականներ պաշտօնանկ եղան, իբրեւ անդամ համայնավար կուսակցութեան։ Բոլորն ալ տաղանդաւոր երիտասարդներ են։ Ուրիշ մաքրագործումներ ալ պիտի կատարուին, յանուն զինուորական ապահովութեան։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ կարդինալին դատապարտութեան առթիւ, Փէշթայի ամերիկեան դեսպանը, որ Փարիզ եկած է, յայտարարեց թէ «ամբողջ դատավարութիւնը կեղծիք մըն էր։ Կարելի չէ բացատրել թէ ինչպէս մէկ անգամէն փոխուեցաւ կարդինալ Մինծենթի, որ առիւծ մըն էր»։

ԱԶԳԱՅՆԱՑՈՒԱԾ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆՆԵՐՈՒՆ վարիչներէն անոնք որ անդամ են Աշխատանքի Դաշնակցութեան (համայնավար), փոխուեցան կառավարութեան կողմէ եւ նշանակուեցան աւելի չափաւոր տարրեր։ Նախապէս ալ փոխուած էին երկաթուղիներու եւ հանքերու կարգ մը պաշտօնեաներ, նոյն ուղղութեամբ։

ՕՓԷՐԷԹԱՅԻՆ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

27 Փետրուար կիրակի ժամը 15էն 24, Centre Administratif et Socialի շքեղ սրահին մէջ, Place de l'Hôtel de Ville, Asnières։ Կը ներկայացուի՝

ՂԱՐԱՊԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ «Նոր Սերունդի»։ Երաժշտութիւն Ա. Գ. Մեսրոպեանցի։

Բեմադիր՝ Բ. Հայէչեան, Պարուսոյց՝ Տիկին Հեղ. Թորոսեան, դիմայարդար՝ Կ. Օսմանճեան, յուշարար՝ Պ. Ստ. Միսաքեան։

Տոմսերու գիներն են.— 100 ֆր. Նոր Սերունդի եւ 18 տարեկանէ վար եղողներու, 150— 200 ֆր.։ Կարելի է ապահովել Հ. Յ. Դ. Անիէռ Պուա Քոլոմպի «Արամ» ենթակոմիտէի եւ Նոր Սերունդի անդամներէն, Յ. Հիսայեանի խանութէն, 38 բիւ տիւ Մէնիլ եւ Նպարավաճառ Պ. Յ. Նիկողոսեանէ rue Gramme, իսկ թատրոնի օրը կիշէն։

Հաղորդակցութեան համար կան Սէն Լազարէն գնացք առնել եւ իջնել Անիէռ։ Porte de Clichyէն 140 թիւ օթօպիւս, իջնել Place Voltaire, Porte de Champerret 165 թիւ օթօպիւս, իջնել Ave. de la Marne։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ Ց. ՕՇԱԿԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս կիրակի մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին։ Պիտի մասնակցի երկսեռ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Նշան Սերգոյեանի։ Երգէոն Պ. Պարթեւեանէ։ Տէր ողորմեան կ'երգէ երիտասարդ Սերգոյեան։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պետրոսեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցին մէջ (rue Jean Goujon) մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Նիւ Եորքի մէջ վախճանած իրենց ողբացեալ եղբօր՝

ԲԺԻՇԿ ԱՐՄԷՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուի երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, եկեղեցւոյ սրահը։

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Théâtre d'Alger, Շաբաթ 26 Փետրուար, ժամը 21ին, Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆի ղեկավարութեամբ ԱՐՄԵՆԻԱ երկսեռ խումբը (70 հոգի) լսելի պիտի ընէ բազմաձայն խմբերգներ, մեներգի, դաշնակի եւ սրինգի համար գրուած ընտիր կտորներ, 12 տարբեր հայ երգահաններու գործերէն:

ԿՈՄԻՏԱՍ Վ., ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ, ԱՇՈՒՂ ՋԻԽԱՆԻ, Ա. ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆ, Գ. ՍԻՒՆԻ, Ն. ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ, Ա.ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ, Տ.ՉՈՒՀԱՃԵԱՆ, Բ. ԿԱՆԱՉԵԱՆ, Գ. ԱԼԷՄՇԱՀ, Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ, Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ:

Տոմսերը՝ երգչախումբի անդամներուն մօտ։

ՄԱՐՏ 6ԻՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ 18ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կազմակերպուած Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի Արիներուն եւ Արենոյշներուն կողմէ։ Կիրակի 6 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Salle de la Chimie, 28bis rue St. Dominique:

Առաջին անգամ ըլլալով պիտի ներկայացուի հայերէն Molièreի «Les Fourberies de Scapin իննամուած բեմադրութեամբ, ինչպէս նաեւ Արենոյշներու կողմէ «Հայկական Հարսանիքը»։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)
La Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 փր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 22 Février 1949 Երեքշաբթի 22 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21e Année N° 5777 — Նոր շրջան թիւ 1188 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԽՕՍՔ ՄԷ՞Կ ԸՐԱԾ ԵՆ

Ի՞նչ կը նշանակէ սա քար լռութիւնը, Հայկ. Դատի Յանձնախումբի եւ Ներգաղթի Հանգանակութեան հաշիւներու մասին:

Ինչո՞ւ կը խուսափին, մանաւանդ, անոնք որ չոնդալից «ռէքլամ»ներ կը հրատարակէին երկու տարի առաջ, երբ ժողովուրդը իրենց կոչերուն կը պատասխանէր սիրայօժար: Բացառիկ առատաձեռնութեամբ:

Ինչո՞ւ որեւէ լուսաբանութիւն չի հաղորդեր կաթող. պատուիրակը, Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան, իբրեւ ներկայացուցիչը Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին եւ իբրեւ բարոյական պատասխանատու Ներգաղթի հանգանակութեան:

Երբ ժողովներ կը սարքէր, պտոյտներ կը կատարէր քաղաքէ քաղաք, վստահութիւն ներշնչելով անձնապէս, անշուշտ գիտէր թէ օր մը կրնան հաշիւ պահանջել:

Եւ գիտէր թէ ո՛ր ձեռքերը պիտի մատակարարէին զայն:

Այնպէս որ, իրեն համար տարրական պարտականութիւն է հրապարակային լուսաբանութիւն մը:

Ինչո՞ւ ձայն – ծպտուն չի հաներ նոյն հանգանակութեան գանձապահը, Բարեգործականի Ֆրանսայի Գործադիր Մարմինը, որ չուայլ հաւաստիքներ կուտար հաւաքուած գումարներուն բարւոք մատակարարութեան մասին:

Մեզի համար գաղտնիք չէ որ իր խուսափողական դիրքը ըսի–ըսաւներու տեղի տուած է նոյն իսկ իր շրջանակին մէջ:

Մեր քաղած տեղեկութեանց համաձայն, վերջերս պատասխանատու պաշտօնեայ մը հետեւեալ պատասխանը տուեր է եղած հարցումներուն.

— Ի՞նչպէս կարելի է ամէն մանրամասնութեամբ հաշիւ տալ, երբ, զոր օրինակ, A.ին անգամ բաներ մը տուած ենք: Այսպէս եւ ուրիշ տեղեր:

Այս «ուրիշ տեղերու» բանալիները օր մը կը գտնուին անշուշտ:

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ հարիւր հազար տրուած է խմբագրի մը, նոյնքան՝ յօդուածագրի մը, 40.000ական ֆրանք պարգեւ՝ Բարեգործականի պաշտօնեաններուն ևն.:

Իսկ թէ ինչ իւղոտ գումարներ մսխած կամ «այլուր փոխադրած է» Ներգաղթի լիազօրը՝ քաղաքացի Ա. Հինայեկեան, կը մնայ պետական գաղտնիք:

Ինչո՞ւ կարելի չէ «ամէն մանրամասնութեամբ հաշիւ տալ» բացարձակապէս չէզոք եւ վստահելի յանձնախումբի մը առջեւ, եւ եղրակացութիւնը հաղորդել մամուլին:

Ամէն պարագայի մէջ, հանրութիւնը իրաւունք ունի գիտնալու թէ ո՛ւր կը գտնուի մնացեալ ինը միլիոն ֆրանքը, եթէ ճիշդ է որ հաւաքուած 27 միլիոնէն 18 միլիոնը ծախսուած է: (Պէտք է այս ալ ստուգել):

Նոյն հարցումները՝ Թրքահայ Դատի պաշտպան յանձնախումբին: Նոյն մտահոգութեամբ:

Պ. Ա. Զօպանեան, որ առիթը չի փախցներ պատասխան մը փութացնելու, եթէ ճանճ մը կճէ իր աջ կամ ձախ ձեռքը, ի՞նչ տրամաբանութեամբ լռութիւն կը պահէ այս մասին:

Մանաւանդ որ, մինչեւ այսօր ալ կը խօսի ու կը գործէ իբրեւ նախագահը նոյն կազմալոյծ յանձնախումբին:

Ամէնէն առաջ իրեն կ'իյնայ հրապարակային բացատրութիւն մը տալ, նախ գումարին «որպիսութիւնը» երեւան հանելու, յետոյ պատասխանատուութիւնները ճշդելու համար:

Ներգաղթի եւ ուրիշ հանգանակութեանց հաշիւներու մասին միեւնոյն խուսափողական դիրքը բռնած են Միջին Արեւելքի մէջ, Յունաստանէն մինչեւ Սուրիա – Լիբանան եւ Իրան:

Մենք չենք ուզեր որ նոյն խորհրդաւոր խաղերը սարքուին մեր գաղութին մէջ:

Խօսք մէ՞կ ըրած են, հանրային կարծիքը չփոթութեան մատնելու համար:

Ամէնէն թանձր վարագոյրն ալ կը պատռի օր մը:

Անոնք որ փառքի օրերը վայելեցին լիուլի, պէտք չէ անճրկին ապաշխարանքի օրերուն, սուտ–խնդ ձեւանալով եւ անպարտկելին պարտկելով:

Շ.

Հոգեւոր տէրոջ անէծքը

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք (12 Յունուար).—

«Ժիւմհուրիէթ»ի աշխատակից Մէթին Թօքէր կը գրէ թէ Բանկալթիի գերեզմանատան մէջ թաղուած Հոգեւոր Տէրը, որուն աճիւնը վերջերս փոխադրուեցաւ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին բակը, սկսած է անէծք տեղացնել Ս. Յակոբի նախկին գերեզմանատան գետնին վրայ փառաւոր «ափարթըման»ները շինողներուն: Արդարեւ նորակառոյց «ափարթըման»ներէն մէկը 7 տէր ունէր: Շինութիւնը սկսելէ քիչ վերջ մէկը մեռած, չատ չանցած երկրորդն ու երրորդն ալ յաջորդած են անոր, չորրորդը քաղցկեղի բռնուած, հինգերորդը անանկացած, վեցերորդն ալ մեռած, հիմա միայն եօթներորդը ողջ մնացած է: Շէնքին յատակագիծը պատրաստող ճարտարապետն ալ կաթուածահար եղած է: Միւս կողմէ խորհրդաւոր հրդեհներ ալ ծագած են սոյն «ափարթըման»ներէն:

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հեռագրեն թէ առաջին երկու վարիչներէն զատ, կախաղան հանուած են նաեւ ուրիշ երկու դատապարտեալներ, Պէքի Պէսիմ եւ Իպրահիմ Նաճի Շումմէլ, իբրեւ համայնավար: «Իսմանիթէ»ի տեղեկութեանց համաձայն, հինգ հարիւր հոգի ձերբակալուած, 56 հոգի ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած են: (Ինչպէս գրած էինք, հինգ Հայեր եւս դատապարտուած են զանազան պատիժներու):

ԶՕՐ. ՄԱՐԿՈՍԻ համար զուիցերիական թերթ մը կը գրէ թէ բանտարկուած է Մոսկուայի Լուպիանքա բանտին մէջ, իբրեւ մեղսակից մարէշալ Թիթոյի: Թերթին պատմութեան համաձայն, Մարկոս ծուղակը ձգուած է պուլկարական ոստիկանութեան կողմէ, սահմանագլուխին վրայ, Յունուար 15ին, կառքով Սոֆիա փոխադրուած, յետոյ Մոսկուա փախցուած օդանաւով: Թակարդը սարքած են եղեր խորհրդային սպայակոյտին աւագ սպաները, բռնելով Թիթոյի մէկ նամակը ուղղուած Մարկոսի: Այս նամակով Թիթօ կ'առաջարկէր զինակցութիւն մը կնքել Եուկոսլաւիոյ եւ յոյն համայնավարներուն միջեւ եւ յանձն կ'առնէր 30.000 զինուոր տրամադրել իբրեւ կամաւորներ: Այս օգնութեան շնորհիւ Մարկոս պիտի գրաւէր Սելանիկը, որ յետոյ պիտի դառնար ազատ նաւահանգիստ մը Եուկոսլաւիոյ համար: Թերթը առաջին էջին վրայ հրատարակելով այս մանրամասնութիւնները, չի յայտներ աղբիւրը:

ԻՍՐԱՅԷԼ իր սահմանադիր ժողովը գումարելէ եւ հանրապետութեան նախագահն ընտրելէ վերջ, արդէն ձեռնարկած է պետութեան կազմակերպութեան, արդիական հիմերով: Այսպէս, մասնաւոր յանձնաժողով մը կազմուած է, ընկերային ապահովութեան ծրագիր մը յօրինելու համար, համաձայն բրիտանական դրութեան: Արդէն պատրաստ է նախագիծ մը որ հետեւեալ հիմնական կէտերը կը պարունակէ.— 1. Բժշկական ձրի օգնութիւն, նոյնիսկ հիւանդանոցի մէջ պատսպարում, Իսրայէլի բոլոր քաղաքացիներուն համար. — 2. Պարտաւորիչ ընկերային ապահովագրութիւն բոլոր վարձու աշխատաւորներուն, մէջն ըլլալով ազատ ասպարէզներու հետեւողները եւ զանազան արհեստաւորներ: Բժշկական օգնութենէն զատ, ընկերային ապահովագրութիւնը կը նախատեսէ հատուցում՝ բանուորներու, օգնութիւն տղաբերքի ատեն, անգործութեան նպաստ, ծերութեան կենսաթոշակ, օգնութիւն որբերու եւ այրիներու: Մէկ խօսքով, «Օրօրոցէն մինչեւ գերեզման»: Ծախքերը պիտի հոգան 5% զանձելով պետութենէն, 5 % բանուորէն, 8 առ հարիւր գործատէրէն:

ԿԷՕԹԷԻ ծննդեան 200ամեակին առթիւ (28 օգոստոս), Խ. Միութիւնը պատուիրեց նոր ուսումնասիրութիւններ կատարել, պարզելով գերման գրագէտին յարաբերութիւնները ռուսական գրականութեան հետ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ձերբակալուեցաւ, օդանաւէն վար իջած ատեն, Անն – Մարի Քիլիսի, այլ անուամբ «Գեղանին Իռէն», այն ամբաստանութեամբ թէ ազատագրութեան օրերուն բազմաթիւ վայրագութիւններ գործած է Փռէվանին բանտին մէջ, իր ամուսնին եւ «Հրամանատար» Փուռնիէի հետ:

Խաղաղութիւն հարիւր տարուան համար

Ատլանտեանի դաշինքին վերջնական ձեւ մը տալու համար, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը մասնաւոր խորհրդակցութեան մը հրաւիրեց Ծերակոյտին արտաքին գործերու յանձնաժողովը: Նախարարը կ'աշխատի փարատել դաշնակիցներու կարգ մը մտավախութիւնները, հաւատալով թէ Ամերիկա պիտի կատարէ իր յանձնառութիւնները, որեւէ վտանգի պահուն:

Այլեւս ապահով կը համարուի Նորվեկիոյ մասնակցութիւնը նոյն դաշինքին: Աշխատաւորական կուսակցութիւնը, որ ամենազօրաւորն է, իր բացառիկ համագումարին մէջ միաձայնութեամբ այն եզրակացութեան յանգեցաւ թէ Նորվեկիոյ ապագայ ապահովութիւնը եւ տնտեսական յառաջդիմութիւնը կրնայ յաջողիլ միայն գործակցելով Արեւմտեան ժողովրդապետութեանց հետ: Նորվեկիոյ խորհրդարանը նիստ պիտի գումարէ այս շաբթու, քննելու համար արտաքին քաղաքականութիւնը: Բայց քանի որ աշխատաւորական կուսակցութիւնը բացորոշապէս ճշդած է իր դիրքը եւ բոլոր կուսակցութիւնները, բացի համայնավարներէն, իրենց հաւանութիւնը յայտնած են, այլեւս տարակոյս չի մնար վերջնական որոշման մասին: Աշխատաւորական կուսակցութեան բանաձեւը, որ սերտ գործակցութիւն կը խոստանայ կառավարութեան, այլեւս տեղ չի ձգեր սկանտինաւեան ճակատի մը կազմութեան: Մինչեւ վերջին պահուն Նորվեկիոյ դրացիները կը յուսային թէ կարելի պիտի ըլլայ միջին ճամբայ մը գտնել, թէ արեւմտեան պետութեանց հետ համաձայնելու եւ թէ Սկանտինաւեան զինակցութիւն մը կնքելու համար. բայց այժմ կացութիւնը փոխուած է: Մինչեւ անգամ կը կարծուի թէ Տանըմարքան ալ պիտի միանայ Ատլանտեանի դաշինքին, հետեւելով Նորվեկիոյ:

★ Պ. Պեւին, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, ճառ մը խօսելով Պրիսթոլի մէջ, յայտարարեց հրապարակաւ.

— «Եթէ Արեւմուտքը եւ ուրիշ խաղաղասէր ազգեր միաբանին, կատարեալ համաձայնութեան մը յանգին եւ ներդաշնակեն իրենց պաշտպանողական ճիգերը, պատերազմ պիտի չտեսնենք հարիւրաւոր տարիներ: Առանց այս գործակցութեան Եւրոպայի պետութիւնները պիտի տկարանան եւ իյնան զատ – զատ, գործադուլներու, խռովութեանց եւ համայնավարական վերիվայրումներու հետեւանքով, եւ ամբողջ Արեւմտեան Եւրոպան պիտի կործանի: Եթէ ապահովենք այս գործակցութիւնը, փոխանակ մինչեւ վերջը ճառեր լսելու ժողովներու մէջ, պիտի նստինք եւ իրական գործեր պիտի կատարենք: Անոնք իրենց ուզած եղանակով կ'ապրին, մենք ալ մեր նախընտրած եղանակով, եւ խաղաղութիւնը կ'ապահովուի ամբողջ սերունդներու համար»:

Ակնարկելով Մարշըլի ծրագրին, նախարարը յատկապէս դիտել տուաւ.— «Մենք Ռուսաստանն ալ հրաւիրեցինք, ինչպէս միւս բոլոր երկիրները: Լեհաստան կ'ուզէր մասնակցիլ, Չեխոսլովաքիա հաւանեցաւ գալ, չեմ հասկնար թէ ինչու կորսուեցաւ այդ մեծ պատեհութիւնը, վերածուելով բուռն պայքարի մը՝ Ամերիկայի հետ: Ամերիկեան օգնութիւնը բաւական չէ: Եւրոպան պէտք է միանայ: Ուժերու նախկին հաւասարակշռութիւնը կորսուած, անոր յաջորդած է գործակցութիւնը»:

Պատուելիներն ալ «կը խոստովանին»

Սոֆիայի բոլոր թերթերը կիրակի օր հաղորդեցին թէ բանտարկուած 15 բողոքական պատուելիներէն երկուքը ամբողջովին խոստովանած են իրենց յանցանքները,— լրտեսութիւն, դաւաճանութիւն ևն.:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, առաջին խոստովանութիւնը կատարած է պատ. Եանքօ Իվանով, վերատեսուչ Մեթոտական եկեղեցւոյ եւ փոխանորդը գլխաւոր ամբաստանեալին՝ պատ. Վասիլի Զիափքովի (նախագահ Պուլկարիոյ աւետարանական եկեղեցիներու գերագոյն խորհուրդին): Այս վերջինը խոստովաներ է թէ լրտեսական տեղեկութիւններ հաղորդած է անգլիական եւ ամերիկեան պաշտօնեաներու: Իվանովի խոստովանութեամբ, լրտեսական գործունէութեան գլուխը կը գտնուէր Սոֆիայի ամերիկեան դեսպանատան մէկ պաշտօնեան, Սիրիլ Պլէք, իրեն օգնական ունենալով երկու ամերիկացի օրիորդներ, Մ. Թըրնըր եւ Հ. Քուփըր: Միշտ նոյն աղբիւրին համաձայն, մեթոտական պատուելին 5 միլիոն լեվա ստացած է Ամերիկացիներէն, անորոշ գումար մը՝ երկու ամերիկեան ճեմարաններու վերատեսուչներէն, եւ 2.500.000 լեվա՝ շարժանկարի մեծ ընկերութեան՝ Մեթրօ Կոլտուինի ներկայացուցիչներուն միջոցաւ: «Պ. Պլէք կարգադրած էր որ մեր բոլոր պատուելիները կանոնաւոր ամսական ստանան: Բոլոր անհրաժեշտ

(Շարունակութիւնը կարդա՛ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԳՐՔԻ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

Մեր հանրային կեանքի անդարման ցաւերէն մէկն ալ հրատարակուած հայերէն գրքերու տարածման խնդիրն է: Այս ցաւը ընդհանուր երեւոյթ մըն է մեր բոլոր գաղութներուն համար: Ամէն շրջանէ շարունակ դանդատներ կը հասնին, արդար դանդատներ, որոնք մեծ մասամբ անարձագանգ կը մնան: Հեղինակներ եւ դրավաճառներ, անզօր ցաւակցութեամբ մը, իրարու կը փոխանցեն հայ գրքի գոյութեան սպառնացող տխուր ճակատագիրը: Երբեմն մեր մամուլն ալ ձայն կը բարձրացնէ, մատի վրայ հաշուող քանի մը գրասէրներ ականջ կուտան, գլուխ կը շարժեն եւ հարցը նորէն կը լքուի երեսի վրայ:

Հայ գրողը կը տառապի ընթերցողներու պակասէն: Մեծ զոհողութիւններով լոյս ընծայուած հայ գիրքը կը դեղնի փոշիներու տակ: Մեր զանգուածները չեն հաղորդուիր ստեղծագործ հայ մտքի լոյսէն եւ աւիշէն: Ասիկա բացառիկ իրողութիւն մըն է, զոր կարելի չէ ժխտել: Պատճառներու մանրամասնութեանց շուրջ վիճաբանիլը դիւրին է անշուշտ: Դիւրին է, օրինակ, յայտարարել թէ թիւով շատ քիչ ենք, կ'ապրինք ցրուած օտար աշխարհներու մէջ, երկրէ երկիր հաղորդակցութեան պայմանները մեծ դժուարութիւններ կը յարուցանեն, նոր սերունդը կ'այլասերի եւ հայերէն չի կարդար: Օրուան հացի մտահոգութիւնը թոյլ չի տար շռայլութիւններ ընել, հայ ժողովուրդը տնտեսապէս ջնջուած է, եւն. եւն.:

Բայց այս հասկնալի պատճառներու թուումը միթէ կ'արդարացնէ՞ լիովին գրքի եւ գրականութեան հանդէպ զգացուող այն ծանր անտարբերութիւնը, որ երթալով կը խորանայ եւ յուսահատութեան կը մատնէ մեր հեղինակները:

Եթէ խնդիրը բազմակողմանի քննութեան ենթարկենք, պիտի տեսնենք թէ մեղաւորը միայն մեր կեանքի պայմանները չեն: Մեղքի խոշոր բաժին մը կը ծանրանայ նաեւ հասարակութեան ուսերուն, որ չի գիտեր մտքի մշակներուն ճիգը արդասաւորել իր գիտակից վերաբերումով: Զէ վարժուած, չէ դաստիարակուած այս մարզին մէջ: Ճաշակի եւ ըմբռնումի ընդհ. պակաս: Գիրք գնելը զոհողութիւն կը նկատուի: Կարդալ սիրողներն անգամ կը նախընտրեն փոխառութեամբ գիրք մը ձեռք բերել, փոխառութեամբ թերթի պարունակութեան տեղեկանալ, ի միջի այլոց եւ կողմնակի ձեւով:

Այն նոյն մարդիկը, որոնք կը դժուարանան արժէքաւոր հայերէն գրքի մը գինը վճարել, առանց տատամսելու խոշոր գումարներ կը ծախսեն սակայն սինէմայի կամ սրճարանի հաճոյքին համար: Քանի՞ հոգի կը մտածէ իր տան մէջ կոկիկ գրադարան մը կազմել, հին ու նոր մեր գրողներու երկերուն հաւաքածոն ունենալ եւ իբրեւ մեծարժէք զարձ'կտակել իր զաւակներուն:

Անիմաստ չքմեղանք է պարզապէս շատերու այն պնդումը թէ պահուելու գործեր չեն արտադրեր մեր գրողները, հայերէն գրքեր կը հրատարակուին դէշ թուղթի վրայ, անխնամ եւ անփոյթ

Ընդհակառակն, անաչառ աչք մը պիտի հաստատէ որ վերջին շրջանին լոյս տեսնող հայերէն գրքերը (մէկ կողմ թողած դասականները), իրենց արտաքին խնամքով եւ բովանդակութեան արժէքով, ի վիճակի են գոհացնելու ամէնէն դժուարահաճ ճաշակներն անգամ: Մեր գրողները առհասարակ բծախնդիր են իրենց ստեղծագործութիւնները կարելի գեղեցկութեամբ ներկայացնելու:

Առէք Ֆրանսայի, Ամերիկայի, Եգիպտոսի կամ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ հրատարակուած քերթուածներու եւ պատմուածքներու հատորները, դուք հիացումով պիտի տեսնէք անոնց մէջ հայ հեղինակին բծախնդրութիւնը եւ զոհողութեան ոգին: Քարէ քար զարնուելով, իր հացը կիսելով, հազար զրկանքներու ենթարկուելով, մեր գրողները կը ստեղծագործեն, կը տքնին, կը պայքարին, որպէսզի մեր գրականութիւնը չմեռնի, որպէսզի հայ միտքն ու հոգին վառ մնան:

Բուն ողբերգութիւնը ոչ թէ երկնումի շրջանն է, այլ երկունքի պտուղը վաճառելու, ճիգին արդիւնքը արժեւորելու անկարելիութիւնը:

Տասնեակ հազարաւորներով լոյս չեն տեսներ մեր գրքերը: Անոնց «թիրաժ»ը համեմատական է մեր գաղութներու թիւին, մինչեւ իսկ շատ աւելի պակաս: Հինգ հարիւր օրինակը հազուադէպօրէն հազարի կը հասնի: Ի՞նչ բան է 200.000 հասնող գաղութի մը մէջ 500 կամ հազար օրինակ գիրք սպառել: Սակայն զաղտնիք չէ ոչ մէկուն, որ այս չնչին քանակութիւնն իսկ հայ տուներէն ներս մուտք գործել տալու համար ամիսներ ու տարիներ պէտք են: Գիրք գրելը աւելի դիւրին է քան տարածելը: Հայ հեղինակներու ջախջախիչ մեծամասնութեան «փառասիրութիւն»ն է հրատարակութեան ծախսը հանել: Երբ տպագրիչին եւ թղթավաճառին իրաւունքները վճարէ, երբ պարտքերը գոցէ, փառք կուտայ Աստուծոյ եւ յաղթանակի ժպիտով կը բարեւէ բարեկամները: Հայ հեղինակը, նոյնիսկ գլուխ-գործոց մը ստեղծագործելու պարագային, իրաւունք չունի շահի մասին մտածելու, վիզ ծռելով սար – անոր աղաչելով պիտի տեղաւորէ ան իր գրքերը: Ու գնողներ պիտի առնեն «խաթեր» համար, բարեգործութիւն ընելու հոգեբանութեամբ:

Զափազանց տխուր են այս մատնանշումները, որոնք դժբախտաբար հայ գրագէտը նետած են տորրաղաս վիճակի մը մէջ, ճիշդ հայ ուսուցիչին նման: Պատմութիւնը, ապագան, հայապահպանման գոյամարտը պատուաւոր տեղ ընկիտխաhման են հայ գրողի եւ կրթական մշակի գործին: Ապաւիկ խոստում եւ ձրի մխիթարութիւն: Մինչեւ որ ներկան անցեալ դառնայ, մինչեւ որ մեր օրերը պատմութեան անցնին, կաթիլ – կաթիլ սպառած պիտի ըլլան արդէն անոնք, որոնք իրենց կեանքն ու հոգին մշտահոս ձէթի վերածեցին Լուսաւորիչի կանթեղին մէջ: Անխուսափելիօրէն պիտի տուժեն մեր գրականութիւնը, մեր լեզուն, մեր մշակոյթը, որովհետեւ այդ գանձերը քանի մը նուիրեալներու հերոսութեամբ կարելի չէ փրկել. մեր բովանդակ ժողովուրդը պարտաւոր է գիտակցիլ անոնց արժէքին եւ գուրգուրալ անոնց վրայ:

Ի՞նչպէս ընել որ հրատարակուած գրքերը չբորբոսին դարակներու անկիւնը, այլ կենդանի դեր կատարեն. ի՞նչպէ՞ս ընել որ հայ գրագէտը, բանաստեղծը, գիտունը իրենց երկերու տարածումը ապահովուած տեսնեն. ի՞նչպէս ընել որ հասարակութեան եւ հեղինակներու միջեւ հոգեկան կապ եւ զգացական միութիւն ստեղծուի:

Այս ցաւը մեր օրակարգի առաջին խնդիրներէն մէկն է եւ անմիջական դարմանի կը սպասէ:

(Խմբագրական՝ «ԱԶԴԱԿ»ի)

ՄԱՅԻՍ 28 ԵՒ ՆՈՅ. 29

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԳԱՀԻՐԷԻ ՔԱՂ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Ինչպէս կը յիշուի, վերջերս ծանր դէպքեր պատահեցան Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ առաջնորդարաններուն մէջ, Նոյեմբեր 29ի տօնակատարութեան առթիւ:

Գահիրէի Քաղաք. Ժողովը իր Յունուար 12ի նիստին մէջ քննելով այս խնդիրը, կարգ մը որոշումներ տուած է: Ստորեւ՝ ատենագրութեան այդ մասը.—

Առաջնորդ Հօր յայտարարութիւնը Նոյեմբեր 29ի դէպքերուն շուրջ:

Նախագահ Սրբազանը յայտնեց, թէ Նոյեմբեր 20ի տօնակատարութեան առթիւ վերջերս տեղի ունեցած անախորժ դէպքերուն եւ անոնց տուն տուող շարժառիթներուն շուրջ յարմար կը դատէ յատենի ժողովոյ յայտարարութիւն մը ընել եւ կը փափաքի միեւնոյն ատեն, որ այս յայտարարութիւնը արձանագրուի ատենագրութեան տոմարին մէջ: Նախագահ Սրբազան Հայրը հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ.

«Ուրախ եմ, որ այսօր պատեհութիւնը ունիմ շնորհաւորելու մեր Ժողովին յարգելի ատենապետը, որ բարի եղաւ ամէնուս բաղձանքին համաձայն կրկին գրաւել իր ատենապետի աթոռը եւ աշխատակցիլ մեզի, մանաւանդ այնպիսի շրջանի մը, երբ իր ներկայութիւնը անհրաժեշտութիւն մըն էր այս ժողովէն ներս:

«Օգտուելով իր ներկայութենէն, կ'ուզեմ այսօր, յատենի Պատ. Քաղաքական Ժողովիդ, ընել իմ յայտարարութիւններս, «Նոյեմբեր 29»ի առիթով պատահած դէպքերուն շուրջ, որպէսզի հետք մը մնայ Պատ. Քաղաքական Ժողովոյ ատենագրութեանց մէջ, այդ օրուան անցուդարձերուն մասին:

«Յայտնի է յարգելի Ժողովիդ, թէ համաձայնութեամբ Քաղաք. Ժողովոյ հինգ անդամներուն, անպաշտօն կերպով որոշած էինք Նոյեմբեր 28ին, Կիրակի օր, եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւորապէս տօնախմբել «Նոյեմբեր 29», մասնակից ընելով այդ տօնակատարութեան Ազգ. վարժարանաց աշակերտութիւնը, եւ Երկուշաբթի օր, Նոյեմբեր 29ին, բաց պահել վարժարանները եւ առաջնորդարանը:

«Այս իմաստով գրաւոր հրահանգներ ղրկուեցան թէ Աղեքսանդրիոյ մեր փոխանորդին եւ թէ Գահիրէի Ազգ. վարժարաններու տնօրէնութեանց:

« Կիրակի օր, Նոյեմբեր 28, տեղի ունեցան հանդիսաւոր պատարագ, քարոզ եւ գոհաբանական աղօթք, եւ յաւարտ Ս. պատարագի՝ նաեւ ընդունելութիւն առաջնորդարանի դահլիճին մէջ, ուր խօսք առնելով՝ Մեթր Շ. Սեւյոնքեան, յանուն ժողովուրդին, խնդրեց, որ մեր մեծ տօնին առիթով, վաղը, երկուշաբթի, գոց մնան Ազգ. վարժարանները:

« Յայտնուած այս բաղձանքը բաժնեց ներկայ գտնուող խուռն բազմութիւնը բուռն ծափահարութիւններով:

« Ես ոչ մէկ պատասխան տուի Մեթր Սեւյոնքեանի ճառին եւ՝ ընդունելութիւնը փակելով՝ բարձրացայ վեր: Մեկնեցան Ազգ. Իշխանութեան ներկայացուցիչները ինչպէս նաեւ Քաղաք. Ժողովի յարգելի ատենապետը: Անկարելի եղաւ, սակայն, Առաջնորդարանէն դուրս հանել ժողովուրդին բազմութիւնը, որ կը սպասէր, վաղը, վարժարանները փակ պահելու մասին, դրական պատասխանի մը:

«Ստեղծուած այս անօրինակ կացութեան առջեւ տեսնելով ներկայ բազմութեան գրգռուած վիճակը, համոզուած ըլլալով մանաւանդ, վաղը, պատահելիք տխուր դէպքերուն մասին, թէ Գահիրէի եւ թէ Աղեքսանդրիոյ մէջ, առանձինն, — վասնզի ոչ մէկ ժողովական կար մօտս, — որոշեցի փակ պահել Ազգ. վարժարանները երկուշաբթի օր, խուսափած ըլլալու համար միայն պատահելիք անախորժ եւ ցաւալի դէպքերէն:

« Խորապէս կը ցաւիմ, որ օրուան այս դէպքերուն տպաւորութեան տակ, եւ բոլորովին առանձինն, չխորհեցայ հեռաձայնել Քաղաք. Ժողովի յարգելի ատենապետին եւ անդամներուն, ստանալու համար անոնց ալ համաձայնութիւնը:

« Իմ առած այս որոշումով ոչ մէկ յետին միտք ունեցած եմ հարուածելու Ազգ. Իշխանութեան հեղինակութիւնը: Բացճակատ կրնամ յայտարարել, որ Ազգ. Իշխանութեան հեղինակութիւնը յարգելու գործին մէջ ցոյց տուած եմ միշտ նախանձախնդրութիւն, եւ այսպէս ալ պիտի շարունակեմ ըլլալ եւ մնալ իմ պաշտօնավարութեանս ընթացքին:

«Յստակ եւ հասկնալի պէտք է ըլլայ ամէնուն, որ ես կողմ չունիմ: Ինչպէս յայտարարած եմ այլ առիթներով, այսօր անգամ մը եւս կը կրկնեմ այս պաշտօնական ժողովին մէջ, թէ ես կողմ չունիմ, վասնզի ես ամէնունն եմ եւ ամէնը իմս են»:

Լսելէ ետք նախագահ Ս. Հօր վերոգրեալ յայտարարութիւնը, Ժողովիս ատենադպիր Մեթր Օննիկ Մաճառեան, իր կարգին յայտարարեց, թէ ինք գոհ մնաց Սրբազան Հօր խօսքերէն եւ աւելցուց, թէ, ըստ իր համոզումին, Նորին Սրբազնութիւնը մէկն է այն բարձրաստիճան եկեղեցականներէն, որոնք յարգած են միշտ Ազգ. Իշխանութեան հեղինակութիւնը եւ ջանադիր եղած են անոր վարկը բարձր պահելու:

Ժողովականներէն Տիար Նուպար Գէորգեան առաջարկեց, որ Մեթր Մաճառեանի սոյն յայտարարութիւնը արձանագրուի ատենագրութեան մէջ:

Այս առնչութեամբ, Ժողովիս Պ. ատենապետը ակնարկութիւն ըրաւ « Մայիս 28»ին, եւ «Նոյեմբեր 29»ին առթիւ ժողովրդային խաւերուն մէջ ստեղծուած պառակտումին և ցաւալի դէպքերուն, եւ շեշտեց, թէ վերոյիշեալ թուականներուն եկեղեցիին մէջ տեղի ունենալիք կրօնական արարողութեանց կարգադրութիւնը կ'իյնայ Առաջնորդ Ս. Հօր իրաւասութեան տակ: Իսկ յիշեալ օրերուն Առաջնորդարանին եւ Ազգ. վարժարանները բանալու կամ գոցելու վերջնական որոշումն ալ կը պատկանի Թեմական Համագումար Ժողովին, որուն օրակարգին վրայ կը գտնուի արդէն հարցը: Բայց նկատելով, որ համագումար ժողովին գումարումը կրնայ ուշանալ, հաւանական նոր անախորժութիւններու առաջքը առնելու կանխազգուշութեամբ, Պ. ատենապետը թելադրեց, որ ժողովը, վերոյիշեալ երկու թուականներուն, Ազգ. վարժարանները եւ ազգ. առաջնորդարանը գոց կամ բաց պահելու մասին միօրինակ որոշում մը առնէ, առժամեայ հանգամանքով եւ անդամներու միաձայն հաւանութեամբ, մինչեւ որ Թեմական համագումար ժողովը իր վերջին խօսքը ըսէ այդ մասին:

Պ. Նուպար Գէորգեան առարկեց, թէ «Նոյեմբեր 29»ի տօնակատարութեան հարցը կրօնական խնդիր մըն է, որ ճշդուած է հայրապետական հրահանգով եւ, հետեւաբար, Քաղաք. Ժողովը իրաւասութիւն չունի այդ մասին նոյնիսկ առժամեայ որոշում առնելու:

Այս մասին թեր ու դէմ կարծիքներու փոխանակութենէ ետք, Ժողովը, միաձայն հաւանութեամբ, հետեւեալ որոշումը արձակեց.—

«Ստեղծուած այս անբաղձալի կացութեան առջեւ, Քաղաք. Ժողովը այն կարծիքը ունի, որ «Նոյեմբեր 29»ի եւ «Մայիս 28»ի տօները համանման կերպով կատարելու մասին պէտք է առաջարկ տանիլ Համագումարին:

« Այն պարագային, որ կարելի չըլլայ մինչեւ յառաջիկայ «Մայիս 28» Համագումար Ժողով ունենալ, եւ եթէ Քաղաք. Ժողովը ինքզինք իրաւասու նկատէ այս խնդրով զբաղելու, կրնայ այդ մասին ժամանակաւոր որոշում մը տալ»:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԻՐԱՆԵԱՆ ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ. գրի առաւ եւ դաշնակեց՝ ՌՈՒԲԻԿ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ: Հրատ. Հայ Երիտ. Մշակութային Միութեան: Երգերը թէ պարսկերէն եւ թէ լատիներէն տառերով: Գին 2 տոլար: (Պատրաստ է նաեւ Բ. հատորը):— Հասցէ.— Ave. Youssefabad, Vis – à vis de Park Hôtel, Tehran (Iran):

Հայերը Պրազիլիոյ մէջ

Հայերը Պրազիլիա գաղթել սկսած են 1879ին: Առաջին գաղթողները եղած են Խարբերդցի, Երզրումցի եւ Վանեցի քանի մը բնտանիքներ, որոնք չատ աննչան թիւ մը կազմած են սկիզբները: Բուն գաղթը սկսած է 1895էն վերջ, իսկ զանգուածային գաղթը 1923էն վերջ: Գաղութը ստուարացած է գլխաւորաբար Սուրիայէն եւ Լիբանանէն եկող Հայերով: Ներկայիս 6000ի հասնող հայութեան գրեթէ կէսը կը կազմեն Մարաշցիները: Ցետոյ կուգան Սսեցիները, Այնթապցիները, Զէյթունցիները, Հաճընցիները, Ուրֆացիները, Ատանացիները, Խարբերդցիները, Երզրումցիները եւ Վանեցիները:

Պրազիլիոյ հայ գաղութը գրեթէ կեդրոնացած է Սան Փաւլոյի մէջ, ծանօթ իբրեւ ճարտարարուեստական կեդրոն եւ որ սուրճի մշակութեամբ ամբողջ աշխարհի սուրճին հարիւրին 70 կը հայթայթէ: Ռիօ տը Եանէյրոյի մէջ կը գտնուին 200ի չափ առեւտրական Հայեր: Միւս նահանգներուն մէջ Հայերու թիւը աննչան է:

Սան Փաւլոյի կօշիկի ճարտարարուեստը, որ կը կատարուի արդիական ամենավերջին դրութեամբ օժտուած մեքենաներով, գրեթէ Մարաշցի Հայերու սեփականութիւնը դարձած է: Իսկ Վահրամ Քէթէնէճեանի բուրդի հիւսուածեղէնի հսկայ գործարանը առաջնակարգ տեղ մը կը գրաւէ Հար. Ամերիկայի մէջ: Տոքթ. Միհրան Լաթիֆ այս երկրին շինարարութեան մէջ կատարած է մեծ ծառայութիւն: Ան ծնած է Պոլիս 1856ին, ազգական Տատեան Ցարութիւն փաշայի: Հաստատուած է Ռիօ տը Եանէյրօ Տօն Փետրօ Բ.ի թագաւորութեան օրով: Կ'ամուսնանայ Պրազիլիացի աղջկան մը հետ որ լաւ հայերէն կը սորվի եւ կը սորվեցնէ նաեւ իր զաւակներուն: Տօն Փետրօ Բ. թագաւորը գնահատելով անոր արժանիքները պետական հանրօգուտ շինութեանց մէջ բարձր պաշտօն մը կուտայ: Լաթիֆ ծրագիրներ կը մշակէ օժտելով երկիրը երկաթուղիի ցանցով մը, եւ այսպէս կը յաջողի իրարու միացնել արդիւնաբերական եւ ճարտարարուեստական կարեւոր կեդրոնները: Եւ Օրտէմ տը Բօգա պրազիլեական ամէնէն մեծ պատուանշանով կը պատուէ զինք կայսրը: 1889ին երբ Պրազիլիոյ մէջ հանրապետութիւն կը հռչակուի, հանրապետական կառավարութեան առաջին գործը կ'ըլլայ այդ շրջանին Պոլիս վերադարձած Միհրան Լաթիֆը կրկին Պրազիլիա հրաւիրել: Այս անգամ եւս ան գլուխ կը հանէ կարեւոր շինութիւններ եւ նոր երկաթուղիներ: Սան Փաւլոյի՝ երկու միլիոն բնակիչ ունեցող այս քաղաքին մէջ, փոխադրութիւնը դիւրացնելու համար շինած է հսկայ կամուրջներ եւ չատ կարեւոր ճամբաներ: Ան շինած է աշխարհի ամէնէն գեղեցիկ Պողոտան, «Ավէնիտա Պէյրա — Մարի»: Գեղարուեստական յիշատակներով զարդարուած՝ 5200 մեթր երկարութիւն եւ 70 մեթր լայնութիւն ունեցող այս պողոտան կ'եզերէ Ռիօ տը Եանէյրոյի գեղեցիկ ծովախորշը, հրաշալի տեսարան մը պարգեւելով: Միլիոնատէր դարձած Հայ ճարտարապետը կը մեռնի 1929ին, 73 տարեկանին:

Հանրային կեանքը ներկայիս գոհացուցիչ ընթացք ունի Սան Փաւլոյի հայկ. համայնքին մէջ ուր կը գործեն ազգային եւ հանրային զանազան կազմակերպութիւններ: Կան հայկական վարժարաններ եւ եկեղեցի, հայկական երգչախումբ, գրադարան եւայլն: Նշանակելի աշխատանք կը տանի Մարաշի Հայր. Միութիւնը, որուն նախաձեռնութեամբ, անցեալ հոկտեմբերին տօնուեցաւ վաստակաւոր ուսուցիչ Ցակոբ Գալէմքէրեանի գործունէութեան յիսնամեայ յոբելեանը:

Ս. Գէորգ եկեղեցիին եւ ազգային սրահին շինութիւնները մեծապէս յառաջացած են: Հողը գնուած էր ժամանակին ազգային բարերար Ռըզգալլահ Ժօրժ Թահանեանի կողմէ: Բարերարը, այդ հողին մէկ մասին վրայ կը շինէ եկեղեցին իսկ մնացեալ մասին վրայ Դուրեան վարժարանին եւ ազգային սրահի մը շինութիւնը ստանձնած է համայնքը:

Վարժարանի շէնքին վրայի շինութիւնը, որ ժամանակէ մը ի վեր կիսատ մնացած էր նիւթական անձկութեան պատճառով, դարձեալ վերսկըսած էջնորհիւ գործարանատէր Վահրամ Քէթէնէճեանի բարերարութեան: Բացի համայնքին տրամադրած գումարէն, բարերարը պիտի ծախսէ 50 հազար տոլար: Սրահը ընդարձակ է եւ կը կառուցուի արդիական ձեւով: Պիտի ունենայ ամէն յարմարութիւն ազգային հանդէսներու համար եւ մնայուն հասոյթ մը պիտի ապահովէ համայնքի սնտուկին: Սրահի շինութեան մաս կը կազմեն նաեւ Ազգ. Կեդր. վարչութեան ժողովատեղին, Առաջնորդարանը եւ եկեղեցւոյ պաշտօնէութեան յարկաբաժինները: Առաջնորդարանի կահաւորումը յանձն առած են Հայ Օգն. Միութեան տիկինները որոնք օրինակելի աշխատանքով մը իրենց լայն մասնակցութիւնը կը բերեն համայնքի ամէն կարգի բարեգործական ձեռնարկներուն:

Տեղական վարժարաններու կարգին, Հայոց «Դուրեան» եւ «Խրիմեան» ազգային վարժարաններն ալ, ինչպէս նաեւ հայ բողոքականներու վարժարանը, ունեցան իրենց ամավերջի հանդէսները: «Դուրեան» վարժարանը այս տարի տուաւ 18 շրջանաւարտներ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՈԶ ՎԱԼՊԱՐԷԼ – ԼԱ ՓՈՄԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Սիրելի հայրենակիցներ, ինչպէս գիտէք մեր շրջանի հայ դպրոցը (Av. de la Valbarelle) հիմնուեցաւ 1945 տարւոյ 26 Մարտին: Ձեզ յայտնի են այս ուղղութեամբ թաղեցի կարգ մը հայրենակիցներու ազնիւ առաջադրութիւնները եւ յաջորդականվարչութիւններու կատարած աշխատանքները:

Դժբախտաբար, վերջին տարիներու քաղաքական վերիվայրումները մեր շրջանի մէջ եւս իրենց յոռի ազդեցութիւնները գործելով, մեծապէս վնասեցին ազգապահպանման մեր համեստ ձեռնարկին:

Օգտուելով ստեղծուած նոր պայմաններէն, ուսուցիչի նախաձեռնութեամբ Ցունուար 23ի կիրակի օրը հրաւիրուած էր ծնողական ժողով մը, որու ընթացքին նկատի առնուելով անցեալի փորձութիւնները որոշուեցաւ.

1.— Ջանալ համերաշխութիւն ստեղծել շրջանիս բոլոր տարրերու միջեւ եւ ուսումնական գործին շուրջ համախմբել պիտանի բոլոր ուժերը, առանց դաւանանքի խտրութեան:

2.— Զարկ տալ մեր մատաղ սերունդին հայեցի դաստիարակութեան եւ այս կերպով ստեղծել ազգային հայրենասիրական գեղեցիկ մթնոլորտ մը:

Այս որոշումները գործադրելու համար, ժողովը ընտրեց նոր վարչութիւն մը հետեւեալ հայրենակիցներէ.—

Պ. Սարգիս Գօմշուեան, ատենապետ, Պ. Աստիկ Աչճեան վարիչ – քարտուղար, Պ. Ցովհաննէս Զալլաքեան, փոխ – քարտուղար, Պ. Երուանդ Գասապօհանեան, գանձապահ, Պ. Ցովակիմ Եղիկեան, փոխ – գանձապահ:

Նորընտիր վարչութիւնս գիտակից իր բարոյական պատասխանատուութիւններուն, վճռած է տառացի կատարել իր ստանձնած պարտականութիւնները ու պայքարիլ բոլոր խոչընդոտներու դէմ:

Վստահ ենք որ, յարգոյ հասարակութիւնը անխտիր իր կարգին ըմբռնելով մեր տարած աշխատանքին ՁՈՒՏ ԱԶԳՕԳՈՒՏ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, պիտի քաջալերէ մեզ եւ այսուհետեւ իրենց զաւակները խուռներամ պիտի ուղարկեն դպրոցը:

Հայրենակիցներ, հայրենիքէ հեռու, սատարենք ազգապահպանման գործին որով կատարած կ'ըլլանք մեր ազգային ու հայրենասիրական պարտականութիւնները լաւագոյն կերպով:

Արձանագրութեանց եւ բոլոր մանրամասնութեանց համար, դիմել վարիչ քարտուղար՝ Պ. Աստիկ Աչճեանի 26, Av. de la Valbarelle–Marseille:

Ի դիմաց Վալպարէլ Լա Փոմ եւ շրջ. դպրոցի հոգաբարձութեան: Ատենապետ Ս. ԳՕՄՇՈՒԵԱՆ, վարիչ քարտուղար՝ ԱՍՏԻԿ ԱՉՃԵԱՆ:

ԱՐՏԱՔՍՈՒՄ Հ. Յ. Դ. ՇԱՐՔԵՐԷՆ

Հ. Յ. Դ. Մրգաստանի Կեդր. Կոմիտէի որոշումով, Հայկ Աճէմեան կ'արտաքսուի Հ. Յ. Դ. շարքերէն:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ.— Հայ Մարզական Միութեան Ա. խումբը ունեցաւ ոտնագնդակի չորս մրցումներ եւ յաջորդաբար տարաւ չորս յատկանշական յաղթանակներ, ճակատելով առաւել կամ նուազ արժէք ներկայացնող ֆրանսական զանազան խումբերու դէմ, (բարեկամական մրցում):

Առաջին մրցումը տեղի ունեցաւ Ցունուար 23ին, Սիթէ Ինէվիսիթէոի մարզադաշտին վրայ, տեղւոյն երրորդ խումբին հետ: Երկու կողմէն ալ ցոյց տուին բարեկարգ խաղարկութիւն: Մեր տղաքը շահեցան յաղթանակը 1ի դէմ 7 նշանակէտով: Դէմի խումբի մարզիկները շնորհաւորեցին մեր մարզիկներուն կարգապահութիւնը եւ առաջարկեցին կրկին մրցում ընդունիլ քանի մը շաբաթ վերջ, այս անգամ մեր մարզադաշտին վրայ:

Երկրորդ մրցումը տեղի ունեցաւ Փետրուար 6ին մեր մարզադաշտին վրայ (Սթատ Օլիէ): Ճակատող խումբը կը ներկայացնէր Սթատ Վանվի պահեստի խումբը, որուն մարզիկները բաւական ճկուն եւ փորձուած խաղարկութիւն ցոյց տուին սկիզբէն մինչեւ վերջ, բայց՝ ի վերջոյ պարտուեցան 2ի դէմ 4 նշանակէտով: Շնորհիւ մերոնց ճարտար, կորովի ու ներդաշնակ դիմադրութեան:

Մեր հիւրերը, հակառակ իրենց պարտութեան ողջունեցին մեր տղոց եռանդուն խաղարկութիւնը եւ նոյնպէս փափաք յայտնեցին կրկնելու մրցումը՝ Մարտի առաջին կիրակին եւ հրաւիրեցին իրենց մարզադաշտը (Սթատ Վանվ):

Նոյն օրը կէսօրէն վերջ, տեղի ունեցաւ երրորդ մրցումը Վէրսայլի S. O. երկրորդ խումբին դէմ, Մօնթրէօյի իրենց մարզադաշտին վրայ:

Այս խումբի մարզիկներն ալ բաւական լաւ խաղացողներ են, բայց պարտուեցան 7ի դէմ 0ով:

Չորրորդ մրցումը որ աւելի հետաքրքրական էր, կատարուեցաւ Փետր. 13ին կէսօրէն առաջ, մեր մարզադաշտին վրայ (Սթատ Օլիէ):

Ճակատող խումբն էր այս անգամ Սէնթ Ուէնի «Րէտ Սթար»ի պահեստի խումբը որ անցեալի մէջ եղած է Փարիզի շրջանի առաջնակարգ խումբերէն մին եւ դեռ կը պահէ իր համբաւը: Իրականի մէջ չատ լաւ խաղացող, ճարպիկ ու ուժեղ մարզիկներով օժտուած խումբ մը տեսանք դաշտին վրայ:

Երբ առաջին կիսախաղին մերոնք 2ի դէմ 1 կէտով պարտուած էին, ներկայ հանդիսականներէն ոմանք տարակուսանքի մատնուեցան: Սակայն երկրորդ կիսախաղին բոլորովին հակառակը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (100)

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ Ի.

ԱՆԴՐՈՆԻԿՈՍ ԿԵՍԱՐ

Քանի մը տարիներ անցան. Տորոսի Հայը՝ Թորոսի լաւ խնամատարութեամբ եւ իմաստուն կառավարութեամբ երջանիկ վիճակի մէջ մտեր էր. քաղաք, գիւղ եւ խրճիթ ուրախութեան երգերու եւ նուագարաններու արձագանքներով լեռները կը զուարթացնէին:

Ռուբինեանց տունը գրեթէ միեւնոյն ժամանակին մեծ հրճուանք մըկը տօնէր. երկու ծնունդ միասին. Եփիմէ աղջիկ մը, Մարգրիտ մանչ մը կը ծնէր՝ որ Ռուբէն անուանուեցաւ եւ ետքը իր նախնիքներուն աթոռ նաեւ ժառանգեց: Վահկա եւ Անարզաբա իրենց նորեկ հիւրերը կը տօնէին:

Ամուսնա բերդը հազիւ թէ լուր հասաւ՝ Բարկէնի երեսը խնդաց, որ ինչպէս գիտենք ցանցառ պատահար մըն էր, վասնզի Իշխանիկը աղջիկ մը ունէր եւ ինք ալ սանուհի մը:

Ուրիշ ծեր մըն ալ՝ որ հազիւ թէ Վահկայ բերդին մէջ լոյս աչքով կը տեսնուէր, վասնզի օրն ի բուն Տորոսի ժայռերուն եւ բոյսերուն հետ ըղբաղած էր՝ հիմա օրրանի մը շուրջը զուարթադէմ կը պտըտէր: Փոքրիկ էակին վերաբերեալ նաժիշտներուն խորհուրդներ տալով Մլեհ միայն կը մրմռար՝ կը գանգատէր Աստուծմէ՝ բախտէն եւ կնոջմէն որ իրեն զաւակ չէին տար, եւ թէ բոլոր բնութիւնը դաւադիր էր իր երջանկութեան:

Նոյն միջոցին յաջող լուրեր նաեւ ամէն կողմէն կը հասնէին Թորոսի. Մասուտ Սուլթանն Իկոնիոյ եւ Միջագետքի, Նուրէտտին Ամիրան Հալէպի, Լատիններու Բրէնսը Անտիոքի, Տաճարական կրօնաւոր Ասպետները Փռանգներուն, եւ Հայոց մեծ Կաթողիկոսը իր հայրենի ժառանգութեան մտնելուն ուրախութեան դեսպաններ կ'ուղարկէին, եւ խաղաղութեան դաշինքներ կ'առաջարկէին:

Հայ գաղթականներ խումբ խումբ կուգային կը դիմէին Տորոս, ոչ միայն Փոքր Ասիայէն եւ Միջագետքէն այլ մինչեւ Եգիպտոսէն հազարաւորներ կը հասնէին:

Ջանոնք տեղաւորել, վիճակնին բարւոքել, զինուորական կրթութիւններն կատարելագործել՝ Թորոսի անխոնջ նախատեսութեան զբաղումներն էին, վասն զի իր Կ. Պոլսոյ գործակալները կ'իմացնէին թէ կայսրը իր աստուածաբանական սիրելի խնդիրներէն եւ արեւմտեան պատերազմներէն քիչմը ոգի առնելով ուշադրութիւնը Կիլիկիոյ վրայ կը դարձնէր. մանաւանդ որ ոչ միայն Ցոյները այլ նաեւ եղան Լատիններէն ոմանք որ նախանձոտ աչքերով կը դիտէին հայկական իշխանութեան վերածնութիւնը, դաղտնի գրգռութեամբ կը հրաւիրէին յունական իշխանութիւնը սանձահարել այս փոքրիկ տէրութիւնը՝ որու ապագան իրենց կասկածի նիւթ մը կ'ըլլար:

ՇԱՐԸՆ.

պատահեցաւ: Մեր աննկուն եւ կորովի մարզիկները պահ մը խոկ, վարանում ցոյց չտուին, իրենց վառ հաւատքի ներշնչումը՝ ներդաշնակօրէն զիրենք առաջնորդեց վերջնական յաղթանակի, 3կէտ եւս շահեցնել: Եւ այսպէս մերոնք յաղթեցին 2ի դէմ չորս կէտով:

Ապրիք հայ մարզիկներ, շատ ապրիք:

Քանի մը բարեկամական դիտողութիւններ՝ յառաջիկային:— Մարզասէր

ծախքերը պիտի վճարուէին դեսպանատունէն: Ցանձնարարուած էր քաղաքական աշխատանքներ կատարել բոլոր աւետարանական եկեղեցիներու միջոցաւ, ինչպէս եւ տեղեկութիւններ հաւաքել»: Ամբաստանեալը խոստովաներ է թէ ինք շատ մը տեղեկութիւններ քաղած էր քաղաքական, տնտեսական եւ զինուորական, մեծ մասը հաղորդելով պատ. Զիափքովի, որ ուղղակի յարաբերութեան մէջ էր բրիտանական քաղաքական պատուիրակութեան հետ:

★ Հեռագիրը կ'ըսէ թէ կաթոլիկ, հրէական, բողոքական, իսլամ եւ օրթոտոքս (անշուշտ եւ հայ) հոգեւոր պետերը յայտարարութիւններ հրատարակեցին, դատապարտելով 15 բանտարկեալ պտուելիներուն գործունէութիւնը: Համայնավարական օրկանը այս յայտարարութիւնները հրատարակեց հետեւեալ խորագիրներով. — «Կրօնական կազմակերպութեանց վարիչները կը դատապարտեն դաւաճան եւ լրտես պատուելիները»:

ՊԱՊԸ ԱՍՊԱՐԷԶ ԿԸ ԿԱՐԴԱՅ

Կիրակի օր Պապը քաղաքական ճառ մը խօսեցաւ Ս. Պետրոսի պատշգամէն, 250.000 հաւատացեալներու առջեւ, խստօրէն դատապարտելով «դիկտատորական պետութիւնները», առանց անուններ արտասանելու: Ըսաւ թէ Հռոմէական կաթոլիկ եկեղեցին պատրաստ է համաձայնելու համայնավարութեան հետ, քաղաքական, տնտեսական եւ պետական խնդիրներու մասին, բայց երբեք պիտի չհամակերպէ «լուծ հպատակութեան ձեւին»: Եւ բացատրեց թէ «համատիրական եւ հակակրօնական պետութիւնները անկարելի գին մը կը պահանջեն»: 1.— Լուռ մնացէք, երբ հարկ է խօսիլ: 2.— Տկարացուցէք Աստուծոյ օրէնքները, զանոնք յարմարցնելով մարդկային կամքին: 3.— Հիմնական վարդապետութիւններ յարմարցուցէք օրուան կարծիքներուն: 4.— Հրաժարեցէք օրինաւոր իրաւունքներէն եւ արդար ազատութիւններէն: 5.— Փակուեցէք եկեղեցիներու չորս պատերուն մէջ, փոխանակ հրապարակաւ քարոզելու ըստ Քրիստոսի: «Առաջին Պետրոսի յաջորդը կրնա՞յ հպատակիլ այս պահանջներուն»:— Ոչ, ոչ, կ'աղաղակէին ունկնդիրները:

Պապը պատմեց նաեւ թէ Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Ալպանիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ Հունգարիոյ մէջ բանտարկուած են 15 յոյն – կաթոլիկ եպիսկոպոսները, թէ բազմաթիւ քահանաներ պատժուած են զանազան պատրուակներով:

ՈՉ ԲՈՒՆԻ ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆ, ոչ ալ բացառիկ շահատուրք պիտի հաստատուի, յայտարարեց վարչապետը, միջին դասակարգի ներկայացուցիչներուն:

ՆԻՍԻ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԸ բացուեցաւ Փետրուար 17ին, մեծ հանդիսաւորութեամբ: Այս տարուան Բարեկենդան – Արքան (45րդ) կը կոչուի Ատոմիկոս որ կ'իշխէ 2000 թուականին, հիւլէական (ատոմ) կատարելագործութիւններով:

ԱՀՌԵԼԻ ՀՐԴԵՀ ՄԸ ծագեցաւ Փարիզի կեդրոնական Հալի պտուղներու եւ բանջարեղէններու տաղաւարներէն, չաբաթէն կիրակի լուսնալու գիշերը, տեւելով մինչեւ կիրակի ցերեկ: Վեց հրշէջ խումբեր 12 ժամ պայքարեցան, հրդեհը մարելու համար: Վնասը կը հաշուեն 400—500 միլիոն ֆր.:

50 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ, 70 հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան, երկու կառախումբեր իրարու զարնուած ըլլալով Մէց – Տիժոն գծին վրայ: Պատասխանատու մեքենավարը կ'ուզէր անձնասպան ըլլալ, սակայն ձերբակալուեցաւ:

ՈՒՐԱՆԻՈՄԻ հարուստ հանքեր գտնուեցան Լիմոժի մօտ (Հօթ Վիէն): Ֆրանսա կը յուսայ առաջին տեղը բռնել այս գիւտին շնորհիւ:

ԽՈՒՃԱՊ մը ծագեցաւ Պերլինի մէջ, զրոյց հրջած ըլլալով թէ Ռուսերը նոր դրամ մը հրջաբերութեան պիտի հանեն իրենց շրջանին մէջ: Ռուսական մարքը այնքան ինկած էր որ մինչեւ 7—8 հատ պէտք էր վճարել մէկ արեւմտեան մարք ստանալու համար: Ռուսերը խիստ միջոցներ ձեռք առին եւ այժմ մէկ արեւմտեան մարքը կ'արժէ 4 խորհրդային մարք:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Ց. Դ. Ն. Ս. Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը կազմակերպած է շարք մը դասախօսութիւններ իր խումբերուն համար:

Ա. շարքին համար կը հրաւիրէ իր խումբերը սովորական հաւաքատեղին, հետեւեալ օրերը. —

Երկուշաբթի 28 Փետրուար Մարսէյլի քաղաքի խումբ ժամը 8.30ին:

Հինգշաբթի 3 Մարտ Beaumontի խումբ ժամը 9ին:

Կիր. 6 Մարտ Լա Սիոթայի խումբ ժամը 3ին:

Գշ. 8 Մարտ Պ. Օտտօի խումբ ժամը 9ին:

Ուրբաթ 11 Մարտ Ste. Margueriteի խումբ ժամը 9ին:

Կիր. 13 Մարտ Gardanneի խումբ ժամը 3ին:

Բշ. 14 Մարտ St. Loupի խումբը ժամը 9ին:

Եշ. 17 Մարտ Les Olivesի խումբ ժամը 9ին:

Կիր. 20 Մարտ Aixի խումբ ժամը 3ին:

Գշ. 22 Մարտ St. Jeromeի խումբ ժամը 9ին:

Ուր. 25 Մարտ St. Antoineի խումբ ժամը 9ին:

Բշ. 28 Մարտ St. Anneի խումբ ժամը 9ին:

Դասախօս՝ ընկեր ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՍԵԱՆ:

Նիւթ՝ «ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՆԱԽՔԱՆ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ»: Կը հրաւիրուին նոյնպէս ծնողները ու բարեկամները:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ.— Տէր եւ Տիկին Հ. Զրուանդեան հազար ֆրանք կը նուիրեն Քաշանի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին, ողբացեալ Տիկին ՄԱՐԻԱՄ ԳՈՆՋԷԿԻՒԼԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

★ Ֆր. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 2 հազար ֆրանք Տիկին Սրբուհի Ժամկոչեանէ, իր հօրը մահուան Բ. տարելիցին առթիւ, հազար Ֆր. Պ. Նազգաշեանի Դաշնակցութեան սրահին բացման առթիւ եւ 200 ֆրանք. Պ. Ուզունեանէ նոյն առիթով:

★ Ֆրանսահա, Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է երկու հազար Ֆր. այրի Տիկին Խոնարհիկ Պասմաճեանէ եւ Տիկին Հերմինէ Ա. Խանէտանեանէ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր ՄԻՀՐԱՆ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆի մահուան քառասնօրեակին առթիւ, փոխան հոգեհանգիստի:

★ Պոմոնի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Յով. Պէզիրճեանէ երեք հազար ֆրանք, իր ողբացեալ մօր՝ Տիկին ԽԱԹՈՒՆ ՊԷԶԻՐՃԵԱՆի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Իսիի Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Իսիի, Մէօտօնի եւ Քլամարի հայ հասարակութեան որ «Գթութեան շաբթուան» հնդանակութեան իրենց մասնակցութիւնը բերին լիաբուռն: 32.750 ֆրանք գոյացած է:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի Պ. Քաշանի մասնաճիւղը խորապէս սգալով իր երիցագոյն եւ վաստակաւոր ընկերուհի այրի տիկին ՄԱՐԻԱՄ ԳՈՆՋԷԿԻՒԼԵԱՆի կորուստը, խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ իր աղջկան ընկերուհի Ազգանոյշ Գոնչէկիւլեանի, ինչպէս եւ Մեծատուրեան բոլոր ընտանիքներու:

★ Պուլվառ Օտտոյի Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Մանուկեանի եւ Տէր եւ Տիկ. Եղոեանի իրենց զաւկին եւ թոռան ցաւալի մահուան առթիւ:

ՎՐԻՊԱԿ.— Պ. Տ. Փիրանեանի վերջին գրութեան («Յառաջ», 13 Փետր.), խորագիրը պիտի ըլլայ ԼՈՒՍԱՄԱՐՏ (ոչ թէ «ԼՈՒՍԱՄՈՒՏ», «արիւն»ը՝ ԱՐԵՒՆԵՐ:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)

La Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուի երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, եկեղեցւոյ սրահը:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի ժողովը այս հինգշաբթի ժամը 9ին, Sociétés Savantesի մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Հայերէնի դասընթացք ժամը 8—9:

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Արամ Ենթակոմիտէին ժողովը վաղը չորեքշաբթի ժամը 9ին, Ծանօթ հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի կողմէ, այս կիրակի Յոյներու սրահը, 5 rue Bonnefoi, ժամը 2.50էն մինչեւ 10:

Եւրոպական եւ հայկական պարեր, երգ, արտասանութիւն եւ նուագ: Ճոխ եւ առատ պիւֆէ: Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է: Մուտքը ազատ է:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կուզամ յայտարարել յարգելի յաճախորդներուս եւ բարեկամներուս թէ 1948 Դեկտեմբեր 31ին լուծուած է ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ եւ ԹԵԼԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒԸ:

1949 Յունուար 1էն ի վեր հաստատուած եմ վարը յիշուած հասցէին, ուր՝ առաջուան պէս, կը շարունակեմ ԿԵՐՊԱՍԻ եւ ՊՕՆԸԹՌԻԻ գործս, մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ:

ԽԱԶԻԿ ԹԵԼԵԱՆ, H. TELIAN, 8 rue Pierre Guys, Beaumont, Marseille:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 23 Février 1949 Չորեքշաբթի 23 ՓԵՏՐ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21e Année N° 5778—Նոր շրջան թիւ 1189 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՂՈՒԱՆ ՎԱԽԸ

Հետզհետէ աւելի շատ կը խօսուի ոչ միայն Ատլանտեանի, այլեւ Միջերկրականի դաշինքի մասին: Երկուքն ալ «պատերազմի պատրաստութիւն», ըստ բոլշեւիկեան ազդարարութեան:

Փարիզի համայնավար պաշտօնաթերթը, «Իւմանիթէ», ամենօրեայ խորագիր մը ունի, «Անոնք որ պատերազմը կը պատրաստեն»:

Այս գլուխին տակ օրը օրին կը հրատարակուին եւ կը գունաւորուին այն տեղեկութիւնները որ կապ ունին արեւմտեան պետութեանց տնտեսական, քաղաքական եւ ռազմական ձեռնարկներուն հետ:

Այս վերջիններն ալ, բնականաբար, միեւնոյն մեղադրանքները կ'ուղղեն Խ. Միութեան եւ իր արբանեակներուն, օրը օրին արձանագրելով անոնց բռնութիւնները եւ սպառնալիքները:

Տակաւին անցի օր հեռագիրները կը հաղորդէին թէ Մոսկուա հետզհետէ կը սեղմէ օղակները փոքրիկ Ֆինլանտայի շուրջը, իր թակարդը ձգելու համար զայն, ինչպէս արեւելեան Եւրոպայի պետութիւնները:

Նոյն ճնշումը՝ Շուէտի եւ Նորվեկիոյ վրայ, որոնց առաջինը կը մերժէ միանալ որեւէ խմբակցութեան, իսկ երկրորդը արդէն պատրաստուած է յարելու Ատլանտեանի դաշինքին:

Բոլորն ալ ինքնապաշտպանութեան մասին կը խօսին, այս անթափանցելի լաբիւրինթոսին մէջ:

Փոքրերուն համար բացատրութեան չի կարօտիր այս պարագան: Անշուշտ բոլորն ալ կը վախնան իրենց հզօր դրացիներու ակներեւ կամ խորհրդաւոր խաղերէն: Եւ յուսահատական միջոցներ կը փնտռուին, ոտքի տակ չերթալու համար:

Իսկ Մեծերը, աջ թէ ձախ, ամէնէն առաջ իրենց աշխարհակալութեան դիրքերը, բերդերը պահելու կը ձգտին: Միեւնոյն նշանախօսքերով, — Անկախութիւն, Ժողովրդապետութիւն, Ինքնորոշման իրաւունք եւայլն:

Այս վերջին բառերը պարզապէս ծաղրանկարի վերածուած են Եւրոպայի այն երկիրներուն մէջ որ կը գտնուին Մոսկուայի թաթին տակ: Ուղղակի կամ անուղղակի:

Ամէն մէկը դարձած է մանրանկար Խ. Միութիւն մը, նոյն քաղաքական բարքերով եւ նոյն վարդապետական բերքերով:

Բարքեր եւ բերքեր, որոնք դժուար կը զանազանուին քաղքենի - դրամատիրական պետութեանց դաղթային քաղաքականութենէն:

Ամէն պարագայի մէջ, թունաւորուած է մթնոլորտը, հետզհետէ անշնչելի դառնալով:

Վաղուան վախը ծանր մղձաւանջի մը պէս կը ճնշէ ոչ միայն ժողովուրդներուն, այլեւ կառավարութեանց վրայ:

Ինչո՞ւ զարմանալ որ Թուրքիան անգամ, միշտ մտահոգ, հետզհետէ աւելի բարձր կը խօսի, մասնաւոր դեր մը, դիրք մը վերապահելով իրեն:

Այս տեսակէտէն, չափազանց պերճախօս են Նէճմէտտին Սատակի յայտարարութիւնները, եւ մանաւանդ հետեւեալ խօսքը, որ անշուշտ բառախաղ մը չէ.

— « Հեռաւոր եւ անստոյգ խաղաղութիւն, հեռաւոր այլ ստոյգ պատերազմ»:

Այլապէս նշանակալից երեւոյթ մը՝ ռազմագիտական տեսութիւնները, աւելի կամ նուազ վաւերական մասնագէտներու կողմէ:

Անցեալ տարի առիթ ունեցանք պարզելու «հրամանատար» Ջխենկելիի տեսութիւնը, որ կը թելադրէր Դաշնակիցներուն՝ Կովկասէն զարնել Խ. Միութիւնը, եթէ կ'ուզեն շահիլ յաղթանակը:

Նոյն մարդը, որ միշտ նամակներ կը հասցնէ անգլեւսաքսոն մամուլին, անցեալ օր դարձեալ ռազմագիտական դասեր կուտար, «Տէյլի Մէյլ»ի մէջ (16 Փետրուար) Խ. Միութեան ամէնէն խոցելի կողմը ցուցնելով Կովկասը:

Ուրեմն մարդիկ չեն պակսիր, «գետինը» մըշակելու եւ վաղուան վախը վառ պահելու համար:

Մոռնալով որ, եթէ նոր Աշխարհամարտ մը ցնցէ Եւրոպան, ամէնէն առաջ փոքր ժողովուրդները պիտի փոշիանան:

Բոլորս ալ գիտենք թէ ի՛նչ արժեցին Առաջինը եւ Երկրորդը:

Երրորդը պիտի դառնայ կատարեալ պատուհաս, ամբողջ մարդկութեան համար:

Շ.

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ

Հալէպէն կը գրեն թէ Ա. Ահարոնեանի շարժանկարը երկու օր ներկայացուելէ վերջ, արգիլուած է, Թուրք հիւպատոսին բողոքին վրայ: Ապահովութեան պաշտօնեաները Սինէմա Ռիօ մըտած եւ գրաւած են շարժանկարը, որ վաւերացուած էր Դամասկոսի կառավարութեան կողմէ: Նոյնիսկ երկրորդ քննութիւն մը կատարուած էր Հալէպի նահանգապետին հրահանգով, ի ներկայութեան մամուլի վերատեսուչին եւ Ապահովութեան տեսուչին:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԵՒ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Կիլիկիոյ կաթողիկոսը, Գարեգին արք. Յովսէփեան, Շ. Նարդունիի ուղղուած հեռագրով մը «արագ ապաքինում» կը մաղթէ, կաթողիկոսական օրհնութեամբ:

Ատլանտեան դաշինքը մէկ ամսուան

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Մ. Նահանգները Ատլանտեանի դաշինքին մէջ պիտի աւելցնեն տրամադրութիւն մը որով յանձն կ'առնեն օգնել զինակից ազգերուն, եթէ յարձակում կրեն: Ծերակոյտին արտաքին գործերու յանձնաժողովը հաւանութիւն յայտնած է արտաքին նախարարին թելադրութեանց, հաւաստելով թէ ծերակոյտն ալ կրնայ վաւերացնել պաշտպանութեան պարագան: Մեքենաբար պատերազմ յայտարարելու խնդիր չի կրնար ըլլալ, քանի որ ամերիկեան սահմանադրութիւնը խորհրդարանին վերապահած է այդ իրաւունքը, բայց պաշտպանութեան խնդիրը այնպէս մը պիտի խմբագրուի որ տարակոյս չմնայ թէ Մ. Նահանգները պիտի դիմադրեն որեւէ նախայարձակման:

Կը կարծուի թէ վերջնական դաշինքը պիտի խմբագրուի համաձայն հարաւ. Ամերիկայի դաշնագրին, որուն տրամադրութեամբ զինակից հանրապետութիւններէն մէկուն դէմ յարձակում մը ուղղուած պիտի նկատուի բոլորին դէմ:

Կը կարծուի թէ դաշնագիրը ծերակոյտին պիտի ներկայացուի մինչեւ մէկ ամիս: Միեւնոյն ատեն միլիոնաւոր տոլարի վարկեր պիտի պահանջուին ծերակոյտէն, արեւմտեան Եւրոպայի սպառազինութեանց համար: Միայն առաջին տարուան ծախսը կը հաշուեն 250 միլիոն աթերլին:

Երբ եօթը պետութեանց դեսպաններէն բաղկացեալ յանձնախումբը համաձայնութեան մը յանգի, ժողով պիտի հրաւիրուին Ատլանտեանի Միութեան անդամները:

Նորվեկիոյ արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ որոշած են միանալ Ատլանտեանի դաշինքին: Շուէտ կառչած կը մնայ չէզոքութեան տեսակէտին, իսկ Տանըմարքա հարկադրուած է կամ կղզիացեալ մնալ եւ կամ Ատլանտեանի դաշինքին յարիլ:

Նորվեկիա, որ սահմանակից է Խ. Միութեան, տակաւին չէ պատասխանած Մոսկուայի առաջարկին, ոչ-յարձակման դաշինք մը կնքելու համար:

ՏԻՐՈՒՆԻ. — Վալանսէն հեռաձայնով կը հաղորդեն թէ ընկեր Գ. Քիրէճեան դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր հայրը, Պ. Արմենակ Քիրէճեան: Հանգուցեալը երկար տարիներ եղած է գայմագամ Հաճընի: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է երեքշաբթի օր: Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի բոլորէն իբր այդ նկատել ներկայս:

Մեր ցաւակցութիւնները՝ այս տխուր առթիւ:

ԻՐԱՔԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ դէմ կատարուած հետապնդումներուն առթիւ, Գահիրէի «Ահրամ» թերթը կը գրէ (11 Փետր.) — «Ոստիկանութիւնը շուրջ մէկ շաբաթ առաջ երեւան հանեց նաեւ բոլշեւիկեան կազմակերպութեան հայկական ճիւղ մը, գտաւ մեքենաներ եւ մեծ թիւով տպագրական գործիքներ»:

ՄՈՐԹԵՐՈՒ ԳԻՆԸ հետզհետէ կ'իյնայ:

5 % ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆԸ պիտի փակուի Մարտ 5ին: Մինչեւ հիմա գոյացած է 250 միլիառ ֆր.:

«Թուրքիան պահակ ազատ Եւրոպայի»

ԿԱԶՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏ ՏԱՍԸ ՏԱՐԻԷ Ի ՎԵՐ

Նէճմէտտին Սատակ, Թուրքիոյ արտաքին նախարարը, որ Փարիզ եկած էր տնտեսական գործակցութեան ժողովին առթիւ, հետեւեալ բառերով ամփոփեց միջազգային կացութիւնը, պատասխանելով Le Mondeի աշխատակցին հարցումներուն.

— « Հեռաւոր եւ անստոյգ խաղաղութիւն, հեռաւոր այլ ստոյգ պատերազմ»:

Եւ գիտել տուաւ թէ մինչ այս մնայուն վըտանգին հանդէպ արեւմտեան կառավարութիւնները եւ սպայակոյտները ծրագիրներ կ'որոճան, Թրքական բանակը կը հսկէ այս ռազմագիտական յառաջացեալ դիրքին վրայ, կազմ եւ պատրաստ պատերազմի»:

— « Աւելկա իրողութիւն մըն է որ բաւարար չափով նկատի չառնուիր: Տասը տարիէ ի վեր, մեր երիտասարդութիւնը զինուոր է սահմաններուն վրայ: Եզակի պարագայ մըն է այս Եւրոպայի մէջ: Ուրիշ ո՞ր երկիրը իր բանակը, իր ճարտարագործութիւնը, իր փոխադրութեան միջոցները, իր բովանդակ տնտեսական կեանքը դրած է պատերազմական վիճակի մէջ: Մեր ելեւմուտքին կէսը յատկացուած է ազգ. պաշտպանութեան: Եթէ տկարութիւն մը, թերացում մը ունենանք, ի՞նչ պիտի ըլլայ Միջերկրականի հաւասարակշռութիւնը»:

Հակառակ ամերիկեան օգնութեան, ճիշդ այն պահուն երբ Եւրոպան վերստին կը համախմբէ իր ուժերը, Թուրքիան անձկութեամբ կը դիտէ տարամերժօրէն Հիւս. Ատլանտեանի ծովեզերեայ պետութիւններէն կազմուած խմբակցութիւն մը, ինչ որ պիտի նուիրագործէ իր քաղաքական, նոյն իսկ բարոյական, եթէ ոչ զինուորական կղզիացումը:

— « Ոչ ոք Թուրքիոյ չափ կրնայ մաղթել որ Եւրոպայի բոլոր երկիրները, երկաթեայ վարագոյրէն ասդին թէ անդին, գործակցին քաղաքական եւ տնտեսական դրութեան մը: Ռամկավար ժողովրդապետութիւնները (Խ. Միութիւն եւ արբանեակներ) սկիզբէն իսկ հրաւիրուեցան, բայց մերժեցին այս գործակցութիւնը: Այս վիճակը կրնայ փոխուիլ, բայց եւ այնպէս պառակտումը կայ եւ կը մնայ: Եթէ զուր է ուրանալ այս իրողութիւնը, շատ աւելի վտանգաւոր է ուրիշ մը ստեղծել, աշխարհագրական պատճառաբանութեամբ մերժելով ժողովուրդներ որոնք կ'ուզեն մասնակցիլ հասարակաց գործին: Արդարանալի չէ արեւմտեան պետութեանց միութիւնը, անջատուած՝ ազատ Եւրոպայի միւս երկիրներէն: Այդ պարագան կրնայ թիւրիմացութիւններ պատճառել Թուրքիոյ մէջ եւ այլուր: Քանի որ կարգ մը երկիրներ կը մերժեն մնալ եւրոպական հասարակութեան մէջ, անհրաժեշտ է որ մնացեալները զօրացնեն իրենց միութիւնը, երաշխաւորելու համար իրենց սեփական ապահովութիւնը »:

Սատակի յայտարարութիւններէն դատելով, Թուրքիա կ'ուզէ դառնալ առաջնորդը Միջերկրականեան պետութեանց.

— « Շատ խօսուեցաւ Միջերկրականեան, ինչպէս սկանտինաւեան դաշինքի մը մասին: Երկուքն ալ համարուեցան երկեարաձգումը Ատլանտեանի դաշինքին: Բառին բուն իմաստով, երկարաձգում չէ եղածը, այլ առաջին հանգրուանը ընդհանուր միութեան: Ընդհանուր սկզբունք մը յայտնած ըլլալու համար, ըսեմ. — ոեւէ ազգ, ինչ ներքին կարգուսարք ալ ունենայ, պէտք չէ դուրս մնայ այդ միութենէն, պայմանաւ որ յարգուին իւրաքանչիւրին անհատական ազատութիւնը եւ ազգային վեհապետութիւնը»:

Ուրեմն, Թուրքիան կը յաւակնի նորէն գործօն դեր մը կատարել Միջերկրականի մէջ: Միւս կողմէ, Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի հետ անդամ ըլլալով Պաղեստինի հաշտարար յանձնախումբին, կ'ուզէ ամրապնդել ֆրանքեւթուրք գործակցութիւնը: Այս մասին ալ խօսեցաւ Նէճմէտտին Սատակ.

— Չեմ գիտեր թէ օրինական տեսակէտով ինչ եղած է ֆրանքեւթուրք զինակցութեան դաշնագիրը. գիտցածս այն է որ անվթար կը մնայ այդ զինակցութեան ոգին»:

Եւ, նորէն անդրադառնալով միջազգային կացութեան, յոյս յայտնեց թէ Թուրքիա, որ պահակի դեր կը կատարէ ազատ Եւրոպայի սահմաններուն վրայ, միշտ պիտի գործակցի եւրոպական հասարակութեան վերելքին եւ ապահովութեան.

— « Ամէն բան ժամանակի խնդիր է: Միայն մենք պիտի շարունակենք առաջին գծի պարտականութիւնը: Բոլոր անոնք որ կը ճանչնան Թուրքիան եւ Թուրք ժողովուրդը, պիտի գիտնան որ անամէջ շատախօսութիւններ չեն ասոնք: Բայց ինչո՞ւ մինակ պիտի ըլլանք մենք, քանի որ մեր պաշտպանելիք արժէքները կը պատկանին բովանդակ ազատ Եւրոպայի »:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդա՛լ Դ. էջ)

ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐ...

(ՆՈՅ. 29Ի ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ)

ԽՄԲ.— Երէկ հրատարակած էինք Գահիրէի Քաղաք. Ժողովին Յունուար 12ի ատենագրութիւնը, որ լուսաբանութիւններ կը հաղորդէր վերջին վէճերու մասին: Ստորեւ՝ «Յուսաբեր»ի խմբագրականը, որ փակուած կը նկատէ «տխուր պատմութիւնը».—

★

Քիչ անդին հրատարակութեամբ կուտանք Գահիրէի Քաղաքական Ժողովի 1949 Յունուար 12ի նիստի ատենագրութենէն որոշ մասեր,— գրեթէ ամբողջութեամբ՝ Թեմիս Առաջնորդին յայտարարութիւնը, ապա նաեւ այն որոշումը, որ նոյն ժողովը առած է Մայիս 28ի եւ Նոյեմբեր 29ի տօնակատարութեանց առիթով:

Հարցի լրիւ պարզաբանումին համար ստիպուած ենք անգամ մը եւս — գէթ սեղմ տողերու մէջ — անդրադառնալ այն ճշմարիտ ալեկոծումին, որուն ենթարկուեցաւ մեր համրային կեանքը ասկէ շուրջ երեք ամիս առաջ:

Եգիպտահայ գաղութը կը ներկայանայ զոյգ Թեմականներով՝ Աղեքսանդրիոյ եւ Գահիրէի:

Այս զոյգ Թեմականներն ունին իրենց Քաղաքական Ժողովները:

Այս Ժողովներէն Աղեքսանդրիոյ քաղաքականը, յատուկ նիստի մը մէջ անդրադառնալով Նոյ. 29ի տօնակատարութեան, պաշտօնապէս կ'որոշէ Նոյեմբեր 29ին ԲԱՑ պահել վարժարաններն ու առաջնորդարանը եւ գոհանալ պարզ գոհաբանական մաղթանքով, որ պիտի կատարուէր օր մը առաջ, կիրակի, Նոյ. 28ին:

Այս նոյնը, վկայութեամբը Թեմիս առաջնորդին, տեղի կ'ունենայ նաեւ հոս, Գահիրէի մէջ.

«ՅԱՅՏՆԻ Է ՑԱՐԳԵԼԻ ԺՈՂՈՎԻԴ, — իր Յունուար 12ի յայտարարութեան մէջ կը վկայէր Մամբրէ արքեպ. Սիրունեան,— ԹԷ ՀԱՄԱՁԱՅՆ — ՆՈՒԹԵԱՄԲ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ ՀԻՆԳ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ, ԱՆՊԱՇՏՕՆ ԿԵՐՊՈՎ ՈՐՈՇԱԾ ԷԻՆՔ, ՆՈՅ. 28ԻՆ, ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ, ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ ՀԱԴԻՍԱՒՈՐԱՊԷՍ ՏՕՆԱԽՄԲԵԼ «ՆՈՅ. 29», ՄԱՍՆԱԿԻՑ ԸՆԵԼՈՎ ԱՅԴ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՑ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԻՒՆԸ, ԵՒ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՕՐ, ՆՈՅ. 29ԻՆ, ԲԱՑ ՊԱՀԵԼ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԸ»:

Ըստ էութեան, զոյգ Ժողովներու որոշումին մէջ — եւ ոչ մէկ տարբերութիւն:

Տարբերութիւնը աննշան է եւ ձեւական:

Եւ այս տարբերութիւնը խորքին մէջ ոչ թէ կը նսեմացնէ արժէքը Գահիրէի «անպաշտօն» որոշումին, այլ զայն աւելի կը բարձրացնէ:

Որովհետեւ Գահիրէի քաղաքականի «անպաշտօն» որոշումին հետեւանքով է, որ Աղեքսանդրիոյ քաղաքականը առած է իր պաշտօնական որոշումը, առած է զայն՝ Գահիրէէն հրահանգ առնելէ ետք...

Այս է ահա Գահիրէի այսպէս կոչուած «անպաշտօն» որոշումը...

Իսկ Գահիրէի մէջ այսպէս եղած է այն միակ պատճառով, որովհետեւ ՀԻՆԳ անդամները — այլ քաղաքական Ժողովի ՀԻՆԳ անդամները — այլ խօսքով՝ Ժողովը իր ջախջախիչ մեծամասնութեանը մէջ — ունեցած են այն խոր վստահութիւնը, թէ գլխաւորութեամբը Թեմիս առաջնորդին առած իրենց այս որոշումը տարբեր բան չէ, քան Ժողովի ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ որոշումը:

«ԱՅՍ ԻՄԱՍՏՈՎ — կը վկայէ միշտ նոյն Մամբրէ արքեպ. Սիրունեան,— ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ ՂՐԿՈՒԵՑԱՆ ԹԷ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՄԵՐ ՓՈԽԱՆՈՐԴԻ ԵՒ ԹԷ ԳԱՀԻՐԷԻ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆՑ»:

Յստակ է այս յայտարարութեան իմաստը. եթէ եօթը անդամնոց քաղաքականի հինգ անդամներու «անպաշտօն» որոշումին մէջ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ որոշումի ուժն ու հանգամանքը չտեսնէր, Թեմիս առաջնորդը այդ հրահանգները չէր ղրկեր ոչ Աղեքսանդրիոյ իր փոխանորդին, ոչ ալ Գահիրէի Ազգ. վարժարաններու տնօրէնութեանց:

Պատահօրէն առնուած որոշումներ չէին ասոնք. այս խնդիրներու շուրջ հինէն ի վեր երկար խօսակցութիւններ եղած, հարցերը հանգամանօրէն քննուած եւ ժողովներէն ներս նախ քան Նոյ. 29 որոշ եզրակացութեան եկած էին արդէն: Թեմիս առաջնորդը կը գործադրէր այն, ինչ որ իրաւազօր մարմինները քննած եւ որոշած էին կանխապէս:

Եւ յանկարծ, հակառակ այս որոշումներուն, նոյն առաջնորդը, սին պատճառաբանութեամբ, ոտնահարելով ամէն օրէնք եւ իրաւունք, Նոյ. 28ին, նոր կարգադրութիւններով — գրաւոր եւ բերանացի — կը հրահանգէ չեղեալ նկատել նախապէս տրուած հրահանգը եւ Նոյ. 29ին ոչ թէ ԲԱՑ, այլ ԳՈՑ պահել վարժարանները...

Իր մտահոգութիւնն էր «խուսափիլ պատահելիք անախորժ եւ ցաւալի դէպքերէ»...

Մինչ եղաւ ճիշդ հակառակը. իր ապօրինի եւ խորապէս ընդվզեցուցիչ արարքը ալեկոծութեան մատնեց գաղութիս համրային կեանքը՝ պատճառ դառնալով արխնալի դէպքերու թէ հոս՝ Գահիրէի մէջ եւ թէ Աղեքսանդրիոյ...

Խոր ցաւով պիտի յայտնենք, որ մեզ միայն այժմ յայտնի դարձած են — միանգամայն վաւերական աղբիւրէ — շատ աւելի քստմնեցուցիչ մանրամասնութիւններ, քան որ գիտէինք մինչեւ այսօր:

Բնաւ պատահականութեան արդիւնք չէ Նոյ. 28ի ուշ ժամին արձակուած ապօրէն հրահանգը:

Այդ հրահանգը ճշմարիտ դաւ մըն էր, իր բոլոր մանրամասնութեանց մէջ յղացուած օրեր առաջ եւ գաղտնաբար գործադրուած Նոյ. 28ին, առանց իրաւազօր Ժողովներու գիտութեան եւ համաձայնութեան...

Կարելի չէր լռութեամբ անցնիլ այս վրդովիչ արարքի վրայէն:

Վտանգաւոր նախընթաց մը չստեղծելու համար՝ անհրաժեշտ էր չարիքը հիմէն մէջ խեղդել:

Վտանգաւորը բոլոր չարիքներէն, մասնաւորաբար համրային կեանքի մէջ, օրինազանցութիւնն է, երբ մանաւանդ օրինազանցը իր ապօրէն արարքներու մէջ գինք քաջալերող կռուան մը կը գտնէ, մոռնալով անմեռ պատգամը մեր նահապետներէն Հ. Ա. Այտընեանի՝ «օրինօք խօսիլ, օրինօք գրել, օրինօք գործել»...

Իր ժողովուրդի սահմանադրական փառաւոր վաստակը զոհ բերելով դաւադրաբար ձեռք ձգուած ոչինչ յաղթանակի մը, «Արեւ»՝ Եգիպտոսի ռամկավար օրգանը օրեր ու շաբաթներ շարունակ խմբագրականներ կը թխէր ընթերցողը համոզելու համար, որ ԱՆԿՐՕՆ ու ՀԱԿԱԿՐՕՆ բոլշեւիկ երկրի մը յեղափոխական — ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ու ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ — տօնը ԿՐՕՆԱԿԱՆ տօն մըն է, որուն տօնակատարութեան միակ իրաւունքը կը պատկանի եղեր Հայ եկեղեցականութեան, էջմիածնի մէջ՝ կաթողիկոսին, իսկ գաղութներու մէջ, թեմակալ առաջնորդներուն...

«Արեւ» իր դեկտ. 2ի խմբագրականով կը գրէր.—

«...Որքան չրջահայեաց որոշում մըն էր Առաջնորդ Ս. Հօր որոշումը՝ փակելու վարժարանները: Այսպէս ծանր դէպքերու առջեւ պիտի գտնէր գաղութը եւ վտանգաւոր կացութիւն մը պիտի ստեղծուէր»:

Այս բացայայտ ու անպատկառ սպառնալիքէն ետք՝ «Արեւ» կը գրէր.—

«Կ'ըսուի, որ Քաղ. Ժողովը որոշում առնուցած է Նոյ. 29ի օրը վարժարանները բաց պահելու:

«Սխալ է, հիմնապէս սխալ:

«Քաղաքական Ժողովը ոչ մէկ որոշում չունի այդ մասին: Եւ չէր ալ կրնար ունենալ, քանի որ Ազգային Տօներու հարցերը, Եկեղեցիէն ներս, Ս. Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հրահանգներով միայն կը տօնուին եւ հոգեւոր պետերը այդ հրահանգները միայն նկատի կ'առնեն»:

Նոյն հարցին դառնալով՝ ռամկավար օրկանը իր Դեկտ. 9ի խմբագրականին մէջ կը գրէր.—

«Մարմինները իրենց կանխորոշուած ձեռնհասութիւնները ունին: Անոնք (ակնարկը՝ Քաղ. Ժողովներուն.— «Յ.») չեն կրնար, առանց ոտնձգութիւններու աններելի սխալը գործելու, իրենց սահմանագծուած իրաւասութիւններէն դուրս ելլել:

«Արդ, մեր Հայրապետը միայն իրաւասու է այս մարզին մէջ»:

Իսկ գաղութներու մէջ ալ Նոյ. 29 իրաւասու են տօնակատարելու միայն թեմակալ առաջնորդներն ու հոգեւոր հովիւները...

(Մնացեալը յաջորդով)

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ՄԱՅՐԻԿԸ

... Տարինե՛ր, տարիներ առաջ դեկտեմբերի վերջերի մի ցուրտ օր էր, որ ես առաջին անգամ լինելով՝ Լիոն գնացի: Կայարանում, երբ ինձ դիմաւորող երիտասարդները խօսում էին, ինձ հանգիստ տալու համար ուղղակի հիւրանոց առաջնորդել, թէ՞ ...

Մի պատանի, «Յառաջ»ի տրցակը թեւի տակ, «Լուսաւորչի կանթեղի»անմահ բոցն իր աչքերում, միջամտեց:

— Ի՞նչ ասել է հիւրանոց. մայրիկս անհամբեր կը սպասէ մեզ:

«Անհամբեր մեզ սպասող» մայրիկը երեւի շատ ազդեցիկ էր. ոչմէկ առարկութիւն. ճամբորդի կամքս անգամ չհարցրեցին. առաջնորդեցին մայրիկի մօտ:

Մեծափարթամ Լիոնի մէջ նպարավաճառի մի փոքրիկ խանութ, բայց երբ աչքս տեսաւ ցուցատախտակը, հորիզոնս լայնացաւ, ես ինձ զգացի հարազատ միջավայրում: «Մասիս» էր անունը այդ փոքրիկ կրպակի:

Մի փոքրիկ դուռ բացեց խանութի մէջ.

— Հրամեցէք, հրամեցէք, բարով — հազար բարի. տունը ձերն է:

Սեւազգեստ, գլուխը սեւ, շալովիով կապած, փոքրիկ, թխադէմ, յիսունի մօտ, առոյգ մի կին էր ինձ ներս հրաւիրողը: Մայրիկը: Ու մայրական էր համբոյրը, որ տուեց ինձ, կարծես վաղուց սպասուած, կարօտած մէկ սիրելիին:

Զորս անպաճոյճ պատ, ժլատ մի լոյսով, որ սակայն պարփակել էին իրենց մէջ տարագիր մի Հայաստան ու հայութիւն:

— Ծանօթացնեմ.— խօսեց մայրիկը,— Սա մեծս է, Սահակը: Այն օրէն որ, Շաւարշ Նարդունին Լիոնէն անցաւ, եւ ԶՈՄ հիմնեց, Սահակս ինձնէն խլեց: Աչքը բա՞ց, ԶՈՄ է, աչքը գոց՞, ԶՈՄ է. երազի մէջն ալ ԶՈՄ է, վեր-վար ԶՈՄը կայ, անձնական կեանք, ապագայի մասին խորհել չկայ: Աման — աման, աման ...

Աս երկրորդս է, Կարօն, (ինչ գեղեցիկ երիտասարդ, եւ ինչ աչքեր), ասոր խելքն ալ Գիւլխանդանեանը, Ջամալեանը եւ Շաւարշ Միսաքեանը առան, Դաշնակցութիւն, ժողով, հանդէս, քիչ մըն ալ ծեծ ու կռիւ անոնց հետ, որ Դաշնակցութեան դէմ լեզու կը շարժեն:

Աս Խնկիկս է, կրտսերս, թէ ԶՈՄ է, թէ Դաշնակցական, թէ մանաւանդ, Յառաջական: Խելքը անձնական գործի չէ ՅԱՌԱՋ պիտի տարածէ Լիոնի մէկ ծայրէն միւսը, աւելի հեռուները, եթէ միջոցը ներէ:

— Աս ալ միակ աղջիկս Հռիփսիմէս, եղբայրներուն ընկած թակարդէն դուրս կ'ուզէ մնալ, բայց ուր որ ալ դառնայ, տեղը հոն է:

Ոչ, մայրիկի ձայնի մէջ տրտունջ չկար, այն «թակարդներին» դէմ, որոնց մէջ բռնուած էին իր զաւակները:

Մայրիկը սուրճի գաւաթները շարեց սեղանի վրայ եւ բուրումնաւէտ սուրճը պատրաստ էր: Սրճամանը կրկին դրեց կրակի վրայ:

— Կարծեմ ամէնս սուրճ ունեցանք, մայրիկ, ինչո՞ւ սրճեփը...

— Թող պատրաստ ըլլայ, աղջիկս, հիմա տեսար իրար յետեւէ կուգան ձեռք ու ոտքերը պաղեցուցած:

Մինչ մենք սուրճ էինք խմում, սեղանի մէկ կողմը բազմած էր կարմիր գինին, շրջապատուած մի քանի գաւաթներով, եւ թեթեւ աղանդերով: Դա կարոյի անկիւնն էր: Ու պիտի հաստատէի թէ, օրն ի բուն գինին պիտի չվերնար սեղանի վրայէն: Քաւ լիցի, Կարօն գինեմոլ չէր, դա եկող գնացողի կոկորդը թրջելու, հայրենիքի եւ Դաշնակցութեան կենացը խմելու համար էր:

Եկող գնացողին, անպակաս էր չարանը մտնող ելնողի, նաեւ ժամերով այնտեղ մնացողի:

— Աս Մարտիկս է, մէկը չունի, ազգական է մեզի, հասեր է արդէն. խելքս միտքս այն է, պարկեշտ աղջիկ մը գտնեմ, գլուխը կապեմ, մարած ճրագ մը վառի: (Արդէն կը վառի ճրագը):

— Աս Ղազօն է, ոտքին համար շատ տառապած չօճուխիկս, բոլորովին անտէր չէ, տատիկ մը ունի, բայց միշտ հոս է: Խելքը գլուխը տղայ է, ժամանակը որ գայ, ընտանիք մը պիտի կազմէ որ... մատ խածնել պիտի տայ: (Այդ ընտանիքը կազմուած է):

—Աս Սողիկն է, դպրոց տեսած տղայ, քիչ մը փիլիսոփայ, ոչ, Դաշնակցական չէ, Զոմական է: Մտքին մէջ բաներ մը կը դառնայ, փոս մը կը փորուի, եւ յատակ չի գտներ, կը վախնամ թէ...

— Աս Աւետիսն է (Մեսումենց), ամէնէն դժուարը, շատ մը բոց առնող: Մէկը չունի: Մեղքիս վրայ՝ մտքին դրեր է արուեստագէտ ըլլալ, դպրոց կ'երթայ, դօ, ռէ, մի, ֆա... ըսելիք չունիմ ուսումը աղէկ բան է: Բայց երբ որբ ես, ու կռնակդ մէկը չունիս, մանաւանդ արուեստագէտ, այսինքն՝ դրոց — բրոց, վարդապետի պէս երդ չինող...Արուեստը որի՞ն է կշտացուցեր որ... վախնամ անօթի մնայ:

— Աս Վահրամն է. փառք Աստուծոյ, մայր ունի, եղբայր ունի, ազգական ունի: Կոկորդը վանդակ մըն է, մէջը, բլբուլ մը պահուած: Կ'երգէ որ... վաղը, հանդէսին պիտի լսես:

Բայց... (Ձայնը իջեցնելով, միայն ինձ լսելի անելու համար) աչքերուն մէջ, ճակտին վրայ բան մը ունի, որ սրտովս չէ...

(Մայրիկի նախազգացումը՝ աւաղ, պարապ չէր: Վահրամը շատոնց թաղուած է):

— Աս Արշաւիրն է. ամէնէն գիտունը. լուրջը, լեզուներ գիտէ, պաշարը շատ է, բայց չուկայ հանել, ծախելը չգիտէ, ունեցածը իրեն պահել կ'ուզէ:

— Աս... Այնքան շատ էին ինձ ծանօթացնելիք երիտասարդները: Լիոնի բոլոր Զոմականները բոլոր երիտասարդ նորընծայ Դաշնակցականները. նաեւ յայտնի չէզոք երիտասարդները, որ պահանջ ունէին ապրելու հայկական մթնոլորտում, բայց երիտասարդներէն հանդիպում էին նաեւ տարէցները, պակաս չէին նոյնպէս Խաչուհիները: Ազգային Ակումբ:

Ահա նաեւ ուշացած մէկը՝ պատանի, փոքրահասակ, ոսկոր ու կաշի: Սակայն այդ ոսկորն ու կաշին ունին ջղերի մի հիւսք, որ շարժում է ու

Թուխ, իսկ սիրտը, որ իր փոքրիկ բռունցքէն մեծ չէ լինելու, ունի իր մէջ կրակ ու բոց, որ դուրս է ուզում ժայթքեցնել փոքրիկ աչքերի կայծկլտող բիբերով: Ահա մէկը, Տիկին, Միսաք Միրզէն է, թէ Զօմականն է, թէ Դաշնակցական եւ թէ Ցառաջական է, սանդր ու գրչի հետ կը խաղայ, եւ բերնին մէջ ալ լեզու մը ունի որ... վախնալու էք, մանաւանդ ճառախօսներդ, օր մը պիտի մրցի ամէնուդ հետ:

Ու այսպէս, մայրիկն ինձ ներկայացում է իր «չօճուխ»ները: Այո, նա մայր է ոչ միայն իր չորս որբերին, այլ շատերին, որ իր տունն են մտնում եւ իրեն մայրիկ են կոչում:

Արդէն գրաւել էի «Թախտ»ի վերի անկիւնը:

— Զարմանալի է, ով որ Փարիզէն գայ, այդ անկիւնը կը նստի: Այդտեղ նստել են ընկեր Գիւլխանդանեանը, Զամալեանը, Վրացեանը, Միսաքեանը, Բալայեանը, Նարդունին, ո՞ր մէկն ասեմ... այնպէս որ, նրանց բացակայութեան ժամանակ այդ անկիւնը նստողը պատկառանքով կ'ասէ. — Ներեցէք որ, պատուոյ անկիւնը գրաւեմ:

1915ի հայաջինջ արհաւիրքում ամուսինը կորցրած, չորս զաւակների տէր այդ փոքրիկ, տկարակազմ կինը ի՞նչպէս էր կարողացել ապրել, ապրեցնել իր զաւակները, ինչպէ՞ս էր հասցրել նրանց Ֆրանսա, ինչպէ՞ս ոչնչից կարողացել էր վերաշինել իր տունը:

Այնքան չարիք, այնքան անիրաւութիւն, այնքան տառապանք եւ արիւն տեսած իր հոգին ինչպէ՞ս կարողացել էր իր սիրտը պահել սրբազան մի տաճար, ուր տեղ չունէր չարը:

Դա հայ մայրերի գաղտնիքն է:

Մայրիկն՝ այնքան նախանձախնդիր՝ հայ տուներ կազմելու, ունեցաւ երջանկութիւն ամուսնացնելու իր մէկ զաւակը՝ Կարօն: Սակայն՝ դեռ տանճրադը չվառած, զաւակ չունեցած, Կարօն զոհ գնաց աշխարհաւեր, անիմաստ պատերազմին: Բազմիցս վիրաւոր մայրիկի սիրտը կրեց ահաւոր մի հարուած: Լացեց, լացեց իր անզուգական զաւակի եղերական կորուստը, կորցրեց մէկ աչքի լոյսը, մաշեց սիրտը, չդիմացաւ: Ու չտեսած միւս զաւակների տուն կազմելը՝ հեռացաւ, թափուր թողած տունը:

... Մայրիկ, տխպար հայ մայրիկ, հանգած սրտիդ կայծերը թող որ ընկնին նոր հայուհիների սրտերի մէջ, թող արծարծեն նոր բոցեր, նոր հայ տուներ ջերմացնելու, լուսաւորելու համար:

ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ վիճակը նկարագրելով Պ. Զէփին, Փէշթայի ամերիկեան դեսպանը, որ Փարիզ եկած էր, կ'ըսէ թէ աներեւակայելի է: «Ով որ հոն չէ եղած, չի կրնար ըմբռնել: Միայն կոյրերը կրնան չտեսնել թէ հունգար ժողովուրդը կը գտնուի Մոսկուայի մէջ մարզուած համայնավարներու ամբողջական տիրապետութեան տակ, համայնավարներ որոնք կատարեալ հպատակութիւն յայտնած են Կրեմլինի: Թէեւ շատ մը կարմիր դրօշներ կը ծածանին Փէշթայի փողոցներուն մէջ, բայց համայնավարները աւելի պակաս քուէ պիտի վաստկին քան կարգ մը արեւմտեան երկիրներու մէջ, եթէ ազատ ընտրութիւններ կատարուին»: Դեսպանը այս առթիւ վճռապէս հերքեց իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւնները՝ կարդինալ Մինծենթիի գործին առթիւ:

Ա՛Լ ԿԸ ԲԱՒԷ

Վերջին ընդհանուր պատերազմէն ետք պահ մը հայ ղեկավարները իրենց պայքարը դադրեցուցին, եւ մէկ սեղանի շուրջ համախմբուելով համերաշխութեան գաղափար յղացան:

Անշուշտ այս գեղեցիկ քայլը մեծ գոհունակութեամբ ողջունուեցաւ Սփիւռքի հայութեան կողմէ:

Դժբախտաբար մեր յոյսերը շուտ ցնդեցան: Հազիւ սեղանին շուրջը հաւաքուած, ջիղեր լարուեցան եւ ներկայիս կարելի է ըսել թէ պառակտումը իր գագաթնակէտին հասած է, ցաւ պատճառելով, արտասահմանի գիտակից եւ ազնիւ հայութեան:

Կը կարծեմ թէ եկած է ժամանակը որ մեր ղեկավարները դադրեցնեն ազգակործան պայքարը: Էհ, վերջի վերջոյ Սփիւռքի հայութիւնը ոչխար չէ որ ուզողը իր մարագը քշէ եւ կամ ուզած կերը տայ:

Խօսքս ուղղելով հանրածանօթ «քաջ» Նազարին, հարց կուտամ. — Բաւական ժամանակէ ի վեր, կարմիր նժոյգդ հեծած, Ֆրանսայի մէկ ծայրէն միւսը մուրճ ու մանգաղ քարոզելով Դաշնակցութիւնը Հայաստանի եւ մանաւանդ ներգաղթին թշնամի կը ներկայացնես: Արդեօք պահ մը խիղճդ քննա՞ծ ես, առանձին եղած ժամանակդ: Ինչ կը պղտորես մեր մաքուր սրտերը, որ մեր հայրենիքին համար կը բաբախեն: Պարոն Նազար, ենթադրենք թէ ամբողջ Սփիւռքի հայութիւնը քեզի հաւատայ եւ կարմիր գլխարկ դնէ: Կրնա՞ք ըսել թէ ինչ կ'ըլլայ հետեւանքը... Այն ատեն ո՞ւր պիտի երթաք, քաջ Նազար, ըսէ նայինք:

Երկու տարի առաջ որոշուած էր 4—500.000 տարագիրներ փոխադրել Հայաստան: Դժբախտաբար այդ ծրագիրն ալ մնաց թուղթի վրայ: Հազիւ կարելի եղաւ 86.000 հայեր փոխադրել երկու տարուան ընթացքին. իսկ շատերն ալ դեռ կը սպասեն: Դուք, աղա Նազար, կարմիր նժոյգը ձգած, կարմիր օդանաւով կրնաք մեկնիլ, իսկ մե՞նք, ո՞ւր պիտի երթանք...

Դաշնակցութեան թաղո՞ւմը կ'ուզես. ահա քեզի կարճ խորհուրդ մը. — ըսէք ձեր Արեւափայլին թող Թրքահայաստանը փրկէ Թուրքերէն, թող ազատութիւն տայ խօսքի, մտքի, գրչի, թող լայն բանայ ներկայ Հայաստանի դռները, եւ այն ատեն ամբողջ գաղթականութիւնը իր սիրած եւ երազած Հայաստանը պիտի երթայ: Այն ժամանակ ձեր երազն ալ իրագործուած կ'ըլլայ: Մինչ այդ, հանգիստ ձգեցէք մեզ, մի խռովէք մեր հոգիները:

ՍՈՐԴԱՐՑԻ

ՀԻԹԼԵՐԻ վարչապետարանը, որ Պերլինի ռուսական բաժնին մէջ կը գտնուի եւ մասամբ աւերուած է ռմբակոծութիւններէն, պիտի քանդուի ամբողջովին: Այս գործը գերմանական հաստատութեան մը յանձնուած ըլլալով, սպառնալիքներ կը տեղան հեռաձայնով եւ նամակներով, որպէսզի չքանդէ: Անանուն նամակագիրներէն մին կ'ազդարարէ թէ «ժամանակները կրնան փոխուիլ նորէն»: Գերմանուհի մըն ալ թռուցիկներ ցրուած է, աւելցնելով թէ Հիթլէր ողջ է եւ շուտով պիտի վերջանայ գերութիւնը...

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՌՈՄԱՆ. — Կապոյտ Խաչի կամքէն անկախ պատճառներով, Մանուկներուն Օրը կարելի եղաւ տօնել միայն Փետրուար 11ի երեկոյին: Սովորական հանդիսավայրը ժամանակէն առաջ լեցուած էր հետաքրքիր հանդիսականներով: Տիրապետող տարրը մանուկներու բազմութիւնն էր: Ճիշդ ժամը 9ին օրուան նախագահուհին Տիկին Ա. Շէյթանեան քանի մը խօսքով բացումը կատարեց: Ցետոյ յաջորդաբար վայելեցինք մանուկներու երգերը, արտասանութիւնները, տրամախօսութիւնները, եւն.: Տիկ. Սինանեան բացատրեց մանուկներու օրուան իմաստը:

Միջնարարին կաղանդ Պապան բոլոր փոքրիկներուն անխտիր անուշեղէն (nougat) եւ տետրակ բաժնեց: Խմորեղէնի վաճառումէն եւ վիճակահանէ մը գոյացած գումարը ծախսերը գոցեց: Նախագահուհիի հրաւէրին վրայ քանի մը հանդիսականներ երգով, զուարճախօսութեամբ հանդէսին փայլը աւելցուցին:

Խաչուհիներու կողմէ ներկայացուած զաւեշտը, «Անձրեւոտ գիշեր մը», կուշտ ու կուռ խնդացուց բոլորը:

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ Խաչուհիներ Նուարդ Քէչէճեանի, Հայկանոյշ Ասատուրեանին եւ Նուրիցա Շէհէրլեանի, որոնք ցերեկը գիշերին խառնելով մանուկներու օրէն դափնեպսակ մը հիւսեցին Կապոյտ Խաչին համար: — Պիլալի

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տիկին Alice Levon այս գարնան եւ ամառուան ցուցադրութիւնն ալ պատրաստած էր այն ճաշակով եւ խնամքով որ յատուկ են իրեն:

Գոյներու ընտրութեան մէջ, ձեւերու ստեղծագործութեան մէջ մասնագէտ Հայուհին աշխատանք մը կատարած է որ արժանի է անկեղծ գնահատութեան:

Երբ ամբողջ մէկ ժամ ձեր առջեւ կ'անցնին զանազան գեղեցիկ modèleներ որոնք ամբողջական տպաւորութիւն մը կը թողուն ձեր վրայ, թէ նորաձեւութեան թէ վայելչութեան, դժուար է ընտրել լաւագոյնները:

Ահա Marée – Basse, երկու բառէ բաղկացած ծովազգեստ մը, pantalon մը եւ sweater մը որոնց դեղինի եւ մոխրագոյնի ներդաշնակութիւնը աչքի վայելք մը կը կազմեն: Ferry – Boat, վայելուչ եւ պարզ վերարկու մը, Printemps, մութ կապոյտ tailleur մը, կօճակ մը՝ վարէն:

Imprudente, գեղեցիկ հագուստ մը, մինչեւ ուսը բաց օձիքով մը: Deauville, ճաշակաւոր եւ ժուժկալ tailleur մը, մատչելի իր զուսպ վայելչութեամբ: Etincelle, paillettesով վերարկու մը, սեւ, Ritz, Flirt, եւ վերջապէս գիշերուան հագուստ մը, ճոխ եւ գեղեցիկ Cléopatre: Ցուցադրութեան ներկայ էին ֆրանսական եւ օտար մամուլի ներկայացուցիչները որոնք մեծարուեցան «քոքթէյլ»ով: — Փ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (101

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ Ի.

ԱՆԴՐՈՆԻԿՈՍ ԿԵՍԱՐ

Օրինակի համար կային քանի մը ամրոցներ որոնք Լեւոնի գերութեան ժամանակ Պերպերուժէն կայսրը առած էր Փռանգներէն, հիմա երբ Թորոս անոնց տիրացաւ, Լատին իշխանները կը պահանջէին զանոնք յանուն Տաճարականներուն, վասնզի անոնք հաւատքներուն համար եկած են պատերազմելու, կ'ըսէին, թէպէտ իրենք ամէնքն ալ հաւատքներնուն համար պատերազմելու եկած ըլլալով, եւ Հայերէն երբեմն օգնութիւն գտած եւ երբեմն անոնց օգնութիւն մատուցած ժամանակին ամէն հարստահարութիւնները Քրիստոնէից՝ մանաւանդ Հայերուն վրայ ծանրաբեռնել չէին զգուշացած:

Ժամանակակից հեղինակ մը խօսի կը նկարագրէ քսանըհինգ երեսուն տարի առաջ անցած դիպուածները:

«Հոն, կը ցուցնէ նա, Փռանգ իշխաններ կը յարձակէին նախանձելով Հայ իշխաններուն վրայ, որոնք փոքր զօրութեամբ Պարսից ձեռքէն առած էին շատ տեղուանք իրենց քաջութեամբ եւ բնակարան կերտած էին, աւելի քան Թուրքը կը նեղէին զանոնք ու տարիներով պաշարելով իրենց բոլոր գաւառները ձեռքերնէն կ'առնէին, որոնցմէ ոմանք Ապլխարիպ Պիրի իշխանին պէս կը թողէին ամէն կալուածքնին եւ խեղճուկ կ'երթային Անարզաբայ Հայոց Թորոս իշխանին (հօրեղբայր մեր Թորոսին). ինչպէս Տղայ Վասիլն Տէր Քեսնոյ որ կ'երթար փախստական ի Կոստանդնուպոլիս ամէն ազատաններովը, ինչպէս Բագարատ, այր քաջ, Տէր Արեւընդունի՝ որ հազիւ կը ճողոպրէր, ինչպէս Կոստանդին, Տէր Կարկառոյ որ Սամուսատա բերդին մէջ կապանքի տակ կը մեռնէր, նաեւ շատեր կային գեղեցիկ իշխաններ որ բանտի չարչարանքի եւ կապանքներու մէջ կը մեռնէին, եւ շատեր ալ կային որոնց աչքերը խաւարեցուցած էին, ձեռքերնին, քիթերնին եւ այլ անդամները կտրած եւ կախաղանով սպաննած էին անմեղ տղաքներու հետ նաեւ խստութեամբ եւ չարչարանքով կը վարուէին:

«Այսպիսի անհամար անգթութիւններով զանձեր ժողվելու համար, երկիրը բոլոր աւերակ կը դարձնէին. միշտ զբաղած էին, ոչ աշխատութեամբ այլ նստած չարութիւն եւ նենգութիւն կը խորհէին, եւ ամէն չարիքներու ճանապարհները կը սիրէին, բարիքներու եւ երախտիքներու մոռացողներ ըլլալով:

Անոնց շատ անիրաւութիւնները կ'ուզէի գրել, բայց չհամարձակեցայ, վասն զի անոնց իշխանութեան ներքեւ էինք»: Այսպէս կը խօսի Մատթէոս Ուռհայեցի:

Թորոս ասոնք ամէնքը կը ճանչնար, բայց իր դրութիւնն էր յամառ եւ անդառնալի՝ խստութիւն չցանեցնել, դիմանալ ժամանակին տեղի տալ եւ յարմարիլ եւ իրեն դէմ թշնամի չյարուցանել. վասնզի կը տեսնէր թէ ուշ կանուխ՝ օրը հեռու չէր, որ Կոստանդնուպոլսոյ վրայ ժողվուած սպառնալից ամպերը փոթորկալից իրեն պիտի դիմէին:

Եւ իր տեսութիւնը ստուգուեցաւ, իմացաւ թէ այն Անդրոնիկոս Կեսարը՝ որ Հայոց ընդհանուր եւ Ռուբինեանց դէմ մասնաւոր ատելութեամբ լեցուն սիրտ մը ունէր, զօրավար կարգուած Մանուէլ կը դիմէր բանակով դէպի Կիլիկիա: Գիտէր նաեւ թէ մեծ բանակի մը օգնականները միշտ անպակաս կըգտնուէին այնպիսի ժամանակի մէջ՝ ուր բարեկամութիւնը հզօրներուն եւ յաղթողներուն համար էր:

Ուստի իր բոլոր պատրաստութիւնները տեսաւ, իր բերդերը, ամրոցներն ու լեռները զօրացուց, իր բնտանիքը ապահովեց, եւ զօրքերուն ընտիր խումբերը միայն հետն առած եւ իր երկու եղբայրները՝ գնաց Մամեստիա սպասել թշնամիին, եւ հոնկից յղուրդ տալու համար Մլեհ եղբօր անհամբերութեան, որ միշտ անգործութենէն կը գանգատէր, կ'ուղարկէր զայն զօրաւոր հեծեալներուն՝ յունաց սահմանները ասպատակութիւն ընելու:

Տեսնելու էր այն ատեն Մլեհը, որ քանի մը տարի դրեթէ անգործ մնացած՝ ինչ գործունէութիւն ձեռք կ'առնէր, ինչ կողոպուտ եւ աւար կը հանէր երկրէն, միայն մէկ յանձնառութիւն եղբօրը յիշելով՝ խնայել մարդկային կեանքին, անօգուտ անգթութեամբ պատերազմի դառն գործը աւելի չը դառնացնելով:

ԾԵՐԵՆՑ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅԿԵԱՆՍ ՔԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ, գոյքերու գըրաւման եւ ազգային անպատուութեան դատապարտուեցաւ Պ. Մուքթոն, «Փառի Սուառ»ի խմբագրապետը՝ գերմանական գրաւման շրջանին :

ՍԱԿԱՐԱՆ.— Ոսկիին անկումը կը շարունակուի : Ֆրանքը բարձրացաւ Նիւ Եորքի սակարանին մէջ : Բչ. օր հազար ֆր. ֆրանքը կ'արժէր 2.25 տոլար գնելու, 2.50 տոլար՝ ծախելու համար, մինչդեռ նախապէս 2 եւ 2.25 տոլար էր : Փարիզի սակարանին գիները (Բչ.).— Սթեռլին 1062 (1175), տոլար 318.60 (397.50), զուից. ֆր. 79.90 (101) : Նափոլէոն 4875, սթեռլին 5875 զուից. ոսկի 4675, տոլար (20) 22.800 : Ձոյլ ոսկի 650 հազար (Նախապէս 657.000) :

8500 ՄԵՌԵԼԱԹԱՂՆԵՐ գործադուլ յայտարարեցին ամբողջ Ֆրանսայի մէջ : Միայն սովորական յուղարկաւորութիւնները կը կատարուին :

ՊԵՐԼԻՆԻ ՀՐԵԱՆԵՐԸ բուռն ցոյցեր սարքեցին, խափանելու համար անգլիական շարժանըկար մը, «Օլիվըր Թուիստ», իբրեւ հակահրէական :

ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՄԱՆ բաժնեչափի դրութիւնը ջնջելու համար օրինագիծ մը կը մշակուի Ֆրանսայի մէջ :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ արհեստակցական Միութեանց վարիչը, Տիմիթրի Փափարիկոս, ինքզինքը կախած է Աթէնքի բանտին մէջ, համաձայն պաշտօնական տեղեկութեանց : Համաշխարհային Արհեստակցական Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Պ. Լուի Սայեան, բողոքագիր մը ուղղեց Ազգաժողովին, յայտարարելով թէ կալանաւորը սպաննուած է :

ԵԳԻՊՏՈՍ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼ համաձայնեցան, զինադադար կնքելու համար : Վիճելի կը մնայ միայն Պիրշէպայի խնդիրը : Համաձայնութեան գըլխաւոր կէտերն են.— 1. Իսրայէլ զօրք պիտի չպահէ Ասլուճի մէջ.— 2. Եգիպտոս պիտի կրնայ ետ քաշել Երուսաղէմի եւ Ֆալուճայի մէջ ունեցած զօրքը.— 3. Հրեաները իբրեւ զօրակայան պիտի չգործածեն Պերշէպան : — 4. Պիտի փոխանակուին գերիները : Այժմ բանակցութիւններ կը կատարուին Իսրայէլի եւ Անդրյորդանանի միջեւ, դարձեալ Հռոդոսի մէջ : Կը կարծուի թէ մօտ է Պաղեստինի պատերազմին վախճանը :

ՔՐԱՎՉԵՆՔՈՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ վերսկսաւ երէկ, երեքշաբթի : Փաստաբանը դատարանին յանձնած է «Ազատութիւնն ընտրեցի» գրքին ռուսերէն բնագիրը, մօտ 600 էջ, անգլերէն թարգմանութեամբ եւ փորձերով : Lettres Françaisesի աշխատակիցը անմիջապէս յայտարարեց թէ բնագիրը կեղծ է եւ կրնայ շինուած ըլլալ մէկ տարիէն կամ մէկ ամիսէն : Մասնագէտներ կը քննեն ձեռագիրը : — Խ. Միութիւնը Ֆրանսայէն պահանջեց անմիջապէս իրեն յանձնել Քրավչենքոյի վկաներէն երեք հոգի, Իվան Քրեվսոմ, Միխայիլ Փասեչնիք եւ Նիքոլա Անտոնով, իբրեւ «պատերազմի ոճրագործներ» եւ գործակիցներ Հիթլէրի բանակներուն : Քրավչենքոյի փաստաբանները ծիծաղելի կը գտնեն այս պահանջը :

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ մէջ բանտարկուած 15 բողոքական պատուելիներէն երրորդ մըն ալ, Ձերնով, «խոստովանած է» թէ լրտեսութիւն կը կատարէին ի հաշիւ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի, ինչպէս կը ծանուցանեն պուլկարական թերթերը, չնդալից խորագիրներով : Ձերնով խոստովաներ է թէ 1938էն լրտեսութիւն կը կատարէր Գերմաններուն համար, իսկ պատերազմէն վերջ՝ ի հաշիւ Ամերիկացիներուն, թէ Աւետարանական եկեղեցւոյ խորհուրդը որոշած էր տկարացնել Պուլկարիոյ Հայրենասիրական ճակատը եւ համակրանք արծարծել ի նպաստ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի, թէ իրենց հաւաքած տեղեկութիւնները կը հաղորդէին ոչ միայն ամերիկեան դեսպանատան, այլեւ անցորդներու միջոցաւ եւն. : Ամբաստանեալներուն դատավարութիւնը կը սկսի ուրբաթ օր :

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ խիստ մաքրագործումի ձեռնարկած է, մասնաւորապէս Ֆրանսայի հիւսիսային շրջանին մէջ : Արդէն իսկ արձակուած են 12 վարիչներ, իբրեւ «մեղկ եւ քաղքենի» : Մաքրագործումին գլխաւոր նպատակն է ամրապնդել համայնավարական ղեկավարութիւնը, նկատի առնելով անդամներու նուազումը վերջին երկու տարիներու ընթացքին : Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը վեց միլիոն անդամ կը հաշուէր 1946ին : Յաջորդ տարին պառակտում ծագեցաւ գործադուլներու հետեւանքով եւ անջատականները կազմեցին «Բանուորական Ուժը» : Այժմ Աշխատանքի Դաշնակցութեան անդամներուն թիւը կը հաշուեն 2.500.000, Բանուորական Ուժը՝ մէկուկէս միլիոն, Քրիստոնեայ Աշխատաւորները՝ 800 հազար : Աւելի մեծ թիւ մը կը կազմեն անոնք որ ոչ մէկ Միութեան կը պատկանին :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. Կարտանի «Նիկոլ Դուման» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն : Այրի Տիկին Աւետիսեանի, իր ամուսնոյն՝ ընկեր Խ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆի (Բաբաք) դառնաղէտ մահուան առթիւ :

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Théâtre d'Alger, Շաբաթ 26 Փետրուար, ժամը 21ին, Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆի ղեկավարութեամբ ԱՐՄԵՆԻԱ երկսեռ խումբը (70 հոգի) լսելի պիտի ընէ բազմաձայն խմբերգներ, մեներգի, դաշնակի եւ սրինգի համար գրուած ընտիր կտորներ, 12 տարբեր հայ երգահաններու գործերէն :

ԿՈՄԻՏԱՍ Վ., ՍԱՅԵԱԹ ՆՈՎԱ, ԱՇՈՒՂ ՋԻՒԱՆԻ, Ա. ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆ, Գ. ՍԻՒՆԻ, Ն. ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ, Ա. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ, Տ. ՉՈՒՀԱՃԵԱՆ, Բ. ԿԱՆԱՉԵԱՆ, Գ. ԱԼԷՄՇԱՀ, Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ, Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ :

Տոմսերը՝ երգչախումբի անդամներուն մօտ :

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՌԹԻՒ

Բոլորդ ժամադրուեցէք Ֆր. Կ. Խաչի մեծ երեկոյթին, Օթէլ Քոնթինանթալի մէջ :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքը կը սկսի վաղը հինգշաբթի :

Արձանագրութեանց համար դիմել ամէն հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն 6, Դաշնակցութեան սրահը, 26 rue des Convalescents :

ՕՓԷՐԷԹԱՅԻՆ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

27 Փետրուար կիրակի ժամը 15էն 24, Centre Administratif et Socialի շքեղ սրահին մէջ, Place de l'Hôtel de Ville, Asnières : Կը ներկայացուի՝

ՂԱՐԱՊԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ «Նոր Սերունդի» : Երաժշտութիւն Ա. Գ. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ :

Բեմադիր՝ Բ. Հայկէշեան, Պարուսոյց՝ Տիկին Հեղ. Թորոսեան, դիմայարդար՝ Կ. Օսմանճեան, յուշարար՝ Պ. Ստ. Միսաքեան :

Ճոխ եւ դիւրամատչելի պիւֆէ : Պարահանդէսի նուագախումբը ՕՆՈՍԵԱՆ :

Հաղորդակցութեան համար կառ Սէն Լազարէն գնացք առնել եւ իջնել Անիէռ : Porte de Clichyէն 140 թիւ օթօպիւս, իջնել Place Voltaire, Porte de Champerret 165 թիւ օթօպիւս, իջնել Ave. de la Marne :

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՄԱՀ ՄԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 20 Փետրուար (Յառաջ).— Եղերական արկածի մը զոհը գնաց Պ. Կարապետ Քէչէճեանի դժբախտ կինը՝ Տիկին Եղիսաբէթ Քէչէճեան (Մալաթիացի) :

Շաբաթ օր '19 Փետրուար) կէսօրուան մօտ, Valeille գիւղին բնակարանին մէջ քարիւղի յանկարծական բռնկումով՝ ինքն ալ միասին ողջ ողջ կ'այրի : Հազիւ 43 տարեկան, իր ետին կը ձգէ երեք զաւակներ :

Կ'ուզուին

Երկու վարժ գործաւորուհիներ դերձակատունի մէջ աշխատելու համար : Դիմել Պ. ՇԻՐԻՆԵԱՆի 241 rue Croix Nivert, Paris (5) : Մէթրօ Porte de Versailles :

ԲՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի ժողովը այս հինգշաբթի ժամը 9ին, Sociétés Savantesի մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Հայերէնի դասընթացք ժամը 8—9 :

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Արամ ենթակոմիտէին ժողովը այսօր չորեքշաբթի ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԿԱՐՏԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Նիկոլ Դուման» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. «Գեղունի» սրահին մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Ներկայ պիտի գտնուի Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպ. Հայր. Միութիւնը կը յայտարարէ ի գիտութիւն Մարսէյլի եւ շրջանի հայ հասարակութեան թէ, Վասպուրականի հերոսամարտի 34րդ տարեդարձը մեծ պատրաստութեամբ պիտի տօնուի Մայիս 15ին : Կը խնդրուի միութիւններէ նկատի ունենալ այս թուականը :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պ. ՕՏՏՈՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Bar Internationalի սրահին մէջ, Chemin de la Madrague թիւ 230 :

Գեղարուեստական բաժին, հայկական եւ եւրոպական պարեր : Նուագախումբ Նոր Սերունդի Խատիսեան խումբին : Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ :

ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի կողմէ, այս կիրակի Յոյներու սրահը, 5 rue Bonnefoi, ժամը 2.50էն մինչեւ 10 :

Եւրոպական եւ հայկական պարեր, երգ, արտասանութիւն եւ նուագ : Ճոխ եւ առատ պիւֆէ : Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է : Մուտքը ազատ է :

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շավիլի մասնաճիւղին, Բարեկենդանի օրը, այս կիր. ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր, Salles des Fêtesի մէջ : Գեղարուեստական բաժին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ : Զաւեշտ մը «ԳԱՒԱԹ ՄԸ ԹԷՅ» Սեւրանի Կ. Խաչին կողմէ : Մուտք եւ կերուխում մատչելի ամէն քսակի :

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Վաղը Հինգշաբթի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի հանդիսաւոր պատարագ : Առաջին անգամ ըլլալով պիտի մասնակցի եկեղեցւոյս երկսեռ երգչախումբը :

Պիտի նախագահէ եւ քարոզէ Հ. Պ. Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան : Հրաւիրուած են Փարիզի եւ շրջակայքի բոլոր հայ դպրոցներու աշակերտները իրենց ուսուցչական կազմով :

Կը հրաւիրենք նաեւ հայ ժողովուրդը որ իր մասնակցութիւնը բերէ այս պատմական տօնակատարութեան :

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆԵՐ

Գետնայարկի վրայ չորս սենեակ եւ խոհանոց : Երեք սենեակը ազատ :

Առաջին յարկին վրայ հինգ սենեակ եւ խոհանոց : Պարտէզ 200 քառ. մեթր, որուն մէջ կայ նաեւ երեք սենեակնոց յարկաբաժին մը : Դիմել Կ. ՏՕՆԻԿԵԱՆի, Պանեօ, 18 rue Enguehard :

ՄԵՔԵՆԱԳԻՐ ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴ ՄԸ

Գործ կը փնտռէ, պաշտօնատան մը մէջ : Դիմել «Յառաջ»ին Գ. Կ. սկզբնատառերով :

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)

La Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 փր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 24 Février 1949 Հինգշաբթի 24 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21e Année № 5779 — Նոր շրջան Թիւ 1190 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — Գին 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՅՆ ԿԱՄՔԸ՝ ԴԱՐԷ ԴԱՐ

Ոչ մէկ ուժ կրնայ մեզ ետ կեցնել մեր հաւատքէն,— Այս յայտարարութեան մէջ կը խտանայ Վարդանանցի ամբողջ իմաստը:

Դաւանանք մը, որ կը տեւէ դարերէ ի վեր, արհամարհելով բոլոր փոթորիկները: Մնալով տոկուն եւ անխախտ՝ շլացուցիչ լոյսերու թէ խաւարկոտ փոսերու առջեւ:

Ահա թէ ո՛ւր է այս հալածական ժողովուրդին յարատեւութեան գաղտնիքը:

Հիմնականը՝ հաւատքին ձեւը չէ, այլ իմաստը: Ոչ թէ տառը, այլ բովանդակութիւնը:

Դարեր առաջ ալ, երբ կրօնն եւ եկեղեցին էին որ ձեւ ու մարմին կու տային անոր, պայքարը կը ձգտէր մէկ նպատակի,— ապահովել մեր ինքնուրոյն գոյութիւնը: Ճակատիլ՝ յայտնի թէ գաղտնի դաւերու, բարբարոսական բռնութեանց եւ հալածանքներու դէմ:

Մեր իմաստուն ժողովուրդին պատմութիւնը հարեւանցի կարդացած են անոնք որ միայն կրօնական, քրիստոնէական պայքար կը տեսնեն Վարդանանց պատերազմին մէջ:

Յամի շնորհաց 451ին ալ, ինչպէս անկէ վերջ եւ մինչեւ այսօր, օտարին քաղաքական լուծն էր որ կ'ըմբոստացնէր Վարդաններն ու Ղեւոնդները:

Այդ օրերուն ժողովուրդները այնքան հասուն չէին, որպէսզի կարենային մշակուած բանաձեւերու վերածել իրենց ազգային – քաղաքական պահանջները:

Վարիչ դասակարգը ինքն ալ հարկադրուած էր մատչելի լեզու մը գործածել:

Ժողովուրդ մը, որ Հայկ ու Բելի աւանդութիւնները լսած էր, անշուշտ բնազդաբար կը զգար անկախութեան, ազգային գոյութեան պահանջը:

Խորհրդային գրագէտ մը վերլուծելով Դ. Դեմիրճեանի «Վարդանանք» վէպը, ուշադրութեան կը յանձնէ հետեւեալ պարագան.

— «Վէպում առնչւում են, միահիւսւում եւ շատ անգամ ժողովրդի գիտակցութեան մէջ նոյնանում հողի, ժողովրդի, հայրենիքի, յաւերժութեան գաղափարները»:

Վէպին հեղինակը այս իրականութիւնը կը պարզէ ուրիշ պատկերով մը:

Իր նկարագրութեամբ, Վարդան Մամիկոնեան հայ ժողովուրդը կը նմանցնէ մեղուին,— «Ստիպում են՝ կծում է»: Եւ կը վկայէ, սպարապետին բերնով.

— «Մենք արիւնահեղութիւն չենք փնտռում. այլ փախչում ենք նրանից: Բայց եթէ արիւնահեղութիւնը շատ կը վազէ մեր յետեւից, մենք ետ կը շրջուինք»:

Եւ վերջապէս հայ շինականին դաւանանքը, այնքան պարզ եւ սրտառուչ.

— «Մենք ու մեր հողը մէկ ենք... Մեր կեանքը մեր հողի մէջ է: Պոկեցէք, է՛լ կեանք չունենք»:

Այս գիտակցութեամբ էր որ մեռան հազարերեսունեւվեց վկաները: Ինչպէս ուրիշ հարիւր հազարաւորներ՝ դարերու ընթացքին: Մինչեւ մեր օրերը, ուր Աւարայրի ժառանգորդները իրենց եղունգներով կը ճանկռտէին Հայաստանի լեռներն ու ձորերը, Սարդարապատի անապատն ու Բաշ Ապարանը:

Զարհուրելի ելեւէջներ՝ շրջանէ շրջան եւ դէպքէ դէպք, բայց միշտ միեւնոյն գիծը,— կանգուն մնալ, տեւել, ազատ բոյն մը ապահովելով արեւուն տակ:

Երբեմն թուլցած են հաւատքն ու կամքը: Կամ կարճամիտ, կամկար առաջնորդներ կէս ճամբան մնացած են: Եւ կամ անոպայ դաւադիրներ ուզած են այս ու այն մասը առաջնորդել անճար բազմութիւնները, լուծի տակ պահելով զանոնք:

Երբեմն ալ, թշնամիներու ճնշումը, հայաջինջ մոլեգնութիւնը այնքան զարհուրելի եղած են որ կարծեր են թէ ամէն բան վերջացած է:

Դարերը իրենք հերքած են այս ենթադրութիւնները: Եւ իբրեւ թէ թմրած, մահամերձ առիւծը նոր հրաշքներ գործած է, բաշերն արձակ՝ աշխարհի չորս հովերուն:

Երբ ժողովուրդ մը Վարդանանք կը տօնէ 1500 տարի անընդհատ, նոյն հաւատարմութեամբ, կը նշանակէ թէ տէրն է իր ճակատագրին, բոլոր պարագաներուն մէջ:

Նոյն կամքը՝ դարերու ընթացքին: Շ.

Հ. Յ. Դ. շարժումը կը խտանայ

25 ՆՈՐԸՆԾԱՆԵՐ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

«Յուսաբեր»ի էջ կը կարդանք (3 փետր.). —

Երէկ «Նաւասարդ» Ակումբին մէջ, 25 նորագիրներ իրենց երդումը կատարեցին եւ Հ. Յ. Դ. շարքերը անցան:

Օրուան նախագահն էր ընկեր Գ. Լազեան, որ նախքան երդումը բացատրեց այս «երկրորդ մկրտութեան» իմաստն ու տարողութիւնը անոնց համար, որոնք Դաշնակցութեան շարքերը կը մտնեն: Ապա տեղի ունեցաւ երդման արարողութիւնը: Ընկերները ոտքի, սրահը՝ լուռ, բեմին վրայ սեղան մը, վրան Եռագոյնը:

Եւ 25 Երիտասարդ–երիտասարդուհիներ միաբերան արտասանեցին:

«Կ'երդնում»:

Արարողութենէն ետք խօսք առին ընկերներ Արշակ Յովհաննէսեան, Մինաս Տէր Սարգիսեան, Բժիշկ Եր. Խաթանասեան, Լեւոն Տէր Աստուրեան եւ Վահան Նաւասարդեան:

Ապա սրահը թնդաց «Յառաջ Նահատակ» քայլերգի հնչիւններով:

Երբ 25 «ընկեր»ները բեմէն վար իջան եւ քովի սենեակէն անցնելով, այլեւս «մկրտուած», վերստին մտան ժողովասրահ, յանկարծ ծայր տըւաւ երկար ու սրտառուչ ծափահարութիւն մը:

Եւ շատերուն աչքերուն մէջ արցունք կար...

ՈՒՐԻՇՆԵՐ՝ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

ԿՐԱՆԻԹ ՍԻԹԻ, Յունուար 16ին տեղի ունեցած հրապարակային ժողովի մը ընթացքին, ուր խօսած են ընկերներ Դրօ եւ Քրմոյեան, 22 հոգի միացած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան:

ՄԵՍԻՆԱՅԻ մէջ հինգ ընկերներ միացած են ընկեր Ա. Կիրակոսեանի այցելութեան առթիւ, իսկ հինգ երիտասարդուհիներ Հ. Օգն. Միութեան:

ՆԻԱԿԱՐԱ ՖՈԼՍԻ մէջ 12 երիտասարդներ մըտած են Հ. Յ. Դ. շարքերը ընկեր Ս. Կիրակոսեանի այցելութեան առթիւ:

ՊԸՖԱԼՈՅԻ մէջ կազմուած է Հայ Երիտ. Դաշնակցութեան Ուխտ մը 12 անդամներով:

ՌԷՅՍԻՆԻ մէջ ընկեր Դրոյի այցելութեան ատեն 9 Դաշնակցականներ եւ 18 Խաչուհիներ աւելցած են:

ՊՐԱՔԹԸՆԻ մէջ հաւաքոյթի մը ընթացքին ուր խօսած են ընկերներ Ս. Թափառական, Տիկին Նաճարեան, Ճիմի Թաշճեան եւ Գ. Մխիթարեան 12 նոր ընկերներ երդում ըրած են Եռագոյնի վրայ եւ միացած Հ. Յ. Դ. կոմիտէին: 6 տիկիններ անդամագրուած են Հ. Օ. Միութեան եւ երկու երիտասարդներ Երիտ. Դաշնակցութեան:

ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ պայմանաժամը, որ կը լրանար Փետրուար 28ին, երկարաձգուեցաւ մինչեւ Մարտ 15: Յոյս կայ որ աւելի երկարաձգուի,— մինչեւ Մարտ 31:

ՍԱԿԱՐԱՆ.— Ոսկին կը շարունակէ իջնալ: Առջի օր անկումը հասած էր 10 %ի, մեծ իրարանցում պատճառելով Փարիզի սակարանին մէջ: Գշ. օր անգլ. ոսկին, որ 5875 էր, իջաւ 5200ի, նափոլէոնը՝ 5000էն 4500ի, զուից. ֆրանքը՝ 4675էն 4300ի, ամերիկեան տոլարը (20) 28.800էն 21.000 ֆրանքի: Ձոյլ ոսկին՝ 657.000էն 635 հազարի: Թղթադրամ տոլարը 395էն բարձրացաւ 400ի, սթերլինը՝ 1200ի, զուից. ֆրանքը 101էն իջաւ 95 ֆրանքի:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ խորհրդային շրջանին հրամանատարը ամբաստանեց ամերիկեան շրջանին հրամանատարութիւնը թէ թոյլ չի տար որ աւելի քան հարիւր հազար խորհրդային քաղաքացիներ իրենց հայրենիքը վերադառնան:

30.000 ՓԱՐԻԶՑԻՆԵՐ ժողով մը սարքեցին Ձմեռնային մարզարանին մէջ, բողոքելով կարդինալ Մինծենթիի դատապարտութեան դէմ: Ճառախօսներուն մէջ կը գտնուէին ներկայացուցիչներ ամէն հոսանքէ:

ՊԱՂՏԱՏԻ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒՆ առթիւ, համալսարանները ցոյց մը կատարած են Դամասկոսի Իրաքեան դեսպանատան դէմ, համաձայն կարգ մը թերթերու տեղեկութեանց: Աւելի կարեւոր ցոյց մըն ալ տեղի ունեցած է Հալէպի Իրաքեան հիւպատոսարանին առջեւ:

ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ վարձքը 10 % պիտի զեղչուի առաջին վեցամսեային, 5 % երկրորդ վեցամսեային, կառավարութեան որոշումով, եթէ խորհրդարանը ընդունի:

Եթէ կարմիր բանակ կը գրաւէ Փարիզը...

Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ ուշադրութիւն գրաւեց Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարին՝ Պ. Մորիս Թորէզի մէկ յայտարարութիւնը, կեդր. կոմիտէին առջեւ: Կը թարգմանենք իրենց իսկ պաշտօնաթերթէն («Իւմանիթէ», 23 փետր.).—

— «Ժողովուրդի թշնամիները կը կարծեն նեղը ձգել մեզ, հետեւեալ հարցումն ուղղելով.— «Ի՞նչ պիտի ընէք, եթէ կարմիր բանակը գրաւէ Փարիզը»: Ահաւասիկ մեր պատասխանը.—

1.— Խ. Միութիւնը երբեք չէ գտնուած եւ չի կրնար գտնուիլ նախայարձակի դիրքին մէջ՝ որեւէ երկրի հանդէպ: Ընկերվարութեան երկիրը չի կրնար, ըստ կանոնի, վարել նախայարձակման եւ պատերազմի քաղաքականութիւն մը որ յատկանիշն է աշխարհակալ պետութեանց: Խորհրդային բանակը, Սթալինկրատի հերոսական պաշտպաններուն բանակը երբեք չէ յարձակած ոեւէ ժողովուրդի վրայ: Ան հիթլերական Գերմանիոյ հանդէպ կատարեց իր փառապանծ առաքելութիւնը իբրեւ ազատարարը ժողովուրդներու, այդ նոյն ժողովուրդներու ծափերուն մէջ:

2.— Մենք դիրք կը բռնենք իրողութեանց եւ ոչ թէ ենթադրութեանց վրայ: Ներկայ իրողութիւններն են.— Ֆրանսական կառավարութեան գործօն աշխատակցութիւնը անգլեւսաքսոն աշխարհակալութեանց յարձակողական քաղաքականութեան, օտար սպայակոյտի մը ներկայութիւնը Ֆոնթէնպլոյի մէջ, մեր երկրին եւ անդրծովեան Ֆրանսական հողերուն նախայարձակման խարիսխներու վերածումը ընդդէմ Խ. Միութեան եւ Ռամկավար Ժողովրդապետութեան:

3.— Քանի որ հարցում կ'ուղղեն մեզի, բացորոշապէս ըսենք,— եթէ ազատութեան եւ խաղաղութեան գաղափարներով տոգորուած բոլոր Ֆրանսացիներու ջանքերը չյաջողին ժողովրդապետութեան եւ խաղաղութեան ճակատը վերադարձնել մեր երկիրը, հետեւաբար, եթէ մեր ժողովուրդը, հակառակ իր կամքին, քշուի հակախորհրդային պատերազմի մը մէջ եւ եթէ այդ պայմաններուն տակ խորհրդային բանակը, որ կը պաշտպանէ ժողովուրդներու դատը, ընկերվարութեան դատը, հարկադրուի նախայարձակ ուժերը հետապնդել մինչեւ մեր հողին վրայ, Ֆրանսայի աշխատաւորները, ժողովուրդը կրնա՞ն խորհրդային բանակին հանդէպ բռնել դիրք մը որ տարբեր ըլլայ Լեհաստանի, Ռումանիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւն. ժողովուրդներու բռնած դիրքէն»:

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ՎԱՐԻՉ ԴԷՄՔԵՐ

Շատ մը պատասխանատու անձեր արտայայտուեցան, այս ծանրակշիռ յայտարարութեան առթիւ: Թերթերը կ'ըսեն թէ հարցապնդում պիտի ըլլայ Ազգ. Ժողովին մէջ, իմանալու համար կառավարութեան տեսակէտը եւ թէ խնդիրը պիտի քննուի նախարարական խորհուրդին մէջ:

Պ. Ժոռժ Պիտօ, նախկին արտաքին նախարարը, ընդունելով հանդերձ Թորէզի յայտարարութեան պայմանաւոր հանգամանքը, «շատ ծանր» կը գտնէ զայն: Զօր. տը Կոլի կուսակիցները կը պահանջեն որ դատական նախարարը դատական հետապնդում կատարէ: Երեսփոխան մը Թորէզի յայտարարութիւնը կը նկատէ «գործակցութիւն ենթադրեալ թշնամիի մը հետ»: Պ. Ռընէ Մայեր, արմատական եւ նախկին նախարարը, յայտարարեց թէ «եղած ենթադրութիւնը կրնայ գոյութիւն ունենալ միայն Թորէզի գլխուն մէջ»:

Նախկին վարչապետ Փոլ Ռէնօ դիտել տուաւ.— «Անոնց համար որ գիտեն ուժերու յարաբերութիւնը արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ, դառն հեգնութիւն մըն է խօսիլ յարձակողական քաղաքականութեան մը մասին ընդդէմ խորհրդային Ռուսիոյ»:

Պ. Նոկէռ, ընկերվարական, յայտարարեց.— «Ահաւասիկ նոր ապացոյց մը Կոմինֆորմի միջամտութեան Ֆրանսայի ներքին գործերուն մէջ»: Արմատական երեսփոխան մըն ալ կը հարցնէ.— «Թորէզ Եուկոսլաւիան ալ յիշելով Ֆրանսայի Թիթօ՞ն ըլլալ կ'երազէ»:

Միջերկրականեան դաշինք

(ԱՆԳԼԻԱ, ՖՐԱՆՍԱ, ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ, ԻՏԱԼԻԱ, ԹՈՒՐՔԻԱ)

Պ. Ցալտարիս, Յունաստանի արտաքին նախարարը, որ Լոնտոն գացած էր խորհրդակցելու համար անգլ. կառավարութեան հետ, առաջարկած է հիւսիսային Միջերկրականի դաշինք մը կնքել, իբրեւ լրացուցիչ մասը Ատլանտեանի դաշինքին:

Իր ծրագրին համաձայն, այս նոր գինակցութեան անդամները պիտի ըլլան Անգլիա, Ֆրանսա, Յունաստան, Իտալիա եւ Թուրքիա, իսկ աւելի վերջը՝ Սպանիա: Այսպէս պիտի կազմուի շրջանային ապահովութեան ցանց մը: Յառաջիկային Հիւս. Միջերկրականի դաշինքը կրնայ տարածուիլ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդա՛ Դ. էջ)

ՀԱՃՈՒԵՑԱՐԴԱՐ...

(ՆՈՅ. 29Ի ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Նոյեմբեր 29ի տօնը կրօնական ու ազգային հռչակելով — երբ այդ տօնը ոչ կրօնական է եւ ոչ ազգային — «Արեւ» իր Դեկտ. 11ի խմբագրականին մէջ կը գրէր.

«Թեմական, Քաղաքական, Թաղական եւ նոյնիսկ Համագումար ժողովները երբեք իրաւասութիւն չեն ունեցած եւ չեն ալ կրնար ունենալ՝ որեւէ պարագայի տակ որոշում կայացնելու ազգային տօնի մը մասին»:

Այս նոյն միտքը անգամ մը եւս շեշտելով՝ նոյն «Արեւ» իր Դեկտեմբեր 16ի առաջնորդող յօդուածին մէջ կը գրէր.—

«Քաղաքական Ժողովը, ինչպէս Թեմական Ժողովը կամ Եգիպտահայ Համագումարը, այս երբեք լ պատասխանատու ազգային մարմիններ են: Այսուհանդերձ, անոնց իրաւասութեան սահմաններէն դուրս կը մնայ 29ի տօնակատարութեան խնդիրը, որուն մասին Հայրապետին որոշումը ԱՆԴԱՌՆԱԼԻ եւ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ է բոլոր Հայերուն համար անխտիր»:

Այս վայրաբանութիւնները պայծառ հայելին են մեր հակառակորդի հանրային քստմնելի պատկերին:

Նոյեմբեր 28ի անարգ դաւը քաղցր եկած ըլլալով իրեն՝ Եգիպտոսի ռամկավար օրգանը, Թարգմանը հանդիսանալով ամէն կարգի «քողածածուկ»ներու, ընդգծուած բառերով «ԱՆԴԱՌՆԱԼԻ» եւ «ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ» կը հռչակէր աշխարհի «ԲՈԼՈՐ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԱՆԽՏԻՐ» հրահանգ մը, որ կը վերաբերէր ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ տօնի մը, եկած էր ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ աշխարհէ եւ փաստօրէն ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒ կողմէ...

Ու միաժամանակ մեր դէմ, իբրեւ «ազգադաւ»ներու եւ «կրօնուրաց»ներու, իր չարաթոյն գրչով կիրքեր կը բորբոքէր եւ ատելութիւններ կը սերմանէր...

Մինչ իրողութիւնն այն էր — եւ այս պարագան ինք քաջ գիտէր — որ «բոլոր Հայեր»էն Նոյ. 29 տօնակատարած չեն.—

Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքութիւնը:

Գիտէր, որ տօնակատարած չէ Լիբանանը:

Գիտէր, որ տօնակատարած չէ Սուրիան:

Գիտէր, որ տօնակատարած չէ Իրաքը:

Գիտէր, որ տօնակատարած չէ Յունաստանը:

Գիտէր, որ դրեթէ տօնակատարած չէ Իրանը:

Մենք յիշատակեցինք միայն գլխաւոր գաղութները եւ չտուինք փոքր վայրերու անունները — թիւով բաւական շատ — ուր նոյնպէս տօնակատարուած չէ Նոյեմբեր 29:

Եւ պարզ է թէ ինչու:

Նախագահելով Պուքրէշի «փառատօնին, ի պատիւ Նոյեմբեր 29»ի, եւ հպարտ, որ «հայկական նեղ հաւաքոյթ մը վերածուած է միջազգային եղբայրութեան վեհաշուք ցոյցի մը», Երեւանէն նոր Պուքրէշ դարձած Յ. Պապոյեան — նախագահը «Հայաստանեան Ճակատ»ի — կը բացագանչէր.—

«Ո՞վ տուաւ մեզի այս երջանիկ օրը»:

Ու կը պատասխանէր.—

«ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ԲՈԼՇԵՒԻԿ ՄԵԾ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ, ԱՅԴ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆՃԱՐԵՂ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ՝ ԼԵՆԻՆ ՈՒ ԻՐ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ՅԱՋՈՐԴԸ՝ ՄԵԾՆ ՍՏԱԼԻՆ» («Հայաստանեան Ճակատ», Պուքրէշ, 5 Դեկտ. 1948):

Եւ իրաւացի էր:

Նոյեմբեր 29 ԲՈԼՇԵՒԻԿ տօն մըն է, բայց երբեք ազգային ու կրօնական:

Ու ճիշդ այդ պատճառով այ այդ տօնը չկայ Էջմիածնի «Օրացոյց»ի ոչ ազգային եւ ոչ ալ կրօնական տօներու մէջ:

Մինչ կայ ԲՈԼՇԵՒԻԿ «Օրացոյց»ին մէջ՝ անոր բոլոր տօներու «փառատօն»ը կազմելով...

Սխալիլը — մարդկային է, սակայն սխալին չանդրադառնալն ու չգիտակցիլը — ծանրագոյն յանցանք մըն է, մանաւանդ հանրային վարիչին համար:

Ինչպէս որ գիտակցիլն ու խոստովանիլը — առաքինութիւն մըն է:

Մեր պայքարը տարբեր նպատակ չունէր, քան վաւերագրել տալ գործուած օրինազանցութիւնը՝ առով իսկ անոր կրկնութիւնը խափանելով:

Իր յայտարարութեանը մէջ Թեմիս Առաջնորդը կը վկայէ.

— «ԽՈՐԱՊԷՍ ԿԸ ՑԱՒԻՄ, ՈՐ ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՏԱԿ, ԵՒ ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՌԱՆՁԻՆ, ՋԽՈՐՀԵՑԱՅ ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ԱՏԵՆԱՊԵՏԻՆ ԵՒ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ, ՍՏԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱՆՈՆՑ ԱԼ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ»:

Այս յայտարարութիւնը կը գոհացնէ մեզ:

Հակառակ «Արեւ»ներու քայքայիչ, ստապատիր եւ մեր ազգային արժանապատուութիւնը խորապէս խոցող անվայելքաբանութեան, Թեմիս առաջնորդը իրաւունք չունէր իր հայեցողութեամբ Ազգ. փարթամարաններն ու առաջնորդարանը ԳՈՑ պահելու մասին հակահրահանգ արձակելու:

Իրաւունք չունէր Քաղաքական Ժողովներու որոշումները, առանց այդ ժողովներու որոշումները, առանց այդ ժողովներու համաձայնութեան, փոխելու:

Այս մասին խորհած չէ Նոյեմբեր 28ին, սակայն այս մասին կը խորհի այսօր, այս ճշմարտութիւնը կ՚ընդունի ու կը խոստովանի այժմ, ի շահ մեր գաղութի եւ ի պատիւ իրեն:

Կը սիրենք հաւատալ, որ Նոյեմբեր 28ի ծանր արարքը իր կրկնութիւնը պիտի չունենայ այլեւս Մամբրէ արքեպ. Սիրունեանի հանրային կեանքին մէջ:

Մեր այս հաւատքը կը զօրանայ նաեւ իր՝ Թեմիս առաջնորդի հանդիսաւոր յայտարարութեամբ.

— «Ազգային Իշխանութեան հեղինակութիւնը յարգելու գործին մէջ, — կը վկայէ Մամբրէ արքեպ. Սիրունեան, — ցոյց տուած եմ միշտ նախանձախնդրութիւն, եւ այսպէս ալ պիտի շարունակեմ ըլլալ եւ մնալ իմ պաշտօնավարութեանս ընթացքին»:

Պահել այս ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ, յարգել զայն եւ ենթարկուիլ անոր, այս կը նշանակէ հանրային գործի մէջ ապահովագոյն կռուան մը ունենալ՝ ստեղծագործ եւ բարոյակրթիչ:

Վստահ, թէ ասկէ ետք մենք բոլորս այս ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԵԱՆ զօրացման պիտի ծառայենք՝ այսօրուընէ փակուած կը նկատենք Նոյեմբեր 28ի տխուր պատմութիւնը:

Թող ներուի մեզի վկայել հոս, ու զուր չանցաւ նաեւ մեր պայքարը. ունինք այն մխիթարանքը, որ այդ պայքարով զօրավիգ հանդիսացանք Ազգ. Իշխանութեանց վարկին եւ հեղինակութեան վերահաստատման:

Այսքան իսկ լրիւ կ՚արդարացնէ այն ճիգը, որ ստանձնեցինք մենք:

Նոյն նիստին ժողովը միաձայնութեամբ հետեւեալ որոշումը քուէարկած է.—

«Ստեղծուած անբաղձալի կացութեան առջեւ, Քաղաքական ժողովը այն կարծիքը ունի, որ «Նոյեմբեր 29»ի եւ «Մայիս 28»ի տօները համանման կերպով կատարելու մասին պէտք է առաջարկ տանիլ Համագումարին:

«Այն պարագային, որ կարելի չըլլայ մինչեւ յառաջիկայ «Մայիս 28» Համագումար ժողով ունենալ, եւ եթէ Քաղաքական Ժողովը ինքզինք իրաւասու նկատէ այս խնդրով զբաղելու, կրնայ այդ մասին ժամանակաւոր որոշում մը տալ»:

Յարդ. Համագումար հրաւիրելու մեր բոլոր ճիգերը զուր անցան:

Պիտի մաղթէինք, որ գէթ ասկէ ետքը այս Համագումարը որքան կարելի է շուտ հրաւիրուէր՝ իր վերջնական եւ հեղինակաւոր խօսքը, ի շահ գաղութիս տեւական խաղաղութեան, ըսելու համար:

(Խմբագրական «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»ի)

Միշտ խեղաթիւրում

Յաջորդական քանի մը յօդուածներու մէջ, պարզելով մեր տեսակէտը Փարիզի եկեղեցական գործերու եւ մասնաւորաբար Ընկերակցութեան Վարչութեան մասնակի ընտրութիւններու մասին, յստակօրէն դատապարտեր էի մեր հակառակորդներու ակնյայտնի մեքենայութիւններն ու զզուելի խաղերը:

Անոնց զոյգ օրկաններու հրատարակութիւնները հիմք բռնելով՝ նոյնքան յստակութեամբ եւ վճռաբար կը յայտարարէի թէ՝ սուտի եւ ամբոխավարութեան անպարկեշտ միջոցներուն ապաւինած, անոնք կ՚ուզեն ծածկել իրենց իսկական դէմքը եւ կը ջանան շարունակել այս երկրի իշխանութեան կողմէ լուծուած «Ճակատ»ի վնասակար գործունէութիւնը:

Աւելին ըլլալով, «Վերջ Ամբոխավարութեան» յօդուածովս (14 Յունուար) կը յայտարարէի.— «Անոնք տարիներէ ի վեր զանազան մութ միջոցներով բոյն դրած արտասահմանի ազգային հիմնարկութեանց մէջ, յաջողած էին կասկածելի հօտանքի մը դրօշակակիրները հանդիսանալ: Անոնք կամաւորապէս թէ հարկադրաբար ընդունելով օտարին հովանաւորութիւնը, ոչինչ խնայեցին որպէսզի դաղթահայ ազգային շարժիչ զսպանակը պահուի դիմակաւոր գործակալներու ձեռքին մէջ»:

Բոլոր այս կարգի կարեւոր մեղադրանքներէն ռամկավար շաբաթաթերթը, «Ապագայ», ըստ երեւոյթին ոչինչ գտած է աւելորդ կամ պակաս՝ հարցապնդումի եւ կամ լուսաբանութեան արժանի:

Այս իրողութեան հակառակ, ան՝ իր 5 Փետր. թիւով «Երկու հարցում եւ քանի մը պատասխան «Յառաջ»ի եւ իր Ս. Թ.ին» խորագրով գրութեամբ «կը հրաւիրէ» եւ «ասպարէզ կը կարդայ» ինծի հաստատել երկու շատ աւելի թեթեւ մեղադրանքներ:

Պիտի չվարանիմ գոհացնել մեր «օրինապահութեան» նախանձախնդիր օրկանը, մանաւանդ, որ յօդուածէս իր ըրած մէջբերումի եղանակն իսկ, նոր եւ աւելի ծանր փաստ մը կուտայ իր նկարագրի մասին:

«Օրինապահութեան Դիմակի Տակ» յօդուածիս մէջ (1 Փետրուար) նայ հետեւեալ պարբերութիւնը.— «Ասկէ դուրս, անոնց «հայրենասիրութիւնն» եւ այս պարագային «եկեղեցասիրութիւնը», կրնան փոխուիլ եւ իրենց բովանդակութեամբ եւ ձեւովը, համաձայն «Սովետ. Հայաստանէն» եկած ներշնչումներուն...»:

«Ապագայ» հարկ չէ նկատած ամբողջութեամբ դնել վերի տողերը: Դուրս ձգելով «Ասկէ դուրս, անոնց «հայրենասիրութիւն» եւ այս պարագային» արտայայտութիւնը, ըստ կամս սկսեր է «եկեղեցասիրութիւնը կրնայ փոխուիլ եւ իր բովանդակութեամբ եւ իր ձեւով համաձայն «սովետ.» Հայաստանէն եկած ներշնչումներուն...»:

Հաստատելէ առաջ վերեւի միտքերս, հարկ է հոս ճշդել խիստ կարեւոր կէտ մը:

Ինչպէս տեսնուեցաւ, ես պայմանադրական նկատած եմ անոնց («ապագայ» եւ «Փարիզի Ձայն») ոչ միայն «եկեղեցասիրութիւնը», այլ մանաւանդ «հայրենասիրութիւնը»:

Եթէ ռամկավար թերթին համար վրդովիչ է իր եկեղեցասիրութիւնը պայմանաւորել սովետ-Հայաստանէն եկած ներշնչումներուն, ինչպէս ան լուռ կը կենայ երբ իր հայրենասիրութիւնն ալ՝ խնդրական կը նկատեմ միեւնոյն եղանակով:

Ասկէ պէտ՞ք է ենթադրել որ եկեղեցասիրութիւնը աւելի մեծ առաքինութիւն է հայրենասիրութենէն:

Եւ կամ, արդա՞ր է եւ ոչ անարդակա՞ն հայրենասէր դառնալ համաձայն «Սովետ.» Հայաստանէն եկած ներշնչումներուն, բայց՝ սխալ եւ վիրաւորական՝ երբ եկեղեցասիրութեան մէջ կը մատնանշէ միեւնոյն ազդեցութիւնը:

Իսկ եթէ, առհասարակ, ռամկավար օրկանը կը մերժէ «Սովետ.» Հայաստանի ներշնչումները իր եւ հայրենասիրական եւ եկեղեցասիրական ըմբռնումներուն վրայ, ինչո՞ւ ուրեմն — կրկնենք անգամ մը եւս — ինծի ուղղած հարցումին մէջ, գիտակցաբար հանուած է «հայրենասիրութիւն» եւ թողուած միայն «եկեղեցասիրութիւնը»:

Ինչո՞ւ այս աճպարարութիւններն ու այլանդակութիւնները: Մանաւանդ անոնց կողմէ, որոնք հայրենասիրութիւնը կը նկատեն իրենց ոչ միայն մենաշնորհը՝ այլեւ գոյութեան իմաստը:

Ստորադնահատել հայրենասիրութիւնը՝ եկեղեցասիրութեան, կրկնակի աններելի յանցանք մը պիտի ըլլայ մարդոց համար, որոնք կը յաւակնին ժամանակակից արմատական կուսակցութեան մը դրօշակիրները հանդիսանալ հայ իրականութեան մէջ: Պաշտպանել այդ տեսակէտը, պիտի նշանակէ մանաւանդ ժխտել իրենց քաղաքական դաւանանքը եւ ուղղութիւնը:

Ջնջելու համար այս փորձութիւններուն մէջ, «Ապագայ» կը հանդուրժէ լուռ համակերպումով մը հաստատել, որ իր հայրենասիրութիւնը կրնայ փոխուիլ եւ իր բովանդակութեամբ եւ իր ձեւով, համաձայն «Սովետ.» Հայաստանէն եկած խորհուրդներուն...»:

Այսքանը արդէն ապացոյց չէ՞, մեր հակառակորդներու հոգեկան աղքատութեան եւ անոնց «եկեղեցասիրութեան» վրայ՝ մեր ցոյց տուած ազդեցութեան:

Այս նոր հաստատումէն վերջ, այժմ դառնանք բուն հարցին: Ս. Թ.

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ՄԱՍԻՆ բանակցութեան սկսան Փարիզի մէջ նախկին կայսեր՝ Պաօ Տայի հետ: Ֆրանսական կառավարութիւնը կը պահանջէ որ նախկին կայսրը Վիէթնամ վերադառնայ (Թոնքին, Աննամ եւ Քոչին-Չին), բայց կայսրը կարգ մը պայմաններ կը դնէ: Հնդկաչինի համայնավար-ազգայնական վարիչը, որ 1946 Դեկտեմբեր 19ի ապստամբութիւնը սարքեց, անմիջապէս յայտարարեց թէ զէնքերը վար պիտի չառնեն, եթէ նոյն իսկ նախկին կայսրը վերադառնայ, անկախութեան խոստում ստանալով Ֆրանսայէն:

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԵՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ զարգացնելու համար, խորհրդային թերթերը նշանակալից յօդուածներ կը հրատարակեն այս միջոցին, օգտուելով Ժընեւի մէջ գումարուած ժողովէ մը, ուր Խ. Միութեան եւ արբանեակ պետութեանց պատուիրակներն ալ տրուած որոշումները քուէարկեցին 25 ազգերէ բաղկացեալ խորհրդաժողովին միւս անդամներուն հետ: Եւրոպայի վերակազմութեան ծրագրէն ի վեր, առաջին անգամ է որ Խ. Միութիւնը այսպիսի դիրք մը կը բռնէ: «Փրավտա» եւ ուրիշ խորհրդային թերթեր կը գրեն թէ արեւելեան վեց պետութեանց միջեւ հաստատուած տնտեսական խորհուրդը արգելք չէ զարկ տալու արեւելեան եւ արեւմտեան Եւրոպայի առեւտուրին:

Բուն Բարեկենդան

(ԱՐՄԵՆԻԱՅԻ ՀԱՄԵՐԳԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Ուրեմն, այս տարի, Բարեկենդանը՝ արբեցութեամբ:

Նորէն, օրհնեալ գինին՝ երփներանգ, կարմրաբորբ, միտռնալոյս, Հայրենի մաքրամաքուր անդաստաններէն ճմլուած, քամուած ...:

Այսպէս, Հայկ. երգը, «Արմենիա» երգչախումբին շրթներէն, իր հմուտ ղեկավարին՝ Վ. Սարգսեանի մոգական մատներուն տակ, պիտի հոսի այս չարաթ գիշեր, Փետրուար 26ին «Գազա տ'Իթալի»ի բեմին վրայ: Ոչ թէ համերգ, այլ համապարփակ համանուագ մը՝ Հայ երաժշտական տաճարին երկոտասան չատրուաններէն լուսածոր — Կոմիտաս, Սայաթ – Նովա, Սպենդերեան, Խաչատուրեան, Կանաչեան, Ալէմշահ, Պարթեւեան, Սարգսեան եւն. եւն.:

Այլեւս Հայ Երգը այն կախարդ դիցուհին է, որուն շունչին տակ սառերն կը հալին, թմրութիւններն կը սթափին եւ անճիտման, այլասերման անիծապարտ ոգերն կը մահանան մեր հոգիներուն մէջ:

Այլեւս Հայ Երգը այն հրաշակերտ հայելին է, ուր կը ցոլան բովանդակ դեղն ու հմայքը մեր բնաշխարհին, ինչ որ նիւթ է եւ հողի, ինչ որ կանչ է, հող ու կանաչ: Ան դիւթահրաշ երգեհոնն մըն է, մեր կուրծքին տակ, որուն ստեղնաշարերուն վրայէն կը թաւալին կենարար սոլը Մասիսին, կապոյտ ջուրերը Սեւանին, ծուխն ու ծխանը հայ շինականին, հնչեղ հօրովէլները արտերուն ու զուարթ դոբինը պարերուն:

Ամէն անգամ որ, Հայ Երգի յայտարարութեան մը կը հանդիպիմ, այդ թաքուն երգեհոնը կը խլրտի իմ մէջ, պրկելով իր լարերը, կազմ ու պատրաստ պոռթկալու իր զեղումները, սպասուած օրը, ճիշդ մանուկի մը պէս որ անհամբերութեամբ Կաղանդ Պապային գալստեան կը սպասէ:

Բայց թողունք պատկեր ու չրջանակ չողշո — ղուն:

Մեր այն բոլոր խայտաբղէտ հանդէմներն ու հանդիսադրութիւնները, բանախօսութիւններով, արտասանութիւններով ծանրաբեռնուած, ժամանակավրէպ փորձեր են, առաջադրուած նպատակին հասնելու: Կա՞յ աւելի հզօրագոյն ազդակ մը, դերազանց դեղթափ մը ուծացումի եւ հեռացումի, քան Հայ Երգը, որ որպէս կենդանի եւ հնչեղ պատգամ ամէնէն ապազգայնացած հոգիներու ալքերն անգամ կրնայ թունդ հանել ու միակ փրկութեան լաստը կամրջել սիրտէ սիրտ, սերունդէ սերունդ:

Ան կը բովանդակէ իր մէջ Ս. Մեսրոպն համակ իր տառերով, մեր բնաշխարհը՝ իր ապրումներովը ականջալուր:

Սա պահուս, այս անհերքելի ճշմարտութեան որպէս կենդանի վկաներ, աչքերուս առջեւ կը տողաչարուին եօթանասուն ուխտաւորներ — «Արմենիա» երգչախումբը: Ո՞վքեր են այս մոլեռանդ նուիրեալները...: Մեծամասնութեամբ անգիր ու անգրագէտ Արմէնները Սփիւռքին, որոնք, տարիներէ ի վեր, Հայ երգին ծիրանին բռնած, տաղանդաւոր քրմապետի մը առաջնորդութեամբ, կը դեգերին անդաստանէ անդաստան: «Սիփանայ Սարեր»էն մինչեւ երկնային ոլորտները «Մեծասքանչ»ին: Հայրենի դաշտերն ու գիւղերը, պարերգներով, կալերգներով ... մինչեւ խորանները մեր տաճարներուն, «Տէր, կեցո դու զհայս», սրտառուչ օրհներգներով:

Ու այս բոլորին հայեցի վերլուծումը բառ առ բառ, չեշտ առ չեշտ, բացատրական ուսուցումը, այնքան խղճմտօրէն, Վ. Սարգիսեանի նման հըմուտ երաժշտագէտի մը կողմէ կիրարկուած ...: Զարժե՞ր ներբողել այս եօթանասունը, որոնց և — րակներէն «կախէթի» կարմիր գինին կը հոսի միայն: Անոնց հագագին խուրաքանչիւր թրթռումը, փրկութեան նաւերգ մըն է այս համայնակուլ ծովուն վրայ: Զարժե՞ր գերագնահատել հայ երգի գպրոցը, սովորական դասաւանդութիւններէն աւելի: Բայց ...:

Այո, ամէն լուսաւոր պատկեր տրտմութեան ստուերներով պայմանաւորուած է մեր մէջ սակայն...: Ինչո՞ւ եօթն անգամ եօթանասունի չբարձրանայ նման երգեցիկ աշակերտութեան թիւը, ուր ուրեք, մանաւանդ Մարսէյլի մէջ, ուր Վ. Սարգսեանի նման արժէքաւոր երաժշտապետի մը գոյութիւնը փնտռուած բախտաւորութիւն է ու օգտագործելի առիթ:

Բայց այս սրտցաւ մերկացումները չատ հեռուները պիտի տանին զիս ... գիտեմ: Մինչդեռ Բարեկենդանը այնքան մօտ է ու գինովութեան տենչանքը այնքան անզուսպ, իմ մէջ: Ու տայր ինծ... «անմեղ գինովութիւնները հինաւուրց, բարի օրերուն: Գիտեմ... օրերը թեւեր առած, չուած են տարագիր թռչուններու նման ու կեանքին տուեր են նոր վազք, նոր դիմանկար Բարեկենդանի:

Ու ես հիմա, անհուն տենչանքն ունիմ այդ վազքէն պոկել երգատօնի գիշերը Արմենիայի, ողջունել զայն կարօտակէզ: Փշրել, այրել ու հովին տալ բոլոր կեղծ ու պատիր դիմակները խորթացած Բարեկենդաններու ու արբելով արբիլ անխառըն գինիովը Բուն Բարեկենդանին, որ Հայ Երգինն է:

Միայն ե՞ս.. Ամէնքը, ամէնքը...: Ով որ Աստուած մը ունի իր հոգիին խորը, Արմենական զուարթութիւններով փառաբանելի:

ՏԻԳՐԱՆ ՓԻՐԱՆԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՇԹՈՒԹԿԱՐՏԻ ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆԻ բնակիչներէն 10 անձ (երեք ընտանիք) մեկնած են դէպի հիւսիսային Ամերիկա Փետրուար 6ին, իսկ Փետրուար 7ին՝ 6 ընտանիքներէ բաղկացած 27 անձ, որոնց երեքը ամուրիներ, մեկնեցան Ֆրանսա: Բոլորն պիտի աշխատին Ֆրանսայի հարաւային շրջանին մէջ, իբրեւ հողագործներ եւ գործարանային աշխատաւորներ:

Փետրուար 15ին, դէպի Մ. Նահանգները մեկնած են գաղթակայանի բնակիչներէն երկու ընտանիքներ եւ քանի մը ամուրիներ, ընդամէնը 11 անձ:

Մարտ 25ին դէպի Պրազիլիա պիտի մեկնին 5 ընտանիքներ: Իսկ Վէնէցուէլական առաքելութիւնը պիտի վերսկսի տարագիրներու արձանագրութեան եւ փոխադրութեան, մէկուկէս ամիս ընդհատուելէ վերջ: (Բանբեր):

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն մարզական մրցումի մը առթիւ կատարուած սպանութեան մասին, որուն առաջին լուրը հրատարակած էինք անցեալ չաբթու:

Յունուար 23ին մրցում մը տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ «Րէյսինկ» (տեղական խումբ մը) միջեւ: Մեր խումբը հինգ կէտի առաւելութեամբ կը չարունակէր յաղթական նոյն թափը ցոյց տալ խաղավայրին վրայ, երբ պարտութեան հեռանկարէն ջղագրգռուած «Րէյսինկ»ի համակիրները սկսան անտեղի կանչեր արձակել Հ. Մ. Ը. Մ.ականներու հասցէին: Այս ալ բաւական չթուեցաւ, աւելի տաք — գլուխներուն, որոնցմէ մէկը ատրճանակը հանելով սկսաւ կրակել մեր տղոց ուղղութեամբ: Արձակուած գնդակներէն երկուքը հանդիպեցան Յակոբ Պօյնուեօղունեանի, Հ. Մ. Ը. Մ.ական երիտասարդի մը որ տեղն ու տեղը անչնչացաւ: Նոյն ոճրագործին կողմէ արձակուած երկրորդ գնդակ մը ծանրապէս վիրաւորեց ուրիշ Հ. Մ. Ը. Մ.ական մը, Յարութիւն Զիւբիւքեան, որ անմիջապէս հիւանդանոց փոխադրուեցաւ:

Սպանեալ երիտասարդին յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Յունուար 24ին: Այս առթիւ Պուրճ Համուտի հայկական բոլոր խանութները գոց էին ի նշան յարգանքի: Հինգ հազար հոգի կը հետեւէին թափօրին: Կիրակի իրիկուան իսկ ոճրագործը եւ մեղսակիցները ձերբակալուեցան:

Յակոբ բնիկ Էքպէզցի էր, անդամ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան: 23 տարեկան էր եւ միակ նեցուկը բազմանդամ ընտանիքի մը:

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Յունուար 21ին տեղի ունեցած է Հ.Մ. Ը. Մ.ի 10րդ Պատգ. ժողովը, որուն մասնակցած են Սուրիոյ, Լիբանանի, Պաղեստինի եւ Անդրյորդանանի բոլոր մասնաճիւղերէն 75 պատգամաւորներ: Շրջ. վարչութեան ատենապետ եղբայր Վահրամ Կիւրճեան բարեգալուստի խօսքը ըրած է, պատուակալ նախագահ եղած է Տոքթ. Աստուր Գասպարեան, ատենադպիր եղած են փոխն ի փոխ եղբայրներ Եղիչէ Մանուկեան, Զարեհ Զարդուն, Վահան Թորոսեան, Արշաւիր Յովսէփեան եւ Արամ Աֆարեան: Յատկապէս ուշադրութիւն գրաւած է Պաղեստինի մասնաճիւղին տեղեկագիրը, որ կը ներկայացնէ Պաղեստինի ցաւալի դէպքերուն առթիւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներու կատարած գնահատելի աշխատանքը:

Վիճաբանութիւնները եղած են գաղափարական մթնոլորտի մէջ: Բոլորին միահամուռ նպատակն է տեսնել ուռճացած եւ զօրաւոր բոլորին սիրելի դարձած այս կազմակերպութիւնը, որ բազմաթիւ առիթներով հայութեան անունը բարձր պահած է եւ կը չարունակէ պահել օտար երկիրներու մէջ, շնորհիւ իր անդամներուն բարոյական, եւ ֆիզիքական ուժին եւ զոհողութիւններուն:

Շրջ. վարչութեան անդամ ընտրուած են եղբայրներ Տոքթ. Աստուր Գասպարեան, Վահրամ Կիւրճեան, Մանուկ Տէտէեան, ՅովհաննէսՇահինեան, Յակոբ Աչճեան, Տոքթ. Արամ Պաղտասարեան եւ Միսաք Պժեան:

Հայկական առած.— Երիտասարդը աղջիկ ուզելու մի' ղրկեր, ծերը ձի առնելու:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (102

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ Ի.

ԱՆԴՐՈՆԻԿՈՍ ԿԵՍԱՐ

Այսպէս կը հասնէր Մլեհ մինչեւ Տարսոնի պարիսպներուն տակ՝ ազատութիւն գտած բազէի պէս, ուր իր առջեւէն՝ մերկ փախստականներ իր խստութեան համբաւը բերած էին եւ իր սպառնալիքը՝

— Եթէ չնորհակալ ըլլան հոռոմները իր եղբօր հրամաններուն, ապա թէ ոչ՝ ոչ ոք գերութենէ ազատ պիտի մնար իր ձեռքէն:

Եւ թէպէտ Տարսոնի մէջ վեց եօթը հազար հոգի յառաջապահ խումբ մը ալ պատրաստ Անդրոնիկոսի բանակին սպասող, բայց մէկը չէր համարձակեր դէմ ելնել այս երկու հազար եւ քիչ մը աւելի հեծեալներուն գունդին, ոչ դրդռութիւն, ոչ նախատինք, ոչ շրջակայ գիւղերուն աւերումները եւ ծուխ յանդգնութիւն չտուին այս մոլեկան զօրավարին դէմ դնելու:

Ուստի Մլեհ Տարսոնցիներէն յուսահատելով՝ յարձակեցաւ Լամբրոնի վրայ, վասն զի գիտէր թէ անոր իշխանը Յոյներուն համամիտ եւ նիզակակից էր, ինչ որ ամրութիւններէն դուրս գտաւ՝ ապականեց, անբաւ պաշար, արջառ, ոչխար եւ գրաստ բերաւ Մամեստիա Թորոսի հրամանէն աւելին կատարելով. որուն փափաքը Անդրոնիկոսը սովով նուաճել էր:

Անդրոնիկոսի բնական կատաղութիւնը չափ չունեցաւ երբ իմացաւ Մլեհի ըրածները, հազար պատիկ վրէժ հանել կը խոստանար Հայերէն, կ'երդնուր եւ առանց դադրելու բանակը կը քշէր առաջ, երկայն կ'երեւար իրեն ճամբան Տարսոնէ մինչեւ Մամեստիա՝ ուր լսեր էր թէ Թորոս կը բանակէր:

Արդէն իր տասներկու հազար զօրքերուն վրայ նոյնչափ մըն ալ աւելցեր էին նիզակակիցները, որոնց մէջ քանի մը հատ երեւելի Հայկազն իշխաններ ալ կային, ոմանք հաւատարիմները յունական կայսրութեան, ոմանք Թորոսէն եւ ոմանք իրենց բռնութիւններուն համար ժողովրդեան ապստամբութեամբ զրկուած իրենց կալուածներէն:

Իսկ Հայերուն իշխանը իր զօրքերով Մամեստիա նստած՝ կը սպասէր թշնամիին. իր հանդարտ եւ զուարթ դէմքը մեծ վստահութիւն մըն էր իր զօրքերուն, եւ իբրեւ աւետիս ընդունեցաւ թըշնամիին հասնելուն լուրը:

Բայց զօրապետներուն եւ գնդապետներուն զարմանքը դէպի այլայլութեան դարձաւ. եւ Մլեհին կատաղութեան. երբ նոյն ժամուն ամէնքը խորհուրդի հրաւիրելով, հրամայեցԲարկէնի առնել իրեն լաւ թարգման մը եւ երթալ Յունաց բանակը Անդրոնիկոս Կեսարին՝ խաղաղութիւն խնդրելու համար. ըսելով.

— Մենք ալ Կայսեր ծառաներն ենք, միայն կը խնդրենք որ ան հաճի մեզի հետ բարեսրտութեամբ վարուիլ. ինչպէս մենք մեր հայրենի ժառանգական երկրին սահմաններէն դուրս չելանք եւ թէպէտ դիւրին էր նաեւ Տարսոնի տիրանալ՝ բայց չուզեցինք, որպէս զի Կայսեր իրաւացի բարկութիւնը չշարժենք. ուստի ինչ արդար խաղաղութեան պայմաններ որ ունի՝ առաջարկէ, եւ անօգուտ արիւն եւ աւերումներ չբերենք այս երկրին վրայ»:

Իսկ Բարկէն այս խօսքերը լսելուն՝ թէպէտ սառեցաւ վայրկեան մը, բայց որովհետեւ լաւ կը ճանչնար Թորոսը եւ գիտէր անոր քաջութեան չափը ու միանգամայն խոհեմութիւնը, դանդաղ քայլ մը առաւ երթալու՝, թէպէտ ակամայ իր երեսին վրայ նկարուած էր եւ կը մտածէր թէ արդեօք սխա՞լ հասկցաւ, երբ տեսաւ թէ Իշխանը խօսք մը չաւելցներ ելաւ հրամայուածը կատարելու:

Բայց ապուշ սառնութիւնը՝ որ ընդհանուր էր՝ անհետացաւ, եւ ընդհակառակն բորբոք մը սկսեր էր յաջորդել ամէնուն սրտին մէջ. արդէն Մլեհի երեսները կարմրեցան եւ աչքերը արիւն լեցուեցան, եւ Թորոս անոր տրտմը դրեթէ քովէն կը լսէր. միայն ինք կեցած էր եւ սկսաւ անխռով խօսիլ:

ԽԻՐԻՆՉ

ԱՌԱՋԻՆ ՕԴԱՆԱՒԸ Ռուսերը հնարած են 1882ին, ինչպէս կը պնդեն Խ. Միութեան գիտնականները: Այս առթիւ ցուցահանդէս մը բացուած է Մոսկուայի մէջ, ի պատիւ հնարիչ-գծագրիչին՝ Ալեքսանդր Մոյասքիի:

մինչեւ արեւելեան ափերը, Միջին Արեւելք, իր մէջ առնելով Եգիպտոսը, Իրանը, Իրաքը, Սուրիան, Լիբանանը, Իսրայէլը, Սէուտի Արաբիան, Անդրյորդանանը, նոյնիսկ Փաքիստանը (իսլամական Հնդկաստան):

Յայտարարիս կ'ըսէ թէ Անգլիոյ արտաքին նախարարը համակրանքով ընդունեցաւ Միջերկրականի դաշինքի ծրագիրը: Ինքն ալ կը խոստովանի թէ շատ մը լուծելի խնդիրներ կան, այս ծրագրին գործադրութեան հասնելէ առաջ, բայց ինք հաւատք ունի անոր յաջողութեան վրայ, ինչպէս կը հաստատէ ախական պետութեանց վերջին խորհրդաժողովին ալ: Այս առթիւ տեսակցութիւններ ունեցաւ նաեւ Լոնտոնի ամերիկեան դեսպանին եւ Պ. Չըրչիլի հետ:

★ Մառէշալ Բուլկանին, Խ. Միութեան զինեալ ուժերու նախարարը, կարմիր բանակի հաստատման 31րդ տարեդարձին առթիւ օրակարգ մը ուղղելով բանակին, շեշտեց թէ անհրաժեշտ է «բարձրմակարդակի մը վրայ պահել ռազմական պատրաստութիւնը, իբրեւ հետեւանք Ամերիկայի յարձակողական քաղաքականութեան»: Իր յայտարարութեան համաձայն, «Մ. Նահանգներու վարիչ դասերը, որոնք համաշխարհային տիրապետութիւն հաստատել կ'ուզեն բռնի ուժով, կը հետապնդեն նախայարձակման եւ նոր պատերազմի մը քաղաքականութիւնը: Խորհրդային ժողովուրդը կրնայ վստահ ըլլալ թէ մեր բանակը, օդատորմիղը եւ նաւատորմը աչալուրջ կը հսկեն ընկերվարական հայրենիքին վրայ»:

Կարմիր բանակին օրը տօնուեցաւ երէկ, 23 Փետրուար, շռնդալից հանդիսաւորութեամբ:

Քրավչենքոյի դատը

ՆՈՐ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԵՐԵՔ «ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ» ԽՆԴԻՐԸ

Երեքշաբթի օր տեղի ունեցաւ 13րդ դատավարութիւնը: Թեր ու դէմ վկայութիւններէն վերջ, Քրավչենքոյի փաստաբանը, Իզառ յիշելով Խ. Միութեան ծանուցագիրը, որով կը պահանջէր Ֆրանսայէն իրեն յանձնել երեք ռուս վկաներ, իբրեւ «պատերազմի ոճրագործներ», «անիմաստ» կոչեց այդ պահանջը: Յետոյ դիտել տուաւ թէ Խ. Միութիւնը Ֆրանսական թերթերէն իմացած է այդ երեք վկաներուն ներկայութիւնը, երբ երրորդ վկան չէր լսուած տակաւին: Յետոյ բացատրեց թէ այդ վկաներուն անունները չկան պատերազմի ոճրագործներու ցանկին վրայ, թէ անոնք եկա ծեն Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանէն, ուր զտումներ կատարուեցան են.: Հետեւաբար խնդիրը կապ չունի Ֆրանսական կառավարութեան հետ: (Դատական եւ արտաքին նախարարները կը քննեն Մոսկուայի դիմումը, պատշաճ պատասխանը տալու համար):

★ Նոյն օրը լսուեցան Lettres Françaisesի երկու նոր վկաները: Առաջինը Ֆրանսացի մըն էր, Պ. Կառոտի, դասախօս փիլիսոփայութեան, որ յայտարարեց թէ Քրավչենքոյի գիրքը «հակախորհրդային հասարակ տեղիքներու բառարան մըն է» են.: Քրավչենքօ պոռաց երեսին.— «Դուք Կրեմլինի գործակալն էք»:

Երկրորդ վկան, Տոքթ. Ապուլքէր, որ կարեւոր դեր մը կատարած էր Ալժերիոյ մէջ, երբ Ամերիկացիները ցամաք ելան, գանգատեցաւ թէ Ամերիկացիները բանտարկեցին զինքը, պառակտում սերմանեցին Ալժերիոյ Ֆրանսացիներուն մէջ են: Եւ չինծու հռչակեց Քրավչենքոյի գիրքը:

Յետոյ լսուեցան Քրավեչնքոյի նոր վկաները: Առաջինը, Անտոնով, որ իր օգնականը եղած է գործարանի մը մէջ, պատմեց իր կրած բանտային չարչարանքները, մասնաւորապէս հարցաքննութեան եղանակը,— Ութ հոգի ամէն տեսակ հարցումներ կ'ուղղեն միեւնոյն ատեն, լուրջ թէ ծիծաղելի: Ինք հինգ անգամ ենթարկուած է այդ հարցաքննութեան: Յետոյ պարզեց խորհրդային աշխատանքի կայաններու վիճակը: Ըստ թէ 800.000 կալանաւորներ գործածած են Պայքիկի ջրանցքին շինութեան համար, թէ կալանաւորները շինած են գործարան մը որ կրնայ 7000 հոգի առնել, նկարագրեց 1937ի մաքրագործումները են: Իր կինն ալ պատմեց մնացեալը:

Ուրիշ վկայ մը, Վասիլքով, որ անթացուպերով եկած էր, պատմեց թէ 1937—38ի մաքրագործումներուն ատեն ոչ ոք վստահ էր թէ պիտի չձերբակալուէր յաջորդ օր: «Կէս հագուած կը պառկէինք, փոքր պայուսակով մը որ կը պարունակէր մեր անձնական գոյքերը»: Իր ամբողջ ընտանիքը փճացած է: Հայրը ձերբակալուած եւ անհետ կորսուած է 1937ին: Ինք ձերբակալուած է չորս անգամ, տասը տարի բանտը, չորս տարի այ աքսորի մէջ մնացած: Հինգ քոյրերէն մէկը հիւանդացած է դէպքերու ազդեցութեան տակ, երկրորդ քոյրը,, ուսուցչուհի, պաշտօնէ զրկուած է ընկերային ծագման հետեւանքով եւ անձնասպան եղած: Երրորդ քոյրը հինգ տարի բանտարկութեան դատապարտուած, եւ մեռած, չորրորդը հիւանդացած եւ մեռած են:

Դատավարութիւնը շարունակուեցաւ երէկ, չորեքշաբթի:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան սարքած դասախօսութեանց երկրորդ շարքը խումբերու մօտ, իրենց սովորական հաւաքատեղին.—

Բշ. 28 Փետր. Սէն Լու, ժամը 9ին:
Եշ. 3 Մարտ Լէ դ'Օլիվ ժամը 9ին:
Կիրակի 6 Մարտ, Էքս, ժամը 11ին:
Գշ. 8 Մարտ Սէն Ժէռոմ ժամը 9ին:
Ուրբաթ 11 Մարտ, Սէնթ Անթուան, ժամը 9ին:
Բշ. 14 Մարտ, Սէնթ Ան, ժամը 9ին:
Եշ. 17 Մարտ Պոմոն, ժամր 9ին:
Կիրակի 20 Մարտ Լա Սիոթա, ժամը 3ին:
Գշ. 22 Մարտ, Պոլ. Օտտօ ժամը 9ին:
Ուրբ. 25 Մարտ, Սէնթ Մարկրիտ ժամը 9ին:
Կիրակի 27 Մարտ Կարտան ժամր 3ին:
Բշ. 28 Մարտ, Մարսէյլ քաղաք ժամր 9ին:

Դասախօս՝ ընկեր Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Նիւթ՝ «Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ Մեծն Տրդատ: Այս դասախօսութիւններուն կը հրաւիրուին նոյնպէս սիրով, երէց ընկերները, ծնողները եւ բարեկամները:

ՕԹԷԼ ՔՈՆԹԻՆԱՆԹԱԼ

Այս կիրակի Ֆր. Կ. Խաչի ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ: Բոլորին սիրելի ժամադրավայրը:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքը սկսաւ այսօր հինգշաբթի:

Արձանագրութեանց համար դիմել ամէն հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն 6, Դաշնակցութեան սրահը, 26 rue des Convalescents:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Տէր եւ Տիկին Ղուկասեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի Փարիզի Ժան Կուժոնի Հայոց եկեղեցին, հոգեհանգիստ պիտի կատարուի իրենց ողբացեալ հօր՝ Պ. ՍԻՐԱԿԱՆ ՓԱՆՈՍԵԱՆի հոգւոյն իր մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգող-ները:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ իրենց հօր Պ. Ս. Փանոսեանի մահուան քառասունքին առթիւ հազար Ֆրանք կը նուիրեն Սէվրանի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Վարդանանց տօնին առթիւ, կազմակերպուած Սեւրի Մուրատեան վարժարանի աշակերտներէն, Սալ Ենա, Շաբաթ 26 Փետրուար, ժամը 20.45ին: Տրամադրելի փոքրաթիւ տոմսերը կարելի է ստանալ Մուրատեան վարժարանէն, հեռախօս Obs. 18–28: Տեղւոյն վրայ տոմսակ չի տրուիր:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԿԱՏԻ ԱՌՆԵԼ

ՄԱՐՏ 19.— Հայ դերիներուպարահանդէսը Մարսէյլի մէջ:

ՄԱՐՏ 20.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի օրը Փարիզի մէջ:

ՄԱՐՏ 26.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի օրը Ալֆորվիլի մէջ:

ԱՊՐԻԼ 2.— Ռոմանի մէջ Ֆր. Կ. Խաչի:

Կ'ուզուին

Երկու վարժ գործաւորուհիներ դերձակատունի մէջ աշխատելու համար: Դիմել Պ. ՇԻՐԻՆԵԱՆի 241 rue Croix Nivert, Paris (15): Մէթրօ Porte de Versailles:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի ժողովը այս հինգշաբթի ժամը 9ին, Sociétés Savantesի մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Հայերէնի դասընթացք ժամը 8—9:

ԿԱՐՏԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Նիկոլ Դուման» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. «Գեղունի» սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ պիտի գտնուի Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպ. Հայր. Միութիւնը կը յայտարարէ ի գիտութիւն Մարսէյլի եւ շրջանի հայ հասարակութեան թէ, Վասպուրականի հերոսամարտի 34րդ տարեդարձը մեծ պատրաստութեամբ պիտի տօնուի Մայիս 15ին: Կը խնդրուի միութիւններէ նկատի ունենալ այս թուականը:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պ. ՕՏՏՈՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Bar Internationalի սրահին մէջ, Chemin de la Madrague թիւ 230:

Գեղարուեստական բաժին, հայկական եւ եւրոպական պարեր: Նուագախումբ Նոր Սերունդի Խատիսեան խումբին: Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի կողմէ, այս կիրակի Ցոյներու սրահը, 5 rue Bonnefoi, ժամը 2.50էն մինչեւ 10:

Եւրոպական եւ հայկական պարեր, երգ, արտասանութիւն եւ նուագ: Ճոխ եւ առատ պիւֆէ: Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է: Մուտքը ազատ է:

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շավիլի մասնաճիւղին, Բարեկենդանի օրը, այս կիր. ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր, Salles des Fêtesի մէջ: Գեղարուեստական բաժին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ: Զաւեշտ մը «ԳԱՒԱԹ ՄԸ ԹԷՅ» Սէվրանի Կ. Խաչին կողմէ: Մուտք եւ կերուխում մատչելի ամէն քսակի:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այսօր Հինգշաբթի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի հանդիսաւոր պատարագ: Առաջին անգամ ըլլալով պիտի մասնակցի եկեղեցւոյս երկսեռ երգչախումբը:

Պիտի նախագահէ եւ քարոզէ Հ. Պ. Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան: Հրաւիրուած են Փարիզի եւ շրջակայքի բոլոր հայ դպրոցներու աշակերտները իրենց ուսուցչական կազմով:

Կը հրաւիրենք նաեւ հայ ժողովուրդը որ իր մասնակցութիւնը բերէ այս պատմական տօնակատարութեան:

ԾԱԽՈՒ[illegible]ՏՈՒՆԵՐ

Գետնայարկի վրայ չորս սենեակ եւ խոհանոց: Երեք սենեակը ազատ:

Առաջին յարկին վրայ հինգ սենեակ եւ խոհանոց: Պարտէզ 200 քառ. մէթր, որուն մէջ կայ նաեւ երեք սենեակնոց յարկաբաժին մը: Դիմել՝ Կ. ՏՕՆԻԿԵԱՆի, Պանեէօ, 18 rue Enguehard:

ՄԵՔԵՆԱԳԻՐ ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴ ՄԸ

Գործ կը փնտռէ, պաշտօնատան մը մէջ: Դիմել «Յառաջ»ին Գ. Կ. սկզբնատառերով:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)
La Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տող. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 25 Février 1949 Ուրբաթ 25 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21e Année № 5780–Նոր շրջան թիւ 1191 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Խմորումները կը շարունակուին Թուրքիոյ մէջ, ներքին թէ արտաքին ճակատի վրայ։

Կը բաւէ աչքէ անցընել միայն Թուրք թերթերը, հաստատելու համար թէ նոր տագնապ մը կ՚անցընէ Մ. Քէմալի ստեղծած կարգուսարքը։

Այն օրէն ի վեր որ վերջ գտաւ միայն մէկ հոսանքի՝ Հալքի մենատիրութիւնը եւ ընդդիմադիր կուսակցութիւններ կազմուեցան, հետզհետէ կը բացուին վէրքերն ու ճեղքերը։

Ոչ միայն ընդդիմադիրները իրենք, այլեւ օրուան թերթերը ամէն օր մերկացումներ կը կատարեն, խստօրէն դատապարտելով յաջորդական դահլիճները։

Միեւնոյն ատեն իրարու կը յաջորդեն անձնական յարձակումները, հասնելով մինչեւ հանրապետութեան նախագահը, Իսմէթ Ինէօնիւ, որ նոյնքան անձեռնմխելի չէ որքան Աթաթիւրք։

Կարճ խօսքով, մեծապէս խախտած է երբեմնի ամենազօր «Հալք»ին դիրքը։ Հակառակորդ հոսանքները եւ մանաւորապէս Ճէլալ Պայարի Դեմոկրատ խմբակցութիւնը յուսալից կը սպասեն 1950ի երեսփ. ընտրութեանց։

Քաղաքական – տնտեսական վէճերուն հետ զուգընթաց, նոր ալեկոծութիւն մը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ Անգարայի վարիչներուն, — կրօնի խնդիրը։

Աստիճանաբար գլուխ կը վերցնեն այն հոսանքները որ սմքեր էին, երբ Մ. Քէմալ տիրաբար կը պարտադրէր նոր կարգուսարքը, սարսելով Իսլամի դահը, պատռելով կիներու քօղերը, արաբերէնի տեղ լատիներէն տառեր հաստատելով եւն.։

Դեռ վերջերս էր որ արաբերէն «էզան» կարդացին երկու մոլեռանդներ, Ազգ. Ժողովի ունկնդիրներու օթեակին մէջ։

Կառավարութիւնը խելագար հռչակեց երկուքն ալ, մէկը դատապարտելով 40 օր բանտարկութեան։

Բայց եւ այնպէս, բոլոր երեւոյթները կը հաստատեն թէ շարժումը հետզհետէ կը ծաւալի։

Ազգ. Ժողովի Փետրուար 15ի նիստին մէջ, երեսփոխան մը, Ահմէտ Բէմզի Ներիւյէր հարցագիր մը ուղղած էր յետաշրջական շարժումներու մասին։

— «Մանաւորապէս երեք տարիէ ի վեր ահարկու քարոզութիւն մը ծայր տուած է Աթաթիւրքի հաստատած յեղաշրջական եւ հանրապետական վարչաձեւին դէմ։ Մութ ուժը գլուխ ցցած է։ Մոլեռանդօրէն կը շարունակուին այն հրատարակութիւնները թէ «Հալք»ը կործանած է կրօնը եւ շղթայ զարկած սրբատեղիներուն»։

Երեսփոխանը փաստեր ալ յիշեց զանազան հրատարակութիւններէ, որոնց համաձայն կրօնական վերատեսչութիւնը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ տրուկը կառավարութեան։ Կարդաց հատուածներ, որոնք յայտնապէս կ՚ապացուցանեն թէ հրատարակիչները կարօտը կը քաշեն փաթթոցին, «մէտրէսէ»ին, մինչեւ անգամ «չարշաֆ»ին։

Երկու բարեպաշտ երեսփոխաններ չհանդուրժելով այս քէմալականին քննադատութեանց, աղաղակեցին.

— «Ամէն մարդ կրօն եւ խիղճ ունի, այդքան յառաջ մի երթար (Համտի Շարլան)։

—«Իսլամներուն կը հայհոյես անընդհատ։ Քսաներկու տարիէ ի վեր կրօն չսորվեցուցինք մեր տղոց։ Այս երկիրը կործանողները բոլշեւիկներն են, ոչ թէ Իսլամները»։ (Իպրահիմ Արվաս)։

Վիճաբանութեանց ընթացքին, վարչապետը, Շէմսէտտին Կիւնալթայ, յայտարարեց.

— «Մեր ուղեղը պայթեցնելու արժանի մարդիկ ենք, եթէ մեր միտքէն անցնի մէկ թիզ ետ երթալ մեր հաստատած յեղաշրջումէն։ Այս երկրին մէջ անգամ մըն ալ ծնունդ չեն կրնար առնել «թէքքէ»ները եւ «թիւրպէ»ները։ Կրօնական հրատարակութեանց հեղինակները խեղճեր են որոնց պիտի կառչի օրէնքին թաթը»։

Դատական նախարարն ալ պատմեց թէ շատեր դատապարտուած են իբրեւ «իւֆիւրիւկճի», (կախարդ), ըմբոստ՝ գլխարկի օրէնքին դէմ, արաբերէն էզան կարդացող եւն.։

Բացատրութեան կը կարօտի՞ն այս յայտարարութիւնները, որքան ալ համառօտ ըլլան։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ՄԱՀԱԳՈՒՄԱՐ »

Գրաշարը — կամ տողաշարը — ի՜նչ խաղեր կը խաղան որ եւ է գրութեան գլխուն, եթէ սրբագրիչը ուշադրութիւն չընէ։

Դուն կը գրես խտացնել. ան կը շարէ խստացնել։ Կամ կը գրես խստացնել, կը շարէ խորացնել։

Կը գրես՝ «Թեւերով»։ Կը շարէ՝ «Թիւերով»։ Եւ կամ թիւերը կը վերածէ թեւերու։

«Արեւ»ը կամ «արեւինը» կը դառնայ... արիւն, «Լուսամարտ»ը՝ ... լուսամուտ։

Անշուշտ սխալ շարուած բառերն ալ իմաստ ունին։ Բայց, ոչ այն ինչ որ ըսել կ՚ուզես։

Գրաշարը չէ պատասխանատուն այս վրիպակներուն։

Շատ բան ալ կախում ունի յօդուածագրին ձեռագրէն։

Գրաշարը հարկադրուած է ամբողջ հիւսուածքներ քակել։ Մրջիւնի ոտիկները բառի մը վերածել։

Երբեմն ալ շատ սիրուն, սրամիտ պատկեր մը կը պարզեն վրիպակները։

Խմբագիրը կը գրէ՝ «քառասունճանկուկ»։ Ձեռագիրը շարուած ատեն իր դիմացը կը գտնէ... «քառասունճանճուկ» մը։

Անցեալ օր, քաղաքական լուրերուն մէջ, միջազգային համագումար մը շարուած էր... «մահագումար»։

Խմբագիրը սխալը սրբագրելով հանդերձ, կը խոստովանէր, փիլիսոփայաբար.

— Թէեւ սխալ շարուած է, բայց շատ ալ հեռու չէ օրուան իրականութենէն։

Առաջին Մեծ պատերազմէն ի վեր քանի՜ համագումարներ կրնանք համրել որ յանգած չըլլան «մահագումար»ներու, — պատերազմ, ջարդ։ Մահ եւ աւեր։ Առ նուազն մահասարսուռ մղձաւանջ։ Ինչպէս այսօր։

ՎԱՀԷ

ՏԽՐՈՒՆԻ. — Ցաւով կ՚իմանանք մահը Տիկին Մառի Սթամպուլեանի, Փարիզի մէջ։ Ողբացեալ Տիկինը գործօն դեր ունեցած է Պոլսոյ Կարմիր Խաչի կազմակերպութեան մէջ, եւ մասնակցած զանազան հանրօգուտ ձեռնարկներու։ Փոքր Ասիոյ աղէտէն վերջ ինքն ալ Փարիզ եկաւ։ Ատեն մը կը մասնակցէր Կ. Խաչի աշխատանքներուն։ Այրին էր նախկին նախարար հանգուցեալ Յակոբ Սթամպուլեանի, որ գրական ասպարէզին մէջ ալ ծանօթ է «Ատրուշան» ծածկանունով։

ԾԱՆՕԹ ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ Պ. Օննիկ Պէրպէրեան Լիբանան կը մեկնի այս շաբթու, կարգ մը երգահանդէսներ տալու համար։ Պիտի հանդիպի նաեւ Սուրիա եւ Եգիպտոս։ Յաջողութիւն։

Պաշարման վիճակ Իրանի մէջ

Թեհրանէն կը հեռագրեն թէ պաշարման վիճակ յայտարարուած է ամբողջ երկրին մէջ, վերջերս Շահին դէմ կատարուած մահափորձին եւ ուրիշ դաւադրութեանց առթիւ։

Գահիրէի կարեւոր թերթերէն «Էլ Միսրի» կը գրէ թէ մահափորձը մաս կը կազմէր համայնավարական ծրագրի մը, կառավարութիւնը տապալելու եւ խորհրդային իշխանութիւն հաստատելու համար։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, դաւադրական ծրագիրը կը պարունակէր հետեւեալ որոշումները. — գրաւել կառավարական շէնքերը եւ խորհրդարանը, ձերբակալել բարձրաստիճան պաշտօնատարները։ Կ՚ըսուի նաեւ թէ զէնքերով լեցուն ինքնաշարժներ դիրք բռնած էին խորհրդային դեսպանատան առջեւ։ Այս զէնքերը պիտի բաժնուէին ձախակողմեան «Թուտեհ» կուսակցութեան անդամներուն, եթէ Շահը մեռնէր։

Աւելորդ է ըսել թէ վերապահութեամբ կը հրատարակենք այս տեղեկութիւնները։

ԵԳԻՊՏՈՍ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼ երէկ ստորագրած պիտի ըլլային զինադադարի պայմանագիրը, բոլոր վէճերը հարթուած ըլլալով։ Ուրեմն Եգիպտոս ճանչցած պիտի ըլլայ Իսրայէլի պետութիւնը։ Միւս արաբական պետութիւններն ալ հրաւիրուած են Հռոդոս, բանակցելու համար։

Թրքական ռազմափորձեր Վոսփորի ափերուն վրայ

Պոլսէն կը հեռագրեն չորեքշաբթի օրուան թուականով. — Թուրքիոյ զինեալ ուժերը այսօր սկսան ցամաքային, օդային եւ ծովային մեծ ռազմափորձեր կատարել Վոսփորի երկու ափերուն վրայ, Սեւ Ծովու բերանը։ Այս ռազմափորձերուն նպատակն է փորձել երկրին զինուորական կարողութիւնը եւ հաստատել թէ Թուրքիոյ զինեալ ուժերը կրնա՞ն ետ մղել որեւէ յարձակում Սեւ Ծովէն։ Ռազմափորձերուն կը հետեւին ամերիկեան զինուորական պատուիրակութեան պետերը, խումբ մը ամերիկացի դիտողներ եւ մասնագէտներ։

«Պատերազմ ազգին դէմ»

ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄ ՄՈՐԻՍ ԹՈՐԷԶԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՌԹԻՒ. — ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ ՆՈՐԷՆ Կ՚ԱԶԴԱՐԱՐԷ ԹԷ ՊԻՏԻ ՉԿՌՈՒԻՆ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Մորիս Թորէզի յայտարարութիւնները խորապէս յուզած են Ֆրանսայի հանրային կարծիքը։ Բաց ի համայնավար մամուլէն, միւս բոլոր թերթերը կը դատապարտեն անոր բռնած դիրքը, աւելի կամ նուազ ուժգնութեամբ։ Մանաւանդ որ, Թորէզ ոչ միայն երեսփոխան է, այլեւ փոխ-վարչապետ եղած է։

Ազգ. Ժողովին արտաքին գործերու յանձնախումբը առջի օր 13 համայնավարներու դէմ 21 ձայնով որոշեց խնդրել վարչապետէն որ անյապաղ լսուի երեսփոխան Շէրէրի հարցապնդումը՝ Ազգ. Ժողովին մէջ։ Երէկ իսկ տեղի պիտի ունենար այս հարցապնդումը, որպէսզի Պ. Թորէզ Ազգ. Ժողովի բեմէն ստանձնէ իր յայտարարութեանց պատասխանատուութիւնը։ Ժողովին կը մնայ վճռել թէ Ֆրանսացի երեսփոխան մը կրնա՞յ ծառայել օտար պետութեան մը շահերուն։

Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Պ. Ռամատիէ, (ընկերվարական), որ հիւանդ է, նամակով մը իր խորին վրդովումը կը յայտնէ Թորէզի յայտարարութեանց առթիւ եւ կ՚ըսէ թէ կարելի չէ անպատասխանի ձգել զանոնք։ «Ամէն բանէ առաջ անհրաժեշտ է համոզել երկիրը թէ պիտի դիմադրէ որեւէ արշաւանքի»։

Արմատական կուսակցութիւնը, որուն անդամ է վարչապետը, զեկոյց մը հրատարակեց, դատապարտելով համայնավարներուն բռնած դիրքը, «գործակցութիւն»։ Այս առթիւ դիտել կու տայ թէ 1940 Յունիսէն 1941 Յունիս ալ միեւնոյն դիրքը բռնեցին Ֆրանսայի համայնավարները, գործակցելով օտարին հետ։ Արմատական կուսակցութիւնը հակառակ է որեւէ պատերազմի, բայց միեւնոյն ատեն պատրաստ՝ ընդդիմանալու որեւէ արշաւանքի, որ կողմէն ալ կատարուի։

★ Դատական նախարարը քննութիւն կը կատարէ, ճշդելու համար թէ օրէնքին ո՛ր տրամադրութեան ենթակայ է Թորէզի հետեւեալ խօսքը. — «Ֆրանսայի ժողովուրդը երբեք պիտի չկռուի Խ. Միութեան դէմ»։

★ Արմատական թերթ մը, «Լ՚Օռոռ», երէկ բուռն խմբագրական մը հրատարակած էր, հետեւեալ խորագրով. — «Համայնավարները պատերազմ յայտարարած են ազգին դէմ»։ Եւ կը հարցնէր թէ կառավարութիւնը ի՛նչ բանի կը սպասէ, երբ համայնավարները բացէ ի բաց կ՚ըսեն թէ «երբ Ռուսերը մեր սահմաններուն վրայ թափին, Ֆրանսացի համայնավարները թեւ թիկունք պիտի հանդիսանան»։

★ Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. կոմիտէի ընդհ. ժողովին մէջ նոր ճառ մը խօսելով, Թորէզ յայտարարեց.

— «Մեր բոլոր ճիգերը կը ձգտին միացնելու բոլոր յօժարամիտ Ֆրանսացիները եւ Ֆրանսուհիները, բոլոր անոնք որ չեն ուզեր մեր երկին եւ աշխարհի դահավիժումը նոր պատերազմի մը մէջ, հրէշային պատերազմի մը մէջ ընդդէմ մեր բարեկամ եւ դաշնակից Խ. Միութեան»։

Ժողովէն վերջ, կուսակցութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակեց, պարզելով իր դիրքը՝ օրուան հարցերու մասին։ Այս առթիւ նորէն կը յիշեցնէ թէ Խ. Միութիւնը խաղաղութիւն կ՚ուզէ, թէ զինաթափութիւն առաջարկեց, բայց միւսները մերժեցին, թէ ամերիկեան աշխարհակալութիւնը պատերազմ կը պատրաստէ, համաշխարհային տիրապետութեան համար եւն.։ Յետոյ կը ներկայացնէ իր նշանախօսքերը՝ նահանգային ընտրութեանց առթիւ (Մարտ 20 եւ 27), պահանջելով «Միութիւն խաղաղութեան համար»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդա՛ Դ. էջ)

ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ վարձքի խնդիրը նորէն պիտի քննուի երեքշաբթի օր։ Ընկերվարականները կ՚առաջարկեն 25 % զեղչ առաջին վեցամսեայն համար։

ԱԶԳ. ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՏՆՕՐԷՆ նշանակուեցաւ Լիոնի նահանգապետը, Պ. Պէռթօ։

ԴՈՒՔ ԷՔ ՈՐ ՊԻՏԻ ՀԱՍՏԱՏԷՔ

« Ապագայ » եւ իր բարեկամները եկեղեցասէ՞ր են թէ ոչ: Հարց մըն է զոր կրնան ճշդել հաւատաքննութեան պաշտօնեաները:

Անոնք կրնան ըլլալ վկայեալ քրիստոնեաներ եւ հաւատարիմ անդամներ հայկ. եկեղեցիներուն (առաքելական, կաթողիկէ եւ բողոքական):

Բայց խնդիրը հոս չի վերջանար:

Անոնք կը փորձեն իմ վերագրումներուս մէջ անճշդութիւն մը տեսնել, եւ ըսել կ'ուզեն թէ՝ իրենք եկեղեցասէր են միշտ եւ բոլոր պարագաներու մէջ՝ անկախ «Սովետ.» Հայաստանի ազդեցութենէն:

Աւելորդ պիտի ըլլար դաղթահայ մեր իրականութենէն փաստեր արձանագրել՝ ապացուցանելու համար թէԱպագայ եւ իրբարեկամները, անկախ չեն եղած իրենց եկեղեցասիրութեան ասպարէզին մէջ:

Իրողութիւններ կան, որոնց բացատրութիւնը չի կարօտիր իյնալու մանրամասնութեանց:

Ռամկավար կուսակցութիւնը կը յաւակնի թէ ինք անկախ է բոլոր մեր ակնարկած ազդեցութիւններէն:

Առանց վայրկեան մը իսկ տատամսելու, մենք պիտի խոստովանէինք հրապարակով մեր սխալը, եթէ լուսաբանուին հետեւեալ կէտերը.—

Կը խորհիմ թէ այսօր, ոչ ոք պիտի ուզէր պնդել, որ Խ. Միութեան ներկայ համեմատաբար մեղմ քաղաքականութիւնը կրօնական գործերուն մէջ՝ գոյութիւն ունեցած է 1943էն առաջ:

Անկախ ներկայ քաղաքականութեան բացատրութենէն — որու շուրջն ալ անհնար է մօտեցնել մեր եւ մեր հակառակորդներու տեսակէտները — անվիճելի իրողութիւն է թէ բոլշեւիկեան կարգուսարքին մէջ, կրօնքն ու եկեղեցին ենթարկուեցան աննախընթաց բռնութիւններու, հալածանքի եւ աննկարագրելի բարբարոսական ճնշումներու:

Էջմիածնէն սկսած մինչեւ ամենափոքրիկ սրբավայրերը՝ տեսան ու վայելեցին բոլշեւիկեան «բարիքները»: Քանդուեցան, հիմնայատակ կործանեցան բազմաթիւ եկեղեցիներ —յաճախ պատմական արժէքաւոր կոթողներ — ինչպէս օրինակ Երեւանի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին: Շատերը այս սրբավայրերէն, վերածուեցան ակումբ–պարասրահներու, պահեստներու եւ հանրային ու պետական այլ հաստատութիւններու:

Հայաստանի Հայոց եկեղեցական անհաշուելի հարստութիւնը՝ չքացաւ վատթարագոյն պայմաններու մէջ:

Հայոց եկեղեցականութիւնը՝ կոթողիկոսէն մինչեւամենահամեստ գիւղական քահանան ու տիրացուն՝ բանտարկուեցան, աքսորուեցան եւ կոտորուեցան, առանց յիշելու հրապարակային ուրիշ այլանդակութիւններ:

Հայոց արժանավայել կաթողիկոսներէն՝ Խորէն Մուրատբէկեանը, խեղդամահ եղաւ Էջմիածնի վեհարանին մէջ, Խորհրդային պաշտօնատարներու կողմէ: Ոչ Հայ ժողովուրդը, ոչ իսկ 1943ին Էջմիածին հաւաքուած Ազգ. Եկեղեցական Գերագոյն Ժողովը կրցան պարզել այս ոճրագործութեան ծալքերը: Ասոր փոխարէն եղան անհատներ՝ որոնց կարգին նաեւ ռամկավարներ, որոնք յաջողեցան ծանօթանալ այս ոճրագործութեան ծալքերուն, մօտաւորապէս ճշդելով նաեւ եկեղեցապաշտպան եւ արի Հայոց մեծ կաթողիկոսի անշուք շիրիմի վայրը՝ միշտ գաղտնի պահուած Չեկայէն կողմէ:

Ի՞նչ եղաւ ռամկավար «Ապագայ»ի եւ իր բարեկամներու դիրքն ու վերաբերումը, Հայ. եկեղեցւոյ դէմ գործուած այս բոլոր ոճիրներուն դէմ:

Եթէ անոնք ազատ էին իրենց կրօնական եւ դաւանական համոզումներու մէջ, չխռովեցա՞ւ իրենց հոգին, կատարուած բարբարոսական արարքներուն դէմ:

Եթէ այո, ե՞րբ, ո՞ւր եւ ինչպէ՞ս անոնք արտայայտեցին իրենց վրդովումը — չըսելու համար բողոքը— բոլշեւիկեան եկեղեցակործան քաղաքականութեան դէմ:

Ուրիշ կէտ մը եւս:

Եկեղեցին ազատ է քաղաքական ազդեցութիւններէ, մանաւանդ, չազդուիր բոլշեւիկեան ընթացիկ ուղղութենէն — կ'ըսեն ու կ'երդնուն մեր հակառակորդները:

Այս կարգի պնդումներով, անոնք կրնա՞ն բացատրել գաղտնիքը այն մեթոտիկ թշնամութեան որուն ենթարկուած են Հայ Կաթողիկէ եկեղեցին եւ կղերը, մեր ընդհանրական հայրապետին եւ իր օրկաններու կողմէ:

Իբրեւ ազատ եւ պարկեշտ եկեղեցասէրներ, «Ապագայ» եւ իր բարեկամները, ինչո՞ւ լուռ են այս մասին: Չէ՞ որ երկու եկեղեցիներն ալ հայկական են, եւ իւրաքանչիւրը կը կարծէ իր պարտականութիւնը կատարած ըլլալ:

Այս լռութիւնը անոր համար արդեօ՞ք, որ կաթողիկէ եկեղեցին եւ կղերը կը դաւեն Հայ. Եկեղեցիին եւ կղերին դէմ: Եթէ այո, ինչո՞ւ չեն արտայայտուիր գոնէ այս մասին:

Տասնեակ տարիներ տեւող այս դժբախտ կացութեան մասին «Ապագայ» եւ իր բարեկամները լռեցին, պապանցումի փականքի տակ առնելով իրենց լեզուն եւ հոգին:

Այս ակներեւ իրականութենէն վերջ, ի՞նչ համարձակութեամբ կը հրաւիրեն զիս հաստատել « Ապագայ » եւ իր բարեկամները իրենց ներշնչումները կը ստանան Խ. Հայաստանէն:

Ձեր կեցուածքը, երէկ ինչպէս եւ այսօր, դրած է ձեզ, պարոններ, այս սարսափելի մեղադրանքին տակ:

Ձեր հայրենասիրութիւնն ու եկեղեցասիրութիւնը, այո, կը պնդենք, պայմանաւորուած են Խ. Հայաստանէն եկած ներշնչումներուն հետ:

Կրնաք լաւ հաւատացեալներ եւ եկեղեցասէրներ ըլլալ ձեր համոզումով բայց ոչ քաջութիւն ունիք եւ ոչ ալ ընդունակութիւն Երեւանի հրամանագրած եղանակէն տարբեր արտայայտուելու:

Այս միեւնոյն հոգեբանութեամբ չէ՞ որ, այսօր կը խօսիք ու կը փառափանէք Էջմիածնի եւ իր կաթողիկոսին վայելած «ազատութիւններու» մասին, մինչդեռ շատ լաւ գիտէք, այդ «ազատութեանց» եւ իմաստը, եւ սահմանները:

Ձեր սկզբունքն է եղած լռել, երբ քարերն իսկ լեզու կ'ելլեն, եւ շատախօսել՝ երբ լռութեամբ միայն կարելի է արդարանալ:

Այսպէս էք դուք Խ. Միութեան եւ իր իշխանաւորներու հանդէպ եւ այս պատճառով ալ ձեր հայրենասիրութեան եւ եկեղեցասիրութեան մէջ, աւելի շատ նման էք բոլշեւիկի քան Հայու:

Քանի մը խօսք եւս, յաջորդով:

Ս. Թ.

Ֆէսը ինչպէ՞ս գլխարկի վերածուեցաւ

ԽՄԲ.— Թուրք գրագէտ Իսմայիլ Հապիպ Սէվիւք, որուն Եփրատի, Տիգրիսի, Տաւրոսի եւն. մասին գրած տպաւորութիւնները հրատարակած էինք վերջերս, կը պատմէ նոյն յօդուածաշարքին մէջ.—

★

Սուլթան Մահմուտ Բ. երբ ջնջեց Ենիչէրիութիւնը, «քավուք»ներն ալ տապալեցան ինքնին: Հոգիները թեթեւցած էին գլուխներուն հետ: Միայն թէ խառնակութիւնները շարունակուեցան հինգ – վեց տարի:

Նախապէս ամէն ոք «քավուք» կը դնէր, մինչ հիմա խելքին փչածը կ'անցընէր գլխուն, Վեհապետը տեսակ տեսակ գլխանոցներ բերել տուաւ Եւրոպայէն զանոնք դասակարգ առ դասակարգ դնել տալու համար ժողովուրդին եւ պաշտօնեաներուն: Եւ սակայն ուլէման պոռչտալ սկսաւ:

Ի՞նչպէս կարելի էր նամազ կատարել այդ գլխարկներով: Որով Մահմուտ Բ. որ յաղթած էր Ենիչէրիին, յաղթուեցաւ փաթթոցէն:

Հին «նիզամ«ը գնաց, նորը եկաւ: Ի՞նչ պէտք էր դնել սպարապետ Հիւսրէվ փաշա որոշեց Նիզամիյէ զինուորներով օժտել Թրքական նաւատորմը: Ֆրանսացի զինուորական մը եկաւ զիրենք մարզելու համար: Թունուզէն մասնաւոր ֆէսեր բերել տուին, երկար ու լայն ծոպերով, եւ անոնք կակաչներու նման բացուեցան զինուորներուն գլուխներուն վրայ: Ինչ ըսել, Հիւնքեարին հաճոյքն էր աս:

Իսկոյն 50 հազար ֆէս ապսպրեցին Թունուզ՝ եւ որպէսզի Թուրքիոյ մէջ ալ ֆէս շինուի, Իզմիրցի Քեաթիպզատէ Մուսթաֆա էֆէնտի ֆէսի նախարար եղաւ:

Ցէրման կար, ամէն մարդ ֆէսին ետեւէն վազեց, բայց եղան անոպաներ որոնք յարձակեցան ֆէսաւորներու վրայ:

Մէկ կողմէ պետութիւնը իբր նորութիւն կը ջատագովէր ֆէսը, միւս կողմէ այդ նորութիւնը ոտքի տակ առնողներ կային: Մահմուտ Բ. ստիպուեցաւ տասնեակ հազարաւոր գլուխներ թռցնել, ֆէսը կարենալ ընդհանրացնելու համար:

Քավուգը հնադարեան բան մըն էր, իսկ ֆէսը Օսմանեան նորութիւն: Քավուգը միջնադարեան դղեակի մը պէս փակ էր, իսկ ֆէսը բերդ մը որ բացաւ իր դռները:

Եւրոպականութիւն մը ներս խուժեց այդ դռներէն նախ փոխեց մեր տնամանները, «մէսթը» եւ «լափչին»ը նետեց մէկդի, անոնց տեղ տուաւ կօշիկն ու կիսակօշիկը:

Եւրոպականութիւնը մեր ոտքերէն դէպի վեր բարձրացաւ, մեր սրունքներէն նետեց շալվարը, տաբատ հագցուց, «չէփքէնի» փոխարէն բաճկոն, «լաթայի» տեղ վերարկու, եւ մեր պարանոցին տուաւ փողկապ եւ օսլայուած օձիք: Եւրոպականութիւնը երբ մինչեւ մեր վիզը ելաւ, խորհեցանք թէ մեր գլուխը Եւրոպացի չէր սակայն:

Դար մը եւ իրերայաջորդ չորս սերունդներ նուիրագործեցին մեր գլխուն կարմիր ֆէսը: Զայն խորհրդանիշ մը նկատեցինք թէ մեր իսլամութեան եւ թէ մեր ազգայնականութեան: Հաւատաւոր թէ անհաւատ, ամէն ոք անոր փարեցաւ: Օտար երկիրներու մէջ անգամ գլխարկը դնող մէկը կը դադրէր Թուրք նկատուելէ:

Ֆէսը ոչ միայն կրօնք եւ ազգայնականութիւն կը խորհրդանշէր, այլեւ դրօշի մը նման հպատակութեան իմաստ կը ստանար:

Զինադադարի սեւ օրերուն, քրիստոնեայ հայրենակիցներէն անոնք որ ֆէսը պահեցին իրենց գլուխներուն վրայ, Թրքութեան հաւատարիմ նըկատուեցան եւ այդ աչքով նայեցանք իրենց: Ֆէսը՝ գլխուն ներաշխարհը եւ ոգին էր նոյնիսկ: Զօրաւոր գլխարկին դէմ միաբանելու համար, պէտք էր փարիլ տկար ֆէսին:

Ի՞նչ է նաեւ մեր ծառացումը անկախութեան պայքարի օրերուն: Ան ուրիշ բան չէր, բայց ե-

թէ մարտահրաւէր մը թէ զօրաւոր գլխարկին եւ թէ վտիտ ֆէսին դէմ: Այս ընդվզումին ջահակիրներն էին որ նախընտրեցին «քալփաք» կրել:

Այդ շրջանին որքան յարմար էր այդ պատկառելի քալփաքը, որ ի վերջոյ յաղթեց թէ ֆէսին, եւ թէ գլխարկին: «Քավուգ»ը մեր կրօնական հասարակարգն էր, ֆէսը՝ օսմանցիութիւն «քալփաք»ը՝ յեղափոխութիւն:

Անդրադարձա՞ք արդեօք: Յաղթանակէն վերջ քալփաքը նօսրանալ սկսաւ, ֆէսը զայն գրկեց փոքր եղբօր մը նման, եւ երբ գլխարկին յաղթող քալփաքը միացաւ ֆէսին ինքզինքը բոլորովին զօրաւոր զգաց:

Ֆէսը, խորհրդանշան իսլամութեան, ազգայնականութեան, հպատակութեան, հիմա դարձած էր յաղթանակի դրօշակ: Ամէն անոնք որ զինադադարի սեւ օրերուն ֆէսը նետած էին, հիմա կրկին կը դնէին զայն: Ֆէսը կը տօնէր ու կը ցնծար:

Այս պայմաններուն տակ, ո՞վ կը խորհէր գլխարկին: Օրը եկաւ սակայն, եւ յաղթանակէն երեք տարի վերջ մեծ ղեկավարը (Մ. Քէմալ) ձեռքը «փանամա» գլխարկ մը բռնած, ձեռնարկեց Գասթէմօնիի ուղեւորութեան: Այս ճամբորդութիւնը կը վերջանայ այստեղ, սա մեծղի շէնքին մէջ որ առջեւս ցցուած է այս պահուն: (ԽՄԲ.— (Ինէպոլուի ամենաբարձր շէնքը, այժմ Հալք Էվի):

Կ'ենթադրէինք թէ ֆէսէն դէպի գլխարկ փոխանցումով՝ շատ մը նուիրականութիւններ պիտի փլչէին, արիւն պիտի հոսէր երկրին մէջ, ահարկու բան մը պիտի պատահէր:

Սա դէմի շէնքին մեծ սրահին մէջ, խուռն բազմութիւն հաւաքուած էր. մինչեւ պատուհանները ժողովուրդ լեցուած էր: Ղեկավարը նայեցաւ բազմութեան, ուր գոյնզգոյն բաներ կային,— ապանի փաթթոց, կանաչ փաթթոց, քալփաք, տեսակ տեսակ ֆէսեր, բալի գոյն, տափակ կամ կաղապարուած:

Այս ինչ բարեկենդանային վիճակ էր:

Ղեկավարը բազմութեան երկարեց ձեռքի «փանաման» եւ պոռաց.— Ահա սոր գլխարկ կ'ըսեն:

Այդ րոպէէն ետք, մեր գլուխները պսակուեցան գլխարկով: Ոչ արիւն հոսեցաւ, ոչ ալ կադ ուկուխ պատահեցաւ: Մոլեռանդութիւնը, այդ ամենամեծ դեւը զգետնուած էր: Քավուգը՝ մեր կրօնամոլութիւնը, ֆէսը՝ մեր օսմանցիութիւնը, քալփաքը՝ մեր յեղափոխութիւնն էին:

Գլխարկը մեծ յեղաշրջումը եղաւ:

Շոգենաւը կը մեկնի այլեւս Ինէպօլուէն, գլխարկս հանելով կ'ողջունեմ այդ շէնքը:

«Հին Աստուածներ»

Փետրուար 11ին տեղի ունեցաւ «Հին Աստուածներու» ներկայացումը, նախաձեռնութեամբ « Ադամեան » Թատերախումբի:

Իմ մասնագիտութիւնը չըլլալով հանդերձ, կ'ուզեմ տպաւորութիւններս գրի առնել այդ ներկայացման առթիւ:

Նախ՝ խումբի մասին: Կարգ մը դերասաններ, սիրողներ ու քանի մը հոգի « Նոր Սերունդ »էն գեղեցիկ գաղափարը յղացած էին թատերախումբ մը կազմելու, պարբերական ներկայացումներով հայ հասարակութիւնը կապելու համար թատրոնին: Ամիսներ շարունակ, զարմանալի եռանդով եւ կամքով լծուած էին աշխատանքի: Օրուան յոգնութենէն ետք, անքուն գիշերներ են անցուցած ի սէր հայ թատրոնի: Նւիթապաշտ այս դարուն մէջ, ինչ գնահատելի երեւոյթ: Նախանձախնդիր հայութիւնը պարտաւոր է ուշադիր ըլլալու այսպիսիներու հանդէպ: Հայկ. մշակոյթի համեստ սպասաւորներն են ասոնք: Այդպիսի խումբերու միջոցով է, որ նոր սերունդին մէջ վառ պիտի պահենք ազգային ոգին, սէրը դէպի հայրենիքը, Հայկ. մշակոյթը: Կը յուսանք թէ «Ադամեան Թատերասիրաց Միութիւնը» եւ ուրիշ

նմանօրինակ խումբերը, Նորաբոյս ծաղիկի պէս, չեն թօշնիր եւ իրենց յաճախակի ներկայացումներով կը գոհացնեն թատրոնին ծարաւ մեր ժողովուրդը: Կը սպասենք, որ աւելի եռանդ դնելով, խումբը իրականացնէ մեր այս ցանկութիւնը:

Գալով «Հին Աստուածներու» բեմադրութեան, դերասան Պ. Շահան Սարեան մեծ ճիգեր թափած էր խումբը վարժեցնելու համար բաւարար խաղարկութեան: Խումբի երիտասարդ անդամները առաջին անգամ բեմ կ'ելլէին: Ինչ աշխատանք էր պէտք «Հին Աստուածներու» մէջ խաղալու համար:

Բեմայարդար – նկարիչ Պ. Ժ. Փալամուտեան գովելի աշխատանք թափած էր, թատերասարքը (décor) գեղեցկօրէն գծելու, նաեւ վարելու լուսարձակներու խաղերը:

Աւելորդ կը սեպեմ խօսիլ «Հին Աստուածներու» բովանդակութեան մասին: Ժամանակին այնքան գրուած եւ խօսուած է, որ իմ կողմէ նորութիւն մը ըսած պիտի չըլլամ: Միայն կ'ուզէի նշել թէ հաղուագիւտ երկ մըն է այդ խաղը, արժանի միջազգային գնահատանքի թէ՛ իր գաղափարներով, թէ իր թատերական կառուցուածքով:

«Հին Աստուածները» լուրջ, հոգեբանական ուժեղ գրուածք մըն է, արժանի յատուկ ուշադրութեան: «Ադամեան» խումբը ընդհանուր առումով կատարեց իր վրայ դրուած պարտականութիւնը:

«Հին Աստուածներ»ը շատ անգամներ խաղցուած է՝ Կովկաս թէ արտասահման: Բազմաթիւ դերասաններ փորձութիւն ունեցած են երեւալու «Հին Աստուածներ»ու մէջ, քիչերը սակայն յաջողած են: Յաջողներէն էին Աչօ Շահխաթունի, Իսահակ Ալիխանեան իբրեւ աբեղայ, Զարիֆեան, Աբէլեան իբրեւ Վանահայր: Տիկին Մայսուրեան իբրեւ իշխանուհի, Օր. Ս. Ադամեան իբրեւ Սեդա, Արշակ Յարութիւնեան իբրեւ իշխան:

Ասոնք հայ բեմի իշխաններն էին: Այսօր ասոնք գրեթէ բոլորը գացած են եւ մնացած է միայն տաղանդաւոր Աչօ Շահխաթունին, դժբախտաբար հիւանդ:

Արտասահմանի պայմաններու մէջ դժուար էր փոխարինել վերոյիշեալները, այսուհանդերձ «Ադամեան» թատերախումբը կարելին ըրած էր յաջողութեամբ տանելու այն ծանր բեռը, զոր Լ. Շանթ դրած էր իրենց ուսերու վրայ:

Այսպէս Պ. Շահան Սարեան, տաղանդաւոր դերասան, կատարեց աբեղայի դերը: Աբեղան ըմբռնելու տարբեր ձեւեր կան: Պ. Շ. Սարեան աբեղան հասկցած էր իբրեւ խնդրարկու, երկչոտ, վարանոտ մէկը եւ ատոր համեմատ ալ ջանաց տալ աբեղայի տիպարը: Յաջող էր իր հասկցած, խաղարկութեան մէջ, եթէ չըլլար, հինցած դասական լալկանութիւնը, որ յատուկ չէ, մեր ըմբռնած աբեղայի դերին: Մեր կարծիքով, աբեղան պիտի ըլլար, աւելի առնական, յախուռն: Եթէ Պ. Սարեան այս ըմբռնումով խաղար, շատ յաջող պիտի ըլլար, օրինակ ինչպէս փորձեց խաղալ մենհեանի տեսարանին մէջ, ուր իսկապէս յաջող էր:

Վանահայրը, Պ. Դաւիթխանեան, յայտնի դերակատար անմահ Պէպոյի հանդէս բերաւ բեմական մեծ վարժութիւն: Անիկա Զարիֆեան չէր, սակայն լաւագոյն ձեւով կրցած էր հասկնալ վանահայրը եւ իշխանուհիի հետ ունեցած տեսակցութեան ժամանակ դերազանցեց ինքզինքը: Իր շարժումները, կեցուածքը ու ապրումները գեղեցիկ տպաւորութիւն կը ձգէին: Մեղք որ իրեն կը պակսէր վանահօր դերին յատուկ ձայնը, մանաւանդ վերջին տեսարաններու մէջ:

Իր արժանի խաղարկութիւնը պիտի ուզէինք նաեւ տեսնել ուրիշ դերերու մէջ եւս, ինչպէս Պէպօ, Բարխուտար:

Տիկին Դաւիթխանեան՝ Սեդայի դերին մէջ լաւ էր: Կրթուած Գերմանիա, խաղացած գերմանական բեմի վրայ, յայտնութիւն էր մեզի համար: Կիրթ շարժուձեւ, նուրբ խաղ: Առոգանութիւնը դժբախտաբար տկար էր: Հեռու հայկական կեանքէն, այսուհանդերձ տիկինը կրցած էր հասկնալ Սեդան: Եթերային էր ան, երազի պէս: Կը կարծենք որ եթէ աւելի յաճախ երեւայ հայկական բեմի վրայ, տաղանդաւոր դերասանուհի մը վաստկած պիտի ըլլանք:

Տիկին Վասէօր Օսմանճեան իշխանուհիի դերի մէջ յաջող էր ընդհանրապէս, բայց քիչ մը թուլցաւ տպաւորութիւնը, վանահօր հետ ունեցած երկրորդ տեսակցութեան ժամանակ: Ձայնը լաւ էր, յարմար իշխանուհիի: Իշխանին դերը կը կատարէր Պ. Ս. Թորոսեան, ծանօթ ու սիրուած սիրող մը կատակերգական դերերու մէջ: Խրոխտ էր քալուածքով եւ խաղարկութեամբ առաջին տեսարանին մէջ շատ յաջող էր: Խաղը քիչ մը թուլցաւ մենհեանի տեսարանին: Կարծեմ մենհեանի տեսարանին երբ կը պաշտէին Հին Աստուածները՝ իշխանը աւելի առնական, խրոխտ ու կենսուրախ ըլլալու էր: Իր դիմախաղերը, շարժուձեւը յաջող էին: Պ. Ս. Թորոսեան բոլոր տուեալներն ունի արժէքաւոր դերասան ըլլալու, եթէ քիչ մը աւելի ժամանակ յատկացնէ բեմին:

Կոյր վանականը կը խաղար Պ. Զ. Ղարիպեան: Ուրիշ անգամներ տեսած էինք զինքը, սակայն այս անգամ անգերազանցելի էր: Շատ յաջող՝ սկիզբէն մինչեւ վերջ:

Լաւ էին ճերմակաւոր (Փալամուտեան) եւ ճգնաւոր (Կ. Օսմանճեան):

Նոր Սերունդէն՝ Ուրբաթեան, Մուրատեան, Գույումճեան յաջող էին: Եթէ աւելի յաճախ երեւան, անշուշտ պիտի վարժուին կիրթ խաղարկութեանց: Եթերային միգանոյշները կատարեցին իրենց լաւագոյնը:

Բեմայարդարութիւնը ընդհանրապէս գոհացուցիչ էր, ըկպակսէին «էֆէ»ները: Մասնաւորապէս մենհեանին տեսարանին մէջ, արեւի ծագումը անբաւարար էր, մինչ ամենահարուստ լուսարձակներու խաղերը, հոն պիտի ըլլային: Նոյնը կարելի է ըսել երգի մասին:

Ընդհանուր այս դիտողութիւններէն ետք, պիտի ուզէինք որ «Ադամեան» խումբը քիչ մը աւելի նորացնէր իր խաղը, աւելի ուշադիր ուսումնասիրէր դերերը ու անհրաժեշտ կամքը յայտաբերէր յարատեւելու համար:

Գովելի էր իրենց ձեռնարկը, կը սպասենք յաջորդ ներկայացումներու:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

Կ'ԵՐԹԱՆ ԵՒ ԿԸ ՁՂՁԱՆ

ԽՄԲ.— Հալէպէն Մոնթէվիտէօ (Ուրուկուէյ) գացած երիտասարդ մըն որ կը գրէ իր բարեկամին, Յունուար 26 թուականով.—

25 օր տեւող երկար եւ յոգնեցուցիչ ճամբորդութենէ մը ետք հասանք Մոնթէվիտէօ 5 Դեկտ. 1948ին: Դժբախտաբար Ամերիկա հասնելէ ետք այնպիսի մեծ յուսախաբութեան մը առջեւ գտնուեցանք ամէն ուղղութեամբ, որ այլեւս մոռցանք ճամբու յոգնութիւնները:

Յուսախաբութիւնը շատ աւելի մեծ է Արեւելքէն եկողի մը քան թէ Ֆրանսայէն եկողի մը համար, որովհետեւ շատ մը բաներով իրարու կը նմանին Եւրոպայի եւ Ամերիկայի սովորութիւնները եւ կեանքի պայմանները, իսկ Արեւելքի հետ բաղդատելով ճիշդ հակապատկերն է: Գաղափար մը տուած ըլլալու համար ընդհանուր գիծերով ներկայացնեմ այստեղի կեանքը:

Նախ որպէս օդ եւ ջուր շատ հեռու է մեր կողմերուն հետ բաղդատուելէ, միջանկեալ աւելցնեմ որ Մոնթէվիտէօյի օդը հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն մէջ լաւագոյնն է, ուտելիքները արուեստական են եւ խարդախուած, մեր կողմերու ոչ իւղերը, ոչ պանիրները, ոչ ալ ձիթախղերը կան եւ ոչ մէկ բան, օդի եւ ուտելիքներու այս աննպաստ պայմաններէն առաջ կուգան այլազան հիւանդութիւններ որոնք ուղղակի սարսափ կ'ազդեն:

Գործերը բախտաւորաբար Եւրոպայի եւ մեր երկիրներուն աւելի լաւ են, սակայն չհանդիպեցայ բնաւ այն առասպելական գործերուն որոնցմով հրապուրուած օտարականները այս երկիրները կը վազեն: Ինչ կը վերաբերի այս կողմերու բարքերուն, սովորութիւններուն եւ ընդհանուր առմամբ ընկերային կեանքին, կրնամ ըսել մէկ խօսքով թէ անտանելի մթնոլորտ մըն է, բոլորովին հակապատկերը մեր ըմբռնումին եւ հասկացողութեան: Այլասերումը այստեղ վտանգ մըչէ այլ իրականութիւն մըն է, սիրտ ճմլող երեւոյթ մը: Այն Հայը որ տակաւին կ'ուզէ Հայ ապրիլ, պէտք չէ այս կողմերը գայ, առաւելագոյն տասը տարի ետք արդէն Հայ կարելի չըլլար գտնել այս ափերը: Տուներէն ներս եւ դուրս հայ մանուկներ եւ երիտասարդներ կը խօսին սպաներէն:

Ֆրանսա գտնուած միջոցիս, շատ մը սովորութիւններ խորթ կը թուէին ինծի, սակայն հոս գալէ ետք կ'անդրադառնամ որ Ֆրանսան շատ աւելի բարձր է քան հարաւային Ամերիկայի որեւէ երկիրը: Կը զգաս որ Ֆրանսացի ազդըպատմութիւն ունեցող ազգ մըն է, իր մեծութիւնները եւ իր մըշակոյթը ունեցող ազգ մըն է, իսկ այստեղ միջազգային ձուլարան մըն է ուր դժբախտաբար Հայն ալ կը հալի կ'երթայ:

Ես անձնապէս զղջացած եմ այս կողմերը գալուս: Երանի ձեզի որ Եւրոպա կ'ապրիք, իսկ հազար երանի անոնց որ Արեւելքի հանդարտ եւ ազուոր կեանքը կ'ապրին:

Այս կողմերը եկող մարդը միայն մէկ բանի համար եկած պէտք է ըլլայ, կեանքի ապահովութիւն գտած ըլլալուն համար, ուրիշ ոչ մէկ առաւելութիւն կայ այս կողմեր: Պատերազմի մը վա-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (103)

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ Ի.

ԱՆԴՐՈՆԻԿՈՍ ԿԵՍԱՐ

— Ով իմ քաջ նիզակակիցներս, կը զարմանաք իմ այս դեսպանութեանս վրայ, եւ կարելի է որ ձեր մէջէն ոմանք, եւ թերեւս ամէնքդ ալ բարկութեամբ եւ դառնութեամբ կը լեցուիք լսելով այս իմ խոնարհական լեզուս, եւ ես թէ որ իմ սրտիս ձայնը լսէի ոչ երբեք այդ խօսքերը թշնամիի մը՝ եւ այսպիսի անզգամ թշնամիի մը պիտի ընէի, բայց ով որ ժողովուրդի առաջնորդ եւ իշխան է, պէտք է մարդիկներուն, Աստուծոյ եւ իր խղճմտանքին առջեւ լաւ քննէ ամէն բան եւ արդարութիւն գործէ:

«Մենք մարդկային արեան ամէն մէկ կաթիլին համար պատասխան պիտի տանք Աստուծոյ. անոր համար մեր փառասիրութիւնն ու մեր անբարտաւանութիւնը պէտք չէ որ մեզի առաջնորդ առնենք, այլ մեր ազգին օգուտ:

Ես ձեզի յայտնի կը խոստովանիմ թէ Հայ ազգին օգուտը կը պահանջէ որ Յոյներու հետ եղբայրաբար երթանք, անոնց նիզակակից ըլլանք այն թշնամիներուն որ զմեզ կը շրջապատեն եւ օր աւուր կը զօրանան:

«Յունաց կայսրութիւնը թէ որ ճանչնար իր օգուտը՝ փոխանակ զմեզ նեղելու զմեզ կը զօրացնէր եւ պատնէշ մը կը կանգնէր մեզ այն ամէն այլակրօններուն դէմ որ մեծ ծովու պէս կը դիզուին՝ կը բարձրանան եւ ինքն ալ պիտի ողողեն:

«Ես իբր քրիստոնեայ եւ իբր հեռատես իշխանպարտաւոր էի այս դեսպանութիւնն ընելու, եւ խաղաղութեան սկիզբ մը ընելով զօրաւոր դաշնակցութիւն մը հաստատելու ջանալ Քրիստոնեայ երեք ազգերու մէջ, որ միայն կրնային թումբ մը կազմել այլակրօնութեան դէմ մինչդեռ հիմա ընդհակառակն՝ բաժնուած ատելութեամբ պիտի կործանին եւ անհետ պիտի ըլլան:

« Պէտք էր Քրիստոնեաներու՝ նոյնիսկ Մահմետականներու օրինակին հետեւիլ, որ իրենց մէջ ծագած պատերազմներու մէջ իրենց կրօնապետները ամէն ջանք կ'ընեն խաղաղութիւն հաստատելու եւ արիւնը դադրեցնելու:

Երբ ամօթ եւ նախատինք եղող Քրիստոնէութեան համար մերինները չնչին եւ մտքի տհաս խնդիրներու համար արիւններու գետերու պատճառ կ'ըլլան...:

«Բայց դուք ինչո՞ւ զայթակղեցաք, ինչու զայրացաք, դուք թշնամին չէ՞ք ճանչնար, դուք Անդրոնիկոսը չէ՞ք տեսեր, ես տեսեր եմ. ես պատերազմեր եմ իրեն դէմ, եւ մեր մէջ ամէնէն աղէկ զինքը ճանչցող մէկը թէ որ կայ եւ սուր սուրի եկած է իր հետ, ան է որ հիմա իբրեւ դեսպան խաղաղութեան. գնաց իրեն հետ խօսելու:

« Անդրոնիկոս ոչ միայն խաղաղութիւն պիտի չընդունի, այլ մեր խոնարհական դեսպանութիւնը մեր տկարութեաննշան պիտի համարէ, եւ մենք անպարտ կը մնանք Աստուծոյ առջեւ այն արիւնէն որ պիտի թափի: Բայց թէ որ անհաւատալին հաւատալի ըլլայ եւ Յոյները շնորհեն մեզի խաղաղութիւնն որ մենք կը խնդրենք, արդար եւ իրաւացի ասպարէզ մը կայ մեր առջեւ արեւելք ու հարաւ ընդարձակելու եւ զօրանալու համար եւ մեր խեղճ, անտէրունջ ազգը ժողովելու եւ գերութենէ ազատելու համար:

«Ահա պատճառները որ զիս այս պատգամաւորութեան յորդորեցին, ով որ կամի բացատրութիւն մը ուզել, պատրաստ եմ տալու»:

Քանի որ խօսեցաւ Թորոս՝ կիրքերը խաղաղեցան միեւնոյն ինքն Մլեհ հանդարտեցաւ, մանաւանդ երբ Թորոս Անդրոնիկոսի խաղաղութեան ընդունելութիւնը անկարելիներուն կարգը դրաւ՝ զուարթութիւն մը եկաւ երեսին վրայ եւ ըսաւ:

— Բացատրութեան պէտք չունինք, երբ կը տեսնենք թէ այս դեսպանութիւնը նախատինք մը չկրնար բերել մեր պատւոյն եւ մեր քաջութեան:

Ժողովը ցրուեցաւ դարձեալ գումարուելու համար Բարկէնի վերադարձին. երբ քաղաքին դռները բացուեցան, ու ծեր զինուորը մտաւ ու եկաւ կայնեցաւ ատեանին մէջ, լուռ ամէնքը շլացած իրեն կը նայէին եւ կը սպասէին:

— Իշխանդ մեծ, ըսաւ Բարկէն, Հոռոմները մեզի հետ խաղաղութիւն ընել չեն ուզեր:

— Ի՞նչ կ'ըսեն, այն պատմէ մեզի, Բարկէն իշխան, ըսաւ Թորոս:

ՇԱՐ.Ը

խէն փախիլ՝ ենթարկուելու համար խաղաղ եւ սիստեմատիկ ճերմակ ջարդի մը ...

Ահաւասիկ մօտաւորապէս այս կողմերու կեանքին պատկերը: Ցուսախաբութիւնը ընդհանուր է ինծմէ առաջ եւ ինծմէ վերջ բոլոր եկողներուն համար:

Քրավչենքոյի դատը

ՑԱՐՀՈՒՐԵԼԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Չորեքշաբթի օր (14րդ նիստ) լսուեցան Քրավչենքոյի նոր վկաները, զարհուրելի մանրամասնութիւններ հաղորդելով Խ. Միութեան մէջ կատարուած բարբարոսութեանց մասին:

Առաջին վկան, Անտրէյ Լեպետ, բանուորի զաւակ, համալսարանաւարտ եւ բարձր պաշտօնատար երկաթուղիներու, պատմեց թէ ինչպէս մահուան դատապարտուեցաւ 1939 Մարտ 7ին, Խարքովի զինուորական ատեանին կողմէ: Ծանրանալով 1937ի մաքրագործումներուն վրայ, ըսաւ թէ 1700 հոգի ձերբակալուած էին միայն Տոնէցի աւազանին երկաթուղիներու պաշտօնեաներէն: Ինք դատախազն էր երկաթուղիներու մասնաւոր ատեանին: «Երբ պատուիրակներ կուգային արեւմտեան Եւրոպայէն, երկաթուղիներու կեդրոնները կը բարեզարդէինք, բանուորները նոր հագուստներ կը հագնէին, ահագին գումարներ կը ծախսուէին ընդունելութեան համար: Օտար պատուիրակներուն մեկնումէն անմիջապէս վերջը, հագուստները ետ առնելով մթերանոցներու մէջ կը դնէին»:

Յետոյ պատմեց իր կրած չարչարանքները.— «Հարցաքննիչ դատաւորը եւ պահակները կարգով կը խոշտանգէին ոտքի վրայ: Ուշաթափ ինկած էի N. K. V. D.ի գետնայարկին մէջ»:

Այստեղ վիճաբանութիւն մը ծագեցաւ հակառակորդ փաստաբանին հետ, որ կը պնդէր թէ այդ հաստատութիւնը պարզապէս Խ. Միութեան ներքին գործերու նախարարութիւնն է:

Վկան երկար ատեն դիմանալէ ետք, ճարահատ կը ստորագրէ իրեն ներկայացուած ամենադրութիւնը, «առանց գիտնալու պարունակութիւնը», երբ կը սպառնան ձերբակալել իր կինը:

Նկարագրելէ վերջ թէ մահապատիժը ինչպէս ջնջուեցաւ յետագային, վկան յայտարարեց թէ ինք բոլի Գերմանիա փոխադրուած է եւ չորս անգամ քննութեան ենթարկուած, ի ներկայութեան խորհրդային պատուիրակներու:

Երկրորդ վկան, Զիարէլի, բաւական զուարճութիւն պատճառեց, պատմելով թէ ինչպէս ռուս գերիներու թարգման եղաւ 1944ին, Սէթէմի (Պուշ տիւ Ռօն) կայանին մէջ: Ըսաւ թէ գերիները նախապէս վերապահ էին, բայց յետոյ բացուեցան: Մէկը կ'ուզէր Ֆրանսայի մէջ տեղաւորուիլ: «Երբ հարցուցի թէ ինչու իրենց երկիրը չեն վերադառնար, այնպիսի բաներ պատմեց որոնք գրուած են Քրավչենքոյի գրքին մէջ: Ըսեմ թէ ինչու չէին ուզեր վերադառնալ — քաղաքական կոմիսարը ըսած էր որ եթէ վերադառնան, դաւաճան պիտի համարուին եւ իրենց գլուխը վրայ պիտի տան»:

Ամէնէն զարհուրելի վկայութիւնը կատարեց գերման համայնավար Մարթին Նէօյմանի այրին, ինքն ալ համայնավար: Տեղի անձկութեան պատճառով կը վերապահենք վաղուան:

ԲԱՆ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ կառավարութիւնը մերժեց ամերիկեան ծանուցագիր մը, որ կը բողոքէր 15 բողոքական հովիւներու ձերբակալութեան դէմ: Միեւնոյն ատեն 55 էջերէ բաղկացեալ տետրակ մը հրատարակեց, որ հաստատելով 15 կալանաւորներուն դէմ եղած ամբաստանութիւնները, կ'ըսէ թէ «կրօնը քող մըն էր իրենց լրտեսական գործունէութեան համար»:

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ԴԱՇԻՆՔԻՆ նախագիծը Մ. Նահանգներուն կողմէ յանձնուեցաւ արեւմտեան հինգ պետութեանց ներկայացուցիչներուն: Նախագիծը բացորոշապէս կը հասկցնէ թէ զինակիցները օգնութիւն պիտի ստանան, եթէ յարձակում կրեն:

ՍԱԿԱՐԱՆ (Դշ).— Սթերլին 1062 (1200), տոլար 318.40 (400), զուից. ֆրանք 79.85 (101): Նափոլէոն 4650, զուից. ոսկի 4375, սթերլին 5450, տոլար (20) 21.600, ձոյլ ոսկի 647.500 ֆր.:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ եւ իր բոլոր մասնաճիւղերը խորին ցաւով կը խոնարհին ՏԻԿԻՆ ԵՂԻՍԱԲԷԹ ՋՕՐԵԱՆԻ թարմ հողակոյտին առջեւ, յարգելով յիշատակը այդ աննման Հայուհիին եւ մեծ դաստիարակին:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքը սկսած է:

Արձանագրութեանց համար դիմել ամէն հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն 6, Դաշնակցութեան սրահը, 26 rue des Convalescents:

ՕՓԷՐԷԹԱՅԻՆ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

27 Փետրուար կիրակի ժամը 15էն 24, Centre Administratif et Socialի շքեղ սրահին մէջ, Place de l'Hôtel de Ville, Asnières: Կը ներկայացուի՝

ՂԱՐԱՊԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ «Նոր Սերունդի»: Երաժշտութիւն Ա. Գ. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑի:

Բեմադիր՝ Բ. Հալէչեան, Պարուսոյց՝ Տիկին Հեղ. Թորոսեան, դիմայարդար՝ Կ. Օսմանճեան, յուշարար՝ Պ. Ստ. Միսաքեան:

Ծոխ եւ դիւրամատչելի պիւֆէ: Պարահանդէսի նուագախումբը ՕՆՈՍԵԱՆ:

Հաղորդակցութեան համար կառ Սէն Լազարէն գնացք առնել եւ իջնել Անիէռ: Porte de Clichyէն 140 թիւ օթօպիւս, իջնել Place Voltaire, Porte de Champerret 165 թիւ օթօպիւս, իջնել Ave. de la Marne:

Տիար Յովհաննէս Սթամպուլեան (Փարիզ), Տիկին Աննա Գրնաճեան (Լոնտոն), Տիկին Լուիզ Մանուկեան (Կ. Պոլիս), ինչպէս նաեւ, Սթամպուլեան, Նուրեան, Գնաճեան, Մանուկեան, Նորատունկեան ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն, իրենց սիրեցեալ մօր, քրոջ եւ ազգականին մահը

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ՍԹԱՄՊՈՒԼԵԱՆԻ

(Հիմնադիր եւ նախագահ Պոլսոյ Պետական Հայ Կարմիր Խաչի եւ այրին Թուրքիոյ նախկին Թղթատարական նախարար ողբ. Յակոբ Սթամպուլեանի), որ կնքեց իր մահկանացուն երեքշաբթի 22 Փետրուարին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ 26 Փետրուար, առաւօտեան ժամը 10.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, 15 Rue Jean Goujon եւ պիտի փոխադրուի մարմինը Bagneux Parisien գերեզմանատունը:

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Վարդանանց տօնին առթիւ, կազմակերպուած Սեւրի Մուրատեան վարժարանի աշակերտներէն, Սալ Ենա, Շաբաթ 26 Փետրուար, ժամը 20.45ին: Տրամադրելի փոքրաթիւ տոմսերը կարելի է ստանալ Մուրատեան վարժարանէն, հեռախօս Obs. 18–28: Տեղւոյն վրայ տոմսակ չի տրուիր:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ.— Տեղի կունենայ այս կիրակի, ժամը 10ին, Stade Olier, 11 rue d'Arcueil, Montrouge, U. S. A.ի Ա. խումբը կը մրցի Sourds et Muets de Parisի Ա. խումբին դէմ:

ՄԱՐՏ 6ԻՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ 18ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կազմակերպուած Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի Արիներուն եւ Արենոյշներուն կողմէ: Կիրակի 6 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Salle de la Chimie, 28bis rue St. Dominique:

Առաջին անգամ ըլլալով պիտի ներկայացուի հայերէն Molièreի «Les Fourberies de Scapin խնամուած բեմադրութեամբ, ինչպէս նաեւ Արենոյշներու կողմէ «Հայկական Հարսանիքը»:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)

La Gérant : A. NERCESSIAN

Օր. ՄԱՐԻՋ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆ

Պ. ՆԵՐՍԷՍ ՄԿՐԵԱՆ

Ամուսնացած

Ալֆորվիլ — 20 Փետր. 949 — Պ. Քոլոմպ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԿԱՐՏԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Նիկոլ Դուման» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. «Գեղունի» սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ պիտի գտնուի Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Ս. ԷԹԻԷՆԻ Կապոյտ Խաչի ընդհ. ժողովը՝ այս երկուշաբթի ժամը 3ին՝ մատուռին մէջ: Ընկերուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի վարչութիւնը՝ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, իր ընկերուհիները այս երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, 78 rue Rabelais, դպրոցի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի բոլորէն ներկայ ըլլալ ճիշդ որոշեալ ժամուն:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Բուն Բարեկենդանի ԿԻՐԱԿԻՆ, 27 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

ժամը 15—24

HOTEL CONTINENTAL ի շքեղ սրահներուն մէջ

3, Rue Castiglione, (Métro Concorde)

— ATTRACTIONS —

★ ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ ★

Նուագախումբ՝ FERNAND BOUILLON

— Հայկական նուագ առանձին սրահի մէջ —

Մուտք 300 ֆր.: Ուսանողներու համար կէս գին:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պ. ՕՏՏՈՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Bar Internationalի սրահին մէջ, Chemin de la Madrague թիւ 230:

Գեղարուեստական բաժին, հայկական եւ եւրոպական պարեր: Նուագախումբ Նոր Սերունդի Խատիսեան խումբին: Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի կողմէ, այս կիրակի Ցոյներու սրահը, 5 rue Bonnefoi, ժամը 2.50էն մինչեւ 10:

Եւրոպական եւ հայկական պարեր, երգ, արտասանութիւն եւ նուագ: Ճոխ եւ առատ պիւֆէ: Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է: Մուտքը ազատ է:

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շավիլի մասնաճիւղին, Բարեկենդանի օրը, այս կիր. ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր, Salles des Fêtesի մէջ: Գեղարուեստական բաժին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ: Զաւեշտ մը «ԳԻՒՂԱԹ ՄԸ ԹԷՅ» Սէվրանի Կ. Խաչին կողմէ: Մուտք եւ կերուխում մատչելի ամէն քսակի:

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Théâtre d'Alger, Շաբաթ 26 Փետրուար, ժամը 21ին, Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ղեկավարութեամբ ԱՐՄԵՆԻԱ երկսեռ խումբը (70 հոգի) լսելի պիտի ընէ բազմաձայն խմբերգներ, մեներգի, դաշնակի եւ սրինգի համար գրուած ընտիր կտորներ, 12 տարբեր հայ երգահաններու գործերէն:

ԿՈՄԻՏԱՍ Վ., ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ, ԱՇՈՒՂ ՋԻՒԱՆԻ, Ա. ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆ, Գ. ՍԻՒՆԻ, Ն. ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ, Ա. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ, Տ. ՋՈՒՀԱՃԵԱՆ, Բ. ԿԱՆԱՉԵԱՆ, Գ. ԱԼԷՄՇԱՀ, Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ, Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ:

Տոմսերը՝ երգչախումբի անդամներուն մօտ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 26 Février 1949 Շաբաթ 26 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21e Année N° 5781 — Նոր շրջան Թիւ 1192

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԽՈՐՏԱԿԵԼԻՆ

Այսօր, շաբաթ, 26 Փետրուար, տեղի կ'ունենայ Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի 21րդ Շրջ. Ժողովին բացումը։

Ժողովին գումարումն իսկ, ներկայ քաղաքական եւ տնտեսական տաժանելի պայմաններուն մէջ, կը կազմէ նոր ապացոյց մը՝ կենսունակութեան եւ յարատեւ գործունէութեան։

Եւ այս՝ հակառակ աջէն թէ ձախէն մղուած անկիրթ եւ անմիտ խաչակրութեան մը, որ մոլեգնութեան հասած է վերջին պատերազմէն իվեր։

Նոր չէ պայքարը, բայց տարուէ տարի կը նորոգուին, կը բազմապատկուին անոր ձեւերը։

Երբեք այսքան անբարոյացած չէր հակադաշնակցական մամուլը, նոյն իսկ Պոլսոյ մէջ։

Կը թուի թէ մրցանիշ կոտրելու փորձ մըն է որ կը կատարուի, Եւրոպայէն Ամերիկա եւ Միջին Արեւելքի մէջ, խուժանավարութեան ճակատին վրայ։

Մարզադաշտ իջած են ոչ միայն բորբոսած միտքեր, այլեւ իբրեւ թէ երիտասարդ գլուխներ։

Երկու դասերն ալ կանգ չեն առներ որեւէ գարշահոտութեան առջեւ, կը բաւէ որ ուղղուած ըլլայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ։

Եւ, ի լրումն ողբերգութեան, կարաւանին գլուխն անցած է Երեւանը, իր կուսակցական թէ պետական կարգուսարքով։ Քաղաքական, լրագրական թէ գրական, յայտնի թէ գաղտնի ցանցերով։ Դեռ չենք խօսիր «ֆինանսական»ի մասին։

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն անգամ, մարտակոչ շրջաբերականներ է որ կը ստորագրէ, փոխան հայրապետական կոնդակներու։

Մարդիկ այլեւս մոռցած են հայժողովուրդին դահիճները, իսլամ, քրիստոնեայ թէ անաստուած, եւ կը տեսնեն միայն մէկ «ոխերիմ թշնամի»,— Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Անշուշտ պատմագիրը օր մը պիտի վերլուծէ այս համատարած անբարոյականութեան գաղտնի ծալքերը։

Ուրեմն, այս պայմաններուն մէջ է որ կը բացուի մեր 21րդ Շրջ. Ժողովը։

Բաղդատաբար երիտասարդ է մեր կազմակերպութիւնը այս ափերուն վրայ, իր գոյութեամբ։ Եւ ահա տարիներէ ի վեր դարձած է երիտասարդ՝ նաեւ ղեկավարութեամբ։

Վկայ՝ Մարմիններու անդամները եւ Շրջ. Ժողովի պատգամաւորներուն ցանկը։

Մեր հակառակորդները ի զուր իրենց գլուխը քարին կը զարնեն, «չէֆ»եր փնտռելու եւ չարքերը անոնց դէմ հանելու համար։

Շուտով 35—45նոցներու ետեւէն կը հասնին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «շրջանաւարտ»ները, աւելի թարմացնելով կազմակերպութիւնը։

Անշուշտ Շրջ. Ժողովը պիտի պարզէ իր կատարած աշխատանքները եւ յառաջիկայ գործունէութեան ուղեգիծը, մասնաւոր յայտարարութեամբ մը։

Այնպէս որ, այսօր կը գոհանանք ընդհանուր խորհրդածութիւններով։

Գործելով արեւմտեան Եւրոպայի սրտին վրայ, մեր առաջին պարտականութիւնը կը սեպենք մնալ միշտ արթուն եւ գործօն։

Բայց նաեւ քայլ մը աւելի յառաջ նետուիլ, ետ չմնալու համար ոչ մեր առաքելութենէն, ոչ ալ ժամանակի պահանջներէն։

Մօտ երեսուն տարի Երկրէն դուրս մնալով, տարագիր բազմութեանց հետ ի սփիւռս աշխարհի տարածուելով հանդերձ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը մնայ նոյն Անխորտակելին։

Ոչ միայն իբրեւ միտք, այլեւ իբրեւ բազուկ։ Աչք մը որ անքուն կը հսկէ, կը զննէ կարելին եւ անկարելին, ի խնդիր լաւագոյն օրերու։

Այս կոչումն իսկ պիտի մղէ մեզ անընդհատ բազմապատկել, նորոգել, զարգացնել մեր ուժերը։

Կը նշանակէ զարկ տալ մեր գործունէութեան, բոլոր ճակատներուն վրայ։ Յառաջ քշել պիտանի տարրերը։ Ոչ միայն մեր շարքերէն, այլ եւ դուրսէն։ Մանաւանդ Նոր Սերունդէն։

Վերջին ընդհ. Ժողովը գծած է մեր ուղին։ Տեղական պայմանները շատ բան չեն կրնար փոխել ընդհանուր ուղղութենէն։

Ամէն տեղ ալ Դաշնակցութիւնը պիտի հանդիսանայ յառաջապահ վաշտը ինչպէս քաղաքական պահանջներու, նոյնպէս ազգ. արժէքներու։

Ողջո՜յն 21րդ Շրջ. Ժողովին։

Շ.

ՌԱՄԿԱՎԱՐ - ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ԽՄԲ. — «Յուսաբեր»ի մէջ կը կարդանք (16 Փետրուար).—

Կուսակցութեանդ Եգիպտոսի պաշտօնաթերթը՝ «Արեւ»՝ իր 1949 Փետրուար 12ի խմբագրականով կը գրէ.—

«Յուսաբեր» պէտք չունի, իր երէկուան թիւով, քողարկեալ կերպով ակնարկելու ռամկավար քանի մը գործիչներու՝ ողբացեալ Մ. Տամատեանի եւ ողբացեալ Վ. Թէքէեանի, Դաշնակցականներու հետ փափաքած համագործակցութեան, դաղութահայութեան խաղաղութեան համար, այդ համագործակցութեան տալով նախընտրանքի ձեւ մը որ չի համապատասխաներ ոչ խորհրդակցութեան առարկայ հարցերուն բնոյթին եւ ոչ ալ անոնց տրուած եզրակացութեան։

«Ան շատ լաւ գիտէ որ յիշեալ գործիչները մինակ չէին եւ բոլորն ալ, ի պատասխան եւ ընդառաջ երթալով Դաշնակցական ողբացեալ լիազօր Ջամալեանի դիմումներուն, յանգեցան հայրենիքի եւ գաղութահայութեան գերագոյն շահերուն համապատասխան բանաձեւումի մը։

«Արդ, մենք համաձայն ենք եւ կը հրաւիրենք որ «Յուսաբեր» յանձն առնէ մեզի հետ, միեւնոյն օրը, նոյնութեամբ հրատարակել այդ բանաձեւումը իր ամբողջութեան մէջ»։

Իր նոյն խմբագրականին մէջ «Արեւ» կը գրէ.

«Հ. Յ. Դ. ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՐԾԸ ՊԷՏՔ Է ԸԼԼԱՅ ՄԻԱՆԳԱՄ ԸՆԴ ՄԻՇՏ ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐԻ, ԼՈՒԾԱՐՔԻ ԵՆԹԱՐԿԵԼ ԻՐ ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ՔԱՌՈՐԴ ԴԱՐՈՒ ՍԽԱԼ, ՀԻՄՆԱՊԷՍ ՍԽԱԼ, ՎՏԱՆԳԱԻՈՐ ԵՒ ԱԶԳԱՎՆԱՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ՀԱՆԴԷՊ. (ընդգծումները՝ իրմէ. — «Յուս.»)։

Ինչպէս կը տեսնէք, խօսքը ոչ թէ մասնակի բանակցութեանց մասին է, այլ խօսքը ՔԱՌՈՐԴ ԴԱՐՈՒ սխալ, վտանգաւոր եւ ազգավնաս քաղաքականութեան մասին է հայրենիքին հանդէպ։

Գաղտնիք չէ, որ այս քառորդ դարու ընթացքին մեր երկու կուսակցութիւնները քանի մը անգամ — նախ՝ Պոլիս (1921 Դեկտեմբեր 20), ապա՝ Փարիզ (15 Սեպտ. 1931—16 Յուլիս 1932), Գահիրէ (29 Սեպտ. 1938) ու կրկին Գահիրէ (1945 Դեկտ.) — բանակցութիւններ վարած, պաշտօնական առենագրութիւններ կազմած եւ համաձայնութեանց նախագիծեր մշակած ու համաձայնութիւններ կնքած են։

Այս բոլոր վայրերու մէջ եղած բանակցութիւնները ԱՄԲՈՂՋՈՒԹԻՒՆ մը կը կազմեն, եւ ըմբռնելի կը դառնան միայն իրենց ԱՄԲՈՂՋՈՒԹԵԱՆԸ ՄԷՋ։

Արդ, հայ ժողովուրդին յստակ դարձնելու համար կեղծ ձեր անպատասխանատու յայտարարութեան «քառորդ դարու» նկատմամբ — ըլլայ Դաշնակցութեան, ըլլայ ձեր կուսակցութեան մասին — կ'առաջարկենք ձեզ ԼՐԻՒ եւ ԱՄԲՈՂՋՈՒԹԵԱՄԲ հրատարակութեան տալ 1921էն մինչեւ այսօր մեր միջեւ եղած բանակցութեանց առենագրութիւնները, յարակից բոլոր համաձայնութեանց նախագիծերով, համաձայնութիւններով եւ նամակներով։

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ 21ՐԴ ՇՐՋ. ԺՈՂՈՎԻՆ փակման ճաշը տեղի կ'ունենայ, երկուշաբթի գիշեր (28 Փետրուար) ժամը 8.30ին Սասունիի ճաշարանը, Place d'Alexandrie, Paris (Ա. յարկ, առանձին սրահին մէջ)։

Այս առթիւ կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի ընկերներն ու համակիրները։

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, արձանագրութեանց համար, նախապէս դիմել շրջանի կոմիտէներուն։

Ծախքերու մասնակցութեան համար 400 ֆր.։

ՀՈՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ շրջաններէն հասած վերջին տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ գիներու անկումը կը շարունակուի, մեծ մտահոգութիւն պատճառելով թէ գիւղացիներուն և թէ կառավարութեան։ Մեծապէս ինկած են արջառի, խոզերու, կաթնեղէնի, հաւկիթներու, բանջարեղէններու գիները, առանց ազդելու սպառումը՝ մեծ քաղաքներու մէջ։ Հարցապնդումներ պիտի ըլլան Ազգ. Ժողովին մէջ։

Ատլանտեանի դաշինքը

Ուաշինկթընէն հասած լուրերու համաձայն, Ատլանտեանի դաշինքին 5րդ յօդուածը հետեւեալ ձեւով պիտի խմբագրուի.—

Եթէ դաշնակից պետութիւններէն մէկը զինուորական յարձակումի մը ենթարկուի Եւրոպայի կամ Հիւս. Ամերիկայի մէջ, միւս պետութիւնները այդ յարձակումը պիտի նկատեն իբրեւ բոլորին դէմ ուղղուած անմիջապէս օգնութիւն պիտի ընծայեն զոհին, մէջն ըլլալով զինուորական օգնութիւնը։

Ամերիկեան սահմանադրութեան տրամադրութիւնները յարգելու համար, այս յօդուածին պիտի կցուի հետեւեալ պարբերութիւնը.— Դաշնակից պետութեանց խորհրդարանները կը վերաբերի որոշել այդ օգնութեան տեսակը։

Այս բարեփոխումը լաւատեսութիւն կը ներշնչէ արեւմտեան Եւրոպայի պետութեանց, որոնք մտահոգութեան մատնուած էին վերջերս։

★ Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Մ. Նահանգները պիտի բանակցին, զինուորական աջակցութեան մասին, անջատ համաձայնութիւններ կնքելու համար Ատլանտեանի զինակից պետութեանց հետ, երբ ստորագրուի դաշինքը եւ ամերիկեան խորհրդարանը վարկեր տրամադրէ վերազինման համար։

★ Նոյն աղբիւրին համաձայն, արեւմտեան Միութեան անդամները ծրագիրներ կ'որոճան, միացեալ Եւրոպայի օդանաւային ուժ մը կազմելու համար։ Ուրիշ խօսքով, օդանաւային պաշտպանութիւնը պիտի կատարուի հաւաքաբար։

Անգլիոյ օդանաւային նախարարութիւնը 207-450.000 սթերլինի վարկ մը խնդրած է խորհրդարանէն,— 34.450.000 սթերլին աւելի, բաղդատելով նախորդին հետ։

Քրավչենքոյի դատը

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՎԿԱՅԻ ՄԸ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչպէս հաղորդած էինք, չորեքշաբթի օրուան գլխաւոր վկան էր համայնավար Գերմանուհի մը, Տիկին Պուպըր-Նէօյման, որուն ամուսինը յայտնի համայնավար եւ անդամ Կոմինտէրնի 1928էն 1931, Մոսկուա կանչուած եւ յետոյ անհետ կորսուած է։

Տիկնոջ պատմութեան համաձայն, նախապէս Գերմանիոյ համայնավար կուսակցութեան հրահանգուած էր զինեալ պայքար մղել նացի կուսակցութեան դէմ։ 1931ի աշնան այս քաղաքականութիւնը փոխելով, հրամայեցին միայն գաղափարական պայքար մղել։ Նէօյման Մոսկուա կանչուեցաւ, տեսակցութիւնմը ունենալու համար Սթալինի հետ (1931 Դեկտ.)։ Սթալին ըսաւ.— «Չէ՞ք կարծեր, ընկեր Նէօյման, որ եթէ Նացիները իշխանութեան գլուխ անցնին Գերմանիոյ մէջ, այնքան զբաղած պիտի ըլլան Արեւմուտքի մէջ որ կրնանք հանդարտօրէն ընկերվարութիւն կառուցանել։ Որովհետեւ Նէօյման տարբեր կարծիք ունէր, պաշտօնանկ ըլլալով Սպանիա ղրկուեցաւ, իբրեւ խմբագիր համայնավար թերթին։ Հոն ալ միեւնոյն գաղափարներն ունենալով, Ցիւրիխ փոխադրուեցաւ։ Ինը ամիս վերջը ձերբակալուեցաւ զուիցերիական ոստիկանութեան կողմէ։ Զորս օր վերջը հիթլերական կառավարութիւնը պահանջեց իրեն յանձնել Նէօյմանը։ Զուիցերիա մերժեց։ Խ. Միութիւնը միջամտելով, հաւանեցաւ ներս առնել։ Ուրեմն Նէօյման կնոջը հետ Մոսկուա գնաց 1935ին։ «Այդ միջոցին մթնոլորտը անշնչելի դարձած էր։ Քաղաքական յանցաւորներ էինք։ 1936ին Տիմիթրով (Կեդր. Կոմիտէի ընդհ. քարտուղարը) իր քով կանչելով ամուսինս, առաջարկեց գիրք մը գրել եւ խոստովանիլ իր քաղաքական սխալները 1931էն 1932։ Ամուսինս մերժեց։ Նոյն տարուան Դեկտեմբերին ամուսինս անհետացաւ, զիս ալ տունէն դուրս նետեցին, 1938ին ձերբակալեցին եւ բանտարկեցին Մոսկուայի Պուտիրքի բանտին մէջ։ Մեր խցիկը 25 հոգի կրնար առնել, բայց 110 կիներ թխած էին։

Տիկինը յետոյ պատմեց թէ զինքը ամբաստանած էին իբրեւ հակայեղափոխական, թէ չարաչար խոշտանգեցին, եւ հինգ տարուան աքսորի դատապարտելով, ղրկեցին Սիպերիա։

— «Արգելարանը շրջապատուած էր փշաթելերով որուն բոլորտիքը վայրենի շուներ կը յածէին։ Եսկըրնակէի կաւէ խրճիթի մը մէջ։ Կարելի է առաստաղին դպչիլ միայն ձեռքով։ Այր եւ կին խառն էին, բայց սեռական յարաբերութիւնները արգիլուած։ Բայց եւ այնպէս ոչ ոք ետ կը կենար եւ զաւակներ կը ծնէին։ Սովահար վիճակ մը ունէինք։ Երբ կին մը հասնէր, կ'ըսէին, — Տղամարդ մը գտիր, ուտելիքդ կը հոգայ։ Այն ատեն կինը կը ստիպուէր պոռնկութեան դիմել, այսինքն երկու երեք մարդ ընտրել, երկու երեք անգամ աւելի ուտելու համար»։

Ուրիշ քստմնելի պարագաներ ալ յիշելէ վերջ, վկան պատմեց թէ առտու մը 30ի չափ գերման եւ աւստրիացի համայնավարներու հետ վակոնի մը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅԵՐ ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ԳԱՂՈՒԹԻ ՆԵՐԿԱՅ ՎԻՃԱԿԸ — ՍԱԼՑՊՈՒՐԿԻ ՀԱՅ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐԸ։

ՍԱԼՑՊՈՒՐԿ, 13 Փետր. (Յատուկ) — Նօսրացաւ եւ հետզհետէ կը պակսի՝ պատերազմի ընթացքին Վիէննա եկած աշխատաւոր Հայերու թիւը։

Շատեր զանազան հնարներով, ճարպիկ միջոցներով անհատական եւ IROի միջոցներով՝ Հարաւային Ամերիկայի զանազան երկիրներու ճամբան բռնած հեռացան։ Քանի մը ընտանիքներ «սեւ շուկայ» գործով սովետական շրջանէն ամերիկեան շրջանը անցած, Լինց եւ Սալցպուրկի IROի գաղթակայաններու մէջ մտած եւ իրենց երթալիք տեղերը արձանագրուած՝ կարգի կը սպասեն։ Կան դեռ քանի մը ընտանիքներ որոնք յարմար պատեհութիւն կը փնտռեն Վիէննայէն հեռանալու համար։ Եւ մնացորդ քանի մը երիտասարդներ, իբրեւ պարզ աշխատաւոր եւ արհեստաւոր, սովետական գործերու մէջ կ՚աշխատին, քիչ մը աւելի վարձատրութեան համար։

Իսկ զոյգ մը եւ կէս մը՝ կ՚ըսուի թէ սովետական զաղտնի ոստիկանութեան պաշտօնատունը կ՚երթեւեկեն, անշուշտ մասնաւոր պաշտօնով...։

Վիէննայի հայութիւնը ո՛չ կուսակցական, ո՛չ «հակահայաստանեան», ո՛չ ալ ուրիշ քաղաքական հարցերու միջամուխ եղած է։ Ան միշտ կը մնայ չէզոք, միայն իր առեւտուրին եւ շահին հետամուտ։ Պախարակելի է անշուշտ իրենց քար անտարբերութիւնը հաւատքէն, եկեղեցին հանդէպ, ինչպէս եւ ազգային յիշատակելի օրերու եւ տօներու առթիւ։ Երեւակայեցէք որ Մ. հոգիի առտուն փոքր մատուռը շատ լայն կու գար ներկաներու համար։ Սովորական կիրակիներու պէս, ցանցառ հաւատացեալներու ներկայութեան, Զորահնէքի արարողութիւնը կատարուեցաւ։ Իսկ անդին հայ առեւտրականները իրենց գործը, խանութը բացած, շահի ետեւէ էին։

Վիէննայէն եւ Աւստրիոյ միւս քաղաքներէն ցարդ հազիւ 3—4 տասնեակ տարագիրներ գացին, քիչեր Միացեալ Նահանգները, մնացեալները Հարաւային Ամերիկայի զանազան երկիրներ։

Վիէննայէն գացողներու մէջ սպրդեցաւ եւ Արժանթին մեկնեցաւ նաեւ Վարշաւայի նախկին գաղութէն յայտնի Աւետ Ֆիլիպովիչը (Տէրտէրեանց), Պուլկարացի Հայ մը որ դեռ քաղաքին կէսը հազիւ գրաւուած, երկու դաւաճան Հայերու հետ կուտար «Վտանգաւոր» Հայերու համար կազմուած ցուցակին համաձայն։ Անմիջապէս կը ձերբակալուէինք պատուական Հայու մը՝ Վ. Վարդանեանի հետ եւ Սովետ. զինուորական բանտ կը տարուէինք։

Տաժանելի է յիշել, այդ քանի մը օրերու տանջանքներուս յիշատակը։ Զիս արձակեցին այն համոզումով թէ դեռ տունս չհասած վերջին շունչս պիտի փչէի փողոցի մէջ... Իսկ Վարդանեան դեռ քանի մը շաբաթներ աւելի տանջուելէն վերջ, ազատեցաւ։ Քննիչները համոզուեցան թէ այս մարդիկը իրենց կաշին փրկելու համար կ՚ուզէին զոհել մեզ։

Այդ անզգամներէն հրէշածին մը, Սուրէն Իսրայէլեան, այն օրերը իր մատնութեան տպրակը՝ երկարապատում տեղեկագիրներով տալէ ետքը ժամանակ մը քաղաքի մէջ Հայեր որսալէ վերջ, շնորհազուրկ եղաւ եւ ռուսական կարաւանի հետ խառնելով իր երկիրը պիտի ղրկէին։ «Իզրայէլը» յաջողեցաւ փախչիլ եւ Լինցի գաղթակայանը ապաստանիլ։ Հոն ալ կը լսենք թէ կայանի հանդարտութիւնը խանգարելու եւ ներքին գործերու միջամտելու փորձեր կը կատարէ, որովհետեւ չեղաւ մէկը որ պատռէր իր դիմակը։

Սալցպուրկէն անցած ատեն քանիցս առիթ ունեցայ այցելելու գաղթակայաններու մէջ ապրող Հայերու։

Սալցպուրկ, Աւստրիոյ այս գեղատեսիլ քաղաքը օժտուած բնական տեսարաններով, եւ շրջապատուած գեղեցիկ լեռներով, պատերազմէն առաջ Ամերիկայէն եւ Եւրոպայէն եկող զբօսաշրջիկներու եւ սիրահարներու ժամադրավայր էր։ Իսկ ներկայիս ամերիկեան գրաւմանբանակի կեդրոն, IROի Աւստրիոյ գրասենեակներու կեդրոնատեղի, եւ շատ մը տարագիր ազգերու գաղթակայաններու գլխաւոր վայրը դարձած է։

Քաղաքի եւ շրջականներու մէջ կան առանձին գաղթակայաններ Ռուսերու, Ուկրայնացիներու, Հրեաներու համար։ Հունգարներ, Պուլկարներ, Ռումանացիներ։ Բաբելոնի խառնակութեան լեզուն Չեխեր, Սերպեր, Հունգարներ, Պուլկարներ, է որ կը լսեն քաղաքին մէջ ամէն տեղ, կայարաններու, հանրակառքերու, սրճարաններու, փողոցներու բազմութեան մէջ եւ մանաւանդ IROի մեծ եւ անհրապոյր գործ չէնքին չորս բոլորտիքը։ Նըկատեցի որ դուռի մը վրայ հազիւ տեղ մնացած էր 5 լեզուով գրելու (կիներու բաժին)։

Այս տարագիրներու քաղաքին մէջ կան նաեւ 40ի մօտ հայ տարագիրներ։ Շատերը 945էն ի վեր հոս ապաստանած՝ կը սպասեն, կը տանջուին, կը մաշին, կը ծիւրին։ Նորեր կը ծնին, հիները կը մեռնին եւ կը սպասեն իրենց կարգին երկիր մը երթալու համար...։

Տեսնուեցայ հայ տարագիրներու պետ երիտասարդ Գրիգոր Պետրոսեանի հետ, ռուսական զինուորութենէն դերի ինկած, բնիկ Սարըղամիշցի, կ՚ապրի Պառշ բռուած փոքր գիւղաքաղաքի գաղթակայանի մէջ, իր հայուհի կնոջ հետ որ Բագուի համալսարանը աւարտած է։ Կայանին մէջ ունեցած է երկու զաւակներ, Թամարա եւ Յովհաննէս, անուշիկ ճպլտուն սեւ չամիչ աչքերով նոր ծիլեր։ Երիտասարդը լաւ հայրենասէր է եւ ազնիւ մարդու տպաւորութիւն թողուց իմ վրաս։ Իր մասին իր շուրջ եղած բոլոր Հայերը գովեստով կը խօսէին։ Դժբախտաբար հիւանդ է, թէեւ վտանգը անցուցած եւ ապաքինման շրջանի մէջ։ Թղթակցութիւն կը պահէ թէ Շթութկարտի «Անիտա»յին եւ թէ Լինցի գաղթակայանին հետ։

Յաջորդով՝ ուրիշ տեղեկութիւններ իր գործերու, ինչպէս եւ Լինցի Հայերու մասին։

ԱՐԱՄ ՏԱՊԱՂԵԱՆ

ՀԵՐՔԵՑԷՔ, ԵԹԷ ԿԸ ՀԱՃԻՔ

« Ապարէզ կը կարդանք Ս. Թ.ի ցոյց տալ թէ մեր թերթին ո՛ր թիւին, ո՛ր սիւնակին եւ որ տողին մէջ գրած ենք թէ Յունուար 9ի ժողովը օրինաւոր չէր»։ («Ապագայ», 5 Փետրուար)։

Ռամկավար շաբաթաթերթին այս ձեւի հարցադրութիւնը անգամ մը եւս կը մատնէ իր անկամ եւ վախկոտ կեցուածքը հանրային խնդիրներու հանդէպ։

Այլապէս, փոխանակ այս հարցումներուն իմ պատասխանէս վերջ ճշդելու ակնարկուած ժողովի օրինաւորութեան կամ ապօրինութեան պարագան, կրնար աչքս խոթել սկզբէն՝ իմ սուտն ու սխալը։

« Ապագայ »ի կոչումն է երբեք ճիշդը չխոստովանիլ, չգրել, նոյնիսկ հակառակ աղաղակող փաստերուն եւ իր շրջապատի «անձնական» համոզումներուն։ Ու այս դժբախտ կեցուածքը անոր համար, որ անոնք որոշած են միշտ կրկնել ուրիշներու՝ իրենց ամենակարող տէրերու՝ պատգամները։

Անկամ եւ առանց սեփական ուղղութեան «Ապագայ» եւ իր բարեկամները, այնպէս է, որ պահելով հանդերձ իրենց կուսակցութեան անունը, ատրիճանաբար դարձեր են անպաշտօն մէկ մասնիկը... ուժի մը, որ հայկական չէ, ռամկավարազատական չէ։

Այս ողբալի վիճակը, միշտ եւ ամէն առթիւ չի կրնար պահպանուիլ։ Ի վերջոյ, անոնք պարտաւոր են խօսիլ իրենց եւ մեր բոլորի ծանօթ լեզուով, ու դիտել եւ գնահատել դէպքերն ու իրողութիւնները բոլորին համար համոզիչ եղանակով։

Գանք մեզի տրուած հարցումին.— Յունուար 9ի ժողովը «Ապագայ»ի կողմէ օրինաւոր նկատուա՞ծ է թէ ոչ։

Իր Յունուար 22ի թիւով, «Կրօն. ընկերակցութեան ընդհ. ժողովին առթիւ» նկարագրականի մէջ, ճիշդ է որ կը հաստատէ թէ «տեղի ունեցաւ» ժողովը։ Այս հաստատումէն անմիջապէս վերջ կը գրէ նոյնպէս.—

« Աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել փորձ կատարուեցաւ ընդհ. ժողով գումարելու...»։

Որով, որքան կրնանք դատել այս քանի մը բառերէն, իրողութիւնը այն է, որ ոչ թէ ժողով «տեղի ունեցաւ», այլ «փորձ կատարուեցաւ ընդհանուր ժողով գումարելու»։

Ընդհ. ժողովը հրաւիրուած էր, միշտ ըստ «Ապագայ»ի քննելու համար «Վարչութեան համարատուութիւնը» եւ կատարելու «վիճակով դադրած կամ հրաժարած 12 անդամներու տեղ նորերու ընտրութիւնը»։

Ժողովի օրակարգն ալ այսպէս ճշդելով, ռամկավար թերթը սեւով ճերմակի վրայ կը գրէ»... տեղի ունեցածը ժողով չէր (ընդգծումը իմս է, Ս. Թ.), այլ բռնութեան եւ զօռպայութեան ձեռնարկ մը...»։

Ընդլայնելով իր այս տեսութիւնները, միշտ ցոյց տալու համար կատարուած «ողբալի» արարքները, կը սահեցնէ նաեւ հետեւեալ տողերը. — «Մեր նպատակը չէ նկարագրութիւնը տալ «ժողովին», (չակերտուած «Ապագայ»ի կողմէ), որովհետեւ եղածը ուրիշ բան չէր եթէ ոչ կանխաւ որոշուած վճիռներ կորզելու փորձ մը...»։

Հայերէն լեզուով իմաստ ունի՞ն այս արտայայտութիւնները, եւ չակերտուած ժողովը։

Մեր այս մէջբերումներէն, ո՞վ կրնայ պնդել, թէ «Ապագայ» Յունուար 9ի ժողովը օրինաւոր կը նկատէ։

Եթէ օրինաւոր էր կատարուածը, ինչո՞ւ ուրեմն չակերտի մէջ առնել ժողովը։ Ի՞նչ իմաստ ունին այն միւս՝ «տեղի ունեցածը ժողով չէր արտայայտութիւնը»։

Հակառակ այս բացատրութիւններուն, պահ մը ընդունինք թէ «Ապագայ» ժողովի օրինաւորութեան մասին չէ գրած, ինչպէս կը հաստատէ ինծի ուղղուած հարցումովը, այդ պարագային ան՝ ընդունած կ՚ըլլայ ժողովի օրինաւորութիւնը։

Եւ որովհետեւ մեր հակառակորդ օրգանը օժտուած է «օրէնսգէտ»ի կարողութեամբ ալ, կ՚ենթադրենք, թէ ժողովի օրինաւորութիւնը հիմնաւորած պէտք է ըլլայ իր ուսումնասիրած կանոնադրական տրամադրութիւններով։

Այս պարագային կը խորհիմ թէ իրաւունք ունինք մտածելու, որ այսպէս հիմնաւորուած օրինաւոր ժողովի մը որոշումներն ալ իրենց կարգին պէտք է որ ըլլան օրինաւոր, հակառակ փոքրամասնութեան դժգոհութիւններուն։ Մանաւանդ, որ ցարդ ոչ «Ապագայ»ի ոչ ալ իր գործակից «Ձայն Փարիզի»ի կողմէ ոչ մէկ փաստ յիշուեցաւ, թէ այդ ենթադրեալ փոքրամասնութիւնը, ունէր բողոք կամ դիտողութիւն արձանագրած ըլլայ Յունուար 9ի օրինաւոր ժողովին, անշուշտ ժողովի ընթացքին։

Այս տրամաբանական, եզրակացութեան դէմ է «Ապագայ»։

«Տրուած բոլոր որոշումները ապօրէն են եւ անգործադրելի, որովհետեւ հակառակ են Ընկերակցութեան Հիմնական կանոնագրին, որ կը ճշդէ վարչութեան, ընդհ. ժողովին եւ անդամներուն իրաւունքներն ու պարտականութիւնները»։ (Խմբագրական «Ապագայ»ի, 20 Յունուար)։

Խմբագրական այս արտայայտութիւններէն զատ, թերթի օրէնսգէտ գրիչն ալ իր կողմէ «ներկայ օրինական կացութիւնը» պարզելով ոչ միայն կը ծանրանայ կատարուած «ապօրինութիւններու» վրայ, այլեւ կ՚առաջարկէ «Նոր ընդհանուր ժողով» մը։ Մինչդեռ շատ լաւ գիտէ որ Յունուար 9ի ընդհ. ժողովը երկրորդն ըլլալով, օրինաւորապէս պէտք չկայ երրորդի մը՝ ընտրութիւններ կատարելու համար։

Այս բոլորէն վերջ, հարկ կա՞յ նոր ապացոյցներ փնտռելու, թէ ռամկավար թերթը սկիզբէն իսկ մերժած է խնդրոյ առարկայ ժողովի օրինաւորութիւնը։

Այս պարագային թերթը կը նմանի այն անճարակ փաստաբանին, որ իր կաշիէն դուրս կու գայ, ծանրացնելով մեղադրեալի մեղքերը, զգուշանալով սակայն արարքները որակելէ։

Այս ձեւը վայել չէ «օրինապահութեան» եւ «հանրային շահերու» պաշտպանութիւնը ստանձնողներուն։

Եթէ Յունուար 9ի ժողովը օրինաւոր էր ըստ կանոնագրի՝ որով իր կազմովն ու աշխատանքներովը, այդ պարագային քաջութիւն ունեցէք ընդունելու տրուած որոշումներու օրինականութիւնն ալ։

Այլապէս, անգամ մը եւս հարկադրուած ենք պնդել, որ վախկոտներ էք դուք, հլու կամակատարներ՝ անոնց, որոնք հաշիւներ կ՚ուզեն մաքրել, հանրագրութիւններ ստորագրելով եւ Յունուար 9ի ժողովը ապօրէն հռչակելով։

« Մի ստէք Պ. Պ. Ռամկավարներ» խորագրով յօդուածովս, ցոյց տուած էի այս մարդոց ակնյայտնի սուտերը, Դաշնակցականներու կողմէ « բռունցքի հարուածներու » առասպելին կապակցութեամբ։

Ոսկերիչեան կոչեցեալ Թշուառականի արկածի վրայ չէի ծանրացած, պարզապէս չկրկնելու համար անպատշաճ արտայայտութիւնները, որոնց արձագանգ եղած էր «Ապագայ» ծանրագլո՛ւխ շաբաթաթերթը։ Բռունցքի հարուածներ կերած է ա՞ն,— չեմ ժխտած, թէեւ ականատես չէի, քանի որ ներկայ չէի այդ ժողովին։

Որքան ալ դէմ ըլլամ ժողովներու մէջ բռունցքի գործածութեան, դէմ չեմ բռունցքին միշտ եւ բոլոր պայմաններուն մէջ։

Սպառնալ եւ յարձակիլ Դաշնակցութեան ներկայացուցչի վրայ, եւ սպառնալ տասնեակներով Դաշնակցականներու արիւնը խմելու, Տօն Քիշոտական արարք մըն է, որուն համար բռունցքը դաստիարակիչ միջոց մը կը դառնայ։

Բայց խնդիրը այս արկածով չի փակուիր։ «Ապագայ» կը գրէր, «խօսք առնել փորձողը» նոյն ճակատագրին կ՚ենթարկուէր։ Եւ որովհետեւ շատերը (ոչ — Դաշնակցականներէն) խօսք առած են այդ օր, որով բոլորն ալ ծեծուած են եղեր։

Մեր ընդդիմախօսը, որ ի վիճակի չէ ոչ մէկ նոր անուն աւելցնելու վերոյիշեալին վրայ, նորէն թոյլ կու տայ իրեն կրկնել թէ՝ «միայն Դաշնակցականներն ու իրենց համախոհներն էին որ կրցան ազատօրէն խօսիլ։ Ուրիշներ բռունցքի հարուածներ միայն ստացան, երբ կը փորձէին բերաննին բանալ դասէն հեռու տեղեր կեցած»։(«Ապագայ», 5 Փետրուար)։

Վերջ տանք այս անճոռնի աչք-կապուկին։

Ցորչափ « Ապագայ » երկրորդ ծեծուողի մը անուն չէ յիշած — հոգ չէ թէ «նուազ տեսանելի հարուածները » կերած ըլլայ — իրաւունք ունիմ զինք կոչելու ոչ միայն ստող, այլեւ խռովարար եւ հանրային անդորրութիւնը վտանգող օրգանը։

Մինչեւ ե՞րբ, բառերը ծամծմելով եւ ձեր դէմքը քողարկելով, պիտի մերժէք խոստովանիլ ձեր ինքնութիւնը գաղթաշխարհին մէջ։

Ս. Թ.

Նամակ 16

(ՀԱՏՈՒԱԾ ՄԸ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՁԵՌԱԳՐԷՆ)

Սիրելի Արմէն,— Բարեկենդանի օրուան խաղերէս գինով, երբ իրիկունը տուն վերադարձայ, մեր թոնրատան մէջ անուշ հոտ մը պարուրեց զիս: Ապշած մնացի: Անունը չկրցայ գիտնալ: Հարցուցի.

— Այս ի՞նչ հոտ է, մայրիկ:

— Տղուս տապակ հաւկիթ, անուշապուր եւ երշիկ կ'եփեմ:

Այս անունները, արդէն բաւական էին ախորժակս գրգռելու: Դարձեալ հարցուցի.

— Այս ամէնն ալ այս իրիկո՞ւն պիտի ուտենք:
= Այո, տղաս: — Հապա վա՞ղը: = Վաղը ալ չկայ...

Ցոնքերս պռստեցի եւ, ես ինծի սկսայ ձեւեր ընել:

Մայրական սիրտ: Չկրցաւ դիմանալ նազերուս: Աւելցուց.

— Վաղը, ալ մեծ պահք է տղաս, Աստուած պապան մեղք կը գրէ:

Ձայն չհանեցի: Հայրս ներկայ էր:

— Այո, սկսաւ հաստատել մայրիկս, պահքը Աստուծոյ պատուէրն է: Եթէ չհնազանդինք, մեզ կը պատժէ:

Խելքս չէր հասներ այս բանին: Նազեր կ'ընէի: Ճարահատ խօսք տուաւ որ, քիչ մըն ալ վաղուան պիտի պահէ:

Ուրախ գացի ու նստայ թոնիրին մէկ անկիւնը: Երբ լաւ մը մթնեց, մայրիկս եկաւ, վառեց ճրագը եւ, հացլաթը փռելով սկսաւ սպասարկել:

Առաջ ճերմակ, կակուղ լաւաշները շարեց: Մէջտեղը պնակ մը լեցուն խաշուած հաւ մը դրաւ: Մէկ կողմը տապակ հաւկիթը, միւսը կողմը երշիկը: Ձախը՝ անուշ ապուրը իսկ աջը՝ թարմ պանիր:

— Դէհ տղաս, խօսեցաւ հայրիկս, աղօթենք:

Տէրունական աղօթքէն վերջ, մեր ձեռքերը խաչ եղան: Բայց հազիւ քանի մը պատառ, արդէն ես կը քաշուիմ սեղանէն: Հայրս բան մը փսփսաց.

— Ա՞յդ է կերածդ:

Լուռ, աչքերս կը շփեմ:

Այս պահուս մայրս ճերմակ միսի կտոր մը պատելով կ'երկարէր:

— Տղաս սիրեմ առ, աս քրքիր տեղն է, տես, ի՛նչ համով է: = Անօթի չեմ:

Սրտնեղած՝ միսը պնակին մէջ դնելով սկսաւ զրուցել.

— Այս ի՛նչ պիտի ըլլի քու վիճակդ, տես, չուտելէն չուտելէն ոսկոր դարձեր ես:

Հայրս ընդմիջեց.

— Ուրիշներուն զաւակները չունին, հոդ կ'ընեն: Մերը ունի, երեսը չի նայիր:

Անօգուտ, չկրցան ախորժակս բանալ: Կոնակըս պատին՝ քնացեր եմ:

Առտուն երբ արթնցայ, անցեալ իրիկուան կերակուրներուն հոտը քիթս ինկաւ: Վար վազեցի:

— Ի՞նչ կ'ուզես, զաւակս:

— Տապակհաւկիթ, անուշ ապուր, երշիկ կ'ուզեմ:

— Չկայ, ա՛լ չմնաց:

Պէնոտած, կռնակս դարձուցի պատին ու կեցայ: Մայրս չկրցաւ դիմանալ: Մօտեցաւ, բռնեց ձեռքէս, տարաւ զիս երդիքին տակը եւ, ցուցամատը վեր բարձրացնելով ըսաւ.

— Կը տեսնե՞ս այդ կախուած սոխը: Մեծ պահքն է: Ու վրան մխուած փետուրները անորնետերն են: Եթէ խօսքը մտիկ չընենք, մեր փորը կը ծակէ...

Դող մը բռնեց սիրտս: Չպատասխանեցի: Մայրս շարունակեց.

— Եթէ հնազանդինք իր պատուէրներուն, եւ եօթը օրը անգամ մը փետուր մը քաշենք, մէկուկէս ամիսէն կը լմննայ: Այն ատեն որ ալ Զատիկ է, եւ դարձեալ քեզի տապակ հաւկիթ, անուշ ապուր եւ երշիկ պիտի եփեմ: Հասկցա՞ր:

Հասկցայ թէ ոչ, չեմ գիտեր: Բայց գիտեմ որ, ոչ այդ սոխին փետուրները եւ ոչ ալ եօթը շաբաթները կը լմննային:

ԾԱՏՈՒՐ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Տօնի մը առթիւ

Սեվրի Մուրատեան վարժարանը խնկալէս ազգային օր մը ապրեցաւ կիրակի կէս օրէ վերջ, մտերմիկ շրջանակի մը մէջ:

Վաժարանի ուսուցչութիւնն ու աշակերտութիւնը ուզած էին յարգել իրենց սիրելի տեսուչ Հ. Սահակ Վ. Տէր Մովսէսեանի անուան տօնը, որ տօնն էր նաեւ մեր մեծասքանչ լեզուի կերտողներէն՝ Մեծն Սահակ Պարթեւ Հայրապետին: Եւ յուզումով վերյիշեցի այն երանելի օրերը, երբ ամէն տարի, Թարգմանչաց տօնին առթիւ, տեղի կ'ունենային նոյնօրինակ հանդիսութիւններ, մեծավայելչութեամբ, իմ սքանչելի գաւառիս բոլոր ազգ. դպրոցներուն մէջ:

Երախտագիտական համեստ բայց սրտաբուխ տուրք մը՝ մատուցուած հայութեան երկու մեծագոյն փառքերուն՝ Ս. Սահակի եւ Ս. Մեսրոպի. նաեւ նոյն ժամանակի հեռատես Վռամշապուհ թագաւորին, որ անոնց թեւ ու թիկունք կանգնեցաւ, հայութեան պարգեւելու համար մեր հրաշալի լեզուն: Փաղանգը թարգմանիչներուն: «Թագուհի թարգմանութեանց» եւ Ոսկեդար:

Ու այժմ կանգներ ենք անդունդի մը ափը: Չեմ գիտեր ինչպէս որակել դարը, ուր կ'ապրի հիմա հայութիւնը լեզուի տեսակէտէն: Մինչ օտար մեծ պետութիւններու լեզուական կաճառները կը ճոխացնեն իրենց լեզուն նորաստեղծ բառերով ու ասութիւններով, մեր հայրենիքի իշխանաւորները եւ անոնց արտասահմանի գործակալները կացին մը աւելի կը զարնեն, տապալելու համար հինաւուրց հաստարմատ կաղնին: Ու թաղելու հայութիւնը: Որովհետեւ ի՞նչ էր վերջ ի վերջոյ Սահակի եւ Մեսրոպի երազը.— տարանջատ հայութիւնը ամփոփել մէկ դրօշի տակ: Եւ այդ՝ շնորհիւ լեզուին ու եկեղեցիին:

Այսօր միայն Հայաստանի թերթերուն ընթերցումը նողկանք եւ յուսահատութիւն պիտի պատճառէին ոեւէ սրտցաւ Հայու:

Եւ եթէ անոնք — Հայաստանի վարիչները, մասամբ մը կ'արդարանան, թէ վերէն պարտադրուած է ընել իրենց այդ բանը, հապա ի՞նչ ըսել ազատ արտասահմանի «դրոց»ներուն, որոնք կ'արդարացնեն ու կը կապկեն այդ հրէշային արարքը:

Թարգմանչաց տօնն իսկ դարձեր է ազօտ ու հեռաւոր յիշատակ մը:

«Յառաջ», որ տարիներ առաջ նախաձեռնարկ եղած էր «Մշակոյթի Օրը» կազմակերպելու, յաճախ կը յիշեցնէ անոր մոռացումը:

Այսպէ՞ս պիտի վարուէինք մեր ազգային գոյութեան մեծագոյն ազդակին՝ հայ լեզուին հանդէպ, այս անստոյգ ու անդաստական վիճակին մէջ: Ի՞նչպէս կ'արդարանան ազգապահպանումի մեր տենչանքները: Երբ կ'անտեսուին ներշնչման ու խանդավառութեան միջոցները:

Այս տեսակէտէն մեծապէս գովելի էր կիրակի օրուան հանդէսը, որ սրահի փոքրութեան պատճառով, տեղի ունեցաւ ծնողներու ներկայութեամբ միայն:

Տեղի ունեցան ինքնագիր արտասանութիւններ, խմբերգներ, նուագ, թատերախաղ եւ մաղթանքներ, ուղղուած տեսուչ Հ. Սահակ վարդապետին, որուն կրթանուէր վաստակն ու կարող պատմագէտի արժանիքը անվիճելի են:

Հանդիսականներուն համար հաճելի անակընկալ մը եղաւ, բեմին վրայ ներկայութիւնը մեր սիրելի Բենոյին եւ իր թառիստ ընկերոջ, որոնք նուագեցին ազգային ու աշուղական երգեր:

Վերջաւորութեան Հ. Սահակ խօսեցաւ կարճ բայց հմտալից ճառ մը, պանծացնելով Ս. Սահակի անձը, իբրեւ պերճաբան եւ հմուտ օտար լեզուներու:

ՀԱՆԴԻՍԱՏԵՍ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հայ Մարզականին (U. S. A.) երեք խումբերը շարժման մէջ են: Առաջին խումբը կը մեկնի Pierlat, բարեկամական մրցումի մը, մասնաւոր հրաւէրով:

Միւս խումբը մեր սիրելի կրտսերներն են.— Cadet որ կը մեկնի ախոյենական վերջին մրցումին, Montelimarի կրտսերներուն դէմ: Իսկ պատանիներու խումբը իր ախոյենական վերջին մրցումը կ'ընէ մեր դաշտին վրայ, տեղւոյս F..CV.ի Junior-ներու դէմ, մրցումը կը շահին մեր պատանիները 3—1: Այս յաղթանակէն վերջ մեր պատանիները կ'անցնին «Ինթէր – փուլ» խաղերուն: Demi finale մրցումներուն: Այժմ խնդիր է թէ պիտի կրնա՞ն մինչեւ վերջ պատուով դուրս գալ Հայու նախանձախնդիր ոգիով, շահելու համար ախոյենական տիտղոսը, ինչպէս շահեցան 1946ին իրենց ընկերները:

Իրենց մրցումը շահեցան եւ մեր անմահ կրտսերները 5—0:

Գալով մեր Ա. խումբին Փիէռլաթի դէմ հաւասար մնաց:

Մերոնք այս անգամ ալ լրիւ չէին, մանաւանդ կեդրոնի յառաջապահ Յակոբին բացակայութիւնը խիստ զգալի էր, որ մէկ ամիս Վալանսի բուժարանը մնալէն ետք, նոր տուն փոխադրուած է:

Փետրուար 27ին մեր առաջին խումբը պիտի մրցի Aubenasի division d'Honneur խումբին դէմ, մեր դաշտին վրայ, ախոյենական coupe Lyonnaise, Անշուշտ հայրենակիցները պիտի փութան քաջալերել մեր տղաքը, այս մեծ մրցումին առթիւ:

Թղթակից

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (104)

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ Ի.

ԱՆԴՐՈՆԻԿՈՍ ԿԵՍԱՐ

— Որովհետեւ կ'ուզէք որ ձեզի պատմեմ եւ այն Անդրոնիկոսին ըսածները կրկնեմ, լաւ լսեցէք:

Նախ մեզ տարին վրան մը գոցեցին. իբր թէ անպիտան գերիներ ըլլայինք, ինչ նախատական խօսքեր որ ամէն ատեն սովորութիւնն է զրուցել Հայուն անձին ու հաւատքին, ականջնուս կը մրմռային վրանին շուրջը. ետքը մեզ առին Անդրոնիկոսի առջեւ հանեցին, որ մեծ վրանի մը մէջ բարձր, ուռած նստած, մեր խոնարհ պատգամը մտիկ ըրաւ, եւ անարգանքով ու քամահրանքով այս խօսքերը զրուցեց.

« — Գնա զրուցէ ապստամբին՝ ապստամբին տղուն չղթաները որով իր հայրը կապեցինք միատեղ բերած ենք որ զինքն ալ կապենք տանինք:

« Եւ ձեռքով նշան ըրաւ որ դուրս հանեն մեզի: Մենք ալ բոլոր յունական հայհոյանքներն ու քրքիջները խառնէս՝ հեծանք մեր ձիերն ու դարձանք: Ահա մեր դեսպանութեան բոլոր պատմութիւնը:

Եւ այս խօսքերը ըսելով զայրագին՝ նստաւ Բարկէն:

— Լսեցի՞ք իշխաններ, ըսաւ Թորոս, տեսնենք հիմաԱստուած ով պիտի խնդացնէ:

Ես անոր արդարութեան միշտ հաւատացեր եմ, ինք վկայ է որ ես ջանացի խնայել մարդկային արեան, կայսրը եւ Անդրոնիկոս չուզեցին, ընենք ուրեմն մեր պարտքը, ցուցնենք թէ մեր հայրերուն որդիներն ենք, եւ թէ դիւրին չէ ամէն անգամ չղթայ անցնել Ռուբէնի թոռներուն վիզը եւ Հայերու համբերութեան հետ խաղալ:

Այս խօսքերը ըսաւ եւ ելաւ, ու ամէնքը ցրուեցան իրենց տեղը, ինք միայն պարիսպին բարձր մէկ կողմը, Դիոնիսին դիտակը ձեռքը կը դիտէր կը նայէր այդ բանակին՝ ուր խառնակութիւն եւ վհատութիւն կը թագաւորէին. կը տեսնէր երաժիշտներ եւ դուսաններ, կը տեսնէր գինուորներուն հետ խառնակեալ կիներու խումբեր եւ ինքնիրեն կ'ըսէր.

«Այդպիսի անկարգ բանակ մը՝ հիմա զօրաւոր յարձակումով մը անկարելի չէ ցրուել, բայց աւելի ապահով միջոցներ ինչո՞ւ չգործածենք, խնայենք մեր արեան, սպասենք յարմար առիթին, հեռու չէ անշուշտ»:

Երբ իջաւ պարիսպէն, անմիջապէս կանչել տըւաւ Սարգիսը որուն յաջողութեան եւ արթնութեան վրայ մեծ համարում ունէր:

— Այս գիշեր պէտք է Անարզաբա երթալ:

— Լաւ, իշխան:

— Ստեփանէի իմացնել թէ պահեստի զըտնուածրոլոր զօրքերը գումարելու եւ թշնամիին ճամբան կտրելու խորհուրդը պէտք չէ ուշացնել, այլ մինչեւ երեք օր պէտք է կատարել. վասնզի այս կնամարդի յանձնապաստան բանակին համար չէ այն զգուշութիւնները, ինչ որ առաջ իրեն հետ որոշեր էինք: Ուրեմն քեզ տեսնեմ, բարի յաջողում:

Եւ ահա Սարգիս ելաւ Իշխանին քովէն, փոքրիկ դուռը որ պարիսպէն գետը կը հանէր հոն իջաւ, ջուրերը շարժեցան եւ քիչ յետոյ մութին մէջ կորովի ընթացքով կը հեռանար՝ կ'երթար Անարզաբայի ճամբան:

ԳԼՈՒԽ ԻԱ.

« ՍԱՀՄԱՆ ՔԱՇԱՑ, ՁԷՆՆ ԻՒՐԵԱՆՑ »

Անդրոնիկոս ալ ապահով էր յաղթութեան համար, միթէ ապստամբը չէ՞ր որ խոնարհաբար հպատակութիւն խոստանալով խաղաղութիւն կը խնդրէր, ուրեմն մինչեւ որ շղթաները գործածելու ժամանակը հասնէր՝ փախստեան ճամբաները պէտք էր գոցել, խրամներ պեղել եւ պատնէշներ կանգնել քաղաքին դուռներուն առջեւ. բաւական համարեցաւ եւ տուաւ ինքզինքը զուարճութեան. երկու գիշեր յաջորդաբար գինարբուներում՝ երգերը եւ երաժշտութիւնները բանակին զբաղումներն էին:

ՌԻՐԻՆՔ

ՎԱԼԱՆՍԷՆ մեզի կը գրեն թէ հայ կաթողիկէ համայնքին հոգեւոր հովիւ նշանակուած է Հ. Գրիգոր Պալեան, յաջորդելով Հ. Ոսպիկեանի որ Սուրիա գացած է: Կարդինալ Աղաջանեան այս առթիւ օրհնութեան կոնդակ մը ուղղած է Վալանսի հայ կաթողիկէ համայնքին:

մէջ լեցնելով, Պրէսթ – Լիթովսք ղրկեցին եւ կեսթափոյին յանձնեցին: Գերմանիոյ մէջ ալ արդելարան մը դրուեցաւ, յետոյ փախաւ եւն.:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ պահանջած է Չեխոսլովաքիայէն որ իրենց երկիրը վերադառնան Լեհաստան բնակող 400.000 Գերմանները, ինչպէս կը գրեն Լոնտոնի թերթերը: Նոյն աղբիւրին համաձայն, պահանջած է նաեւ գերմանեւլեհական սահմանագլուխը տեղափոխել դէպի արեւելք, ի նպաստ Գերմանիոյ, իսկ Թեշէնի շրջանը, որ կցուած է Չեխոսլովաքիոյ, յանձնել Լեհաստանի: Անշուշտ երկու արբանեակ պետութիւններն ալ դժգոհ են այս թելադրութիւններէն:

ՋՈՐՍ ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔ անհետացած է Ազգ. Ապահովութեան պաշտօնատունէն: Երկու ամիս առաջ ալ հինգ միլիոն թռցուցած էին, եւ հետքը չէ գտնուած տակաւին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ քարիւղի ընդհ. ընկերութեան գլխաւոր հաշուակալը, Կի Տիւփոն, 46 տարեկան, 90 միլիոն ֆրանք իւրացած է երեք տարուան ընթացքին: Ձերբակալուած ատեն ամէն բան խոստովանեցաւ:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ համայնավար կուսակցութիւնը գաղտնի հրահանգներ տուած է, պայքար բանալու համար աւետարանական եկեղեցիներու դէմ, համաձայն Անգլիոյ Եկեղեցիներու Խորհուրդին քաղած տեղեկութեանց: Այս առթիւ հատուած մըն ալ կը յիշուի այդ հրահանգներէն.— «Աւետարանական եկեղեցւոյ յարանուն գործունէութիւնը մեր երկրին մէջ սերտ կապեր ունի աշխարհակալներու խելագար գործունէութեան հետ, ի խնդիր նոր պատերազմի մը»: Նոյն աղբիւրին համաձայն հրահանգուած է բոլոր երէցներուն եւ քահանաներուն միանալ Հայրենասիրական ճակատին եւ քարոզել թէ պետութիւնը գերադաս է եկեղեցիէն:

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՈՒԺԻ գերման մասնագէտ մը, Օթթօ Հան, որ Նոպէլեան մրցանակը շահած է, յայտարարեց Ամերիկայի մէջ թէ նախանիւթեր չունենալով, Գերմանիա պիտի չկրնար հիւլէական ռումբեր շինել, եթէ նոյնիսկ պատերազմը աւելի երկար տեւէր: Իր կարծիքով, Խ. Միութիւնն ալ երկար ատեն չի կրնար «բաւարար քանակութեամբ» հիւլէական ռումբեր շինել, քանի որ Եւրոպան չունի անհրաժեշտ նիւթերը:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

21 Մարտ, երկուշաբթի գիշեր, ժամը 8.45ին, THEATRE de la POTINIERE, 7 rue Louis le Grand, (Opéra): Առաջին բեմադրութիւն, Հայ արուեստագէտներու կեանքէ ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ

ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ

4 արար եւ մէկ պատկեր: Կը մասնակցին Տէր եւ Տիկին Ց. Լաթիֆեան, Ա. Գմբէթեան, Ս. Մաքսուտեան, Օր. Խըտըշեան, Վ. Ալթունեան եւ հեղինակը:

Ներկայացման գիշերը տոմսակ չի ծախուիր, ձեր հրաւիրատոմսերը ապահովեցէք այժմէն դիմելով միակ կեդրոնատեղին՝ Impremerie «Araxes», 46 rue Richer, Tél. PRO. 05–73:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Սէնթ Էթիէնի Կապոյտ Խաչը խորին շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր այն նուիրատուներուն, որոնք արդիւնաբերեցին իր կազմակերպած «Գթութեան Շաբաթ»ի հանդանակութիւնը: Գումար 13.950 ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Մարսէյլի շրջանի Փըթիթ Ամպրուազի ապաքինարանի հիւանդներու կողմէ Պ. Գ. Թումասեան ջերմ շնորհակալութիւններ կը յայտնէ Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի ժրաջան անդամուհիներուն որոնք յաճախ կ'այցելեն՝ հիւանդանոց եւ ոչ միայն հոգեպէս զօրավիգ կ'ըլլան իրենց, այլեւ կը բաժնեն ծխելիք, պտուղ կամ անուշեղէն եւ դրամ: Շնորհակալութիւն նոյնպէս Պ. Յարութիւն Եաղճեանի որ կը դիւրացնէ Խաչուհիներուն ճամբորդութիւնը իր ինքնաշարժով:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ Կրթ. Մարմինը ողբացեալ Գէորգ Սարաֆեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, շնորհակալութեամբ ստացած է 11.000 ֆրանքի նուէր մը հետեւեալ բարեկամներէ.— Պ. Պ. Գամէր Պաղտատլեան, Վահէ Թօսունեան 2000ական, Պետրոս Պալըքճեան, Գ. Փաթթուկեան, Գառնիկ Գազազեան, Ստեփան Գազազեան, Կարապետ Գազազեան, Գառնիկ Պահթիարեան 1000ական, Երուանդ Յարութիւնեան, Գ. Ֆէնէրճեան, Ց. Պօղոսեան, Ս. Գարակէօզեան եւ ուրիշ 200ական ֆրանք:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Սէնթ Էթիէնի մասնաճիւղը կը ներկայացնէ ԺԸՆԸՎԻԷՎԸ, տրամ 5 արար: Սիրայօժար մասնակցութեամբ կարող ուժերու: Մարտ 19ին, շաբաթ իրիկուն Salle St. Ennemond, Rue Soleysel: Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ՕՓԷՐԷԹԱՅԻՆ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

27 Փետրուար կիրակի ժամը 15էն 24, Centre Administratif et Socialի շքեղ սրահին մէջ, Place de l'Hôtel de Ville, Asnières: Կը ներկայացուի՝

ՂԱՐԱՊԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ «Նոր Սերունդ»ի: Երաժշտութիւն Ա. Գ. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑի:

Բեմադիր՝ Բ. Հայկէշեան, Պարուսոյց՝ Տիկին Հեղ. Թորոսեան, դիմայարդար՝ Կ. Օսմանճեան, յուշարար՝ Պ. Ստ. Միսաքեան:

Ճոխ եւ դիւրամատչելի պիւֆէ: Պարահանդէսի նուագախումբը ՕՆՈՍԵԱՆ:

Հաղորդակցութեան համար կառ Սէն Լազարէն գնացք առնել եւ իջնել Անիէռ: Porte de Clichyէն 140 թիւ օթօպիւս, իջնել Place Voltaire, Porte de Champerret 165 թիւ օթօպիւս, իջնել Ave. de la Marne:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Վարդանանց տօնին առթիւ, կազմակերպուած Սեւրի Մուրատեան վարժարանի աշակերտներէն, Սալ Ենա, Շաբաթ 26 Փետրուար, ժամը 20.45ին: Տրամադրելի փոքրաթիւ տոմսերը կարելի է ստանալ Մուրատեան վարժարանէն, հեռախօս Obs. 18–28: Տեղւոյն վրայ տոմսակ չի տրուիր:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ.— Տեղի կունենայ այս կիրակի, ժամը 10ին, Stade Olier, 11 rue d'Arcueil, Montrouge, U. S. A.ի Ա. խումբը կը մրցի Sourds et Muets de Parisի Ա. խումբին դէմ:

INSTITUT ARMENIENի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Շաբաթ 19 Մարտին, ժամը 21.30էն մինչեւ առաւօտ, Copacabanaի մէջ, 168 Fbg. St. Honore, Nuit de la Voilette Yoska – Nemethի Tzigane նուագախումբը:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կուգամ յայտարարել յարգելի յաճախորդներուս եւ բարեկամներուս թէ 1948 Դեկտեմբեր 31ին լուծուած է ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ եւ ԹԵԼԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒԸ:

1949 Յունուար 1էն ի վեր հաստատուած եմ վարը յիշուած հասցէին, ուր՝ առաջուան պէս, կը շարունակեմ ԿԵՐՊԱՍԻ եւ ՊՕՆԸԹՈՒԻ գործս, մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ:

ԽԱԶԻԿ ԹԵԼԵԱՆ, H. TELIAN, 8 rue Pierre Guys, Beaumont, Marseille:

ՄԵՔԵՆԱԳԻՐ ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴ ՄԸ

Գործ կը փնտռէ, պաշտօնատան մը մէջ: Դիմել, «Յառաջ»ին Գ. Կ. սկզբնատառերով:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)

La Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՐՏԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Նիկոլ Դուման» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. «Գեղունի» սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ պիտի գտնուի Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Ս. ԷԹԻԷՆԻ Կապոյտ Խաչի ընդհ. ժողովը՝ այս երկուշաբթի ժամը 3ին՝ մատուռին մէջ: Ընկերուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի վարչութիւնը՝ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, իր ընկերուհիները այս երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, 78 rue Rabelais, դպրոցի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի բոլորէն ներկայ ըլլալ ճիշդ որոշեալ ժամուն:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Բուն Բարեկենդանի ԿԻՐԱԿԻՆ, 27 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
ժամը 15—24
HOTEL CONTINENTAL ի շքեղ սրահներուն մէջ
3, Rue Castiglione, (Métro Concorde)
— ATTRACTIONS —
★ ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ ★
Նուագախումբ՝ FERNAND BOUILLON
— Հայկական նուագ առանձին սրահի մէջ —.
Մուտք 300 Ֆր.: Ուսանողներու համար կէս գին:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի կողմէ, այս կիրակի Յոյներու սրահը, 5 rue Bonnefoi, ժամը 2.50էն մինչեւ 10:

Եւրոպական եւ հայկական պարեր, երգ, արտասանութիւն եւ նուագ: Ճոխ եւ առատ պիւֆէ: Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է: Մուտքը ազատ է:

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շավիլի մասնաճիւղին, Բարեկենդանի օրը, այս կիր. ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր, Salles des Fêtesի մէջ: Գեղարուեստական բաժին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ: Զաւեշտ մը «ԳԱՒԱԹ ՄԸ ԹԷՅ» Սէվրանի Կ. Խաչին կողմէ: Մուտք եւ կերուխում մատչելի ամէն քսակի:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Վեցամսեայ 800 փր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Dimanche 27 Février 1949 Կիրակի 27 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21e Année № 5782 — Նոր շրջան Թիւ 1193
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 6 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՒԼԵՒԻՆԵՐԸ

Ո՞վ չէ տեսած կամ չէ լսած ։

Իսլամ աղանդաւորներ որոնք ունին իրենց մենաստաններն ու մասնաւոր արարողութիւնները։

Իրենց գերագոյն կոչումն է պարել անդադար, յետոյ դառնալ որոշ տարածութեան մը վրայ, գոց եղած բառեր արտասանելով ։

Իբրեւ թէ ներշնչուած, հետզհետէ կը փրփրին, եւ յաճախ ուշաթափ կ'իյնան։

Այսպէս ալ մեր «մեւլեւի»ները։

Անոնք որ իրենք իրենց պաշտօն տուած են օրն ի բուն տարփողել, փառաբանել սովետակա՛ն Հայաստանը։ Պաշտպանել զայն՝ երեւակայական թշնամիներու դէմ։ Պարել ու դառնալ հրամանագրուած եղանակներու վրայ։ Աչքերը գոց, փրփուրը բերնին։

Որեւէ արդար դիտողութիւն կը կատղեցնէ զիրենք։ Ինչպէս «մեւլեւի»ները, եթէ փորձէք խանգարել իրենց պարն ու շմորուն թաւալումը։

Ձեզի շնորհուած է միայն մէկ իրաւունք, — հետեւիլ իրենց, առանց վերապահութեան։ Գլխիկոր ողջունել ամէն ինչ որ կը կատարուի անդին։ Աչքերը փակել անողոք իրականութեանց հանդէպ։ Գոհունակութիւն մատուցանել բազկատարած, աղօթելով հասարակ «չինովնիկ»ներու արեւշատութեան համար։

Կ'ուզէք պահե՞լ ձեր մտածելու եւ գործելու ազատութիւնը, յանուն հայ ժողովուրդի գերագոյն շահերուն։

Կը փորձէք ճերմակին հետ սե՞ւն ալ ներկայացնել, իրենց իսկ աղբիւրէն քաղուած փաստերով։

Կ'ըմբոստանա՞ք բազմապիսի բռնութեանց, կամայականութեանց, թերխաչ մարզանքներու դէմ ։

Ազատ եւ լայն յարաբերութիւննե՞ր կը պահանջէք Հայկական Արտասահմանի հետ։

Տարագիր բազմութեանց տարրական, անձեռնմխելի իրաւունքները, վաստակնե՞րը կը յիշեցնէք պարբերաբար, Մշակոյթի ճակատին վրայ։

Դատապարտուած էք առանց վերաքննութեան։

«Մեւլեւի»ները կը պարեն ու կը դառնա՛ն, եւ կը սպառնան փորձանք դառնալ ձեր գլխուն, լուտանքներ, նոյնիսկ անէծքներ տեղալով ։

Մի՛ փորձէք բացատրել թէ կուսակցական խնդիր չէ Երեւանի կեղծ ուղղագրութեան, լեզուական այլանդակութեանց, գրականութեան եւ արուեստի մենատիրութեան դէմ մղուած պայքարը։

Մի ջանաք համոզել թէ ոեւէ բանիմաց եւ պարկեշտ գրող-բրոց իրաւունք չունի ձեզմէ բաժնուելու, պատի մը տակ կծկուելու, ազատ արտասահմանի մէջ։

Ի զուր յոգնած պիտի ըլլաք, ապացուցանելով թէ ընդհանրական Մշակոյթին շահն ալ կը պահանջէ միացեալ ճակատ կազմել այս գետնին վրայ, խափանելու համար տեսանելի, շօշափելի, անպարտկելի չարիքներ ։

Վճիռն արձակուած է։ Ջուրն իր ճամբով պիտի երթայ, կամօքն Երեւանի եւ Մոսկուայի ։

Դժբախտաբար միայն ուղեկից «մեւլեւի»ները չեն որ այսպէս գիտակցօրէն մեղսակից կը դառնան բռնութեան եւ տգիտութեան գործած աւերներուն ։

Կա՛ն գոյնզգոյն «չէզոք»ները։ Յետոյ մետասաներորդ ժամու հայրենասէրները։ Նաեւ կանխակալ կարծիքներով նախապաշարուած բանդէտները, որոնք պակասը կը լրացնեն իրենց մեղսակից լռութեամբ ։

Եթէ հարկ ըլլար անուններ արձանագրել, պիտի զարմանայիք տեսնելով այսքան թմրութիւն կամ ապիկարութիւն, ժամանակակից արեւմտահայ մտաւորականութեան մէջ։

Մատի վրայ կը համբուրին անոնք որ երբեմն վախկոտ, վարժապետական քրթմնջիւններ կ'արձակեն, միշտ զգուշանալով տհաճութիւն պատճառելէ ։

Երէկ այսպէս չէին անոնք որ այսօրուան բարձրութեան հասցուցին արեւմտահայ մշակոյթը։

Երէկ շատ աւելի համարձակ եւ անկեղծ էին կովկասի մէջ ալ ։

Երկու հատուածներուն մէջ ալ, մարդիկ լրջօրէն կը հաւատային իրենց կոչումին, դերին։ Գիտէին զանազանել չարն եւ բարին, առանց ազդուելու օրուան հովերէն ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԶԱՐՄԱՆԱԶԱՆ

Այս պատերազմը եւ մանաւանդ յետ-պատերազմեան աշխարհը ի՛նչ շահեկան երեւոյթներու ականատես եւ ականջալուր կ'ընեն մեզ։

Նորութիւն մըն ալ սա «գիներու անկում» կամ արտադրութեանց յաւելում ըսուածը։

Զորս տարիէ ի վեր խաչը կը հանէին եկող-գացող կառավարութիւնները թէչի կրնար, գոնէ փոքր, շատ փոքր չափով մը իջեցնել գիները։

Բոլորը ողի ի բոյն աշխատեցան գոնէ 5 % գեղչ մը ապահովել. մանաւանդ աւելցնել արտադրութիւնը որմէ կախում ունի անշուշտ գիներու անկումը ։

Այսօր կարդացէք թերթերը կամ լսեցէք ձայնասփիւռը։ Ի՛նչ աղիողորմ ճիչեր։

Արտադրութիւնը այնքան է աւելցած եւ մեծաքանակի գիները այնքան իջած են որ, «տնտեսական աղէտ» մը կը նախատեսուի ։

Այո՛, սիրելի ընթերցող արտադրութեանց յաւելումով «աղէտ», իսկ գիներու անկումով խուճապ մը սակարանային, եթէ ոչ «փլուզում», կ'ողբան մարդիկ ։

Անշուշտ անոնք որ միայն արցունք ունին ոսկիին անկման կամ տոլարին գլխիվայր ելեւէջներուն առթիւ ։

ՍՕՍԻ

Խուզարկութիւններ եւ ձերբակալութիւններ

Ապահովութեան տեսչութիւնը ուրբաթ առտու խուզարկութիւններ կատարեց համայնավար շաբաթաթերթի մը, Regardsի խմբագրատան մէջ, Լամառթին փողոց։ Բազմաթիւ թուղթեր գրաւուեցան թէ խմբագրատան եւ թէ կարգ մը աշխատակիցներու բնակարաններուն մէջ, ինչպէս եւ բնագիրները այն յօդուածներուն որ պիտի հրատարակուէին յաջորդ համարին մէջ։ Հարցաքննութեան կանչուեցան խմբագրապետը, Պ. Փիէռ Ժիւէն, խմբագիր մը՝ Ժաք Ֆրիտլան, մեքենագիր օրիորդ մը, Օր. Աննի Կարտիա եւ ուրիշ երեք հոգի։

Միեւնոյն ատեն խուզարկուեցաւ ձախակողմեան գրատուն մը, որուն տէրը կին մըն է, Տիկին Հիլսոմ։ Յետոյ ոստիկանները գացին France d'abord շաբաթաթերթին խմբագրատունը, ինչպէս եւ Աշխատանքի Դաշնակցութեան սենտիքաներու կեդրոնը, Պուլվառ Թամփլ։ Հետապնդումները կը շարունակուին։ Ընդհ. դատախազութեան յանձնուեցաւ «Իւմանիթէ»ի այն թիւը որ կը պարունակէր Թորէզի ճառը։ Օրինական միջոցներ ձեռք առնուած են թէ Թորէզի եւ թէ Մարսէլ Քաշէնի դէմ (տնօրէնը «Իւմանիթէ»ի) ։

« ՅԱՆՑԱՒՈՐ ԵՄ, ԳԹԱՑԷՔ »

Պուլկարիոյ 15 երէցներուն դատավարութիւնը սկսաւ ուրբաթ օր։ Ընդհ. դատախազը 77 վկաներ հրաւիրած է։ Առաջին դատավարութեան ատեն կարդացուեցաւ ամբաստանագիրը, որ կը բաղկանայ աւելի քան 7000 բառերէ։ Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ մեղադրեալները «այրած են իրենց դաւաճանութեան բոլոր փաստաթուղթերը», սակայն «ձեռագիր խոստովանութիւններ եւ անհամար փաստեր կ'ապացուցանեն թէ ամբաստանեալները կը պատկանին արհեստով լրտեսներու եւ դաւաճաններու»։ Դատական նախարարին փոխանորդը թղթակիցներուն ներկայացուց 2266 էջերէ բաղկացած թղթածրար մը, որ կը պարունակէ 15 երէցներուն յայտարարութիւնները։ Այդ վկայութեան համաձայն, իւրաքանչիւր ամբաստանեալ ըսեր է.

— « Կը խոստովանիմ յանցանքս։ Կը զղջամ։ Դատական ատեանէդ գթութիւնը կը հայցեմ։ Կը խնդրեմ որ ինծի նոր պատեհութիւն մը ընծայէք հայրենիքիս ծառայելու »։

ԱՒՍՏՐԻՈՅ հաշտութեան դաշնագրին կնքումը մօտալուտ կ'երեւայ։ Եուկոսլաւիա, որ Քարինթիայի շրջանը կը պահանջէր, վերջին պահուն զիջելով, առաջարկեց ինքնավարութիւն շնորհել այդ երկրամասին։ Հաւանական է որ 150 միլիոն տոլարի հատուցումն ալ զեղչէ ։

Ազգ. ժողովը դատապարտեց Մորիս Թորէզը

ՕՐԻՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՁԵՌՔ ՊԻՏԻ ԱՌՆՈՒԻՆ

Եր. օր յուզումնալից նիստ մը գումարեց Ազգ. Ժողովը, Մորիս Թորէզի ծանօթ յայտարարութեանց առթիւ։ Եւ 182ի դէմ 386 ձայնով քուէարկեց բանաձեւ մը, որ կը դատապարտէ անոր արարքը ։

Ինչպէս կը յիշուի, համայնավար առաջնորդը յայտարարած էր թէ Ֆրանսայի ժողովուրդն ալ այնպէս պիտի վարուի ինչպէս Լեհաստանի, Ռումանիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ աշխատաւորները, եթէ կարմիր բանակը Ֆրանսա մտնէ։ Ըսել կ'ուզէր թէ պիտի չկռուի, համաձայն իր նախընթաց յայտարարութեանց ։

Այս առթիւ հարցապնդում ուղղած էր ժողովրդական երեսփոխան մը, Պ. Շէրէր, որպէսզի Պ. Թորէզ բացորոշապէս ճշդէ իր կուսակցութեան դիրքը։ Տասնի չափ երեսփոխաններ խօսք առած էին։ Առաջինը, Պ. Փիէռ Անտրէ, որ մասնագէտ է ռուսական գործերու բացատրեց թէ Թորէզի խօսքերը կը բխին համայնավար վարդապետութենէն։ Լենին գրած է.— «Բարձրացնենք արտաքին պատերազմին դրօշը, ապահովելու համար քաղաքացիական պատերազմը»։ Եւ դեռ աւելին.

— « Ամէն համայնավար երեսփոխան պարտաւոր է օրինաւոր աշխատանքը միացնել ապօրէնին հետ։ Անձեռնմխելի մնալու հանգամանքը (երեսփոխանական) պէտք է ծառայէ կուսակցութեան քարոզութեան եւ ապօրէն կազմակերպութեան։ Ամէն համայնավար երեսփոխան պէտք է յիշէ թէ ինք օրէնսդիր մը չէ, այլ խռովարար մը (ագիտատոր), որ թշնամի ճակատը ղրկուած է եւ պատասխանատու է ոչ թէ իր ընտրողներուն, այլ կուսակցութեան առջեւ, օրինաւոր ըլլայ թէ ապօրէն» ։

ԹՈՐԷԶ Կ'ԸՍԷ ԹԷ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԵՆ

Այս յայտարարութեան վրայ բեմ բարձրացաւ Մորիս Թորէզ, կրկին կարդալով Կեդր. Կոմիտէին առջեւ ըրած յայտարարութիւնը։ Յետոյ պատմական տեսութիւն մը փորձեց սկսելով 1914էն, փառաբանելով խորհրդային կարգուսարքը։ Ըսաւ թէ դրամատիրութիւնը պատերազմ կը նշանակէ, ընկերվարութիւնը՝ խաղաղութիւն։ Յիշեց Զօր. տը Կոլի ջերմ գնահատանքը ռուս ժողովուրդի հերոսական ճիգերուն հանդէպ, վերջին պատերազմի ընթացքին։ Եւ անցնելով օրուան դէպքերուն, յայտարարեց թէ երբ օտար սպայակոյտ մը կը հաստատուի Ֆոնթէպլոյի մէջ, խաղաղութեան ատեն, կը նշանակէ թէ արշաւանք մը կը պատրաստուի Խ. Միութեան դէմ։ «Արդէն կը տեսնենք գրօսաշրջիկներու արշաւանք մը։ Եթէ պատերազմը պայթի ...

Ձայներ.— Ես պիտի ճղեմ ... (ակնարկելով Թորէզի դասալքութեան՝ վերջին պատերազմին ատեն)։

Համայնավար առաջնորդը շարունակեց ընդհանուր քրքիջներու մէջ, խօսելով լման 40 վայրկեան եւ շարունակ ընդհատուելով.

— «Մենք ստիպուած ենք ընտրութիւն մը կատարել խաղաղութեան եւ պատերազմին միջեւ։ Կը կրկնեմ թէ Խ. Միութիւնը երբեք պատերազմ չուզեր »։

Եւ յայտարարեց թէ իրենք պիտի հետեւին Ժոռէսի, որ 1914ին կ'ըսէր թէ չունեւոր դասակարգին (պրոլետարիատ) պարտականութիւնն է բանակին մէջ իրենց զէնքերը դարձնել «ոճրագործներու եւ սրիկաներու կառավարութեան մը դէմ »։

Իրմէ վերջ խօսեցան ուրիշ երեք համայնավար երեսփոխաններ, կրկնելով թէ «Ֆրանսայի ժողովուրդը երբեք պիտի չկռուի Խ. Միութեան դէմ » ։

Յետոյ խօսք առաւ կուսակցութեան քարտուղարը, Ժաք Տիւքլօ, լրացնելով Թորէզի տեսութիւնները։ Երբ կ'ըսէր թէ «կը վախնաք պատերազմէն», Պ. Էռիօ ընդմիջեց.

— Ազգ. Ժողովի նախագահին համար պարտականութիւն մըն է հանդիսաւորապէս ըսել թէ ոչ ոք պատերազմ կ'ուզէ, այստեղ թէ այլուր։

Տիւքլօ պնդեց թէ կառավարութեան քաղաքականութիւնը պատերազմի կ'առաջնորդէ։ «Դրամատէրները պատերազմ կ'ուզեն։ Ֆրանսական կառավարութիւնը տէրը չէ իր գործերուն»։

Երբ կը փորձէր ապացուցանել թէ Խ. Միութիւնը մեծ ծառայութիւն մը մատոյց դէպի Լեհաստան քշելով կարմիր բանակը, մէկը բացագանչեց.

— Պատուական ռուս հայրենասէր մըն էք, Պ. Տիւքլօ ։

Բանախօսը իր կարգին ուզեց ապացուցանել թէ Պալթեան երկիրները միշտ Մեծն Ռուսիոյ մաս կազմած են։ Յետոյ նիւթը փոխելով, պատմեց թէ ընկերվարական երեսփոխան մը, Ռիպիէռ, ըսեր է.— «Պէտք է սպաննել Թորէզը»։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏԸ

Պ. Կի Մոլէ, ընկերվարական կուսակցութեան

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդա՛լ Դ. էջ)

ԺԱՄ ՄԸ ԱՆԱՅԻՍԻ ՀԵՏ

Մանկութեանս երանելի օրերուն, դասագիր – քերու մէջ հանդիպած էի իր բանաստեղծութիւններուն, ու երկար խոկացած անոնց գողտրիկ տողերուն վրայ: Հիմա, դիմացս է ան, այդ սխրալի զգայնութիւնները ներշնչող Հայուհին եւ զիս կ'ընդունի մայրական ջերմութեամբ:

Տարիները իրենց դրոշմը դրած են իր դէմքին վրայ, բայց կայ բան մը հոն, իր սեւ եւ թաշկափայլ աչքերուն մէջ, որ անշէջ կը մնայ:

Տիկին Անայիս կը պատկանի այն շրջանին, երբ գրաբարը միահեծան կ'իշխէր հայ գրական հրապարակին: Մեր ոսկեղնիկ մատենագիրներու լեզուն խորհուրդի անդիմադրելի հմայքն ունէր հասարակութեան աչքին, բայց անթափանցելի կը մնար խոնարհ զանգուածներուն: Անհրաժեշտ էր խիզախ բարենորոգում մը, — չափազանց յանդուգն քայլ մը ութսունական թուականներուն, — որպէսզի գրական բարբառը մատչելի դառնար ժողովրդական խաւերուն:

Նարպէյի պէս հսկայի մը հովանիին տակ, գեղապաշտ Թէրզեանի վիպական շունչէն սրարբած, այս Հայուհին մէկն է այն հոյլէն, որ իրագործած է այդ հրաշքը: Ոսկեղէն կամուրջ մը՝ ձգուած հինէն դէպի նորը, որուն խարիսխը կը կազմէ Սրբուհի Տիւսաբը:

Աչքիս առջեւն է ան, ազատատենչ վիպասանուհիին ժամանակակից այս ծաղկատի քերթողուհին, որ Սիպիլի, Զարուհի Գալէմքեարեանի, Զապէլ Եսայեանի եւ ուրիշներու հետ ծառայած է «Մեծասքանչ»ին:

Անբաւ
Ծարաւ,
Իմ սիրտն ունի աստուածաշունչ Հայ լեզուին,
Որով հրսկայ մեր քերթողներն երգեցին․
Անբաւ
Ծարաւ,
Ինչպէս շրթներ տենդէ այրող կ'ունենան
Երբ դառնահամ ըմպելիներ իրենց տան,
Փոխան ջուրի անապակ:

Հին փառքերու երբ կենդանի յիշատակարան, հաճելի է զինքը լսել: «Մասիս»էն, «Ծաղիկ»էն եւ Շահնազարի «Հայրենիք»էն դուրս եկած է Զօհրապներու, Արփիարներու, Կամսարականներու, Երուխաններու եւ Օտեաններու զմայլելի փաղանգը: Ինքն ալ ներկայացուցիչներէն մէկն է այն սերունդին, որ աստուածածուցած է Հայերէնը:

Ինքնարուխ, բիւրեղացած եւ հաղորդական քնարերգութիւն մըն է իրը, օծուն՝ մայրամուտի տրտմանուշ քաղցրութեամբ: Ամէն ինչ որ կրնայ թրթռացնել զգայուն սրտի մը լարերը, յամրաբար կ'անցնին իր քնքոյշ տողերուն մէջէն, խաղաղաւէտ ներդաշնակութեամբ մը:

Մոտայի գեղանկարին յաճախանքը կը բանկցնէ իր հոգին կարօտի թախիծով մը, մերթ ալ ոգեկոչումը քաղցր յիշատակի մը, որ տակաւ կը ցնդի տուփի մը մէջ անօսր վարդի բոյրի մը նման.

Յիշատակնե՛ր… փշրանք անցեալ խնջոյքին,
Կրքով լեցուն կեանքին մրրկէն մոլեգին՝
Բեկուած յոյսի, յօշուած սիրոյ ցանուցիր
Մնացորդներ… կայծեր որ բնաւ չեն մեռնիր:
… Մոռցուած յանկերգն երգի մը հին, մեղմօրօր,
Փետուր մ'ինկած մեռած թռչնոյ մը թեւէն,
Պատկերն անգոյն սիրուած դէմքի մը աղուոր:
Յիշատակներ… ծաղկի թերթեր, նուրբ, քնքոյշ,
Համբոյրներով, արցունքներով շաղախուած,
Մահուան պէս դառն, վայելքի մր պէս անոյշ:

Անհետացած շուքերը անբաժան կը մնան իր սրտէն, ուր կը ցոլանայ անոնց պատկերը աստղի մը պէս անշէջ:

Անուներդ մընաց շրթներուս վըրայ,
Ինչպէսվարդերուն բոյրը կը մնայ
Ժանեակներուն մէջ Քօրսաժի մը հին՝
Նետուած ու մոռցուած խորը դարանին:
…Թերթերուն վըրայ գրքի մը դեղնած
Ինչպէս կը պլպլայ հետքն արցունքին թաց,
Բոլոր իղձերէդ,տենչանքներէդ հոծ
Շող մը կը թրթռայ հոգիիս մէջ բոց:

Զմայլելի է իր աղջկան նուիրած քերթուածը: Մայրական սէրը, գորովն ու խանդաղատանքը աստղապսակ մը կը հիւսեն հոգեհատորի ճակտին.

… Բնութեան թովիչ մէկ ժըպիտն ես դուն,
Էութիւնդ համակ համբոյր մը թրթռուն,
Ըզգլխիչ բոյրն ես ծաղկի մը վայրի,
Պըսպըղուն բոցը աստղի մ'որ կ'այրի:
Երկնից աղբիւրին դուն կաթիլն ես ջինջ,
Կեանքի մեծ գրքէն փայլուն թերթ մ'անջինջ,
Ծունկ բուրող սիւքն ես, աւիշը գարնան,
Սառնորակ շրթներս քեզմով կը տաքնան:

Տիկին Անայիս նրբազգաց քերթողուհի մըն է: Բնածին հոտառութեամբ մը, ան գիտէ թափանցել էականին եւ անուշ խռովքով մը պարուրել սրտերը: Որքան հեռու է իր դարաշրջանէն, բայց իր միտքը չի փակեր օրուան յառաջդիմութեան առջեւ: Ամէնէն աննշան նիւթն իսկ մանրիկ մը կը կրէ իր հոգիէն, կը լիանայ շնորհով, գեղեցկութեամբ եւ ջերմութեամբ: Ի՞նչպէս չյիշել «մոռնալ»ը, «Գիշերային»ը, «Մեղուն», մէկը միւսէն տպաւորիչ: Դաշնաւորուած են քանի մը տաղեր․ —«Սփլին», «լքուածը», «Կարօտի երգ»ը, «Գարնան առտու»ն:

Կը վերյիշեմ այս բոլորը, կը խօսիմ իրեն հետ սրտաբաց, քիչ մը ամէն բանի մասին: Ի խորոց սրտի կանչ մը կը բարձրանայ, — Աչքս իս: Անմիջապէս կ'ըմբռնեմ, արդարեւ, որ ալեզարդ քերթողուհին ինչքան արժանի է մեծարանքի: Ինքն իր մէջ բանտուած, մասունքներու թանգարան մըն է ան, որ կը մխայ հոգեխռով յուշերու զմուսով եւ կնդրուկով: Վերջ ի վերջոյ ի՞նչ կ'արժէ Ներկան, առանց անցեալի նուիրականութեան եւ խուսափուկ ոգիներուն …:

Գեղեցիկ է Պոլսոյ բնանկարը, Տիկին Անայիս անոր իր կարօտի տուրքըկուտայ խանդավառօրէն, բայց իր հրաբորբ սրտին նախասիրութիւնը կ'երթայ Նայիրի երկրին, զոր կը քնարերգէ դիւթական շունչով մը.

Ոչ ոք գիտցաւ թէ սիրեցի քեզ որքան,
Իբրեւ կընդրուկ որ կը վառի չի սպառիր,
Անոյշ բոյրով դուն էութիւնս օծեցիր,
Ուր որ գացի իմ հետս էիր անբաժան:
…Աստուածափթիթ ծաղիկներըդ խունկ էին,
Ջինջ աղբիւրներդ հրեշտակներու ըմպելին:
Ջըհաւնեցայ ոչ մէկ լեռան, ոչ դաշտի,
Ձի քուկիններդ հըրաշագեղ գիտէի:
Դուն օրհնէնքը յոյսով վառուած հայ սրտին,
Դուն լոյսէ բերդ սուրբ սարերու ճակատին,
Ես երբեք քեզ չըտեսայ …
Կարօտս յաւէտ կը մըխայ:

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՕՐԻՆԱԿԸ

Գեղին դպրատանը մէջ, մեր կարգի տղաքս ալ հասած էինք տարիքի մը, ուր այլեւս կարեւոր էր որ նամակ գրելու ալ վարժուէինք: Տարրական անհրաժեշտութիւն մը գիւղերու մէջ մանաւանդ, քանի որ երէցներուն մէջ գրել – կարդալ գիտցողներ շատ չկային, իսկ կիները բնաւ չէին գիտեր:

Դասերուդ մէջ յաջող ըլլալ՝ ջուրի պէս կարդալ: Ժամուն մէջ չապիկ հագնիլ՝ եւլել խոբանէն «Ընթերցուածս» ըսել, այս երկուքին չափ յարգի էր նաեւ գիր մը գրելը պանդխտութեան մէջ գտնուած ռեւէ մէկու մը պարագաներուն, երկու կողմերն ալ ուրախացնելով ու անոնց անսահման օրհնութիւններն առնելով:

⁂

Այն տարին, մեր դասարանը «Մայրենի լեզու»ին հասած էր, եւ մեր տարիքն ալ ութէն ինի դռները կը բախէր: Թերեւս տասը տարեկաններ ալ կային մեր դասարանին մէջ, օրինակ, Օվկոնց Եղեկն ու Սրապենց Սրապը, որոնց հասակները մեր կարգի տղոց էն բարձրներն էին:

Ատենը հասած էր, որ մեր կարգի տղաքս ալ «բարեւագիր» գրել սորվէինք, բաց ճակատ ներկայանալու՝ թէ մեր ծնողքներուն, թէ գեղացի գիր գրող չունեցողներուն:

— «Դպրոց կ'երթաս, ջուրի պէս դաս կ'ըսես, գիր գրել գիտես, սակայն բարեւագիրի մը առաջին մասերը շարադրել չես գիտեր: Պարապ է գացեր կերած հացդ ու պատուելիին վատնած շունչը»:

Այս էր, այդ օրերուն վճիռն ու բանաձեւը գեղացիներուն, մեզի դպրոցականներուս համար, քանի որ «Մայրենի լեզու»ին հասած էինք ու «Սոլմպոլ» կամ «Ամելիքա» գիր մը չէինք կրնար գրել, շարադրել տակաւին:

✕

Քանի մը օր առաջ հարսաս յուսախաբ ըլլալ․․ պատճառ մը եղած էր, որ այդ առտու, առաջինը ես ըլլամ մատիկը տնկող դէպի հսկիչ «պարոն»ը, գիրի օրինակ մը ուզելու համար պատուելիէն:

Ու ես, առանց ատեն կորսնցնելու, դասիս վրայ անգամ մը նայելէ առաջ, մատիկս կ'երկարեմ մինչեւ «պարոն»ին աչքը:

—Ի՞նչ կայ, կը հարցնէ օրուան մեր«պարոն»ը՝ կայծեր:

— Գիրի օրինակ մը՝ պատուելիէն, բարձր կը խօսիմ ես, մինչեւ ուսուցիչին լսելի դառնալու աստիճան:

Բոպէապէս՝ խնդիրքս տեղ կը հասնի: Օվնէս պատուելին թերթ մը թուղթ յառաջ կը քաշէ: Եւ կ'ուրախանանք:

Առաջին անգամն է, որ գիրի օրինակ պիտի առնենք: Զուշանար: Թերթը կ'երկարի հսկիչին՝ ան ալ իր կարգին ինծի:

Մեր ուսուցիչը՝ Օվնէս պատուելին սքանչելի, «պասմա» ձեռագիր մը ունէր: Ու մենք, որքան կը բաղձայինք, կ'աշխատէինք անոր ձեռագիրին նմանցնել մեր ձեռագիրները: Մեր կարգին մէջ էն շատ ճիդ գործադրողը ես էի ու մասամբ յաջողած: Պատուելին, ամէն անգամ, որ դասերուս ընդօրինակումը կը տեսնէր, գոհունակութեան ժպիտ մը զգալի ընել կուտար՝ խիստ դէմքին վրայ:

Ծլելով թերթիկը հսկիչին ափէն, կը սկսիմ կարդալ սահուն կերպով: Աջէն, ձախէն դասընկերներս իրենց վիզերը կ'երկնցնեն անհամբեր: Կը կարդամ ինծի հետ՝ հակառակ «պարոն»ին դիտողութեան, սաստին ու սպառնալիքին …:

Օրինակը կը սկսի․—

«Մեծապատիւ Թադէոս Մաթոսեան»…

Մեր գեղը «Թադոս» շատ կար, բայց «Մաթոսեան» բնաւ:

Ուսուցիչը, «Մեծապատիւ»ին առջեւ դրուած մականունը անպայման «դուրսէն» կ'ընտրէր: Անունը՝ այնքան ալկարեւոր չէր: Ու մենք գիտէինք անոր ձեւ տալը․— Մեծապատիւէն ետք մեր մերձաւորին՝ կամ գիրին տիրոջը անունն ու մականունը պատկեցնել՝ երկայնքին:

— «Թադոս»ը իմ ամուս է, օխ, անուն փոխել ալ չկայ… ես ալ գիր պիտի գրեմ Ամելիքա, ամուսիս, կը յարէ Պօլօ, ժպտադէմ, ձախ դիէս:

— «Մաթոսն» ալ իմ ամուս է, ձայն կուտայ Եղեկ Պոլոյին կողքէն, իմ ամուս ալ Սոլմպոլ է: Գիր մըն ալ ես կու գրեմ: Ըս օրինակը ինծի ալ աղէկ է…: :

— «Թադոս»ը՝ Պոլոյին, «Մաթոս»ն ալ՝ Եղեկին, մեզի ալ, տղաք, «մեծապատիւ»ը հերիք է, վրայ կը բերէ Վաղարշ աւելցնելով, իմ հայրիկս ալ Ամերիքա է, առտուն (վաղը), ես ալ կու գրեմ:

Հաւաքաբար կը շարունակենք ընթերցումը.

«Նախ եւ առաջ ձերին ողջխութիւնը հարցանելէ զկնի …

«Զկնի»…: Բոլորս միասին անբարտակի մը կը զարնուինք, «թանփոն» կ'ըլլանք ու կանգ կ'առնենք պահիկ մը:

— Զկնի, — կը կրկնէ, Եղեկ:

— Զկնի, կ'երկարի ու կ'երկրորդէ, Պոլօն:

— Զկնի՞, բառին վրայ ոլոր մը կը բեռցնէ Վաղարշ,ու մատիկը ճակտին կը մտածէ բոպէ մը:

— Զկնիին տէրը ո՞վ է…, հեգնելով կը հարցնէ Կարօն, Վաղարշինվերիդինէն, որ մեր կարգին գլուխը կը գտնուի: Ու կ'աւելցնէ,— «Թադոս»ին, «Մաթոս»ին հըմըն տէր ըլլաք՝ «զկնին» անտէր կու թողուք …:

Գուրգէն գիւտ մը կ'ընէ.

— «Զկնին» կնիկին գրաբարն է, տղաք: Միանակ, պատուելին հոս գիր մը սխալ գրած է: Նայեցէք, «կ»ին տեղ «ն» գրած է:

— Հա, աղէկ որ միտքս եկաւ, կը հաստատեմ ես Գուրգէնին բածը: Ես լսած իմ, տէրտէրը ատանկ կու խօսի: Ըզգիրքս, զգլուխ, զթիս, զփետատս եւայլն: Ես տէրտէրենցը շատ կ'երթամ: Հօրքուրս ընոնց տունը հարս է եղած:

— Ներսեսին բածը ճիշդ է, կը հաստատէ Վաղարշ.— Օվնէս պատուելին գիրի մը սխալ ունի ըստեղ, տղաք:

— Հա, հա ատանկ է, կը խօսի Կարօն, նախ՝ իր ողջխութիւնը կը հարցանէ ետքէն ալ կնիկինը…:

Ու այսպէս «զկնին» փառաւոր, արեւախանձ դէմքով գեղացի լծվար կնիկ մը շինելով կ'անցնինք երկրորդ տողի ընթերցումին:

«Եթէ կամիք դուք ալ զմեր…»

— Տեսա՞ք, կը բացականչէ Գուրգէն բանդէտի հովեր առած,— «մեր»ին էռչին ալ «զ» մը դըրեր է …

— Ճիշդ է, ճիշդ, Գուրգէնին կը կանխէ Եղեկ, անոր խօսքը կիսատ ձգել տալով, ու կը շարունակէ ըն ատեն տղաք, «զ»ով սկսած էմմէն(ամէն) բառերը գրաբար են: Աղուոր գտանք:

— Է, տղաք, «կամիք»ը մոռցա՞ք, կը հարցընէ Վաղարշ:

— Ես գիտեմ, կը կարդնճէ Եղեկ:

Ու ճիշդ Գուրգէնին ըրած գիւտին պէս մօտաւոր մեկնութիւն մը կուտայ բառին.

— «Կամիք»ը, տղաք, կամնելն է …: Պատուելին նորէն, ըստեղ գիր մը մոռցեր է: «Ն» մը պակաս է: «Թը որ ցորենը կամնիք» ըսել կ'ուզէ:

— Հոս ցորե՞նըուր է, Եղեկ, զարմացած կը հարցնէ Կարօն: Կամնինքը երկու «Ն» ով կու գրուի, չէ թը՝ մէկ «Ն»ով:

— Չէ, մէկ «Ն»ով կուգրուի: Ցորենն ալ գաղտնի է…, կը խօսի Սերոբ, առաջին անգամ բերանը բանալով:

— Ցորենը մէկ գիր չէ, որ գաղտնի ըլլայ, սէրսէրի, կը յանդիմանէ Կարօն, Սերոբը:

«Կամիք»ը անլոյծ կը մնայ: Կ'որոշուի, մինչեւ պատուելիին ներկայացնել մեզի ծանօթացնելու համար զայն:

Կը շարունակենք․—

«Կենաց ողջխութիւնը հարցանէք, փառք բարերարին»…

— Կեցիք, կեցիք տղաք, հոս երկու բառ կայ: «Կենաց» եւ «բարերարին», կ'աճապարէ Սերոբը:

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԻՄ ՄԱՆԿԱՆԸ

Հայոց լեռների տանիքը կապոյտ
Մանուշակամով երկինքն է այս զով,
Ուր աստղերն իրենց ճամբեքն են չափում,
Ուր ծիածանը դարնան երազով,
Օրօրոցքիդ վերեւ կամար է կապում :

Դու ինչպէս նորեկ տունդ կը դալարիս,
Աչքերդ սուզած աչքերում երկնի,
Եւ թէկուզ արար աշխարհ թափառես,
Աչքերում քո թուխ յաւէտ կը կրես
Երկինքը հայոց բարձր, հայրենի ... :

ԱՂԱԽՆԻ

ՕՐՕՐ

Ննջիր անհոգ, իմ լոյս մանկիկ,
Օրօր եմ ասում,
Դու նոր բացուած սարի ծաղիկ,
Հոգեակ սիրասուն :

Մեր փողոցում քնքուշ նազով
Առուակն է հոսում,
Ննջիր բալիկ, գիշերն է զով,
Օրօր եմ ասում :

Աճի՛ր, խնդա՛ մեր անուշիկ
Ազատ աշխարհում.
Լաց մի՛ լինի, կարմրաթշիկ,
Հոգեակ իմ սիրուն :

Ննջիր, ննջիր, իմ լոյս մանկիկ,
Գիշեր է դրսում,
Աստղերն ինձ հետ քեզ անուշիկ
Օրօր են ասում :

ՍԱՐՄԷՆ

— Բարբարար՝ Ասուած ըսելէ, ծօ ա՞տ ալ չես գիտեր, դդում, կը բարկանայ Վաղարշ Սերոբին վրայ :

— Հա, ճիշդ է : Նենէս էմմէն հեզու «փառք Բարբարարին» կ'ըսէ, ես գիտէի, կը յայտնէ Պօլօն :

— Հա իրաւ, ծօ, մատըբերանը խոթելով կը ցնցուի Աշոտ, իմ Աստուր ամուս ալ չատ կ'ըսէ ... «Փառք բարբարարին» :

Հսկիչը նորէն կը միջամտէ ու խիստ կը ըսպառնայ, որ վերջ տանք «ժողովին», սերտելով մեր դասերը :

Ստիպուած, կը համակերպինք հսկիչ պարոնին : Այնպէս, պատուելիին բիրը մեր ափերը կը խորովէր, կը վառէր, որքան ալ որ ձեռքերնիս թքոտէինք, եւ փախցնէինք ... :

×

Դասը վերջացած է :

Հսկիչէն ծածուկ, զգուշութեամբ կը չարունակենք գրասեղանին ետեւօքը, օրինակրդրքիս մէջ փռած :

Ու խնդալով, քրքջալով դուրս կը թափինք դպրատունէն :

Ծիչեր, կանչեր ու ձայներ փողոցներն ու մի–

ՊՈՒՍ՛Մ ՏԻՏԱՂ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՋԱՐԴՈՂՆԵՐ ...

Գիտէինք : Թուրքերը դարերէ ի վեր զարգացուցած են ժողովուրդներ կառավարելու կարճ–կտրուկ ձեւ մը : Զանոնք իրենց բռունցքին տակ պահելու եւ այդ ժողովուրդներուն քաղաքակիրթական ջահը մարելով՝ իրենց ձէթի խավարով աշխարհ լուսաւորելու միջոցը գտած են անոնք :

Ջարդը :

Գիտէինք այս բոլորը : «Հայր մեր»ի պէս գոց ըրած էինք զանոնք :

Այսօր սակայն, նոր դիւտի մը առջեւ կը գտնուինք : Թուրք հանճարը նոր տեսութիւն մը կը հրամցնէ մեզի ...

Պատմութիւն ջարդելու, խեղաթիւրելու արհեստը :

Այս տեսութեան համաձայն, Թուրքիա մըն ալ գոյութիւն չի կրնար ունենալ : Բիւզանդիոն է ներկայ Թուրքիան : Իսլամ Բիւզանդիոն : Իսլամացած Յոյներէն կազմուած : Թուրքը բայց մըն է հոն : Արդէն իրականութիւնն ալ այս է :

Թուրքիոյ պատմական « Համայնագիտարանը»՝ անհերքելի! փաստերով կ'ապացուցանէ, որ Կիլիկիան՝ սկիզբէն պատկանած է Արաբներուն, Սելճուքներուն եւ Թուրքերուն :

— Հայե՞րը :

Ի՞նչ Հայ : Այդ անունով ազգ, ժողովուրդ գոյութիւն ունեցա՞ծ է որ...

Կիլիկիան ե՞րբ հայկական եղած է :

— Հապա, Ռուբինեանց, Լուսինեանց թագաւորութիւնները : Թորոս, Հեթում թագաւորնե՞րը : Զապէլ թագուհի՞ն : Ասոնց անունով կոխուած դրամնե՞րը որ այսօր Փարիզի, Լոնտոնի թանգարաններուն մէջ կը պոռան աշխարհի երեսին : Խաչակիրներու պատմութի՞ւնը : Հա, ամենամեծ փաստը : Փարիզի Սէն Տընիի մայր եկեղեցւոյ մէջ հանգչող Լեւոն Ե. իգամբանաքարը : Ասոնք բոլորն ալ սո՞ւտ են ...

— Սո՛ւտ, սխա՛լ, կեղծ են եղած բոլորը : Այդ տեսակի բան չկայ Թուրքիոյ «Համայնագիտարան»ին մէջ : Եթէ ճիշդ ըլլային, մարդիկը գոնէ քանի մը տողով կը կոխէին իրենց fիբապին մէջ :

Եթէ Թուրքին չէք հաւատար, Հայ Ռամկավար օրկան «Ապագայ»ի մէջ, այս մասին գրուածի՞ն ալ չէք հաւատար ուր՝ Պ. Ա. Դարբինեան ջախջախիչ փաստերով ձայն կը բանէ Թուրք «Սալնամէին», «Համայնագիտարան»ին թէ Կիլիկիոյ անկախ թագաւորութիւն գոյութիւն չէ ունեցած ...

— Ըսել է, սուտ է մերԿիլիկիան պատմութիւնը : Սուտ է որ Ատանայի, Սիսի, Տէօրթեօլի, Այնթապի, Մարաշի եւ շրջականերու մէջ, Հայ ազգաբնակութիւն մը գո՞յութիւն ունեցած է դարերէ ի վեր...

— Այո, ատեն մը այդ տեղուանքը ծառայած են՝ իբրեւ մարզարան «Երիտասարդ Թուրքեր»ու ջարդարուեստ սորվեցնելու գործին : Ահա բոլորը :

— Վա՛յ, ըսել է, որ մենք Կիլիկիան թագաւորութիւն ունեցած չենք, մեր վարժապետները մեզ խաբած են...

— Անշուշտ խաբած են, քանի որ Թուրքերը եւ Պ. Արտաւ. Դարբինեան կը հաստատեն զայն՝ անհերքելի փաստերով : Սո՞ւտ պիտի խօսին :

— Կը յուսամ Հայաստանի Սովետ ակադեմիան պիտի դարմանէ այս անիրաւութիւնը եւ պիտի փաստէ որ Հայերս Կիլիկեան իշխանութիւն, անկախութիւն ունեցած ենք այդ հողերուն վրայ :

— Զեմ յուսար : Զի, սա «անկախութիւն» բառը, պուրժուազիական մի տերմինոլոգիա է : Հայ պրոլետարիատը ճնշելու նպատակով կազմակերպուած մի սիստեմ :»

Հայաստանի Սովետ պատմագիրները եւ բոլոր հայ հառաջդիմականները՝ սպառնդ են քաշեր նոյնիսկ Մայիս 28ին հիմնուած Անկախ Հայաստանի Հանրապետութեան մը գոյութեանը վրայ, թէեւ անոր տուած անցագիրները՝ մեր գրպաններն են տակաւին : (Այդ անցագիրներուն մեծ մասը՝ Թուրք կառավարութեան վիզայով իսկ վաւերացուած է...) :

— Զարմանալի երեւոյթ ..

— Ինչո՞ւ «զարմանալի» : Թուրքը վարժուած է բերդը միշտ ներսէն գրաւելու :

Մանաւանդ, կ'արժէ՞ վշտացնել «ընկեր Բէ–մալ»ի յաջորդները՝ պատմական անարժէք տեսութիւն մը հերքելու համար, երբ հազիւ կրցած են սիրաշահել զիրենք՝ Կարս – Արտահանը նուիրելով իրենց եւ մոխիր փչելով Հայկական Դատին վրայ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՍԱՌՈՒՑԵԱԼ ՈՎԿԻԱՆՈՍԻ հողերու մասին նախապատուութիւնը կը պահանջէ Խ. Միութիւնը, առարկելով թէ ռուս խուզարկուներ Եւրոպացիներէն քան տարի առաջ գտած են Անտլեայի ցամաքը : Մոսկուայի Աշխարհագրական ընկերութիւնը միաձայնութեամբ քուէարկեց բանաձեւ մը որ չեղեալ կը նկատէ որեւէ միջազգային կարգադրութիւն, առանց Խ. Միութեան :

Ջոցը կ'ալեկոծեն : Զինէ գնդակները խաչաձեւ կը վզվզան ամէն դիէ :

Օրինակին մնացած մասին ընթերցումն ու «գրաբար» բառերուն մեկնութիւնը կը մնայ կէսօրէն վերջի պահուն :

Ն. ՇԻՆԱԿԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

VOSTAN, Cahiers d'Histoire et de civilisation Arméniennes. Ա. հատոր, թիւ 1 (1948—1949) : Յօդուածներ ունին Ռ. Խերումեան, Ա. Խաչատրեան (Հայկ. ճարտարապետութիւն), Հր. Փաստրմաճեան եւն : Թարգմանութիւններ Մարիէտտա Շահինեանէ եւ Ա. Ահարոնեանէ : Գին 500 Ֆրանք : (Երկու հատորը՝ 900 Ֆրանք) : Հասցէ.— Paul Geuthner, Editeur, 12 rue Vavin, Փարիզ (1) :

ՆՄՈՅՇՆԵՐ ամերիկահայ գրական յառաջդիմութենէն : Գրեց՝ Տիգրան Մկունդ : Նիւ Ճըրզի : Գին 50 սէնթ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (105)

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳԼՈՒԽ ԻԱ.

« ՍԱՀՄԱՆ ՔԱՋԱՑ, ՁԷՆՆ ԻՒՐԵԱՆՑ »

Իրաւ կային յունական բանակին մէջ անձեր որ ինչպէս Թորոսի խոնարհ պատգամաւորութեան վրայ կասկածանքով գլուխ շարժած էին, հիմա ալ այս անտառակութեան վրայ գլուխնին կը շարժէին դարձեալ. բայց ով կրնար կեսարի մը կայսեր հօրեղբօրորդիի մը՝ ընդհանուր արեւելքի սպարապետի մը համարձակիլ զրուցել թէ՝

« Մի հաւատար այդ խոնարհութեան, վասնզի առիւծը երբեմն աւելի լաւ ծուղակը ձգելու համար իր որսը կրնայ դերը փոխել եւ աղուէսի մորթը առնել» :

Ով կրնար իրեն զրուցել թէ՝

«Այդ հանդէսները աւելի յարմար էին յաղթութենէն վերջը քան թէ առաջ» :

Ուստի իմաստունները կը լռէին, յիմարները եւ մեծապարծանքները կր խօսէին :

Իսկ Թորոս, երբ գիշերը հասաւ, յունական բանակին հակառակ կողմէն պարիսպը քանդել հրամայեց եւ հազիւ թէ գործը սկսաւ դիւրանալ, սոսկալի փոթորիկ մը ահա փրթաւ, որոտում, կայծակ, անձրեւ, կարկուտ իրար կը խառնուէին, ուժգին հովը ժայռերը կը կործանէր՝ վրաններ փետուրի պէս կը յափշտակէր, յունական բանակը շփոթած՝ անձրեւէն եւ տիղմէն չաղախեալ՝ շուարած մնացեր էր բոլոր գիշեր, թէպէտ Անդրոնիկոս իր զուարճութիւններն ու գինարբութիւնները ամենեւին չդադրեցուց գիշերն ի բուն :

Արշալոյսը երեւցաւ եւ հայկական գունդերը աշխոյժ եւ կորովի՝ պարիսպին պատռուածքէն կիսաշրջան մը ընելով դրոհով կը յարձակէին թշնամիին վրայ :

Ալ պատերազմ չէր, այլ փախուստ մէկ կողմէն՝ կոտորուած միւս կողմէ. հոն Մլեհ իրմոլեդին հեծելազունդին հետ դաշտին տարածութեան մէջ անխնայ կոտորածը դեռ քիչ դտնելով.

— Զարկէք տղաք, մի խնայէք, կը գոռար :

Եւ իր օրինակն ալ սոսկալի էր, իսկ Թորոս տեսնելով իր պատրաստածն աւելիովն ի գլուխ ելած, իր զինուորը գթութիւն կը յորդորէր եւ հազիւ յոյն եւ հայ իշխաններէն կրցաւ մաս մը ազատել :

Իսկ թշնամիին այն մասը որ փախստեան յառաջընթացն եղած էր եւ ազատութիւնն ապահով կը կարծէր, Ատանայի ճամբան բռնելով Ստեփանէի եւ Սարգսի խումբին հանդիպեցան որոնք առանց փոթորիկին ուշ դնելու չորս հազարի չափ մարդ իրենց կը սպասէին :

Փախստականներու մէջն էր Լամբրոնի իշխանը իր գունդով որ յուսահատ ջանք մը ըրաւ պատռելու Հայոց խումբը եւ անցնելու իր ճամբան, բայց վրայ հասաւ սաստկութեամբ Ստեփանէ եւ այնպիսի նիզակի հարուած մը տուաւ որ թաւալգլոր ձիէն կործանելով Օշին ,վայրկեանին գինաթափ եւ կալանաւոր եղաւ :

Այդ ահագին բանակին հազիւ թէ կէս մասը ազատեցան, եւ բուն ազատուածները անոնք էին որ իրենց նաւերը կրցին մտնել, մնացեալները ամէնքը կամ ջարդուեցան կամ գերի ինկան :

Իսկ բուն չարիքներուն սկզբնապատճառը եւ սա խեղճ ու խայտառակ պատերազմին հեղինակ եւ զօրագլուխ Անդրոնիկոս կեսարն յանկարծ քունէն եւ գինովութենէն սթափած՝ հազիւ թէ ժամանակ գտած էր ինքզինքը իր ձիուն վրայ նետելու, եւ Անտիոքի ճամբան բռնելու, բարեբախտաբար իրեն համար՝ որով անվտանգ ազատեցաւ. թէպէտ Բարկէն ամէն բան թողած՝ զանիկա կը փնտռէր կոտորածին մէջ, խոստանալով ինքնիրեն կիսկատար հարուած մը չտալ անօրէնին :

Իսկ Թորոս որ այս անգամ եւ ոչ սուրը պատեանէն հանած էր, այլ արթուն՝ ամէնինչ պատրաստած, վասնզի վտանգ չկար եւ ոչ ծանր պատերազմ ,այլ ջարդ, կոտորած եւ աւար ,այդ սպանդանոցին վրայ կեցած կընայէր, կը խորհրդածէր մարդկային անմտութեան վրայ, որ խաղալիք քանի մը անպիտան, յիմար եւ թեթեւ գլուխներու, այդչափ ճապաղիքներու տեղի կուտար :

ԾԵՐԵՆՑ

ընդհ. քարտուղարը, խօսք առնելով յայտարարեց թէ Պ. Տիւքլօ իրաւունք չունի բամբասող դասակարգին անունով խօսելու: Յիշեց թէ Խ. Միութիւնը նախանիւթեր կը ծախէ Մ. Նահանգներուն, փոխարէն ստանալով մեքենաներ եւ գործիքներ: Եւ շարունակեց.

— «Այս չի՞ նշանակեր թէ երկուքն ալ խաղաղութիւն կ'ուզեն: Դուք չէք հաւատար ձեր բառերուն ոչ իսկ մէկ բառին: Անհրաժեշտութիւն է պատերազմի հոգեվիճակ մը ստեղծել, ինչպէս կ'ընէք դուք: Մենք ալ կը յայտարարենք թէ Ֆրանսացի ժողովուրդը երբեք պիտի չմասնակցի որեւէ նախայարձակ պատերազմի, բայց կ'աւելցնենք, ան պիտի պաշտպանէ իր երկիրը, որեւէ նախայարձակման դէմ, որ կողմէն ալ գայ: Ոչ, դուք միջազգայնականներ չէք, այլ կը ծառայէք Խ. Միութեան որ ընկերվարական չէ»:

Նախկին վարչապետը, Տալատիէ եւս պարզեց Խ. Միութեան դիրքը, 1938 — 1939ին: Եւ խօսքն ուղղելով Տիքլոյի յայտարարեց.

— «Կ'ըսէք թէ Խ. Միութիւնը չիկրնար նախայարձակ ըլլալ: Եւ սակայն կը մոռնաք որ ան Գերմանիոյ հետ կնքած ոչ – յարձակման դաշինքէն վերջ դաշնահարեց Լեհաստանը եւ Ֆինլանտա արշաւեց: Յետոյ կարգը եկաւ Էսթոնիոյ, Լեթոնիոյ, Լիթուանիոյ: Ան դրժելով իր խոստումը եւ ստորագրութիւնը, խուժեց փոքր երկիրներու վրայ... Ճշմարտութիւնն այն է որ չկայ հասարակաց գիծ համայնավարութեան եւ ընկերվարութեան միջեւ, ինչպէս չկայ աշխարհակալութեան եւ ժողովրդապետութեան միջեւ: Ամերիկացինե՞րն են որ դրաւած են Վարշաւան: Նախայարձակներ կան միայն ռուսական ճակատէն»:

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կարգը եկած էր վարչապետին, Պ. Քէօյի, որ թերեւս առաջին անգամ այսքան վճռական յայտարարութիւններ կ'ընէր, ինչպէս դիտել կուտան կարգ մը թերթեր: Ահաւասիկ հիմնական կէտերը.

— «Երբեք չեմ ընդունիր որ մեր երկիրը եւ իր կառավարութիւնը ամբաստանեն թէ յարձակողական դիտումներ կը սնուցանէ: Ցոնթէնպլոյի կրճատեալ սպայակոյտը, որուն պաշտօնն է պաշտպանութիւն մը կազմակերպել, կրնա՞յ նախայարձակ պատերազմ պատրաստել խորհրդային հսկային դէմ: Բոլոր Ֆրանսացիները կ'ուզեն անբռնաբարելի պահել ազգային հողը: Ֆրանսա միայն մէկ բաղձանք ունի,— գործակցիլ բոլոր խաղաղասէր ազգերուն: Բայց, ատոր համար կ'ուզէ ապահովել անկախութիւնը:

« Կառավարութեան պարտականութիւնն է յարգել տալ Սահմանադրութիւնը, որ կը յայտարարէ թէ Ֆրանսա երբեք պիտի չձեռնարկէ աշխարհակալութեան պատերազմի մը: Սահմանադրութիւնը կ'ըսէ նաեւ թէ ժողովուրդին ոեւէ մէկ հատուածը, ոչ ալ ոեւէ անհատ չի կրնար իւրացնել ժողովուրդին գերիշխանութիւնը:

« Անցեալ նոյեմբերի յեղափոխական գործադուլներուն ձախողումէն վերջ, վստահութիւնը վերահաստատուած ըլլալով երկրին մէջ, համայնավար կուսակցութիւնը կը փորձէ ըմբոստութիւն յարուցանել, սուտերսեւմանելով: Կը փորձէ խախտել ազգին ամէնէն նուիրական բարոյականը, հայրենասիրական բարոյականը: Ֆրանսական բանակին պաշտօնն է պաշտպանել երկիրը: Փոխանակ ըսելու թէ ինչ պիտի ընէ եթէ խորհրդային զինուորները գրաւեն Փարիզը, Պ. Թորէզ պարտաւոր էր ըսել թէ նախ պիտի ջանայ կեցնել զանոնք: Միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, բանակին բարոյական կազմալուծման պայքարներուն դէմ: Յանցաւորները պատասխանատուութեան պիտի կանչուին, արդարադատութեան առջեւ, իրենց արարքներուն համար: Կառավարութիւնը այսպէս պիտի ապացուցանէ թէ իր կողմն են հանրապետականները եւ հայրենասէրները»(բուռն ծափեր):

Վիճաբանութիւններէն վերջ, երեսփոխան մը պահանջեց օրէնքէ դուրս հռչակել համայնավար կուսակցութիւնը: Չորս բանաձեւեր ներկայացուած էին: Առաջինը, զօր. տը Կոլի կուսակցութեան կողմէ, կը պահանջէր գործադրել պատժական օրէնքը: Երկրորդը, համայնավարներուն կողմէ, կը պահանջէր հաւատարիմ մնալ Խ.Միութեան հետ կնքուած զինակցութեան եւ «դրժել այն համաձայնութիւնները որոնք պատերազմի հրձիգ աշխարհակալներուն կը յանձնեն Ֆրանսան եւ նոր աղէտ մը կը սպառնան մեր ժողովուրդին»: Երրորդն ալ այս իմաստն ունէր, աւելի վսեմ ոճով խմբագրուած: Չորրորդը մեծամասնութեան բանաձեւն էր որ քուէարկուեցաւ եւ որ կը դատապարտէ Թորէզի բռնած դիրքը, իբրեւ «անարգանք մը հայրենասէրներու զոհողութեան» եւ վստահութիւն կը յայտնէ կառավարութեան, ազգ. անկախութիւնը պաշտպանելու եւ օրէնքը գործադրելու համար:

★Դատական նախարարը յայտարարեց թէ առաջարկ մը ներկայացուած է Ազգ. Ժողովին, վերցնելու համար Մարսէլ Քաշէնի անձեռնմխելիութիւնը:

ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ յայտարարութեան պայմանաժամը երկարաձգուեցաւ մինչեւ Մարտ 31, Ազգ. Ժողովին միաձայն որոշումով:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Ն. Ս. Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը կազմակերպած է շարք մը դասախօսութիւններ իր խումբերուն համար:

Ա. շարքին համար կը հրաւիրէ իր խումբերը սովորական հաւաքատեղին, հետեւեալ օրերը. —

Երկուշաբթի 28 Փետրուար Մարսէյլի քաղաքի խումբ ժամը 8.30ին:

Հինգշաբթի 3 Մարտ Beaumontի խումբ ժամը 9ին:

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան սարքած դասախօսութեանց երկրորդ շարքը խումբերու մօտ, իրենց սովորական հաւաքատեղին.—

Բշ. 28 Փետր. Սէն Լու, ժամը 9ին:

Եշ. 3 Մարտ Լէ գ'Օլիվ ժամը 9ին:

ՂԱՐԱՊԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ

27 Փետրուար կիրակի ժամը 15էն 24, Centre Administratif et Socialի շքեղ սրահին մէջ, Place de l'Hôtel de Ville, Asnières: Կը ներկայացուի՝ Նախաձեռնութեամբ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. Արամ Էնթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ «Նոր Սերունդի»: Երաժշտութիւն Ա. Գ. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑի:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ.— Տեղի կ'ունենայ այս կիրակի, ժամը 10ին, Stade Olier, 11 rue d'Arcueil, Montrouge, U. S. A.ի Ա. խումբը կը մրցի Sourds et Muets de Parisի Ա. խումբին դէմ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Պ. ԶԱՐԵՀ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այսօր, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ: Կը հրաւիրուին ազգականներ եւ բարեկամներ:

Եգիպտոս եւ Իսրայէլ համաձայնեցան

Փետրուար 24ին ստորագրուեցաւ զինադադարը Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի միջեւ, Հռոդոսի մէջ, մեծ գոհունակութիւն պատճառելով խաղաղութեան բարեկամներուն:

Զինադադարը անմիջապէս իրականութիւն դարձաւ, երբ երկու կողմերը ստորագրեցին համաձայնութեան հինգ պատճէնները: Արարողութիւնը տեւեց 25 վայրկեան, ի ներկայութեան ՄԱԿի միջնորդին, Պ. Պընչի, որ իր ջերմ գոհունակութիւնը յայտնելով, անմիջապէս հեռագրեց կեդրոնին:

Զինադադարը զինուորական հանգամանք ունի: Քաղաքական խնդիրները վերջը պիտի կարգադրուին: Իսրայէլ կը պահէ ամբողջ Նէճէպի անապատը, մանաւանդ անոր գլխաւոր քաղաքը, Պիրշէպա, որուն համար այնքան վէճեր ծագեցան: Եգիպտացիներն ալ կը պահեն Կազան եւ անոր ծովափը, բայց քանի մը քիլոմեթր պիտի հեռանան Սինայի սահմանագլուխէն:

Գերիներու փոխանակութիւնը պիտի սկսի տասը օրէն: Պայմանագիրը կ'արտօնէ որ Իսրայէլ զինուորներ պահէ Նէճէպխարեւելեան մասին մէջ, Անդրյորդանանի դիմաց, մինչեւ որ զինադադար կնքուի նաեւ այս վերջին պետութեան հետ: Լիբանան, Սուրիա եւ Իրաք եւս պիտի բանակցին յաջորդաբար, այնպէս որ կը յուսացուի թէ վերջնապէս պիտի դադրի Պաղեստինի պատերազմը: Եգիպտոս առաջին արաբական երկիրն է որ փաստօրէն կը ճանչնայ Իսրայէլի պետութիւնը:

ԹՂԹԱԴՐԱՄԻ շրջաբերութիւնը 14 միլիառ ֆրանք պակսած է Փետր. 17ին վերջացող շաբթուն:

ՍԱԿԱՐԱՆ (Եշ).— Ոսկին բարձրանալ սկսաւ: Օտար դրամներն ալ: Սթերլին 1062 (1230), տոլար 318.60 (425), զուից. ֆրանք 79.85 (105): Նափոլէոն 5000, զուից. ոսկի 4700, Սթերլին 5825, տոլար (20) 23 հազար: Ձոյլ ոսկի 670 հազար ֆր:

ԱՅՍՕՐ

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

HOTEL CONTINENTAL ի շքեղ սրահներուն մէջ

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շավիլի մասնաճիւղին, Բարեկենդանի օրը, այս կիր. ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր, Salles des Fêtesի մէջ: Գեղարուեստական բաժին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ: Զաւեշտ մը «ԳԱԻԱԹ ՄԸ ԹԷՅ» Սէվրանի Կ. Խաչին կողմէ: Մուտք եւ կերուխում մատչելի ամէն քսակի:

ՄԱՐՏ 6ԻՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ 18ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կազմակերպուած Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի Արիներուն եւ Արենոյշներուն կողմէ: Կիրակի 6 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Salle de la Chimie, 28bis rue St. Dominique:

Մասնակցութեամբ Փարիզի սկաուտական օտար խումբերու, ինչպէս նաեւ ֆրանսական սկաուտական միութեանց: Սկաուտական ճոխ յայտագիր, երգ եւ պար:

Առաջին անգամ ըլլալով պիտի ներկայացուի հայերէն Molièreի «Les Fourberies de Scapin խմբագրուած բեմադրութեամբ, ինչպէս նաեւ Արենոյշներու կողմէ «Հայկական Հարսանիքը»:

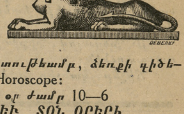
Մուտք՝ 300, 200 եւ 150 ֆրանք: Հանդէսը կը սկսի ժամը ճիշդ 2.30ին, յայտագրին ճոխութեան պատճառաւ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այրի Տիկին Արաքսի Բրուտեան եւ Տէր եւ Տիկին Մարտիրոսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պատարագ պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ (15 rue Jean Goujon), ողբացեալ ՕՀԱՆՆԷՍ ԲՐՈՒՏԵԱՆի յիշատակին: Կը հրաւիրուին ազգականներն ու բարեկամները:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Երիտասարդ հայ տղայ մը որ լաւ ֆրանսերէն եւ քիչ մըն ալ անգլերէն գիտէ, գրասենեակի մը կամ վաճառատան մը մէջ գործ կը փնտռէ: Դիմել «Յառաջ»ին:

ՀԱՅԱԶԳԻ MEDIUM

Mme S. PAREZ

Կը գուշակէ աստղագիտութեամբ, ձեռքի գիծերով, Tarots Egyptien եւ Horoscope:

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 10—6

ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻ ԵՒ ՏՕՆ ՕՐԵՐԷ

Կարելի է գրաւոր հարցումներու ալ պատասխանել հայերէն կամ ֆրանսերէն:

12 Passage Léon, Paris (18) métro Chateau – Rouge

Կատարեալ գաղտնապահութիւն:

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

IMPRIMERIE PAUL

36, rue Monsieur – le – Prince, Paris (6)

DANton 90 – 60

(ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ ԴԻՄԱՑ)

Մատչելի գիներով կը տպէ ֆրանսերէն ամէն տեսակ առեւտրական թուղթեր (travaux de ville), գոհացնելով բոլոր ճաշակները:

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթերցողներուն համար մասնաւոր գին:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)

La Gérant : A. NERCESSIAN